

MACHVMBETIS

ALCORAN

1 5 4 5

Biblioteka Jagiellońska

stdr0005784

Cim

8732—

—8733

H. 1 28.

Hist. 14. 270

~~Vita Machometes et eius successorum~~
Alcovar.

Cim. 8732 - Cim. 8733

IOANNIS CAN
TACVZENI CONSTANTINOPO-
LITANI REGIS CONTRA MAHOMETICAM

fidem Christiana & orthodoxa assertio, Græcè conscri-
pta ante annos ferè ducentos, nunc uero Lati-
nitate donata,

RODOLPHO GVALTHERO TIGVRINO
INTERPRETE.

Adiecta est eadem Græcè scripta, in eius linguæ ac pietatis
studiosorum gratiam.

*Cum Cæsareæ Maiestatis gratia & priuilegio
ad quinquennium.*

B A S I L E Æ.

Alcora

Cim. 8733

CLARI
CONIT
nobi

nam cladem
mo est inter
dit, qui non
commune
ales amplec
rentem Ad
erit, uerum
nebras offu
ne discernē
noxius auerfer
iudicio max
us, alius hon
ac medijs co
pus, furtis, c
galiam, quan
ibus propu
nam misere si
um hominum
et. Videmus
gisse, dum ali
namur. Hic
um alius Ger
collectum mil
principum, na
umirum rebu
morum simul
quam Pericu
Palmistæ ani

CLARISS. VIRO D. IOANNI DRA-
CONITI SACRAE THEOLOGIAE APVD

*nobile Marpurgum fidelissimo doctori, Rodol-
phus Gualtherus Tigurinus S. P. D.*

VLTVM hodie quæri solet, uir clarissime,
quo modo, quibus consilijs, qua arte, qui-
bus deniq; armis Tûrcica illa barbaries pro-
pullari possit, quæ nobilissimis Europæ par-
tibus, Græcia nimirum, Macedonia, Thra-
cia, & ipsa nuper, proh dolor, Pannonia de-
uictis, nunc etiam ipsi Germaniæ manus ad-
moliri uidetur: & inferet haud dubie grauif-
simam cladem, nisi nos ips quibus par est, armis restiterimus. Atqui
nemo est interim, qui non huic resisti cupiat, qui non hanc debellari
uelit, qui non etiam hoc metu liberari exoptet. Hoc enim uel cū bru-
tis commune habemus, ut noxias res deuitare, salutiferas autem &
utiles amplecti soleamus. Cum uero tenebrarum princeps primum
parentem Adam totumq; humanum genus, non modo peccati reū
fecerit, uerum etiam diuinæ illi naturæ, quam Deus homini dederat,
tenebras offuderit, fieri uidemus ut inter res ipsas ferè omnes non
bene discernētes, noxias pro utilibus amplectamur, utiles uero pro
noxijs auersemur. Et quemadmodum in summi boni inquisitione
& iudicio maximam hominum partem falli uidemus, dum alius o-
res, alius honores, alius uoluptates summi boni loco æstimat, & ad
hoc medijs contendit illicitis, ambitione nimirum, dolis, fraude, ra-
pinis, furtis, cæde, alijsq; huiusmodi: ita in malis propulsandis lon-
ge aliam, quam Deus præceperit, uiam ingredimur. Nostris enim
uiribus propulsare conamur, quæ diuina potētia immissa sunt. Sed
quàm misere succedant huiusmodi conatus, ex quotidianis priuato-
rum hominum exemplis & nobilium rerum pub. ruinis cōhære li-
cet. Videmus hoc idem nobis, hoc anno nimium infœlici fato con-
igisse, dum alijs alijsq; modis Scythicū illud flagellum confringere
conamur. Hic enim mira hominum huius sæculi cōsilia audire licet,
dum alius Germanum, Hispanum alius, alius Romanum & aliunde
collectum militem crepat. Alij interim confederationes Regum,
principum, nationum & urbium magno studio ambire solent: tunc
aimirum rebus suis consuluisse putantes, si innumerabilem blasphe-
norum simul & ebriorum militum multitudinē et apparatus plus
quàm Persicum in castra detulerint. Atqui utinam hic omnes illud
Psalmistæ animo suo uoluerent, sub persona Dei dicentis: Utinam

» populus meus audisset me, & Izraël in uis meis ambulasset. Quia
 » breui inimicos illorum humiliassem, & super aduersarios eorum
 » uertissem manum meam. En benignissimam Dei in nos beneuolen-
 tiam, & fauorem plus quam paternum. Vt enim pater non læto, sed
 afflicto animo filium inobedientem corrigit, hoc unū, ut resipiscat,
 desiderans: talem se nobis Deus proponit, qui inuitus flagellum im-
 mittat: retrahat autem cupidissime, si nos in ordinem redactos esse
 uiderit. Videre hoc licet multorum exemplorum testimonio, si mo-
 do in reipso sole clariore exemplis opus est. Quoties enim duræ cer-
 uicis populus Izraël per desertum duce Mose oberrans, Deo ob-
 murmurauit, omnium beneficiorum immemor: Quoties hac in-
 gratitudine Dei iram in se concitauit: Sed quoties idem per poeni-
 tentiam & religionem saluatus est: Quod idem, cum terram pro-
 missam iam possiderent, factum uidemus. Nunc enim propter pec-
 cata sua Chananaeorum, nunc Ammonitarum, nunc Madianita-
 rum, nunc Palaëstinorum, aliarumque gentium iugo pressæ, repenti-
 num semper & insperatum senserunt auxiliū, si animo ad Deum ele-
 uato illius misericordiam inuocarent. Deus enim, qui in Aegypto
 inuocantes se audiuerat, idem etiam in terra sua ad se solum confugi-
 entes non negligebat: quin pace secunda illis concessa, Iudaici impe-
 rij terminos longe lateque extendit. Verissimum enim est idem illud
 Dei oraculum, quod apud Esaiam superiori fere simile legimus: V-
 » tinam aduertisses mandata mea, tunc fuisset quasi fluuius pax tua, &
 » iusticia tua sicut fluctus maris. Hæc inquam, Draconites charissi-
 me, utinam tota Germania consideraret: & haud dubie breui, isto
 atrocissimo flagello liberaremur. Quis enim non intelligit, peccata
 nostra poenam hanc meruisse: Conferamus enim ea quæ Babyloni-
 cam captiuitatem præcesserunt Izraëlitarum tempora, cum hisce no-
 stris: utraque hæc tam similia inter se esse apparebunt, ut ouum ab
 ouo citius quam hæc ab illis distinxeris. Vt enim tunc temporis e-
 rant, qui ex professo idololatriæ studebant, qui Ieremiæ & alijs pro-
 phetis obloquebantur, qui siderum cultum pleno ore iactabant:
 sic nostris temporibus inuenire licet ubique templa pontificia abo-
 minatione conspurcata, religionem quæstuosam, cultū à Deo crea-
 tore ad creaturas translatus, Verbi contemptum: talesque in sin-
 gulis locis homines, qui scripturarum nulla religione tenentur, &
 penes quos tutius fuerit atrocissimis calumnijs insontes circumue-
 nire, blasphemias impijssimas effundere, spurcissima cum scortis &
 lenonibus colloquia miscere, quam Sacre scripturæ locum aliquem
 exponere, uitæ emendationem postulare, & pacem promouere
 publicam. Vt Ieremiæ temporibus hi qui pij uidebantur, fucatam
 magis

magis quam ueram religionem præ se ferebant: ita hodie inter illos euenire uidemus, qui Euangelio inflati potius quam emendati, Christianissimorum nomen sibi uendicant. Multa enim illi de Euangelio disserunt, Christum crepant, quæstuosam pontificis nundinationem proscindunt, gratuitamque peccatorum remissionem per sanguinem Iesu Christi partam iactitant: obliti interim, hanc alteram tantummodo Euangelij partem esse, quam prior illa, poenitentia nimirum, præcedat necesse est. Vtraque enim hæc Christus docuit, & idem hic Euangelium in has partes diuisum, iam coelos ascensurus apostolis docendum commendauit. Si igitur Christiani uideri uolumus, ubi Christiana fides per charitatem, ut Paulus ait, efficax: ubi Christiana religio: ubi Christianæ uitæ sinceritas & innocentia: ubi ante omnia hæc humillima illa & luctuosa peccatorum nostrorum poenitentia, & ardens sacrarum literarum studium: Hæc sanè si hodie quæras, unà cum Astræa illa poëtica relictis terris in coelum auolauisse dices. Quamuis interim non ignorem esse quosdam, imò multos in principum aulis, in populorum magistratibus, in ciuitatum conuentibus homines uerè pios, qui hæc agnoscunt, deplorant, & ardentissimis uotis sublata cupiunt, qui uiam docent ueram, & modum ostendunt per quem Dei iram effugere liceat. Sed quid pauci inter plures alios diuersum longe sentientes? Quamuis enim hi multum de mutuo pacis studio, de ecclesiæ reformatione, de priuata & communi omnium poenitentia differant, & hæc arma longe fortissima contra Turcicam ferocitatem in medium deponant, derisores citius quam obsecutores inueniunt. Cæterum alia ad hunc propellendum arma non esse, & nos, nisi iisdem utamur, perituros, ueterum exempla docent, & nos nostro malo quotidie experimur.

Accedit autem his aliud malum longe grauius, quod paucos inuenire liceat in uera religione bene institutos. Licet enim nomine tenus omnes Christiani sint, & periculosissimum sit hunc illis titulum auferre: paucissimos tamen in hominum uulgo inuenias, qui Christianæ religionis fundamenta & penetralia: ut sic dicam, penitus inspiciant. Hi deinde consuetudine potius quam fide aut religione ducti, Verbum audiunt, sacris participant, & omnibus Christianorum ceremonijs utuntur: sed animum habent affectu procellis turbidum, qui fructiferum aliàs Euangelij semen opprimere solent: uel si idem enatum sit, leui momento rursus amittunt. Quemadmodum enim semē in petricosa loca deiectum exoritur quidem, sed cum radices altius agere non possit, nec etiam tempestatum & caloris uires sustinet: Sic homo qui uerbis quidem fidem iactat, ani-

mum uero à fide alienum habet, secundis quidē rebus Christianus
 esse uidetur, at persecutione orta afflictionum æstu cōsumitur. His
 enim ferè contingere solet, ut fidem ueram ex successu cultorum æ-
 stiment: quem si lætum conspiciant, fidem illorum probare: sin ad-
 uersum, improbare consueuerunt. Hi igitur cum exactissimam rei
 militaris disciplinam, instructissimas copias, arma foelicissima, & ui-
 ctorias exoptatissimas Turcicæ potentiae contra Christiani nomi-
 nis professores cernunt, de sua religione, quæ Christo innititur, inci-
 piunt dubitare, existimantes fieri non posse ut religionem Deo ad-
 uersam sequantur, qui tam foelici fruuntur rerum successu. Hinc fit
 igitur ut multæ gentes spontaneæ quodammodo se illi dedant: mul-
 ti etiam frigidis animis sese opponētes, leuissima incursione uincan-
 tur: qui si rem omnem penitus intelligerent, fortissimo animo decer-
 tarent, non tam armorum fiducia quam fide in Deum confirmati.

» Dicerent enim cū fortissimo illo Izraëliticæ militiæ duce Ioab: Con-
 » fortamini, et firmi stemus pro populo nostro, et pro ciuitatibus Dei
 » nostri. Dominus autem faciat, quod bonum est in oculis suis. Si in-
 quam, hoc animo instructi hostes infideles aggredieremur, sciremus
 utique non nostrum, sed Dei negocium hīc agi: & tanto duce ani-
 mati, & uulnera & mortem contemneremus. Huiusmodi autem ani-
 mus sine uera ueræ religionis cognitione esse non potest. Illa autem
 firma nunquam fuerit, nisi falsam etiam religionem cognitam ha-
 buerimus. Vtrarumq; enim collatione piorum animi incenduntur
 ardentissimo fidei & pietatis amore, odium uero acerrimum impie-
 tatis concipiunt. Adde, quod nunquam ueram religionem contra
 infideles defendere poterit, qui illorum perfidiam, impietatem, et im-
 pietatis argumenta ignorat. Prudenter itaque mihi facere uidentur,
 qui hoc periculoso rerum statu in id incumbunt, ut Mahometicæ
 legis abominatio in medium protracta, ueritatis mucrone penetran-
 tiori quouis gladio anticipi confodiat. Vident enim hi quantum
 boni in ueteri ecclesia hinc emerferit, quod hæreticorum impia fig-
 menta toti orbi proponerentur. Ea enim est impietatis & supersti-
 tionis deformitas, ut si laruam illam fucatam illi detraxeris, etiam ip-
 sos suos discipulos terreat. Quare orthodoxi ueteris ecclesiæ scrip-
 tores, non in hoc erant, ut hæreticorum dogmata & argumenta in
 tenebris abscondita delitescerent: sed in ueritatis lucem uel inuitis
 hæreticis protracta, uerbo Domini iugulabant. Nec enim est ut hic
 aliquis ueritatis damnum metuat, qui illam penitus cognouerit. Ipse
 enim Christus cum pharisæorum hypocrisim suæ doctrinæ pluri-
 mum incommodare uideret, eandem non contextit, sed uæhementis-
 simo animi ardore detexit, Væ illud horrendum illis intonando.

Atqui

Atqui idem nostris temporibus factum uidemus, magno cum animarum commodo & salute. Quamdiu enim Romani pontificis lex fuit incognita, nec superstitioni illi abominandæ hypocrisis larua detracta est, uiribus quotidie aucta, ueritatem & pietatem oppressit, ita ut nullis armis unquam uinci potuerit. Quis enim ignorat Imperatorum aliquot contra Pontificem conatus, magnanimos quidem illos, nec improbandos, sed successus semper infeliciores? Postquæ uero Euangelij lux in mundo affulsit, & Romanæ impietatis abominatio in medium prolata hominum oculis exposita est, quis non uidet, quantum damni fœda illa superstitio acceperit, ut iam non principibus modo, doctis & eruditis, sed etiam idiotis & agricolis, inò pueris adhuc teneris ludibrio sit? Omnino enim sic comparatum esse uidemus, ut is qui Euangelium non armis, sed uerbi prædicatione in orbem uniuersum propagari uoluit, idem etiam impietatis sectatores non gladio & igne, sed ueritatis fortitudine uelit debellari.

Ipse igitur cum aliquos multis ab hinc annis uiros bonos, pios & eruditos, hunc etiam lapidem contra Sarracenorum hæresim mouisse uiderem, & hoc nostro sæculo idem multos tentare, non similiter tamen successu, semper cupiebam quàm plurimos tam egregij operis adiutores esse, non dubitans eodem ariete istam hæresim quatendam & deiiciendam fore, quo hisce diebus papistica illa arx excelsissima deiecta est, adeò ut quorum ortus eodem tempore emerisset, eodem etiam gladio & tempore conciderent. Ecce autem ut subito non sine numine, ut spero, commodissima sese occasio obtulit, qua etiam nostri (si modo aliquod datum est) ingenij uires in tam sancto opere exercerem. Cum enim fidelissimus in Christi ecclesia minister, sagacissimus diuinorum mysteriorum indagator, & præceptor noster unice colendus, THEODORVS BIBLIANDER (cui ut multum Tigurina debet ecclesia, ita omnes etiam exteræ eundem suspiciunt) noctes diesq; in hoc negotio uersaretur, ut Christianus orbis Mahometicæ legis impietatem & agnoscere & refutare posset, obtulit nobis hunc Ioannis Cantacuzeni Constantinopolitani regis librum contra legem, cuius modò meminimus, conscriptum magna pietate, magna religione, summo etiam in sacris tractandis iudicio. Obtulit autem exemplaria duo Græca, manu scripta, quæ ab amicis acceperat: è quibus quod uetustius erat, & correctius, Constantinopoli erat conscriptum, testante hoc subscriptione, quæ & locum & librarij Emanuelis Zycandylæ nomen præferebat. Petijt autem à me, ut in Christianæ religionis gratiam, commodum publicum, & multorum salutem, eundem Latio lonarem. Quid autem facerem, mi Draconites? Erat opus nouum,

& graue, & meis fortasse humeris impar. Petebat autem is, cui me plurimum debere nunquam fateri desinam. Postulabat totius ecclesiae utilitas, in cuius gremio quotquot sunt, Christi spiritu & protectione fouentur. Num igitur meam hinc operam denegarem? Num laboris tædio ducerer? Num pudore rustico tot bonos & Christianos uiros hoc tam sancto munere spoliarem? Ingratus certe, imò impius mihi uisus essem, si hic meos denegauissem labores, quos in alijs nonnunquam minus utilibus impenderam. Subij igitur pondus hoc satis graue, exemplaria utraque contuli, in quibus tamen non multum discrepantiæ inuenire licebat, & tandem omnia collata Latino sermone loqui docui. Neque hic mouebant me scrupuli aliquot, quos in nonnullis locis, in tertia autem Apologia imprimis animaduertebam. Illic enim, prout temporum suorum ratio postulauit, sanctorum imagines, intercessionem Diuorum, crucis religiosum cultum, & nescio quæ alia, satis constanter quidem, sed minus firmis argumentis defendit. Hæc tamen temporis (ut dictum est) condonanda esse putabam. Et iniquum mihi uidebatur, tantum thesaurum propter carbones aliquot iniectos abijcere. Si enim hoc facere uoluerimus, uix aliquem etiam receptum doctorem in ecclesia retinere licebit. Vt enim uix inuenire licet corpus aliquod omni carens macula: ita uix opus aliquod, à pijs etiam compositum inuenias, in quo non humanæ, id est labilis & lubricæ naturæ uestigia depræhendas. Vt autem rem aliquam multis accommodam usibus, non propter aliquod leue incommodum repudiamus: ita etiam hunc librum Christianis hominibus recipere licebit, & singula iuxta Pauli doctrinam probare, & quæ bona fuerint retinere. Damascenum enim secutus esse uidetur: qui cum & ipse imagines defenderet, non tamen imaginibus honorem tribui docebat, sed ijs quibus imagines essent positæ: imò non his, sed Deo, quem illi docuissent. Quid tamen de horum sententia sentiendum sit, ipse Dominus ubiq; in scripturis per legem & prophetas exponit. Vt enim in lege se solum coli uult, ita etiam imaginibus se coli non uult: longa & sufficienti enumeratione omnes imagines, quales sint, e coetu sacro eiciens. Apud Esaiam enim clarijs uerbis testatur, dicens: Ego Dominus, & hoc est nomen meum: & gloriam meam alteri non dabo, nec laudem meam sculptilibus. Et ne illas tantum imagines prohiberi putarem, quæ in aliorum, non Dei honorem institutæ sunt, alibi apud eundem prophetam clarissime dicit: Cui assimilabitis Deum, aut qua similitudine exprimetis eum? Quasi dicat: uel hinc constat uanissimam esse omnem, quæ idolis constat, religionem, quod qui hanc habent, mutis simulachris eum

N V N C V P A T O R I A .

eum referre conantur, quem nulla similitudo exprimit. Si enim ipsa hominis mens & ratio (quæ coelestium quoque orbium motus, & ærias impressiones sua inquisitione penetrauit) Dei naturam nullo modo inquirere potest, nec illius infinitam æternitatem & potentiã percipere, quã sit ut ligno & lapidi tribuamus, quod nec rationi tam diuinæ tribuimus. Cum & ipse Dominus in lege testetur: Non uide-
distis ullam similitudinẽ, in illo die quo locutus est uobiscum Domi-
nus in Horeb, de medio ignis. Ne forte perditẽ agatis, faciẽtes uobis
sculptile & simulachrum cuiuscumque figuræ, similitudinẽ masculi aut
femine. Neque enim hic prætexere licet illiteratorum imperitiã, qui-
bus multi imagines ceu scripturam laicorum proponendas esse asse-
runt. Constanter enim huic opinioni Habakuk reclamationem, dicens:
Væ qui dicit ligno, euigila: & lapidi insensibili, excitare. Ipse ne do-
cebit te. Et Paulus ad Romanos scribens, docet, quod Dominus
ὁ ὁρατός & ὁ θεός, id est omne illud quod de Deo sciri oportet, potest ue, de-
clarauerit nobis per creaturas, uisibilium nimirum contemplatione
in inuisibilis creatoris considerationẽ inducendo. Qua de causa fa-
ctum uidemus, ut in ueteri ecclesia usque ad Hieronymi tempora, summo
studio hoc cauerint episcopi, ut nulla in templis imago prostaret, nec
picta, nec sculpta, nec texta: & ne Christi quidẽ, propter Anthro-
pomorphitas. Patefacta autem errori & superstitioni ianua est, dum ce-
rimonijs potius quam religioni mentis pure intẽti, circa Dei cultu-
am ex suo pte ingenio, licet non malo zelo, homines multa innouare
coeperunt. Et de Crucis ueneratione quid hic dicere opus est. Ma-
gna quidẽ eius religio, & magna sermonis crucis apud Paulum autho-
ritas. Sed de quã nam cruce illum loqui putabimus, cum Galatis scri-
bens, inquit: Ego uero absit ut glorier, nisi in cruce Domini nostri
Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.
Num ligneam crucem intelligemus. Et quã conueniens hoc fue-
rit, si illum in ligno gloriari dicas, qui fidem puram tanta constantia
locuit: qui Corinthijs fatetur, se nō scire quicquã quã Iesum Chri-
tum, & hunc crucifixum: id est, qui cruce & morte sua nos à morte
eterna redemptos patri Deo reconciliarit. Atqui in eodem & nos
gloriamur, contra mundum & mundi principem. Crucem, id est
passionem Domini nobis salutarẽ esse credimus, hanc ueneramur,
colimus & suspicimus. Cruces uero materiales, si ad cultum prostent,
iusdem authoritatis esse iudicamus, cuius crucis typus, æneus nimirum
serpens erat: quem cum Ezechias ille piissimus Israelis rex colli-
deret, contriuit, & Nehustan, id est rem æneam uitæ, uirtutis & sa-
tis expertem nominauit. Porro quod diuorũ inuocationem atti-
et, & intercessionem, multis disputare non est opus. Christus enim
ut

A. 101

EPISTOLA

ut nusquam diuorum intercessionem docuit, ita ad se uenire iubet omnes qui laborant, & onerati sunt. Et apud Ioannem alta uoce clamat: Si quis sitit, ueniat ad me, & bibat. Et apostolus Ioannes, qui in mystica illa coena super pectus Iesu recumbens, diuinorum mysteriorum cognitionem percepit: Filioli mei, inquit, hæc scribo uobis, ne peccetis: si quis autem peccauerit, aduocatum habemus apud patrem, Iesum Christum, iustum. Vt autem nemo hominum per se apud Deum absolute iustus est, ita etiam nemo pro alijs, ut iusti reddantur, intercedere potest. Quare etiam fortissimus ille Dei præco, & apostolus Christi Paulus inquit: Unus Deus est, unus etiam conciliator Dei & hominum, homo Christus Iesus, qui dedit semetipsum precium redemptionis pro omnibus, &c. E quibus omnino patet, quis nam colendus, & quo ritu colendus sit: unus scilicet Deus pater, per filium suum Christum, in spiritu sancto, cum fide indubitata, per charitatem efficaci, & pura sancta que uitæ innocentia. In lege enim dicit: Sancti estote, quia et ego sanctus sum. Cum uero hæc eadem hic author noster uerissime tradat, interim uero hos ueluti næuos faciei suæ asperferit, non tamen propter reliqua uere orthodoxa dogmata fuerit reiiciendus. Si enim Maro ille ex Ennii stercore gemmas legere non dedignabatur, quanto magis nos paucissimis istis reiectis, hunc tantum thesaurum decet amplecti: Neque hic mihi uitio uerti uelim, quod hæc scribens, ipsa authoris uerba, cum minus pia iudicarem, in lucem ediderim. Malui enim bona fide quicquid inueni transferre, sensu, quantum potui, absoluto & uero, quam hoc admittere, ut fraudis & doli mali merito accusari possem.

Omnem uero hunc laborem nostrum tibi dedicatum esse uolumus, Draconites præstantissime, tum propter immensa illa tua in me collata beneficia, tum propter principem tuum Philippum Illustrissimum Hessorum Landgrauum, cui totius Hessiæ nomine me plurimum debere fateor. Quando enim satis prædicare potero, insignem illam humanitatem nobis à Marpurgensis scholæ professoribus exhibitam: qui me, cum istuc uersarer, non in discipulorum, sed amicorum numerum ascripsisse uideri poterant: Quando etiam satis laudabo familiaritatem illam (cuius uel memoria hodie dulcissima est) quæ mihi Ratissponæ in Illustriss. tui Principis aula fuit, tecum nempe, & cum Ant. Coruino, Ioanne Pistorio, Dionysio Melandro, & Ioan. Megabacchio, alijsque uiris bonis, pijs & eruditis: Quibus omnibus cum me multum debere fatear, tibi tamen quam plurimum debeo imprimis, quod te duce in horum familiaritatem peruenerim: qui cum omnes summum in nos amorem testarentur, tu tamen, nescio quo modo, omnes singularibus beneficijs superare contendebas:

debas: par
loco me co
haud dubi
enutritus e
as apertissim
a enim, im
cola eruditio
cum foeno
tam patriam,
li, quam sin
ado, qua non
is hostibus
illius finum
to defensorum
cum non in
liri symbolu
hoc labore
utilitatem
tione & piet
nicherum, C
nicos fratres
piunt, unâ
Megandro
ander, præ
nea Domi

Tig

N V N C U P A T O R I A .

endeabas : parumq̃ tibi facere uidebaris, nisi & amici & fratris, imò
 illi loco me complectereris. Si tantæ igitur beneficentiæ obliuifce-
 er, haud dubie ē tygride natus, & in asperis Caucaſi montis rupi-
 bus enutritus eſſe uideri poteram. Vt interim alias uirtutes taceam,
 quas apertisſimis ſignis nō ſemel oſtendiſti, imò oſtendis quotidie.
 Nota enim, imò commendata eſt omnibus tua illa in Marpurgenſi
 ſchola eruditio, religio, pietas, fides & candor, quo ſacras literas ma-
 gno cum ſcœnore doces. Nota eſt tua in Chriſtum fides, qua comite-
 tiam patriam, nobile illud Francorum Carloſtadium, deferere ma-
 uiſti, quàm ſine hac domi præclarus uiuere. Nota eſt animi tui for-
 titudo, qua non ſemel fidem tuam & dogmata ſancta coram ferocif-
 ſimis hoſtibus defendere auſus es. Merito igitur hunc ſœtum meum
 in illius ſinum depono, quem hunc non minùs ac uerum patrem
 tuo deſenſurum. Oro autem, ut hunc beneuolus ſuſcipias, præſer-
 tim cum non in beneficij retributionem, ſed in ſempiternum amoris
 oſtri ſymbolum hunc tibi nuncupem. Faxit modo Deus opt. max.
 ut hoſce labores noſtros in ſacroſancti nominis ſui gloriam & Eccle-
 ſiæ utilitatem ceſſiſſe uideamus. Salutabis autem nomine meo, eru-
 ditione & pietate præſtantes uiros, D. Ioannem Megabacchium,
 Conicerum, Gaſparem Rodolphi, Matthæum Capellam, & alios
 nicos fratresq̃ in Chriſto ſemper obſeruandos, Saluum uero te
 ſapiunt, unà cum omnibus tuis, D. Heinrychus Bullingerus, Ga-
 ſpar Megander, Eraſ. Fabricius, Pellicanus, & Theodorus Bi-
 liander, præceptores noſtri & ſymmyſtæ chariſſimi. Vale, & in ui-
 ſita Domini laborantes precibus continuis iuuare pergitò.

Tiguri, x. Calend. Ianuarij. Anno à Chriſto

nato M. D. XLII.

A¹ 1011

N LIB
ZEN

gnoscit. Ob h
rum regem
quo etiam
Christianæ st
na cum eo u
familiari regi
is informare
umani gene
am armat co
grediatur,
onem rede
sum scriptis
git, cui liter
at. Rex itaq
simul & ue
ras, epistolam
sim progres
gulas Sarrac
anc nec uerit
alocis non fa
qñ testimoni
deatur, cum
stetis, & Eua
udeos induci
cum Iudæis co
polygamia fr
is lignum. E
uxoribus: &
ucere solet. S
Mahometis
& Diuus Ioan
enigmata per
esse, & non
cum

IN LIBRVM IOANNIS CANTACV-
ZENI REGIS CONSTANTINOPOLITA-
ni contra sectam Mahometicam,

ARGVMENTVM.

CHAE MEMIDES quidam uirilem aetatem iam ingres-
sus, homo non ignobilis, & fortunae splendidae, docendi
munus administrabat. Nam & ipse cum patriae legis, &
omnium quae ad hanc pertinent aemulus esset, Mahome-
tem & legem illius magnae omnino aestimationis esse per-
suadere uidebatur. Hic uerae pietatis iubare excepto, cum
patriam superstitionem condemnauisset, Deum uerum
agnoscit. Ob hoc uero omnibus bonis suis spoliatus, ad piissimum Roma-
norum regem, qui tunc IOANNES CANTACVZENVS erat, confu-
git: quo etiam amice usus est. Cum uero Deus regem ad uitam philosophiae
Christianae studiosiorem uocaret, ipse etiam inter regis comites assumptus,
una cum eo uita Monasticae inauguratus, mutato nomine Meletius dicitur.
Familiari regis colloquio tum non parum adiutus est, cum hic nimirum il-
lius informaret animu, & in religione Christiana institueret. Caterum haec
humani generis hostem aequo animo ferre, non erat facile. Persam itaque quae-
dam armat contra Meletium, cui persuadet ut literis dolosis & uersutis illum
aggrediatur, & impellat ut ueritatem mendacio permutans, ad pristinam reli-
gionem redeat. Meletius autem quamuis cupidissimus esset huiusmodi semet
ipsum scriptis opponere, dicendi tamen facultate destitutus, ad Regem con-
fugit, cui literas offert, & auxilium in imminente concertatione ab illo postu-
lat. Rex itaque cum uiri institutum approbauisset, certamen suscipiens, Mele-
tio simul & ueritati linguam ceu mutuo dat. Oratio autem, cuius argumentu
erat, epistolam cuius supra meminimus reuincere, contra Sarracenorum ha-
eresim progreditur, defendens quidem Christianorum dogmata, obiter uero sin-
gulas Sarracenae haeresis partes percurrans: tum quatuor sermonibus ostendit,
hanc nec ueritati nec sibi ipsi esse consentaneam, utpote quae ipsa sibi multis
in locis non satis conueniat. Quod autem Mosis simul, prophetarum & Euan-
gelij testimonijs Christianae religionis mysterium demonstrat, nemini miru
uideatur, cum & ipsis Sarracenis pro sacrosanctis habeatur, quae a Mose, pro-
phetis, & Euangelij scriptoribus dicta sunt. Veruntamen eadem haec contra
Iudeos induci possunt, idque non sine ratione. Sarracenis enim non pauca sunt
cum Iudaeis communia. Eadem enim apud utroque monarchiae politia, idem
polygamiae studium, eadem suillae carnis abstinentia, idemque circumcisio-
nis signum. Eodem etiam iure apud utroque repudij libellu proprijs licet da-
re uxoribus: & aliquo uel horum uel illorum defuncto, coniugem illius frater
ducere solet. Sed ut summatim dicam, non errauisse mihi quispiam uidebitur,
si Mahometis legem confusum corruptumque Iudaismu dixerit. Quapropter
& Diuus Ioannes in Apocalypsi de lege & gente hac differens, ubi quasi per
aenigmata perstringit quae utrisque communia sunt, inquit: Dicunt se Iudaeos
esse, & non sunt. Adeo ut absurdi nihil fuerit, si communis & eadem
cum illis concertatio sit, qui quam plurima inter se com-
munia obseruant.

Apo. 2.

IN nomine Dei misericordis & cōmiserantis. Frater dile-
cte, Salutē & laudē et intercessionē à nobis fratrib. tuis hu-
millimis suscipito: at animi nostri beneuolentiā, qua in te
affecti sumus, etiā sine scriptis deprāhēdes. Scire tamē te
uelim, quod ego frater tuus humilis & exilis, opportuno
tēpore in regionē magni Amura (cuius iustitiam ut Deus
augeat imprecor) delatus sum, quē et ipse nosti nimirū ni-
hil perinde atq; laudes tuas respicere. Vitā uero tuā rationē & sententiā ab a-
micis & fratrib. quos hic habes, cognoui, qui tanto tui amore tenentur, ut nū-
quā nos uiderint, quin hoc à me cōtendant tuo nomine, ut Amuram, quo
te restituat, precari uelim. Illos igitur sic affectos uidēs, etiā ipse, licet mihi ig-
notus sis, condoleo, Deūq; ceu peccator oro, ut te à tenebris & perditione, in
quā incidisti, cōuertat. Quin etiā te obsecro, resipisce, plora, geme: Deuse-
nim misericors est. Intelliges etiā te nō solū hoc malo laborauisse: uerū & san-
cti & propheta alijq; uiri magni & insignes Deū fefellerūt, quib. tamen pec-
cata ab illo remissa sunt, quemadmodū ipse ore suo sancto testatur, dicēs, Pa-
ratus & prōptus sum ut resipiscētē suscipiā. Quin & propheta cum Deo in
hac uerba consentit: Si quis resipuerit ab ijs quibus Deū fefellit, pro infonte
& immuni à peccato habebitur. Quod si igit & tu ceu homo lapsus es, noui
nihil accidit: resipisce tantū, & laua cor tuū, ut Deus ille misericors te recipiat.
Si enim nō peccaret homo, quō nā argumēto Deū misericordē esse & nobis
condolere deprāhenderes? Literæ certe, quas scripsisti, huc trāsmissæ, nequa-
quā eruditioni & honori tuo pristino respondebāt. uerūtamen affectu im-
pulsus hoc fecisti, & prophetā accusando illū, ut nosti, calumniatus es. Nōne
scripturā nosti quæ à Deo per prophetā dicta est, Omnia propter te feci, & te
propter me? Sed Deū oro, ne te mors apprehēdat in perditionē. Dic tamen,
per Deū obtestor, quid nā boni tibi apud Christianos uidere licuit? Imaginā-
tur enim sibi specie falsa, quod Christū gloria extollant, cū in eundē sint iniu-
rii, dicentes hunc & Deū esse, & Dei filiū. Confuderūt uiam uerā, & hac ne-
glecta ceciderūt in morbum incurabilē. Non tamen decet, ut Musulmanus
orthodoxus eos deuoueat, sed ut potius oret pro illis, iuxta Dei & propheta
sententiā. Rursus uero abs te interrogo: Quid quæso uidisti quod seductus
es, & in illorū fidem consensisti? Dicūt se tres personas adorare, Patrē, Matrē
& Filiū. Quis hoc unquā uidit? quis audiuit? qualis propheta hoc docuit?

† Qui
* Locus obscu-
rus, librorū,
ut uidetur, incu-
ria depraua-
tus. Videtur au-
tem per ʿAlw,
Adeth intelligē-
dus, Ismaelita-
rum propheta.
uel Huth, qui
primus Ismaeli-
tarū literas di-
cit.

aut cui unquā sanctorū per uisionē reuelatū est? † ut audiuius, in plures
partes diuisi sunt, dicūtq; alij quidem deos esse multos, alij uerò pauciores: &
de hoc quotidie disceptare solent, & cōtendere. An uel ex his eos nunquā
cōdemnare potuisti? Væ horū impudentiæ, uæ horū stultitiæ. Deserto enim
& relicto Deo cōditore omnium, deos plures colunt, Christūq; cum sit Ser-
mo Dei falsō traducunt, quod dixerit se filium Dei esse. Nonne hunc Iudæi
interrogauerūt dicentes, Tu ne es filius Dei? & negauit, dixitq; Vos dicitis.
* Veruntamen ab Adeth usq; in hoc tempus quid nam tibi scribā? quid re-
darguam? quid doceā? Quod scilicet unus sit Deus, creator cœli & terræ: quē
admodum & ipse dixit, Ego sum Deus, et consortem diuinitatis non habeo.
Bene tamen hoc deprāhendimus: non enim, quantum audio, rudis & indo-
ctus

Respondes, nisi quod corporis tui te uicit cupiditas. Nostis nimirum, an mundus principio & substantia careat? & sufficiant hæc. Prudentem uel unica seruabit oratio. Et hæc quidem per literas, illa autem absque literis nunciata sunt. Qua ratione fieri potest, ut Deus filium habeat sine muliere? Quod si Deus filium habuerit, dissidium sanè aliquod inter ipsos oriri poterit. Quomodo item possibile est, ut Deus homo fiat? Quo denique modo homo factus est? Insuper, si Christus deus erat, et dei filius, cur non hominem nudo uerbo seruauit, sed quasi impotentia impeditus homo factus est, & mortuus est, ut hominem saluaret, iuxta Christianorum sententiam? Quod si deus erat, quo modo passus est? deus enim pati non potest. Cumque Christiani Mosaicam legem transgrediantur, et propter hoc merito accusandi sint, ipsi tamen Musulmanos, qui potius laudè merebantur, incusant. Sed & ipsius Mahometi nomen & in ueteri testamento, & in Euangelio, etiam Christo hoc commendante, descriptum erat: Christiani uero illud eiecerunt. Imò non in his tantum, sed etiam ab æterno in dextra diuini throni parte scriptum inuenitur. Postremo Musulmanorum fidem ab ipso Abrahamo originem traxisse, certis argumentis deprehenditur.

QVOD CHRISTVS FILIVS DEI SIT.

ET DEVS VERTVS ET PERFECTVS, QVOD

que Deus existens homo factus sit, iuxta theologo-

rum & prophetarum testi-

monia.

AGNVS est Deus Christianorum. Meletius Monachus humilis & exilis prudentissimo & sapientissimo Sampfati Isphachani. Cum literas tuas, quas ad me misisti, accepissem, intellexi quam multis tecum colloqui cupias, si mutua cōuersatione frui liceret. Temporis uero opportunitate hoc non admittente, necesse fuit scriptis hoc, quod cupiebas, exequi. Verum & ipse iam antè rescripti, et de omnibus, quibus accusas nos, pro uirili defendi, et Apologiam abs te scriptam expectaui hactenus: sed frustra. Nō multo autem transactio tempore, mea, quam tibi scripserā, Apologia ad me reuersa est sine omni indicio & responsione. Miratus sum hoc uehemēter, multa et diuersa de hac re mecum considerans. Quidam uerò à uobis huc peruenientes retulerunt mihi, quod cupias responsionem hanc uel apologiam huc non remissam esse. poenituisse enim te facti. Præterea & hoc addiderunt, quod dicas, Quomodo possibile est Deo esse filium sine muliere? Si enim filium habet, en dissidium & factio inter ipsos est. Quomodo etiā possibile est, ex Deo hominem fieri? item, Qua ratione cum Deus fuerit, homo factus est? Præterea, quod si Christus Deus erat & Dei filius, cur nō hominem uel nudo aut solo uerbo seruauit, sed quasi impotentia impeditus, homo factus est, mortēque subiit ut hominem saluaret? Insuper, si Deus erat, quomodo passus est? Deus enim

enim nō patitur. Deniq; quod nos qui Christū profitemur, transgrediamur & soluamus legem Mosaicam, incusemus uero & damnemus uos, ut qui impiē & falso eandem obseruetis. Fieri itaq; ut nos qui accusationem merueramus, uos ipsos qui laudem meruistis, condemnemus. Item, quod & Christus de Mahomet uaticinatus sit, ipsumq; commendauerit: quodq; nomen eius & in ueteri Mosis lege & in Euangelio descriptum Christiani cum multis alijs eiecerint. Sed & hoc hi ijsdem addiderunt, quod cupias Apologiam nostram copiosiore & puriore haberi. His itaque cognitis, institutum tuum comprobaui. Quicunq; enim ueritatem inquisiuerit, eandem inuenit. Musulmani enim interdicerent, ne quidam illorum cum Christianis disputent: nimirum in hoc, quantum uidere est, ne mutuis disceptationibus exercitati, puram ueritatem agnoscant. Christiani contra cum animi fiducia innitentes puræ suæ fidei, & rectis, probatis uerisq; quæ obseruant, dogmatis, nullos omnino suorum impediunt, sed singuli illorum confidenter & libere cum omnibus, quibuscunq; libuerit, disputare solent. En igitur iuxta animi tui sententiam, defensionem meam quoad potero instituam, eā scilicet edisserens, de quibus ad nos scribens dubitauisti & interrogasti. At qui hæc tua sunt, o bone Sampfates, uerba. Ego uero quid dicere aut loqui uelim, & unde orationis sumere initium, non uideo: ueritus, ne tibi simile quiddam, quod his qui oculis laborant, contigerit. Hi enim cum uisus sint imbecillioris, solis radios lumen que auersantur, & in tenebris potius desiderare gaudent. Ita etiam tibi ueritatis & iustitiæ uerba audienti contingit. Veritatem enim auersaberis, odioq; habebis, multo potius cupiens in uanis his, quibus nunc immerfus es, tenebris desiderare, sicut et illi de quibus modo diximus. Quod tamen ne fiat, deprecor. Veruntamen innata illi tibi, quam Deus concessit, iudicandi cognitione, disciplinis quoque & institutione honesta, qua institutus es, insuper honesta & integra, quam tibi multi tribuunt, conscientia (quæ omnia te in ueritatis uiam inducere possunt) freti, hunc laborem suscepimus. Nec enim multorum & uariorum hæc est cognitio. Nunc autem, ut ipse uides, ad te scribo, & quasi oblitus ingenij mei, tenuitatis & inscitiae, rusticitatisq; qua premor, rationem Apologiæ nostræ reddere institui, & ostendere ea tibi, de quibus dubitando interrogauisti, quorum cognitionem ipse auribus percepi, & animo edoctus sum, Dei auxilio nimirum oculis meis apertis, meq; à uana, peruersa, à patribus tradita superstitione ad sinceram & inculpatam Christi fidem & ueritatis uiam conuerso. Hortor itaq; ut attētus audias. Nihil enim ex me dicturus sum, neq; ex his quæ à uobis non recipiuntur: sed eorum utar librorum testimonijs, quos omnes Musulmani pro ueris & sacrosanctis scripturis à Deo datis agnoscunt & fatentur. Fac igitur, ne tibi idem contingat, quod ijs qui thesauris in terrā defossis insistentes, cui nam rei insistant, & quid nam ipsis proximum sit, nō intelligunt. Hi enim ingentes diuitias tantum non manibus habentes, propter ignorantiam harum uacuis discedunt manibus. Vel ne his similis fias, qui dulcissimæ potatu & limpidissimæ assistentes scaturigini, sitibundi tamen discedunt. Quia potius laboriosos illos & sudantes imitare, qui in hoc sunt, ut defossum illum & absconditum thesaurum effodiant, & lucro ditentur. Tūc etenim, quæ impijs & indoctis ignota sunt, Dei oracula in presentiarum tibi reuelata, ceu in manus tradentur. Attende igitur, ut scopo & proposito diligenter considerato, & diligenti simul inuestigatione hæc nostra legas, ut diui

na sciētia simul & ueritate implearis. Magna est enim Christianorum fides, & magnum mysterium est Christi filij Dei incarnationis negotium.

Quomodo, inquis, possibile est Deo esse filium sine muliere? Quomodo item Deus homo fieri potest? Quis denique sanctorum hanc docuit tantam impietatem, aut quis nam prophetarum hoc per uisionem cōspexit? Et hec quidem tu dicis: quibus nos sic respondemus. Quod Deus creator sit omnium uisibilem & inuisibilem, didicimus etiam nos, cognoscimus, credimus et fate mur: quid uero Deus sit, neque edocti sumus, neque intelligimus, imò ne in ani- num quidem incidit huius impietatis inquisitio. Similiter Christum et filium & uerbum Dei esse, Deumque ipsum, didicimus, cognoscimus, credi- mus, & confitemur: qualis uero illius sit generatio, nos nec scimus, nec edocti sumus, neque etiam in eternum hoc inquirere uolumus, ceu impium, & à Chri- stiana fide & religione quam maxime alienum. Quin equanimiter sentimus & ab angelis & ab hominibus illud omnem naturam excedens mysterium ignorari. Atque eadē nobis de incarnatione illius est sententia. Quod enim ho- mo factus sit, & edocti sumus, & cognoscimus & credimus. Quo modo au- tem homo factus sit, ignoramus. Sed quemadmodum ignoramus illius ex Deo & patre generationem, sic etiam eam qua ex matre sua sancta Maria uir- gine natus est, nobis incompertam esse fatemur. Vos uero, qui quid Deo im- possibile sit, intelligitis (dicitis enim, quomodo possibile est ut Deus habeat filium?) eadem certe ratione qua hoc dicitis, quid etiam Deo possibile sit, in- telligitis. Vos igitur multarum rerum scientia præditi, docete nos indoctos & rudes, quæ nam Dei natura sit, & quæ nam sit illa possibilitas simul & im- possibilitas, ut nos iuxta uestram sententiam in perditione uiuētes ab interitu eripiatis. Ediffere igitur nobis, quid Deus sit & Dei natura: tunc & ego, quæ nam filij & uerbi Dei sit generatio, exponam. Et licet fortasse audaculi quidam & perfrectæ frontis homines de hac re dixerint, quicquid ipsis in mē- tem uenerit, fatebor tamen ipse nostram in hoc negotio ignorantiam. Verū- tamen hac me, qua ipse teneor, dubitatione libera. Vos enim, qui dicere sole- tis, qua ratione possibile est ut Deus filium habeat absque muliere? intelligere uidemini aut tales esse, qui intellecturi sint exactissime, quomodo Christus ex muliere natus sit sine uirili opera: & quod illo est manifestius, quomodo Adam homo factus sit sine uiro et foemina: uerum ut et Eua ex uiro quidem, sed absque muliere creata sit, idque non iuxta naturæ legem constitutam, quam post transgressionem à Domino acceperunt, uerum diuersa quadam ab hac ratione, nobis qui Christum fatemur prorsus incognita, sed soli Deo nota. Quod si autem hoc deprehendere nulla humana ratio potest, quid quæso in- cassum laborantes Musulmani nos de iisdem accusant, quæ nec ipsi intelli- gunt nec nouerūt, sed tantum à ueritate aberrare uidetur, quantum cœlū à terra distat? Verū scripturarū ignorantia in huiusmodi errores inciderūt. Moysis enim libros & Davidis psalterium, insuper & prophetarum scripta, sed & ip- sum Christi Euangelium, omnia inquam hæc sancta, iusta, uera et bona es- se dicunt & confitentur (ut & reuera sunt) fatentur autem solis uerbis: quæ au- tem in his dicuntur, non intelligunt. Et quemadmodum fieri solet, cum audi- tis angelos egregie & suauissimis sonis Deum celebrare, ea quidem quæ di- cuntur ab his amore & laudibus prosequimini, quis uero dictorū sensus sit nō intelligitis. Sic in omnibus hisce libris facere soletis, ut ea quidē quæ in his scripta cōtinentur: laudibus uehatis, quid uero dicatur, ignoretis. Quam ob

rem? Quia nunquam de his solide edocti estis. Christiani uero partim in ecclesijs congregati, partim singuli domi suae quotidie sacros libros perlegunt: & sic tandem temporis diuturnitas, assidua lectio, & diligens inuestigatio exposuit docuitque illos omnem ueritatem. Quum igitur ignores ea quae Christi sunt, putas etiam, quod nemo sanctorum de illo locutus sit, & nullus prophetarum de hoc uaticinatus: eaque a nobis, quos omni patrocinio destitutos arbitraris, audire desideras. Audi igitur quod quaeris, & attente quae dicuntur considera.

Gen. 18 Magnus ille Moses in libro Geneseos uerbotenius sit dixit: Dixit Dominus, Clamor Sodomarum & Gomorrhæ multiplicatus est coram me. Descendens igitur uidebo. Abrahā uero stabat coram Domino. Et appropinquans Abraham dixit, Num simul iustum perdes cum impio? Et erit iustus sicut impius? Si fuerint quinquaginta iusti in urbe, nonne remittes illi propter quinquaginta iustos? Nequaquam hoc facies, qui iudicas omnem terram. Dixit uero Dominus: Si inuenero quinquaginta iustos in Sodomis, remittam omnem locum istum propter hos. Et respondens Abrahā dixit: Nunc incipi loqui ad Dominum meum, ego uero terra sum & cinis. Quid si inueniantur quadraginta quinque? Et dixit Dominus: Si inuenero quadraginta quinque, remittam ciuitatem. Et hoc modo colloquens cum Domino Abraham, descendit usque ad decem. Et tunc Moses subiungit: Et abiit Dominus, postquam cessauit loqui cum Abraham. Vides ne unde coeperint paulatim manifestari, quae ad Christum pertinent? Oculi enim hominis iusti poterant agnoscere Deum, licet in seruili forma existeret. Attende igitur, quod Deus pater nunquam apparuit in prophetarum uisionibus humana specie, eo quod ipse non est homo factus; sed nunc quidem alia, nunc rursus alia specie apparuit. Angeli uero nonnunquam humana specie apparent. Inquirendum igitur in hac uisione fuerit, quis nam is sit qui tunc uisus est. Ecce uero, Deus pater non erat: quia humana forma uisus est. Sed angelum ne fuisse dices? Sed quam quæso decorum hoc erit, si Moses aut alius quispiam sanctorum angeli mentione facta ipsum appellauerit dominum uel iudicem? Quis est alius qui iudicat omnem terram, quam Deus? Cum igitur constet, quod is qui humana specie apparuit, nec Deus pater fuerit, nec angelus, propter eas causas quas modo recensuimus, elucet omnino, idque necessarium, quod ille ipse uerbum & filius Dei fuerit, qui & deus & homo est. Eo enim facto, quo ipsi Abraham humana specie apparuit, ostendit futuram suam incarnationem. Quod uero dominus nominatur ab ipso Abraham & Mose, & uniuersae terrae iudex, qui misereatur cuius uoluerit, et corrigat quem corrigere fuerit uisum, suam in hoc diuinitatem demonstrauit. Iudicare enim, misereri, & irasci, Dei solius est: angeli uero uel hominis nequaquam, neque enim hoc illorum uirtutis est, & potentiae. Cum enim dicit, Si inuenero quinquaginta uel pauciores his, urbi remittam, potentiae suae magnificentiam indicauit. Tu uero caueas interim, ne cum audieris dicentem Dominum, Descendens uidebo: de Deo humile quidpiam, & illius diuinitate indignum imagineris. nam propter humanæ naturae imbecillitatem se penumero talia de Deo dicuntur. Præterea hoc dictum est, propter futuram illius cum hominibus

conuersionem.

Gen. 13. & 22.

Præterea cum Dominus Abraham quatuor totius orbis cardines ostendisset, inquit: Tibi dabo terram, & semini tuo, & multiplicans multiplicabo semen tuum sicut astra coeli, & sicut arenam iacentem in littore maris: quoniam

niam patrem multarum gentium constitui te, & benedicentur in te omnes gentes. Hæc sunt Dei ad ipsum Abraham uerba. Nunc quis horum sensus sit, inquirendum est. Considera igitur ut Moses dicat, quod Deus ipsi Abraham & semini ipsius promiserit & pollicitus sit omnem terram, & quod semen ipsius sit multiplicaturus sicut astra cœli, & arenam in littore maris: & in semine tuo, inquit, benedicentur omnes gentes. Et quandoquidem Dei uerba uera sunt, nec unquam fallunt, inspicimus agendum, quando & quomodo nam modo impleta sint hæc Dei oracula. Abraham enim binos habuit filios, alterum quidem ex ancilla Agar, Izmaëlem scilicet: alterum ex libera uxor Sara, nempe Isaac. Num itaque propter Izmaëlem ex ancilla genitum, ceu Abrahamæ semen, dixit Dominus, quod in illo benedicendæ sint omnes gentes? Sed cum Dominus diceret ipsi Abraham, Eijce ancillam cum filio ipsius, nequaquam enim hæres erit ex ancilla genitus cum filio liberæ: secundum Dei præceptum Abraham Izmaëlem cum Agar matre sua eiecit, domoque sua expulit. Insuper Abraham iustus, cum ex Deo audiret, Patrem multarum gentium te constituam, & tibi dabo terram, & semini tuo, & in semine tuo benedicentur omnes gentes: respondit sic dicens, Quid mihi dabis Domine, cum ipse sine liberis moriar? Vnde uides, quod priusquam admoneretur Abraham ut Izmaëlem domo eijceret, hunc nequaquam filij loco duxit. Si enim hunc filium uerum esse aestimauisset, nunquam certe postulauisset filium alterum. Eo enim quod dicit, Ego uero orbis morior: filium postulat, quem & filium & semen suum esse aestimet. Isaac enim tum demum cum hæcantē peracta essent, natus est. Post hæc autem omnia uerbum Domini dicens, Eijce ancillam cum filio suo, manifeste ostendit, quod nec Deus Izmaëlem filium & semen ipsius Abrahamæ esse reputauerit. Et ecce, quantum apparet, Izmaël iuxta Dei præceptum hæreditate paterna Abrahamæ excidit. Num igitur hunc Isaacum esse dicemus? Quod quidem hic filius sit uxoris liberæ, manifestum est: & Hebræorum gentem ab hoc descendisse constat: gentium autem benedictio ad hunc minime referri potest. Soli enim Hebræi sunt ex illius semine, ceu posterij Iacobi, & duodecim filiorum eius. Quin in felicitate adhuc: & flore regni sui constituti, pauci admodum & numeratu faciles reperiuntur, si cum totius orbis habitatoribus conferantur. Vix enim uel unius tantum gentis quantitatem sibi conseruauerunt: diuino autem auxilio adiuti, insignes & terribiles habebantur. Populum enim sibi hunc peculiarem uocabat Dominus, & illos hæreditatem & peculium suum nominabat: & illius uirtute deuicerunt simul, & aduersariorum oppidis potiti sunt, perque Dei potentiam in Aegypto Moses miracula edere cœpit, & post hunc filius Nun Iosue alijque plures usque ad Christi generationem. Sed post generationem illius in perniciem ruere Iudæi cœperunt, & Iacobi prophetia impleta est dicens, Non deficiet princeps ex Iuda, neque dux de femore illius, donec ueniant quæ reposita ei sunt, & ipse expectatio gentium. Verum & Isaïæ oraculum dicens: Exurget radix Iessæ, & qui exurget ad imperandum gentibus, in illam gentes sperabunt. Nam usque ad Christi natiuitatem Iudæi & reges & pontifices de sua gente habuerunt: hoc autem nato, & reges & pontifices defecerunt. Interea uero temporis nunc quidem Deus illis irascebatur propter peccata ipsorum, idololatriâ in primis, cuius studiosissimi erant: nunc uero eorundem miserabatur denuo: postquam uero facinus illud magnum & horrendum

Gen. 21

Gen. 49

Esa. 11

“

“

Alcor

horrundum patrare sunt ausi, tūc à Deo deserti in iram irreconciliabilem inciderunt, & in gētes dispersi sunt. Et sanē sustinuit illos Deus ad tempus, humanum quasi mitemq; se illis exhibens, cum nimirum resipiscētiā illorum & poenitentiam expectaret: sed incurabili morbo laborantes abscondit, quem admodum propheta de ipsis uaticinati fuerant. Cum enim idolis seruirent & Deum irritarent, ipsos quidem in captiuitatem & poenas propter scelera illorum tradidit, non tamen omnino dereliquit: sed in tempus aliquod non a deo immensum, nec infinitū, diuina in illos ira extendebatur. quo transacto ut dictum est, & illius misericordiam & pristinam sclicitatem recuperabāt. Veruntamen nec in tempore captiuitatis illorum unquā defuerūt illis prophetae, ad consolationem illorum & animae salutem à Deo dati. Prædicebant enim & uenturam Dei in illos iram, & tempus iræ definitum, tum etiā De post hoc secuturam commiserationem, & futurum in Hierosolymam reditū. In Aegypto enim transegerunt annos quadringētos, uerum ibidem et multiplicati & enutriti sunt. Postquā uero ascenderunt Hierosolymam, & templum extruxerunt, in captiuitatem redegit eos Babyloniorum rex Nabuchodonozor annis 70. Post hæc annis duobus & semis Antiochus ille cognomine illustis. nec ultra longius diuina in illos ira porrecta est. Imò cum tempore Moysis in deserto existentes uitulo sacrificarent, & post hæc idolis offerre uictimas, nec tantummodo animalium sacrificia, sed proprios liberos quod dæmonibus immolarent, & prophetarum cædibus contaminarentur, nequā tamen adhuc Dei iram irreconciliabilem experti sunt. A Domini uero passione anni iam mille trecenti & sexaginta elapsi sunt, & tamen (ut nimirum ipsi affirmant) legem custodiunt, & ab omni idololatria abstinēt: sed propter unum hoc, quod in Christum exercuerūt impiissimum facinus deserti, & totius mūdi exemplum facti sunt. Quod enim hac de causa dispersi sint, ut totius mundi ludibrio & risui exponerentur, clarissime uel ex hoc patet, quod à nullo prophetarum interea temporis consolationem acceperunt, nec aliquis prophetarum inter illos locutus est post Ioannem Zachariæ filiū. Cum enim iam aduenisset is qui per prophetas prædictus erat (Christus nimirum) necesse erat prophetiam aboleri, partim quidem quod Christus, ut modò dictū est, uenisset, partim quod Iudæi hac indigni essent, & omnino deferendi, eo quod Christum contempsissent, & in eum omnia quæ facta sunt ab ipsis patrauissent: propterea inquam, malis obiecti sunt incurabilibus. Non enim nudum hominem crucifixerūt, sed Deum & hominem: nec tamen diuinitas passa est, sed homo. En igitur & illa, quæ ex Saræ libera filio, Isaac nempe, progenita est posteritas derelicta est, & Isaaci semen, quantum Iudæos attinet, in perditione desertum. Qua igitur ratione Deus Hebræorum gentem pro Isaaci semine erat habiturus, cum iam de illis constitutum esset, ut in Dei iram implacabilem inciderent? Quomodo item pro Abraham filijs erant reputandi, quos Dauid antè præuidens, de ijsdem uaticinatus Dominus alloquitur: Obscurentur oculi ipsorum, & dorsum illorum semper incurua; id est, nō recedat ab illis seruitutis iugum perpetuæ. Hoc enim sibi uult, quod eos incuruandos esse à Deo præcipit. Neq; enim hæc est execrandi formula, sed prophetiæ enunciatio. Qua deniq; ratione eos Isaaci semen & Abraham filios Deus iudicaturus erat, quorum subuersionem & excidium prædixit propheta Daniel: nusquā uero reditus illorum & reuocationis (ut in alijs solet) meminit, sed diuersum longè indicat, Postquā enim tragico

Tēpus, quo li-
ber hic conscri-
ptus est.

Psalm. 68.

APOLOGIA PRIMA.

9

& magnifico dicendi genere euentura ipsis mala exposuisset, tandem subiungit, Vsq; in consummationem seculorum hæc eos detinebit seruitus. Verum in Euangelij quoq; sic scriptum est, quod Iudæis magnifice sese erga Christum extollentibus, dicendo, Patrem habemus Abraham, dixit Ioannes: Ne dicatis intra uos ipsos, patrem habemus Abraham. Dico enim uobis, possibile est Deo, etiam ex lapidibus hisce Abrahamo filios suscitare. Quid autem hæc sibi aliud uoluerunt quam si dixisset, Quoniam in uobis ipsis boni nihil est, uerum in hoc solo cõfisi splendidis uerbis extollimini, quod uos Abrahamæ filios dicere potestis, dico uobis, quod possit Deus etiam ex lapidibus istis ipsi Abrahamo filios excitare. Quod autem ex lapidibus inanimatis possit Deus homines formare, manifestum est: qui enim de nihilo creauit hominem, eundem ex inanimata materia creare potest. Veruntamen hæc non de lapidibus, sed gentibus dixit, quæ corda habebant ipsis lapidibus magis excæcata: quæ postea Christum adorauerunt, in eundem crediderunt, & iuxta promissionē pro Abrahamæ filijs reputati sunt. Iudæos enim non modo hac gloria priuauit Christus, & à genere Abrahamæ exclusit, uerum etiam diaboli filios nominauit, dicens: Vos facitis opera patris uestri, diaboli. Ille homicida est ab initio, & in ueritate non stetit, quoniam mendax est. Quos autem Christus diaboli filios nominauit, num Deus Abrahamæ filios & Isaac seminem iudicare potest? Quæ enim est communio diaboli cum Dei seruis Abraham, Isaac & Iacob? Imò quod est Dei cum diabolo commercium? En igitur, iuxta Iudæorum & Musulmanorum sententiam & fidem, Dei uerbum irritum falsum, quæ esse deprehenderetur (ab Izmaële enim gentes nequaquam Deo accesserunt, similiter nec ab Isaaco) sed nequaquam hoc est, minime inquam. Nullo modo enim Dei uerbum intercidit: uerum in Christo, qui ex Abrahamæ semine natus est secundum carnem, manifestatæ, reuelatæ & impletæ sunt omnes uisiones, omnes prophetiæ, omnes quæ reuelationes, quæ ipsum & Deum esse & hominem ostendunt, quemadmodum noster hic sermo iam demonstrauit & exposuit, & manifestius adhuc multo exponet. Insuper & omnes gentes in Christo acceperunt benedictionem per fidem, qua in illum crediderunt. Gentes enim uniuersæ prius idolorum cultui deditæ, nunc fideles & orthodoxæ sunt, exceptis paucissimis, Musulmanis scilicet, Hebræis, & alijs: qui simul omnes, nulli uidentur, cum Christianorum multitudine collati: non magis quam si tantillum aquæ, quantum uola manus capit, cum pelago comparetur. Veruntamen quid hoc ad ueritatem, si nonnulli hanc contemnentes, incorrigibiles & infideles permanferunt? Sol enim totum illuminat aërem, & orbem uniuersum, cæcis interim in cæcitæ & tenebris permanentibus: nec tamen propterea sol reprehendendus est, sed ipsi cæci. Talis mea quoque de Christo fertur sententia. Christi nempe Euangelium & doctrina, imò Christus ipse, infinitos soles splendore & lumine excellit. In omnē enim terram Euangelij prædicatio diuulgata est, et credentes salutem consequuntur: qui uero non credunt, pereunt. Non tamen hæc culpa in Christum, sed in infideles incidit, qui suam ipsorum salutem produnt. Nec tamē omnibus simpliciter & nude credentibus salus contingit, sed ijs qui per fidem opera faciunt salute digna. Reuertatur autem ad Christi testimonia & demonstrationes nostra oratio, non tamen ut omnes recēseat. Si enim omnes, quæ de Christo sunt, reuelationes, uisiones & uaticinia discutere aggredieremur, etiam multū

Dan. 9

Matth. 23

“

“

Ioan. 8

“

multū

- multi scribæ multum laborando, uix paruum aliquam ex his partem absolue-
rēt: nihilominus tamē pauca ex multis proferamus ad ueritatis illustrationē.
- Deut. 18** Dixit Moses ad populum Hebreorū: Prophetam ex fratribus uestris fu-
citabit Dominus Deus, sicut me: & omnis anima quæ non audierit prophe-
tam illum, eradicabitur. Atqui considera hic prophetæ diligentiam. Dicu-
do enim, prophetam suscitabit Dominus Deus, ostendit, quod homo futu-
rus sit de quo uaticinatur, & quod à Deo sit, nec de pseudoprophetarum nu-
mero. Dicendo autem, Ex fratribus tuis, ostendit quod ex Hebreis, & nō ali-
unde oriundus sit: ne si forte quis alienigena se prophetam hunc esse diceret,
& Dei spiritu uaticinari, ab ipsis reciperetur, sed ut hunc ceu erroneum & im-
postorem negligenter. Porro & magnus ille Moses prius à Deo accepit
testimonia, partim quidem ex miraculis in Aegypto editis, & maris rubri tra-
situs: partim uero ex Dei in monte Synai congressu, & uisione per ignem ex-
hibita coram uniuersis populi Iudaici castris. Et tunc demū legem à Deo ac-
ceptam promulgauit: quapropter superius diximus Mosē illum magnū hoc
de Christo dixisse, Suscitabit Dominus Deus prophetā ex fratribus uestris
Illud uero, **SICUT ME**, hac de causa adiecit, quod sicuti ego uos in liberta-
tem asserui ex acerba Pharaonis seruitute, luto & laterum coctione, & legen-
tibus salutiferam tuli: sic etiam is à me modò prædictus propheta, ex tyrāni-
de & potestate diaboli & idololatria uniuersum mundum libertaturus est, &
libertatis leges laturus. His auditis Iudæi hunc olim prænuntiātum expecta-
bant, & uidentes Ioannem Zachariæ filium ex deserto uenientem & bapti-
zantem populum, cum hunc eundem esse quem Moses prædixerat, existima-
rent, interrogauerunt eum, Tu ne es propheta ille? Quid uero idem respon-
dit: Non sum ego, sed ipse ante illum missus sum. Venit autem post me, cu-
ius ego calciamenta portare indignus sum. Propheta certe erat Ioannes, & præ-
clarus quidem: sed quia Iudæi de illo propheta interrogabant, quem Moses
prædixerat uenturum, Ioannes se illum non esse respondit. Sed ecce Iudæo-
rum ingratitude & stultitiā, qui priusquam Christus uel Messias adueniret,
illum expectauerunt, illumque inquisiuerunt, uenientem uero contempserunt.
- Psal. 97** Post hæc uero rursus dicit Moses ille magnus: Latentur unā cum illo cœ-
li, & adorent illum omnes angeli Dei. Age igitur & mihi dicito, quem nam a-
lium angeli Dei adorant præterquam Deum ipsum? Hic igitur, quem Moses
hominem, prophetam & legislatorem esse demonstrauit, quem item ab an-
gelis adorandum esse dixit, & Deus & homo est, filius scilicet & uerbū Dei, à
nobis simul & angelis adorandus & honorandus. Et hæc quidem ex Mose.
- Psal. 71** Dauid uero propheta sic dixit: Deus iudicium tuum Regi dā, et iustitiā
tuam filio regis. Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios inopū, & ca-
lumniatorem humiliabit. Commorabitur cum sole, & ante lunam, in gene-
ratione generationum. Descendet ueluti pluuia super uellus, & ueluti stilla
stillans super terram. Oriri faciet in diebus suis iustitiā, et multitudinem pa-
cis, donec auferatur luna. Et adorabunt eū omnes reges terræ. Omnes gen-
tes seruient ei, & erit nomen eius benedictum in secula. Ante solem perma-
net nomen eius, & benedicentur in eo omnes tribus terræ: omnes gentes bea-
tificabunt illum. Beatus Dominus Deus Izraēlis, solus faciens mirabilia, &
benedictum nomen eius in seculum & in æternum. Duas hic in uniuersum
personas propheta inducens, Deum scilicet, et filium regis, nihil aliud in-
nuit quam Deum uel regem, & illius filium Christū, qui iudicat pauperes po-
puli,

puli, & saluos facit inopes, & humiliat calumniatorem. Neq; hic hominem quendam fortem, & iustum principem uel regem intelligas. de eodem enim dicit, quod commoraturus sit cum sole: item de eodem, quod sit ante lunam & generationes generationum. In quem uero hominum hoc competere potest, ut ante lunam in generationes generationum esse dici possit: & ut cum sole commoretur? In nullum certe alium, sed reuera in solum ipsumq; Christum prophetia quadrat. Cum enim dicit, quod iudicet pauperes populi, & saluet filios inopum, & calumniatores humiliet, illius ostendit iustitiam, fortitudinem, & curam qua erga homines utitur. Cum uero dicit, quod ante solem permaneat nomē eius, & ante lunam in generationes generationū, illius aeternitatem principio carētem indicat. Et eo quod dixit, Commorabitur cū sole, illius aeternitatem sine carentem denotauit. Item, Descendet ueluti pluuia super lanam, & sicut gutta stillans super terram. Exoriri faciet in diebus suis iustitiam, & multitudinē pacis, donec auferatur luna. Denuo (responde) quis descendit ut pluuia super lanam, id est quietē, & sine strepitu, & citra propriam maiestatem magnificentiamq; suam, præter Christum? qui descendit coelitus in sanctam uirginem, quæ conceptum eum peperit in uili præsepio, & humili casa. Non enim uenerat iudicaturus mundum, sed ut mundū saluaret. Cum uero ueniet iudicaturus orbem, apparebit in gloria patris sui cum omnibus angelis: quemadmodum ipse Christus in Euangelio testatur, Non ueni iudicaturus mundum, sed ut mūdum saluem. Item, Exoriri faciet in diebus suis iustitiam & multitudinem pacis, donec auferatur luna. Quis nam horum sensus, Producet in diebus suis iustitiam & multitudinem pacis? Non aliū, quā quod impietatis summā notat perniciem: quod scilicet homines derelicturi sint Deum, procreatorem & factorem suū, qui eos nusquam existentes in hanc substantiam redegit: & adoraturi sint diabolū, creaturas, & opera manuum suarum. Et quemadmodū aliquis ebrietate uictus, aut in densis profundisq; tenebris oberrans, neglecto proprio parente, qui commodum & utilitatem salutemq; suā in primis & unice desiderat, promotamq; cupit, hostem sequitur, cædis & pernicipi suæ cupidū, ligatus scilicet & uinctus ab eo manusq; pedesq;, deductus tādē in carcerē munitissimū, & obscurum, non agnoscit nec discernere potest patrem & amicum ab inimico & hoste propter ebrietatem & crapulam, nec etiam uult: & postea licet tandē ad sensus uestigia reuertatur, illud non potest, in uinculis nimirum detētus. Sic homo etiam in initio errabundus, & a recta plana q; seductus uia, incidit in manus diaboli. Et quis nam locus est hoc obscurior, & deformior? Hic uero hominem uoluptatum copia inebriatum, omnis sensus expertem fecit: tunc ueluti inebriati, aut inordinato & superfluo humore & infania, aut a dæmone agitati, audientes non audiunt, & uidentes non sentiunt, propter mētem scilicet & rationem, quæ ducis officio fungitur, seductam: uerum ea quæ solida stant, tanquā mobilia imaginātur: & quæ mouētur, immota consistere putāt: & quæ illis utilia sunt auersantur, noxia uero amplectūtur, nec honestum bonū ue a malo diiudicare possunt, nec ab inimico amicū. Hoc ipsum, ut diximus, homini contigit. Respuat enim Deum, & ligatus a dæmone in densissimis ignorantiae tenebris tyrannidem illius sustinuit. Dauid uero diuina gratia repletus intellexit, in quantum pernicipi barathrum, procellam & tempestatem homo inciderit, & quanta Deum affecerit iniuria, ipsum repudiando (duplex enim hic iniuria deprehenditur, hominem enim iniuri-

Ioan. 12

A. 100

ria affecit diabolus, quod hunc tam procul à Deo seduxerit: & si dicere fas est in ipsum quoque Deum facit iniurias, illius nimirum creaturam seducendo. Similiter & homo Deum affecit iniuria, quod hoc repudiato, diaboli imperium secutus sit) quis denique ipsum à densissimis tenebris & iniquitate esset redempturus. Cum itaque propheta dicat, Oriri faciet iustitiam, hoc innuit, quod quemadmodum aegroti in tenebris decumbentes, ipsi quidem non in lucem prodeunt, sed lux ad illos penetrat: sic etiam homini in diabolicis tenebris decumbenti exoritur is, qui misericordiae viscera erat assumpturus: quo exortus & totum orbem illuminante, omnes tenebrae discedentes disparuerunt. Homo vero illuminatus, ubi cognouit iam quali uinculo constrictus decumbat, & se ipsum nullo modo adiuuare ualens, ad eum qui hoc potest, respicit. Hic uero cum nollet hominem ulterius diaboli tyrannide premi, liberauit eum, sanauitque. Liberatus uero, sanatusque, non amplius diabolo adhæsit, uerum hac redemptione facta, per fidem hominis ea qua Deus affectus fuerat iniuria euauit, & huius apparuit iustitia, exorto iam rationali sole iustitiae, Christo nimirum. Homo itaque fide percepta, tempestate & fluctibus carætem fidei portum ingressus, multitudinem pacis nunquam iactandæ procellis aut conturbandæ accepit. Tunc impletum est Dauidis oraculum, dicentis, Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum peccata obiecta sunt: Beatus uir, cui Dominus peccatum non imputat. Sed quod in loco supra citato dicit, In diebus illius: innuit hominem fore, qui hæc miracula editurus sit. In Deo enim die curiosius inquirere, uel mensurare, nefas est. Christus autem, quatenus homo est, initium habuit, & huius dies mensurantur. Illud uero, Donec auferatur luna, nullo alio sensu propheta dixit, quam hoc, quod ueluti luna seruanda est, nec peritura, ita nec ille homo. Quoniam uero absolute sine carere, soli Deo proprium est, indicauit hisce, quod hic & Deus & homo sit. Illis uero uerbis, Adorabunt eum omnes reges terræ, & omnes gentes seruient illi: indicauit gentium conuersionem ad Christum, & regum adorationem. Ne uero hi qui ueritatem destruere & inuerrere cupiunt, hæc de rege aliquo potentis & inuicti intelligerent, utpote Iulio, Augusto, Tiberio, uel alijs, qui & ipsi à regibus terræ & gentibus adorati sunt, & ab his celebrati, quamuis homines essent, ut et nos omnes, Dauid cum dicit Nomen eius esse benedictum, etiam hoc addit, In secula. Vniuscuiusque enim hominis laus in uita hac una cum illa deponitur: sed post mundi huius consummationem nec laus ipsius permanet, nec infamia. Sola enim opera illius una cum ipso discedunt, quorum etiam retaliationem ab eo expectat qui mundum iudicaturus est, siue bona fuerint, siue minus. Illud uero, In secula benedictum erit nomen ipsius, nequaquam hominis est, sed Dei. Item, Ante solem permanet nomen illius. Quis rogo hominum ante solem conditum inuenitur? Nullus omnino, & nec ipse Christus, quatenus homo est, sed quatenus Deus est. secundum humanitatem uero & esse coepit, & dies habet mensuratos, & adorauerunt eum omnes gentes, & omnes reges terræ, ut Deum & hominem, & in eo omnes gentes sunt benedictæ.

Porro hæc Dauidis prophetia, cum Esaia & Iacobo conuenit, qui de Christo dicunt, quod sit expectatio gentium: quemadmodum in superioribus demonstratum est. Tandem uero omnia comprehendens propheta, & respiciens Verbi Dei conuersionem pro hominum salute factam, & quod Deus existens hominem assumpturus esset: uidens denique illum modo ferocem & immit-

tem

tem tyrannum diabolum ab homine, quem modo antè tyrannide prefferat, iam tantum non illusum esse & conculcari, uoluptate quasi abreptus, beatam illà uocem exclamans profert, Benedictus Dominus Deus Izraelis, qui solus facit mirabilia, & benedictum nomen eius in æternum & in sæculum sæculi. Indiget sanè & præsens locus expositione aliqua, licet reuera quolibet sole & omni humana ueritate purior sit & dilucidior. Quem enim Dauid paulo antè hominem nominauerat, quemq̃ ante solem & lunam conditam exiisse dixerat, hunc ipsum nunc pure & simpliciter Deum appellauit. Quis uero tam infœlix, ut de illo dubitet et inquirat curiosius, quem Dauid deum nominauit? nec eum adoret, quem Dauid Deum esse prædicat?

Veruntamen & alibi, magnus ille Dauid sic dicit: Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Virgā potentiae tuæ emittet tibi Dominus ex Siō, & dominare in medio inimicorum tuorum. Penes te est principatus in die potentiae tuæ, & in splendore sanctorum tuorum: ex utero auroræ genui te. En nunc aliam illius prophetiam considera. Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis. Quis nam est ille propheta & regis dominus? Num rex aliquis ex præclaris istis, & in hac terra multa potentia præditis? Minime. Quam ob rem? Propter libertatem, quam à Deo tunc temporis Iudæi habebant, à quo solo regebantur. Principem uero & ductorem habuerunt olim quidem Mosem, post hunc uero filium Nun Iosue, deinde Iudices. Iplis uero propria animi sui uoluntate et affectu regem à Deo petentibus, dedit iplis regem è gente propria filium Cis, nempe Saulem, deinde Dauidem filium Iessæ, de quo & Deus testatus Samueli dixerat, Inueni Dauidem filium Iessæ, uirum secundum cor meum, qui faciet iuxta omnes uoluntates meas. Et Iudæi quidem urgebantur à suæ gentis regibus, illorum uero reges usq̃ ad Christi nati tempora liberi, nulliq̃ hominum aut regum terrenorum subditi fuisse inueniuntur. Et reuera sic est, quoniam nullus alius prophetarum, utpote nec Isaias, nec Ieremias, nec Daniel, calūniari conatus hoc prophetae oraculū dicere potuit, quod ab aliquo rege mortali & perituro ad alium prophetae similem ducta sint hæc uerba, Dixit dominus domino meo. Cui uero dixit Deus, sede à dextris meis? Ad hominem nimirum, quem Verbum & filius illius assumpsit. Filius enim ante omnia sæcula principatus fuerat particeps cū Deo: dixit autem hoc Deus pater ad hominem, quem Verbum & filius suus assumpsit, sanctificauit, glorificauit, & temporalem cepit principatum, ex quo hunc assumpserat. Volens itaq̃ propheticus sermo ostendere, Deum patrem quidem, qui ab æterno existit, principio carere: hominem uero, quem uerbum & filius illius assumpsit, initium cepisse, dixit Sede, &c. Tum etiam stabilitatem & perpetuitatem, honorisq̃ magnificentiam ipsa sedes denotat. Et quæ admodum ignis in ferro, ferri quidem frigiditatem non recipit, ferrum autem in ignis naturam transit: rursus uero nec ferri nigredine ignis inficitur, sed ferrum huius splendore & claritate assumpta omnino pellucidum fit: talis etiam mea de unigenito Dei filio & homine, quæ assumpsit, fertur sententia. Filius siquidem Dei, quoniam Deus erat, mutationem, pollutionem, aut alternationem nequaquam passus est, sed Deus, ut & antea, impermutabilis permansit: hominem uero quem assumpsit, eum inquam sanctificauit, glorificauit, clarificauit, & ut à dextris Dei patris sederet dignatus est, non quod Deus uel dextram habeat, uel sinistram sui partem (hæc enim corporalia sunt) sed quemad-

quemadmodum per sedem honoris magnificentiam designauit, eodem sensu etiam de dextris dixit. Deus enim neque stat, neque sedet, neque dexteram habet, neque sinistram, sed maiestate sua implet omnia. Item, Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Qui nam huius inimici sunt? Idololatras, qui Christum non adorant, & ipse diabolus. Hæc uero, Donec posuero, pater non ita dixit quasi filius ad hoc efficiendum sit impotentior, uerum ut his uerbis ostenderet unam & eandem esse patris & filii potentiam. Quemadmodum enim in Euangelio dicit filius, Nemo uenit ad patrem nisi per me: ita pater dicit, mea potentia cadent inimici tui sub pedes tuos. Præterea, Virgam fortitudinis emittet tibi Dominus ex Sion, & dominare in medio inimicorum tuorum. Quia nam illa est à Deo ex Sion emissa uirga, & ad quem missa est? Ad hominem nimirum, quem assumpsit filius & Verbum Dei, missa est. Virga autem est ipsa crux, quæ in Sion est fixa. Ut enim uirga propter pastorem potentiam habet pastorem, & eam qua feræ depelluntur uirtutem, talis & mea de cruce & Euangelii prædicatione fertur sententia. Ex Sion enim egredietur lex, secundum Esaiam, & uerbum Domini de Hierusalem. Omnes itaque qui audito Euangelii uerbo baptizati sunt, pastoralis illa uirga pascuntur, cruce nimirum, qui uero ceruicibus induratis Euangelii prædicationi non crediderunt, ne præceptis apostolicis, crucis potentia etiam inuiti succubuerunt. Per crucem enim & uictus & conculcatus est diabolus: per crucem & nomen Christi, miranda & stupenda miracula sunt edita. Et quid multis opus? per crucem & Euangelium totus terrarum orbis credidit, & facti sunt serui quidem Christi, filii uero Abraham iuxta promissionem per Christum, Christo nimirum ex ipso Abraham semine nato. Et tunc dominatus est in medio inimicorum suorum Christus. Attende quæso, quæ fuerit prophetæ diligentia. Non dixit, uince hostes tuos. Sæpius enim hostis ab aliquo uincitur, in quo tamen aliqua adhuc hostilis potentia portio remanet. Dixit autem, dominare: uel hinc docens inestimabilem illam crucis potentiam, & summam hostium ipsius impotentiam. Tum & illud, In medio inimicorum tuorum, infinitam crucis potentiam innuit. In medio enim totius mundi, & in medio idololatrarum apostoli & horum successores prædicauerunt, & in medio ipsorum ædificabant altaria. Et quod imprimis admiratione dignum est, quamuis summa cura & studio impij ecclesias destruerent, flagellis denique diris Christi nomen inuocantes punirent & affligerent, crucis tamen potentia & prædicatione instar solis, immo clarius ipso sole eluxit. Ne uero quis hominum aut ignorantia aut malitia existimaret diceret uel, filio & uerbo Dei propterea missam esse à Deo uirtutis & potentia uirgam, quod illi per se impossibile fuerit facere quodcumque uoluerit libueritque, subiungit Dauides, Penes te est principatus in die potentia tua, in splendore sanctorum tuorum. Quia propter non est humanarum uirum, ut penes aliquem sit principatus illius, sed Dei est. Omnes enim homines tantummodo extrinsecus ad ipsos delatum imperium possident: nam tam princeps quam rex aliquis sæpe priuatus sine imperio nascitur: & licet paternum administret imperium, nihilominus tamen in hoc, quod ante non habebat, ceu paternus hæres succedit, uel propria uirtute & egregijs factis regnum acquirit, uel iniustus in alios alterius regnum uolenter arripit, & hoc modo etiam ille alterius regnum quo ante carebat, occupat. Sed alius ab his modis regnum acquirendi non est. Ingentiam uero sibi & inseparabilem à se potestatem homo non habet, præter hanc solam, qua

in affectus proprios & liberos ex se genitos uirum, quam solam in homine uidere licet. In Deum autem hoc, quod modò dictum est, non competit. Quapropter & Esaias de Christo uaticinatus, inquit, Cuius principatus super humerum illius: id est, naturalis erit, & ab illo inseparabilis. Dauid etiam in alio Psalmo sic dicit, Regnum tuum regnum sæculorum omnium, & dominium tuum in omnes generationes generationum. Quod idem in præsentis loco dicit, Penes te est principatus in die potentiae tuæ. Sed qualis nā illa potentiae dies? Ea nimirum, qua crux libere euulgata est, per quam omnes gentes cognoscunt inenarrabilem illam tuam conuersationem & inedicibilem potentiam. In splendore sanctorum tuorum. Quorū? Apostolorum, doctorum, martyrum & sanctorum, qui quidem ab insipientibus pro mortuis & perditis habiti, in manu Dei uero sunt, & in pace quiescunt, iuxta Solomonis oraculum: quicquid secundū Euangelij promissionē, splendent magis quam sol. Deinde, quemadmodum in paulo antè præmissa prophetia, sic etiam in hac præsentis dicitur, de homine enim, quē filius Dei assumpsit, hæc omnia locutus, & demonstrare uolens quod idem & Deus & homo sit, hoc inducit, Penes te principatus: quod uel solum ad præsentem statum & demonstrationē sufficeret, nihilominus tamen planius apertiusque dicit in hunc modū, Ex utero auroræ generatio tua. Quis unquam hominum ante solem natus est? Nul-
lus omnino. Ne quis tamen hoc calumniari uolens, de angelis sermonem esse diceret, quasi illi ante solem creatum conditi sint, inquit, Ex utero auroræ. Quod enim uterū meminit, non eo sensu accipiendum est quod Deus uterū habeat: sed eo quo & Dauid alibi dicit, Manus tuæ fecerunt me & formauerunt me: operatricem uidelicet Dei potētiā ostendens. & Oculi Dei super iustos: quo omnia prouidentem Dei uirtutem innuit, & quod iusti opera faciant digna ut coram Deo ingrediantur. Sic etiam præsens locus intelligendus est. Dicendo enim, Ex utero, ostendit unam & eandem filij cū patre substantiam & naturam. Quemadmodum enim inanimatae arbores eadem & similes sibiipsis generantur, ficus enim ficum et olea oleam gignit: similiter & bruta animalia singula iuxta genus suum naturæ suæ similia generant: & homo rationalis cum sit, rationalem gignit hominē, & mortalis mortalem, & filius eiusdem cum patre est naturæ & substantiæ. Multo magis igitur hæc & sine omni dubitatione de Deo sentiemus, quod filius & uerbum ipsius eiusdem cum patre sit naturæ & substantiæ, quemadmodum reuera est. Sed respice prophetiarum diligentiam. Propheta enim inquit, Dixit dominus, ostēdit se de Deo dicere, ut iam antè demonstratū est. Addens autem, Domino meo, & Sede à dextris meis donec ponam inimicos tuos scabellum pedū tuorum: & Virgam potentiae emittet tibi ex Sion Dominus: & Dominare in medio inimicorum tuorum: hæc omnia, inquam, hominem omni natura præstantiorem & inenarrabilem designāt. Vt uero ostēdat eundē & Deū esse & hominem, dicit, Penes te est principatus in die potentiae tuæ, in splendore sanctorum tuorum. Præterea utrūque euincat, quod Deus cum sit, naturalis etiam & uerus sit Dei filius, et eiusdem cum Deo patre naturæ & substantiæ, hoc subiungit, Ex utero auroræ genui te. Verum hic idem in alio loco dicit, Et tu Domine spes mea, altissimum posuisti suffugium tuum. Attende quæso, quid dicatur. Eo enim quod propheta dicit, Et tu Domine spes mea, filium Dei innuit. Per altissimum uero, eiusdem patrem Deum indicat. Rursum uero his uerbis, Posuisti suffugium tuum, denotat hominē, quem

Esai. 9

filii Dei assumpsit, cui opus erat suffugio. Purus enim ille Dei filius, suffugio uel asylo non indigebat.

Quin & huius filius omni admiratione dignus Solomō: sic dicit, Et nūc dō Domine Deus Izraēl ratum fiat uerbum tuum, quod locutus es seruo tuo Dauid patri meo. Quoniam num uerē habitabit Deus cum hominib. super terram? Et, ut Ieremias dicit, Quoniam hic est Deus noster, non reputabitur alius coram eo. Quoniam super terram uisus est, & cum hominibus conuersatus est. Sic & sapiens ille Solomō dicit, Domine Deus Izraēl ratū fiat uerbum tuū, quod locutus es seruo tuo Dauid. Quid enim aliud significat, Confirmetur, quā fiat, reueletur et exhibeatur, ut tu qui Deus es, manifeste cum hominibus conuerseris: quod & factum est. Filius enim Dei super terrā uisus est, & cum hominibus habitauit. Quid igitur tibi uidetur? Sufficiūt ne hęc sanctorum de Christo reuelationes, et prophetarum oracula, ipsiusq. Dei testimonia ad demonstrationē hāc, quod Christus filius Dei sit & Deus uerus: scilicet quod & idem hic & Deus & homo sit: uel num alijs adhuc demonstrationibus & testimonijs opus est? Quantum profectō mihi uidetur, hęc etiam planē imperitis sufficerent. Veruntamē amplius tentabo tibi amico nostro, huius ueritatē declarare fusijs, sicuti hactenus quoq. factum est.

Magnus ille Moses, & celebris, cū esset iuxta montem Sinai, cōspicatus est rubum ardentem, quem cum multis diebus ardere conspexisset, nō tamē igne consumi, animo suo meditari cepit quid nā hoc sibi uellet, quod rubus tot diebus arderet, nec tamē ab igne cōsumeretur. & profectus, inquit, uidebo, quod nam illud stupendum sit prodigium. Rubo autem propior factus, uocē coelitus allatam, sibiq. dicentem audiuit: Moses Moses, solue calceamenta pedum tuorū, locus enim in quo stas, terra sancta est. Quid sanē aliud significat rubus ardens, & nō consumptus, tum etiam uox clamitans, Solue calceamenta pedum tuorū, nisi quod rubus ardens adumbrauit typōq. prætulit diuam Mariam uirginem, quæ filium & uerbum Dei secundum carnē peperit. Quemadmodū enim rubus quidem ardebat, & non cōsumebatur: ita etiā diua uirgo, ubi cōcepit Dei filium & uerbū, igne diuinitatis nō consumpta est, sed à Deo custodita: quia humanarum uirium illud prorsus non erat. Verba autē hęc, Solue calceamenta pedum tuorū, hoc innuūt, quod quicunq. de diuæ uirginis mysterio & Christi incarnatione erudiri uolunt, eos nequaquā habere oportet partem aliquam in se mortuam, quæ illos à Deo separaret, nec mentem corruptam & à cognitione ueritatis mortuam, sed uiuentem & sanam, qualis ipsius Moyses erat. Huius autem calceamenta ex mortui animalis tergo erant confuta: & propterea dictum est, Solue illud.

Porro & Persarum rex Nabuchodonosor somnio admonitus uisionis, quam uiderat, oblitus est: & congregatis omnibus Chaldaeorum Magis incantatorib. & Gazarenis, interrogabat eos quale nam fuisset quod uiderat somnium, & quæ nam illius interpretatio. Hi uerò & somnium & interpretationē illius ignorantes hæsitabāt. Rex autē ira in illos uehementi incendebatur. concessit tamen aliquot dierum terminū, quibus inquirerent simul, & explicarēt uisum à se somnium, & eiusdem interpretationē: quod si iuxta mandatum eius exequeretur, multis & splendidis muneribus honorati ditarentur à rege: sin minus, mortis supplicium subirent, quin ut & liberi, amici & cognati illorum eiusdē pœnæ essent consortes. Cum uero illi hoc nō possent, quin potius uitā suā plangerent et deplorarent (quomodo enim possibile erat regi

& somnium & interpretationē eius exponere, somnio nō antē auditor:) Daniel propheta in Babylonem captiuus deductus ex Hierusalem unā cū alijs, qui tunc temporis secum erant, Iudæis, cum regis mandata cognouisset, conuenit Arioch Persarum principem, quem rex ad perdendum sapientes constituerat, quod somnium ipsius deprehendere non potuissent, dixitq; ad illum: Sapientes Babylonis ne perdas, quin potius me ad regem introduce, & uisionem unā cum interpretatione eius regi edisseram. Tunc Arioch festinanter prophetam ad regem induxit. cui ille ait, Poteris ne mihi Daniel explicare somnium quod dormiens uidi, & interpretationē eius? Respondit Daniel: Mysterium, o rex, de quo interrogas, homines sapientes, Magi & incantatores annunciare non possunt, sed hoc solius Dei cœlestis opus est, qui mysteria reuelat. Deus notum fecit regi Nabuchodonozori, quæ nam fieri oporteat in extremis diebus. Cogitationes tuæ super lectum tuū ascenderūt, quid futurū esset post hæc. Tu rex uidebas, & ecce imago quēdā magna, & aspectus eius excellēs stabat coram facie tua, & uultus eius terribilis. Imago in quā, cuius caput erat ex auro puro: manus uero & pectus unā cū brachijs ipsius argentea: uenter uero & femora ex ære: tibiæ autē ferreæ: & pedes partim quidē ferrei, partim uero testacei. Videbas, o rex, donec abscissus est à monte lapis absq; manuum opera, & percussit imaginem super pedes eius ferreos & testaceos, & omnino comminuit eos. Tunc quoq; comminuta sunt pariter, ferrum, testa, æs, argentū & aurū, & facta sunt tanquā puluis horrei æstiuī, & abstulit ea uentus uehemens, nec locus aliquis in his inuentus est. Lapis autem qui imaginem comminuit, excreuit in montem magnum, & impleuit omnē terram. Hoc est somniū, & interpretationem illius corā rege dicemus. Et postquā propheta regna futura enumerauisset, quæ per aurum, argentum, æs, ferrum & testam adumbrabantur, sic dicit ad regem: Suscitabit Dominus cœli regnum, quod in sæcula non corrumpetur, & regnum ipsius alteri populo non relinquetur, quod cōminuet et uentilabit omnia regna, ipsum uero stabit in sæcula. Quemadmodū uidisti quod abscissus est à monte lapis absq; manibus, & cōminuit testam & ferrū, æs, argentū, & aurū. Deus magnus reuelauit regi, quæ nam oporteat fieri post hæc: & uerum est somnium, fidelis etiam interpretatio eius. Tūc rex prostratus in faciem, adorauit Danielem, & dixit: Reuera Deus uester Deus deorum est, & Dominus regū, & reuelans arcana, quoniam potuisti reuelare mihi arcanum hoc.

Qualē nam est regnū hominis, quod in sæcula nō corrūpetur? Nullū prorsus: neq; enim hoc humanæ naturę cōceditur. Quod igitur est? En dicā tibi. Mons hic diua uirgo est, quæ filium & uerbum Dei secundū carnē peperit. Lapis autem absq; manū opera abscissus, Christus est: qui quidē natus est ex ipsa, sed non ex uiro. quod per illud intelligitur, cum sine manibus dicitur abscissus. Lapis deniq; qui imaginē percussit, aurū & reliqua comminuit, & mons ingens factus impleuit terrā: ille idem Christus est, & illius regnū permanens in sæcula, quod diaboli uires contriuit, & idolorū cultum destruxit.

Propheta autem Esaias sic dixit: Ecce uirgo erit pregnās, & pariet filium, & uocabunt nomē eius, Nobiscum Deus. Rursus idem dicit: Puer natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus ipsius super humerum eius, & uocatur nomen eius Magni consilij nuncius, admirabilis, consiliarius, Deus fortis, potens, princeps pacis, pater futuri sæculi. Inducam enim pacem super principes, pacem & sanitatem ipsorum. Magnus est prin-

cipatus ipsius, & pacis ipsius nō est terminus. Viden' ut puerum nominare rit, & magni consilij nuncium, unā cū alijs modō enumeratis, quæ omnia ad hominē pertinent, quem assumpsit filius Dei ex uirgine. Deinde eundē uocat Deum fortem, potentem, patrem futuri sæculi (creatorem nimirum intelligens) & quod pacis ipsius non sit terminus, id est finis. De pace ergo & alijs, quæ per partes in presenti Esaias enumerat satis exacte, diximus in Davidis prophetia paulo antē exposita, qua dixit, Dixit Dominus domino meo, sede à dextris meis, &c. Veruntamē nō pigeat nihilominus huius prophetiæ coherentiam inspicere. Cū enim propheta dicit, Ecce uirgo pariet filium, &c. denotat illum supernaturali modo natum ex diuā uirgine hominem. Sed cū admirabilem uocat cōsiliarium, duas personas denotat, patrem scilicet; & huius filium, seu uerbum; & quod patris simul & filij unū sit consilium, una uoluntas, una potentia, una & eadem cognitio. Deus enim consilio nō indiget. Illum uero eundem uirginis filium Deum fortem uocat, potentem, patrem futuri sæculi, cuius pax finem non habeat. Et quid' nam aliud hæc ipsa prophetia significauit, quā quod ille idem Deus & homo eiusdem sit cōsiliij & cognitionis cum Deo patre particeps?

Luc. 1

Quin & propheta Zacharias nato sibi filio Ioanne sic dixit: Et tu puer propheta altissimi uocaberis. præbis enim ante faciem Domini, ad paradum uias eius, ad dandum scientiam salutis populo ipsius per remissionem peccatorum eius, per uiscera misericordiae Dei nostri. Ioannem certe Zachariae filium magnum prophetam fuisse constat, omnium quoque Musulmanorum testimonio. Quid uero hic prophetauit? Nihil aliud quā Christum denotauit, quemadmodum supra exposuimus. Zacharias uero, quēnam altissimum nominat? Christum scilicet. De illo enim hoc dixerat, Propheta altissimi uocaberis.

Bar. 3

Porro Ieremiam prophetam sic dicentem legimus: Hic est Deus noster, & alius iuxta hunc non reputabitur. Inuenit omnem uiam scientiae, & dedit eam Iacob seruo suo, & Izraeli dilecto suo. Post hæc autem super terram uisus est & cum hominibus conuersatus est. Hic est liber mandatorum Dei. En tibi oracula sole splendidiora. Cum enim singuli prophetarum diuersis utantur dicendi formulis, omnes tamen in unum consentiunt, quādoquidem Deus est, qui hæc & similia per os ipsorum locutus est. Veruntamen ceu ex comuni quadam contemplatione uaticinati sunt, & Esaias & Ieremias. Esaias quidem in hunc modum, Puer natus est nobis, & filius datus est nobis: quibus addit, Deus fortis, etc. Ieremias uero sic dicens, Hic est Deus noster, non reputabitur alius iuxta hunc. Super terram uisus est, & cum hominibus conuersatus est. Non enim de solo Christo uaticinati sunt prophetae, uerumetiam de sacrosancta illius matre, uirgine Maria, quæ quidem nunc propter nimiam prolixitatem omittemus. Et hæc quidem de sanctorum reuelationibus & prophetarum oraculis sufficienter diximus; nunc uero quis horum omnium finis sit, consideremus.

Quod sanè archangelus Gabriel cœlitus missus sit diuæ uirgini Maria conceptionem nuntiaturus, & quod hæc ipsa Dei uerbum cōceperit, uos ipsi affirmantes confitemini: quamuis de his minus recte sentiat, cum dicatis nimirum, quod uirgo hominem nudum pepererit, & non Deū (secuti haec dubie Nestorij dogma) et quod Christus homo tantū fuerit, homo autē magnus, sanctus & augustus, quo sanctior ante hūc natus nō sit, neq; nasciturus. & fa-

sed hunc omnium hominum esse sanctissimū. Nos uero credimus, sentimus & fatemur, quod ipse Christus, ille idē inquā filius sit Dei uiuentis, Deus uerus, qui natus est ex Maria uirgine sine uiri congressu, filius inquam Dei sit & Deus ab æterno, qui carnem ex ipsa assumpserit, & homo factus sit, quem simul & Deum & hominem esse credimus. Hæc uero desumplimus & didicimus à propheta Mose, Dauide, & omnibus alijs, qui post Mosē usq; ad Christi, qui ab illis prædictus fuit, aduentum floruerunt: imò ab ipsis etiam sanctis, qui ante Mosē tempora uisiones uiderunt: præterea ab ipso etiam Christo, & illius discipulis & doctoribus, miraculis & operibus ipso sole (ut supra diximus) clarioribus. Quin et hæc dicemus: Postquam uirgo (ut modò dictum est) concepisset, appropinquauit tempus partus ipsius, cūq; in Bethlehem deuenisset, Christum peperit, & reclinauit eum in præsepe brutorū. Tunc impletum est quod prædictum erat ab Esaia propheta dicente, Hæc dicit Dominus, Bos agnouit possessorem suum, et asinus præsepe Domini sui, Izraël autem me non cognouit. Tempore igitur natiuitatis Christi angelorum multitudo cœlitus delapsa est: laudantium Deum & dicentium, Gloria Deo in excelsis, ac in terra pax, in hominibus bona uoluntas. Pastores autem, qui tunc gregem suum pascentes in agris erant, angelorum apparitionē conspicati, & auditis illorum hymnis, timore magno timuerunt: & dixit illis angelus, Ne timeatis. Ecce annuncio uobis gaudium magnum, quod futurum est toti populo, quia natus est nobis Saluator, qui est Christus Dominus in ciuitate Dauid. Et hoc uobis in signum. Inuenietis infantem in uolutū fascijs, positum in præsepi. Et profecti in regionem suam, diuulgauerunt omnia quæcūq; audierant & uiderant de angelis. Considerato nunc quid sibi uelit ab angelis decantatus hymnus & oratio, dicens, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax, in hominibus bona uoluntas. Non aliud certe, quam quod Adam postquam Dei mandatum transgressus esset, defecit ab illius tutela Dominus, & ob hanc causam ab illius amicitia omnis creatura excidit: siquidem & Adam posteritas, quæ diuinis legibus contraria erant facere & designare cepit. Nam huius filius Cain fratrem germanū Abel trucidauit. Procedente uero tempore non homicidæ solūmodo facti, & omni malitia petulantiæq; homines repleti sunt, quemadmodū Noë tēporibus immissum diluuiū, et uiuente Arahā Sodomarū subuersio, & cœlitus immissa conflagratio testatur, uerum etiam Deo creatore & formatore suo penitus neglecto diabolū & idola adorauerunt: quamobrē omnes creaturæ defecerūt ab homine, ut quæ hunc Dei hostem esse iudicarent. Et primo quidem ipsi angeli, deinde & ipsa bruta animalia, imò & ipsa inanimata rerum materia, quod manifesto colligi potest. Ante transgressionem enim omnia animalia tam uolatilia quam quadrupeda, & pisces ipsius Adam arbitrio & uoluntati parebāt: post transgressionē uero nō modo cœlos inhabitantes angeli ipsum ceu hostē auersati sunt, sed & ipsa animalia, quæ prius Adam arbitrio subiecta erāt: postea autem non modo ab illo & hominibus ex illo natis aufugerunt, sed feræ ipsum hominē hostis & inimici loco duxerūt: et quæ antea adorauerāt, illius uitæ caperunt insidiari. Sed quid opus est multis de angelis, cœlo et terra, animalibus & feris differere, cum et ipsum hominis corpus aduersus animam illius insurrexerit? Et quemadmodum duo infensissimi hostes una domo coniuncti pugnas mouent mutuas, e quibus qui uiribus præstantior est, uictoria potitur: sicut etiam anima cum corporibus affectibus & appetitu pug-

nans cōgreditur: cum autem ipsius Dei auxilio destituta sit, corpori succūbit, rerumq; ordo inuertitur, ut quæ prius domina erat corporis, & imperium exercebat, in posterum serua et uoluptatum mancipium facta sit. Christi autem generatio & filij Dei incarnatio uniuert ea quæ in cœlo & in terra sunt. Angeli itaq; uidētes inenarrabilē illū Dei descensum, quod scilicet is qui Deus erat, propter innatam sibi bonitatem carnem assumeret, & inimicam aduersamq; sibi in homine habitantem naturam assumptam, sibi cum diuinitate uniret, sanctificaret et exaltaret: hoc inquam uidentes angeli, stupendo hoc miraculo & omnem naturam exuperante, in admirationem & stuporem rapti, exclamauerunt ad Dei laudes celebrandas, & dixerūt, Gloria in excelsis Deo. Videntes etiam hominum cum angelis concordiam iam confirmatam, & sublatam esse diutinam illam inimicitiam, dixerunt, In terra pax, & hominibus bona uoluntas. Vnde impletum est illud Dauidis oraculum, dicens: Lætentur cœli, & exultet terra: annunciauerunt cœli iustitiam eius, & uiderunt omnes populi gloriam ipsius: adore eum omnes angeli eius. Montes tripudiēt a cōspectu Domini: quoniā uenit: quoniā uenit ad iudicandū terrā. Iudicabit terrā in iustitia, et populos in equitate. Respice quēso prophetarū et angelorū cōsonantiā, carmini musico bene concordāti similē. Propheta enim dicit, Lætentur cœli: et angeli canunt, Gloria Deo in excelsis. Propheta dicit, Exultet terra: canunt angeli, Ac in terra pax, in hominibus bona uoluntas. Quibus etiam hoc non dissimile est, Annunciauerunt cœli iustitiam ipsius, et uiderūt omnes populi gloriā eius. Quin et Moses dixit: Exultate cum eo cœli, adorate eū omnes angeli eius. David uero sic, Adorate eū omnes angeli eius: qui equidem adorantes dixerunt, Gloria Deo in excelsis. Qua de causa aut hanc repetitionem adiectam putas, Quoniā uenit: quoniā uenit ad iudicandū terram? Non quidem alia de causa, quā quod primum illud membrum, in quo simpliciter dicitur Quoniā uenit, primum Saluatoris aduentū in mundum denotat, quo non in propria sua maiestate uenit, sed humili quadā specie, et cōtempa. Consentit enim cum uerbis Domini dicentis: Non ueni ut iudicem mundum, sed ut mundum saluem. Quod uero idem repetens dicit, Quoniā uenit ad iudicandum terram, denotauit secundam Christi in mundo præsentiam. tunc enim uenit iudicaturus terram, quod idem cum Domini uerbis cōsentit: Cum uenerit filius hominis in gloria sua, & omnes sancti angeli cum eo, tunc sedebit super sedem gloriæ suæ, et congregabuntur corā eo omnes gentes, & separabit eos sicut segregat pastor oues ab hœdis: & statuet oues quidem à dextris suis, hœdos uero à sinistris. & dabit singulis iuxta opera sua: his quidem qui Euangelij legibus immorigeri scelera cōmiserūt, pœnam nunquā finiendam: illis uero qui uitæ munus iuxta Euangelij regulam iuste administrauerunt, uitam æternam, paradysum, & bona inde finita. En quanta sententiarum copia in paucis uerbis lateat: quæ instar aureæ catenæ inter se connexæ sunt, cuius connexio ad cœlum usq; pertingit, & anuli ex sese mutuo dependent. Talis enim mihi omnis sacra scriptura uidetur. Omnes nēpe prophetæ, qui ab Abraham & Moysis temporibus usq; ad Christū floruerunt, eadem spectant, eadem dicunt, eadem scribūt, omnesq; ceu uno ore de Christo eadem uaticinantur. Et hæc quidem hætenus.

In ipsa uero Christi generatiōe, Persicę regiōis Magi diuinarū rerū peritiā et reuelatiōe, Deū et hominē præter naturę leges natū esse cognouerūt. Magi uero nō uulgares erāt homines, sed dominatores et regionū præsides. hi itaq; cum

Psal. 95. 96

C 97.

Ioan. 12

Math. 25

Math. 2

cum huius rei notitiam percepissent, deliberare inter se coeperunt, quā nam uia ad regem modo natum peruenire, illiq; dona possent offerre. Hac uero illis meditantibus & dubitantibus simul, quo modo uoti sui compotes redderentur (alienigenae enim & peregrinae regionis incolae cū essent, nō habebāt etiam uiae ducem) corā ipsis stella apparuit, quae praeuendo uiam desideratam coepit indicare noctes simul & dies. Stellam itaq; a Persia in Palæstinā usq; secuti, cū Hierosolymam peruenissent, stella sese occuluit. non aliud nimirum innuente Domino, quam ut itineris duce destituti, de Christo loqueretur, & sic omnibus illius natiuitas innotesceret. Cum enim stella a Magis (ut dictū est) disparuisset, interrogauerunt, Vbi est qui est natus rex Iudaeorum? uidi mus enim stellam ipsius in oriente, & uenimus ut adoremus illum. His auditis, qui tunc regnabat, Herodes perturbatus est, & tota Hierosolyma cū eo: Et congregatis pontificibus & scribis populi, percontatus est eos, ubi Christus nasceretur. At illi dixerūt ei, In Bethlehem Iudae: sic enim scriptum est per prophetā Micheam, Et tu Bethlehē terra Iuda, nequaquā minima es inter principes Iuda: ex te enim prodibit dux, qui pascet populū meum Izraēl, et exitus ipsius a diebus antiquis. Vides ne nunc quomodo in prophetis descripta inueniantur, quae ad Christum pertinent? Non enim ea tantum praedixerunt, quae in ipsum Christum compete bāt, uerum etiam loci, in quo erat nasciturus, meminerunt. Illud enim significat quod dicitur, Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquā es minima. Tu enim, inquit, quē modo minima eras, tenuis et contempta (talis enim erat locus iste) quoniam Christus in te nasciturus est, nō amplius, ut modo tenuis es & paruula, sed celebris, illustris & a multis honorata. Quod uero sequit, Ex te enim prodibit dux, qui pascet populum meum Izraēl: nō propter Hebraeorum populum a propheta recensetur (iam antē enim demonstratum est, quod Hebraei, eo quod indigni fuerūt, a Deo reiecti et exclusi sint, et filij diaboli nominati) uerum gētes hoc loco populum Dei & Izraēlē nominauit, de quib. omnino propheta hoc dixit, Quoniam prodibit ex Bethlehem dux, qui scilicet Christus est, qui pascet populum meum Izraēl, gentes nimirum. Quis enim dux alius de Bethlehē egressus est praeter Christum? & quos nam pauit praeter gentes omnesq; alios in se credētes? Hac autē uerba, Et exitus eius a diebus antiquis: ipsius diuinitatem significat. In quem enim hominū tempus illud competere inuenietur, quod est a diebus antiquis? In nullū certe aliū praeter quā in unū Deum. Quapropter David etiā uaticinatus dixit, Non dabo somnum oculis meis, donec inueni rolocū Domino, tabernaculū Deo Iacob. Ecce audiui eum in Ephrata, inuenimus eam in cāpis sylue. Intremus in tabernacula ipsius, adoremus in loco ubi steterunt pedes eius. Obserua nunc prophetam. Reuelatū illi erat diuinitus, filiū Dei nasciturū esse ē uirgine, q cū uerus Deus sit, hominē esset assumpturus, quemadmodū ex multis oraculis illius per partes haecenus cōprobauimus. Et quid nā alijs opus est? De ipsa autē uirgine sic cecinit, Audi filia et uide, & inclina aurē tuā, et obliuiscere populi tui et domus patris tui. Davidis enim filia erat diua Maria: et q haec auditura erat archāgeli Gabrielis uocē, dicit, Inclina aurē tuā: nimirū ad inenarrabile illud gaudiū, cuius particeps erat futura. Et q ab eo tēpore omnia antiquitus instituta pro uilib. et cōtēptis abroganda erant & cassanda, noua q Christi lex unā cum Testamento per totū mūdū affulsura, inquit, Obluiscere populi tui et domus patris tui, et nouis illis iā futuris esto intenta, Et haec quidē ad uirginē referēda sunt. Postq uero,

Psal. 131

“

“

“

“

Psal. 45

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

ut dictum est, iam agnouisset quod Dei filius hominem esset assumpturus, & ex filia ipsius nasciturus; rogauit ut & locum in quo nasciturus erat Christus sibi Deus ostenderet. Hoc autem tanto animi feruore & studio inuestigauit ut nec cibum sumeret, nec somno nec quieti indulgeret, donec ipse quoque: talis locus sibi à Deo reuelaretur. & tunc prophetico spiritu agitatus dixit. Ecce in Ephrata audiuius eam, id est in Bethlehem: inuenimus eam in cāpis syluæ, unum eundem locum bis denotans. Tunc subiungit, Intremus in tabernacula ipsius, adoremus in loco ubi steterunt pedes eius. Hæc uerba, Intremus in tabernacula ipsius, tanquam de contemptis & nullo precio habiti dixit. Scena enim uel tabernaculum dicitur, recenter extructū & quod statim refrangitur domicilium. Adoremus locum ubi steterunt pedes ipsius. Quicquid opus est me multa de his dicere: Quin potius te ipsum de his appello. Magnum enim illum prophetam & regem, qui Dei quoque testimonio commendari dignus fuit (sic enim de illo Deus loquitur, Inueni Dauid, &c.) quem nanq̃ adorauisse dicemus: An illum tantummodo qui nasciturus erat: sed & loci in quo steterant pedes illius, tanquam hominē nobis omnibus tantūmodo litem? Quis uero tā stupidus, imò tam desertus à Deo, ut hoc uel in animi admittat? Sed quemadmodū in superiorib. hunc eundem & Deum & hominem esse comprobauit, ita nunc quoque in loci contemplatione illum facere uedemus, in quo cum Ioanne propheta omnino cōsentit. cum quidem Dauid dicit, Adoremus locum ubi steterunt pedes eius: ille uero, Non sum dignus ut portem calceamenta illius, qui post me uenturus est, iam ne intelligis ut tū in magnis quā in paruis omnes prophete consentiāt, ipsum adorent & celebrent: nec quisquam prophetarum est, qui ubi de Christo uaticinari & uerba facere cepit, seipsum non paruū, contemptum & nullius precij dignū esse confiteatur: quod etiam de Abraham legimus, qui seipsum terram appellauit & cinerem. Veruntamen non Micheas modo & Dauid de Bethlehem locuti sunt, sed etiā plures alij, quos uolētes, ut in alijs multis, omittimus propter nimiam scripturæ copiam. Sed redeundum ad Magorum, unde supra digressi sumus, historiam. Tunc Herodes postquam cognouit, quod in Bethlehem nasceretur Christus (hoc enim ex prophetis pontifices & scribæ cognouerant) clā accersitis Magis præcepit, Profecti illuc accuratē inquirete de puero: ubi uero illum inueneritis, renunciate & mihi, ut ego ueniam & adorem illum. Hæc autem animo dixit mendaci & subdolo. Cum enim regem nasciturum audiret, qui gubernaturus esset Izraēlem, Christum talem regem fore putauit, quales multi sunt, cuius regnum temporale esset & terrenum. Et cū in Bethlehem quidem Christi natales fore intelligeret, locum uero illius certum & determinatum ignoraret, inuidia motus, & infantis cādem iam ante præmeditatus, hæc simulatē & fictē Magis dicit, Renūciate mihi, ut & ego ueniam & adorem illum. Hi uero audito rege profecti sunt. Et ecce stella, quam uiderāt in oriente, præcedebat illos, donec progressa staret supra locū in quo erat puer. Tu uero, cū Magos dixisse audis, Vidimus stellam ipsius in oriente, nequaquam putes Christum propter hoc reliquis omnibus similem & nudum hominem esse. Qui enim circa stellarum motus uersantur Astrologi, talia docent, quod singuli homines stellas habeant singulas, & peculiāres, futuræ uitæ omnes successus & euentus sibi denunciantes: & quod in primis quisque regum stellam sibi propriam uendicet. Hæc enim falsa esse, manifestissime constat. Sed quia nostri instituti non est, Astrologorum

rum vanitatē convincere, omitemus hoc: nunc vero de stella, quæ tūc apparuit, qualis & quæ nam illa fuerit, videamus. Quod autem una stellarum fuerit cœlestium, nō probabile videtur. Primò quidem, quod omnes stellæ unā cum sole & luna ex oriente mouentur in occasum: hæc uero ex septentrione in meridiem motum suum inclinauit. Persarum enim regio ad orientem sita est, Palæstina autem ad meridiem, in qua & Bethlehem est. Præterea si stella erat, non certe unā cum Magis proficiscentibus moueri, & iisdem dormitantibus consistere uisa fuisset. Tum si stellam dixerimus fuisse, fulgorem illius propter radios solares disparere & obscurari oportebat. Cum uero in meridie etiam unā cum sole splendorem suum retinuerit (non enim ab hoc potuit obscurari) manifestum est stellam non fuisse. Postremò, si stella fuit cœlestis, quā nam ratione illius indicio Magi paruum illud & uile tugurium, in quo Christus erat, per immensam illam cœlestium orbium ab hoc altitudinem cognoscere potuerunt? Ex prædictis igitur patet, stellam non fuisse. Virtus autem quædam diuina fuit, quam itineris ducem habuerunt, quæ etiam terræ propinquior apparebat. Et quemadmodum Hebræos per desertum columna ducebat ignea: ita etiam Persarum Magos hoc, quod ipsis sidus esse uidebatur, uiam præmonstrauit. Sed & ipsa, quæ tunc Deus Hebræorū gēti exhibuit miracula & prodigia, plura multo gentibus contigerunt. Primi enim ex gentibus Christi adoratores Magi fuerunt. Stella enim (ut modò dictum est) immota consistente supra locum in quo erat puer, Magi ingressi sunt, & inuentum Christum cum diua matre eius adorauerunt, offerentes munera, aurum, thus & myrrham. Considera nunc, quæ sit munerum inter sese cōmunio: quæ quidem, quod speciem externam attinet, nulla prorsus est: sed quod ad sensum, magna & arcta. Aurum enim tanquā regi obtulerunt. ceu mortali, quia homo erat, myrrham: hanc in sepultura mortuorum adhibere Hebræis in more erat. thus autem ceu Deo offerunt: Deo enim thure sacrificare statutum & solenne erat. Vnde uides quomodo Magi quoque Christum, & Deum & hominem esse confessi sint. Ceterum post Magorum adorationem missus ad eos Dei angelus præcepit, ne rursus ad Herodem redirent, quare per aliam uiam abierunt in regionem suam. Angelus autem ueniens, dixit ipsi Ioseph: Assume puerum & matrem eius, & abi in Aegyptum. Herodes enim quæsiturus est animam pueri. & secessit illuc. Tunc impletum est illud prophetæ uaticinium, Ex Aegypto uocaui filium meum. Herodes autem uidens sibi illudum esse à Magis, indignatus est ualde, & missis satellitibus interfecit omnes pueros in Bethlehem, quotquot erant bimuli & minores natu, & horum aliquot millia. Sed quis horum sensus? Primo quidem ut appareret illum qui natus erat Deū esse, quemadmodū prophetæ annunciauerunt. præterea autem & homo est uerus, non secundum imaginationem, ut nonnulli docuerunt. Secundo uero ut appareret hinc Ieremiæ prophetia, quæ dicit, Vox in Rama audita est, lamentatio, ploratus & fletus multus, Rachel plorans liberos suos, & noluit consolari, propterea quod non super sint. Tertiò, quod non de Christi tantum generatione prophetæ prædixerint, uerum etiam de multis locis & demonstrationibus, partim quidem propter multorum infirmitatem, ut his ducibus in ueritatem perducerentur: partim uero, ut impiorum obturarent ora, ne illis ueritatem impugnandi esset occasio. Quæcunque enim de Christo aut dicta aut facta sunt, in aliquam hominū utilitatem cedunt, Obserua itaque, & comperies, quod omnia quæ

Of. 11

Ier. 31

quæ uel dicta uel facta sunt ab Adam usque ad hodiernum tempus, in Christo demum declarata sunt & completa, quod in alio quoquam fieri non poterat, quare & hoc completur, Ex Aegypto uocaui filium meum. Puer autem Christus iam ad uirilem & iustam ætatem progressus, Ioannem Zachariæ filium accessit, qui Christum ad se uenientem conspicatus dicit ludæis, Ecce agnus Dei, qui tollit peccatum mundi. Cur autem Ioannes hunc agnū Dei esse dixerit, postea explicabimus. Quis uero alius mundi peccatum tollere poterat, quam ipse Deus? Quare hūc, de quo prius dixerat, Non sum dignus ut portem calceamenta eius: nunc Deū esse confessus est. At Christus dicit illi, Propheta, ades, baptiza me. Ioannes autem, Ego opus habeo abs te baptizari, & tu uenis ad me? En etiā hoc cōsidera. Propheta ille magnus, qui, ut et uos ipsi temini, ex promissione natus est, qui à Deo ad baptizandū missus erat, nūc à nudo homine tā seruiliter baptismū posceret? Hoc certe nemo uere sapiens affirmauerit. Sed ab eo, quem Deum esse confessus erat, baptismū petit. Sed dicet fortasse aliquis, quod & ipse Christus à Ioanne baptismū petierit. Verum non simili ratione hoc facit: quare medium, quod inter utrosque est, cōsiderandum erit. Ioannes quidem ipsum antea & Deum & hominē esse confessus erat. Cum enim dixisset se indignum, qui calceamenta illius portaret, & Ecce qui tollit peccatum mundi: ipsumque his uerbis Deum esse ostēdisse, addit & hoc, Ego opus habeo abs te baptizari, et tu uenis ad me? Christus autem non sic, sed imperiose & cum authoritate illum compellat, dicēs: Propheta, ades, baptiza me. Ille autem humilitatem suam, qua indignus erat, similiter ostēdit, & Domini mandato paruit. Iordanem itaque ingreditur. Sed Christus baptizato scissi sunt cœli, & uox cœlitus audita est, dicens: Tu es filius meus dilectus, in te mihi bene complacitū est. Animaduertis ne rē terribilē, & stupore plenā? Hactenus quidem sancti loquebantur, prædixerunt prophetæ, ministrauerunt angeli: nunc uero nec angeli, nec homines, sed ipse Deus est, qui dicit, Tu es filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est. Ex his sanē quæ scripsimus iudicare poteris et tu, & si quis alius Musulmanorum prudens fuerit, quod inueniantur sancti homines, qui uisiones de Christo uiderint: et quod prophetæ sint, qui de illo sint uaticinati: quamuis adhuc tot ac tantis argumentis citatis & demonstratis, arbitrentur & iudicent non qui Christum profitemur errabundos esse, se uero orthodoxos. his uero auditis, discāt nos recte sentire: quamuis nos Musulmanorum intercessionem opus habere iudicent, quemadmodum tu dicis, eo quod confitemur & credimus Christū Dei filium esse, & Deum, quemadmodū tu in epistola ad me missa scribis. Defecerunt autem ab hoc Græci, defecerunt ab hoc Hebræi, ab eodem etiam Musulmani, propterea quod hæc non ut fide digna per fidem receperunt, sed demonstrationibus cupierūt inquirere. Minus tamen Græci, qui libris simul & prophetis carēt, incusandi sunt, quā ludæi & Musulmani. Ne enim ridiculum est, quod ipsos libros uenerantur: ea uero quæ in ipsis continentur, contemnunt: & cum prophetas beatos esse prædicent, eum qui ab ipsis prædictus est, auersantur? Maxime tamē omnium Musulmani uituperandi, qui cum unā cum alijs libris Christi Euangelium ceu sacrosanctū absolute & diuinum recipiant, uerbis nudis illud uenerantur, factis uero tantum ab illo dissident, quantum cœlum à terra distat: & relicta ueritatis uia, uanas & errabundas Græcorum opiniones sequuntur: & quæ intellectu ipsorum capere nequit, omnino non recipiunt. sed dum supra naturam singula inuesti-

inuesti-

investigātes ea apprehēdere nō possunt, à ueritate aberrāt, et cogitationū suarū figmenta proferunt, nēpe, Quomodo possibile est ut Deus habeat filiū sine muliere? Et hi sunt qui perscrutant penitus Dei generationem, & ignorant interim quot in cœlo stellæ luceant, quot aquæ mensuras contineat pelagus, quantus sit arenæ in littore maris numerus, & alia huiusmodi infinita. Et licet horum certam rationem ignorent, credunt tamen quod hæc Dei opera sint, neq; de his tumultuantur. filij uero Dei generationem argutius scrutari tentant, hi ipsi inquam, qui nec propriam suipsius generationem nouerunt. Agedum dicant illi nobis, quomodo patris ipsorum semen in matris utero corpus factum sit, & quādo anima ipsorum in corpus deuenit, uel nū adueniens cum ipso semine coniuncta uel unita fuerit, seu minus. Vel, si unita fuit, quod nam illud sit unionis uinculum. Vel, quod si unita cum semine non est, quando tandem cum corpore uniatur, unde etiam ueniat, & ubi ante aduentum, suum in corpus existat, & in quo loco cōmoretur. Quod si hæc cognita impossibilia sunt, quā sit ut Dei generationem perscrutetur, qui propriam uitam, qua uiuūt, non cognoscunt, neq; sciunt an in crastinum uicturi sint, inquirunt qua ratione Christus sit Dei filius. Quicq; ignorāt cuius nā patris ipsi filij sint, uerum singuli matrū suarū uerbis credunt, quibus fieri potest ut decepti alio nomine appellentur pro uero & paterno: credunt tamen, & falsa pro ueris recipiunt: prophetarum autem oracula damnāt, & Christi sermones contemnunt, illisq; fidem negant. Quapropter nequaquam illorū capaces sunt, quæ naturam omnē excedunt, quæ nec ipsi angeli possunt intelligere, nedum ut hi suo intellectu percipiant: qui ignorant, quod Christus, quem ipsi uerbum Dei, animam Dei, & spiritum Dei appellant, millies sese filium Dei dixerit: & quod à uerbo Dei mendacium dici & annunciari sit impossibile, impræmeditate & sine dubitatione credunt (quis enim tam stultus & stupidus, tantæ imò impudentiæ esset, qui uerbum Dei mēdaci coarguere auderet?) Musulmani tamen, cum manifeste obloqui non possint, ipsam ueritatē calumnijs inficiunt, dicēdo, quod Christus hoc non dixerit, sed Christiani, nec quicquā boni illud argumentum apud illos efficere potest. Nos uero Christiani dicimus, quod Christi uerba, quibus Euangelium continetur, agnoscamus. Musulmani autem dupliciter peccant: partim quidem quod non credunt Christum esse Dei filium, partim uero quod Christianos de rebus sibi quoq; ignotis accusant. Dicunt autem, Quomodo est possibile Deū habere filium sine muliere? & quis tam stultus & stupidus, ut tātum crimē & impietatē admitteret? Deceret uero, ut sine omni dubitatione hæc pro ipsius Christi uerbis reciperent. Cum autem inquirunt, & diligentius curiosiusq; rimantur, manifeste apparet, quod nec illum ueracem esse credūt, quē Dei uerbum esse confitentur: imò nec Abrahamæ, nec Davidi, nec prophetis fidem habēt. Incredulitatem enim sequitur ignorantia. Esaiās enim dicit, Nisi credideritis, non intelligetis. Intelligis ne quomodo fides cognitionem, incredulitas uero ignorantiam pariat? Fides autem non est rerum uisibilem. Quæ enim uidentur, fide nulla indigent: clara enim per se sunt. Fides autem earum rerum est quæ nec uidentur, nec intellectu percipiuntur. Nequaquā igitur uos hæc curiosius inuestigare oportebat, nec aduersus ueritatem cōtendere, sed sequi & parēre Abrahamæ & prophetis, & imprimis Christo: nec priuatę uoluntati & arbitrio consentientes dicere, Impossibile est Deo esse filiū, ut nō forte (ut tu inquis) dissidia inter utrosq; existant. Errantes enim à uero

& recto tramite, uana & inania loqui nunquam desinitis. Fides certe ex auditu est. & quid quaeso tam fide dignum est quam uerbum Dei, quod uos animam Dei, & spiritum Dei appellatis? Quae autem scriptura Euangelica est sanctior, & fide dignior? Illud enim & ipse Mahomet sacrosanctum & absolutum esse confitetur. Opus igitur fuerit (ut & antè dictum est) curiositate omni omitta, Dei & prophetarum credere miraculis. Quoniam uero in tantam absurditatem deuenistis, en necessitate compulsi aliquid apertius ceu exemplo oculis subiecto adumbrabimus, licet ueritas exemplis perfecte demonstrari non possit, eaque imprimis quae Deum spectant. Impossibile enim est humanam rationem rem aliquam inuenire, quae exacte & absolute Dei generationem referre possit. Veruntamen necessitate coacti (ut modò diximus) fatemur filium Dei sic à Deo generari, ut ratio ex mente uel intellectu, et radij ex sole generari consueuerunt. Quid igitur uobis uidetur? Nū ex muliere intellectus rationem, aut sol radios gignit? uel num propterea aliquid inter haec dissidium deprehenditur? Quod si igitur hac generatio ab his (quod & uos fatemini) libera est, quomodo Dei simplicem & omni passione carentem generationem tot & tantis absurditatibus subiectam esse putabimus? Ceterum omnia hac dicere postulauit necessitas, propter incredulitatem & infirmitatem uestram. Diuina enim omnem humanam & angelicam intellectum exuperant. Facilius enim est caelum & terram cum omnibus creaturis deuorare, quam Dei naturam comprehendere. Si autem illud impossibile est, nec generationem ipsius cognoscere necesse fuerit. Nihilominus tamen & ipse Mahomet & omnes Musulmani confitentur, quod Christus ex diua uirgine Maria citra uirilem operam natus sit, & quod uirgo ipsum pepererit, & uirgo post partum permanserit, semperque uirgo esse deprehendatur. Cum igitur hac uere confiteantur, exponant nobis agendum huius generationis rationem. Si autem hoc impossibile est, quid quaeso aërem flagellando frustra laborant, dicendo quod impossibile sit Deum habere filium sine muliere? Et hac quidem dicunt, qui nec uilissima contemptissimaque cognouerunt. Edisserant enim hi nobis, ubi nam culex uiscera sua habeat, uel quis uocis illius meatus sit: quale sit formicae cerebrum, quale cor, qualis sit apum consideratio, & quae his similia sunt. Quod si autem uilia hac & contempta ignorat, infirmitatem suam agnoscetes conticeant, nec curiositate sua illis fidem derogent, quae angelorum hominumque intellectum excedunt: quin credant potius Abrahæ & prophetarum oraculis, qui hac per uisiones, reuelationes & oracula cognouerunt, quod Christus scilicet reuera filius Dei sit, & idem uerus Deus, & homo perfectus.

FILIVS

FILIVS ET VERBVM DEI CVM
DEVS ESSET, EXTREMIS TEMPORIBVS PRO-
pter hominum salutem homo factus est, crucifixus mortem subiit,
sepultus resurrexit, & in coelos est assumptus. Non tamen
diuinitas, sed homo passus est, qui idem iudicatu-
rus est orbem uniuersum.

APOLOGIA SECUNDA:

Quandoquidem tibi sufficiēter per Abrahami, Isaac & Ia-
cobi, Moſis, Davidis & prophetarum, in primis autē, si
uerū fateri uolumus, per ipsius Dei patris testimonia de-
monſtrauimus de Christo, quod Deus sit uerē, & Dei fi-
lius, agendum nunc etiā reliqua, de quibus dubitas, in me-
diū proferentes, discutiamus & inspiciamus. Vehemen-
ter autem nos, qui Christi nomen agnoscimus, incuſas.

Tua uerō hęc sunt. Quō nam modo fieri potest ut Deus homo fiat: itē, quo
modo homo factus est: Item, si Christus Deus erat, & Dei filius, cur non uel
nudo uerbo seruauit hominem, sed tanquā impotentia laborās hominem
assumpsit & mortuus est, ut hominem saluaret, iuxta Christianorum senten-
tiam. Pręterea si Deus erat, quomodo passus est: Deus enim non patitur quic-
quam. Et tu quidem nos incuſans, hęc loqueris: quibus nos sic respōdemus.

De Dei quidem possibilitate & impossibilitate, in superioribus diximus,
quę & sufficiunt, nostram enim infirmitatem sumus confessi, quod Dei pos-
sibilitatem & impossibilitatem discernere non possimus. Sentimus autem &
credimus omnia apud Deū possibilia esse, & impossibile apud hūc esse pror-
sus nihil. Tum quod homo factus sit, cum Deus uerus esset, didicimus, credi-
mus, & hęc est horum ueritas. Quo autē modo hoc euenerit, nō noui. Quo-
modo enim humanę rationi ea cognita essent, quę angelis incognita sunt:
Qui uero Dominicę incarnationis scopus sit, & quę causā humanę in Chri-
sto naturę, nos quantum fieri potest modō explicabimus: tu uero attēte hęc
nostra audias.

Deus cū nulla re in uniuersum indigeret, sola bonitate sua permotus mū-
dum uniuersum extruxit & condidit, uisibilem simul & inuisibilem: creauit
angelos: creauit cœlum & terram, & omnia quę in his continētur. Sed & ho-
minem fecit, & formauit ē puluere de terra sumpto: & cum illi animā rationa-
lem inspirasset, secundum imaginem Dei creauit eū, & ex costa ipsius forma-
uit foeminam: illisq; in paradysum collocatis, pręcepit ut de omni ligno para-
disi uescerentur, ex arbore autem scientiæ boni & mali non comederēt: quia
quacunq; die de hac comederent, morte essent morituri, quemadmodū mag-
nus ille Moſes in ueteri Testamento descripsit. Quidam uero angelicorū or-
dinum princeps, cum seipsum splendidum & mire formosum conspexisset,
non intellexit se seruū & creaturā esse, & quod Dominus ipsum cum nullus
esset, condidisset, unde serui instar Dominum adorare deberet: sed stultus &
temerarius dixit, Ponam sedem meam supra nubes, & ero similis altissimo.
Hęc autem cum is in animo uolueret, huic commissa cohors illius impietate
imitata est, hic autem cœlo depulſus cum omni sua militia excidit, & hi om-

nes in demones mutati sunt. Cum itaq; diabolus hominē in paradiso uidisset, inuidia in illum motus, accedēs primò mulierem ceu faciliorem deceptu, aggressus est & dixit: Cur Deus præcepit uobis, ut ex omni arbore quæ in paradiso est, comedatis, abstineatis autem ab arbore, quæ in medio paradisi est, & quod quacunq; die comederitis ex illa, morte sitis morituri? Nequaquam enim morte moriemini, sed ne ex illa comedentes oculis uestris apertis limiles ipsis dijs redderemini, cognoscendo nimirum bonū & malum, hæc prohibuit Dominus. His auditis, mulier decepta comedit ex arbore, & dedit marito suo Adam, qui & ipse comedit: diuinitatis maiestatem affectans. Et comedētes ex arbore Adam simul & Eua, à gratia exciderunt. Deus autē circa meridiem in horto obambulans dicit illi, Adam ubi es? Hic autem respōdit, Audiui uocē tuam ambulantis in Paradiso, & abscondi me, quia nudus sum. Dicit illi Deus, Et quis nam tibi ostendit, quod nudus sis? num ex arbore, de qua præcepī tibi ne comederes, comedisti? Et iratus illi Dominus, eiecit eum paradiso cum maledictione. Nunc autem hæc quæ facta sunt, cōsidera. Diabolus animo elatus, & quasi ratione destitutus, cum deus fieri, & altissimo similis esse cōcupiscit, cœlo cum tota sua cohorte excidit, & ex luce in tenebras est permutatus, & diabolus: propter superbiam enim suam & animi fastum à Deo reiectus est: nec ut uos dicere soletis, in hoc creatum fuisse ut Adamum adoraret, aliorum angelorum more, qui illum adorantes seruati sunt, & in dignitate sua persistentes adhuc angeli dicuntur: hunc autem quia adorandi officiū Adamo negauerit, Dei iram in sese concitauisse, & ex angelo factum esse diabolus. Quam enim authoritatem hæc uerba habere uidentur? præsertim cum nulla scriptura horum meminerit, nec Moses, nec propheta, nec Christus? Cum igitur omni horum testimonio careat, falsa sunt, & reiicienda, tum etiam hæc de causa, quod angelorum natura simplex, pura & incorporea est, & suprā cœlos cōstituta: Adami uerò ex terra cōmixta. Quis igitur uel tantillum rationis habēs, rem tam absurdam crederet? Sed dicat aliquis, quod & Christus cum homo sit, iuxta Christianorum sententiam, ab angelis adoretur. Sed ad hoc sic respondendum. Filius & uerbū Dei cum ante sæcula Deus esset, ab angelis unā cum Deo patre suo adorabatur: & nunc homo factus rursus adoratur ab iisdem unā cum corpore, ita ut unā iam homo adoretur, quem filius & uerbū Dei assumpsit cum substantia sua, quemadmodū primitus ab angelis adorabatur: quod in Adamo fieri non poterat. Respice enim quæ sit domini & serui differentia. In homine uero, quem filius & uerbum Dei adsumpsit, illud conueniens est, decorū, iustū ac sanctum, ut etiam nunc ceu exemplo declarabimus. Regis corpus à seruis illius unā cum anima adoratur, quamuis reuera rex tantummodo quod animam attinet, & non corpus, adoretur. Et quis tam stultus ut de hoc dubitaret? Sed quid hæc de regis anima & corpore opus est dicere? Si enim in mundinis uestimētum aliquod ematur, & illo rex indutus sit, ab ea ipsa hora illud uel manu contingere nemo audebit, sed omnes illud cum timore & reuerentia inspicunt, quamuis, quod substantiam attinet, reliquis uestibus simile sit, propter regem tamen tantum honorem sortitum est. Idem mihi de Christo uidetur. Reuera enim hominem assumpsit, nec alterius naturæ hominē, sed ipsissimam hominum naturam, quæ ex Adam est, licet ex uirgine præter naturæ leges natus sit: per diuinitatem uero eundem hominem sanctificauit; exaltauit, honorauit, & ad dextram Dei patris sui constituit, quemadmodū supra

prædemonstrauimus. Et sic omnino factum est, ut etiam antè diximus, nimirum quod sicut ferrum licet natura sua frigidum nigrumque sit, igni tamen unitur, ut hic quidem ferri frigiditatem & nigredinem non assumat, ferrum autem propter ignis coniunctionem naturam propriam non abiicit, quin potius ipsum totum ignis sit, illius nimirum calorem & splendorem recipiens. Sic etiam de Christo sentimus. Cum Deus esset ante sæcula, post hæc homo factus est, & non imminutus, quin potius diuinitate sua hominem quoque glorificauit, & in eum locum subuexit, quem filius & uerbum Dei obtinebat: & propterea iam simul adoratur ab angelis pariter et hominibus, hic scilicet qui præter naturam homo & Deus est. Adam uero in Dei ordinatione & mandato non persistens, sed ex arbore cum Eua uxore sua comedens, dum hoc modo uterque diuinitatem affectant, paradysum quoque quem habebant amiserunt, & maledictionem loco benedictionis acquisiuerunt, proque uita æternam mortem. Deus autem diabolum incorrigibilem, & nulla poenitentia ductum conspiciatus, tanquam uas inutile abiicit, nec ulla illius habita est memoria uel ratio. Adamum uero cum Eua longe alia ratione cecidisse uidens, non scilicet tam uanā ambitione & superbia, quam diaboli inuidia & fraude: & quod homo tandem emendationem esset recepturus, quamuis antea illis maledixisset Deus, idque causa correctionis: ueruntamen ambulans in paradiso circa meridiem (ut Moses testatur) interrogauit eum dicens, Adam ubi es? Num quod ignoraret ubi nam is esset, interrogauit? Absit tanta blasphemia (quid enim apud Deum latere possit, cum omnia cognoscat, priusquam generetur?) Verum hoc sibi uoluit ista uerba, O Adam in qualem nam dignitatem subiectus es? ubi nunc agis? quale nam est, in quod incidisti, barathrum? Quid uero Adam ad hæc? Vocem tuam audiui ambulantis in horto, et abscondi me. Po meridianum autem tempus hic non aliud innuit, quam quod sicut hora pomeridiana dicitur, quæ post maximam diei partem iam exactam sequitur, sic etiam post plura tempora elapsa Deus super terram esset ambulaturus. Paradysus enim, iuxta Moysi doctrinam, locus terrestris est. Perinde igitur idemque est, siue in paradiso siue super terram aliquem esse dixeris. Quæ uero plura illa sint, de quibus hic dicitur, tempora, iam tibi exponam.

A constitutione mundi usque ad consummationem præsentis sæculi, septem millia annorum fore dicunt, uel etiam plus, quibus annis elapsis mortuorum resurrectio futura est. Ab Adam uero usque ad Christi generationem anni exierunt ter mille, noningenti, septuaginta quatuor. Reliqui igitur in absolutionem septem millium restant. Et hac de causa sancti simul & prophetae dixerunt, quod in extremis temporibus. Christus esset carnem assumpturus. Vides ne igitur ut ab ipso Adam temporibus, filij Dei mysterium manifestari coeperit: imò ante huius temporis. Ad quæ enim dixit Deus, Faciamus hominem? Deus enim solus & unus personæ tantum existens, cui nam hoc dicere potuit, Faciamus hominem iuxta imaginem & similitudinem nostram? Manifestò constat, quod ad filium suum uerba fecerit. Pater enim & filius unum sunt, Christo hoc ipsum in Euangelio dicente, Pater & ego unum sumus: & Qui me uidet, patrem uidet. Quin & nos Christiani fatemur, anathema hunc esse, qui duos deos fuerit confessus. unum enim Deum esse credimus, creatorem coeli & terræ. Et Deus, ut antè dictum est, eiecit eum paradiso, & ad terram colendum constituit, quo tempore & seminauit, & alios fructus coepit producere. Iam ne intelligis, hunc qui docuit frumenti arista esse arborem hæc de qua Adā comederit, quid nam

docuerit, ignorauisse: sed iuxta animi sui arbitrium dixisse quæcunq; libuerit, qualia multa adhuc illius esse deprehenduntur, quæ conuincunt hunc secundum priuatas suas cogitationes & propria figmenta docuisse. Frumenti enim spica post exilium paradisi & maledictionem demum excreuit. Deus enim Adamo dixerat, In sudore uultus tui comedes panem tuum: unde et labore & sudore multo frumentum & seminatum & excultum est. Adam uero arborem de qua comedit, bonam & malam esse nouerat. Quid uero paradisi fuerit, & quæ nam arbor, nec Moses, nec alius quispiam prophetarum, imò nec Christus docuit, sed adhuc arcanum & incognitum est, ut & antea. Quare unde nam Mahomet hæc, quæ de frumenti spica dicit, desumpserit, non uideo: sed cogitationis suæ figmenta sunt. Homines enim nactus indotios rudesq;, nihilq; ferè à brutis animalibus differentes (Arabes enim pastores sunt) ea quæ propria ratio pepererat figmenta docuit, de quibus silebimus. Non enim primarius nostri instituti scopus est, Musulmanorum ini quas & erraticas confutare opiniones, sed tantummodo augustâ illam, sanctam, iustam & honestam Christianorum religionem exponere. Quare redeundum ad id, unde digressi sumus.

Cum Adam filios genuisset & filias, & ipsædem similiter filios & filias pro-gignentibus, humanum genus super terram multiplicatum est. Sed Adam cum Eua sua, quam uis seducti à diabolo, dum diuinitatem affectat, paradisi quoq; quæ habebant amiserant, nihilominus tamen Deum adorauerunt, creatorem & factorem suum. Horum autem posterii cum à ueritate deflexissent, inciderunt in nefanda scelera, opera horrenda dictu, et peccata ipsas naturæ leges excedentia, quæ uirum bonum nec nominare quidem decet. Nec tantum in hisce prauis multisq;, ut diximus, peccatis peccauerunt: sed relicto etiam Deo celi & terræ creatore, adorauerunt creaturas, & creaturam plus quam creatorem coluerunt. Hi enim solem adorauerunt, illi lunam, alij stellas, & hæc omnia ipsius Dei nomine dignati sunt. Et quemadmodum in tenebris profundis ambulantes, ea quæ ipsis propinqua sunt non uident, alia uero quæ nusquam sunt, esse imaginantur, ita & illis contigit. Longius enim à uera luce digressi, & in tenebris ignorantiae ambulantes, Deum quidem uerum auersati sunt, & idola coluerunt, & in ipsædem lætati sunt. Et Aegyptij quidem bouem adorabant, & aquam: Africani ouem, Indi uinum, alij fluuios & fontes, alij statuas erexerunt, & stulti manuum suarum opera pro dijs coluerunt. Desino enumerare singularum regionum errores, propter infinitam copiam. Ex his enim ceu particularibus, unusquisque reliqua quoque cognoscere poterit. Verumtamen non eò usque tantum illorum uæcordia processit, sed & Scythis mos erat Deo suo eos qui ex naufragijs saluati erant, immolare, quotquot saltem deprehendi possent: sicq; quos propria seruauerat solertia, illorum trucidabat crudelitas. Alij rursum homines bello captos numerantes, è centenis singulis unum immolabant. En tibi cades, & crudelitatem omnibus brutis & feris ferociorem. Nullum animal cum generis sui consorte pugnat, nec illud perdit: hi uero ipsis feris longe immaniores esse conuincuntur. Non enim peregrinos modo & alienigenas occiderunt, uerum etiam fratres & sanguine iunctos. Cretenses enim & Phœnices, cum corda haberent ære duriora, demonibus proprios filios & filias sacrificabant. Caterum priusquam hæc fierent, diluuium Noë temporibus inundauit, & aquis submersa est omnis anima

anima uiuens, tam hominis quàm omnium aliorum animalium, uolatilium & quadrupedū, propter peccata, quæ tunc temporis inter homines esse deprehendebantur: seruata aut sunt in arca nō plures quàm octo animæ, Noë scilicet & uxor illius, tres filij ipsius, & uxores eorū. Noë uero singulorū animalium genus in arcā induxerat. Deus aut optimus & benignus, denuo præcepit humano generi, Crescite, multiplicamini & implete terrā: similiter & animalibus. Sed rursus ad impietatem delapsi sunt homines, quā modo per partes exposuimus. Melchisedek uero, Abraham, & Loth illius ex fratre nepos, Dei altissimi cultores se esse declarauerunt: totus aut mundus diabolo seruiuit, et idolis. Deus itaque benignissimus cum uidisset nobilem illam creaturam suam, genus humanū scilicet diaboli tyrannide pressum, qui uiuentes quidem fascineret & deciperet ut ipsum ceu deum colerent, mortuorum uero animos in tristi & obscuro inferno detineret, misericordia ductus, salutem dare uoluit. Modum itaque quo humanum genus ad salutem peruenit, diligenter percipe.

Ipse quidem homo seipsum iuuare non poterat, partim quidem quod non uellet, eo quod uoluptates summi boni loco duceret (in tantum enim erroris inciderant à malo excæcati) partim uero, quod uerum Deum ignoraret, seruiret autē idolis & dæmonibus, & in tenebris ignorantiae desidens Deum non agnoscebat, sed in hostis permanebat captiuitate. Quin & hoc concedimus statuimusque, quod animaduenerunt quidem in quantum malorum barathrum incidissent: sed quomodo seipsos iuuarent, qui maiorum suorum Adami nempe maledictione tenebantur? & quo modo immortales redderentur, qui mortē ceu hæreditario iure acceperant? Omnes enim ex Adam geniti, mortales facti sunt, propter Adami patris ipsorum transgressionem. Quoniam igitur homo aut ignorauit de quanta sublimitate & magnificentia excidisset, & in quantum delapsus esset ignominiae barathrum: aut hoc forte cognito, sibi ipsi tamen subuenire non poterat, periculum iam erat, ne peccato semper nobis præsentī, mors etiam omni hominī dominaretur. Illud igitur Dauid perspiciebat dixit, Homo cū in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & illis similis est factus. Deus uero humani fautor generis misericordia motus, imaginem suā ulterius diaboli imperio premi non permisit. Incepit igitur ab Abrahami temporibus reuocare & restituere hominem. Cum enim Abraham genuisset Isaac, & hic Iacobum, Iacob autem duodecim filios eius, undecim ex illis aduersus fratrem suum Ioseph inuidia moti, eum ligauerunt & demiserunt in cisternam, & tandem Aegyptios quosdam nacti, uendiderunt. Hi uero Iosephum in Aegyptum abductum dederunt Pharaoni, qui eum totius Aegypti dominū constituit. Exorta autem fame descenderunt Iosephi fratres in Aegyptum, ut inuenirent alimenta, Ioseph uero cognitis fratribus suis, eos aluit, oblitus commissi ab illis aduersum se facinoris, aduocato simul ad se patre suo Iacob. Sed hic typus erat Christi. Quemadmodum enim Ioseph à germanis suis fratribus damnum malumque accepit, sed huius immemor bonum pro malo rependit fratribus in se iniurijs: sic & Christus inuidia uexatus à popularibus suis Iudeis, ligandus erat, & in sepulchrum ceu cisternam deponendus, & tradendus morti. Sed quemadmodum Ioseph Aegypti dominium consecutus, patrem & fratres suos à morte, per famem illis imminente, liberauit: sic & Christus cum portas mortis contriuisset, & dissoluisset diaboli imperium,

Psal. 48.

cc

cc

Gen. 37.

A. CORN.

Ioan. 10. et 14.

seruauit credentes in ipsum ex Iudæis & gentibus, quoniam & ipsum primum parentem Adam. Et Iacob, ut dictum est, Aegyptum ingressus cum anima bus septuaginta quinque, mansit illic usque ad tempus mortis suæ. Retenti uero sunt illic posterii eius annis circiter quadringentis & triginta, seruientes Pharaoni & Aegyptiis seruitute tristi & lucifica. Post hæc autem Deumisso Mose eduxit & liberauit eos ex seruitute Pharaonis & Aegyptiorum cum ederet eis miracula et prodigia magna in Aegypto, & educeret ipsos per mare rubrum diuisis & scissis fluctibus, Pharaonem autem cum omni suo exercitu demergeret. Iudæis autem longo tempore in deserto commorantibus, Deus manna dedit. hi uero murmurabant, & uerbis suam prodeban ingrati tudinem. Moses autem illos admonere non desijt. Cum uero hic montem Sinai ascendisset, legem à Deo accepturus, Hebræi, qui prius ingratii & murmuratores fuerant, etiam impij facti sunt. Dicunt enim Aaroni fratri Moysi, fac nobis Deos, qui præcedant nos. quid enim Mosi illi, qui nos eduxit Aegypto contigerit, nescimus. Et aurum quantum sufficebat corrugantes, fecerunt imaginem uiculi, & huic tanquam Deo ab illis recepto sacrificauerunt. & in tam absurdo lætati sunt facinore. Moses uero reuersus, tanto scelere uiso confregit acceptas à Deo legis tabulas. Et dixit Deus, Debe genus ipsorum, & constituam te regem super gentem magnam & populum fam. Ille uero noluit, sed Deum multa obsecrans hortansque intercessit pro illis: & non deleti sunt. Obserua igitur nunc, Deum non de his locutum esse ad Abraham, cum dicit, In semine tuo benedicentur omnes gentes: sed de Christo. Mose autem pro Hebræorum populo intercedente, lex illis denuo data est. & tunc Deus ad Hebræos per Mosem locutus est: Ego sum Deus primus, & Deus in futurum, et post me Deus alius non est. Hæc igitur ita se habent quemadmodum Deus locutus est, et præcepit. In literis uero tuis hoc ceu magna accusatione dignum contra nos, qui Christiani dicimur, continetur, quod Deo dicente, Ego sum Deus solus, & diuinitatis consortem non habeo, nos tamen dicamus Christum deum esse, & Dei filium: unde etiam multos deos adoremus. Cæterum anathema sit, quisquis uel duos uel tres plures uel deos adorauerit: nos uero unum Deum uerum adoramus, creatorem coeli & terre. Deus enim Hebræis præcipiens ne posthac idolorum cultui inservirent, dixit: Qui idolis credunt, multis dijs credunt. Christiani uero, quæ recta sunt sentientes, uni Deo credunt, & non multis. iuxta Christi doctrinam quam in Euangelio tradidit, dicens: Ego & pater unum sumus, & qui me uidet, uidet patrem meum. Vos autem cum scripturas ignoretis, à ueritate exciditis: & cum hoc factum fuerit, alijs auditis alia & diuersa intelligitis. Hebræi uero Deum misericordem experti, nequaquam perierunt: terram tamen promissionis non uiderunt, sed à Deo damnati, multis erroribus hinc inde per desertum circumducti sunt annis circiter quadraginta, donec omnes illi mortui sunt, ne scilicet terram uiderent, quam Deus se filijs Abraham daturum promiserat. Post obitum uero illorum, liberi horum terram promissam ingressi sunt, in qua simul bona quam plurima sunt adepti. Et hanc incolentibus Deus prophetas misit, & doctores: sed alios quidem illorum occiderunt, alios uero lapidauerunt, & seipsos ingratos exhibuerunt, & beneficiorum Dei immemores. Verum non ingrati modo fuerunt, sed etiam perpetuo ferè idolorum cultibus dediti, et propter hoc tradidit eos Deus in captiuitatem. Denuo autem illorum misertus, eos reuocauit: eademque de causa ultimis iam temporibus appropinquatibus

tibus cōplacitū illi est & decreuit, ut filius & uerbū suū in mūdum ueniens saluaret hominē, quem diabolus deceptū à Deo abduxerat, ut creaturæ seruiret & diabolo. Filius itaq; et uerbū Dei cœlitus descendēs, carne ex diua uirgine Maria assumpta homo factus est, quemadmodum suprā sanctorum & prophetarum testimonijs demonstrauius. Et homo factus cū annis uixisset triginta, cœpit docere populum, illisq; ueritatis & iustitię uiam ostendere, docensq; operatus est, & inter operādum docuit, ediditq; miracula magna & stupenda, non quemadmodum olim nonnunquā aliquot sanctorum in nomine Dei fecerūt ceu serui, sed cū imperio & autoritate fecit & operatus est quæcunq; fecit. Dicebat enim illi leprosus: Domine si uolueris, potes me mūdare: et dixit illi Christus, Volo, mūdare. Sic dixit illi paralyticus, Domine an nīs iam triginta & octo decubui, nec habeo quenquam, qui cum aqua turba ta fuerit, me in illam immittat. Angelus enim Domini descendebat certo tē pore, & turbabat aquā, in quā qui primus descēderat, sanus reddebāt, à quocunq; morbo, quo laborauerat. Cum itaq; paralyticus infirmus hominumq; destitutus auxilio, illic iuxta piscinam per annos triginta & octo decubuisset, illum uidēs Christus, misertus illius dixit ad eum, Vis ne sanus fieri? Hoc uero Christum adorante, & credente, dicit ad eum Christus, Tolle lectū tuū, & abi in domum tuam. Similiter faciebat ubiq; quocunq; locorū incederet. Cæcos sanauit, uisumq; restituit, surdis auditum reddidit, claudos incedere fecit, paralyticos neruis firmis & uiuacibus confirmauit, mortuos resuscitauit, dæmoniacos autoritate summa liberauit, & ut summam comprehendam, omnia fecit instar Dei, iuxta ipsius uoluntatem & arbitrium. Venit ad illum, qui cæcus fuerat à natiuitate sua, & orauit illum: cumq; alios cæcos nudo & solo uerbo sanauisset, hūc non itē: sed in terram expuens, lutū ex spūto fecit, oculosq; illius inunxit, dicens ad illum, Abi, ablue in piscina Siloē: & cū lauisset, uisum recepit. Quid nā hoc factū denotauisse putabimus, quod alios cæcos solo uerbo sanauit, ad hunc uerō sanādum, lutū fecit? Non aliud certe, quā cū alij cæci, à natiuitate sua oculos habuerint sanos, postea oculis capti sunt: hoc uero oculis omnino carente ab ipso matris utero, lutū fecit Dominus, in ueniens se hunc eundem esse, qui è luto hominē formauerit, & huius nunc in corpore defectū luto sumpto cōpleat. Deinde dixit cæco, Credis in filiū Dei? Respondit ille, Et quis est domine ut credam in illū? (cum enim cæcus fuisset, Christum non nouerat) & dixit illi Christus, Ego sum, qui loquor tibi. Tūc dixit cæcus, Credo Domine, & adorauit illū. Similiter & milia aliquot hominū quodam die Christū erant secuti, uerbum ipsius & doctrinā audientes: & cum esurirent, non inuenerunt in loco illo plures panibus quinq; & duos pisces. Et benedixit illis Christus, præcepitq; discipulis, qui omnib; istis panes apposuerūt, de quibus comederunt omnes, & saturati sunt, & reliqui fuerūt cophini duodecim plenī panum fragmentis & piscibus. Sed quis horū sensus? Partim quidem ut edant famelici, partim uerō ut intelligāt & animo suo meditentur, hunc illum esse qui in deserto patres ipsorum manna cibauerit. Porro, homo quidam mortuus est & sepultus, cumq; in sepulchro dies egisset quatuor, defuncti sorores accersuerunt Christum. hic autem dicit illi, Lazare exi foras. Et illico qui mortuus fuerat, sepulchrum egressus est, & ambulauit, ligatus manus que pedesq; (sic enim moris erat ludæorum mortuos sepelire) & sic resuscitationis miraculo aliud illud incessus sui miraculum successit. Sed cur hæc facta? Vt cum homines uiderent hunc non

Matth. 9

Ioan. 5

Ioan. 9

Mar. 6

Ioan. 11

non tantūmodo mortuos excitare, sed etiam hunc quatrīduanū, intelligere hunc esse uitæ & mortis dominum: & ut si Christū postea sepultum uidere crederent hunc qui propria uirtute mortuos excitauisset, multo magis potestate sua suum ipsius corpus esse excitaturū. Dicebat enim discipulis suis & apostolis, Nemo tollit animam meam à me. Potestatem habeo ponēdi eam, & potestatem habeo recipiendi eam. Quod tamen singulis diebus credentibus in Christum turbis hominum innumerabilibus, ipsumq; Deum & Dei filii contententibus, pontifices, scribæ, & horum principes cōtra Dei doctrinam instructi, huic essent contradicēti, ex Esaia prophetia prædictum erat, qui dicit: *Es. 6* Oculos habentes non uidebunt, & aures habentes non audient. incassatum est enim cor eorum, & oculos ipsorum occluserūt, & auribus difficile audiuerunt. Quæ prophetia omnis impleta est. Miracula enim edente Christo, tanquā cæci apparuerūt: & hoc docēte, surdis fuerunt similes, instar aspidis surdæ & obturantis aures suas. Et tunc quidem dicebat ad illos Christus: Quod si cæci essetis, non haberetis peccatū: nunc uerò dicitis, uidemus peccatum igitur uestrum in uobis manet. Tum etiam alibi dicit de illis Christus: *Ioan. 9* Si ex Deo essetis, utiq; diligeretis me. Nihilominus tamē hæc Christo faciente, haud quaquā ad cognitionem perueniunt: quin potius occasione quærebant, qua eum interficerent. Sed quid attinet de miraculis ipsius, quæ in Hebræorum gēte fecit, dicere, cum infinita sint & innumerabilia? Sed ne illis editis ad cognitionem perueniunt, uani & errabundi homines: uerum inuidia & improbitate uicti quærebant omni modo & conatu, quomodo in Christum accusationem aliquā mouere, ipsumq; benefactorem suū interficere possent. nec aliam inuenerūt, quā quod blasphemum dicerent, qui se dixisset Dei filium, & qui cum homo esset, se Deum esse iactaret. Et cū audirent Christū dicentem credentibus in se, Remittuntur tibi peccata tua: dicebant, quem nam te ipsum facis? & quis nam potest remittere peccata præter solum Deum? Et sanè uere dixerunt Iudæi, quod solius Dei sit peccata remittere: nam ignorantes hi miseri, quod Christus Dei esset filius, ea quæ modò diximus, dixerūt: & obtenebratum est imprudens cor ipsorum, & obcæcati sunt oculi ipsorū, nec uiderūt quod cū autoritate hæc faceret, quæcūq; faciebat. Vnus enim discipulorū Christi Petrus, quū in naui esset, Christo uiso dixit, Iube me ad te uenire super aquas. Et dixit illi Christus, Veni. Hic autē naui egressus, aquis inambulās ad ipsum uenit. Hoc cū contigisset, quid nā aliud illos cogitare oportebat, quā quod idem ille esset, qui mare rubrum difsecuerat, & patres illorum sicco traduxerat pede, qui etiam nunc humidā naturā materiam aquarū instar aridæ solidam solo uerbo et mādato suo fecerat? Sed quo plura his similia miracula corā uidēt, eo magis ira & furore tumultuantur. Deinde tēpestas orta uehemēti simul et magna in mari, adeo ut nauis, in qua erāt Christi discipuli, obtegeret fluctib. magna uoce ipsi exclamauerūt dicētes, Iesu serua nos, perimus. Christus autē ipsi mari imperiose simul et cū autoritate præcipit, Tace, obmutesce: et statim facta est trāquillitas magna. Iudæi itaq; uiso hoc inopinato miraculo attoniti, magna uoce clamauerūt: Quis est hic, quod & uēti & mare illi obediūt? Verū tamē miracula uiderunt infinita, et naturā rerū exuperātia: ipsi uerò prorsus incorrigibiles pmanserūt: unde & Christus ad ipsos dicit, Ego sum ostiū. Et alibi, Ego sum uia. Rursus alibi, Ego sum ueritas. Quod si mihi nō creditis, uel operib. credite. Hæc uero Christus dixit, ut qui obcæcati erāt Iudæi, cognoscerent quod nullus prophetarum

tarum & sanctorum tanta cum authoritate sermones suos, ut Dominus, protulerit, sed seiplos seruos & ministros esse ostenderunt. Christus uero nō sic: sed ceu dominus & princeps creaturæ cū authoritate dixit & fecit omnia instar Dei. Et sanē ex populo & turbis magna hominum multitudo in illū credidit: ex scribis uero, Phariseis & principibus pauci, et faciles numeratu. His igitur sic absolutis, & tantis infinitisq; editis miraculis, atq; doctrina uera per tres annos continuos singulis diebus per Christum annunciata, proferente etiam illo nonnunquam prophetarū testimonia (non quod testimonijs aliorū de se indigeret, sed propter incredulitatem, & ludæorum animi duritiam, tū deniq; propter hominum infirmitatem) nonnunquā etiā hoc citante Abrahamū aut Moſen, imprimis uero Deum ipsum patrem suum, ludæis autē nihilominus incurabili morbo circa hæc laborantibus, nec propriam illorū salutem uolentibus admittere, relictis his Christus ea quæ ad uniuersalē totius mundi salutem faciūt agere cœpit, & dicere discipulis suis, quæ nā illi essent euentura. Ecce, enī inquit, ascendimus Hierosolymā, & filius hominis tradetur principibus sacerdotū & scribis, tradentq; cū gentib. & flagellabūt eū, & illudēt illi, & despuēt in illū, occidēt illū, & tertiā die resurget: & auditis his discipuli eius mœrore affecti sunt ualde. Tūc subduxit discipulus suos Christus, & ascendit in mōtem Thabor, & refulsit facies illius, Christi scilicet, plus quā sol, & uestimenta illius facta fuerunt ueluti nix. Videntes uerō discipuli splendorē faciei illius, ceciderunt in terram: non enī poterant hūc ferre. Viderunt autem & Moſen & Heliam cum Christo colloquentes, forma seruili. Nunc itaq; hoc factum considera. Primo quidem ut apostoli uiſo splendore diuinitatis suæ certo intelligerent, quod sua sponte & propria uolūtate sua in mortem traderetur, non aliorum potentia coactus. Secundo, ut hīnc consolationem & animi tranquillitatem acciperent, & à mœrore, quem ex narratione passionis Christi antē cōcœperant, sese reuocarent. Tertio, ut uiſo Moſe et Helia prophetis cum reuerētia Christo astantibus, certū redderent, hunc omnīū prophetarum simul & omnis creaturæ esse dominū. Verū & hoc miraculum ingens, quod quēadmodū Christo in Iordane baptizato, sic etiā hīc uox de coelo discisso facta est, dicens, Hīc est filius meus dilectus, in quo mihi complacitū est, ipsum audite. Hoc nimirum oratione hac innuente, ut partim quidem plenissime certū & securū redderentur, hunc filiū et uerbum Dei esse: partim uero, ut quia iam tēpus sepulture Christi instabat, & post sepulturam et resurrectionem apostoli ad prædicationē emittendi erant: hī uero licet pauci essent, indocti et infirmi, non tamē ad suā infirmitatē, sed ad Dei potentiā respicerēt, et ut Christi gloria et splendore uiſo, Deiq; patris uoce et testimonio audito intelligerent unū Deū esse et patrem et filiū, quodq; una sit diuinitas natura et potentia patris et filij, utq; in Dei potentiā consili cum alacritate prædicationis negotium aggredierentur. Et impletur hīc Dauidis prophetia dicens, Thabor et Hermon in nomine tuo exultabunt. Caterum Moſes ille propheta dixit, ut et antē annotatū est, Prophetam excitabit Dominus Deus ex fratribus uestris, sicut me. Omnis anima, quæ nō audiuerit prophetam illum, extirpabitur. Quod uero hīc dixerit, Omnem animā quæ non audiuerit prophetam illum, esse extirpandam, & quod omnia quæ à Moſe & prophetis dicuntur, uerba Dei sint, manifestū est, et uerum esse constat. Nihilominus tamē et in baptismo et in transformatione uox coelitus demissa est, & non per hominem, sed immediate per ipsum Deum patrem. Viden' igitur, quomodo

Matth. 16

Matth. 17

Dent. 18

quomodo primitus & ab initio paulatim ea quæ Christi sunt, apparuerint. Et quemadmodum post noctis tenebras non repente sol uidetur, sed primi splendor, deinde lumen, tandem uero ipse sol: ita etiam de Christo factum de se uidemus. paulatim enim coepit: deinde ipse Christus sol uerus & rationalis lucem in mundum intulit, & in animas illorū qui in eum credunt. Deinde Hierosolymam Christus ipse ascendit, ut ipsius impleretur passio, quemadmodum apostolis prædixerat. Et ingrediente ipso in urbem, coepit populus exclamare & dicere (imprimis autem Hebræorū pueri) Benedictus, qui uenit in nomine Domini, Hosanna in altissimis, Rex Izraëlis, Pax in cœli & gloria in altissimis. Furorē autem repleti scribæ & pharisæi dixerunt Iesu increpa illos ut taceant. At Christus respondit illis, An nūquā legistis prophetam dicentem: Ex ore infantium & lactentium cōcinnabo laudē. Quod si hi tacuerint, lapides clamabunt. En etiam nunc attende. Angeli in ipsius Christi generationis celebratione cecinerūt, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax, in hominibus bona uoluntas: nunc uero dixerunt pueri, Hosanna in altissimis, Benedictus qui uenit in nomine domini rex Izraëlis, Pax in cœli & gloria in altissimis. Quis uero Dominus super terram uocatur? Nullus alius certe præter Deum. Dicuntur equidem etiam multi hominum domini, sed cum appositione nominis sui: ut legimus de Iosue filio Nun dicente, Dominus meus Moses: & de alijs multis dicentibus, Dominus meus Dauid. Quam dicendi consuetudinem etiam hodie inter homines seruata uidemus. Domini uero nomen sic indefinite nemini alijs q̄ soli Deo tribuitur. Quapropter Christus cum Deus esset, non modo non increpauit dicentes, Hosanna in altissimis, &c. sed etiam Dauidis citauit testimoniū, dicens, An non legistis prophetam dicentem: Ex ore infantium & lactentium concinnaui laudem. Qui uero lapides sunt, quos Christus uociferaturos dixit? Gentes nimirum, qui tunc quidem cor habebant durum ad fidem suscipiendam, paulo post uero clamauerūt ipsis tonitribus clarius & sublimius: quā & sepulchrorum lapides planē & aperte, qualiter uix unquam, Domini resurrectionem cum diuina uirtute & potestate factam exclamauerunt. Post hæc uero dicit discipulis suis Christus: Ecce ascendimus Hierosolymam, & perficietur omnia quæ scripta sunt à prophetis de filio hominis. Tradetur enim gentibus, et illi detur illi: calumnias patietur, & despuetur, & flagellatum occidēt, tertiāq; die resurget. Et cū cœna iam esset finita, dicit discipulis suis: Unus uestrum prodet me. Et interrogauerunt eum singuli, Num ego sum? Et nulli horū respondit: Tūc & Iudas qui erat ex discipulorum numero, dicit, Num ego sum? Dicit illi Iesus, Tu dixisti. Et paulo post dicit illi, Quod facis fac cito. Non enim poterat quicquā nec Iudas nec alius contra Christum facere, nisi hoc cum illo consentiente. Mox autem postea rursus dicit discipulis suis Christus: Ex nunc appropinquauit tempus, quod prædixi uobis. Ceterum non turbetur cor uestrum, neq; formidet. Et postquam docuisset et animauisset eos sufficienter, dixit eis: Nunc quidem dolebitis, mox autem letabimini, & gaudium uestrum nemo auferet à uobis. Surgite, eamus hinc. Et abiit in locum consuetum. Pontifices autem congregati cum scribis & pharisæis & omni concilio eorum, dixerunt: Quid faciemus? quoniam homo hic multa signa edit. Si sic permiserimus eum, uenient certe Romani, et tollent nos & locū hunc & gentem. Conducit ut moriatur. Iudas autem Iscariotes profectus ad pontifices et scribas, dixit illis: Quid dabitis mihi ut ego prodam illum? Et dederunt illi tri-

ginta argenteos. Et paulo post Iudas turba multa assumpta, eò deuenit ubi Christus inueniebat. Quibus uenientibus, dicit discipulis suis Christus, Surgite eamus, ecce qui prodit me, appropinquat. Et accedente Iuda cum Iudæorum turba, dicit illis Christus, Quem queritis? Dicunt illi, Iesum Nazarenum. Dicit illis Christus, Ego sum. Et hoc audito, omnes prostrati sunt in terram. Num igitur qui tot ac tanta fecerat miracula, qui una uoce prostrauit quærentes se, non potuit nunc efficere ne illum comprehenderent? Haud dubie igitur sua sponte illis traditus est. Tunc dicit illis Iesus: Si igitur me queritis, sinite hos abire. & dimissis discipulis ipsius, comprehenderunt Christum. Vides ne quomodo ante quidem unico uerbo prostrati ceciderint: deinde uerò cum diceret illis, Sinite hos abire si me queritis, solus propria sua uoluntate cõsentiente his traditus sit? Demonstrauit itaque in se & potentiam suam, et uoluntatem. Quapropter & David dixit, Traditus sum, & non declinaui. Si enim Christus cum euadere posset, traditus est, uolens seipsum tradidit. Abduxerunt itaque Christum ad pontifices. Discipuli autem timore correpti fugerunt. Sacerdotum autem principes propter Iesum comprehensum gauisi sunt. & aduocatis duobus falsis testibus contra illum, quæcunque libebat dicebant mendacia. Iesus uero tacebat. Dicit igitur illi summus sacerdos: Adiuro te per Deum ut dicas nobis, num tu sis filius Benedicti, uel num tu sis Christus filius Dei uiuentis. Dicit illi Iesus, Ego sum. Verumtamen dico uobis, à nunc uidebitis filium hominis sedentem à dextris potentiae, & uenientem in nubibus cœli. Tunc princeps sacerdotum scidit uestimenta sua, dicens: Blasphemauit, quid ultra indigemus testibus? Ecce uos ipsi audiuiſtis blasphemiam ipsius. Quid uobis uidetur? At illi dixerunt, Reus mortis est. Quidam igitur astantium dedit illi alapam. Et cum illuſissent illi, abduxerunt illum, & tradiderunt Pilato. Iudas uero abiens dicit principibus sacerdotum: Peccauit, prodens sanguinem innoxium. & argenteis in templum proiectis, abiit, & suspendit se. Pontifices uerò pecunijs acceptis dixerunt, Non licet eam ponere in corbonam, quoniam precium sanguinis est. emerunt igitur hac agrum figuli, in sepulturam peregrinorum. Milites autem præsidis acceptum Iesum exuerunt uestibus suis, & induerunt illum chlamyde probrosa, et abudxerunt eum ad regem Herodem. Et cum uidisset illum Herodes, remisit illum Pilato. Hic uero interrogauit eos dicens, Quid dicitis de homine isto? At illi dixerunt, Crucifige illum. Pilatus uerò inquit, Et quid nã mali fecit? At illi dicunt, Obloquitur Cæsari, & seipsum dicit Dei filium. Et sic conturbabant Pilatum. Hic uerò uoluntati illorum satisfacturus, accepta aqua coram omnibus, manus abluuit dicens, Innoxius ego sum à sanguine iusti huius. uos uideritis. Illi uerò dixerunt, Sanguis eius super nos, & super filios nostros. Et tunc tradidit Iesum militibus, ut crucifigeretur. Illi uerò cum accepissent, illi illuserunt, & expuerunt in faciem eius, & flagellauerunt eum: quin & uestimenta illius diuiserunt. Gestabat uerò tunicam inconsutilem, super quam iecerunt sortem, quis nam illam acciperet. Et cum hæc fecissent, abduxerunt Iesum ad crucifigendum illum. Dederunt etiam illi potum, felle mixtum acerum, & crucifixerunt eum. Et obtenebratus est sol ab hora tertia usque ad horam nonam: & hora nona emisit spiritum, astantibus simul cruci sancta matre ipsius, & uno discipulorum Ioanne. Reliqui uerò discipuli omnes aufugerunt, & latuerunt absconsi præ timore suo. Et accedens quidam militum, lancea perfodit latus ipsius. Postea ueniens quidam optimatum Iodaph

A 100

seph nomine, à Pilato corpus Christi petijt. & deponens illud, adiuvante simul alio quodā, Nicodemo scilicet, inuoluit sindone & myrrhæ ferè libris cētum, prout mos est ludæis sepelire. Nactus uerò sepulchrum excisum in petra, sepeliuit corpus Iesu, & imposuit illi lapidē ualde magnum. Crastina autem die scribæ & pharisei uenientes ad Pilatum dixerunt illi, Domine, recor dati sumus, quod impostor hic uiuens adhuc dixerit, se post dies tres resurrecturum. Iube igitur muniri sepulchrum usq; ad diem tertium: ne forte discipuli illius uenientes furentur illum, & dicant populo quod surrexerit à mortuis, et sic error postremus deterior sit priori. Dixit Pilatus: Habetis custodiā, abite & custodite quantum potestis. Hi autem profecti munierunt sepulchrū, obsignantes lapidem unā cum custodiā, (custodiā autem hoc loco turmam militum intelligas.) Et tertio die factus est terræmotus magnus, & deuolutus est lapis de sepulchro, & milites præ timore mortuis sunt similes facti. Christus autem surrexit ē sepulchro. Milites uerò profecti annunciauerūt principibus sacerdotum & scribis, omnia quæ facta fuerant: & dederunt illis pontifices pecuniā copiosā, dicentes illis, Dicite quod uobis dormientibus uenerint discipuli illius, & furati sint illum. Quod si hoc coram præside auditum fuerit, nos persuadebimus eum, uosq; omni cura exoluemus. Hi uero pecunia accepta, fecerunt ut edocti fuerant. Iesus autem abiens inuenit discipulos suos, & dixit illis, Pax uobis. Hi uerò uidentes illum gausi sunt. Et cum mansisset apud illos dies quadraginta, docens & confirmās illos, die quadagesima illis dixit: Abeuntes ite in mundum uniuersum, prædicate in omnes gentes. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, hic saluabitur. Qui uerò non crediderit, condemnabitur. Credentes autem signa hæc cōsequentur: In nomine meo dæmonia eiicient, linguis nouis loquentur, serpentes tollent, & si quid letiferi biberint, nō nocebit illis: super infirmos manus ponent, & sanabūtur. Vos autem sedete Hierosolymis, donec uirtute ex alto induamini. Et benedixit illis, interq; benedicendum secessit ab illis, & sublatus est in cœlos, & sedet ad dextram Dei. Apostoli autem reuersi sunt Hierosolymam cū gaudio magno, expectantes uirtutem ex alto promissā. Quis autem horum omnium sensus? Quod si singula secundum omnem diligētiam discutere uellemus, omniaq; quæ facta sunt describere, multo sanè opus haberemus otio. Quoniam autem uaria est horum ratio, & explicatu difficilis propter uēstram ignorantiam, agedum quod reliquum est breuissimis uerbis, quantum fieri potest, absoluemus. Inspiciamus itaque prophetias, quæ de Christi passione copiosissimæ, ceu torrens aquis auctus niualibus, habentur.

Psal. 2. Congregati sunt pontifices, scribæ, pharisei, tum etiā rex Herodes & Pilatus aduersus Christum. Dauid autem dicit, Quare fremuerūt gentes, et populi meditati sunt inania? Adstiterunt reges terræ, & principes conuenerūt in unum, contra Dominum, et contra Christum eius.

Psal. 41. Prodidit Christū ludæis in mortē Iudas discipulus eius. Et rursum de eodē idem Dauid loquitur: Inimici mei dixerūt mihi mala, quando moritur, et perit nomen eius: Et ingrediebatur ut uideret, uana loquebatur cor illius, cōgregauit iniquitatem. Egrediebatur forās, & loquebat in idipsum. Etenim homo pacis mee, qui comedit panes meos, magnificauit aduersus me supplā rationē. Constitue super eum peccatorem, & calumniator stet à dextris eius. *Psal. 109.* Et cum iudicatur exeat condemnatus, & preces eius fiant in peccatum. Fiant dies eius pauci, & episcopatum eius accipiat alter. In generatione una deleat

cur nomen eius. In memoriam redeat iniquitas patrum eius in conspectu Domini: & peccatum matris eius non deleatur. Dispereat de terra memoria eius. Dilexit maledictionem, & ueniet ei: & non uoluit benedictionem, & elongabitur ab eo.

Apprehenderunt Iudaei Christum, & abduxerunt eum ad principes sacerdotum. Et de hoc Ieremias dicit, Ego uero tanquam agnus innocens ducebatur, ut mactetur.

Accepit Iudas triginta argenteos, & abiecit eos, emeruntque pro illis agrum figuli. Et Ieremias dicit: Statuerunt triginta argenteos, precium apreciati, quem aestimatum emerunt a filiis Israel, & dederunt ea in agrum figuli, quem admodum constituit mihi Dominus.

Venerunt falsi testes, & mendacia aduersus Christum locuti sunt. & rursum dicit Dauid, Surgentes in me testes iniqui, quae ignorabam interrogauerunt me, & reddiderunt mihi mala pro bonis.

Congregati sunt apud principes sacerdotum, Annam & Caiapham, illudentes Christo. de hoc Dauid: Circumdederunt me canes multi, tauri pingues circumsteterunt me: Opprobria opprobrantium tibi ceciderunt super me. Multiplicati sunt supra pilos capitis mei, qui me odio habent sine causa. Corroborati sunt inimici mei, & qui me persequuntur iniuste. Quae non rapui de illis, mulctatus sum. Hoc est, Adam quidem ex arbore prohibita comedens, iuste mortuus est: Christus uero peccati ignarus, iniuste mortem subiit.

Tradiderunt Christum Pilato, Pilatus rursus militibus: hi uero exuerunt eum, & diuiserunt uestimenta illius, super tunicam uero inconsutilem miserunt sortem, ne eam discinderent. & de hoc Dauid loquitur: Diuiserunt uestimenta mea sibi ipsis, & super uestitum meum miserunt sortem.

Induerunt eum tunica probrosa: de quo etiam Dauid: Ego uero cum tumultuantur in me, saccum induebam.

Flagellauerunt Christum, & alapas illi inflixerunt, inspuerunt in faciem illius. Et de hoc Esaias: Ego uero non inobediens sum, nec obloquor, tergum meum dedi ad plagas, & maxillas meas ad alapas. Faciem autem meam non auerti a pudore inspuitum. Et Dominus mihi auxiliator factus est, eo quod non auersus sim, sed posui faciem meam ceu petram stabilem, et cognoui quod non confundar.

Dederunt illi fel aceto mixtum. & Dauid dixit: Dederunt in cibum meum fel, & in siti mea potauerunt me aceto.

Abduxerunt Christum ut illum crucifigerent. & Isaias dicit: Tanquam ouis ductus est ad mactationem, & tanquam agnus coram tondente ipsum mutus, sic non aperit os suum in humilitate sua. Iudicium illius sublatum est: generationem uero eius quis explicabit? quoniam aufertur de terra uita ipsius.

Interrogauit eum Pilatus, Tu ne es filius Dei? & dixit illi Christus, Tu dixisti. Pilatus uero tradidit eum ut crucifigeretur. & Dauid dicit: Clauis perforauerunt manus meas, & pedes meos.

Confoderunt latus ipsius lancea. & de hoc Zacharias: Respicient in me, quem pupugerunt.

Obtenebratus est sol Christo in crucem suspensio, ab hora sexta usque ad horam nonam. & sic dicit Zacharias: Et dies haec cognoscibilis Domino, & non dies, & non nox. & sub uespera erit lux, & Dominus erit in regem super uniuersam

terram. In die illa erit Dominus unus, & nomen eius unum. Attende igitur, A creatione ipsa mundi nox diem excipit, & similiter dies noctem: in passione uero Domini non sic, sed sol obtenebratus est. Quod si uerò iuxta cōmunem, quæ sæpius contingere solet, obtenebrationem solis eclipsis contigisset, nequaquam de hac, ut nec alibi, propheta dixisset: cum naturaliter solis eclipsis eo tempore contingere soleat, quo luna cum sole coniuncta est, quod in decima quarta illius die nunquam fit, nec unquam erit. Propterea ceu stupendam, admirandam, & naturæ leges excedentem rem propheticus sermo denotat, ut & imprudentes intelligant, & qui sensu carent sensum recipiant, quod in Christi passione sol obtenebratus est, & uanissimi homines non crediderunt. Petre dissilierunt, templi uelum in duas partes scissum est à summo usque ad imum, monumenta aperta sunt, & multa corpora sanctorum qui obdormierant, surrexerunt (quemadmodum sanctum Euangelium testatur) & ingressi sunt Hierosolymam, & apparuerunt multis: sed uanissimi homines non crediderunt, uerum obtenebratum est insciens cor illorum, & in tenebris conuersantur.

Esai. 53 Christus expirauit, & Esaias dicit: Non est illi species, neque decor: & uidimus eum, nec habebat speciem, neque decorem. Sed forma eius in honorata, & deficiens præ filiis hominum. De cruce uerò sermo noster iam sileat, de hac enim suo loco et tempore dicemus.

Assiterunt autem cruci mater Iesu, & unus discipulorum illius Ioannes. Quid autem de hoc dicatur, audi. Erat homo Hierosolymis cui nomen Simeon, & homo iste iustus & pius: & responsum acceperat à Deo, non uisurum se mortem nisi prius Christum uideret. Et cum ipsum puerum adhuc in templum attulissent, ad implendum ea quæ in lege descripta sunt, idem ille Christum in ulnas suas suscepit (sacerdos enim erat) & dixit: Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundum uerbum tuum in pace, quoniam uiderunt oculi mei salutare tuum, quod paruisti ante faciem omnium populorum. Lumen in reuelationem gentium, & gloriam populi tui Izrael. Et conuersus ad uirginem Mariam dixit: Ecce positus est hic in ruinam, & resurrectionem multorum in Izrael, & in signum cui contradicitur. Et tuam ipsius animam penetrabit gladius, ut retegantur ex multis cordibus cogitationes. Nunc autem quid hæc sibi uelint, perpendito. A Deo definitum erat, ne mortem uideret Simeon, nisi prius uidisset Christum. et iam ad senium extremum deuenerat. Christum uerò uidens, dixit: Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundum uerbum tuum. Hoc uerbo planè denotans, hunc ipsum Deum esse, qui illi responsum dederat de non uidenda morte, & quasi à domino uitæ & mortis postulat ut ab hac uita terrestri liberetur. Quod autem dicit, Hic positus est in ruinam & resurrectionem multorum in Izrael: manifestum est, quod scilicet animabus suis ceciderunt, quotquot in illum non crediderunt. qui uerò crediderunt, à peccati lapsu surrexerunt. Item hoc, In signum cui contradicitur, propterea dixit, quod omnes de Christo disceptauerunt, hi quidem dicendo hunc bonum esse, alij uero, malum. Quin & in ipsa cruce duo latrones inter se contendebant (unà enim cum illo duos latrones crucifixerunt, unum à dextris ipsius, alterum à sinistris) & alter quidem, Christum in cruce suspensum conspicatus, conuicia in illum iecit. alter uerò, hunc increpauit dicens: Non times tu Deum, cum in eodem sis iudicio: & nos quidem iuste, operibus enim nostris digna patimur: hic uerò ini-

Ioan. 7.

Luc. 23

qui

qui nihil designauit. Et dicit ipsi Iesu, Domine memento mei, cum ueneris in regnum tuum: & saluatus est, alter uero periit. Item, Tuam uero ipsius animam pertransibit gladius, ut retegantur ex multis cordibus cogitationes. Hæc ita intelligenda sunt. Quidam hæreticorum putauerunt Christum esse quidem Dei filium, deumque uerum, hominem autem uerum esse negauerunt, sed hominem factum esse modo quodam imaginatorio. Et hoc quidem multis uidetur, quod homo quidem sit citra controuersiam, non tamē homo uerus. Hoc igitur instar prophetæ præuidens Simeō matri dixit Deiparæ, Et tuam ipsius animam transibit gladius, ut retegantur ex multis cordibus cogitationes: hoc innuens his uerbis, Cum homines te matrem illius dolentem uiderint, fientem & plorantem, cum hunc in cruce pendere conspexeris, certi reddentur et confirmabuntur, qui cogitationes de illo habent dubias, quod citra omnem controuersiam & homo sit, & tuus filius. Sancta enim mater illius doluit quidem hunc in cruce conspicata, expectauit autem simul resurrectionē illius tertio die secuturam, & letata est, quod & contigit. Nunc igitur intelligis, quomodo omnia quæ de Christo facta sunt, prophetæ & sancti prædixerint, quemadmodum etiam in hoc nostro argumento factum est. Et uos quidem, sicut illi, imaginatorio modo hominem factum esse non dicitis, sed Christum uerum hominem esse fatemini: nihilominus tamen aliquid hæreticis simile dicitis. Non enim arbitramini, quod ipse Christus crucifixus sit, sed Musulmani cū honoraturi illum dicunt, Iudæos alium quendam Christi loco crucifixisse, cum imaginatione falsa decepti hunc Christum esse putauerint. Licet enim in Christo uniuersalem illam imaginationem siue phantasiam non probetis, cum tamen illum aliquo modo uel tempore à uera substantia degenerauisse dicatis, sine omni controuersia in eundem errorem inciditis. Si enim aliquādo uobis cum ipsis disputatio incideret, & illi quidē dixerint Christum per omnia hominem fuisse imaginatorium, uos uero his è contrā responderitis, hunc reuera hominem uerum fuisse, in sola autem passione fuisse imaginatorium, aliumque loco illius crucifixum esse. Hi autem denuo obiecerint, Quod si uos particularem phantasiam uel imaginationem in Christo factam fuisse dicitis, cur nos qui uniuersalem asserimus, propter hoc à uobis damnamur? Particulare enim cum uniuersali non pugnat. Te itaque interrogo, quam responsionem illis asseretis dignam & probabilem? Quam certè huc asseratis, nullam habetis omnino. Vides igitur quā peruerse Musulmanos instituerit, qui huiusmodi dogma dedit, siue inscius rerum, quæ non intellexit, docuerit: siue re omni cognita, ueritatem tamen occuluerit. Aliter uero nos Christiani ueritatem edocti ab ipsis prophetis, ex Euangelio quoque & discipulis à Christo institutis sic sentimus, et sic credimus, Quod filius Dei carne assumpta ex sancta & deipara uirgine homo uerus natus sit, & idem ipse uere sit mortuus, & non alius: & in cruce, & in passione & in morte eius gloriamur. Quod si uolueris Esaiam dicentem audi: Non est species ei, neque gloria. Et uidimus eum, nec habebat speciem, neque decorem. Sed species eius inhonorata, ac deficiens decor ipsius præ filiis hominum. Homo in plaga existens, & sciens ferre infirmitatem, quia auersa est facies eius, despecta est, & non est reputata. Hic peccata nostra portat, & pro nobis dolet, & nos putauimus eum esse in dolore & plaga à Deo, & in afflictione. ipse uulneratus est propter iniquitates nostras, & infirmatus est propter peccata nostra. Disciplina pacis nobis super eum: liuore eius nos sanati sumus.

» Omnes tanquam oves errauimus. Homo in uia sua errauit, & Dominus tra-
 » didit eum iniquitatibus nostris, & ipse propter afflictionem non aperuit os
 suum. Animaduertis ne qua ratione fiat ut Christianos passionis Christi nō
 pudeat, quin potius in hac glorientur, & illam prædicent? Quæ enim inter-
 pretatione uaticinium hoc præsens ipso sole splendidius indiget? Quis enim
 hominum pro alterius peccatis patitur, præterquam Deus? Nullus sanè. Cu-
 ius etiam hominis mors alterius sit resurrectio? Cuius egritudo alterius est sa-
 nitas? Fateri omnino oportet, quod hoc non sit alterius quam solius Christi.
 Ipse enim solus pro nobis passus est, & ipse contemptus est: sed contemptum
 hunc nihili duxit. Ipse peccatum ē medio sustulit, & ipse pro nobis afflictus
 est, & ipse uulneratus est propter iniquitates nostras ut illas deleteret, & liuore
 illius nos omnes sanati sumus. Moyses uerò sic dixit: Videbitis uitam uestram
 Deut. 28
 suspensam ante oculos uestros: Cuius enim uita suspendi potest ante oculos
 alicuius? Nullius omnino. Sed solus Christus in cruce suspensus est, qui est ui-
 ta mundi. Ipse enim de se dixit, Ego sum uita, ego sum uia, ego sum ueritas.
 Ioan. 14
 Nunc nimirum intelligis, prophetas etiam de morte Christi, quemadmodū
 de reliquis omnibus, esse uaticinatos. Agnosce igitur, quod indubie Chri-
 stus ipse mortuus sit. Ille ipse enim crucifixus est, & mortuus, & non alius, ut
 uos dicere soletis. Et liuore illius omnes sanati sumus, et morte eius omnes su-
 mus uiuificati, & resurrectione illius omnes uiuimus, & cruce illius abolita
 est diaboli tyrannis, mortisq; potentia. Si uerò quis nunc obijciat, Quis igitur
 cōtingit, ut homines etiam nunc moriantur, & diabolus adhuc liber sit? Ten-
 tare enim homines nequaquam desinit, sed summo studio omnes ad peccan-
 dum incitat. Huic nos sic respondebimus. Hæc, quam nos mortem esse puta-
 mus, mors non est, sed somnus. Olim enim mors talis erat, quæ resurrectio-
 ne carebat, sed detinebatur in inferno animæ: nunc uerò resurrectione nobis
 à Deo donata, tanquam ex somno resurrecturi sumus omnes homines, tã pijs
 quam impijs. Et considera quæso rem tremendam & horribilem. In hominē
 enim ratione & sensu præditum, ab Adamo mors regnauit, in omnem homi-
 nem: nec erat resurrectio in hominibus sine Christo, quemadmodum pro-
 phetæ testati sunt. Per Christi uerò mortem mors illa deiecta est, & superata,
 uenitq; resurrectio: & morte confracta liberatus est totus mūdus à potestate
 Satanæ, & credentes in Christum & non credentes, omnes inquam, à tyran-
 nide diaboli sunt liberati. Et sanè nisi Musulmani crederent resurrectionem
 esse, rationes certas afferremus, quibus eam possemus comprobare: cum ue-
 rò & ipsi eandem amplectantur & expectent, superuacaneum mihi uide-
 tur de illa multis differere. Caterum hoc solum dicimus, quemadmodū acce-
 pimus et sumus edocti ex sacra scriptura, quam & Musulmani sacram esse fa-
 tentur, Christi resurrectio toti mundo utilitati fuit. De diabolo autem sic di-
 cimus. Quamuis adhuc nondum condemnatus sit in locum proprium pœ-
 næ, propterea quod iudicium, quod Christus iudicaturus est, nondum transf-
 actum sit, hoc tamen ueniente diabolus ignem hereditabit inextinguibilem,
 qui illum manet. Et quāuis uideatur ille uiuere, pro mortuo tamen est haben-
 dus, perinde ac si homicida aliquis, aut fur, alius ue quispiam, qui capitale a-
 liquod commisit facinus, à rege capitis supplicio adiudicatus fuerit, licet post
 hanc à rege latam sententiam uiuat adhuc diebus aliquot in carcere, mor-
 tuis tamē adnumeratur, licet inter uiuos adhuc sit. Idem igitur hoc de diabo-

lo fieri intelligas. Postquam enim Christus resurrexit, ille perditus est. Cum autem in homines ea quæ facere solet, machinatur, non ceu potestatem aliquam habens, aut uirtutem, facit: sed tanquam malus aut fraudulentus, amicitiam simulat, eaquæ consulit quæ hominibus interdicta sunt & noxia. Et quidem si aliquem sibi morigerum nactus fuerit, uidetur multum potuisse, & dedisse damnum. Si uero ab aliquo non fuerit receptus, sed dimissus inanis & uacuus, omni destitutus robore discedit, nec uires habet aliquas. Homo enim multoties ab homine cogitur ut inuitus faciat, quod nec uult, nec ante constituit: à diabolo autem non sic. uolens enim paret uano & noxio illius consilio. Qui uero parere noluerit, diabolus ceu rem nihili contemnit. Idem uero singuli homines à propria sua ratione patiuntur, quod à diabolo. Incidit enim homo in alicuius meditationem facinoris, uel honesti, uel turpis: & siquidem principem uel ducem, mentem uidelicet sanam habuerit, et prudentem, illa meditationes simul & harum causas diiudicat, bonumquæ à malo discernit. Si uero dux hominis mens infirma fuerit & impotens, noxia pro utilibus amplectitur. Vides igitur diabolus uiribus carere, quamuis easdē habere uidetur: sed comminuta est & euauit uniuersa tyrannis illius, Christo ex sepulchro resuscitato. Post secundum enim Christi aduentum relegabitur in tenebras exteriores, & in ignem inextinguibilem, prout commertus est. En itaque, ut ante dictum est, sic factum esse apparet: quod scilicet ea quæ Christum attinent, ab initio paulatim apparuerunt: quanto autem propius appropinquauit tempus generationis huius, tanto clarius planiusquæ prophetæ de illo uaticinati sunt. Postquam autem Christus uenit, dedit is clauem scientiæ hominibus, ut pure & sine omni fuco ueritatem intelligerent: quoniam (si ueritas dicenda est) ipse Christus aperuit thesauros absconditos, & in medium deposuit ceu infinitum pelagus, ut quilibet ex hoc nemine prohibente hauriat, quæ illum oblectant, & iuuant. & hæc quidem talia sunt. Redeamus uero ad id unde sumus digressi.

Christo in cruce pendente, quidam militum aperuit latus illius lancea. De hoc igitur, ut supra monuimus, Zacharias dicit: Videbunt, in quem pupugerunt. Zach. 12

Mortuus est: de quo & Esaias dicit ea, quæ supra recensuimus. Dicit uero & admirandus ille Solomon, de iusto & celeberrimo Iob, tanquam sub persona Dei: Accinge tanquam uir lumbum tuum, & interrogabo te, tu autem mihi responde. Vbi eras cum fundarem ego terram? annuncia mihi, si scis, intellectum: quando facta sunt astra? Laudauerunt me uoce magna omnes angeli mei, & celebrauerunt hymnis. Conclusi autem mare portis, & posui illi terminos, dixique illi, Hucusque uenies, & non transgredieris, sed in teipso collidentur tibi fluctus tui. Annuncia mihi: Num tu accepto luto formasti animal, & sermone præditum posuisti illud super terram? Num in uestigijs abyssi deambulauisti? Aperiuntur ne tibi præ timore ianua mortis, & ianitores inferni te uiso stupuerunt? Respondens uero Iob, dixit Domino: Noui quod omnia possis, et impossibile tibi est nihil. Auditu enim auris audiui te prius, nunc uero oculus meus uidit te. Audiuisti ne de morte Domini prophetiam hanc clarissimam, & splendidissimam? Ipse enim Deus de se dicens, quod fundauerit terram, quod posuerit mari terminos, quod celebrauerint eum angeli sui: idem ille dicit ipsi Iob, Num accepto Iob. 38

luto formauisti animal, & sermone præditum posuisti illud super terrâ: nunc in uestigijs abyssi deambulauisti: Aperientur ne tibi præ timore ianuæ motis, & num ianitores inferni te uiso stupuerunt: Quid quæso his innuit aliud quæ, Ego Deus sum qui feci hæc, ego aperui portas mortis: timore enim me apertæ sunt, & me uiso in inferno stupuerunt ianitores illius Verū tamen quicquam opus est hanc prophetiam interpretari: Talem enim esse uidemus, uel planè stupidus & rudis eam intelligat. Illud enim, Viso me ianitores inferni stupuerunt, Christi resurrectionem cum authoritate diuina potenti quæ uirtute faciam significat, præterea uniuersam illam inferni mortisque destructionem. Quin & Dauid luculenter sic dicit, Non derelinques animam meam in inferno, neque dabis ut sanctus tuus uideat corruptionem. Tertia enim die resurrexit Dominus, nec corruptionem sensit corpus illius sacrosanctum. Mortuo enim illo, sanctissimum illius corpus Ioseph simul & Nicodemus, ut supra diximus, inuoluerunt sindone, myrrha & aromatibus. Et de sepultura illius Magi quoque in Bethlehem uenientes prophetauerunt ipso nato, offerentes illi aurum, thus, & myrrham.

Dixerunt Iudei Pilato, lube muniri sepulchrum: & nisi munitum fuisset illud, occasionem habuissent resurrectionem cauillandi, dicentes, quod non adfuisset digna & sufficiens custodia. Verum cum omnifaria custodia & diligentia his commissæ fuerit, nullam omnino occasionem reliquam haberi resurrectioni illius contradicendi. Ita enim ut cupiebant, uolebantque, sepulchrum custodiri curauerunt. Lapis enim huic impositus est ingens, quem etiam sigillo obsignauerunt: quin & militum turmam ad custodiam huius constituerunt. Cæterum ut ingratorum Iudeorum effrena obturentur labia, quid sit, & quale nam tempore resurrectionis Christi editur miraculum? Terræ motus sit ingens, & milites sepulchro custodiendo deputati mortuis redduntur similes. Christus uero relicta sindone cum aromatibus quibus in uoluitus fuerat, surrexit ex sepulchro. Et de hoc Dauid, Vespere occinetur luctus, & mane exultatio. Ploratus quidem propter sepulturam, exultatio autem propter resurrectionem. Vidisti in, imò audiisti magis augustam illam, diuinam & potentem uirtutem et potentiam? An non obstupescis, et attonitus ad hæc redderis? Fatendum omnino est rem sic se habere, et non aliter. Quomodo enim aliàs possibile fuerat, myrrha conditum corpus à sindone posse reuelli et euolui, eamque euolutam inueniri integram puramque cum tot uiscosis aromatibus? Hoc certè unum etiam est ex magnis illis et stupendis Christi miraculis. Sed et lapis deuolutus est, ne Iudei putarent Christum, qui resurrexerat, adhuc in sepulchro iacere, uerum ut per terræ motum et lapidem, tum etiam sudarij et sindonis indicio cum aromatibus illic, ut diximus, iacentis in cognitionem peruenirent, et recordarentur uerborum Christi, Nemo tollit animam meam à me. Potestatem habeo ponendi eam, et potestatem habeo rursus sumendi eam. Verum neque sic intellexerunt miseri, sed pecunias dederunt militibus, qui Christi resurrectionem obscurarent.

Christus porro cum resurrexisset, ueniens ad apostolos dixit, Pax uobis. Illi autem hoc uiso gausi sunt. Vnus uero horum Thomas fortè illa hora non aderat illis. Cum autem de Christi resurrectione audiuisset, dixit: Nisi ipse uidero in manibus illius signa clauorum, & immiserò manum meam in latus eius, non credam. Hisque contrectatis Thomas, quod quærebat inuenit, & alium exclamauit, Dominus meus, & Deus meus. Neque enim simplici quodam

dam & fortuito modo, tanquam gratificaturi Christum apostoli Deum dice-
bant, & confitebantur: sed cum magna reuerentia & studio. Christus autem
dicit illi, Quia uidisti me, credidisti. Beati, qui non uidentes credunt. Post re-
surrectionē igitur Christus cum apostolis cōmoratus est dies quadraginta;
& cum docuisset eos, dedit illis potestatem contra dāmones, & uirtutem e-
dendi miracula, quæ Christus faciebat: et ut quæcunq; peccata in terra remit-
terent, ea in cœlo quoque essent remissa: & ut quæcunque in terra liga-
rent, in cœlo etiam essent ligata. Non tamen apostoli modo, uerum om-
nes Christo credentes, qui iuxta uerbum & euangelij doctrinam uiuunt, ean-
dem potestatem & uirtutem à Christo acceperunt, quam & apostoli, eadēq;
cum apostolis miracula sancti fecerunt.

Die autem quadragesima abiit Christus cum apostolis in montem Oliua-
rum Hierosolymæ uicinum, & dicit illis: Profecti docete omnes gentes. Qui
crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: qui uero non crediderit, condem-
nabitur. Signa uerò credentes hæc consequentur. In nomine meo dāmonia
eiicient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent: & si letale quipiam bibe-
rint, non nocebit eis: infirmis manus imponent, & sanabuntur. Vos autem
sedete Hierosolymis, donec induamini uirtute ex alto. Et benedixit illis: &
factum est inter benedicendum, secessit ab illis, & sublatus est in cœlum.
cum que ascendisset, consedit ad dextram Dei. Quamuis uerò & Musulma-
ni dicant, Christum in cœlis esse, non tamen ueritatem ipsam attingunt.
Christum enim in cœlo dicunt esse hominem sanctumq; magnumq;, &
sanctiorem omni homine: talem inquam ipsi Christum in cœlo esse faten-
tur, amplius uero nihil. Sed quemadmodum in omnibus ad Christum
pertinentibus, ita etiam in hoc errant. Si uerò ueritatem discere uoles, Da-
uidem audi dicentem: Cantabo tibi in gentibus Domine, quoniam alte
supra cœlos misericordia tua, & usque ad nubes ueritas tua. Exaltare Deus
supra cœlos, & super omnem terram gloria tua. Attende diligenter. De quo
nam Dauid dicit, quod alte supra cœlos sit misericordia eius, & usque ad nu-
bes ueritas illius: & quod exaltatus sit Deus supra cœlos, & super omnem
terram gloria eius? Deus ubiq; est, & non est locus ubi Deus non sit. Hoc
igitur haud dubie citra omnem controuersiam dicit de homine, quem fi-
lius & uerbum Dei assumpsit: qui antea quidem non erat in cœlo, sed in
terra: nunc uerò subuectus est, & exaltatus, & consedit à dextris Dei pa-
tris, qui quidem in cœlo est, super terram uero gloria eius. Sed planius
adhuc, & dilucidius idem Dauid dicit: Tollite portas principes uestras,
& eleuamini portæ sempiternæ, & ingredietur rex gloriæ. Quis est ille
rex gloriæ? Dominus fortis & potens, dominus potens in prælio. Tollite
principes portas uestras, & eleuamini portæ sempiternæ, & introibit rex glo-
riæ. Quis est ille rex gloriæ? Dominus uirtutum: hic est ille rex gloriæ. Quid
tibi de hac prophetia uidetur? Dico sanè, quod si alius propheta nullus de
Christo locutus esset, hæc sola prophetia multarum & magnarum loco esset.
Demonstrauit enim propheta dicens, Tollite principes portas uestras, & ele-
uamini portæ sempiternæ, & introibit rex gloriæ: quod de illo loquatur, qui
antè nunquam in cœlis fuerat, sed eo demū temporis articulo quo portæ cœ-
lestes, id est angelicę uirtutes aperiri iubentur. Eo enim tempore ascendit rex
gloriæ, quē uidentes obstupuerunt & interrogauerunt: Quis est ille rex glo-
riæ? Quibus hi, qui subuexerunt dominū gloriæ, responderūt, (quos prophe-
ta Ezechiel

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

Psal. 56

Psal. 24

A1071

ta Ezechiel uidit, ut post declarabitur) Dominus fortis & potens, dominus potens in bello. Quis autem in bello potens apparuit? Homo ille supernaturalis, quem assumpsit filius & uerbum Dei ex diua uirgine: hic etenim diabolus debellauit, & illius destruxit regnum: quod ab Adami temporibus usque ad Christum regnauerat: quin & tyrannidem illius, qua genus humanum presserat, est amolitus. Quid enim noui est, si Deus diabolus uincat? Nihil omnino. Verum hoc magnum & admiratione dignum est apud angelos & homines, atque humanae naturae potentiam excedit, ut homo uincat diabolus. Nam secundum humanitatem Christus diabolus deuicit, non secundum diuinitatem. Quod enim bellum erat contra Deum? Propterea et Christus dixit, Venit mundi princeps (id est diabolus) & in me non habet quicquam. Licet enim omnes homines peccatores sint, in Christo tamen peccati signum inueniri non poterat, nec peccati indicium. & quamuis omnes deprehendimur a peccato uicti, et ligati quodammodo, per illud roborabatur & tyrannidem exercebat: homo autem ille supernaturalis & stupendus, quem filius Dei assumpsit, peccato non fuit obnoxius, sed illud uicit, inferni regna destruxit. Quapropter propheticus iste sermo, qui dicit, Dominus fortis & potens, dominus potens in bello: ostendit ipsum hominem. Cum uero dicit, Dominus uirtutum, hic est ille rex gloriae: ostendit ipsum Deum. Virtutes enim angelorum cohortes sunt. Quis autem angelorum dominus est? Deus nimirum. Vides quomodo unum eundemque angelum, & omnes prophetas ante generationem illius & post illam, in morte illius & post resurrectionem, et deum & hominem praedicarint? Ezechiel porro sic dicit: Ego eram in medio captiuitatis iuxta fluuium Chobar: & aperti sunt coeli, & uidi uisionem Dei, & facta est super me manus Domini. Et uidi nubem magnam, & splendor in circuitu ipsius & ignis fulgurans. Et in medio erat quasi similitudo quatuor animalium, & unicuique alae quatuor, & scintille quasi aes fulgurans, alaeque illorum celeres. Et similitudo super caput animalium quasi firmamentum, quasi uisio crystalli horrendi. Et super firmamentum quod erat super caput illorum, tanquam similitudo throni in eo: & supra throni similitudinem tanquam similitudo hominis insidens. Et uidi ceu uisionem ignis intrinsecus in eo. Et licet praesens haec prophetia, copiosa, magna & admiranda sit, quam propter scripturam & interpretationis copiam omisimus, tamen ut ut haec sint, hoc solum considera, quod quatuor animalia (quae uates alata dicitur alis quatuor, & subiungit postea, Et reliqua duae coniunctae ad inuicem) magna illa angelorum cohors est, quae per totam scripturam sacram Seraphim dicitur. Super caput autem horum uidit propheta similitudinem throni, & super thronum similitudinem hominis. Atqui hoc sane interpretatione indiget. Quis enim ille homo est, quem maximi angelorum super caput suum gestant in throno sedentem? Non alius certe quam filius Dei, quem omnes prophetas Deum & hominem praedicauerunt. Et haec quidem haecenus. Tu uero cum alijs obijcis: Cum Christiani affirmant Christum Deum esse, quomodo passus est? Deus enim pati nequit. Item, Si deus est, cur non uel nudo uerbo saluauit hominem, sed quasi impotentia impeditus, homo factus est, et mortuus, ut hominem saluaret? Et quod Deus non patitur, te ipsum testem habeo, siquidem illud fateris. Verumtamen hominem aliquo moriente, qui uel naturali morte per morbum deficit, uel uiolentia, gladio nimirum, aut alio casu fortuito incidente, corpus quidem patitur. & moritur, anima uero pas-

passionis expers & immortalis manet. Quis igitur tam stultus est, ut diuinitatem passibilem esse arbitretur? Sed ne sic quidem diabolus hominem intentatum reliquit. Armenij enim Christum filium Dei esse confitentur, & deum. Addunt autem, quod sicut corpus illius passum sit, ita etiam eiusdem passa sit diuinitas. Quapropter illos & hæreticos esse iudicamus, & sub anathemate detinentur. Hoc uerò quod quæris, Cur Christus hominem non nudo uerbo seruauit? ego explicare non possum, sed nostram infirmitatem confiteor. Verum & tibi hoc idem consulo, ut ea quæ fidem merentur, credas: neque ea inquiras, quæ uiribus maiora sunt. Quis enim nouit mentem Domini? Si enim homines conspectis regis alicuius terreni operibus, opera quidē amant & amplectuntur, ulterius uerò non inquirunt, neque laboriosius curiosiusque ea inuestigant: quanto magis de rege regum, & domino dominantium? imò æterno cœlorum rege inquirere, & curiosius inuestigare singula absurdum est. Et cum quæstio sit una, qua appareat Christum filium Dei esse: hæc autem sine omni controuersia comprobata sit, & sacris scripturis demonstrata, amplectere hæc, & animo reconde, quod cum Deus sit omnipotens, & cum mundum saluet, siue per angelum, siue per uerbum, uel alio modo quocunque, quem scit et agnouit, potuit hoc facere, et potest. Deus uerò non facit quæ illiabilia sunt, sed quæcunque uult. quæcunque enim uult, eadem potest: non autem quæcunque potest, eadem uult. Possibile enim illi erat mundos creare infinitos: sed cum hoc nolit, unum creauit solum. Possibile item illi erat alias creare angelorum myriades, sed noluit. Quapropter ne inquiras longius progrediundo. Cum enim latissime hæc rerum absurditas pateat, multa alia hinc absurda nascuntur. Et quomodo id fiat, considera. Qui enim hæc inquirere ausus fuerit, sic interrogare potest, Quando quidem Deus omnia etiam ante generationem ipsorum nouit, & præuidit diabolum casurum esse, cur quæso illum creauit? Et cum aduersus Deum elatus ex angelo & luce caligo & diabolus factus sit, cur Deus non totum perdidit, sed permisit potius, ut etiam hominem deceptum longissime à Deo abduceret? quinetiam adhuc omnes homines incitat ad peccatum, qui peccantes priuantur gloria Dei & paradiso? Sed & alia plurima absurda malaque emerfura sunt, si unum aliquod absurdum concedatur. Decet igitur ut per fidem suscipiamus ea quæ à Deo facta sunt, nec ea inquisitioni & curiositati nostræ permittamus. Propter nimiam tamen curiositatem tuam, rationem aliquam huius afferemus: quæ si ueritati fuerit consentanea, gloria sit & laus Deo sanctissimo: in hunc quippe solum referenda, qui ueritatem omnem cognouit. Moses scribit, quin potius Deus per Moysen loquitur: Diliges dominum Deum tuum ex tota anima tua, & ex tota cogitatione tua, & ex totis uiribus tuis. Sed & Christus in Euangelio dicit: Qui diligit me, diligetur à patre meo. Item Esaias: Hæc dicit Dominus, Num obliuiscetur mulier liberorum suorum? Verumtamen & si obliuiscatur mulier, ego tamen non obliuiscar, dicit Dominus. Et reuera quidem euenire uidemus, ut Dei amor, quo homines prosequitur, multis modis parentum in liberos amorem exuperet. Debet igitur omnis homo plus quam matrem, patrem, uxorem, liberos, fratres, imò plus quam suam ipsius animam, Deum diligere. Omnis enim hominis uirtus, omnis que actio huc tendit, huncque finem sibi habet propositum, ut Deum diligat.

Et quantocunque illum amore prosecutus fuerit, tanto & infinitis modis

Deut. 6.

Ioan. 14.

Esai. 49.

cc

cc

cc

cc

modis maiore diligetur à Domino. Qua igitur ratione? quo denique facto cō-
 motus homo, eò intellectus peruenire poterit ut Deum diligat? Si nimirum
 hæc meditetur, & animo suo reputet: En propter me peccatorem, transgre-
 sorem diuinæ legis & præcepti, quem deceperat diabolus, longeque à Deo ab-
 ductum occiderat, nostram carnem gestauit Deus, homo factus est, & pro-
 pter me mortem subiit, eiusque mors uita nostra facta est, eiusque resurrectio
 mihi paradysum regnumque quod amiseram reddidit. Quod si hoc modo cō-
 siderare cœperit homo immensum Dei in humanum genus amorem & cha-
 ritatem, huius cōsideratione in amorem Dei deuenit, impletque Dei præcepta
 & uerba Euangelij: quibus ab ipso completis etiam ipse à Deo redamatur
 ceu obseruator mandatorum Domini. tuncque impletur sermo Domini pe-
 Mosem dictus, Diliges dominum Deum tuum ex tota anima tua, & ex tota
 cogitatione tua, & ex totis uiribus tuis. Impletur & Christi uerbum, quod di-
 cit, Qui diligit me, diligetur à patre meo: & qui diligitur à patre, diligitur e-
 tiam à filio. Vnus enim Deus est, & pater, & filius. Et hac de causa Deum
 homo factus est. Præterea olim prophetis locutus est Deus, & apparuerunt
 illis uisiones: & nunc quidem in nube, ut ipsi Iob: nunc uero in igne & cali-
 gine, ut Mosi: alias uero in aura tenui, ut Helia, quemadmodum & Osea:
 Ose. 12. propheta dicit, Ego uisiones multiplicauit, & in manibus prophetarum assi-
 milatus sum. Assimilatus sum, inquit, non uisus sum, utpote uisiones adum-
 braturus. Nunc igitur cum humani generis amator sit, & misericors, homi-
 nemque in tantum diligat quantum nulla lingua potest eloqui, nec ulla mens
 intelligere, quemadmodum antè per multifarias uisiones seruis suis sanctis
 conuersabatur, sic tunc per carnem ceu uelo intermediente nobis conuersa-
 tus est, et adhuc seruis suis & amicis est conuersaturus, quemadmodum illud
 antè resurrectionem suam ex mortuis, & post illam demonstrauit. Quin &
 adhuc speramus, quotquot Christum profiteamur, quod cum Dei filius &
 uerbum Deus fuerit, homo factus sit, & in mundum ueniens non uenerit ut
 mundum iudicaret, sed ut doceret mundum, quod ipse sit filius Dei, Deus
 nempe is qui à prophetis prædictus erat, & ut in illum crederent, omnesque in
 illum credentes & baptizati saluarentur: qui uerò non crederent, condem-
 narentur. Rursus autem certò futurum est, ut denuò redeat, non uelut antè,
 in uili figura, & statu humili, homoque quod externam specie attinet, sub qua
 Deus sit intelligendus: sed instar Dei manifesti, & ceu unigenitus Dei pa-
 tris filius, in gloria sua cū omnibus angelis, cunctisque ordinibus cœlestium.
 quemadmodum Dauid dixit superius, quod ueniat ad iudicandum terram,
 & ad iudicandum orbem. Quin & ipsum Christum in Euangelij dixisse
 Math. 25. scriptum est, Quod uenturus sit filius hominis in nubibus cœli in gloria sua,
 & omnes sancti angeli cum eo. Tunc sedebit super thronum gloriæ suæ, &
 congregabuntur coram eo omnes gentes, & separabit eos uelut pastor segre-
 gat oues ab hœdis: & statuet oues quidem à dextris suis, iustos nimirum: hœ-
 Dan. 7. dos uero, id est peccatores, à sinistris. Et dabit peccatoribus quidem poenam
 æternam, iustis uero uitam sempiternam, paradysum et bona omnia. Verūta-
 men et Daniel sic dicit: Videbam donec throni ponerentur, et antiquus die-
 rum confedit. Thronus eius quasi flamma ignis, et rotæ eius ignis ardens:
 fluuius ignis trahebat præcedens illum. Mille millia ministrabant illi, et de-
 cies centena millia stabant ante illum. Iudicium confedit, et libri aperti sunt.
 Videbam in uisione, et ecce cum nubibus cœli ueniebat quasi filius homi-
 nis,

nis, & usque ad antiquum dierum peruenit, & ante faciem illius allati sunt illi. Et ipsi data est potestas & gloria, & regnum: & omnes populi, tribus & linguae illi seruiant, & potestas illius potestas sempiterna, quae non transibit, & regnum illius non corrumpetur. Horruit spiritus meus. Ego Daniel in uisione mea. Visiones capitis mei perturbauerunt me. Sed ecce diligenter obserua, quae hic a propheta dicta sunt: Videbam, inquit, donec throni sunt apppositi, & antiquus dierum consedit. Quis est antiquus dierum? Deus. Qui nam ministrauerunt, uel seruiuerunt illi, & qui nam sunt astantes illi mille millia, & decies centena millia? Omnes angeli. Quale est hoc iudicium? Aliud nullum praeter quod Dauid praedixit de Christo, quod ueniat ad iudicandum terram, ad iudicandum orbem: & ipse Christus de se dicit, quod in illo iudicio iudicanda sit omnis terra. Vnum enim idemque est patris & filii iudicium. Quis uero est fluvius ille igneus, quem ante antiquum dierum egredientem uidit propheta? Hic nimirum, qui diabolum & omnes peccatores excepturus est. Qui nam libri sunt quos apertos esse legimus? Ipsa nimirum hominum facinora, quae omnia in die illo reteguntur. Quis uero est filius hominis, quem uidit in uisione sua Daniel uenientem in nubibus caeli, & pertingentem usque ad antiquum dierum? cui etiam datus est principatus, honor & regnum, & omnes populi tribus & linguae adorant illum, & seruiunt illi: & cuius potestas, potestas est sempiterna, quae non transibit, & cuius regnum non corrumpetur? Sufficiens certe haec prophetia est, ut etiam plane stupidum ad sensum meliorem perducere posset, ut intelligeret Christum filium & uerbum Dei esse, qui subuehens in altum hominem, quem assumpsit, subduxit illum in nubes caeli ad Deum & patrem suum: & huic datus est honor, potestas & regnum: & hunc adorant omnes angeli Dei: hunc etiam adorant omnes tribus & linguae, quemadmodum in superioribus prophetae prophetauerunt. Et ille quidem est, qui consedit ad dexteram Dei, iuxta Dauidis uaticinium, & huius regnum est sempiternum, quod non transibit: & huius est potestas, quae non corrumpetur. In alium uero hominem haec minime competunt. Non enim homo ullus ante solem natus est: uerum solus filius & uerbum Dei, secundum quod Deus est, non secundum humanam illius naturam. Nullus enim alius hominum potestatem sempiternam et regnum inconcussum habere potest, praeter solum hominem, quem assumpsit filius et uerbum Dei, qui ab illo etiam separari nequit. Haec omnia uidens Daniel, et admiratus haec, ut par erat. cum autem non posset magnum illud et inestimabile miraculum et mysterium percipere, dixit: Horruit spiritus meus. Ego Daniel in uisione mea. Visiones capitis mei conturbauerunt me. Hunc uero, quo uiso Daniel ille magnus

spiritu suo horruit, & uisiones capitis sui conturbauerunt eum, Musulmani Deum esse pernegant. Et quis tam stupidus, ut non uel maxime illos condemnauerit?

e QVOD

QVOD POST DOMINI ASSVM

PTIONEM DVODECIM DISCIPVLI ILLIVS

totum orbem docuerint, miraculis simul fidem suam confir-

mantes. Tum de Deipara uirgine, de quaestione

Christi, cruce & imaginibus.

APOLOGIA TERTIA.

Qvod itaq; Christus filius Dei, & Deus & homo à sanctis simul & prophetis adeoq; ab ipso Deo patre prædicatus sit, sufficienter in præcedentibus demonstrauius. Nunc uero agendum reliquis etiam discussis, inspiciamus ea quæ hæc insecuta sunt, negotia. Christus enim cum prædixisset se ascensurum ad patrem suum, in ipsa assumptionis hora dicit sanctis suis discipulis, & apostolis: Profecti in

- mundum uniuersum annunciate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluabitur: qui uero non crediderit, condemnabitur.
- Vos uero desidete Hierosolymis, donec induamini uirtute ex alto. Et cum adorauissent, abierunt. Post dies uero aliquot, cum apostoli unanimiter in eadem domo considerent, factus est sonus ceu flatus alicuius uehementis: & repleti sunt omnes diuina gratia. Non quod Christo adhuc in terris agenti impossibile fuerit gratiam illis dare: sed ut omnes intelligerent, unum Deum esse & patrem & filium, & unam eandemq; patris & filij naturam & potentiam. Dedit enim Christus apostolis cum in terris ageret, uirtutem & potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & aduersus omnem potestatem inimici, id est diaboli: misit uero nunc etiā Deus pater illis gratiā suam. Et impleti diuina gratia, ut dictum est, apostoli, singuli illorum ea cognouerunt, quæ naturam excedunt, omnes scilicet omnium gentiū quæ sub cælo sunt linguas, quàm exactissimè. Causam uero huius inspicite. Ut nimirum aggrederentur totius mundi doctrinam & functionem, data est ipsis omnium linguarum cognitio: ne interpreti indigerent, sed ut ipsi & interpretes essent, & doctores. Et docere cœperunt initio facto à Hierusalem. Sic enim scriptum erat ab Esaia: E' Sion egredietur lex, et uerbum Domini de Ierusalem. Iudæi uero adhuc corde occæcato præditi, non intellexerunt. et impletum est in ipsis, quod in lege scribitur: Linguis nouis, & alijs labijs lo-
- quar populo isti, & neq; sic audient me, dicit Dominus. Et apostoli quidem populum docentes, iusserunt in Christum credere, illumq; confiteri, quod sit filius Dei uiuentis. Et facta sunt per illos miracula, & prodigia multa, non tamen ea qua Christus faciebat, autoritate & potestate, sed tanquam à seruis & ministris. in nomine enim Christi miracula edebant, sic dicendo: In nomine Iesu Christi uisum recipe: & uisum recepit cæcus: In nomine Iesu Christi filij Dei resurgat mortuus, & surrexit. Et hoc idem dixerunt cum sanaretur paralyticus. Quin in nomine Christi sanabant omnem morbum: & quotidie multæ hominum turbæ in Christum crediderunt. Tandem diuisi duodecim apostoli peragrauerunt totum orbem. Impij uero eosdem multis malis & damnis affligerunt, aliosq; in Christum credentes, ut quotidie diuersis in locis magnam occiderent Christianorū multitudinem. Vniuersus enim mundus idololatriæ deditus erat. Sed uno Christiano occiso, decē corā tyrannis

nis emerferunt: & si decē occiderentur, exurgebant centū: si mille, apparebāt decē millia: si decē millia, uiginti millia succedebant in martyriū. Ne uerō uerba mea à multis ceu ficta esse iudicentur, minus dico quā ueritas rei postulet. Sapius enim unō die crediderunt hominum quinquaginta millia, & amplius. Et quemadmodum à creaturis ad ueram cognitionem peruenit Abraham iustus, & seruiuit coluitq̃ solum Deum uerum: sic etiam per Christi & apostolorum miracula gentes similiter in ueritatis cognitionem peruenērūt, eandemq̃ coluerunt, & perfecte confessi sunt Christum uerum esse mundi saluatorem, filiumq̃ Dei uiuentis, & uerum Deum. Vnde igitur hoc factum est: quā uirtute & potētia: quibus opibus & magnificentia: per quos nam philosophos & oratores: Per nullum prorsus: sed sola Dei uirtute, quam induerant duodecim apostoli, rudes antea, agrestes & infirmi. Sic enim dixerat illis Christus: Ecce mitto uos tanquam oues in medio luporum: ne solliciti sitis, quid dicatis, aut quid loquamini coram ipsis. Ego enim dabo uobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere, nec contradicere omnes qui sese opponunt uobis. Et sic euenisse legimus. Omnes enim philosophi, omnes rhetores, omnes magi, coram apostolis ceu pisces muti apparuerunt. Tunc impletum est illud Dauidis uaticinium: Et loquebar in testimonijs tuis coram regibus, & non confundebar. Quin & illud Esaia: Quā speciosi sunt pedes euangelizantium pacem, qui annunciant bona. Diuisi itaq̃ sunt apostoli, & dispersi in uniuersam terram: singuliq̃ in illis locis, ad quos peruenērāt, docuerunt euangelium. Et impleta est Dauidis prophetia dicens: In omnem terram exiuit sonus eorum, & in terminos orbis uerba ipsorum. Considera igitur, uide & attende diligenter horum omnium quæ hic scripta sunt, ne unicā quidem dictionem aliunde quā ē Mose, Dauidē, prophetis & Euangelio transcriptam esse, quæ omnia pro sanctis, iustis & bonis ipsi quoq̃ Musulmani uenerari solent. Ipse enim Mahomet, quem omnes Musulmani præceptorem suum agnoscunt, non potuit in uniuersum ueritatem occulere, uerū libros hos sanctos esse testatur. Quod si igitur libros dicunt sanctos & bonos, ea uerō quæ in his continentur, Musulmani contemnunt, necesse omnino fuerit ut cuncti homines illos condemnent, quin potius (si uerum dicere oportet) ut illorum ceu mente captorum misereantur, quod uos nimirum tot tantisq̃ donati occasionibus, quibus ueritatem & inuenire & cognoscere licet, quod Christus filius & uerbum Dei sit, relicta tamen ueritatis uia, à scopo uero aberraueritis. Sed redeundum eō unde digressi sumus.

Qui itaque apostolos persequebantur, & sua premebant tyrannide, hi ipsi tandem in Christum credebant, & confitebantur hunc esse filium Dei uiuentis, imò apostolorum loco illi ipsi præcones nōminis Christi reddebantur. Et omnes quidem apostolos morte, qua Christum cōfessi sunt, sublato esse, uerum est: non tamen in hos tantum sæuierunt impij, quantum in illos qui ab idololatria ad Christum conuersi fuerant. Atroces enim de illis poenas sumebant. Membratim dissecabant eos: & quasi uno momento salui & integri apparuerunt. In caminos deiecerunt: sed tanquam aquas ingressi seruabantur. Plumbum liquefactum coacti bibebant: sed non ladebantur. In maris profundum demergebant: & in litus euaserunt. Et quis nam (ut dici solet) martyrum tormenta & tentationes posset exponere? Tandem autem mortui sunt, & tormenta uoluptatum loco, & mortem pro

uita æstimauerunt, ostenditq; per martyres Christus suam ipsius diuinitatem & potentiam, quin fidem quoq; & desiderium, quo erga illum tenebantur. Eo enim quod salui & illæsi seruarentur martyres Christi, apparebat potentia & diuinitas: per mortem uero quam sustinebāt, illorum in Christum fides elucebat & charitas, quemadmodum postea planius demonstrabitur. Insignis enim certantium fortitudo, & horum fides instar facis fulgebat. Qui enim illos seruabat illæsos ex talibus tantisq; tormentis, poterat omnino, ne morerentur, efficere. Sed quemadmodum in proprio corpore Christus fecit, ut ad solam qua Hebræos compellauit interrogationem, Quem quæritis? omnes conciderent: cumq; ad eosdem diceret, Sinite hos abire, discipulis dimissis, se Christum scilicet apprehenderent: sicut inquam, in hoc potentia simul & uoluntas illius apparuit, ita etiam euenit in martyribus. seruabantur enim illæsi, diuina uirtute & potentia, in magnis pœnis & tormentis: nihilominus tamen mortui sunt, ut illorum in Christum fides appareret, & uiuerent in æternum uitam uere beatam & immortalem. His igitur uisis, qui idolis seruiebāt, & intelligentes simul opera esse plus quam naturalia, quæ Deus nimirum operaretur, conuersi sunt omnes reges, omnes præsides, omnes tyranni, uniuersa deniq; multitudo terram mareq; inhabitans, Christum coluerunt, confessi sunt & crediderunt hunc filium Dei, & Deum uerum esse: & impletum est Dauidis aliorumq; prophetarum oraculum, dicens: Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes seruient illi, omnes gentes illum beatum dicent. Etiam si uerò quidam inueniantur, qui Christum nō credant filium Dei esse, non tamen propter hos prophetas mendaciū arguere licebit: sed quemadmodum sol quidem totum orbem illuminare dicitur (quod & reuera fit) cæci tamen solē nec uident, nec ab hoc illuminantur: ita etiam in Christo solet euenire. Omnes reges terræ & uniuersus orbis adorauerunt illum, & Deum esse confessi sunt: qui uero illum non adorauerunt, uel qui prius quidem hoc adorato postea pœnitentia ducti, dogmata eius impia esse æstimauerunt, tunc sanè ueritatis cognitione non multum iuuantur. Quam ob rem? Omnis enim homo dum uiuit, opera facit quæcunq; uult, & animo concipit tam ad salutem suam tendentia, quam ad damnationem et pœnam. Pœnitentiæ uero post mortem locus non est reliquus. Si igitur Christi fideles in boni cognitionem peruenierint, & crediderint in ipsum, en inuenerunt ueritatis uiam, & salutem suam acquisiuerunt: si uero in impietate sua perseverauerint, quid de illis postea fiat? qui intelligit, intelligat. Porro Dauid rursum sic dicit: Omnes gentes plaudite manibus, iubilate Deo in uoce exultationis. Quoniā Dominus altissimus, terribilis, rex magnus super uniuersam terram. Psallite Deo nostro, psallite. Psallite regi nostro, psallite. Quoniā rex uniuersæ terræ, Deus, Psallite prudenter. Regnauit Deus super gentes. Deus sedet super thronum sanctum suum, principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham. Quoniā Dei fortes terræ uehementer eleuati sunt. Nunc uero diligenter quæ dicuntur perpendito. Omnes gentes, inquit, plaudite manibus, iubilate in uoce exultationis Deo. Non Iudæos solos aduocat, nec Ismaëlitas, nec alios alicuius partis terræ incolas, sed omnem quæ soli subiacet terram conuocat ad hanc spirituales exultationem. Cum enim dicit, Omnes gentes, nullum hominem ex omnibus istis exclusit. Causa: Quia Dominus altissimus, terribilis, rex magnus super uniuersam terram, Sed dicat aliquis, Quando nam, o bone Dauid, Deus non erat altissimus?

mus: quando non erat terribilis & magnus: Psallite Deo nostro, psallite. Psallite regi nostro, psallite. En uides hic aliud explicatu difficilius, qui rem inexplicabilem interrogauisti, quando nempe Deus non fuerit altissimus, magnus & terribilis: Respondet enim, Psallite Deo nostro, psallite. Psallite regi nostro, psallite. Et rursus Dauid inquit: Quoniam rex uniuersae terrae Deus. Psallite prudenter. Regnauit Deus super gentes. Deus sedet super thronum sancti sui. Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham. Quoniam Dei fortes terrae uehementer exaltati sunt. Sed nunc agetum inspiciamus, quid nam sibi uelit propheticum oraculum.

Psalmus quidem carmen est concinnum, Deo consecratum. Et quemadmodum aliquis à trophæo aut uictoria reuersus, præ ingenti gaudio nihil aliud dicit, quam Vicimus hostes: rursus uero interrogatus, Quomodo & qua ratione illi uictoria obuenerit, eadem illa respondet, Vicimus hostes, uicimus inquam. Eodem modo propheta prudentibus oculis gentium conuersionem perspiciebat, exclamauit: Omnes gentes plaudite manibus, iubilare Deo in uoce exultationis. id est, & qui antea fideles fuistis, & qui postea demum credidistis, omnes simul plaudite manibus: neque simpliciter sine ratione & ordine manibus uestris plaudatis, sed cum uoce exultationis, & lætitiæ. Quapropter propheta quoque uoluptate ceu abreptus, dixit: Psallite Deo nostro, psallite. Psallite regi nostro, psallite. Quoniam Dominus altissimus, terribilis, rex magnus super uniuersam terram. Et quasi ipse exponens sua uerba, addit, Regnauit Deus supra gentes: id est, gentes prius diaboli tyrannide pressæ, relictis nunc patribus suis dijs, idolis scilicet inanimatis & mutis, declinauerunt, coluerunt & crediderunt soli uero & uiuenti Deo, illiusque regno subiectæ sunt, antea enim regno Dei indigni iudicabantur. Deus sedet super thronum sanctum suum. Omnis thronus gloriam significat, & requiem. Et quoniam Deus antea non celebrabatur à gentibus, sed à solis angelis & sanctis, gentes gloria Dei destituebantur: nunc uerò accedentes fruuntur omnes gloria Dei, & requieuit Deus in gentibus. Quoniam uerò etiam hominum thronus gloriam habet, & honorem, quin & requiem, innocentiam autem à peccatis habere non potest, adiunxit, Super thronum sanctum suum. Humana enim omnia unà cum labili, & ad peccandum prompta natura etiam illud extraneum, incertum uel separabile habent, ut in prima Apologia diximus. Dei uerò thronus altus, & sublimis sanctusque est, & magnificentiam gloriamque suam habet naturalem & inseparabilem. Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham. Qui nam sunt congregati illi principes: Reges terræ, & præsidēs tam parui quam magni. Et quis nam est Deus Abraham: Num alius est præter Deum illum uniuersorum, qui creauit coelum, & terram: & propterea Deum Abraham dixit: Absit blasphemia. Minime. Sed partim quidem Dominum & iudicem uniuersae terræ, qui miseretur & irascitur, uocauit Deum Abraham. qui illi in deuastatione Sodomarum apparuit, coram quo se terram & cinerem esse iudicauit, qui scilicet erat filius & uerbum Dei, quemadmodum in præcedentibus demonstratum est, & adhuc patebit: partim uero, ut quemadmodum Abraham Deo credidit, & reputata est illi

fides ad iusticiam: sic etiam omnibus gentibus, si deserto cultu patrio, imò (ut uera dicam) uano & falso, conuersæ fuerint ad Deum uerum, & Christum confessæ fuerint filium Dei esse, Deumque uerum, etiam illis fides ad iusticiam reputabitur, ut & Abrahamæ, & remissæ sunt illis omnes iniquitates, impietas & peccata ipsorum.

Præterea dicente tunc Deo ad Abraham, Patrem multarum gentium constitui te, & in semine tuo benedicentur omnes gentes: præuidens id quidem David, quod Dei sermo ad Abraham factus, nondum impletus esset (nam omnes gentes ad fidem conuersæ, filij Abrahamæ facti sunt), & quod gentes per fidem in Christum, qui est semen Abrahamæ secundum carnem, qui & ipsius Davidis regis est filius, saluandæ essent, dixit, Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham: in memoriam reuocans omnibus hominibus olim factam ipsius Abrahamæ coram Deo adorationem, & Dei ad illum promissionem: & impletus uoluptate inenarrabili propheta, dixit: Psallite Deo nostro, psallite. Psallite regi nostro, psallite. Omnes gentes plaudite manibus. Deinde uerò docens dixit, Psallite prudenter. Quid nam hoc est, Psallite prudenter: id est, cordate, sapienter, cum uera scientia cognoscite quæ dicuntur, cognoscite inquam ea quæ fiunt, nec complodite manus uestras illicito & turbato modo, ut in comessationibus manibus plaudere solent insanientes: sed cum didiceritis antè unde nam hæc uictoria, unde libertas, unde hæc salus, exhibete magnificentiam, exhibete gratiarum actionem Deo auctori uictoriæ. Plaudite manibus, edite uocem laudis & exultationis ipsi Deo Abraham: id est, illi qui enatus est ex semine Abrahamæ secundum carnem, quem annunciauerunt omnes prophetae, quem demonstraerunt, quem confessi sunt Deum & hominem, qui sedit super thronum suum sanctum, hominem scilicet, quem ex diua assumpsit Virgine modo supernaturali. Psallite prudenter, in profundum animi nimirum uestri recondite, respicite repositam in prophetis oraculis cœlestem margaritam, quæ à multis tanquam in ostreis honorata est. Psallite prudenter: thesaurus enim inexhaustus intra manus uestras est, quem euolutis patrum uaticinijs inuenietis, qui est Christus filius & uerbum Dei, creator omnis creaturæ. Verbo enim Domini cœli confirmati sunt, & spiritu oris sui omnis uirtus illorum. Vides ne quomodo nunc quidem Deum appellat David, nunc uerò Deum & hominem: nunc etiam uerbum Dei, nunc etiam creatorem omnis creaturæ? Cum enim cœli creatorem dixit, omnis creaturæ creatorem esse declarauit. Qui enim cœlos fecit, idem est qui creauit angelos & homines:

Et Moses quidem inquit, In principio creauit Deus cœlum & terram: David autem, Verbo (inquit) Domini cœli firmati sunt. Certè quem Mahometh uerbum Dei uocat, & Musulmani omnes, quem omnes Christiani ceu uerbum Dei & Deum adorant, de hoc eodem David dicit, quod cœlos firmauerit: id est, creauerit. de hoc eodem Moses dicit, quod in principio condiderit cœlum & terram. Et quis tam stultus est ut dubitet, nec eum adoret, quem David Deum esse prædicat: quem Moses Deum esse fatetur? Tu uerò cum de cœlis audis, non est quod plures cœlos esse existimes, sed unum, & non plures. Interpres enim Hebraicam

braicam phrasim secutus, iuxta illius leges & consuetudinem pluraliter transtulit. Videamus uerò de quibus nam David hæc dicat: Cuius fortes terræ ualde eleuati sunt. Qui nam & Discipuli illius pauci, qui modò erant humiles, indocti & rudes, nunc uero doctores totius orbis: qui persecutionem sustinuerunt ab omnibus, qui iniurijs affecti, qui colaphis cæsi, qui non habebant quò caput reclinarent, nunc sublimes & magni uidentur, & fortes Dei, & ad honoris fastigium eleuati. Omnes enim principes, omnes satrapæ, omnes reges terræ post Deum apostolos habent aduocatos, ipsosq; doctores & duces salutis suæ confitentur. Apostoli enim docuerunt euangelium omnem creaturam, miraculis simul illud comprobantes, ut diximus: & qui prius persecutores erant nominis Christi, nunc pro illo uitam deponunt: & qui prius in illum calumnias & tyrannidem exercebant, nunc per Christum & apostolos facti sunt pastores, doctores, & orbis luminaria ipso sole splendidiora: & qui modo idolorum erant cultores, nunc Christi sunt martyres, & accepta à Deo gratia (ut dictum est) miracula edere conspiciuntur. Martyres enim non uiui modò miracula & prodigia edebant, quibus uisis idololatræ obstupuerunt, sed etiam post mortem magna & stupenda miracula ediderunt. Viui enim adhuc in tyrannorum conspectu interrogabant idola, dicentes: In nomine Christi dicite ueritatem. Et responderunt idola, Christus est Deus uerus. Infideles autem his auditis magna uoce exclamabant, Magnus est Deus Christianorum, magna etiam fides ipsorum, & in Christum crediderunt. Et quidem quod omnes martyres Christi miracula ediderint, quæ propter nimiam copiam nunc omittuntur, constat. uerumtamen è multis non pauca ab illius seculi scriptoribus collecta sunt, è quibus & hoc unum fuerit. Christi martyr Georgius, qui à nobis Christianis colitur (quem etiam ipsi Musulmani in honore habent, & ab illis Cheter Eliaz dicitur) tormentis & quaestionibus excruciatu est ab impijs & idololatræ, ut Christum abnegaret, & illorum Deos coleret adoraretq;. Hic uerò maluit infinitas mortes & infinita tormenta pro nomine Christi sustinere, quàm fidem suam in Christum reijcere. Multis igitur tormentis & supplicijs excruciatu martyr, dicit tyranno: Euntes uideamus deos uestros. Hic uerò hoc audito, ualde gauisus est, existimans hunc dijs suis esse sacrificaturum. Omnibus uerò simul profectis, & tyranno quoq; cum turba sua hunc comitante, martyr Georgius ad aram accessit, & dicit uoce magna, In nomine Christi, ò idola muta, ueritatem dicite. Quis nam Deus uerus est? Et repente idola loquendi facultate donata, dixerunt, Christus filius Dei, & huius pater Deus. Et rursum adiecit martyr: In nomine Christi terræ illiis cõteramini. Et ipso effectu uerbum hoc comitante, omnia idola in terram conciderunt, & confracta sunt. Hominum uero turbæ hoc miraculo uiso, magna & clara uoce exclamauerunt, Magna est fides Christianorum, & magnus est Deus Georgij.

Audiant, qui in Christum non credunt, & confundantur, quod pater mendacij diabolus uerum oculere non potuit, sed à sancto increpatus, & à ueritate ceu flagellatus, Christum Deum esse uerum confessus est. Qui uerò non credunt, tanquàm in densissimis tenebris errantes obambulant. Porro Christo adhuc in terris agente, attulerunt illi parentes quidam filium qui dæmonio agitabatur, & orabant eum ut illum sana-

ret. Dæmon uerò, qui hominem occupauerat, uiso Christo exclamauit, dicens: Quid mihi tecum rei est fili Dei? Venisti ante tempus ad affligendum nos? Non enim unus tantum in homine erat diabolus, sed multi. Cum autem Iesus hunc increparet, ex homine digressi sunt, & sanitati restitutus est. Quem igitur Deus ipse testatus est, quem prædicauerunt prophetae, in quem uniuersus orbis credidit, quem & ipsi dæmones licet inuiti Deum esse confessi sunt, cuius nomen horrent & tremunt, hunc inquam, qui non confitentur, nonne stulti sunt & seducti? Omnino certe. Tunc itaque implebitur in illis propheticum illud Dauidis oraculum:

Psalm. 48 Homo in honore existens, non intellexit, comparatus est iumentis brutis, & similis his factus est. Et sanè felices essent, si pro brutis haberentur animalibus. Hæc enim cum non peccent, nec poenam etiam datura sunt. Væ autem in Christum non credentibus: utinam non nati essent homines isti.

Post mortem uerò martyrum concurrerunt ad sepulchra, & monumenta horum homines, & sanati sunt à morbis suis. Caterum usque ad hodiernum diem infinita eduntur miracula circa sepulchra martyrum, & aliorum sanctorum, qui iuxta Euangelij præcepta uitam suam instituerunt. Quin & nunc modum non habent Dei homines, qui salutis studiosi sunt, & quidam agunt in montibus, illi uerò in speluncis, alij cum hominibus conuersantur, & uirtutem habent potentiamque edendi miracula, & edunt: Quid uerò tibi uidetur? Num propter falsum, fictum, & fucati Dei nomen cooperatus est duodecim apostolis Deus, indoctis illis, & rudibus, per infinita miracula, & conuertit uniuersum orbem ad fidem Christi, & Dei cognitionem, frenumque iniecit rhetoribus, & philosophis? Et quis tam miser qui hoc dixerit? Nobilissimæ enim omnium creaturarum sunt, angelus & homo. Caterum & angelus, cum animo suo diuinitatem affectaret, à propria gloria excidit, & ex angelo diabolus factus est, & ex luce in tenebras mutatus. Similiter & homo, cum sanctus esset, & paradysum incolet, postquam diuinitatem affectare cœpit, en statim è sancto peccator comparuit, & paradiso expulsus, ad terræ culturam condemnatus est. Et, quod calamitosissimum est, qui immortalis erat creatus, morti subiectus est, & audiuit: In sudore uultus tui comedes panem tuum: & quia terra es, in terram reuertêris. Sed quid de angelo & Adamo dicimus, quod propter diuinitatis affectationem hæc modo dicta passi sint, cum uel hi qui Moli se opponere audebant, & incensum Deo offerre religionis gratia, quod non illis, sed solis licebat sacerdotibus, terræ hiatu aperto absorpti sint: Dathan nimirum, Abiron, & Core? Emicuit etiam ignis è terra, & combussit Ophnem & Phinees. Sacrificauit Ozias Iudæorum rex, & repentina lepra mulctatus est. Vides igitur, ut cum omne peccatum Deus ad tempus ferre soleat, & peccatoris poenitentiam expectare, hanc solum audaciam non fert, sed eo ipso momento Dei indignatio & ira in huiusmodi audentem oboritur.

Quandoquidem igitur, ut demonstratum est, Deus apostolis cooperatus est, & martyribus, in fidei Christianæ cōprobationē, qui in Christum nō credit, non credit Deo. Sic enim ipse Christus in Euāgelij dixit: Qui nō credit filio, nec patri credit: & qui nō habet filiū, nec patrē habet, Quod si igitur Chri-

stus

nus non erat Deus, nec Dei filius, sed temeritate quadam hæc dicere ausus
 fuit, an non eadem pati debebat, quæ diabolus & Adam passi sunt? Sed
 cum Deus esset uerus, aperte omnes docuit, ut puram ueritatem agnosce-
 rent, quin potius illius diuinitatem. Quâdoquidem igitur planè & confiden-
 ter se Deū esse dixit, & filium Dei altissimi: nec in abscondito & angulo obscu-
 ro, sed in medio omnium hoc dixit: cum denique & ipse Mahomet omnesque Mus-
 sulmani confiteantur Christum uerbum Dei esse, & spiritum Dei, & animā
 Dei, omnes etiam Musulmani hac religione tenentur, ut sine omni dubita-
 tione & curiosa inquisitione credant, sicuti de seipso Christus testatus est. Por-
 rō miraculo, quod annuatim Hierosolymis iuxta Christi sepulchrum tempo-
 re resurrectionis illius contingit, ut ipse nouisti, numquid contradicere po-
 tes? Non ignoras enim, quod Dei sic permittente iudicio, loco illi sancto Mu-
 sulmani dominantur, & circa tempus resurrectionis Christi multam mag-
 namque curam adhibent, & diligentiam, ne ullum aliquod lumen ardens
 conspiciatur. Fit igitur hoc sine omni controuersia diligentissimè. Eo autem
 temporis articulo, quo Christiani, qui illic agunt, hymnum de Christi resur-
 rectione compositum decantant, lumen cœlo delabitur, uidente hoc Musul-
 manorum principe qui interea temporis ibi commoratur, incendens tres il-
 las, quæ Christi sepulchro astant, lampades. Quid igitur tibi uidetur? Num
 falso dixit Christus se Deum esse, & Dei filium? Falso ne hoc Christiani cre-
 dunt? Quomodo igitur eadem hora, qua illi Christum, ut diximus, Deum
 & Dei filium decantant, & creatorem omnis creaturæ, in copiosiore nimis
 miraculi assertionem expositionemque, testante simul Deo hoc uerum
 esse, lumen cœlitus delapsum, lampades (ut dictum est) circa Christi sepul-
 chrum astantes, incendit? Quemadmodum enim in Iordane cum Chri-
 stus baptizaretur, uox cœlitus descendit, dicens, Hic est filius meus dilectus,
 Christum denotans: sic tempore supra memorato lumen cœlitus delabitur,
 asserens & testificans omnibus tam fidelibus quam infidelibus, quod ipse sit
 Christus, filius & uerbum Dei, uerus Deus & homo. Quis igitur tam miser,
 ut illum non adoret, & Deum esse confiteatur, & filium uerbumque Dei? Si
 autem fortasse multum indagando his (ut nimirum fieri solet) contradixe-
 rint, Christum hæc falso locutum esse, quid nam alia accusatione opus est?
 Ipsi enim seipsum incusant, si eum, quem uerbum Dei, spiritum & ani-
 mam Dei esse confitentur, mentiri dixerint. Quomodo autem possibile est,
 ut uerbum Dei mentiatur? Agnoscentes igitur infirmitatem suam, huc
 confugiunt, dicentes, quod Christiani Christum nimirum honoraturi di-
 cant, hunc de seipso dixisse, quod filius Dei sit. Cum tamen hoc non ueritati
 consentaneum, sed calunnia sit. Christus enim non modo non dixit hoc, ne-
 que docuit, sed etiam à Iudæis interrogatus, negauit, dicens: Nō sum, uerum
 uos hoc dicitis. Et hic quidem uester prætextus est, & suffugium. Quidam
 enim Christum iniuria affecturi, manifestè hoc facere non potuerunt, ti-
 mentes nimirum publicam subire hominum condemnationem: quapro-
 pter alia finxerunt ex alijs. Cæterum quotquot ueritatis studiosi sunt, sciant
 ipsum Christum proprijs labijs non semel dixisse, bis uel aut ter, sed sæpius,
 totumque ferè Euangelium hoc unum dicit & docet, ut nimirum intelligant ho-
 mines, solum & uerum Deum & filiū, quem ante omnia sæcula uerum Deū
 genuit. Totius enim Euangelij finis & scopus hic est, ut scilicet omnis homo
 sese ab impietate ad Dei religionem conuertat, ut dictum est, & ut homi-

nes opera faciant salute digna. Quapropter Christus quotidie hoc dixit, & docuit, quod ab illo excipientes Apostoli Euangelium conscripserunt, & docuerunt in orbe uniuerso: & propter hanc doctrinam, Euangelium & dogmata, occubuerunt ipsi simul & martyres. Porro & alij quidam hæreticorum de Christo dixerunt, quod Christus reuera quidem ante omnem fuerit creaturam, quodq; angelorum & Adami creator sit, coeli etiam, & terræ, omnisq; creaturæ: quod reuera sic, & non aliter est: eundem uerò filium Dei esse negauerunt. Qui sanè hæreticorum multum damni ueræ fidei confessionibus intulerunt. Qui enim illo tempore imperio præerat, illorum astipulabatur sententiæ, illorumq; partes fouebat, & adiuuabat in tali dogmate. Quod hi Euangelium summa ueneratione prosequentes, demonstrare poterant nusquam de sese Christum dixisse quod Deus sit, & Dei filius, quā nam aliā probatione opus erat quā hac? Hæc enim uel sola seruauisset eos præ cæteris argumentis omnibus. Cæterum Euangelium in precio habebant, & amplectebantur, sanctumq; nominabant, & legentes hoc perpetuò cum prophetarum scriptis miserrimi homines, nihilominus hæc ridicula et stulta protulerunt. Et alij quidem in hac hæresi diem obierunt, & anathemate tenentur, alij uerò uiuunt & Aegyptum incolunt, Arrianiq; Iacobitæ, & Nestoriani dicuntur. Interrogentur itaque hi, & fatebuntur ueritatem omnem, quod Euangelium tale ab initio scriptum sit, quale hodierno die extat.

Dicitis præterea, Christianos in tres credere personas, Patrem, matrem, & filium. Et quoniam in omnibus quæ Christianorum dogmata spectant, prophanus es, ut in alijs, sic etiam hic erras. Sed audi. Nos equidem, qui Christum profiteamur, unum Deum adoramus, creatorem omnium, uisibilem & inuisibilem: huiusq; uerbum & filium, Christum scilicet. Hæc uera sunt, nec sentimus aliter. Talem enim hunc credimus, & fatemur. Diuam uerò uirginem Mariam, creaturam Dei iudicamus, & Dei ancillam. Credimus autem, & confitemur, quod huic similis homo nec natus sit, nec posthac ex uiro & muliere nasciturus usq; ad consummationem sæculi. Et secundum humanam quidem naturam eam angelis inferiorem esse iudicamus, tanquam hominem: honore autem & sanctimonia ipsam omnibus angelis indubie præferimus, eo quod uerbum & filium Dei secundum carnem pepererit: omnesq; nos illam aduocatam & auxiliatricem agnoscimus. Orat & intercedit indeliner pro peccatoribus. Miracula edit, & operatur admiratione & stupore digna. Hanc autem colimus non ut deum, sed ut matrem filij Dei secundum carnem. Cæterum anathema sit, quisquis uel duos uel tres plures uel Deos adorauerit. Sed adoramus unum Deum, creatorem coeli & terræ, omnium uisibilem & inuisibilem.

Affertis in accusationem nostri, quod Christus à Iudæis interrogatus, Num filius Dei es? negauerit, dicens: Vos hoc dicitis. Et hoc testimonij loco contra nos adducitis, ut ijs quæ à uobis dicta sunt, fidem facere possitis. Hæc autem propter scripturarum ignorantiam facitis. Si enim scripturas, ut fieri omnino oportet, excuteretis, inuestigaretisq; nequaquā seduceremini. Nunc autem nos accusatis de his, quæ uos ipsi non intelligitis. Veruntamen omitte dicere in presenti, quæ ab initio mundi de Christo testimonia dicta sunt, ipsum & Deum et Dei filium hominemq; esse cōprobantia: quia multa sunt. Quare his præteritis dicemus singularia quædam. Simul & hoc dico, Iudæos non alia de causa Christum crucifixisse, quā quod se Deum diceret, & hominem,

nem Dei quæ filium. Et alicubi quidem dicebat: Qui me uidet, uidet patrem meum. Alibi uerò, Ego & pater unum sumus. Rursus alio in loco, Si me nouissetis, & patrem meum utique cognouissetis. Item: Si quis sermonem meum seruauerit, mortem non uidebit in æternum. Et alibi, Remittentur tibi peccata tua. Quæ omnia perpendentes Iudæi dicebant, Quem nā teipsum facis? cum homo sis, facis te Deum. Quid uerò Christus? Qui credit in me, etiam si moriatur, uiuet. Et quemadmodum pater suscitatur mortuos, & uiuificat: sic & filius, quos uoluerit, uiuificat. Et nemo uidit filium, nisi pater: nec patrem aliquis uidit, nisi filius, & cui filius uoluerit reuelare. Christus igitur hæc dicens, docensq; homines, interrogatus ueritatem celaret? Et quis uel insanus uel stultus hoc crederet? Si enim non erat Deus, nec Dei filius, non utique discipuli eius ab illo interrogati, quem me dicunt homines esse filium hominis? dixissent illi, Alij quidem te dicunt esse Heliam, alij Ieremiam, uel unum prophetarum. Et dixit illis Christus, Vos uerò quem me dicitis esse? Et respondens Petrus, dixit illi: Tu es Christus, filius Dei uiuentis. Dixisset tunc Christus Petro: Errauisti, impiè locutus es, & peruersè. Non enim filius Dei sum. Cum enim præceptor illorum Christus esset, ecquid aliud quàm ueritatem erat illos docturus? Quid autem Christus Simoni Petro respondet? Beatus es Simoni fili Iona. Quoniam caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui in coelis est. Christus uerò non quasi ignorans interrogauit Petrum, quem nam illum esse dicerent homines: sed quemadmodum de Lazaro priusquàm moreretur dicebat, Lazarus amicus noster mortuus est, sed ab eo, & suscitabo illum. Profectus uero illuc interrogabat, Vbi posuistis eum? Deinde cum authoritate dixit: Lazare, exi foras. Et obediuit exanimis uerbo Domini, ut inquam Christus hæc fecit, ostendens suam diuinitatem, & humanitatem: sic etiam nunc interrogauit discipulos, ut ostenderet se Deum esse & hominem, & ut à parujs initijs ad fastigiū ueritatis perducerentur. Cæterum post ipsam quoq; resurrectionem, quid nam Thomas dixit, qui & ipse unus erat è duodecim discipulis? Qui contrectato Christi latere, planissime idem dixit: Dominus meus, & Deus meus. Quid autem illi Christus? Non dicit, Desine blasphemare. Sed quid? Quia uidisti me, credidisti. Beati qui non uident, & credunt. Quin in prædicationis initio, quid nam Nathanael ad Christum dicit? Ipse enim Nathanael legis doctor erat apud Iudæos, ueniensq; ad Christum, interrogauit eum quæcunque uoluit & cupiebat: cum uerò ex Christo etiam ea cognouisset, quæ animo suo occultata tegebat, dicit ad Iesum, Tu es ille filius Dei, Tu es ille rex Izraëlis. Num autem hunc Christus ceu male dicentem increpuit? Nequaquam. Quid uerò? Dicit illi Christus, quia dixi tibi quæ corde occultata tegebas, credis. Maiora his uidebis: Et cum Christus à Pilato interrogatus dixit, Tu dixisti: non negationis formula est, sed affirmationis, & confessionis, qua etiam ad Iudam usus est. Cum enim cum discipulis suis discubuisset, dixit ad eos, Unus uestrum prodet me. Et dixerunt singuli de sese, Num ego sum Domine? & alius, Num ego sum? Dixit tandem & Iudas, Num ego sum? Dicit Christus, Tu dixisti. Hæc sane non negandi figura, sed affirmandi erat, qua eadem Pilato respondit. Formula enim erat illi genti peculiaris, qua etiam ceu uulgari & usitata Christus usus est. Quemadmodum etiam apud Musulmanos frequenter in usu est, Si enim quis dicat alterum consulendo, Faciemus ne hoc aut illud? Tunc

Ioan. 14

Ioan. 10

Ioan. 8

Ioan. 8

Matth. 9

Ioan. 10

Ioan. 12

Ioan. 5

Matth. 12

Matth. 16

Ioan. 20

Ioan. 1

Tūc pro eo quod alter dicere debebat, Fiat: dicit, Tu nouisti. Neq; hoc negā di, sed assentiendi formula est. Ita & Christus hac illis usitata formula, Tu dixisti, usus est. Nihilominus tamen Pilatus interrogauit Christū, dicens, Tu n es rex iudæorum? Respondit illi Iesus, Regnum meum non est ex hoc mundo. Si ex hoc mūdo esset regnum meū, ministri utiq; mei pugnaret pro me, n iudæis traderer. Nuncaūt regnū meū non est hīnc. Dixit illi Pilatus, Nū igit rex es tu? Respōdit Iesus, Tu dicis me regē esse. Ego in hoc natus sum, & propterea in mundum ueni, ut testimonium feram ueritati. Omnis qui ex ueritate est, audit uocem meā. Dicit illi Pilatus, Quid est ueritas? Vides ne quomodo idem hic planius demonstratum est? Christus omnino se regem esse comprobauit, & a Pilato interrogatus idem hoc respondit. Nam pro eo quod dixisset, Certe rex sum: dixit, Tu dicis me regem esse. Quid ergo Pilatus respondet Christo dicenti, Ego in hoc natus sum, & propterea in mundum ueni ut testimonium feram ueritati? Dicit illi, Quid est ueritas? Quasi dicat, Si in mūdo esset ueritas, nequaquam esses traditus in mortem: & quasi deplorans ueritatis interitum dixit, Quid est ueritas? Cāterum à principe sacerdotum quoq; interrogatus Christus, Adiuro te per Deum uiuentem ut nobis dicas nū tu sis filius Dei: nihil aliud respōdit, quā Ego sum. Vides ne quomodo de rebus sibi incognitis Musulmani homines laude dignos accusent. En nū igit, si quidem ueritatem inquiris, ipsam agnoscito: nūc etenim nouisti. Ignorantia enim non propter ueritatē oboritur, sed propter illos qui eā auersantur.

Marc. 14

Exod. 14

Quoniam uerō de cruce etiam nos in superioribus dicturos esse promissimus, nunc quoq; de hac audias. Quemadmodum enim ea quæ Christum spectant, ab initio prædicta sunt à Mose, Dauide & prophetis, dicta sunt autem obscure quodammodo & tectè: ueruntamen sicut de passione & morte illius per tot prophetias exposuerunt, sic etiam de cruce. Et nunc qua ratione hoc factum sit, perpēdito. Cum Moses Iudæos Aegypto educeret, exiuerūt Aegyptij, & insecuti sunt eos, quos & affecuti sunt apud mare rubrum. Hebræi autem timore correpti, de uita desperauerunt. Moses itaq; orauit ad Dominum: & dixit illi Deus, Quid clamas ad me? Loquere filiis Izraël, ut accingantur. Et tu tolle uirgam tuam, & percutere mare, & transibunt filij Izraël per siccum. Moses igitur accepta uirga, percussit mare ictu recto, & diuisa est aqua maris, et stetit murus à dextris & murus à sinistris, & transiit omnis populus per siccum. Aegyptij uerō hos persequentibus, et super siccum ingressis, dixit ad Mosē Dominus, & rursus percussit mare uirga sua, non quidē ictu recto, ut prius, sed transuerso: & aqua in locum suum reuerfa, submersit Aegyptiorum regem Pharaonem cum omnibus curribus suis, & uniuerso exercitu. Tunc sanē typus crucis per uirgam Mosi ligneam hoc edidit miraculum, & sectio maris typum crucis designauit, uirga uerō ipsius ligni naturam. Insuper sicut Moses per typū crucis & ligni per mare liberauit Hebræos ex tristi Pharaonis seruitute & tyrannide: sic Christus per crucem & potentiam illius liberauit hominem ex tristi seruitute, & potestate diaboli. Præterea discedente Mose cum populo, in quodam loco Mara nuncupato, cum non inuenirent aquam ad bibendum (amaræ enim erant aquæ loci illius) ostēdit Deus Mosi lignum, quo in aquas iniecto dulcescere cōperūt, & sic omnis Iudæorum populus saturatus est. Hoc nimirum innuente miraculo, quod diaboli, quæ in mundo fuit, amarulentia esset disparitura & immutanda per crucem in magnam dulcedinem, & lætitiā. Porro progrediente Mo

Exo. 15

se

se per desertum cum populo, serpentum multitudo in locum quendam incidit, quibus periclitabatur populus. Moses uero Dei iussu fecit serpentem aeneum, lignum que rectum terrae infixit, cui serpentem transuersum affixit, omnesque qui a serpentibus icti fuerant, uiso aeneo illo, sanabantur: nec ullus erat qui a serpentibus ictus, aeneo uiso non sanaretur. Nimirum, & illo miraculo hoc innuente, quod erectum lignum affixus que illi transuersus serpens crucis typum denotabat, aeneus que serpens haud dubie Christi typus erat. Quemadmodum enim serpens hic formam quidem serpentis habuit, uenenum uero nequaquam: sic etiam Christus homo quidem erat futurus, sed peccati expers: & quilibet diaboli morsu impetitus, si Christo respecto in illum crediderit, saluabitur: qui uero in illum non respexerit, nec crediderit, propter peccatum morietur. Insuper bello inter Iudaeos cum Amalekitis exorto, extendente Mose ad Deum manus suas, Hebraeorum milites Amalekitis superiores erant: hoc autem manus demittente, Amalekitae Izraelem repellebant. Praecipit igitur Moses, ut se manus extendentem iuuarent, donec in uniuersum deuictus esset Amalek. Ecce etiam hac re manifeste crucis typum praeferebat, & eiusdem potentiam. Sed & beatus ille Iacob nepotibus suis benedicturus, manus suas in modum crucis transuersas ipsdem imposuit: crucis typum hac forma ostendens. Porro manifestius clariusque his Deus per prophetam Esaiam dicit: Gentes & reges, qui tibi non seruiert, peribunt, & gentes solitudine desolabuntur, in cupresso pinu & cedro simul, ut glorificent locum sanctum meum, & locum pedum meorum glorificabo. Attende igitur, & uide rem nouam, & admirabilem. Quemadmodum enim Christi passionem praedixerunt prophetae, & non solum hanc, uerum etiam eiusdem species, ut Dederunt mihi in cibum fel, & in siti mea potauerunt me aceto, & Perfoderunt manus meas & pedes meos, & diuiserunt uestimenta mea, & super uestem meam miserunt sortem, & alia his similia: sic etiam crucis illius typum demonstraerunt, et quod per hanc abolenda esset diaboli tyrannis. Sed & genus ligni Esaias notauit, dicens: In cupresso, pinu & cedro simul glorifices locum sanctum meum, & locum pedum meorum glorificabo. Ex his enim tribus ligni generibus crux compacta est, unum quidem erectum, secundum transuersum; tertium uero inferius, cui affixi sunt pedes Christi. Dauid uero sic exclamat: Exaltate Dominum Deum uestrum, & adorare scabellum pedum suorum, quoniam sanctus est. Nunc uero de cruce, ea quae dicta sunt sufficiant. Verum & Iacob benedicens, ut dictum est, filiis Ioseph, manus transuersas illis imposuit, & in modum crucis ipsdem benedixit. Praeuidentes enim prophetae, quod per crucem mors esset abolenda, & deiiciendus diabolus, prophetauerunt de hac, hanc adorauerunt, & ceu a longinquo illam uenerati sunt, ueluti & nos in praesenti facimus.

Post alia uero crimina, quibus a Musulmanis nos qui Christum profite-mur, accusamur, etiam in hoc ab ipsdem condemnatur, quod sanctorum adoremus imagines. Et quid adoramus? Prorsus non aliud quam ligna, colores & lapides. Quoniam uero omnia de quibus accusauerunt nos, non intellexerunt, sed iuxta cogitationes cordis sui dixerunt haec omnia: idem nunc etiam fit, quod imagines attinet. Quod si uero ueritatis studio teneris, audi quae so. Deus cum humani ingenij lubricitatem cognitam haberet, praecipit in ueteri Testamento ut sacerdotes miracula ab illo edita describerent, eaque descripta semper a sacerdotum penderent manibus: ut quotidie tam sacerdotes quam

472 .22

122

Exod. 17

Gen. 49

Esa. 60

“

“

Psal. 99

”

”

populus uisis miraculis Dei descriptis, quæ per illos cōtingerant, in memori-
 Dei reuocarentur, Deoq; gratiarum actionem & gloriā redderent, qui illo
 ex seruitute Pharaonis liberauerat, & deuicerat reges magnos & fortes, gen-
 tesq; robustas, quiq; urbes illorum populo Iudæorum tradiderat, quin & m-
 racula per illos in deserto edidisset. Et factum est sicut præcepit illis Dominus
 uidentes enim, quæ in sacerdotum manibus suspensa erant, Dei recordati
 sunt, & illi gratias egerunt. Eadem autem imaginum est ratio. Depingun-
 Christi natiuitatem, baptismum, crucem, resurrectionem: & uisis his turba
 hominum in Dei recordationem perueniunt, & meditari incipiunt, quomo-
 do Christus, cum Deus esset, propter humani generis amorem carnē assu-
 pserit, & in carne passus sit, quæcunq; item alia Deus propter hominem fece-
 rit, hinc illi gratias agunt, eum extollunt & glorificant. Quod idem in imagi-
 ne Diuæ uirginis contingit, quæ filium & uerbum Dei secundum carnem
 peperit: tum quoque martyrum & sanctorum omnium. Et honorem
 imaginibus tribuimus, propter charitatem & honorem illorum, quibus
 imagines sunt posite. Et quemadmodum olim Romæ, & alibi statu-
 as ponebant uetustorum regum memoriæ, & imperatorum, statu-que uisis
 recordabantur egregiorum facinorum, quæ per has suggerebantur, & per
 imaginum magnificentiam et honorem in recordationem fortium gestorum
 ducebantur, illaq; uenerabantur, sicut in Regum statu-ita in imaginibus
 contingit. Hæ enim perducentes animum nostrum ad ipsa illarum exem-
 plaria, illorum ueneramur imagines. Et quemadmodum fieri solet, si regis
 mandatum perferatur ad aliquem (si modo moribus institutus fuerit, qui
 hoc suscipit) statim assurgit, & non modo amplexatur, sed & capiti illud im-
 ponit: nec tamen atramentum & chartam sic uenerari sibi uidetur, sed regi
 istum honorem tribuit. Eadem nobis est imaginum ratio. Quæ enim in co-
 lumnis & tabulis prostant, à nobis coluntur: uetustate uero corruptas & abo-
 litas, non amplius honoramus, sed iudicamus inutiles. Idem quoq; de cruce
 uidere licet. Quam diu enim lignum aliquod crucis figuram prætulerit, ado-
 ratur, & honeste à nobis colitur: crucis aut figura cōfracta, ulterius lignum à
 nobis non adoratur. Verumtamen hoc exemplo tu & quilibet alius, qui in-
 quirere uolet, deprehendere potest, quod quæ in urbibus usurpantur no-
 mismata, Christi imaginem insculptam, & formatam gerunt, quin &
 sanctæ matris illius, & aliorum sanctorum: non tamen propterea à nobis
 adorantur, nec propterea honor aliquis illis habetur: abijciuntur enim non-
 nunquam, & conculcantur, constantur item, & ex forma una mutantur
 in aliam, prout magistratus uoluntas decreuerit. Sed imaginibus, quæ
 nominatim sanctorum memoriæ dedicate sunt, non idem contingit: ue-
 rum cum honore, deuotione, et religione illas accedimus. Videntur itaq; mihi
 demonstrationes hæ sufficientes esse, quæ demonstrent simul, & dilucide ue-
 ritatem asserant. Hanc igitur qui uolet, agnoscat. Quod si autem rursus uete-
 ris testamenti requiris testimonia, ut & in superioribus, en etiam illa accipe.
 Deus Mosi præcipiens, ut tabernaculum testimoniij extrueret, iuxta formam
 sibi in monte propositam, tum etiam arcam, quæ sanè Christi & sanctæ ma-
 tris illius typum præferebant (quæ quidem propter prolixitatem scripturæ,
 & interpretationis uolentes, ut etiam in alijs plurimis, omittimus) præcepit
 illi ut faceret imagines Cherubim, quæ poneret super arcam. Vides, ut om-
 nia quæ Christianorum sunt, non simplici modo & casu fortuito fiant, sed
 cum

cum scopo & fine diligenter considerato, dignaq; præmeditatione. Quapropter desiste tandem ab importunis & ineptis cauillationibus. Omnia enim quæ Christianos spectant, non casu nec frustra facta sunt, sed diligenti cura, & eximia, à maximo ad minimum usq; & ab eo tempore constituta, descripta & ordinata sunt, quæcunq; contigerunt.

QVOD DOLOSE ET PERNICIOSE

DOCVERIT MACHOMET, ET QVOD LEX ET TESTAMENTUM VETUS NON SINT SUBLATA PER CHRISTUM, SED MAGIS ILLUSTRATA.

Insuper, quod in lege infirmum erat & impossibile,
hoc Euangelium compleuit.

APOLOGIA QVARTA.

vando quidem de alijs, quorū à vobis Musulmanis nos qui Christum profiteamur, accusamur, abunde satis demonstratum est, adeo ut iam omni reprehensione liberati simus, age quantum superest de reliquis nunc uideamus. Sunt uero hæc. Dixit Deus ipsi Machomet, Omnia feci propter te, & te propter me. Hoc uero Christiani pernegant. Quin & ipsius Machomet nomen scriptum in Euangelio extat, Christo nimirum ad Iudæos sic dicente: Bonum vobis nuncium prædico, ut illud cognoscatis, quoniam post me uenturus est apostolus & propheta. Idem etiam in Mosis ueteri Testamento scriptum est. Christiani uero inuidia moti, illud ex Euangelio eiecerunt. Cum tamē non in Euangelio tantum, & ueteri testamento Mahometi nomen scriptum inueniatur, sed etiam à dextris throni diuini partibus. Et Musulmanorum fides ab ipso Abraham authore dependet. Christiani quoq; quia Mosis legem transgrediuntur, accusatione & reprehensione digni sunt: ipsi uero Musulmanos accusant, laude dignos et honore. Atqui hæc sunt, de quibus nos Christiani à Musulmanis accusamur. hæc uero sic confutamus. Deus indigus & alicuius rei inopia laborans, deus non est. Sed uerus Deus, creator coeli & terræ & omnium quæ in his creata sunt, quiq; creauit angelos & homines, nulla re prorsus indiget, sola autem bonitate sua & uoluntate creauit omnia. Cum uero hoc tam firmum sit, ut nemo qui negare possit, inueniatur, impie reuera locutus est Mahomet, quod Deus ad illum dixerit, Omnia creauit propter te, & te propter me. Deus enim nulla re prorsus indiget. Quod uero Musulmanorum fides ad Abraham authorem non possit referri, ueluti Mahomet tradit, ex sua ipsius persona redarguitur. Ipse enim author & legislator est legum huiusmodi. Quod si alius est, demonstretur. Ab Abrahami enim tempore usq; ad Mahomet anni elapsi sunt bis mille quingenti & octuaginta duo, quibus euolutis demum Mahomet ortus est, Musulmanorum igitur fides ab Abraham autore non descendit. Quod si uero hoc fortasse propter circumcisionem dicitis, age ipse tibi circumcisionis rationem explicabo. Cum uidisset Abraham coelum, solem, sidera, terram, mare, & quæ in ipsis

f sunt,

sunt, reputavit secum dicens, Vtiq; hæc tanta & stupenda operà vel simpli-
ci modo & sua sponte exorta sunt, aut habent aliquem qui ipsa creauit.
Contemplatus igitur, ut modò dictum est, creaturarum elegantiam, admira-
tione ductus obtupuit, & animo suo hæc uoluere cœpit: Nequaquam hæc
creatorem alium habent, sed hæc ipsa nimirum dñi sunt. In ea nim opi-
nionē & parentes illius, & omnes simulachrorum cultores tenebantur. Et li-
cet hæc omnia Deus ualde bona creauisset, & suo digna opificio, ut horum
contemplatione homines in Dei cognitionem perducerentur, horumq; cre-
torem & opificem celebrarent, laudibusq; ueherent (quæ sanè sola & non a-
lia horum causa est) homines tamen à uero & recta cognitione aberrantes,
& ommissa creatoris omnium, Dei scilicet, cultura & religione, creaturam po-
tius adorauerunt, & hanc plus quàm creatorem coluerunt. Abraham autem
longe aliam uiam ingressus est. Cordatus enim prudensq; cum uideret, &
intelligeret cœlum quidem non immotum consistere, sed moueri continuè,
interim uero solaribus radijs egere, qui hoc contemplationis causa illumina-
rent: tum etiam aërem huic subiectum cernens, & solem nunc quidem su-
pra terram exoriri, nunc uero sub eandem abscondi, & quod hic nubibus
nusquam præsentibus luceat, illis uero incidentibus obtenebretur: præte-
rea mare uentis agitari, & terram aquis ad fructuum prouentum indigere
conspicatus, omnia damnauit, utputa per se omni uirtute & potentia desti-
tuta, quæq; mutua opera indigeant, nec aliquam harum ex creaturis Deum
esse existimauit. Deus enim nullius opera indiget. Deinde contemplatus, ne
forte dum nullum ex singulis hisce Dei munus obire possit, omnia pariter
coniuncta Dei nomen obtineant. Videns autem rursum arida cum humidis
pugnare, frigida uero cum calidis, & ignis uirtutem aquis opprimi, rursum a-
pud se meditatus est, deum sibi ipsi diuifum, & pugnantem secum, Deum
esse non posse. Hinc uerò creaturarum ordinem & contemplationem longe
optimam contemplatus, dubitare apud semetipsum cœpit, esse nimirum uir-
tutem quandam, quæ omnia intra se contineat & gubernet. Et cum omnes
homines Deum esse confiteantur, singuli uero pro suo arbitrio & uoluntate
alium aliumq; confiteantur, coniecit hinc omnes errare & mentiri. Restat i-
taq; quod non sit alius Deus uerus, quàm qui omnia condidit, quæ sanè illi
seruiunt, illaq; agit & mouet, disponitq; pro suæ uoluntatis arbitrio. Hunc
itaque Deum ipse adoro. Et in terram prolapsus Abraham, Deum so-
lum uerum que adorauit. Deus autem benignissimus, qui per Esaiam
prophetam dicit, Adhuc loquente te, ego adsum: id est, priusquam tuam
ad mercedem iustamq; petitionem absolueris, tibi adsum: statim etiam su-
scipit Abrahami adorationem, fidemq; quæ illi ad iusticiam reputata est
præ cæteris omnibus uirtutibus, & in numerum amicorum Dei receptus est.
Nos enim omnes indigemus scripturarum auxilio, propter infirmitatem no-
stram: iustus uerò Noë & Abraham, & qui illorum tempore floruerunt, pu-
ra mente præditi, scripturis non indigebant, sed hæc in ipsorum cordibus
inscripta & adumbrata sunt. Tunc igitur dixit illi Deus: Non amplius uoca-
bitur nomen tuum Abram, sed Abraham, eo quod patrem multarum gen-
tium feci te. Tunc etiam promissiones illi dedit Deus, dicens: In semine tuo
benedicentur omnes gentes. Et tunc ostendit Deus terram Abraham dicens,
Tibi & semini tuo dabo eam, Vnde Abraham libertate sumpta, pro Sodo-

mis apud Deum intercessit, ut superius à nobis dictum est. Postquam uero iudicijs Dei ipsi soli notis (quis enim Dei mentem cognouit?) in Aegyptū paulo post transmittenda erat Abrahæ posteritas, ut illic annis uiuerent quadringentis & triginta (sic enim Deum ipsi Abrahæ dixisse legimus, Semen tuum erit in terra aliena, gentem uero cui seruiet, ego iudicabo: quod & factum est Pharaonis temporibus) ne propter diuturnam Hebræorum cum Pharaonitis conuersationem uniti utrinque, Aegyptiorum ritus & idololatriam imberberent, circumcisio instituta est, tanquam signum & symbolum Hebræos ab Aegyptijs separans, ne hi in nuptiarum commercia & consensum cōuenirent: partim quidem propter causam, quam modò recensuimus: partim uero, ut tempore liberationis suæ Hebræi prompti essent, & agniti faciles. Si enim cum alienigenis fuissent uniti, quomodo conseruari potuisset Abrahæ semen & genus? Quapropter etiam in deserto errantes non circumcidebantur, annos sic agentes quadraginta: uerum in Aegypto, & postquam desertum egressi sunt, rursus circumcidi coeperunt. Et hic quidem unus, ut diximus, circumcisionis finis est. Alter uero hic est, ut circumcisi carne, temperantia & moderatione in unam politiam contraherentur, nec lasciui essent, & molliculi, & propterea fornicationem suam ceu rem nihili reputarent: ceterum ut hinc paulatim ad augustiorem scientiam & politiam pertingerent, cum nimirum non in ueræ religionis signum circumcisio data sit, sed ijs tantum de causis, quas supra memorauimus. Quod uero ad Christi aduentum lex abrogata sit, & nulla maneat reliqua circumcisio, ex ijs quæ nunc dicuntur attendito. Baptismus quidem à Deo institutus, in ueræ religionis signum institutus est, & propterea omnes simul uiri, simul & mulieres baptisantur: & qui non baptisatus fuerit, uera religione caret. Circumcisio autem talis non est: soli enim uiri circumciduntur, mulieres autem nequaquam. Appareret enim hinc, quod uiri quidem ceu circumcisi pro orthodoxis haberentur, mulieres uero ceu incircumcisæ pro impijs. Intelligis ne quàm longe alia sit circumcisionis ratio quam Musulmani sequantur? Hi enim omnem incircumcisum pro impio iudicant. Sed ecce uos contra uos ipsos pugnat, & quæ ceu ueræ religionis signa ueneramini, eadem ex parte contemnitis. Sed non in his solis Musulmani sibi ipsis dissentire uidentur, sed etiam in alijs multis, quæ non opus est nunc de ipsis exponere. Dicamus tamen de hoc uno. Christus in Euangelio dicit: Qui non baptizatus fuerit, nō ad Deum pertinet, et salutem. Mahomet autem cum Euangelium sanctum, absolutum, bonumque esse confiteatur, Musulmani tamen circumcisos orthodoxorum loco iudicant, baptizatos autem impijs adnumerant. Si igitur Mahometem ut uera docentem amplectimini, qua ratione eos qui baptizati sunt, impios dicitis? nec Euangelij doctrinam sequimini, cogitatisque circumcisos quidem peruerse agere & sentire, baptizatos autem uere religiosos esse: sed his diuersum sentitis. Nonne constat uos uobis ipsis contrarios esse, & uos uos ipsos confutare? Sed hæc talia quidem sunt.

Quoniam uero Ismaël, quo Musulmani progenitore gaudent, cum Hebræis non in Aegyptum descendit, in illo etiam circumcisionis nulla erat utilitas, quemadmodum in Hebræis: non enim adnumeratur Abrahæ hæredibus. Deus enim præcepit Abrahæ, dicens: Eijce ancillam cum filio eius, nequaquam enim hæres erit ancillæ filius cum filio liberæ. Et eiectus

est ex domo Abrahamæ Ismaël cum matre sua Agar. Quod si tamen forte nonnunquam ad Abraham rediit, uisitacionis causa uenit, non ut filius & semen hæresq; illius. Hæc igitur cum sic se habeant, unde nam fidem suam Musulmani desumpserint, non uideo. Propterea nullo indicio conijci potest, Musulmanorum fidem ante Mahometem ab Abraham authore deriuari. Verum ipse huiusmodi dogmatum author est, & ex sui ingenij nidulo docuit quæcunq; docuit, & non ex Deo.

Quod uero Musulmani tradunt, ipsius Mahometi nomen in Euangelio citari (dicente nimirum de hoc Christo, Annuncio uobis bonum, quoniam post me uenturus est apostolus & propheta, nomen illi Mahomet) Christianos uero inuidia motos illud expunxisse ex Euangelio: age dum etiam de hoc inquiramus, & uidetur mihi ueritatem non absconsam futuram: attente igitur hæc audias. Tres legislatores sunt, qui leges tulerunt uniuersales: Moses, quem secuta est Hebræorum gens: Christus, quem secutæ sunt omnes gentes, & maxima Hebræorum in illum credentium multitudo (qui enim ex his non crediderunt, numero pauciores sunt illis qui crediderunt, & numeratu faciles:) & Mahomet, quem Musulmani secuti sunt. Præter autem illos tres, qui legem tulerit nullus est. Mosem uero à Deo missum esse, statim ab initio testimonijs comprobatur. Cum enim adhuc in Aegypto esset, fecit signa & miracula magna, & Aegyptum flagellauit, plagas illi inducens terribiles, percussit & sanauit, tum etiam futura ceu prophetes prædixit: Quod si populum Dei dimittere uolueris, dimitte: quod si nolis, hæc & illa tibi & toti populo Aegypti euenient. Et Pharaon cum se uerbum Domini facturum esse promississet, à Mose sanatus est, utpote qui potestatem à Deo accepisset. Post hæc uero Moses eduxit brachio potenti gentem Hebræorum ex terra Aegypti, & Pharaonis seruitute. Eos autem insecutus Pharaon, à Mose submersus est in mari rubro cum omni suo exercitu. Deinde in desertis obambulauit annis quadraginta, miracula edens infinita. quin & coram tota Iudæorum gente in montem Sinai ascendit, sic ad illū dicentibus Iudæis: Ascende in montem, & Dei uoluntatem ediscito, nos enim Dei uocem audire non possumus, ne forte moriamur: populus uero stabat procul à monte, cum tremore adorans Deum cum Mose colloquentem. Moses autem Dei sermonibus auditis, eosdem Hebræis exposuit: & repente, quod dixerat, impletum est. Præterea nunquam per quadraginta hos annos locum mutauerunt citra Dei oraculum. Moses enim loquebatur, & Deus uoce sua respondit, ut scriptura testatur. Multis igitur testimonijs & miraculis instructus, legem Hebræis tulit, & legem ab hoc latam, ceu diuinam, receperunt & uenerati sunt. Secutus hunc est Christus, omnium prophetarum probatus testimonijs. Et Moses quidem testimonium recepit iam octogenarius (tot enim iam annos natus erat, cum à Deo ut Israëllem Aegypto educeret, ordinaretur) Christus autem testimonijs probatus fuit ab ipsa mundi fundatione, & priusquam ille nasceretur. Statim enim Abraham temporibus declarari cœperunt illius testimonia, quemadmodum in superioribus demonstratum est. Iam uero natus, semel atque iterum Dei patris testimonium accepit. Præterea miracula quoque edidit, non ueluti Moses in Aegypto & deserto, sed ingentia, & omnem superantia naturam, tantoq; illis maiora, quanto Dominus seruo est præstantior, Et post multa ista testimonia, post infinita &

plus

plus quàm naturalia miracula, Euangelij lex promulgata est. coluerūt etiam & amplexæ sunt hanc omnes gentes, & uniuerſus orbis, atq; in Christum crederunt, qui Euangelium dederat.

Mahomet autem quibus testimonijs instructus dogmata sua dedit, & Musulmanis legem suam promulgauit? Nullius certe alterius auctoritate, sed sua propria hanc statuit. & hic ipse est, qui de se testimonium fert. In uniuerſa enim sacra scriptura nullum de illo extat testimonium, sed quæ illi contraria sint. Moses enim de Christo ad Hebræorum populum sic dixit, Suscitabit Dominus Deus prophetam ex fratribus nostris tanquàm me. Omnis anima quæ non audiuerit prophetam illum, extirpabitur. Et licet in superioribus de his dixerimus, non tamen pigebit de iisdem denuò dicere. Cum enim Moses propheta dicit, Prophetam suscitabit Dominus Deus ex fratribus nostris: significauit ex Iudæis hunc prophetam oriundum esse. Et hunc audient, aliumq; uenientem non recipient, quin procul ab ipsis exhibilabunt. Christus Ioannem Zachariæ filium prophetam, & maximum prophetam testificaturus, dicit: Omnes prophetae usq; ad Ioannem prophetauerunt, à Ioanne uero regnum Dei annunciatum. Iam ne intelligis, quomodo Moses Iudæorum populo præcipit, ut unicum tantummodo Hebræorum semine natum prophetam recipiant, alium uero nequaquam? Verūtamen omnes prophetae à Iudæorū populo nati sunt. Christus aut rursus hoc planius exposuit, Omnes prophetae usq; ad Ioannem, & ulterius non erunt. Quapropter qui Dei & prophetarum testimonio caruerit, & ipsius sacrae scripturae, à Deo nō est. Mahomet igitur cum non habeat sacrae scripturae testimonium, à Deo nō est missus. Christus uero non tantum hoc dixit, Omnes prophetae usq; ad Ioannem, & ulterius non erunt: sed & signum dedit hoc cognoscendi omnibus, dicens, Cauete à pseudoprophetis, qui ueniunt ad uos uestitu ouium, intus uero sunt lupi rapaces. à fructibus ipsorum cognoscetis illos. Inspiciamus igitur quis legis Mahometicæ fructus sit, & hoc diligenter enucleato elucebit ueritas. Mahomet dicit, Non ueni legem laturus per miracula, sed cum ense & gladio. Et qui nostræ legi, quæ diuina est, non paruerint, morte moriantur, aut tributa soluant. & qui tributum soluunt, in fide sua propria permaneant. Quod si Euangelium non iustum erat, sanctum & rectum, merito sane & decenter uenturus erat legislator, qui homines ueritatem & iusticiam doceret. Si uero iustum erat, & sanctum, imperfectum tamen: etiam sic iustum decensq; erat, ut legislator aliquis ueniens Euangelij defectum compleret. Cum autem & sanctum & iustum & perfectum rectumq; dicatur & sit, idemq; de hoc confiteatur Mahomet cum dicit, Euangelium à Deo datum est & sanctum & plenum & rectum, quid nam alio legislatore indigemus? Nihil prorsus. Porro importuna est & inutilis Mahometicæ legis promulgatio. Quod enim per omnia rectum est, nihil habet se rectius, & perfectio nihil est perfectius, nec ipso uero quicquam uerius.

Verumtamen discussis singulis, inspiciamus quid nam legislatoris Mahomet uerba sibi uelint. Non aliud quidem certe, quàm cum se ab omni miraculorum uirtute & poenitentia alienissimum esse intelligeret, suam ipsius occultare uolens imbecillitatem, ne forte aliquando ab hominibus condemnaretur, dixit: Non ueni daturus legem per miracula, sed per enssem, & gladium; quemadmodum etiam in ipsis legis suæ expositionibus

Matth. 23.

Matth. 7.

tionibus statuit, ne legislatores & hæredes sui cum Christianis disputent. Quod sanè non alia de causa fecit, quàm ne illorum conuinceretur uanitas. Illud uero, quod legem ense & gladio se daturum promittit, cædes docet & rapinas. Et quis unquam audiuit aliquem hominum uel coactum credidisse: Fides animæ & mentis pars est. Et quoniam anima uel mens res sunt nullius seruitio subiectæ, quo nam modo Deus, qui has liberas creauerat, tanquam operis sui oblitus legislatorem erat missurus, qui has cogeret? Fide enim uoluntate & electione, tum libertate animæ & ipsius cognitione consistit: aliter uero nequaquàm. Corpus enim seruit & uincitur, nōnunquā etiam ea quæ non uult, facit. de anima uero non sic sentiendum: sed in uoluntate, iudicio, cognitione & electione & in iudicio & ueritate horum, quæ credunt illi, Deus est (est enim cordium scrutator) nec personam, sed cor respicit. Et quæ bruta animalia per legem naturæ non faciunt, ea legibus exigit Mahomet. Quis enim leonem à leone deuorari uidit, aut ab urso ursum, aut à pardali pardalim? Hic uerò manifeste homini, ut hominem occidat, præcipit. Et quis tam uanus, ut hunc à Deo esse crediturus sit? Deus enim rapinas & cædes non præcipit. Ad hæc scelus sceleris permutatur. Dicit enim, Aut moriantur, aut tributum soluant. Sic enim cædes permutatur auaricia. Non tamen inter hos terminos scelus consistit, sed extenditur longius. Quid enim tanta crudelitate & odio humani generis peius est, ut etiam illos trucidet, qui nihil mali admiserunt? Si enim Musulmanis in bellum profectis, aliquis illorum ceciderit, nequaquam seipsum, ut belli authores, reprehendendos existimant: sed super occisi cadauer singuli tot uiuentes trucidant, quot acquirere licuerit: & quò plus occiderint, eò magis occisi animam putant esse adiutam. Quod si uero homines proprios non habuerit, qui occisi animam iuuare cupit, Christianos ubicunque inuentos emit, eosque aut super corpus occisi, aut super sepulchrum illius iugulat. Et à Deo esse dicitur, qui talia legibus suis statuit. Idem dicit: Qui cum scorto mercede soluta concubuerit, nō peccat, at qui uirginē uel uiolauerit, peccat: qui autē cum illa sibi cōsentiente concubuerit, non peccat. Et qui captiuas in bello ceperit, his pro sua libidine nullo prohibēte utatur. Quomodo igitur Deo authore id faciet, qui scortationes & uirginū uiolationes legibus confirmat? Et quod longe sceleratissimum est, his qui iuxta Dei præcepta in hoc sæculo uixerint, illis singulis post obitum ipsorum balnea & domus augustas, mulieres denique & uirgines quàm plurimas à Deo dandas fore promittit: & quod idololatrarum Græcorum nominati theologi dicere nec ausi sunt, nec talia esse crediderunt, hæc Mahomet apertis ore legibus suis sancire non erubescit. Hi enim sentiunt, quod qui uitam suam honeste in hoc mundo transfegerint, cum post obitum ipsorum, animæ illorum pure à corporibus liberatæ sint, tunc eos in deorum numerum referri, interque illos fortunatas insulas incolere, & cum illis exultare. Eorum uero qui impie hic uiuentes, impure simul & pollute obierint, animas in obscuros & tenebricosos locos discedere, & in fluuium perpetuis ardentem ignibus.

Et hæc quidem idololatræ Græci tradunt. Mahomet uero, qui se orthodoxon esse, & Deo proximum dicit, huiusmodi absurda & turpia legibus constituit. Minime certe perpendit, quod omnia hæc odij, iræ, & peccati effectus sint. Siquidem ante Adami transgressionem, ubi tunc balnea:

balnea? ubi
corpus conti
ta Dei conli
gnificentia si
uentias et uo
seruitio tradi
iuxta Dei uo
quam Adam
eandem omni
Væ hominib
fac & execra
fuis daturum
modo uiuim
gationem ex
procreatione
cam uitam u
unica erat m
nus, & multa
uirum, Adar
multiplicato
dignatus est
Testament
meus cum
essent, non
uam penitu
sum in gene
iuxta uerbu
Cham, & I
rum Noë. V
ms: quin &
& ab ira Dei
tum est. Ho
solam uxore
aro coniung
per liberoru
quod ea quæ
plures, domu
qui talia insti
quæ Dei ira
li mercedem
facta sunt. D
eius, & uxore
uor eius, &
dem dicit:
rum illius.
& filij illius,
quendi figu

balnea? ubi domus? ubi mulieres? Post peccatum uero & maledictionem, corpus contra animam instar feræ cuiusdam insurrexit: & cum hæc absoluta Dei consideratione careret, corpus uicit, animamq; à sublimitate & magnificentia sua detraxit, & abduxit in absurdas & uanas corporis concupiscentias et uoluntates: tuncq; anima ceu mancipiū corporalium cupiditatum seruitio tradita est. Si igitur post mortuorum resurrectionem homines, qui iuxta Dei uoluntatem uixerunt, non possessuri sunt beatam illam uitam, quam Adam progenitor noster ante transgressionem habuit & amisit, sed eandem omnino uitā, quam post maledictionem sustinuit, acquisituri sunt, Væ hominibus illis. Verum hoc pessimum est, quod non modo de misera hac & execrabili uita Mahometis absurda opinio fertur, quam Deum iustis daturum promittit, sed de longe miseriori & turpiori, quam hæc sit quam modo uiuimus. Adam enim post transgressionem, maledictionem & relegationem ex paradiso, Euam cognouit: uerum & hoc propter liberorum procreationem fecit, quos & progeniuit. Ante transgressionem uero, angelicam uitam uixerunt. Præterea Adam Eua cognita, etiam postea hæc eadem unica erat mulier, & non plures. Non enim unum mare creauerat Dominus, & multas foeminas: nec multos mares, & unam foeminam: sed unum uirum, Adamum: & unam mulierem, Euam. Humano autem genere iam multiplicato, & in lasciuas & iniquas operationes prolapsa, grauatus & indignatus est contra ipsos Deus, quemadmodum beatus ille Moses in ueteri Testamento describit, quod scilicet dixerit Deus: Non permanebit spiritus meus cum eis, quia caro sunt. quod nimirum toti carnales & terreni facti essent, non habentes conuenientem ipsis boni memoriam, & quod in lasciuiam penitus incidissent. Tunc dicit ad Noë Deus, Quoniam te inueni iustum in generatione hac, arcam fac ligneam talem, &c. Et fecit Noë arcam iuxta uerbum Domini, & arcam ingressus est cum tribus filiis suis, Sem, Cham, & Iaphet: ingressa est & uxor Noë in arcam, & tres uxores filiorum Noë. Viden? ut à Deo iusti testimonium accipit Noë una uxore contentus: quin & singuli filiorum ipsius singulas, easq; solas, uxores habuerunt, & ab ira Dei seruati sunt, totum uero humanum genus diluuij aquis deletum est. Hoc certe uel planè insipidum docere queat, quod unam eamq; solam uxorem uiro esse conueniat, iustumq; sit mulierem quoque uni soli q; uiro coniungi. Verum & hoc, ut prædiximus, post transgressionem propter liberorum procreationem factum est. Mahomet uerò manifeste docet, quod ea quæ iustis à Deo tribuitur merces, balnea sint, & singulis uxores plures, domusq; pulchre instructæ. Quomodo igitur à Deo fuisse dicitur, qui talia instituit? Quin etiam uanus est, qui talia recipit, creditq;, quod ea quæ Dei ira peccatori poena euenit, tempore retributionis in boni & honesti mercedem sanctis iustisq; multipliciter retribuatur. Sed attende his quæ facta sunt. Dicit Moses: Et ingressus est Noe in arcam, & filij eius, & uxor eius, & uxores filiorum illius. Et postea dicit: Et exiuit Noe de arca, & uxor eius, & filij illius, & uxores filiorum illius. Atque in introitu quidem dicit: Ingressus est Noe, & filij eius, & uxor illius, & uxores filiorum illius. In egressu uero non sic, sed, Egressus est Noë, & uxor eius, & filij illius, & uxores filiorum illius cum eo: non aliud nimirum hac loquendi figura innuens, quam quod iustum æquumque sit, uirum unam habere

Gen. 6.

habere uxorem. Verumtamen tempus aliquando incidit, ut etiam ab illa abstinere conueniat. Cum enim Moses inquit, Ingressus est Noë in arcam, & filij eius: filios illius ceu murum interposuit, ipsum Noë ab uxore sua separantem. Dum uero rursum dicit, Egressus est Noë & uxor illius: significauit, quod ab hinc nihil impediat, quo minus uxori suæ coniungatur. Eadem etiam ratio est filiorum illius, & uxorū illorum. Porro & ipse Moses in montem Sinai ascensurus, Iudæos sic compellat: Purificate uos ipsos singuli usque ad tertium diem, lauantes uestimenta uestra, & uxorem ne tangatis. Quin & ipse Adam cum Euam uidisset, dixit, Hæc est os de ossibus meis, & caro de carne mea. Et propterea derelinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Considera igitur quomodo post peccatum demum & stoliditatem hominum, polygamia increuerit. Adam enim non dicit, Et erunt multæ mulieres cum uiro in carne una: sed duo, hoc est uir & mulier. Vna uerò & plures inter se pugnant. Quamuis autem legislator Moses singulis Iudæorum uxores plures concesserit, in temporis successionem illud permisit: quemadmodum & in animalium sacrificijs factum est, ut eos ab impura filiorum cæde & oblatione abduceret. Sicut uerò Christus adueniens animalium sacrificia prohibuit, legis scopum implendo: ita etiam uxorū pluralitatem sustulit. Mahomet uero hic loco temperantiæ intemperantiæ legibus suis constituit, non in hoc tantum seculo, sed in futuro etiam hæc ab ipso Deo cum multo foenore rependi docens. Et uidere in illo licet illud Dauidis oraculum: Laudatur peccator in concupiscentijs animæ suæ. Et iniquus benedicitur, id est laudatur & celebratur, ab illis qui adulantur illi, & scelus ipsius irritant, & qui nec sensum quidem morbi propter silentium possunt habere: propterea etiam ille incurabilis existit. Quod enim morbi sensu caret, medicinam non querit, nec admittit. Et hoc omnium atrocissimum est, cum malicia laudatur, nec malitia esse creditur. Mahomet enim, de quo sermo est, hominum uoluntati et uoluptati in primis studuit, & secundum has docuit, ut uoluptatis uir quàm plurimos stultorum attraheret. Insuper, num soli uiri Deo curæ sunt, tanquàm creaturæ ipsius, mulieres uero nequaquam, cum non sint Dei figmentum? Num quæ igitur uiri tantum talibus à Deo acceptis bonis fruuntur, mulieres uero nullis omnino? Quandoquidem autem una creatura est uiri & mulieris, idem quæ homo est omnis homo, si quæ omnes simili ratione iudicandi sunt, & simili ratione recepturi, qui quidem honeste uixerunt, bona: qui uero male, iram Dei, repulsam poenamque: omnino manifeste constat, omnes homines idem iudicium subituros, tam uiros quàm mulieres, cū una eademque horum natura sit: eodem etiam modo omnes iuxta opera sua, quæ patrauerunt, uel bona uel mala sunt recepturi. Restat igitur, quod & iustum & decorum est, ut mulieres eadem, quæ uiri, accipiant. Et quemadmodum unicuique, qui honeste uitam suam transegit, iuxta Mahometi leges mercedis loco multæ mulieres retribuntur: sic dentur etiam singulis, quæ honeste uixerunt, mulieribus plures uiri. Quod si hoc tanquam absurdum reticuit, eadem mente & iudicio de uiris quoque illum sentire & iudicare conueniebat. Præterea plures illi uiri unicæ dati mulieri, uel laudis gratia illi dabuntur (quod scilicet honeste uixerint) uel damnationis. Quod si ceu honeste uita sua functi sic remunerantur, cur his non plures datæ sunt mulieres? benefi-

beneficij & mercedis gratia, ut dictum est : sed potius uiris multis mulier una : Si uerò illud ceu condemnatis contingit, hæc eadem sanè beneficia laudis, & bonæ retributionis domicilia sunt, ueluti Mahomet enarrat. Quod idem de multis mulieribus uni uiro datis sentiendum est. Si enim uiris datur ceu damnationem merita, cur in easdem hæc conferuntur beneficia : Si autem laudem meruerunt, cur uni uiro multæ tribuuntur : Et quid nam hac confusione est absurdus, & magis deforme : Vides ne in quot absurda uel inuitus incidit, qui à uia uera aberrauit : Sed minime hæc ita sunt : non sunt, inquam, hæc. Quæ enim sanctis exoluitur retributio, nō in delicijs uersatur, potationibus, balneis, et mulieribus, quæ omnia peccati & iræ fructus sunt, ut dictum est : uerum retributio hæc sanctitas est, puritas, & uita angelica, gaudium & hilaritas, & exultatio, quam oculus non uidit, & auris non audiuit, nec in cor hominis unquam ascendit. Vides itaque fructum legislatori huic ex sua lege prouenientem. Cognoscitur autem à fructu operum ratio illius, aut non : Et quis tam stupidus & excæcatus, ut hæc quæ dicta sunt non intelligat : Quomodo igitur Deum authorem referet, qui huiusmodi statuit : Et de his quid nam pluribus opus est :

De nomine uerò Mahomet, scripto in dextra throni diuini parte, quid opus est uerborum apologiam contexere : Prudentes enim prudenter de hoc iudicabunt : stulti uero & stupidi, ut uoluerint. Non tamen, quasi nostri sermonis obliti, de Mahomete hæc quæ dicta sunt conscripsimus. Dixi enim, quod huius meæ ad te Apologiæ finis non sit, Musulmanos impugnare, & quæcunq; absurda, perniciofa malaq; dicant, faciantq; proferre : sed ut ostendam tantummodo, quod sine omni ratione & inique Christiani à Musulmanis accusentur : quod etiam fecimus. Quod si interim quædam de Mahomete diximus, ipsius rei argumentum nos dicere coëgit. Quandoquidem si de absurdis doctrinæ suæ scribere instituissemus, multa hic nobis dicenda essent. Quod uerò Christus de Mahomete sermonem non habuerit, nec in Evangelio nomen illius fuerit inscriptum, sufficienter à nobis in superioribus dictum est : sed & ipsa ratio hoc manifestius comprobabit. Quæcunq; uiderunt apostoli & discipuli Christi, & quæcunq; ex ore illius audierunt, hæc & literis prodiderunt, & docuerunt. Ex illis itaq; Christi discipulis quatuor conscripserunt Evangelium. Vnus quidem Matthæus nomine, qui Hebraica lingua illud descripsit, in Palæstinæ institutionem, & Hierosolymæ, partium que Affricæ. Alter uero Marcus, Latino idiomate conscriptum uulgauit in Achaïam, Italiam et Romam, quin etiam in omnes gentes occidentales. Tertius Lucas lingua Græca usus est, quod in Asiam, Aethiopiam, Persiam, Indiamq; euulgatum est, & Arabiam. Quartus uero Ioannes, etiam ipse Græcis literis usus, Evangelium conscripsit, quod in Europæ aliquot partes diffusum est, & infulas aliq; loca à Græcis habitata. Sic inquam, Evangelium dispersum est in mundum uniuersum, non uir & necessitate, non gladio & ense, sed apostoli cum charitate, mansuetudine & humilitate uerbum Dei prædicauerunt. Et contrario omnino modo res successit. Apostolis enim percussis & colaphos passis, calumnia pressis, et in persecutione simul docentibus prædicatio illorū nō intercidit : sed quotidie crescebat & augebatur Christi Evangelium. Quin & hi ipsi, qui magno studio & labore in hoc incumbabant ut Christi nomen occultaretur, ne quis hominum

num confiteretur illum Deum esse, & ut mortis supplicium subiret qui hoc faceret, hi ipsi inquam, ueritate cognita illi adiuncti sunt, eamque coluerunt alij quidem ab apostolis, alij ab horum successoribus & discipulis edocti, & crediderunt Christum esse uerum Deum, & Dei uiuentis filium: quin etiam dolore & fletibus prosequerentur antea factos dies, quibus in tenebris & Satanæ erroribus ambulauerant. Deus autem benignus et misericors, ipso tempore suscepit poenitentiam, ipsosque Christiani nominis persecutores pastorum officio dignatus est, & doctores præconesque Euangelij & nominis sui fecit. Omnes etiam Euangelium recipientes, describebant illud singuli, legebant discabant, & in illo instituebantur, colebantque quæ in eo erant scripta, tum denique summo studio ignaros horum erudiebant. Et hoc modo Euangelium in orbem uniuersum dispersum est, omnesque illud habebant totius terræ incolæ. A Christi temporibus itaque usque ad ea quibus docere coepit Mahomet anni elapsi sunt plus quingentis. Quis uero post Euangelij cognitionem intra quingentorum annorum spacium ausus fuisset expungere Mahometis nomen ex Euangelio, si modò in illo scriptum inueniebatur? partim quidem quod qui unam tantum dictionem uel addere uel demere ausus fuisset, post hac Christiani nomen amisisset: partim uero, ut demus impium quandam aliquam Euangelij dictionem expungere ausum fuisse, num uniuersum orbem unius ineptias secuturum fuisse putabimus? Nequaquam. Hinc igitur elucet, Mahometis nomen nusquam in Euangelio descriptum fuisse. Præterea si Mahometis nomen Euangelij libris inerat, illum sanè Christus uel bonum, uel malum esse fuerat testificaturus. Si bonum, recepturi hunc certe erant omnes reges terræ, omnes præsides, omnes Christiani, eum nimirum qui Christi testimonio esset comprobatus, ut scilicet illius etiam utilitate perfrueretur. Si uero malum dixit, retinissent nimirum illius signa et indicia, et ne ab hoc læderentur custodiissent. Quod si igitur uel ut bonum recepturi, uel ut malum auersaturi, non eiecisset uniuersus orbis ex Euangelio Mahometis nomen, etiam hinc apparet huius nomen in Euangelio scriptum non fuisse. Porro nemo est qui alteri, priusquam is natus sit, inuideat. Quis igitur Mahometem inuidia esset persecutus, priusquam is nasceretur? Nemo prorsus. Et licet aliquis post natiuitatem illius hunc inuidia esset persecutus, num totus orbis unius contra Mahometem inuidia erat subscripturus? Et quis tam imprudens, ut hoc non impossibile fuisse iudicaret? Quare etiam hinc colligitur, Mahometis nomen in Euangelio non fuisse descriptum. Præterea si quidem dicerent Ismaelitæ, quod in solo Euangelio Mahometis nomen scriptum inueniretur, quodque illud Christiani eraserint, sufficientes essent hæc, quas diximus, demonstrationes ad ueritatem comprobandum, et illorum refutandum mendacia. Cum uero addunt, illud etiam in ueteri Testamento à Mose conscripto extrare, quomodo illud expunxerunt Hebræi? Illic etenim ne signum quidem de Mahomete inuenitur. Considera igitur qua fronte Musulmani dicant Christianos nomen illius inuidia motos ex Euangelio expunxisse? Hebræi uero quam ob causam idem fecerunt? in circumcisione quippe, & in alijs quibusdam, tibi uidelicet alijsque ritibus, Musulmani cum Hebræis conueniunt. Nunc igitur uel hinc quoque constat, quod nec in ueteri Mosis testamento, nec in Euangelio, Mahometis nomen contineatur. Et hæc quidem hactenus: sufficiunt enim hæc, ut uel stupidissimum in ueritatis cognitionem inducant,

Inter

Inter alia uero omnia etiam in hoc Christiani à Musulmanis accusamur, quod spernentes legem à Mose latam, accusationem mereamur, cum tamen nos accusatione digni, Musulmanos accusamus summis celebrandis laudibus. Num itaq; laudandi sint Musulmani, seu minus, singulatim in superioribus demonstratum est. Sed agendum de nobis ipsis nunc uideamus. Num soluta est à nobis Moſis lex? Quin potius ab Euangelio confirmata est, & id quod in lege infirmum erat & impossibile, hoc Euangelium compleuit. Omnis enim sermo, omnis scriptura, omnis actio cum fine certo dicitur, scribitur, & fit: & quemadmodum omnes fructus præcedit flos, ita omnium actionum dux est destinatus finis, apud cordatos homines. Et nunc diligenter, quæ dicuntur, considera, quomodo Adam nimirum à Deo formatus sit, & in paradysum collocatus, è quo propter diuinæ legis transgressionem extorris et exul factus sit, & maledictione à Deo suscepta & damnatione ut in eam terram redeat, è qua sumptus est, condemnetur. Quod sic euenisse uidemus. Mortem enim subiit, & defunctus in inferno detinebatur. Verumtamen opera diaboli totum genus humanum, & uniuersi simul inciderunt in facinora lasciuia & illicita: & hoc perniciosum illis erat, quod relicto cultu creatoris cœli & terræ, & Dei factoris sui, seducti diabolum coluerunt, & idola, ut in superioribus diximus & demonstrauius. Deus uero misericors, nequaquam uoluit creaturam suam ulterius diaboli tyrannide premi: hominemq; saluari uoluit. Quoniam uero is ut sui iuris et liberi arbitrij sit, à Deo conditus est, nec ablatum ab ipso est antea illi concessum liberum arbitrium, sed semper liberum habens arbitrium permansit: uoluit saluare Deus hominem, sed tamen sua ipsius, hominis scilicet uoluntate & arbitrio, nō ui & necessitate, ut Mahomet prædicat. Cum uero omnes homines diuturno planè morbo lasciuia, & plus quàm naturalium uitiorum & idololatriæ laborauissent, ab eo tempore impossibile erat eosdem facile à tam diutino morbo liberari. Cœpit igitur Deus instar peritissimi medici paulatim curare genus hominum, Hebræorumq; gentem boni huius initium constituit, præcepitq; uni hominum iusto & sancto, Moſi scilicet, ut ex Dei oraculis exorsus Hebræorum gentem institueret: quod & fecit. Quoniam uero omnia quæ lege & Euangelio continentur, huic meæ Apologiæ particulari inferere non facile licet, particularia tamen quædam ex his in medium afferemus. & quemadmodum ex uno calice omne quod in dolio est, uinum diſiudicatur: sic ex his singularibus, quis nam legis & Euangelij scopus sit, cognoscere poterimus, & num alterum contradicat alteri. Diligenter itaq; his quæ dicuntur attendito. Moſes dicit, Non occides: Dicit Christus, Qui irascitur fratri suo ignis pœnam subibit. Et Moſes quidem dixit, Non occides: Christus uero, Nō irascaris. Nouisti igitur, quod primò quidem sanguinis; qui circa cor est in homine, efferuescētia oboritur, qua homo incitatur ad iracundiā, ex quibus & ipsa cædes sequitur. Qui uero ratione animi æstum refrenauerit, si non ad iram cōmotus fuerit, quomodo in cædis crimen inciderit? Et Moſes quidē dicendo, Nō occides, hominem à malo & ipso peccato absterruit, ipsum uero non reddidit perfectū. non enim hoc homini multū profuerit, si à malo abstineat, nisi etiam bonum operetur: Quapropter Christus non dixit, Non occides: sed, Quicumq; iratus fuerit fratri suo, &c. ra- dicitus ipsum crimen euellens. Et lex quodammodo fructū aufert (cædes enim iræ fructus est) Christus uero ipsam peccati arborē extirpat, id est animi æstum et iram. Et Moſes quidē dicens, Non occides, in hoc cōstitit, nec ultrò progres-

sus est. Christus uero non sic: sed cum dicit, Quicumque irascitur fratri suo obnoxius est gehennae ignis: sic addit, Cum obtuleris munus tuum ad altare, & illic recordaris quod frater tuus aliquid habeat contra te, relinque munus tuum coram altari, & abi primum & reconcileris cum fratre tuo, & tunc reuersus offer munus tuum: charitatem fratris sacrificio utiliore iudicans. Et sane non dixit, Si tu habueris aliquid contra fratrem tuum (hoc enim ante prohibuit) quid igitur? Si habuerit frater tuus contra te. Non enim hunc modo a malo absterruit, sed & fratrem curari praecipit.

Dicit in lege Moses: Non peierabis, sed reddes Domino iuramenta tua. Periurium prohibens, iuramentum concedit. Christus autem in Euangelio: Ne iures omnino, sed sit uobis ita ita, & non non: quid nam innuente hoc uerbo? non aliud quam ut ueraces simus, & fide digni, & ut loco multorum iuramentorum uerba nostra talia sint quae fidem possint mereri. Et sane qui iurat, uel uolens uel inuitus, iurando potest fallere aut falli: qui uero in uniuersum non iurat, periurij periculum effugit.

Moses idem dicit, Oculum pro oculo, dentem pro dente: nec aliud respicit quam ut timore contentiones & pugnas mutuas prohibeat. Christus autem in Euangelio: Quicumque tibi alapam inflixerit in dextram maxillam tuam, obuerte illi & alteram. & qui te in iudicium uolet rapere, & tunicam tuam tollere, dimitte illi & pallium. Et quicumque te adegerit ad milliare unum, abi cum illo duo. Nunc itaque te interrogo, utrum ex duobus mandatis istis legislatoris finem plene attingit, num scilicet ut prohibeantur, quin potius ut omnino tollantur mutuae lites, contentiones & pugnae? Euangelica haud dubie. Si quis enim propter ultionem oculo suo altero priuetur, aut dente, non ne ulci scitur, & temporis occasione id permittente alteri nocet, uel ad minimum irascitur, & iniuriarum memor est? Haud dubie. Qui uero paratus promptusque ad hoc fuerit, & hoc studuerit semper, ut si quis illi alapam infligat, non modo sustineat a fratre illatam sibi iniuriam, sed cum humilitate alteram illi alapam obuertat: et cum re sic gesta huius philosophiae studiosus fuerit, et percutientem sustinuerit, non ne sustulit hic & deuicit omne uitium, omnem contentione & iram? Num hic ne, uel ipsa lex legislatoris finem propius attigit? Non ne diabolum letali afflixit uulnere, patrem pugnae & offendiculorum? Diabolus enim coelo eiecit fastus, cum angelus esset, deinde inuidia & odium. In diabolo enim ne uestigium quidem est charitatis. Non tamen in homine solummodo diaboli odium inuenitur: sed & daemones inter se mutuo alter alterius perditionem & exitium concupiscit. Propter inimicitiam uero & odium, quo in homines laborant, pacem inter se habere uidentur. Et quemadmodum inimici ira mutua inter se concertant, alterque alterius quaerit perniciem & interitum. si uero in alios hostes iidem inciderint, omisso bello illo mutuo & intestino, cum illis congregiuntur: deinde uero rursum alter alterius mutuam perniciem sitire deprehenditur. Talis est etiam ea quae inter hos putatur esse coniunctio & concordia. in hominum enim perniciem, non uero & integro animo contrahitur. Vbi enim ueritas apud mendaciorum patre locum habeat? Homo autem, qui alterius alapam sustinuerit, non ne facinus diabolo prorsus contrarium patrauit? Non ne coram fratre suo humiliatus est? imò magis coram Deo? Nonne fratrem dilexit, & propter charitatem fratri exhibitam diabolum confudit? Et quis tam insipiens ut de his dubitet? Et qui ad haec promptus talia dixerit & fecerit, quomodo fiet ut cum altero contentiones misceat?

Dicit

Dicit Moses, Diliges proximum tuū, & odio habebis inimicum tuum. Quid nam hæc legislatoris uerba aliud quàm ueritatem uolunt constituere? Quid uerò Christus, Si dilexeritis eos qui uos diligunt, quæ nam uestra gratia est? Diligite inimicos uestros, Benefacite odio uos habentibus, & orate pro his qui uos execrantur. Quæ nam ex his legibus charitatem constituit? Vetus ne an Euangelij lex? Illa enim post amicorum dilectionem propter multorum infirmitatem concedit quodammodo odium contra inimicos. Christus uero cum dicit, Diligite inimicos uestros, & orate pro illis: odium omnino ex homine sustulit. Qui enim hostem suum diligit, & pro illo orat, quomodo amicum aut alium hominem odio habebit?

Lex dicit, Non moechaberis: Christus uero non sic, sed, Quicumque uiderit mulierem ad concupiscendum illam, iam adulterium cum illa comisit in corde suo. En diligentiam legis considera. Non legem modò prohibuit, sed etiam lasciuum oculum, & ipsum quodammodo animi affectum. Qui enim seipsum usque ad oculi commotionem custodierit, quomodo in adulteri crimine incidet? Quemadmodum uero brutis animalibus his quidem ultricia, illis uero defensoria & protectoria arma data sunt, ut leoni quidem ira & robur, apro dentes, boui cornua, lepori uero cursus celeritas, idemque caprea & ceruo: omnibus autem simul sensus quidam datus est, quo noxia omnia & uenenatos cibos auersentur, utiles uero appetant: sic & homini omnium loco mens data est, quæ diiudicare potest bonum à malo: & ab illis quidem abstinere quæ animam ledunt, utilia uero & salutaria appetere. Quod si uero forte carnali cupiditate & diaboli affectu in animum cogitatio quædam incidat indecens, caprea uelocior turpem cogitationem effugere potest. Et si odio fatana cogitatio hæc illum insecuta fuerit, animi zelum & feruorem sibi à Deo datum possidet in suum commodum: quo leonis aut ursi instar sese defendit, cogitationem hanc hostisque bellum conculcare & extirpare concupiscit. Homo autem non custodiens sanum illud diuinæ gratiæ donarium, in illicitas & absurdas actiones incidit, quemadmodum in superioribus copiosius enarrauimus. Deus autem saluare uolens suam creaturam, hominem scilicet, legem Mosaicam misit, ceu ducem quendam & præceptorem. Et quem admodum teneris adhuc infantibus cibis solidus non datur, sed tenerior & concoctus facilis, paulo post autem solidior, hinc rursus solidior alius, tandem etiam cibis perfectus: & ut imperfecta adhuc cognitione rerum prædictis nondum philosophiæ disciplina præscribitur, sed primo quidem literarum elementa traduntur, & paulo post harum coniunctio & syllabæ: puero autem per ætatem & incrementum ad perfectiorem ætatem progresso, etiam philosophiæ arcana proponuntur: sic eadem mihi & legis ratio uidetur. Propter hominum enim infirmitatem lex ad manuductionem boni data est, non quidem ut hominem perfectum reddere possit, sed quemadmodum in sublimi scala primus gradus nos à terra attollit, nec tamen hoc ad summum scalæ ascensum sufficit, nisi multi simul superati sint propter altitudinem & sublimitatem: ita etiam in ueteri lege contingit, sancta quidem & iusta & à Deo lata (unus enim idemque Deus est, qui et legem et Euangelium promulgauit) sed tamen propter hominum infirmitatem lex data est, pædagogum agens, et illos à terra subducens quasi in primū scalæ gradum, hoc est abstrahens illos à multis & ingentibus uitijs, et à terra in qua uolutabantur: non tamen illos ad scalæ summitatem perducere potuit. Euangelium uerò hominem eue-

xit, & in summum collocavit scalæ fastigium, quod ad cœlum usque pertin-
git. Quod enim in lege infirmum erat & impossibile, Euangelium implevit.
Sicuti demonstratum est. Dominus enim in Euangelij sic ait, Non ueni ut
legem destruam, sed ut impleam. Ante Euangelij enim tempora simul co-
gnoscebatur quia nam uitiorum multitudine esset obrutus. Post huius uero
annunciationem, libere sese uirginitatis politia protulit, & innumeri ex ho-
minibus uirgines inueniuntur & muliebris & uirilis sexus. Cessio tamen de
his dicere propter nimiam uerbositatem. Plurimi enim Christianorum uitā
agunt angelicam. Nouisti ne autem nunc quomodo una eademq; lex sit illa
à Mose lata antiquitus, & quam Christus in Euangelio tulit? Et quemadmo-
dum rex aliquis missis seruo suo nummis quinque, dicit illi, negotiare & ope-
rare cum his quamdiu peregre abfuero. Hic uero gratijs actis accipit, et nego-
tiatur. Cum uero denuò peregre profectus fuerit rex, eidem seruo alios cen-
tum tradidit, nec propterea quinque his ille priuatus est: sed nomen quidem
quinque nummorum defecit, nihilominus tamen hi quinque multipliciter in
ipsis centum continentur: et cum centum nummorum numerus nominatur,
necessariò cum his coniunctus est & unā intelligitur ipsorum quinque nume-
rus unā cum centenīs: sic, inquam, in lege & Euangelio contingit. Lex qui-
dem abrogata dicitur, citra controuersiam tamen in ipso Euangelio contine-
tur ipsius legis finis, & multipliciter in hoc operatur, quemadmodum paulo
ante diximus. Et hæc quidē abrogata est non ceu mala, sed ceu inutilis, quod
præsens tempus attinet, nec usum habens aliquem. Et quemadmodū in den-
sissimis tenebris mediā nocte luna exorta tenebrarum profunditatem quasi
attenuat, aërem tamen non omnino dilucidum reddit: sol uero exortus in
tantum uniuersum orbem illuminat, ut etiam minimus in aëre puluisculus
per solis radios conspiciatur. & luna quidem insitum sibi propriūq; lu-
men non amisit, disparuit tamen & obtecta est, propter solis splendorem: sic
etiam in ueteri lege & euangelio contingit. Lex enim uetus idololatriæ qui-
dem tenebras depulit, non tamen in uniuersum illuminare & absolvere po-
tuit hominum animas: Euangelium uero illuminauit, docuit, absoluit, & ho-
mines in cœlum euexit, paradisumq; quam progenitor Adam amiserat, gra-
tuitò cōcessit. Et quis tam infelix, ut Euangelio relicto ad legem reuertatur,
& quasi denuò ceu infans lactis nutrimentum concupiscat, nec instar uiri ci-
bum solidiorem? uel quis ceu puer literarum elementa requirat, & non po-
tius ceu absoluta prudentia præditus philosophiam? Vel quis solari lumine
repudiato, lunarem amplectatur? Mihi sanè ea quæ scripsimus sufficere ui-
dentur, ut facile, quicumq; uoluerit huius rei ueritatem cognoscat, quin & tu
ipse. Si autem fortassis adhuc propter sacrificia, circūcisionem, sabbati ocium,
& ciborū discriminē ratio tua dubitat & uacillat, minime tamen hoc fieri con-
ueniebat, cū de maximis illis & necessarijs sufficienter dixerimus: uerumta-
men etiam de his, ut & reliquis, breuissime differamus.

Homines, ut supra diximus, humanas idolis uictimas immolabant, nec
alienigenas tantum, sed etiam proprios liberos. Et quemadmodum lignum
tortuosum integram & nimiam inflexionem sustinere non potest, sed illud
paulatim principio artificis arte & opportunitate ab inæqualitate priore im-
mutatur, deinde omnino in rectum extenditur ceu regula aliqua: ita etiam
in sacrificijs factum est. Concessit enim Deus primo tauros immolari, oves
& hircos, ut illos ab impijs hisce hominū immolationibus abduceret. Quid
enim

enim his deterius & iniquius? Hæc tamen concessit Deus, ut paulo post & ipsa abrogaret, & homines in notitiam sacrificandi laudem induceret. Sic enim per Dauidem Deus locutus est: Non suscipiam ex domo tua vitulos, nec de gregibus tuis capellas. Num edam taurorum carnes, & hircorum sanguinem bibam? Offer Deo sacrificium laudis, id est hymnum oris tui cum sincero & recto corde: & redde Domino vota tua, & inuoca me in die tribulationis tuæ, & eripiam te, & glorificabis me. Et hæc tanquam sub Dei persona dixit, auersantis animalium uictimas. Per seipsum autem ad Deum sic dicit: Quoniam si uoluisses sacrificium, dedissem tibi, Holocausta non cõprobas. Sacrificium Deo, spiritus contritus. Cor contritum & humiliatum Dominus non despiciet. Viden quomodo in omni negotio à summo ad infimum tandem propheta locuti sint? Si igitur de sacrificijs dilucide dixerunt, quod Deo non grata sint, sed temporanea quædam concessio, iam post inutilem animalium oblationem sacrificatur & cantatur per os & labia ex puro & sincero corde, quod & factum est. Qui enim antè idololatras, tyranni & persecutores Christi fuerant, qui Christum ignominia affecerant, conuersi doctores & præcones orbis facti sunt, & pro nomine Christi occubuerunt, seipsos proponentes formulam eorum qui in Christum credunt, ut dictum est. De circumcisione autem copiosius in superioribus diximus. Verum tamen etiam nunc sic dicimus. Circumcisio cordis est circumcisio, non carnis. Abundantiam enim cordis circumcidere debent singuli, non carnis. Abundantia enim cordis peccatum est, quod conciliauit diabolus & homo propter uoluptates. Quod uero Deus in homine fecit, non est superuacaneum. integrum enim est, & bonum, & abundans est nihil. Si itaque homo cordis abundantiam circumciderit, id est peccatum, hic reuera uere circumcisus est. Si autem peccato obnoxius fuerit, & carne circumcisus, uana & inutilis est huius circumcisio. Sed & Moses sic inquit: Hodie itaque circumcidite duritiam cordis uestri, & ceruicem uestram ne induretis amplius. Dominus enim Deus uester, hic Deus deorum est, & Dominus dominantium. Deus magnus & fortis. En qualem Moses circumcisionem faciat? Non carnis certe, sed cordis. Verum & martyr Christi Stephanus cū Hebræis disputans dixit, Duriceruice & incircumcisi corde, qui recepistis legem, & non obseruauistis eam. Sabbatum uero non casu aut fortuito institutum est, ut homines eo die ociosi desiderent (ocium enim per se uitio habetur) sed ut Iudæi omnino ab ijs quæ uitam attinent uacantes, spiritualia curarent. Et in hunc finem institutum est, ut sabbato quidem uacarent à curis uitam spectantibus, in concionem uero ardenti studio & cura abirent. Et clare constat, quod sacerdos in sabbato duplicem laborem absoluebat, et duplices oblationes immolabat. Iudei autem etiam hoc neglecto uoluptatibus magis studebant et delicijs. Quapropter & propheta increpans illos, dixit: Vae abeuntibus ad diem malum, qui appropinquatis & contingitis sabbata ficta. Et Iudæis quidem, ut diximus, sabbatum institutum est, ut à curis uictum spectantibus uacantes, ad conciones sacras studiose conuenirent. Christianis uero non similiter, utpote cum quotidie ad conciones & preces iplis conuenire solenne sit. et sic laboratur ut hi quidem plus, illi uero minus singulis diebus orēt. Et quemadmodum in omnibus præceptis lex minimum illud & imperfectum exposuit, Euangelium uero uniuersale illud & totum: ita etiam in Sabbato fieri uidemus. Lex quidem sabbatum constituit, ut conciones adirent. Euangelium

uero quotidie hoc fieri uoluit, id quod non semel tantum in die, sed millies, si cui libuerit. Quod si uolueris, dicam id dilucidius. Iudæis ad Christum sabbato apportantibus magnam infirmorum multitudinem, claudorum, cæcorum, aridorum, paralyticorum, dæmoniacorum, aliorumque uarijs morbis laborantium, omnes eadem ipsa hora sanauit. Iudæi uero inuidia & ira pleni, cum aliud quod Christo obijcerent non haberent, dicunt illi, Non licet tibi hoc facere sabbato. Quin & Pharisei uidentes Christi discipulos sabbato spicas uellere & comedere, dixerunt eundem sermonem. Quid uero ad hos Christus? Annon legistis quid fecerit Dauid, cum esuriret ipse, & qui cum eo erant? Quomodo ingressus sit in domum Dei, & panes propositionis comederit, & dederit his qui cum eo erant in die sabbati? Sabbatum enim propter hominem factum est, & non homo propter sabbatum. Sed & alia quædam est sabbati ratio. Sex diebus Deus creauit omnia, & septimo quieuit ab operibus suis. Tum & Christus in sepulchrum depositus, sabbato quieuit. in parasceue enim laborauit: latroni enim salutem dedit. die uero dominico rursus operatus est, suscitando primum, ut Deus, proprium corpus, & multorum aliorum: deinde & apostolis apparens, confortauit illos, & cum his alios multos apostolos. Et quod septem exactis seculis, id est annorum septem millibus a creatione mundi, uniuersalis omnium hominum quies futura sit. Eo usque enim omnis actio tam bona quam mala extenditur: tempore autem illo resurrectio mortuorum & iudicium operum futurum est, & singulorum iuxta opera sua retributio. & hos quidem qui impie uixerunt, æterna manet damnatio: pios uero bonosque, uita æterna, paradysus & bona que plurima, quæ oculus non uidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non ascenderunt. En igitur quis oculus illius sabbati finis sit, & quomodo errauerint ac adhuc errent, ueluti in omnibus alijs, miseri & stulti Iudæi.

De cibis uero ipsa ueritas sic se habet. Omnia quæ fecit Deus, ualde bona sunt: & si bona sunt, quomodo legislator ea pro malis & reijciendis erat iudicaturus? Cum Deus ad illos dicat, Ecce dedi uobis omnia ad comedendum, ut herbas campi. Sed cum in deserto moraretur immorigera & ingrata Iudæorum gens, singulis diebus manna a Deo missum accipiebant: cæterum contra Moysen, imò ipsum Deum murmurabant quotidie, & suillas Aegypti carnes appetebant, quas antea comederant, & infinita alia (in primis tamen præ alijs suillarum carnum desiderio tenebantur.) Hac igitur de causa interdixit his legislator Moyses, ne his uescerentur, ut eos ab omnibus Aegypti cupiditatibus abduceret. Sed de his ipsis audi. Quod enim uniuersus mundus in idololatriæ tenebras & barathrum inciderit, manifeste constat: in primis tamen omnium Aegypti omnia ferè animalia adorabant, & deorum numero ascribebant. & quæcunque hi tanquam Deos uenerabantur, hæc Moyses legislator immolare iussit: e uolatilibus quidem turturem & columbam, e quadrupedibus uero bouem, ouem & capram. sed porco uesci prohibuit, quoniam huius cibus magni erat precij apud Aegyptios simul et infelicissimos Iudæos. Moyses igitur ipsis immutare uolens Aegyptiorum ritus, ea immolare iussit quæ Aegyptijs pro dijs erant, ut intelligerent se frustra hæc colere & uenerari. Quæ uero chara habebant, & magni faciebant, cibi gratia, illorum esum interminatus est: in primis tamen suillarum carnum, propter insatiabiles harum cupiditates, ut dictum est. Christus uero nihil e cibis prohibuit, nec etiã apostoli, horumque successores. Quod si uero

aliqua

aliqua animalia sunt à quibus Christiani abstinent, hoc simpliciter diutinae consuetudinis & propriae uoluntatis gratia faciunt, non propter doctorum & Euangelij traditionem. Vetus enim lex hasce obseruationes habebat, Euangelium uero nequaquam: sed omnia in uniuscuiusque potestate & arbitrio sunt constituta. propter diutinam uero, ut dictum est, consuetudinem à quibusdam animalibus abstinent, nec illis uescuntur: quemadmodum qui penes nos sunt Monachi, ab omnium carnum esu abstinent, non quod has impuras & reiiciendas esse arbitrentur, sed uitam (ut dictum est) augustiorem sequi cupientes, & reipub. habere longe sublimiorem propter corporis sui tolerantiam carnibus abstinent. Et ecce ex his quae de lege scripsimus, iudicare potes, legem Euangelio contrariam non esse, nec Euangelium legi: omnia enim haec sibi consentiunt. Legis uero infirmitatem Euangelium cōpleuit. Si enim lex perfecta fuisset, nequaquam sic per Ieremiam prophetam dixisset Dominus: Ecce dies ueniunt, dicit Dominus, & constituam super domum Izraël & domum Iuda foedus nouum: nō secundum foedus quod pepigi cum patribus ipsorum, in diebus cum apprehenderem ego manum ipsorum, ut educerem eos de terra Aegypti: quoniam ipsi non perstiterunt in foedere meo, & ego neglexi eos, dicit Dominus. Quoniam hoc est foedus quod statuam domui Izraël post dies illos, dicit Dominus, Dabo leges meas in sensus illorum, & in cor ipsorum inscribam eas, & ero ipsis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. Nec docebit unusquisque proximum suum, et quilibet fratrem suum, dicens, Cognosce Deum: quoniam omnes cognoscent me, à minimo ipsorum usque ad maximum illorum. Quoniam propitius ero iniquitatibus illorum, et peccatorum illorum & delictorum non amplius recordabor. Attende diligenter ad ea quae dicuntur. Dicit Deus, Ecce dies ueniunt, et constituam super domum Izraël et super domum Iuda foedus nouum. Dicendo, constituam foedus nouum, ostendit primum illud esse imperfectum, futurum uero illud fore perfectum. Cum item nouum dicit, ostendit alterum illud esse uetus, cuius nullus sit usus. Quin dilucidius adhuc dixit, Non secundum foedus, quod pepigi cum patribus illorum, quoniam non perstiterunt in foedere meo, & neglexi eos, dicit Dominus. Omnino autem hinc elucescit, quod uetus quidem foedus abrogauit, nouum uero gratuito concessit. Sed adhuc clarius de hoc locutus, sic dixit: Ero ipsis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum, & omnes cognoscent me à minimo ipsorum usque ad maximum. Quoniam propitius ero iniquitatibus ipsorum, & peccatorum illorum delictorumque non amplius recordabor. Vides quomodo Israelis quidem populum reprobauerit, proculque à se abegerit: & gentes, quibus nouum foedus, id est Euangelium traditum est, populum suum nominauerit: Et domum Izraël & Iuda de ipsis gentibus dicere uidetur Deus, de Hebraeorum uero gente nequaquam. Quos etenim Christus diaboli filios uocauit, quomodo pater huius Deus eosdem populum suum appellaret: aut Deus ipsorum esse diceretur? Similiter per Esaiam quoque sic inquit Deus: E' Zion exiit lex, & uerbum Domini de Ierusalē. Et quae nam lex alia de Zion & Ierusalē egressa est, praeterquam Christi doctrina et Euangelium? Mosaica enim lex in monte Sinai promulgata est Iudeis, genti immorigere et ingrate: Christi autem doctrina & Euangelium ex Hierusalē. Verū tamen tute tecum considera, et uide. Quemadmodum homo tabernaculum quoddam umbratile extruens, de hoc non multum sollicitus est, in domo autem extruenda summo studio utitur, et in primis curat ut fundamentum positum sit firmum et stabile, ut forma domus sit comoda, et

Ierem. 31.

Esai. 2.

Alc...

culmen imponat concinnum: quin etiam de elegantia domus non parum sollicitus est, in domo enim sua pater familias habitat. Sic etiam in ueteri lege & Euangelio contingit. Euangelium quidem, secundum quod in eo requiescere Deus uoluit, per omnia sanctum fecit, perfectum & iustum & stabile. In lege uero non sic: sed uolens hanc tantum non ceu inutilem abolere, quam in transcurso ipsam tradidit, ut legis defectus per Euangelium implerentur & refarcirentur. Ceterum quemadmodum de Christo prophetae uaticinatae sunt, & haec quidem sermonibus clavis exposuerunt, haec uero per aenigmata: non solum autem de Christo, sed etiam de Euangelio & illius discipulis apostolisque: sic etiam de lege. Et primo quidem cum Isaac benedicere uellet filio suo primogenito Esau, non complacitum est Deo in hoc: sed Iacob post hunc nato benedixit. Et Esau quidem typus erat legis & populi Iudaei, Iacob uero typus Euangelij & populi ex gentibus collecti. Iudas uero Iacobi filius genuit Phares & Zara. Cum autem Zara ad nascendum egrediretur, manus quidem eius emicuit, corpus uero nequaquam. Cum autem obstetrix manum filo tincto religauisset, manus infantis rursum ingressa est & postea natus est frater eius Phares: quo in lucem edito, tandem & Zara natus est. Hoc autem uiso obstetrix dixit, Quare propter te solutum est septum? Septum certe ab omnibus prophetis lex Mosaica appellatur. Quis igitur exposuit obstetrici duos esse infantes? & quia nam de causa coccineo filo manum alterius religauit? Tum quid nam innuens dixit, Quare propter te dissolutum est septum? id est, quomodo tu typus legis factus es? E quemadmodum qui modo apparuisti, deinde absconditus es, & frater qui posterior te erat, prior in lucem editus est: sic etiam septum, lex scilicet, quae prima esse apparebit, paulo post posteriores habebit partes. Lex uero Euangelij, quae postremo uentura est, ante hanc enascetur. Unde nam obstetrix edocta haec dixit? Diuina certe uirtute haec uaticinata est: et quae per prophetas loquitur Dei uirtus, per os etiam mulieris locuta est. Planius tamen adhuc & dilucidius per Ieremiam dixit Deus: Ecce dies ueniunt dicit Dominus, & constituam super domum Izrael & super domum Iuda foedus nouum, &c. ut superius dictum est. Viden' quomodo per figuras & prophetias manifeste & clare Deus legem demonstrauerit ociosam quidem esse, & imperfectam: euangelium uero efficax & perfectum? Nihilominus miseri & excacati Iudaei nec imperfectam & impotentem legem obseruant, sed quotidie uel primi illius transgressores esse deprehenduntur (non accuso illos peccatorum, quis enim a peccatis abstinere poterit? sed de lege dico, quod illam transgrediantur) & iidem si maxime uellent facere ea quae legis sunt, non tamen possunt. Et uide qua ratione hoc fiat. Deus constituit & decreuit, ut Hierosolyma omnium, quas gentes Hebraeorum habet, urbem sit metropolis, in qua Solomon templum aedificauit, praecipitque Deus ut intra templum sacrificia hant, & oblationes pro peccatis hominum: extra Hierosolymam uero & templum hoc sacrificia nulla esse offerenda. Quandoquidem igitur Hierosolymarum urbs destructa est, et templum subuersum, neque iam sacerdotum habent ad sanctificationem sui, neque modum offerendi Deo, quid nam ipsis est reliqui? Nihil omnino. Propter haec itaque & alia multa, quae nunc exacte scribere non est opus, neque Christiani esse deprehenduntur, quia euangelium non recipiunt: neque haeretici, quia nullum prorsus sequuntur haeresum doctorem: neque Musulmani, quia Mahometem non sectantur: neque Iudaei, cum nulla

nulla, quæ legis sunt, faciant: sed tales esse conuincuntur miseri, qui quid colant credant uel ignorent, sed in perditione uiuunt. Videntur quomodo à uera & recta uia aberrantes, cum se recta incedere arbitrantur, in barathro & perditione esse conspiciuntur? Et hæc quidem hæcenus.

Quoniam uero in omnibus, quæ prius ad nos partim scripsisti, partim ore retulerunt tui ad nos nuncij, uoluntati tuæ obsecuti, copiosius nos defendimus, nunc age tui sermonis memineris. In fine enim literarum tuarum sic dixisti, Prudenti uel una sufficit oratio: quod reuera sic est. Si igitur prudenti uel una sufficit oratio, ut tu ipse testaris, et ipsa docet ueritas, prudens uero aliquis multis sermonibus. auditis bonis uerisque, nec illos receperit, uel decerpserit fructum illorum, nonne merito accusandus & reprehendendus fuerit? Vbi igitur nostræ hæc literæ, hæcque nostra apologia ad te peruenerint, adhortor ut diligenter hæc consideres, & per singula uerba discutias, latentem thesaurum in his haud dubie inuenturus. Non enim animi nostri fœtus sunt, sed ex libris Mosais. sed ex Davidis Psalterio, sed ex prophetis & Euangelio desumpta, quæ et ipse Mahomet & omnes Musulmani sancta & iusta esse cōfitentur & dicunt. Et hæc ipsa sunt, quæ uerbotenus ostendunt Christum filium Dei esse, & eundem Deum simul & hominem. Ipse enim est, qui ab omnibus prophetis Deus est prædicatus. Is est quem Abraham, utpote Deum, adorauit, & iudicem omnis terræ dixit. Is est quem cantu celebrauerunt angeli, & quem uirtutes supernæ in nubibus suis gestauerunt, quem uidit Daniel uenientem in nubibus ad iudicandum orbem. Is est, cui omnis creatura seruit, illius dicto obediens, uenti scilicet, mare, & reliqua. Is est, quo uiso infernus regnum suum amisit: cæterum & ante mortem cum tremore implebat huius imperium, dimittens Lazarum, & alios. Hoc testantur infinita illa, quæ fecit, miracula. Et quid dicā amplius? Is est, qui à Deo patre testimonium sapientius accepit. De hoc David dixit: Omnes gentes plaudite manibus, iubilare Deo in uoce exultationis. Quoniam rex uniuersæ terræ Deus. Psallite prudenter. Deus regnauit super gentes: quemadmodum in superioribus copiosius dictum est. Non enim de Deo patre dixit, nec de Dei filio, quod prius quidē non existens rex uniuersæ terræ, postea uero regnum super omnes gentes & omnem terram acceperit: sed hæc propter hominem, quem assumpsit filius & uerbum Dei, propheta dixit, qui nec regnabat, nec à gentibus omnis terra adorabatur, eo quod nondum esset natus. Post natiuitatem autem illius data est illi gloria, honor & potestas, ut dixit Daniel, & regnum. Cæterum & ipse David eodem loco: quin & ipse Christus post resurrectionem quasi obsignans huiusmodi prophetias, dixit apostolis: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Profecti, docete omnes gentes: qui crediderit & baptizatus fuerit, saluabitur: qui uero non crediderit, condemnabitur. Vides ne quanta cum simplicitate & luce appareat, quod de homine, quæ filius & uerbum Dei assumpsit ex diua Virgine, eadē dicunt propheta, sed & ipse Christus: & de illo extant omnia testimonia propter hominum infirmitatem? Ipse enim filius Dei secundum diuinitatem testimonio non indiget. Quo enim testimonio Deus indigeat? Verumtamen quemadmodum de Christi incarnatione, cruce & passione, resurrectione itē & assumptione, de lege quoque & alijs uaticinijs sunt prædicta, uisiones uisæ, typi facti: sic etiā de baptismo prophetiæ & typi sunt propositi, quæ tamē omnia propter nimiam copiam, ut etiā in alijs, omisimus, De his tamē quædam particulariter perstrinamus,

Matth. 28

gamus. Moses ille magnus, si non potuisset per mare rubrum Hebræorum gentem traducere, perissent sanè Pharaonis manibus. Iosue etiā filius Nun, nisi Iordanem in diuersas partes secuisset, non ingressi fuissent Iudei terram promissam: arca uero propius propiusq; ad Iordanem fluuium allata, aqua diuisa sunt, & per siccum transiuit omnis Iudeorum populus: & arca typus erat diuæ Virginis Mariæ, quæ filium & uerbum Dei secundum carnem peperit. Cæterum & propheta Helias extruxit altare, & lignis holocaustisq; simul impōitis, nullum omnino ignem inferebat, sed cum altare aqua perfudisset, orabat; cœloq; delapsus ignis sacrificium consumpsit. Vides ne igitur quomodo omnia, quæ Christiani colunt, primis illis & uetustis testimoniis comprobata sunt? Hæc enim & alia multa baptismum denotabant. Sine hoc enim hominem saluari, est impossibile. Quapropter & ipse Christus dixit, Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluabitur: qui uero non crediderit, condemnabitur. Cum uero hæc omnia sic se habeant, nonne ridiculum fuerit, quod libros quidem summo honore prosequimini, Deum uerò in his celebratum contemnitis, dicentes hominem esse, & non Deum? Licet itaq; q̄ fusillime fieri potuit, non scripsimus, propter nimiam scripturæ copiam, tardumq; infirmitatis tuæ iudicium, nihilominus tamen hæc tanta scripsimus ut uel stupidissimo ad rectum uerumq; discendum sufficiat. Et ecce idem in te hodie, quod et in Iudeos, competit. de illis enim dixit Dominus: Dabo illis famem, sed non famem panis & aquæ, sed famem audiendi uerba Domini. Et sic omnino euenit. A tempore enim illo, quo Christus mortem subiit, in iram inciderunt irreconciliabilem & sempiternam: ex tunc omnis sanctificatio omnisq; doctrina ab illis defecit. Idem igitur & in te contingit. Nam in hodiernum diem usq; uerbum Dei nec audiuiisti, nec edoctus es: sed in stultitia ambulauisti, & tenebris. Nunc uerò missa tibi sunt Dei oracula, sanctorum & prophetarum dogmata: hæc igitur attente considera, & sine diligenter inspecto & accurata inquisitione stude, ne posthac in tenebris ambules, ne illud Dauidis in te impleatur oraculum, dicens, Filij hominū quousq; aggrauatis cor: quā diu diligitis uanitatem, & quæritis mendacium? Et cognoscite, quod Deus mirifice extulit sanctum suum, id est Christum. Quin & illud magni illius & admirandi Solomonis, dicens: In animam maleuolam sapientia Dei non transit, nec in corpus peccatis deditum. Ne similis fias deserto & solitudini spinas producenti, & tribulos: sed potius similis sis terræ fructiferæ, quæ semen susceptum trigecuplum, sexagecuplū, & centuplum rependit. Sic tu recepto Euangelij uerbo fructū proferas centuplum. Deum obtestor creatorem cœli & terræ, ut is oculos tuos aperiat, & dilatet cor tuum, ut facias opera tibi salutaria, quo paradysum et omnia bona in hac reposita possidere queas.

A M E N.

ALCORANI, ID EST LEGIS PER

MAHOMETEM LATAE CAPITA, QVAE PRI-
ma oratione confutantur, sunt haec.

Quod Mahomet tempore epilepsiae, cum spumans hinc inde uolueretur, dixerit sibi archangelum Gabrielem se conuenientem uidisse.

Quod librum conscripserit, Arabice Corran dictum, Graece uero, legem Dei salutiferam.

Quod prophetam Dei & apostolum se nominauerit.

Quod Mosaica, Psalterium & prophetica scripta, iusta, sancta & uera nominauerit, praecipue uero Euangelium confessus sit iustum, sanctum, rectum, uerum & perfectum esse, & (ut in capite Iona reperitur) Dei conmonitiones uocauerit.

Quod non a Mahomete solo, sed etiam ab alijs lex illa lata sit.

Quod a Mahomete promulgata lex ore ad aures a diabolo lata sit.

Quod quidam dignitate Chalibas existens, id est summus doctor, religionem Christianam receperit.

Quod Mahomet cum in haereticos quosdam Nestorianos & Arrianos, quin etiam Iudaeos aliquos incidisset, omnem horum maliciam collegerit.

Quod iactabundus de se dixerit: Si omnes homines conueniant, omnes spiritus & angeli, non poterunt Alcorranum meo similem constituere.

Quod in fastigio dexteræ partis throni diuini Mahometis nomen inscriptum sit.

Quod legem non per miracula daturus uenerit, sed per gladium: et quod non credentibus illi, aut mortis supplicium ferendum, aut tributa pendenda sint.

Quod interdixerit, ne quis suæ sectæ uel ordinis cum aliquo Christianorum disputet.

Quod Noë & Abraham, ipsi denique apostoli, eiusdem quam ipse postea promulgauit doctrinæ sectatores fuerint.

ORATIONIS II. CAPITA.

Quod ea quæ in Mosaicis præceptis, prophetis, psalterio & Euangelio continentur, sancta, iusta & Dei traditiones nominet, amplectatur & obseruet: quodque illius sectatores non sint, qui hæc non impleuerint.

Quod legis suæ sectatores in partes septuaginta tres sint diuidendi, quarum unica sola sit saluanda, reliquas uero igni tradendas fore.

Quod nisi a Deo esset Alcorran, multa in eo essent sibi inuicem contraria.

Quod cum Gabriele ad Deum ascendens, in angelum inciderit decies milienis uicibus maiorem toto mundo, desilentem peccata sua: qui sua ipsius intercessione ueniam apud Deum impetrauerit.

Quod ipse scopus & sigillum sit prophetarum.

Quod rapinas, caedes & periuria prohibeat, eademque rursus permittat.

Quod

- 7 Quod Deus illi permiserit peierare.
- 8 Quod Deus secum collocutus, dixerit se lusus gratia mundum condidisse.
- 9 Quod in capite Mipacara, id est iuuenca dicto, Iudæos & Christianos salu-
consecuturos esse dixerit: in capite uero Amram, contra asserit, neminem
sine Ismaëliitarum lege seruari posse.
- 10 Quod ante ipsum nemo possit paradysum ingredi. Et rursus dicit, quod
Deus illi multas mulieres uirosq; ante se paradysum ingressos ostendit.
- 11 Quod Deus post resurrectionē domus elegantes, balnea & hortos, plures
mulieres se daturum promittat Mahometicæ legis sectatoribus.
- 12 Quod in capite Sad, angelos ex igne, homines uero ex puluere factos esse
affirmet.
- 13 Quod in capite Emele, quod muscam significat, de Solomone et muscis men-
daciū prodat stolidum, quod & fatetur.
- 14 Quod in capite Rubeso, de Solomone & uerme tradat, superiori mendaciū
simillima.
- 15 Quod in libro Enarrationum, causam ponit, cur illis uino interdictum sit.
- 16 Quod cœlum hoc creatum, ex fumo factum sit: mare autem, ex monte que-
dam Caph. nominato.
- 17 Quod solem, lunam, lumine & uirtute æquales esse dicat.
- 18 Quod à Gabriele, ut cœlum ascenderet, uocatus, ex Dei manu sibi imposuit
tantam frigoris uim senserit, ut quæ ad medullam dorſi usque pene-
trauerit.
- 19 Quod in capite Sad tradat, dæmones cum angeli essent, à Deo ut Adamum
adorarent esse constitutos: cumq; hoc aliorum angelorum more face-
re noluerint, propterea dæmones esse factos.
- 20 Causam tradit, propter quam suillis carnibus interdictum sit.
- 21 Quod Deus in fine mundi omne hominum & angelorum genus occisu-
rus sit.
- 22 Quod librum conscripserit, duodecim millia sermonum continentem: è qu-
bus ter mille quidem ueri sint, cæteri autem falsi.
- 23 Quod in capite Ceramar dicat, se lunam in duas partes dissecauisse, quarum
altera quidem in tunicam illius, altera uero in terram deciderit: dein-
de uero integram rursus restituisse.
- 24 Quod Deus & angeli pro Mahomete orent.
- 25 Quod in capite Helmaida, quod si interpreteris, mensam significat, affir-
met, Hebræos & Christianos non esse filios Dei, nec amicos eius, eò quod
affligantur.

ORATIONIS III. CAPITA.

- 1 **Q**uod impossibile sit Deum habere filium, sine muliere.
- 2 Quod si filium Deus habuerit, erit inter utrosq; dissidium.
- 3 Quod in capitulo Elnesa, quod mulieres significat, dicat, Christum esse uer-
bum Dei, animam Dei, & spiritum Dei.
- 4 Quod Christum ex uirgine citra uirilem operam genitum esse testetur.
- 5 Quod neget Christum & Deum esse & Dei filium, illius etiam incarnatio-
nem. Eundem uerò nudum tantūmodo, ut Nestorius, hominem uocat:
sanctum uerò, & cunctis hominibus excellentiorem.
- 6 Non Christum, sed alium loco illius crucifixum esse.

Quod

Quod Deus Christum ad se in cœlos uocauerit, hunc autem in fine mundi uenturum esse, & Antichristum occisurum, quo facto & ipse Christus moriturus sit.

Christianos Deiparam uirginem in Deos retulisse, eamque sororem esse Moysi & Aaronis.

ORATIONIS IIII. CAPITA.

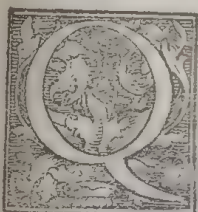
Quod in cœlos surreptus Mahomet, coram Deo steterit, & audiuerit uaria, rursumque in terram delatus sit.

Dæmones etiam salutem esse consecuturos.

Alcorrani interpretationem neminem intelligere, nec ipsum quidem Mahometem, sed solum Deum.

IN MAHOMETEM ORATIO

PRIMA.

QUIS QVIS alteri contradicere proposuit, scopum unum prefixum habet, ut sua quidem confirmet, & obiecta destruat.

Quandoquidem ergo de fide in Christum sufficienter disseruimus, & quam rectissime, ut mihi simul & ueritati uideatur, confisi agendum sancto spiritui, ab illis quidem contempto, a nobis autem honorato, uideamus quæ nam sint uerba illa, quæ contra Deum & ueritatem euomuit perditionis filius Mahomet: non obliti interim huius, quod supra diximus, non scilicet nostri instituti esse, ut in uniuersum omnia quæ a Mahomete absurde instituta sunt redarguamus, sed ea tantum refutabimus, quæ blasphema in Christum & illius in carne conuersionem impie & imprudenter quidam infremuerunt. Et ne ceu infirmiores certamen detrectare uideamur, nunc illud Deo auxiliante subibimus, ut in utilitatem quærentium se ueritas eluceat.

Regnante Heradio Romanorum rege, homo fuit perniciosus & uasanus, qui os quidem suum posuit in cœlum, & contra altissimum iniqua locutus est, lingua autem illius transiuit in terram: quem sane non errauerit quis *psalm. 72?* piam, ut mihi uideatur, si diaboli primogenitum & filium perditionis patremque simul & filium mendacii uocauerit: nomen illi Mahomet, Arabs natione, peruersus ingenio, & animo peruersior. Hic hæreticis quibusdam conuersatus, & ab iisdem institutus, semen excepit, quod in docentis & edocti cordibus arauerat & seminabat zizaniarum seminator, & spinas tribulosque protulit centuplo plures. Omnem enim ferè hæresim in unum colligens, & hac cum sui ingenij figmentis permixta, mixturam ex his fecit unam, animarum uenenum scilicet. Deinde aliquos nactus homines quidē nomine, re ipsa autem a pecudibus nihil differentes, in illos uirus impietatis suæ euomuit: homines nimirum pastores, penes quos non aliud quam perpetuam cum pecudibus conuersionem deprehenderat. Vnde enim in his esset uera ratio: ubi doctrina: ubi lectio? Neque enim, si quid ex his omnibus esset, iudicare poterat, sed instar ferarum agrestes, inimices, continue in montibus & inter greges uersabantur: quos sane si quis definiuerit, animalia esse sermone prædita, non rationalia, mortalia, mente & omni scientia destituta, nequaquam a uero aberrauerit. Quid enim deterius est homine, qui ratione & eruditione destitutus est? Verūtamen cum nec pessimus quisque omni bono in uniuersum careat,

h nihil

nihil tamen hoc profuerit. En enim miseri Arabes dum bona quærunt, in mala inciderunt, & uiam salutis appetentes in profundum perditionis delapsi sunt. Mahomet enim hos ex uia ueritatis seductos in montes abduxit & solitudines, locosque quos non inspicit Dominus, ut non immerito orare debuissent, dicendo, Custodi nos à laqueo quem posuerunt nobis, & ab offendiculis operantium iniquitatem. Constitue Domine legislatorem super nos. Non tamen propterea pro iustis habebuntur, ut qui fortasse Dei uoluntatem, iustum, sanctum, deoque placitum ignorauerint. In uniuersam enim terram exiuit apostolorum sonus, & Euangelium in totum orbem annuntiatum est & ludæis & gentibus, in testimonium ipsis. Quale uero gentium testimonium? Ipsum Euangelium, ipsa prædicatio, ipsa doctrina sapientum apostolorum, qui Euangelium annuntiauerunt omni creaturæ, è quibus alij quidem ueritate cognita adorauerunt colueruntque solum Deum uerum: alij uero ad ea quæ dicebantur, non intenti erant: alij rursus ad tempus fideles, postea in perditionis barathrum reuersi sunt, & quamuis idololatræ non fuerint, ut prius, in aliud tamen præcipitium à priori nihil differens inciderunt. Hic itaque primum parentem suum diabolum scilicet imitatus, qui ceu fulgur cælo delapsus, postquam à propria domo deiectus est, nullum hominem non tentat, uerum uniuersos ignis gehennæ & tenebrarum coheredes facere conatur, & peregrinos alienosque à Deo reddere: sic ille inquam infelix Mahomet, non destitit curare quomodo omnes homines à Dei familia abstraheret. Et cum omnis homo delictorum suorum rationem redditurus sit in die iudicii, quam obsecro apologiam instituet stultus Mahomet, qui tantam hominem multitudinem à Deo abalienauit? Licet enim nemo è manu Dei eripere possit eum, qui salute dignus est, hic tamen Dei inimicus apparet, quantumuis re ipsa infirmus sit.

1. Hic morbo caduco laboras, morbi tempore hinc inde uolebatur spumas. Quid ergo impietatis inuentor comminiscitur? Simulat se non à morbo, sed à Deo detineri. dicebat enim se, quod archangeli Gabrielis conspectum ferre nequiret, ceu mortuum collabi: post uisionem uero diuinam, diuinorumque dogmatum cognitionem ad sese redire: destinatum, scilicet se à Deo esse, ut quæcunque uideret & audiret & à Deo disceret, in uniuersi mundi utilitatem manifestaret. Et primo quidem semetipsum prophetam appellauit, & dei apostolum: deinde librum diuinorum dogmatum collectionem dictum conscripsit, Arabice uero Alcorranum, & legem Dei salutiferam. Quæ uero ratione tam impudenter hic se prophetam appellauerit, non intelligo.
2. Nomina enim quædam significationem habent à loco, ut Romani, Græci, Macedones: quædam substantialem, ut Petrus, Paulus, Socrates: alia rursus patronymicam, ut Pelopidæ, Cecropidæ: alia uero à scientia aliqua, ut philosophus, dux, medicus: alia ab officio, ut apostolus, doctor, discipulus: alia rursus ab officio simul & uirtute donorum, ut propheta, meditatiuus, miraculorum editor. Si ergo impudens ille se solum apostolum uocauisset, mendacium suum aliquousque occuluisset, ceu irreprehensibile. Propheta autem quomodo dici poterit, omni prophetia destitutus? Omnes enim prophetæ de Christo uaticinati sunt, item de ludæis aliisque argumentis, quæ quidem partim fere priusquam uaticinium proferretur, facta sunt: partim post tempus certum: partim in longum tempus differebantur: omnes tamen prophetiæ impletæ sunt. Hic uero impudens mendacii deprehensionem non

ueritus,

ueritus, tam impudenter prophetæ nomen sibi uendicat, qui non modo quam longissime à prophetico dono remotus est, sed ne pseudopphetis illis, qui olim seducebant populum, similis: sed simpliciter & absolute sese prophetam & apostolum nominauit. Et fortè respondeat aliquis de pseudo prophetis dicens: Si mendaces erant, quomodo potuerunt seducere populum? Hæc uero quæstio non omni ratione caret, nam & nos hanc soluturos esse speramus. Deus Hebræorum gentem brachio excelso Aegypto educens, post multa illa & eximia, quæ in ipsos contulit, dona, etiam prophetas illis dedit, ut populo Dei præcepta annuntiarent. Et his quandoq; dicebat: Hæc dicit Dominus, Si uolueritis audire me, bona terræ comedetis: quod si me nolueritis audire, gladius uos deuorabit: tali nimirum prophetia doctrinam cū misericordia simul & minis continente. Quandoq; autē propter iniquitates ipsorum & peccata, prophetæ manifestā in illos Dei uēturam iram annuntiabant, per bellum & captiuitatem. Tunc itaq; propter ueritatis austeritatem Dei uerbis per prophetas annuntiātis non attendebant, sed illorum magis inhiabant sermonibus, qui dicebant, Hæc dicit Dominus, pax pax. Et contēptis ueris prophetis, iniquitati adhærebāt. Quapropter cōcessit Deus hoc, & ingressus est spiritus seductor in pseudopphetas, & quandoq; mendaces illi uera prædicabant, mentiebantur autem millies, Deo hæc omnia sic in illorum commodum administrante. Hi autem ueris neglectis, mendacibus adhærebāt, quemadmodum etiam ad Iudæorum regē Achab quidam pseudoppheta Sedechias nomine adueniens, factis cornibus ferreis coram rege astitit, dicens: Hæc dicit Dominus, Cornibus istis uentilabis Syriam, ô rex. Hic autem illius uerbis persuasus, cum populo egressus, propriam quoq; uirā perdidit. Et hi quidem permissione singula hæc faciebāt, & infidelium uindicta aliorum erat admonitio. Quæcunq; autem uanus hic fecit, omnia ad interitum & perditionem sui temporis hominum, & sequentium se instituit. Scripsit sanè Mahomet librū, quem legem Dei salutiferā, & diuinorum præceptorum collectionem nominauit, ueluti in præcedentibus dictum est. Hic inquam uniuersum legis per ipsum latæ negotium tribus modis stabiliiuit, pœna nempe & tyrannide, mendacio & impostura & hypocrisi, uoluptate permixta, de quibus etiā superius in quarta Apologia diximus, quantum tunc licuit: uerum & nunc nō pigebit eadem dicere, quæ Deus ori nostro indiderit. Magnus ille & beatus Moses, ut neminē latet, à Deo ut filios Israel Aegypto educeret, missus erat, in structus antè miraculis, signis et prodigijs. Post exitum uero Aegypti, & illam in deserto commorationem, imò errores, nihil minora prioribus istis miraculis per istū Deus exhibuit, sed maiora multo haud dubie. Post tantam igitur miraculorum uirtutem locutus cum illo est Dominus, non in angulo, aut abscondito: sed coram totis castris, & omni Iudæorum multitudine (opera enim lucis in luce exhibentur.) & tunc per Mosē seruum illius lex lata est, & sanè confirmata, ratificata & constabilita est omnibus ceu lex à Deo cœlitus demissa. Post huius autem promulgationem, ne tunc quidem miracula cessauerunt. sed & hoc uiuente & defuncto, per Iosue filium Nun, aliosq; similiter facta sunt. Quin & prophetæ magnis & stupendis miraculis editis claruerunt ad ueræ fidei certitudinē. Helias quidem tribus annis, & paulo amplius, cœlos conclusos aperuit, mortuos suscitauit, sacrificium aquis incēdit. Similiter & Heliseus, & alij. In consummatione autem sæculorum descendēs Christus,

h 2 non

non ut seruus instar illorum, sed ut horum dominus: & testimonia non ut prophetæ recipiens, sed ut illum decebat creaturæ omnis dominum & conditorem: nec tanquam testimoniij indigus, sed propter hominum ignorantiam & imbecillitatē, (magnum enim reuera est filij & Verbi dei in carnis administratione negotiū.) Testimonijs igitur, ut dictum est, acceptis, (ut in superioribus Apologijs singulatim & dilucide demonstraui) exorsis ab Adami creatione, item à Noë, Abraham, Isaac, Iacob, Mose, Dauide, & prophetis omnibus, quin etiam in natiuitate sua ab ipsis angelis, magis, & stel-
 22 la: & quod longe maximū est, in baptismo Dei patris uoce, Tu es filius meus dilectus, in quo mihi complacitum est, (omitto enim nunc dicere editū ab ipso tempore conuersationis suæ inter homines miracula & prodigia magna, quæ multa sunt & innumerabilia, etiam in tempore passionis suæ & resurrectionis, & post hanc) comprobatus, tunc demum Euangelij legem protulit. Cæterum ferè transformationem Saluatoris nostri in Thabor montem
 23 factam præterieramus. Thabor enim, inquit Dauid, & Hermon in nomine tuo exultabunt. Et quomodo, ô bone Dauid, inanimata exultabit materia:
 24 Næ, inquit, non fortuito casu, neq; obiter Domini prodigia inspicite, sed recondite in cogitationum profunditatem, & magnum deprehenditis commodum. Age itaq; uideamus, quæ nam patriarchæ doctrina sit. Thabor & Hermon, inquit, in nomine tuo exultabunt. Quemadmodum enim in domini passione omnis creatura tristitiæ signa edidit, sancta uidelicet illius mater, apostoli, & omnes fideles, quin & sol obtenebratus est, terra concussa, & petra scissæ, uelum disruptum est, & ipsi angeli ad nouum Verbi Dei mysterium obstupuerunt: sic etiam in monte Thabor omnis creatura exultauit, ex inanimatis quidē quasi tota terra & plantis, Thabor & Hermon: ex illis uero quæ sensu uiuunt, quæ in Thabor sunt animalia: ex mortuis, Moses: ex uiuentibus, Petrus, Iacobus, & Ioannes: ex uita autem illa noua & immutata, quæ nec humana nec angelica est, sed qualem Enoch & Helias agunt, ipse Helias: ex cælo autem, nubes lucida & angeli. Etece Thabor & Hermon cum omni creatura exultauerunt, Hermon in baptismo, Thabor in transformatione. In quo negotio? In uoce Dei patris de unigenito suo filio, qua dixit, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacitum est, ipsum audite. Et in passione quidem omnis creatura alienabatur, omniaq; permiscebantur: in Saluatoris autem transformatione omnis creatura exultabat propter nomen filio Dei datum. Sed redeundum eò, unde sumus digressi. Moses quidem, ut dictum est, accepto prius à Deo miraculorū testimonio, legem tulit. Prophetæ autem uaticiniorum euentus, & nonnunquam miraculis quoq; sunt confirmati. Christus etiam illis, quæ recēsuimus, testimonijs probatus, & infinitis miraculis, ipse quoq; ore docuit. Post illius autem assumptionem discipuli huius Euangelium conscripserunt, ipsiq; docuerunt, miraculis sibi fidem uendicantes: non tamen miraculis solummodo, sed etiam propter optimam rerum administrationem, fidem merebantur apostoli. Primò enim cum hos exacuisset Christus, & ceu ferreos fecisset & adamantinos, ad predicationem emisit, dicēs illis: Ecce mitto uos ut oues in medio luporum. hi uero humilitatem induti, leonibus formidabiliores apparuerunt. Non enim audacia tollit audaciā, sed æquitas & humilitas. Luceat enim, inquit Christus, lux uestra coram hominibus, ut uideant opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum qui in cælis est. Et hæc quidem est rei ueritas, quod uita integra &

gra & uirtus multis miraculis sit præstātor. Multi enim, dicit Dominus, in illo die dicēt mihi, Domine domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo uirtutes multas edidimus, & in nomine tuo daemones eiecimus. Et dicam illis, Non noui uos, abite à me qui operamini iniquitatē. Et si dicat aliquis: Et qd, opus euāgelica adducere uerba aduersus ea quæ à Mahomete dicuntur? nos illi respondebimus, quod multum his opus sit, & maxime. Testimonia enim ab hostibus accepta fide digniora sunt. Num, ut Euangelium hostium testimonijs indigeat? Absit blasphemia. Caterum, ut si quis ab aliquo talentorum decem millia mutuò sumpserit, aut creditor mutui forensem contra debitorem actionem instituat, & illic debitor interrogatus à controuersiarum iudicibus, annuerit & confessus fuerit rem sic se et non aliter habere, nec aliqua res fuerit in qua falsum dicat, ludex huiusmodi sermonibus auditis tacite secum ipse perpendens hosce sermones, sufficientes iudicat in testimonium debiti reddēdi. Eadem mihi de omni sacra scriptura fertur opinio. Mosaica enim scripta, psalterium & prophetarum oracula, Mahomet sancta, iusta & uera esse docuit, quēadmodum in Apologijs planius demonstrauimus: præcipue uero ante omnia excellentissimum Euangelium, sanctum esse & iustum, rectum, uerum & absolutum sapius, declarauit, adeò ut hoc Dei commonitiones nominet. quemadmodum in capite Iona, quod in Alcorrano continetur, sic inquit: De his quæ uobis reuelauimus, si dubitaueritis, ab illis inquirete, qui iam ante me Biblia legerunt, & ueritatem deprehenderis. Quin' nam igitur sunt, qui ante Mahometē Biblia legerunt? Constat certē Hebræos esse, qui Mosis pentateuchum & prophetica scripta recipiunt, & Christiani, qui unā cum his etiam Euangelium admittunt, & apostolorum scripturas. Ecce quā dilucide Mahometis testimonio apparet, quod posterius maioribus indigeant, nec maiores ipsis posteris. quemadmodum etiam in capite Helmaida (quod mensam interpretantur) copiosius explicat. Mahomet uero qua causa legem suam tulerit, uel potius iniquitatem legibus honesti solutā, nescio, nisi fortē à patre suo diabolo motus. Nullo enim testimonio aliunde petito innititur, neq; ē ueteri Testamento & prophetis, neq; ex nouo & apostolis: quæ potius hunc ceu hostem & inimicum auersantur. Beatus quidem ille Moses ad filios Izraēl sic dicit, Suscitabit Dominus Deus prophetam ex fratribus nostris, sicut me. eum in omnibus audite. Omnis autem anima, quæ non audiuerit prophetam hunc, extirpabitur. En diligenter quod dicitur considera. Cum enim Moses dicit, Dominus Deus suscitabit prophetam ex fratribus nostris, docuit ut hunc à se prædictum suscipiant, id est Christum, (ueluti in prima apologia dilucide demonstratum est:) ablegent uero & longissime à se arceant ex peregrina gente ad ipsos uenientem prophetam. Christus uero ad illos qui in ipsum credūt, sic dicit, Cauete à falsis prophetis, qui ueniūt ad uos uestiti pelibus ouium, intus uerò sunt lupi rapaces. À fructibus ipsorum cognoscetis eos. Et non potest arbor bona fructus malos ferre, neq; arbor mala fructus bonos facere. Quapropter nos his consideratis, inspiciamus Domini oraculū, quis nam sit magister hic, quæ nam huius doctrina, quæ arbor & qui nā fructus, ut uel ex ipso fructu arborē agnoscamus, & ex doctrina doctore.

Anno à domini & saluatoris nostri Iesu Christi ueri Dei incarnatione millesimo ducentesimo & decimo, quidam ordinis prædicatorū Richaldus nomine, Babylonem profectus, ubi studiū & mysteriū iniquitatis exerceba

tur, summo labore sese in Arabum lingua exercuit. Hic discussis simul & in
 actissime deprehensis ijs quæ in Ismaëliitarum lege continentur, eadem in
 Latinam linguam ex Arabica transtulit. Lex itaque Ismaëliitarum Al
 5 corranum dicta, & à Mahomete promulgata, non ab ipso solo lata est
 uerumetiam ab alijs quibusdam, utpote genero illius Ala, & alijs sep
 tem, quorum nomina sunt, Naphe, Eon, Oma, Elrefar, Afer, filij Cheter
 & filij Amer. Cum igitur hi quidem hoc, alijs uero illud reciperent, & singul
 proprium aliquid statuerent, post mortem Halæ & Mahometis factiones
 contentiones, bella & cædes successoribus horum inciderunt. Verum hodi
 quidem bella mutua sopita sunt, dissidium uero & dissensio perdurauit ad
 6 huc: & alijs quidem hoc, alijs uero illud recipiunt. Caterum lex illa principio
 à dæmone lata est. Omnis enim iniquitas & peccatum dæmones habet ad
 iutores, & cooperarios. In lege uero hac non item: sed ore ad aurem à dæ
 mone dictata est: quemadmodum etiam hi qui in Babylone ueritatis studio
 siores sunt, ueritatem non occulunt, sed singuli ijs quibus confidunt, dicunt
 hoc, & fatentur doctrinam hanc à Deo non promanauisse, rationibus conser
 taneis hoc demonstrantes: timore mortis autem cedunt, & sequuntur impi
 tatem. Non paruum tamē ex horum impietate argumentum colligitur, quod
 7 qui tales sunt, Christianorum dogmata omnino ignorēt. Præterea quidam
 ex doctoribus horum in dignitate Chalibarum constitutus, nomine * cū iam
 expiraret, crucem penes se ferre deprehensus est. Qua in pectore illius inue
 ta, intelligētes hunc occulte Christianum fuisse, non eò loci ubi Chalibades
 sepeliri solenne est, illum sepelierunt, sed in alio ab hoc semotum. Qui enim
 inter hos sapientiores & prudentiores sunt, non ignorant errorem suum, &
 imposturam: sed partim quidem propter timorem prædictum, partim ue
 ro quia humanam gloriam magis amant quam gloriam Dei, occlusis animæ
 oculis in tenebris obambulant, & timore mortis huius corporalis animæ mor
 tem acquirunt. In Christianis autem contra fieri solet: timore enim mortis
 animæ, corporalem illam & externam cum uoluptate contemnunt, Christia
 norum enim fides longè lateq; ab his discrepat. Arcam enim & angustam
 8 Christus dicit uiam esse, quæ nos ad uitam deducit. Et legem quidem, ut di
 ximus, à dæmone didicit: nihilominus tamen in hereticos quosdā incidens,
 reliqua assumpsit: & à Iacobo quidem Baenra in Nestorij dogmatibus insti
 tutus est, quem & postea occidit: à Iudæis autem quibusdā, Phinees nimi
 rum & Audio, quem ipse mutato nomine Audulam uocauit, atq; Salom,
 quem Perselem cognominauit, multa etiam transumpsit, sicq; etiam in Ne
 storianos aliquot incidens omnium impietate collegit. Quapropter in Al
 corano multa inuenire licet, ex modo dictis descripta heresibus. Si enim mo
 res bonos corrumpere malorum conuersatio potest, quāto magis si ea in prauos
 mores inciderit: Cum igitur legē à dæmone accepisset Mahomet, quid aliud
 illū facere aut dicere oportebat, quā ea quæ sui erāt magistri? Et quēadmo
 dum ille fastu laborās, postquam lapsus est, statim mētiri cœpit, sic etiam Ma
 9 homet ex superbā & mēdatio loqui cœpit & scribere. De seipso enim iacta
 bundus dicit in hunc modum: Si omnes homines conueniāt, omnes spiritus
 & omnes angeli talem, qualem ego, Alcorranum componere non poterūt.
 Item in capite Elafiar, quasi persona Dei loquens, sic inquit: Quod si hunc
 Alcorranum in aliquem montium immitteremus, timore illius & religione
 erga illum disrumperetur. Non tamen ex his tantummodo uerbis, illius fa
 ctantia

stantia deprehenditur, sed etiam in alijs multis effertur, sicuti paulo post nostra oratio exponet. A solo Deo enim dicit Alcorranum intelligi, ab hominibus uero nequaquam. Ceterum agnoscat uanissimus doctor, quod sapientia sua non est supernis est, sed terrena, animalis & daemoniaca. Dominus enim, inquit David, ducet mansuetos in iudicio, docebit mansuetos uias suas. Superbis uero, inquit Solomon, resistit Dominus: humilibus uero dat gratiam. Si enim immundus coram Deo reputatur, quisquis animo extollitur, quis nam hunc mundare poterit? Et si Dominus superbis resistit, quis huic auxiliaturus est? Et si Dominus ducit mansuetos in iudicio, & mansuetos docet uias suas, arrogantem & superbum quis ducet in uiam salutis & ueritatis? Quid uero de mendacio is, qui hoc ceu basim & fundamentum suum collocauit, & a quo nihil sine mendacio dictum sit? Ceterum alia quidem in uniuersum & omnino falsa & ficta sunt, alia uero, ueritatis aliquod uestigium nactus, prodigiosa omnino & absurda fingit. Et quemadmodum nullus est sensuum, qui non tactu instar uehiculi utatur: sic nullus est ab hoc dictus sermo, qui non aut manifeste mendax & falsus sit, aut ex mendacio & ueritate mixtus. Quis enim uel tantilla cognitione praeditus, non iudicaret inter simplex figmentum, falsumque: quod Deo obtrectans, de Alcorra no quasi in propria persona loquitur, Quod si in aliquem montium miserimus illum, disrumpetur utique praetimore & religione huius: quin etiam hoc de archangelo Gabriel, quem sub tempore morbi sui secum loquentem inducit. Praeterea, quod de nomine suo Mahomet effinxit, quod ex aeterno scriptum inueniatur in fastigio dextrae partis throni diuini: quodque de illo uaticinatus Christus filius Israel dixerit, Annuncio uobis, apostolum Dei uenturum post me, nomen illi Mahomet. Cum uero nec in ueteri nec in nouo Testamento huiusmodi scriptura inueniatur, & mendacium sit apertissimum, dixerunt finxeruntque successores huius, quosdam inuidia motos illud expunxisse, Iudaeos quidem ex ueteri Testamento, Christianos autem ex Euangelio. Nos uero dilucide hoc in quarta Apologia confutato, demonstrauimus quam aperte hoc falsum sit: quapropter superuacaneum & importunum existimo, eadem & de hisdem saepius disputare.

Ad haec, Non ueni, inquit, per miracula, sed per gladium & supplicia, hisque qui nostrae legi & doctrinae non obediunt, mortis poena constituatur, aut tributa pendant. Quid nam hoc? Non aliud certe, quam tegere uoletis suam ipsius stultitiam & infirmitatem, cum nec scripturarum nec miraculorum auctoritate fidem inueniret, caedes adornat, ut timore reprehensionem effugeret, quod etiam euenit. Timore enim mortis confutationem, imo ueritatem deuitauerunt, & mendacium amplexati sunt, atque perditionem: adeo ut & successores huius eo tempore, quo doctrinam suam explicant, strictum gladium in medium illorum deponant, tanquam sub Mahometis persona dicentes: Haec dicit propheta, Quoad gladius permanet, en etiam mea lex permanet: gladio autem sublato, etiam illa destruetur. Et quod peccatores quidem gladium suum contra Dauidem strinxerint, & intenderint arcus suos ad ferendum rectos corde, manifestum constat. Sed gladius ipsorum transeat in cor eorum, & arcus illorum conterantur. Quoniam brachia peccatorum conterentur, iniqui uero expellentur, & semen impiorum extirpabitur. Paucorum enim est, & numeratu facilius, eos de felicitate in mortem deicere. Quapro-

pter ueritatis testes & magni & sancti, & regni Dei hæredes facti sunt.

Porro etiam hoc præcipit Mahomet, ne quisquam sui ordinis cum aliquo Christianorū disputet, suam ipsius infirmitatem metuens. Quin idem rursus alibi interdicit, ne quis disputet uerbis duris & acerbis cum aliquo alterius sectæ homine, sed blandis: Nō enim, inquit, hominis est componere, sed solius Dei: & Singuli de seipsis solis, et non de alijs rationem reddāt. Et sibi ipsi contradicens, & contrarius. Non enim in hoc tantum capite, sed in tota lege sua instabilis, inordinatus & dissimilis sibi apparet, & in omnibus ferē scriptis suis ipse seipsum confutare deprehenditur. Quemadmodum enim mente captus & ignorans quæ nam argumenta sint & dogmata, de quibus dicere instituit, quæ nam sint media, & qui nam finis: sic etiam in scriptis suis agit. non enim tantummodo quæ in uno scripsit capite, in altero destruit & impugnat: sed sæpius, quæ in principio eiusdem capituli confirmauit, circa finem confutat & subuertit. Vix enim & difficulter in capita & ordinem digesta sunt, quæ ille tradidit: adeo ut contradictionis ratio ordini præcedat. Idem enim hic qui præcipit, ne cum aliquibus alterius doctrina discipulis digladiantur uerbis asperis durisque, sed blandis & mansuetis, (ut etiam in capite Elteniū seipsum laudans dicit, Non hoc cogentium est, &c.) quin etiam in capite Elmipacara, quod bouem significat, sic ait, In lege Dei non est uis, quoniam quod æquum est, iam ante definitum est: hic idem inquam, sui quasi oblitus, præcipit dicens, Nostræ legi non obediētes, morti supplicium maneat, aut tributa soluant. Et quid morte uiolentius est, o legislator uanissime? Et quomodo à Deo ortum esse diceretur, quod scelus scelere compensat? Auaritia enim cædis furorem mitigat. Natura enim humana, quin potius homines, & naturæ illius formator & opifex Deus, talem constituit hominem, ut unā cum alijs animæ illius indiderit concupiscentiam, animi zelum & feruorem, atque rationem: ut per concupiscentiæ affectum amet & diligat summum bonum, quod est ipse Deus, omnemque iustitiam & uirtutem, quæ instar scalæ sunt animam ad ipsum Deum perducunt. Quod si autem fortē concupiscentia à uero & recto amore declinauerit, & pro dextris in contraria coeperit nutare, zelus iste animi contra dæmonem permoueatur, & humani generis perditorem serpentem persecutus, concupiscentiæ superata dux sit in uia recta & erroribus carente. Quod si uero etiam hic animi zelus ociosus & desidiosus permāserit, aut permotus nō contra serpentem, sed hominem sibi cognatum, insurgat, tunc ratio, id est dux & princeps ipsa mens instar iudicis fortis et incorrupti, hunc intra terminos consistere iubeat, singulaque suum ordinem custodire. Quapropter etiam omnium opifex concupiscentiæ sedem in iecore constituit, quod, cordi subiacet: irā uero aut animi zelū in corde collocauit, quod iecore ceu principalior pars, est superius: rationis uero sedē fecit cerebrū, quod omnium summū est, ceu rex quispiam, dux & princeps in omnia potestatem habens, non solū ab his quæ circa se sunt propter liberū sui arbitrium honoratū, sed ab omni natura sensu prædita: quodmodū in Adamo, in Noë, alijsque tā inueteri quam in nouo Testamento declaratū est. Quapropter quilibet homo contra affectus ira uti debet, & aduersus quālibet rem quæ ipsum à Deo abducit. Mahomet uero non contra affectus, sed cognatum sibi hominē hac tanquam fera immitissima & crudelissima usus est: nisi quod auaritia, ut dictum est, irā nonnihil mitigauit. Idem uero rursus in capite Em, tanquam omnium oblitus,

oblitus, sic dixit: Eorum qui deum alium quam hunc recipiunt, tu pædago-
 gus non es, nec procurator: quoniam deus hoc sibi ipsi reservauit. Et quis
 nam alius Mahometis accusator tam grauis fuerit, quam ipse est sibi ipsius? Vo-
 lens enim scripturis contradicere, quas antea iustas & sanctas uocauit, non his
 tantum contradicere deprehenditur, sed in omnibus fere ipse sibi ipsi est contra-
 rius. In capite enim Elnesa, quod mulieres significat, sic inquit: Nisi à Deo es-
 set Alcorranum, multa in eo inuenirentur contradictoria. Cum sane ipsemet
 non posset suis oculis scripturas intueri, necessario confugit ad mendacia, qua-
 si ea quæ dicuntur, à Deo sint. Et quomodo à Deo esses mendacii minister
 & pater? Vbi enim mendacium, ibi Deus locum non habet: & ubi Deus est, ibi men-
 dadium defecit. Tenebræ enim luminis præsentiam non sustinent, quemad-
 modum nec morbus sanitate succedente subsistit. Præterea ducem & magi-
 strum se dicens esse legis, quam iniquis tulit, Alcorrani ipsum non puduit.
 Dicit enim, quod Noë, Abraham, Isaac, Iacob, sed & ipsius Christi apostoli
 eiusdem legis sectatores fuerint. Et quomodo eiusdem dogmatis apostoli fue-
 runt, qui priusquam tu nascereris, annis uixerunt circiter septingentis, si tu
 dogmatis huius author es? Quomodo uero Abraham, Isaac & Iacob, tot an-
 te hos sæculis nati: quomodo iterum Noë, qui ante hos uixit annis circiter
 quadringentis? Quod si tu igitur author & inuentor impietatis es, (ut etiam
 es reuera) falso dicis illos impuri dogmatis assecclas fuisse. Si uero, ut facis, il-
 los eadem sentire asseris, rursus mendacii conuinceris, quod te legis autho-
 rem nomines. Nec enim poterit fons ex uno eodemque canali aquam dul-
 cem simul & amaram effundere, uel uerum & falsum. Sed quod ipse per igno-
 rantiam tibi contradicas, uerum est. Quoniam fides non ui, nec necessitate
 datur, sed electionis & uoluntatis est. Corporalia enim uim sentiunt: anima
 uero, & quæ illius sunt, non item. Sed anima quodammodo sui iuris est, & li-
 bera: quod enim credit, & uult, illud amat & amplectitur. Quod autem ui con-
 tingit, motum à seipso non habet: quod autem propriæ naturæ repugnat, &
 aliunde mouetur, firmum non est: & quod firmum non est, nec etiam stabile
 erit. Euangelij autem lex & firma est, & stabilis, propter proprii iuris potesta-
 tem, & ipsius uoluntatem animæ. Qui enim potest, inquit Christus, capere,
 capiat. Mahometis lex nec firma est, nec stabilis, eo quod per gladium & uim
 administratur: licet Dei iudicij huius impietas dilatata, & uiribus aucta sit.
 Sed quantum à cælo terra distat, tantum Dei consilia ab humanis differunt,
 & illius cogitationes ab humanis cogitationibus, quemadmodum & ipse De-
 us per Esaiam prophetam manifeste declarauit. Propterea nos quoque cum
 Paulo theologo dicimus, O profunditatem diuitiarum sapientiæ & cogni-
 tionis Dei: quam abscondita sunt iudicia illius, & non inuestigabiles uia eius.
 Quis enim nouit mentem Domini? Aut quis illi fuit à consilijs? Nouit e-
 nim Dominus pios custodire, iniquos uero seruare ad diem iudicij, pu-
 niendos igne sempiterno. Lux enim impiorum extinguitur. Insuper hoc
 dicit Mahomet: Non ueni legem confirmaturus miraculis, sed per gladium. Et
 hoc uere dixit. Miraculorum enim uirtus, diuinorum est munerum & dotum.
 Et quæ nam boni cum malo est communio? Nulla omnino. Sed quemad-
 modum malum tanquam non à Deo factum, non proprie per se subsistit,
 sed propter boni interitum & defectum, tanquam per accidens in ijs qui-
 bus contingit perspicitur: ita mihi de Mahometis doctrina factum uide-
 tur, quod interitu & defectu uerorum Dei dogmatum, per accidens noua
 & pere.

13

Matth. 19.

& peregrina lex eruperit, quin potius à ueritate & Deo aliena. Quantum enim hoc malum est, tanta etiam est absurditas, & inordinata rerum confusio. Quemadmodum enim malum propter boni defectum apparet, ipsum uero per se substantia caret: & morbus propter sanitatis, confusioque propter ordinis defectum enascitur, sic & Mahometis lex propter ueræ legis defectum per accidens enata conspicitur, rectum simulans, cum ipsa per se mera sit absurditas & confusio, animæque morbus, imò mors. Tantum enim Mahometis lex boni particeps est, in quantum quis sibi bene facere uidetur. Nullus enim malum, ut re ipsa est, conspiciens, ea quæ committit, faceret. Suam igitur ipsius infirmitatem perspectam habens, mendacium assumit. simulat autem diuinam legem esse, quæ ab ipso traduntur: quoniam à Deo, ut dictum est, miraculorum testimonia non habebat. Sed quid de miraculorum testimonijs loquor? Ex charismatis enim et donibus, quas à Deo habebant apostoli, minimum & postremum erat inter omnia, linguarum cognitio: & hanc quidem ceu doctores orbis habebant, ut quocumque proficiscerentur, gentis linguam nossent quam exactissime, (nisi enim quæ dicebantur intellexissent, uarijs opus fuisset interpretibus, ad eorum quæ utrinque dicebantur declarationem.) Quomodo igitur hic se catholicum & uniuersi orbis doctorem nominat, qui ex omnibus donis, ne minimo quidem instructus est? Ipse enim de seipso inquit, quod aliam quam solam Arabum linguam non nouerit: quare & Alcorranum eadem lingua promulgauerit, ut ipse dilucide confessus est. Quapropter ad gladij poenam confugit, & cædem: nec immerito. Huius enim præceptor et pater homicida erat ab initio, & in ueritate non stetit. De monis enim uitium menti bonæ repugnare oportet: animæ uero uitium rationi, corpori, & ipsi naturæ contrarium est. quæ manifeste in Mahometis doctrina apparent. Absurditas enim & confusio, falsum denique & mentis excæcatio clare cognoscuntur. Videamus autem, quomodo ab hoc, quod præter naturam est, doceatur, & quale illud sit considera. Natura seipsam interimere nequit: sed cum ipsa sit ratio, omnia cum ratione facit. Mahomet uero hic quæ bruta animalia non faciunt, (quis enim animal aliquid uidit aliud quod eiusdem secum est generis interficere?) hominē similiter, ut ipse, Dei manu formatū, sine omni commiseratione occidere docuit: qui omnibus feris apparet ferocior & immitior, ut ex eo quod modò dicitur, clarius apparebit. Fertur enim ab ipsis, Adductum quondam esse ad ipsum Mahometem, patruū illius, & dixisse illi, Quid mihi eueniet, o nepos, si uestre legi non paruero? Hic uero respondit: Non aliud, o patre, quam quod occidam te. Ille uero, An non alia poena restat? Non alia, respondit. Patruus, Obtemperabo tibi itaque, inquit, in quibuscumque uolueris: lingua autem sola; non corde, idque metu gladij compulsum. Coactus tamē ab illo etiā filius Catēpladæ, dixit: Domine, scias me solo mortis timore doctrinā hanc recipere. Ceterū & filius Empialtæ idē dicit, Timore mortis & gladij doctrinā hanc subeo. Deinde clam literas mittit in regionē Mechæ, ne errent, sed prospiciat sibi quomodo gladij periculū possint effugere. Hæc omnia ex Alcorrano & alijs libris desumpta sunt. Veruntamē in capite Bouis, concedit, quæ contra naturā ad faciendum nefaria sunt, quæ etiam dicta sunt turpissima. Quoscumque enim apprehenderit impietas, in hos ceu morbus omne malum exercet. Dissimilium enim commixtio naturalium facultatum ad illicita est commotio, quod et ipsa intemperantia efficit. Huius uero scopus non fuit alius, quam ut naturalium

simul

simul & innaturalium uoluptatum promissione conciliaret sibi stultam & insanam hominum multitudinem, quod & factum est.

IN MAHOMETEM ORATIO

SECUNDA.

VERITAS quidem una est & simplex, falsum uero multiplex & uarium: & qui in ueritate ambulat, in luce uersatur & securitate: falsi uero studiosus in tenebris obambulat, & quò nam uadat non nouit. Quapropter & Mahomet contempta ueritate, & recepto mendacio, nihil sanè nihilq; humanae salutis consentaneum docuit, uerum hoc solum studiū depræhenditur, ut hominum uulgus sibi adiungeret. Et uirtutum quidem fuit negligentissimus, ut humilitatis, longanimitatis, pacis & charitatis in proximum: nec aliquid utile commodumq; conscripsit. Ne uero redarguerentur illius mendacia & uanitates, per uetus & nouum Testamentum: nonnunquam alia sapientiæ alienæ dogmata nullo modo probabilia, quæ ab alijs conscripta sunt, adiunxit. Et ipse quidem inuitus & nolens & quasi diuina uirtute percitus sæpius scribendo ostendit, Mosis traditiones & prophetarum, quin & Psalterium ipsumq; Euangelium sancta esse, & à Deo tradita: præcipue uero & luculenter ipsum Euangelium sanctum, perfectum, rectumq;, & commonitiones Dei uocat in Alcorrano. Et cum ueritatem non posset omnino abscondere, dicit: Nam & ipsemet quæ in his scripta sunt, ob seruo & facio. Et quoniam iustam, sanctam, rectam & à Deo traditam confitetur ueterem nouamq; scripturam, ipse seipsum huic obstringit etiam inuitus, & per omnia hæc seruare debebat. Mentionem uero uirtutū, quæ in sacris continentur, non facit, quæ hominem à terra subuectum, coelestem possunt efficere: sed quodcunq; illi in mentem incidit, illud approbat, docetq;: & nunc quidem approbat monetq;, ut nec ueterem nec nouam scripturam suscipiant: nunc uero, ut easdem recipiant. Quemadmodum in capite Helmaida, quod mensam interpretantur, sic inquit: Libri societas nulla est, nisi. 1
Euangelium & legem impleant. Libri autem societas secundum illū dicitur, Mahometis sectatores. Porro post multa prodigiosa uerba sua etiā hoc 2
addit, quod in partes septuagintatres diuidendi sint legis suæ sectatores, è quibus una tantum eadem sola seruanda sit, reliquas autem igni tradēdas. Qua' nam contra huiusmodi stulta & omni statu carentia uerba confutatio 3
ne opus est? Nulla prorsus. Verum hoc solū, qui uera sapiat adiecerit, quod & illa unica pars ab igne æterno consumenda sit, nisi fidem recipiat ueram & irreprehensibilem. Insuper quemadmodum ubiq; ferè ipse sibi contrarius est, sic etiam in capite Elnesa, quod mulieres significat, ipse seipsum confutat. dicit enim: Nisi à Deo esset Alcorranum traditum, multa in eo essent sibi inuicem contraria: cum contradictorijs planè refertum sit. In locis enim diuersis inquit, Quod Deus errantem non ducat: & idem denuò docens dicit, Orate ut ducamini ex tenebris in lucem, & ex uiarum tesquis uel salebris in rectas semitas. Quin de seipso testatur, quod in errore fuerit, (erat enim idololatra) & quod Deus eum reuocatum ad tanti prophetae dignitatem constituerit, ut ad cælum septimum usq; peruenerit, obuiamq; sit factus angelo cuidam millies maiori uniuerso mundo, qui peccata sua deplorans, per hunc

- 4 hunc ueniam à Deo rogauerit. Item, quod cum Gabriele ad Deum ascen-
dens, in angelum inciderit decies millenis uicibus maiorem mundo uniuers-
so: qui & ipse peccata sua deplorans apud Deum, se intercessore usus sit, &
5 ueniam impetrauerit. Porro de seipso dicit, quod finis, sigillum & silentium
sit omnium prophetarum, & propterea nemini post hunc prophetare licitum
esse: quare morte moriatur, quisquis prophetauerit. Fertur uero post hunc
in Babylone quendam exortum esse nomine Solem, (quod scalam signifi-
cat) qui se prophetam dixerit, & à Babylonijs pro propheta receptum esse,
sed à Scythijs cesum una cum turba illum sequente. Et quis nam mendacia,
fabulas & uanitates à Mahomete conscriptas enumerauerit? Tanta enim &
tot sunt, tam innumerabilia & prolixitate uerbosa, ut etiā summi apud eos
perditissimorum dogmatum doctores, quos illi Helphocaa, id est eximios
nominant, inter se non consentiant aliquando in Alcorrani enarratione,
nec in aeternum consensuri uidentur. Quidam enim Mahometi adhærent,
quidam Halæ, alij uero alijs: sed & hi ipsi inter se mutuò dissentiunt. Ag-
noscens igitur propriam infirmitatem calumniator hic, hancq; simul occul-
tare uolens, in capite Helaram sic dicit: Nemo præter solum Deum Alcor-
rani enarrationem intelligit. Agnoscens enim legis suæ inutilitatem, sed &
falsitatem, confusionem quoque & dissimilitudinem, quod que multa sum-
ma reprehensione digna conscripserit, hoc dixit. Sapientes uero & pruden-
tiores illius gentis, qui Græcorum sapientia instituti sunt (sunt enim qui-
dam qui Euangelium & Mosis scripta perlegunt) ea quæ à Mahomete scri-
pta sunt, condemnant, & pro infirmis reijciunt. Vnde apud Sarracenos le-
ge cautum est, ut si quis in uniuersum dubitet, aut quæstionem dubiam de
6 Alcorrano moueat, ex templò morte moriatur. Insuper dicit: Ne commit-
tis rapinas & cædes, nec periuria: quoniam Deus hæc moleste fert. quod si
tamen fortè feceritis, Deus benigne est, & misericors, illa que condona-
7 turus est. Item in capite Helmaida, quod mensam significat, dicit, Deum
periurij fraudem in nobis nihili aestimare, pro transgressione autem illius sa-
tisfactionem esse decem pauperum cibationem, totidem que uestitum, aut
pro his unius captiui redemptionem. Qui uero neutrum ex his facere po-
test, ter ieiunato. Habent etiam iuramentum, quod non facile fallunt: quan-
8 quam etiam hoc nonnunquam contingere soleat. Insuper, cum iurauis-
set Mahomet, se non coiturum cum Iacobitissa quadam nomine Maria, per-
misit illi Deus, ne quod iurauerat ratum haberet: sed ad eum accessit, ut
in capite Elmetaare clarissime testatur. Testes autem huiusmodi permissio-
9 nis & periurij citantur angeli, Michael scilicet & Gabriel. Ad hæc Deum sa-
pius cum illo collocutum, dixisse refert, quod lusus gratia mundum creauit.
Et cordatus quislibet, quæ hic dicuntur, perpendat, quomodo omnem
concedat licentiam, ut quam plurimos ad se attrahat. Et Domino dicente ar-
ctam & angustam esse uiam quæ ad uitam perducit, latam uero & spacio-
sam quæ ducit ad perditionem: & reuera in illum conuenit hoc, Viam
10 præceptorum tuorum nolo cognoscere. Item in capite Mipacara, quod iu-
uencam interpretantur, Iudæos & Christianos saluandos esse dicit. In ca-
pite uero Amram, rursum inquit, quod nemo saluari possit sine ijs quæ
Ismaelitarum lege continentur. Præterea inquit, quod nemo ante se pa-
radisum possit ingredi. Idem uero ipse paulo post dicit, quasi huius prioris
oblitus, quod Dominus ipsum assumptum in paradysum duxerit, ostende-
ritq;

ritque ibi viros & mulieres multas. Et interrogauit eum, Domine, quid hoc est? Et respondit illi Deus, Ne mireris, nam & hi tui sectatores sunt. Quod uero tradit Deum sibi dixisse, quod lusus gratia hominem fecerit, duas ob causas docet Mahomet: partim quidem ut ostenderet, Deum non magni estimare hominum salutem, & propterea singulis pro libidine sua intrepidò esse uiuendum: partim uero, ut saluatoris Christi incarnationem suggillaret. Reuera certe sepulchrum apertum est guttur illius, & lingua eius dolosa. Venenum aspidis sub labijs illius. Instrumentum enim perditionis existens, uana & falsa eructauit uerba. quæcunque enim sceleratissima profari uoluit, Deum loquentem inducit. Quidam enim homines uasa sunt electionis, & misericordiae: quidam uero uasa iræ, & perditionis. Propter capacitatem enim uasa nominantur. Extrinsecus enim excipiunt tam bonum quam malum. Angeli quidem cognitionem suam habent de supernis: homines uero ex sacra scriptura, alijsque extrinsecus accidentibus cognitionem colligunt, & per multa differentia in unam ueram cognitionem perducuntur: quapropter et uasa dicuntur. Miser itaque hic diaboli doctrina suscepta, cum omne uenenum suis dogmatibus miscuisset, unam (ut dictum est) impietatis mixturam adorna- uit, quam propinauit sibi credentibus, & illorum animas ægritudine affectas, diabolo ceu sacrificium obtulit. Animæ enim ægritudo, non quemadmodum in corporibus macies et pinguedo in substantiam suam transiens contingit, sed est ad corporalia illa & momentanea permissio. Quapropter animæ functiones omnino immutari possunt. Adulteria enim, scortationes et uoluptates omnes mundo annexæ sunt. Et amicitia mundi huius inimicitia est erga Deum. Quapropter & ipse omnibus, omissis, uulgi hominum uoluptatibus permisit, et non uiuos modo istis addixit, uerumetiam post mortem illas permanuras esse pollicitus est. Quod scilicet sectatoribus illius post mortuorum resurrectionem Deus daturus sit ueneres, et mulieres quam plurimas singulis, domus ite instructissimas, balnea & hortos, uestes et delicias, et alia his similia pollicebatur, Cyrenthum hæreticum secutus, & alios quosdam ueteres, sicque sine quodam modo felicitatis uoluptatem esse docuit. Verum nos de his singulatim in quarta Apologia iam antè diximus: quapropter non nostri instituti est, in uniuersum omnes Mahometis impias opiniones reprehendere. Quoniam uero nobis uisum est has copiosius refutare, sic dicimus. Idem ille Mahomet in Alcorrano sic dicit, Quod Deus mortem occisurus sit: quo facto, homines immortales & integros esse resurrecturos. Cum itaque res ita se habeat, quid opus est delicijs & rebus ueneris, cum generatio non sit necessaria? Alimentum enim propter corporis imminutionem factum est, ut defectum impleat. Et uiri cum muliere congressus propter liberorum procreationem concessus est. Quandoquidem uero hic idem confitetur, quod omnes resurrecturi sint immortales, frustraneum certe est alimentum, frustraneum etiam rei ueneris studium. Vt autem hoc concedamus, necessario tamen generatio inde sequetur. Homines uero hic generatos natura aut mortales aut immortales nasci oportet. Quod si mortales, qui fit ut ex immortalibus mortales nascantur? Si uero & hi ipsi qui nascuntur, immortales sunt, en nouum quendam generationis modum induxit. Beatus autem Moses hominum generationem exponens, sic inquit: Deus è puluere de terra sumpto forma uit Adam, à seipso uero spiritu illi indito, factus est in animam uiuentem. Ex costa uero Adam formauit Euam: ex utrisque uero simul ipsum Seth, et

omnes homines. Mortales igitur cum essent, etiam ipsi mortales genuerunt. Cui dogmati assentit David, testimonium ferunt prophete, & hoc ipse Christus confirmat. Nouum uero hunc generandi modum unde nam sceleratus ille incitatus docuerit, non intelligo: nisi forte propria ratione, & a patre suo diabolo permotus. Sed en absurdum hoc considera. Si enim parentes immortales, filios etiam immortales genuerunt, en generationis modus exortus est, qui nec mortem sentit, nec resurrectionem. Quod si uero ipsi immortales, filios mortales genuerunt: quomodo filios diuersam ab ipsis naturam genuerunt? Natura enim omnis sibi simile generare consuevit. Vt uero etiam hoc concedamus: quomodo mors interfecta (ut antea posuisti) post resurrectionem denuo uires exercebit? lam ne intelligis, quomodo Mahometis doctrina sacre scripturae contraria, etiam sibi mutuo repugnet? Ipse enim unam eamque solam dicit fore resurrectionis diem. Ecce autem si mortales nascuntur, moriuntur necessario. Cum autem alia resurrectio nulla sit, & hi in aeternum mortui iaceant, quis beatitudinis finem ipsam mortalitatem dixerit? Præterea sanctorum animarum quia nunc a corporibus separatæ sunt, uoluptatibus carerent, & propterea etiam beatitudine destituerentur, iuxta Mahometis sententiam: & ante illas, ipsi angeli. Sed hoc nequaquam est, non est inquam. Frustratum enim est insciens cor illius, & dum se sapientem putauit, omnium stultissimus apparuit. Beatitudinis enim finis, non uoluptas est: sed ut homo, quantum fieri potest, Deo similis fiat, Deum cognoscat, illique uniatur. Hoc inquam, summum & angelorum & hominum bonum est, & summa felicitas. Mahomet uero cum quænam dicat, ignoret, manifeste diuinæ repugnat iusticiæ. Iusticia enim diuina est, quæ omnia digne distribuit, & quæ immortalia sunt in aeternum conseruat, temporanea uero hæc ad tempus, et reliqua suo quo debent ordine. Et primo quidem supremis ordinibus ea dantur, quæ conueniunt: deinde animabus & corporibus, post hæc etiam naturæ, quæ illam spectant. En igitur proportionem, pulchritudinem, ordinem & administrationem iustam, quæ in singulis adhibetur. Nec ueteres quosdam philosophos sequaris, qui & ipsi stupidi sunt: uerumtamen frigida quadam oratione dicunt, felicitatem esse mentis cognitionem: cum ipsi, mea sententia, mente careant. Cum enim illi existiment nihil interesse inter mentem & intelligentiam, ignorant quod inter hæc Deus est summum bonum, & beatitudinis felicitatisque caput. Quantum enim aliquis Deo appropinquat, tantum beatus est, gloriosus & felix. Mihi uero dubitare contingit, quare non cædes etiam & rapinas post resurrectionem fore dixerit. Cum enim uoluptatum gratia & amore diuitiarum omnia bella moueantur, etiam illic idem dicere oportebat: quoniam qui plures in se uoluptates transfert, alijs multo est beator.

- 12 Quin ille idem dicit in capite Sad, Angelos quidem ex igne creatos esse, hominem uero ex puluere. Et quemadmodum corpus ex terra compactum est, ita etiam angelos ex igne ceu materia compositos putat: è uerbis nimirum propheta hunc errorem hauriens, qui dicit, Qui fecit angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis, non intelligens miser, quod coelestes animi spiritus dicuntur propter celeritatem & uelocitatem, leuem etiam & incorpoream substantiam. Ignis autem flammam uocari propter claritatem, strenuitatem, repentinum motum, uimque purgatoriam, & foras etiam propter corrumpendi potestatem. Quemadmodum & supremi ordines, qui immediate maiestatis diuinæ splendorem sustinent, Seraphim ab Hebræis dicuntur:

dicuntur, id est flammæ ardentes & calescentes, propter motum illum sempiternum circa diuina, & indefinentem, propterque calorem, uelocitatem & feruorem continuū, irrequieti & indefecti motus. Si enim ignis ille materialis proprietatem habet illuminatoriam & purgatoriam, ut in auro, corrumpendi uero uirtutem in omnia adulterina, quanto magis coelestes illi principatus, sancti nimirum angeli, uirtutem illuminandi & purgandi, & efficaciam ad illuminandum & purgandum illuminatione & purgatione dignos (quales nimirum sancti sunt, & prophetae) habebunt: corrumpendi uero & uastandi potentiam, ut contra Senacherib Assyriorum regem? His itaque non intellectis, stolidus angelorum naturam ex igne consistere putauit. De fabulis uero & prodigijs, quæ prodigiose edidit, dixitque, à uetularum ebriosarum deliramentis nihil differentibus, quid plura dicere opus est? Dicit enim in capite Emele, quod si interpreteris muscam significat, Solomonem magnum angelorum, hominum & brutorum animalium exercitum collegisse. Qui in expeditionem egressi, ingentem ceu muscarum fluuium inuenerunt: dixitque musca, O muscæ, ingredimini uos in antra uestra, ne uos perdat Solomon, & illius exercitus. Et musca subrisit.

Insuper in capite Rubefa dicit, uermiculum quendam dæmonibus Solomonis mortem denunciauisse: cuius rei narratio talis est. Cum Solomon scipioni suo inniteretur, tanto repente dolore correptus est, ut confestim expiraret: diuino tamen quodam miraculo non corruit. Huic uero ministrantes dæmones, cum illum sic stare cernerent, uiuere adhuc arbitrati sunt. Prorepsit autem e terra uermis, scipionem illius arrodens: quo simul corroso, Solomon concidit. Dæmones uero accurrentes, ut eum obisset cognouerunt, ex eo tempore cunctis suis uiribus humano generi nocere coeperunt.

Porro in libro Enarrationū Mahomet ipse causam reddit, quare ipsis uino interdictum sit. Dicit enim, Deum in terras duos emisisse angelos, ad bene imperandum & iudicandum: quorum nomina erant Arot & Marot. Mulier autem quædam actionem habens forensem, illos accedens, ad prandium inuitauit, & uinum (quod illis ne biberent præceperat Dominus) apposuit, qui ubi inebriati sunt, eandem opprimere uis conati sunt. Illa uero libidini illorum non consensit: sed consensu cœlo, res suas exposuit. Deus uero hac simul uisa, & causa quam habebat cognita, ipsam fecit Luciferum, ut tam in cœlo inter stellas formosa esset, quam in terra inter mulieres fuerat. Angelis uero qui peccauerant optionem obtulit, utrum in hoc an futuro sæculo puniri uellent. eosque cum in hoc sæculo puniri mallent, ex pedibus ferrea catena in Babylonis puteum suspendit, usque ad diem iudicii.

Dicit præterea, cœlum hoc creatum ex fumo factum esse: unde apparet, quod cœlum aliud, quod non creatum sit, esse putauerit nouus ille legislator, quod nullus hominum unquam cognouit: in cuius differentiam cœlum hoc, quod coram uidemus, creatum uocat, quasi ex maris exhalatione fumus talis exortus sit. Mare autem ex monte Caph prodixisse docet, qui totum orbem circumdat, & cœlum sustinet. Deinde solem & lunam æquales fuisse dicit luce simul et uirtute, nullamque inter diem noctemque fuisse differentiam, sed Gabriele quondam uolitante alam illius fortuito lunæ propius admotam & impactam, corpus illius obscurauisse.

Insuper dicit, quod cum à Gabriele, ut Deum conueniret, uocatus in cœlum

- lum fuerit, Deum manum suam super ipsum Mahometem imposuisse: se uero tantam sensisse frigoris uim, ut hæc ad dorsi quoque medullam penetraverit. Quod autem hoc illius figmentum sit, manifeste constat. Verumtamē & Anthropomorphitarum sententiam secutus hæc dicit, qui Deum fingūt corporeum: ignorans nimirum miser illud, Suscepisti iniquitatem, quoniā
- 19** ero tibi similis. Item in capite Sad dicit Mahomet, dæmones, cum angeli fuerint, ut Adamum adorarent à Deo institutos esse: mutatos autem esse in dæmones, cum hoc officij detrectarent, nec illum more aliorum uellēt adorare. Atqui hæc opinio huic impio propria & peculiaris est. Dicit præterea Mahomet, ex stercore elephantis porcum enatum esse, ex stercore autem porci murem, felem autem ex fronte leonis. Causa autem huius talis refertur. Cū Noë in arca esset unā cum filijs suis & animalibus, illis ad naturæ officium abeuntibus arca inclinabatur: in primis autem, si abiret elephas. Nimio itaque timore Noë correptus, Deum consuluit, qui dixit, Profectus culum illius & stercoreis meatum adora. Quod cum fecisset, simul exiuit stercus, & cum illo porcus ingens, qui cū rostro stercora rimaret, scrutareturque, mus prodijt, qui arcae tabulata cœpit arrodere: qua de causa maxime territi sunt. Noë autem de hoc denuò consulente Dominum, leo in frontem percussus est, & statim ex naribus illius felis profilijt. Et hanc ille rationem adducit, propter quam suillæ carnes ab his pro immundis habeantur. Dicit item, quod Deus in consummatione mundi occisurus sit omne genus & angelorum & hominum, & quod nemo uiuens præter unum Deum & mortem
- 21** (quam angelum quendam Hadriel nomine esse dicit) relinquendus sit. Et tunc præcipiet Hadrieli Dominus, ut occidat seipsum. Quo facto, clamabit uoce alta Dominus, & dicet, Vbi sunt satrapæ mundi & principes? Et post hæc omnes suscitabit. Quid uero, quisquis mentis compos fuerit, de tot tantisque nugis dicet? Non aliud certe, meo uidere, quàm quod ipse Mahometes
- 22** testatur, qui ait se librum conscripsisse duodecim millia sermonum mirabilium continentem: à discipulis uero suis rogatum, ut hæc ipsis exponeret, dixisse illis, quod ex his quidem ter mille ueri sint, reliqui uero falsi. Hincque euenit, ut si qui Ismaëliitarum cum aliquibus disputauerint, et falsum esse couincatur quod ab ipsis allatum est, intrepide dicant, ea ex falsis Mahometis sermonibus, & non ex ueris desumpta esse. Quod si is forte Lucianū imitatus, de seipso dixisset hanc unam solamque esse ueritatem, quod omnia quæ in Alcorrano descripta sunt falsa sint, ueniam certe, quæ in hoc continentur, possent mereri. Quemadmodū hic faceret? Veras narrationes nominat, quæ à se dicuntur mendacia. In principio enim libri sui sic dicit: Vnicam hanc ueritatem dicturus sum, omnia nimirum quæ hic describuntur, falsa esse. Et deinde quæcunque ridicula sunt, per lusum ascribit. Cum uero hic tanta cum impudentia falsum doceat, nec Deum ueritus nec homines, quā nam uenia infœlix dignus fuerit? Præterea in capite Ceramar, quod lunam interpretantur, dixit: Quod Mahometis discipuli cum lunam coitui uicinam uiderent, dixerint illi, Ostende nobis prodigium aliquod. Tunc ipse duobus digitis suis Lunæ innuit, quo facto, hæc in duas partes dissecta est, & alterum quidem frustum in montem Helicain (qui ab uno latere ciuitati Mechæ adiacet) decidit: alterum uero in alium montem Erythron nomine, qui ab altero latere eiusdem ciuitatis situs est. Et luna sic dissecta in Mahometis tur-
- nicam

nicam collecta est, qui eandem integram restituit. Qua autem confutatione in huiusmodi figmenta & fabulas opus est? Verumtamen quisquis studio-
sus fuerit, intelligat miracula non in alicuius rei specimen fieri solere: sed alia
quidem propter aliquam utilitatem animæ fiunt, ut de Christo & Nathanie
le legimus. Nathaniel enim auditis quæ à Christo fiebant miraculis, & arca-
nis animi sui, uerum suum Dominum agnouit, & Christum confessus est
esse Dei filium & præceptorem Israël, id est Deum & hominem, alia uero
in utilitatem corporum fiunt, ut infinita infirmorum multitudo à Christo sa-
nata, & esus panum: alia rursum propter utrumque contingunt, corpus nimi-
rum & animam: ut in paralytico contigit, cui primum peccata remissa sunt,
& fidem remissionis peccatorum etiam dissoluti corporis sanitas secuta est.
Item in eo, qui à natiuitate sua cæcus fuerat. Post sanitatem enim oculorum
acquisitam, is quoque proprium suum formatorem & creatorem agnouit, ip-
sumque adorauit. alia rursum miraculorum propter usum aliquem facta sunt,
ut à Mose in Aegypto & deserto: item à Iosue filio Nun, qui solem in bello
consistere fecit: sacerdotum quoque in Iericho. Hoc uero lunæ prodigiū qua-
de causa factum est? Propter nullum certe commodum, nec usum: sed in hoc
tantum, ut Mahometis discipuli omnia ea quæ in mentem inciderent, effu-
tarent, aliaque quæ ab ipsis uana falsaque dicuntur. Vnum tamen bene facere ui-
dentur, quod mentiri scopum sibi proposuerunt, & perpetuò mentiuntur.
Hic enim idem est qui dixit, Non ueni per miracula daturus legem, sed per
gladium. Et si hoc uerum est, quæ nam ratione hoc stupendum in luna mi-
raculū edidit? Adeo omnia uana & falsa sunt, quæ ab ipsis dicuntur. Cum
malitia enim cōuersantes, ignorantia seruiunt. Cognitio enim ignorantiam
gignere nequit, ut nec lux tenebras. Malicia uero ignorantiam parere solet.
Porrò in capite Elezap sic dicit, Deus & angeli semper pro Mahomete & il-
lius sectatoribus orant. Quid dicis o homo? Num Deus pro aliorum salu-
te orat? Et si orat, aut seipsum orat, aut alium. Si seipsum, absurdum omnino
est quod dicitur, & quæ nam sic est orationis utilitas? Et hoc modo nec pro-
priam uoluntatem perficit. Quod si alterum orat, alium omnino, ut uidetur,
Deum maiorem se habere deprehenditur. Sine omni enim controuersia,
quod maius est, à minori oratur. Et ecce iuxta tuā opinionem, o Mahomet,
duo Dī sunt: hic quidem maior, ille uero minor: & hic quidem orare uide-
tur, ille uero alterius preces suscipere. Et tu ipse Deum creatorem cœli &
terræ, illum inquam fateris, ipsumque adorando colis, quem tamen pro te o-
rare affirmas. Quem enim alium Deum facis, qui cœli & terræ creatoris pre-
ces suscipiat? Quis nam ille Deus sit, non intelligo. Ego autem cum magno
illo Mose consentiens dico, Dī, qui non fecerunt cœlum & terram, pereant.
Sed dicunt fortassis Mahometistæ, Qua ratione igitur uos Christiani dicitis
Christum, quem similiter ut Deum adoratis, pro crucifigētibz se orauisse?
Eiusdem certe criminis, cuius nos accusatis, uos ipsi uel nolentes rei esse de-
prehendimini. Si enim Christus, iuxta uestram sententiam, Deus est, quare
non libere & proprio iure crucifigentium se delicta remisit? Quod si Deus
non est, cur illum ceu Deum adoratis? Si autē ille Deus est, & nihilominus,
ut uidere licet, orare deprehenditur, alio certe Deo se maiore habet opus. En
igitur iuxta tuam quoque opinionem Deus maior & minor est. Audiant uero
nunc diligenter, qui hanc quæstionem mouent. Dominus in Euangelio a-
postolis sic ait: In cathedra Moſis ſederunt ſcribæ & phariſæi: omnia igitur

Ioan. 1.

Matth. 14.

Matt. 9.

Ioan. 9.

24

66

Matth. 23.

66

i 3 quæ

Alcor 17

quæ uos iusserint seruare, seruate, & facite illa: secundum opera autē illorū ne feceritis, dicunt enim, & nō faciunt. Quid nam hæc uerba innuūt? Non aliud quā quod scribæ & pharisæi solo nomine doctores sint, reipsa uerō nequaquā. Christus autem operibus quoq; uirtutes docuit, et nōnunquā Christus facere aliquid prius, deinde docere conspicitur: nonnunquā uero facere, & silere: adeo ut & ipsum silentium alterius doctrinæ locū suppleat. Et aliquando quidem dicebat: Luceat lux uestra corā hominibus, ut uideāt opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum qui in cœlis est, aliquando uero rursus: Non sciat sinistra tua, quid faciat dextera tua. Inter docendum enim, cum dicit, Si quis te adegerit ad miliare unum, abi cum eo duo: & uolenti tunicam tuam auferre, dimitte etiam pallium. & percutienti te in maxillam, obuerte & alteram (aliaq; omnia, quæ uerborum causa omittimus) tunc dixit illis: Quod si dilexeritis amicos uestros, quod uestrum est præmium? Et si mutuum dederitis his à quibus uos recepturos esse speratis, quod nam uestrum est præmium? Quin potius mutuum date illis, à quibus uos nō recepturos speratis: & diligite inimicos uestros, & orate pro execrantibus uos. Cum igitur reliqua omnia etiam factis docuisset, & ipsa facta uerū annunciarent: amorem autem hostibus exhibendum uerbis tantummodo docuerat, facta autem adhuc laterent, nec manifesta essent: tempore passionis orauit pro crucifigentibus se, & quæ in illo latebat erga inimicos charitas, in lucē se protulit. Quin & beatus ille Lucas regi Theophilo sic dicit: Superiore quidem uolumine, id est euangelio, diximus de omnibus quæ cœpit Iesus tum facere, tū docere. Quibus uerbis non aliud innuit, quā quod Christum à stulte docentium scribarū & pharisæorum similitudine separat, & ostendit hunc doctorem uerum, qui dicat simul & faciat, qui faciat & doceat. Orauit quidem Christus pro his qui crucifigebant se, sed ut homo: Non enim instar Dei sine corpore in terris uersabatur, neq; tamen homo nudus, ut Nestorius & uos dicere soletis, sed Deus & homo. Et nunc quidem ceu Deus operabatur: ut cum dicit, Volo, mundus sis: & Remittuntur tibi peccata tua. nunc uero ceu Deus & homo, ut cum cæcum tetigit, & sanatus est. Et in filia Centurionis per actum quidem ostendit se hominem esse: per illud autem, quod dicit, Tibi dico, respice & surge, suam ipsius diuinitatem declarauit. Nonnunquā uero solam suam humanitatem demonstrauit: ut cum esuriuit, laborauit, fleuit propter Lazarum.

Perfectus enim Deus, & perfectus homo erat. Et quemadmodum instar Dei propria sua potestate, quæcunq; uolebat & illi libitum erat, faciebat: sic ut homo, omnia humana (excepto peccato, quod sancta eius anima non cognouit: & ægritudine, quæ sanctum illius corpus non attigit) quæ hominis sunt, suscepit. Et quemadmodum peccati uestigium non erat in sancta Domini anima, sic nec ægritudo in sancto illius corpore. Peccatum enim ordinis turbatio & boni defectus est: & humorum inordinata confusio, sanitatisq; defectus, ægritudo. Sed quomodo inordinata confusionis & ægritudinis species in corpore creantis ordinem, morbum & omnem infirmitatem sanantis conspiceretur? Quandoquidem igitur, ut dictum est, Deus erat & homo, orauit quidem humano more, quia tempus reuelandi charitatem interiore aduenerat. Ipse enim est qui dicit: Maiorem hac charitatem nemo habet, quā ut ponat aliquis animam pro amico suo: id est, uitam. Hic uero non

Ioan. 15

non modo p
pro inimicis
quin etiam p
res ipsa edocu
solidum inci
morum istoru
qui hanc hab
gentes in me
buerunt mih
illi obturbare
meam, & ora
ad illum reue
in animabus
let, peccatum
nihilominus
sic inquit: In
gna, ueniat
uos reuertatu
egressi ex do
testimonium
morrhæ in c
tibus priuat
sto feruntur
propter nim
rit, ipsam in
ab obscurior
admodum e
rios uocauer
nata & defor
pulchræ app
secus dicunt
telliguntur,
sufficiens ne
quæ in his in
penda, Deo
gnitionem &
modum ex
Deus appar
tur, talis ue
Deum esse
per ipse Sal
Præte
stianos & I
suorum gra
enim filium
legitime cas
uere dixit,

non modo pro amicis suis uitam suam morti exposuit, sed nihilo minus pro inimicis suis, pro illis nempe qui crucifixerunt eum, & omnibus Iudæis: quin etiam pro toto mundo, quemadmodum prophetae prædicauerunt, & res ipsa edocuit, ueritasque emicuit sole splendidiore. Vt enim lapis emissus, si in solidum inciderit, in emittentem retorquetur: ita & Saluatoris oratio, infirmorum istorum & impiorum animas omni ferro duriores nata, in eum qui hanc habuit reuersa est. Quapropter & Dauid uaticinatus dixit: Insurgentes in me testes iniqui, quæ non nouerunt, interrogauerunt me. Retribuerunt mihi malum pro bono, & orbitatem animæ meæ. Ego uero cum illi obturbarent me, induebam sacco, & humiliabam in ieiunio animam meam, & oratio mea in sinum meum reuertetur. En Christi oratio rursum ad illum reuersa est. Quam ob rem? Quia non inuenit poenitentiae locum in animabus crucifigentium illum. Si enim poenitentia in illis inuenta fuisset, peccatum utique illorum esset sublatum. Quod etiam si non factum sit, nihilominus tamen etiam Christus discipulos ad prædicationem emittens, sic inquit: Ingressi in domum, salutate illam. & siquidem domus fuerit digna, ueniat pax uestra super eam. si uero non digna fuerit, pax uestra ad uos reuertatur. Et qui non suscepit uos, nec audierit sermones uestros, egressi ex domo & ciuitate illa, excutite puluerem pedum uestrorum, in testimonium ipsis. Amen dico uobis, tolerabilius erit Sodomis, & Gomorrhæ in die iudicii, quam ciuitati illi. Et uide, non pace modo ut & precibus priuari sunt, sed etiam Sodomis collati. Intelligis ne ut quæ de Christo feruntur, à principio ab omnibus prophetis descripta sunt? quæ sanè propter nimiam copiam præterimus. Si quis enim ueritatis studiosus fuerit, ipsam inueniet. Exemplo autem utor (non enim absurdum fuerit, ab obscurioribus similitudinibus ad omnium authorem ascendere) Quemadmodum enim apud Græcos quidam in statuïs, quos nonnulli Mercurios uocauerunt, in illis inquam, quantum foris apparet, omnino inornata & deformia sunt omnia: statuïs autem apertis, illarum imagines perpulchræ apparent. Ita mihi de Christo fieri uidetur. Quæ enim extrinsecus dicuntur, & apparent, parua uidentur & exigua: quæ uero in his intelliguntur, magna sunt, & plus quam naturalia. Verum hoc exemplum sufficiens non est. Qui enim ueritatem, ut dictum est, inquirat, non solum quæ in his intelliguntur Christi opera magna, plus quam naturalia & stupenda, Deoque digna inueniet: sed etiam illius humana, quæ omnem cognitionem & intellectum angelorum & hominum excedunt. Et quemadmodum ex his, quæ uidentur creaturis, cœli & terræ aliorumque opifex Deus apparet (illud enim Deo proprium est, ut ipse quidem non uideatur, talis uero esse colligatur ex operibus) sic etiam in Christi miraculis Deum esse apparet, eum qui talia autoritate propria operatur. Quapropter ipse Saluator dixit: Si mihi non creditis, operibus credite.

Præterea in capite Helmaida, quod mensam significat, dicit, Christianos & Hebræos non esse filios & amicos Dei, eo quod peccatorum suorum gratia castigentur. Ego autem potius contrarium dico. Pater enim filium, qui illi curæ est, castigat, modo charitatem habeat. Quem enim legitime castigat aliquis, quam proprium filium? Et de Hebræis quidem uere dixit, licet ignarus ueritatem locutus sit, nesciuit enim discernere

inter profanum & sanctum. Hebraei enim olim Dei iram senserunt, sed non implacabilem (habebant enim perpetuo prophetas, purificationes & sacerdotium) castigante quidem eos Deo corporaliter, quod uero animam attinet, illos non deferente: quin potius ostendente adoptionis gratiam ab illis nondum defecisse. Post crucem uero et passionem Domini absoluta horum desertio facta est, animarum simul et corporum, & ceu ingratos maximo peccato, & parricidas maximo facinore, & Dei occisores summa impietate factos Deus abdicauit, proculque a se repulit, absolute & omnino illos deferens, omnes Hebraeos potestati aliorum subiiciendo, & constituendo eos seruos omnium ferè gentium. Et hæc quidem corporum est derelictio. Animarum autem perditionis, & uniuersalis repulse, non in hoc modo sed etiam futuro sæculo, signum est, quod ab ipsis sacerdotium defecerit, purificatio, sacrificium & templum, & ceu uas inutile & impurum reiecti sunt. Quapropter & Da-

Psalm. 69. uid uaticinatus sic dixit: Coram te omnes, Domine, qui præmunt me: opprobrium expectauit anima mea, & miseriam. Et expectaui condolentem, sed non erat: et consolatorem, sed non inueni. Et dederunt mihi in cibum fel, & in siti mea propinauerunt mihi acetum. Fiat mensa illorum coram ipsis in laqueum, et in retributionem, et in offendiculum. Excæcentur oculi illorum ne uideant, & tergum ipsorum semper incurua. Effunde super eos iram tuam, & furor iræ tuæ apprehendat eos. Fiat habitatio illorum deserta, & in tabernaculis illorum non sit inhabitans. Quid nam hæc prophetia innuit? Dicens agetum. Beatus ille Dauid uolens in alio psalmo Dei in peccatores correctionem ostendere, sic dixit: Deus iudex est, hunc humiliat, hunc exaltat.

Psalm. 74. Quia poculum in manu Domini uini meri, plenum mixto. Et inclinauit ex illo in hoc, uerumtamen fex illius non est exinanita. Omnes peccatores terræ bibent. Rursum in alio psalmo sic dixit: Deus iudex iustus, fortis & longanimis. nec iram inducens quotidie. Nisi conuersi fueritis, exacuet gladium suum. Nunc igitur, quæ restant, diligenter accipe. Propheta dixit Deum esse iudicem: sed etiam iustum esse notauit. Quoniam uero quidam hominum iudices sunt, alij quidem iusti, alij uero iniusti, eo quod iustum uocauit, ostendit Deum omnis iniustitiæ esse expertem. Cum autem fortem uocat, ostendit quod iusticiam suam possit constituere. Cumque longanimum dicit, ostendit quod non ex abrupto Deus iudicia sua exequatur, sed mansuetè & clementer: quapropter iram suam peccatoribus non quotidie inducit. Cur? Eo quod peccatorum poenitentiam expectet. Nunc uero gladium suum acuit, id est potentiam suam puniendi proferet contra eos qui à peccatis ad poenitentiam nolunt conuerti. Rursum cum dicit Deum esse iudicem, mox subiungit: Hunc humiliat, hunc exaltat. Post hæc uero dicit, Poculum in manu Domini, uini meri, plenum mixto: & inclinauit ex hoc in hoc, uerumtamen fex illius non est exinanita. Bibent omnes peccatores terræ. Quid nam hæc prophetia significat? Non aliud quam quod superius dictum est: Nisi conuersi fueritis, gladium suum exacuet. sic & hic dicit, quod poculum in manu Domini uini meri, plenum mixto: id est, plenum furoris. sed etiam misericordiæ (hoc enim mixtum significat) declinante nimium hoc ex abrupto ad longanimitatem, uel remissionem. siue, propter opera quidem peccatorum furore plenum: propter Dei uero in homines amorem, mixtum est misericordiæ illius, expectantis peccatorum poenitentiam. quemadmodum in Niniuitis, ipsa clementia peccatum exuperan-

perante propter poenitentiam. Quamuis autē Hebræorū castigatio austera fuerit propter captiuitatem semel atq; iterum ipsis inductam, non tamen fex exinanita est, id est sordes infimę et finis furoris. Id enim per fecē denotatur. Et cum propter idololatriam & iniquitates ipsorum captiui abducti sint, propter Dei tamen in homines amorem denuo redierunt ad pristinam suā libertatem & conditionem: & biberunt quidem ceu peccatores ex poculo hoc uinum, non tamen merum, sed amore & misericordia temperatū. Postquam uero immane illud ausi sunt facinus, et in Christū tanta exercuerunt, Deiq; occisores facti sunt, intendit etiam in illos Deus arcum suum, cum stultorum illorum conuersionem expectauisset annis quadraginta: a tempore scilicet eo quo Saluator passus est, usq; ad Vespasiani et Titi tēpora. Cum autem peccatum horum omni poenitentia careret, incurabilia ista mala passi sunt. Et tunc impleta est Dauidis prophetia, ea quę ab illis in Christum facta sunt exponens. Postquam enim tragicę & ampliter ea quę facta sunt exposuit, utpote, Contra te Domine omnes qui pramunt me. &, Opprobrium expectauit anima mea & miseriam. &, Expectaui condolentem, sed non erat, & consolatores, sed non inueni. &, Dederunt mihi in cibum fel, & in siti mea propinauerunt mihi acetum: Tunc, quę illis euentura sint mala, enumerat. Fiat mensa illorum coram ipsis in laqueum, & in retributionē, et in offendiculum. Mensa enim cibum impositum gestat ad impletionem deficientis corporis: habet etiam fruitionem, delicias & lætitiā. Colligens igitur in unum propheta omnes Hebræorum delicias, omnem læticiā & fruitionem, mensę uocabulo utitur: ostendere hoc uolens, quod illis omnia in contrarium cessura sint. Et quemadmodum animalia quędam laqueis capta, ueniente uenatore & illa incipiente macrare, singula alterius exitum uident, nec tamen sibi ipsis nec reliquis animalibus concaptiuis suis subuenire possunt: ita etiam Iudæis continget. Coram ipsis enim cadentur amici & fratres, parentes & liberi, eo quod nemo sit qui eos eripere uel adiuuare possit. Simul uero causam calamitatis ostendens inquit, In retributionem: id est propter mortem Domino ab ipsis illatam. Excæcentur oculi eorum ne uideant, & dorsum illorum semper incurua. Obtenebratos itaq; oculos habentes, nec intelligebant, uidebant uel rationalem iusticię solem, Christū. Tergum illorum semper incurua: ne scilicet ab ipsis auferatur perpetuę seruitutis iugum. Et hoc grauissimum est, quod loco colophonis omnibus adiungitur: Et effundatur in illos ira tua, & æstus uel furor irę tuę apprehendat eos. Aestus enim animi uel furor, cōmotio cordis est ad rem aliquam: quem motum aliud quoddam extinguit, ut in Nineuitis, poenitentia, sicuti dictum est. Ira uero huius commotionis effectus est, quem & fecem nominauit, quemadmodum de Sodomitis quoq; est dictum. Sed perpendas nunc prophete oraculum. Non dicit, Funde furorem tuum: sed, Effunde furorem tuum & iram tuam. Articulus enim hoc loco immoderatam iram Dei & furorem significat, extremum excidium & desertionem animarū simul & corporū, aduersus eos qui tunc tēporis extabant, illosq; qui in posterū horū dogmata sunt secuturi. Fiat habitatio illorū deserta, in tabernaculis illorū nō sit qui inhabitet. Quod & euenit. Hęc autē prophete oratio nō execrandi formula est, sed prophetiæ elocutio. Vbi enim est Hierusalem? ubi templum? ubi sacrificium & oblatio? Omnia hęc exinanita sunt, ac si nunquam existerent.

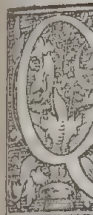
titissent. Et nisi templum reaedificare conati essent, possent quidem dicere: Si conari uoluissimus, potuissimus utique & absoluere, nunc uero conspiciuntur non semel, aut bis, sed etiam tertio id tentauisse, nec unquam uoti compotes facti sunt. Existimabant enim miserrimi homines, se templum reparaturos regnante Adriano Romanorum rege: deinde sub Constantino Magno: sed ab utroque ceu proterui & contumaces puniti sunt. Hostis uero Christi & defector Iulianus, una cum Iudæis summo studio in hoc incubuit, pecuniam deposuit, artifices conuocauit, omniaque egit, fecit & procurauit, ceu insanus & mente captus, ut Christi destrueret sententiam, quæ templum illud reparari non permittebat. Cæterum qui sapientes capit in uersutia sua, statim ei re ipsa ostendit Dei suffragia longe omnium esse fortissima. Vt enim stultum & uasanium studium aggressi sunt, fundamentisque erutis manus ædificio ad mouere uoluerunt, ignis e fundamentis emicans plurimos consumpsit, horumque conatum & uasaniam repulit. Rex uero uasanus quocumque pedes ferebant, transfuga aufugit, Dei iudicio territus. Sed ne sic tamen infelix ille cessit. Paulisper itaque huic loco immorantes, etiam aliorum prophetarum ad Hebræos oracula inspiciamus. Dicenim Esaias, Scio quod durus es, & neruus ferreus collum tuum: id est inflexibile, et frons tua ænea, id est impudens. Et Daniel: Venerunt super nos mala, qualia non facta sunt sub coelo, secundum ea quæ facta sunt in Hierusalem. Quæ nam illa? Quæ nimirum & Moses prædixerat, & Ieremias exposuit. Et ille quidem sic inquit: Tenera & delicata ualde, cuius pes non experientiam sumpsit ascendere in sellam, propter teneritatem & molliciem, mensam attinget illicitam, & deuorabit liberos suos. Quod etiam in Hierusalem factum est, in excidio à Romanis illato. Matres enim liberos suos deuorauerunt. Ieremias uero oraculum hoc exponens, dixit: Manus matrum miseratium aggressæ sunt liberos suos. Sed & Malachias propheta sic inquit: Si suscipiam ex uobis faciem uestram, dicit Dominus omnipotens, quia ab ortu in occasum nomen meum glorificatum est in gentibus, & in omni loco incensum offertur nomini meo, & sacrificium mundum. Vos autem prophanatis illud. Quando itaque hæc impleta sunt? Omnino post Christi crucem, & resurrectionem. Non enim Hierosolyma tantum, ubi Moses Dei cultum, & non alibi fieri præceperat, sed in omnem quæ sol intuetur terram, Dei gloria dilatata est. Hoc enim innuit quod dicitur, Ab ortu solis usque ad occasum: id est, in toto mundo. Nec cõferta est prophetia dixisse illud, Ab ortu solis usque ad occasum, ne Iudei hæc calumniantes dicerent, se per uniuersum orbem habitare, & prophetam de ipsis locutum esse. Verum addit, Nomen meum glorificatum est in gentibus, & in omni loco incensum & sacrificium mundum offertur nomini meo. Vos autem prophanauistis illud. Non ut ceu sacrificio Hebræorum contaminato & prophano, Deus sic per prophetam locutus sit, sed propter mores hæc offerentium. Verum si quis forte & hoc dixerit, non multum mea errauerit sententia. Veteri sacrificio cum nouo comparato, magna inter hæc differentia animaduertetur. Et quemadmodum angelos incorporeos ad Dei incorpoream substantiam collatos, corporeos esse iudicamus: sic etiam in ueteris & noui sacrificij collatione cõtingit. In illo enim sanguis tauro rum & hircorū, & tabo cinisq; iuuenæ: hic autem filius Dei, & sanguis Christi, Ecce igitur differentiã. Quapropter & Dauid uaticinatus dixit, Non suscipiam

scipiam ex domo tua uitulos, neque capellas ex gregibus tuis. Quoniam meae psalm. 50.
 sunt omnes ferae campi, iumenta in montibus, & boues. Cognoui omnes
 uolucres coeli, & pulchritudo agri mecum est. Si esuriero, non dicam
 tibi. Mea enim est terra, & plenitudo eius. Num edam carnes taurorum, &
 sanguinem hircorum bibam? Offer Deo sacrificium laudis, & redde altissi.
 mo uota tua: & inuocabis me in die tribulationis tuae, & eruam te, & glorifi-
 cabis me. Vides ne ut sacrificium quod tauris constat & hircis, non appro-
 bat: illud uero quod laudem continet, recipit. Quin & Sophonias sic ait: Ap-
 parebit Dominus super omnes gentes, & extirpabit omnes deos gentium:
 & adorabunt eum unusquisque de loco suo. Et hic quoque Hierosolymam ne-
 glexit, omnem uero locum gentium ad Dei culturam uenientium in me-
 dium adduxit. Omnibus tamen his sic ratis firmisque, non tamen poenitentiae
 turris & praesidium concidit, nec ianua adhuc clausa est, neque Hebraeis neque
 Ismaelitibus, sed nec ulli qui intrare uoluerit. Et sic de Iudaeis quidem uere hoc
 dixit Mahomet: licet ipse quid nam dicatur, ignorauerit, ut dictum est.
 De Christianis autem non sic. Nec enim ut ipse putauit, propter pecca-
 torum castigationem, non pro filiis & amicis Dei iudicandi sunt. Pro-
 cul enim a scopo aberrauit, putans propterea quod Ismaeliticam nonnul-
 los Christianorum affligant, ipsos quidem laudi dignos, & quasi filios
 & amicos Dei, punire Christianos a Deo omnino repudiatos. Sed aliter
 longe se habet negotium. Maxima enim Christianorum multitudo sum-
 ma pace fruitur, quos Deus iudicio suo sibi soli noto non sinat pertur-
 bari ab impijs, qui licet contra hos expeditionem facerent, fortiores sane
 stabiliioresque araneorum telae apparerent omni impiorum militia & fortitu-
 dine. Confiteor tamen multos Christianorum propter peccata nostra in ma-
 nus impiorum traditos esse, in suis ipsorum correctionem, & aliorum exem-
 plum & resipiscientiam. Neque sane existiment Christianos, qui in illorum sunt
 manibus, propter horum uirtutem traditos esse. Sed ueluti flagellum & lo-
 rum correctionis a Deo & iudicati & missi sunt (castigatione enim dignos
 castigant) sunt tamen interim Deo exosi & abominabiles. Quid enim locu-
 stae sunt, et eruce, & bruchi? Magna nimirum Dei potentia. Quid item ful-
 mina & grando, alique quae nonnunquam per elementa fiunt castigationes?
 Num igitur amici Dei & filij Dei iudicabuntur? Quibus ipsa ueritas sic re-
 spondet: Nouit Deus omnia, etiam ante generationem illorum. Quemad-
 modum enim de Esau & Iacobo dixit, priusquam hi nascerentur, Iacob di-
 lexi, Esau autem odio habui: sic etiam eos qui abnegata uera & irreprehen-
 sibili Christianorum fide ad contrariam deflexerunt, priusquam nasceren-
 tur, perditionis & Satanae instrumenta iudicauit. Et licet illic inueniantur, siue
 hic, nihilominus poena digni deprehenduntur: quod in illis uidere est, qui
 in captiuitate aut nati sunt, aut postea nascentur. Verumtamen ex his qui
 Christum abnegauerunt, nascuntur aliquando sancti & boni uiri: quem-
 admodum ex Esau iustus ille Iob, & martyres ex idololatriis. Verum de his
 quidem haec dicta sint. De ijs uero qui religionem propriam & pietatem
 inter impios custodiunt, quid nam dicere opus est? Non ne admirandi &
 laude digni sunt? Nec minus de illis sic iudicandum, qui in libertate religionis
 agunt. Hi siquidem nondum probati sunt, & propterea quales nam sint igno-
 rat: a Deo autem, et illo solo cognoscunt. Illi uero instar auri in fornace puri esse
 declarantur, quemadmodum illi in Babylone pueri. Nec sane ad salutem satis effi-
 cax

Prouerb. 5.

cax est ipsa dogmatum fides, nisi operibus fuerit temperata. Ostende enim mihi, dicit oraculum, fidem tuam ex operibus tuis, & ego tibi ostendam fidem meam ex operibus meis. Videamus igitur quæ nam opera apud Deum recipiantur, & qui nam hi sint qui Dei meminerunt. num scilicet hi qui in delicijs & libertate uiuunt, an qui in afflictione & miseria? Hicerte haud dubie. Ait enim, Domine in afflictione tui recordati sumus. Et, Qui in lachrymis seminant metunt in exultatione. Et tribulationes multæ iustorum, mortem autem peccatorum mala. Licet enim in hac uita foelici successu ferantur, & perinde ac si quis laudetur quod prudens sit, fortis, temperans & iustus, alius uero nihili hæc faciens, pinguem se esse gloriatur & corpulentum: sic de seipso sentiunt miserrimi homines, ac ueris inexhaustisq; diuitijs cõtemptis illas quas somnia simulant, amplectuntur: & preciosa illa margarita, Christo nimirum, relicta, conchas uel lapillos congregant. Quid autem de oraculo illo prophetico iudicant, quod dicit, Quem diligit Dominus eum castigat, & flagellat quem filij loco adoptat? Christiani itaq; non traduntur tanquam reiecti & deserti à Deo, ut Mahomet aperte testatur: sed ceu filij causæ correctionis (ut superius dilucide demonstratum est) & propter aliorum resipiscientiam & utilitatem. Habent enim Christiani, qui inter gentes agunt, patriarchas, sacerdotes, pontifices, per quos sanctificantur, omniaq; qua Christianis solennia sunt, administrant, in ipsorum quidem utilitatem, in signum uerò quod ab adoptione filiorum Dei non, nec ab illius amicitia exciderint. Agnoscant igitur omnino, quod iusti quidem sapius in manus impiorum tradantur, non ut glorificentur impij, sed ut probentur pii, & auriopiores reddantur. Quid autem de iusto illo Iob dicemus? (omitto enim dicere de patriarcha Abraham, cum & ille ad tempus inter impios conuersatus sit) et sanè de ferro illo et adamantino Iob interrogo: Num ceu desertus et à Deo reiectus diabolo traditus est? et tot tantisq; malis mobilibus simul immobilibusq; flagellatus est, liberorum scilicet amissione, et proprii corporis afflictione? Diabolus uerò qui iustū flagellabat, num tanquam amicus Dei affligebat hunc, Deo quidem ante generationem huius notum, sanctumq; ab illo iudicatum, hominibus autem ignotum? Quapropter Deus eum in medium statuit instar columnæ et statuæ cuiusdam animatæ, in exemplum et utilitatem posteritatis. Miror sanè nisi de hoc sic quoq; loqui audeant. Inquirendum tamen est, et res ipsa indicat, quales de Deo & diabolo opiniones habeat Mahomet. Summa enim dicendi libertate contendit, etiam dæmones saluandos fore, Originem nimirum secutus. Quin etiam in lege à se lata, Alcorrano nimirum, sic inquit: Magna dæmonum multitudo cum hæc legi audiuisset, admirata est, et propter hoc gauisa est, qui etiam illi credentes salutem consecuti sunt. Quomodo autem aliquis saluari poterit, nisi prius resipiscens opera fecit quæ illum rite cum Deo uniant? Tunc enim in Dei amicitiam recipitur, cum illi unitus fuerit: Deo autem unitus, hæres salutis est, regni cœlorum, uitæq; æternæ. Huiusmodi inquam, de diabolo opiniones concepit filius illius Mahomet, ut quamuis aperte dicere uereatur diabolum Dei amicum esse, re ipsa tamen illud affirmet.

IN

gelorum & l
line muliere
secutus, carn
fidia inter D
sibile est ut
rm esse, nec
rum doctrin
riuntur, ut in
pocratem. N
suprà quoq;
am uero in p
metista. M
dum homin
sine contro
Elnesa, que
mo Dei sit,
tis confessio
illum homin
monem hor
propheta di
nullus unq;
pij significa
propterea se
nigratia ple
sonem Man
sione Dei na
it. Quin &
monem De
angelū ann
Dei uocatur
Dei dicitur
is regnum I
Mahomet, f
illum iactis
sermonem,
necrecepit,
rare deprehe
tellexit subst
mo dicitur,

IN

IN MAHOMETEM ORATIO

TERTIA.

VANDO QUIDEM de absurdis quibusdam Mahometis opinionibus diximus superius, inspiciamus nunc quænam de saluatore nostro Christo & uero Deo nostro miser ille sentiat, doceatq. Reuera enim hoc uerum est, Dixit in *Psalm. 14:* piens in corde suo, Non est Deus. Hic enim trinitatem negat, Deum tamen esse fatetur creatorem cœli & terræ, angelorum & hominum, omnisq. creaturæ, filium non habentem, utpote cum sine muliere hunc genuisse nō sit possibile, hæretici Carpocratis opinionem secutus, carnalem arbitratus esse Dei generationem. Quapropter etiam dissidia inter Deum patrem & filium esse potuisse existimauit. Quod si impossibile est ut Deus sine muliere filium habeat, dicant etiam illum nec creatorem esse, nec opificem sine proposita sibi materia, iuxta insipientium Græcorum doctrinam. Si uero Deus filium habuerit, etiam dissidia inter illos exoriantur, ut in capite Helmonijm asserit, Iudæos simul & ipsum secutus Carpocratem. Nos uero de his singulatim in apologia diximus, quapropter ut suprâ quoq. diximus, non instituimus de his copiosius contendere. Quoniam uero in præsentī huic manifeste contradicimus, audiant quæso Mahometistæ. Mahomet hic Christum nec Deum esse sentit, nec dei filiū, sed nudum hominem, ut & reliquos omnes, sed sanctum, omnibusq. hominibus sine controuersia excellentiorem, ut etiam Nestorius sensit. In capite autem Elnefa, quod mulieres significat, sic ait, quod Christus Iesus filius Mariæ sermo Dei sit, anima Dei, & spiritus Dei. Incipiamus ergo ab ipsius Mahometis confessione. Quod si ut ad prophetas sermo Dei factus est, & prophetae illum hominibus annunciauerunt: sic etiam Christus acceptum a Deo sermonem homines docuit, & propterea, ut Mahomet hunc nominare solet, propheta dicitur, omniumq. maximus, imò ipse Dei sermo, quī sit quod nullus unquam prophetarū sermo Dei dictus sit, sed singuli nominis proprii significationem retinuerint. Quod si autem hæc ratio nulla fuerit, sed si propterea sermo Dei dicitur, quod archangelus Gabriel adueniens uirgini gratia plenæ faustum illud nunciū annunciauit, oportebat certe & Samsonem Manoa filium eodem nomine appellari, quoniam & ipse ex promissione Dei natus est. Angelus enim adueniens, illius generationem exposuit. Quin & Zachariæ filium Ioannem similiter ex promissione natum, sermonem Dei uocari oportet, propterea quod ipsius natiuitas Zachariæ per angelū annunciata sit. Quandoquidem igitur nec propheta aliquis sermo Dei uocatus est, nec aliquis ex promissione natus: certe nec Christus sermo Dei dicitur propterea, quod angelus uirgini Mariæ salutē dixerit, aut quod is regnum Dei annunciauerit. Sed alia quadam ratione, quam ignorauit Mahomet, hoc nomen accepit. Si enim nouisset eum, à blasphemijs certe in illum iactis abstinuisset. Cum enim ex scripturis audiūisset Christum esse sermonem, illud quidem quod dicebatur confessus est, illius uero sensum nec recepit, nec Christum Deum esse confessus est, ne fortē duos Deos adorare deprehenderetur. Ecce autem timuit, ubi timor non erat: non enim intellexit substantiarum discrimen, nec ipsam substantiam: Christus enim sermo dicitur, & celebratur, non modo quod mentis & rationis & sapientiæ
k dux est,

Alcoran

dux est, uerum etiam quod omnium causas, id est exempla, quæ etiam ideas dixerunt, æternas nimirum considerationes & consilia in seipso solo præsumpsit, & quod ex eo ipso sermone hoc ipsum quod sermonem habent & angeli & homines acceperunt, & quod per omnia penetrat, ut uaticinia tradunt, usque ad omnem finem. Et præterea quod super omnem simplicitatem diuinus sermo expanditur, & omnino super omnia iuxta illum omnem substantiam excedentem est absolutus. Quandoquidem igitur ut dictum est, neque ut propheta sermo nominatur, neque ex promissione, manifeste nunc patet, quod ceu naturalis sermo Dei Christus dicatur & sit, quapropter etiam filius Dei dicitur & est. Quemadmodum enim sermo mentis effectus est, sic etiam Christus ab æterno, & sine passione, ante sæcula è Deo genitus, filius illius nominatur. Nec enim dicere fas est, sæcula attigisse æternam illam ante omnia sæcula generationem. Num itaque aliquando deprehenditur Deum sermone caruisse, insipientem, impotentem, fontemque siccum aquis destitutum fuisse? Sed quemadmodum Christus sermo Dei nominatur, sic etiam sapientia & potentia dicitur. Et Deus quidem aut antea sermone caruit, insipiens fuit & impotens, postea uero, ut homines solent, sapientiam, sermonem & potentiam assumpsit, tuncque perfectus redditus est: aut cum ab æterno ante omnia sæcula perfectus esset, suum ipsius sermonem genuit. Et si quidem post tempus aliquod aut articulum temporis sermonem ex se pro genuit, quomodo Deus erat antequam qui sermone carebat? Quantulumcunque enim quis à corporibus abstulerit, corpus imperfectum redditur: à naturis autem incorporeis si uel minimam abstuleris portionem, totum perdidisti. Quod si igitur hoc de angelis incorporeis recte dicitur, quanto magis hoc in Deo absurdum erit, qui ab omni incorporea substantia, omni simplicitate & natura supra omnem substantiam exemptus est? Si enim sermonem non habebat, & postea ipsum assumpsit, possibile etiam ut illum perdat quemadmodum assumpsit: (quæ enim apposita sunt ad aliquid, etiam auferri posse constat.) Quod si uero ab æterno & ante omnia sæcula ceu perfectus Deus perfectum quoque suum sermonem genuit, pater qui æternus erat, filium quoque & sermonem suum æternum esse declarauit, & saluator expressa imago & splendor patris est naturalis, & in imaginem hanc semper respiciens pater seipsum semper aspicit: stulte igitur Mahomet tradit, Deum non posse filium habere sine muliere. Hoc idem ceu forte argumentum repetit. In hunc autem (quantum conicio) errorem incidit, quod Deum corporeum esse putaret & propterea supernam quoque illam generationem corpoream esse existimauit. Et fieri potest ut quemadmodum de Deo dixit, quod in ipso non sit accidens, & necessario neque substantia neque uita, eo quod non comedat, nec spiraret, ita etiam negauerit Deum habere filium. Quandoquidem uero idem ille Mahomet Christum animam Dei & spiritum Dei dilucide dicit, uocatque, concedamus nos quoque rem ita ut dicit se habere. Et si spiritus Dei & anima Dei, creatura esse potest & est, ecce igitur iam contingit ut Deus iuxta Mahometis opinionem aliquando spiritu caruerit, & anima, & per creaturas plene absolutus sit, & quod aut ipse imperfectus seipsum condiderit, perfectumque fecerit, aut alium sui creatorem habeat. En rei absurditatem considera. Si uero Deus nunquam caruit spiritu, nec anima, sed his semper fuit præditus: sequitur, quod Christus semper, non secundum humanam naturam, sed diuinam, cum Deo fuerit, siue sermonem siue sapientiam siue potentiam

Hebrei:

tiam hunc n
enim nunqu
sine sua ratio
tum Dei dix
Deus habue
Et uide, ex ip
est, Christum
nem habere
& Deum. qu
mus: id est, u
dum unam
principio cre
in sapientia
mon, admir
autem para
nus qui para
etiam tonitr
rationem to
pio erat serm
illum facta s
do propter
nes autem
rum quide
tiam, alius
hoc, quod
has iustum
ænimata
cipio erat se
be & tempo
habere uidet
suos copios
tentia. Deu
creatura, (c
demonstrat
pellate, cum
ne administ
gine Deipa
& adorauit
paremque
tumque & u
indiuifam
Christi glo
dios, teneb
re dei uiu
Prætere
ex uirgine
negat. Duo
dixerit, Et

tiam hunc nominaueris. Semper inquam ex Deo est, & cum eo. Sapiens enim nunquā sine sua est sapientia, neq; robustus sine suo robore, neq; mens sine sua ratione, ut nec sol sine suo radio. Si igitur hunc animam siue spiritum Dei dixeris, eundem etiam sermonem esse dicere licet. Si enim animam Deus habuerit, præstantissima in illo pars ipsa anima esse deprehendetur. Et uide, ex ipsa ueritate, imò ex ipsa Mahometis confessione demonstratum est, Christum eiusdem & unius cum Deo naturæ esse, & eundem Deum patrem habere genitorem ab æterno ante sæcula, filiumq; Dei esse genuinum, & Deum, quemadmodum ipse in Euangelij sic ait, Ego & pater unum sumus: id est, unus Deus, nō secundum personas, ut dicit Sabellius, sed secundum unam eandemq; diuinitatem. Et Dei ille contemplator Moses ait, In principio creauit Deus cœlum & terrā. Et propheta Dauid, Omnia fecisti in sapientia. & Sermone Domini cœli firmati sunt. Huius etiam filius Solomon, admiratione omni dignus: Deus in sapientia fundauit terram, cœlos autem parauit in prudentia. Eloquentissimus autem ille Esaïas, Deus æternus qui parauit extrema terræ. Beatus uero Ioannes Zebedei filius, (quem etiam tonitruū filium Dominus nominauit, eo quod supernam illam generationem tonitruū clarius orbi ebuccinauerit) in Euangelio sic ait, In principio erat sermo, & sermo erat apud Deū, & Deus erat ille sermo. Omnia per illum facta sunt, & sine eo factum est nihil, quod factum est. Viden' quomodo propter temporis importunitatem propheta obscurius locuti sint, Ioannes autem clare, aperto (quod aiunt) capite altum exclamauerit: Et ueterum quidem prophetarum alius sermonem, alius sapientiam, alius prudentiam, alius creatorem hunc nominauit: Hic uero Deum, non celans arcanū hoc, quod propter temporis importunitatem tamdiu latuerat, cum nōdum fas iustumq; esset uelum auferri. Quin & ipse filius Dei & Deus quasi per ænigmata annūciatus esse uidebatur: quapropter tonitruū filius hoc, In principio erat sermo, &c. clarius prædicauit. Et quemadmodū sol densissima nubes & tempestate tectus, obscurus est, propriam tamen lucem suam penes se habere uidetur, tempestate uero soluta & puro aëre reuerso omnibus radios suos copiosissime immittit, ita etiam mea de sermone & filio Dei fertur sententia. Deus enim existens uerus ante sæcula, filius Dei, & creator omnis creaturæ, (quemadmodum in superioribus Apologijs, & in presenti quoq; demonstratum est) latebat tamen sub nube ignorantiae, & idololatriæ tempestate, cum patre & spiritu. postquā autem uer apparuit, id est huius in carne administratio, & secundum carnem ex muliere natus est, sancta scilicet uirgine Deipara Maria, tunc apparuit gratia Dei omnibus salutaris hominib. & adorauit creatura creatorem suum, solumq; uerū Deum glorificauerūt, patremq; Domini nostri Iesu Christi, & ipsum filium & sermonē patris, sanctumq; & uiuificantem spiritum, unā uidelicet sanctam, consubstantialē, indiuisam & inconfusam trinitatem, unum nempe Deum. Et tunc uisa est Christi gloria, ueluti gloria unigeniti à patre. Et tunc emisit diuinos suos radios, tenebrasq; ignorantiae illuminauit, frigiditasq; & mortuas animas calore fidei uiuificauit.

Præterea Mahomet Carpocratis hæretici opinionem secutus, Christum ex uirgine natum sine uirili opera confitetur, Deum uero & Dei filium esse negat. Duobus hic argumentis usus. Quod nec Christus hoc unquam de se dixerit, Et quod Iudæis dixerit, adorate Deum meum & Deū uestrum, Dominum

Ioan. 10.

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

66

minū meū & Dominū uestrū. Impij autē scopus unus semper est, ut pro uirili
sua persuadeat cunctis hominibus ut credant Christum nec Deum esse, nec
Dei filium, sed sanctū quidem, & prophetā omnibus prophetis superiorem;
hominemq; cunctis hominibus excellentiorem, Deum uero nequaquam.
Stultus autem hic diabolum imitatus, homines contra Christum persuade-
re conatur. Quemadmodum enim is omni modo conatur singulos homi-
nes seducere, & uel fide uel operibus à Deo alienare: sic & Mahomet omni
studio in hoc unum intentus uidetur, ut omnes homines à uero Deo quā
longissimē abducat, partim quidem fide, partim uero operibus: Deum au-
tem adorare docet, quem sua ipsius ratio effinxit. Et dæmones quidem uiso
Domino, ipsum Dei filium uel nolentes confessi sunt, (nō enim ut uerī ado-
ratores hunc confessi sunt, sed ut hi qui ueritatem occultare non poterant,
dixerunt, Quid nobis tecum rei est fili Dei? Venisti ante tempus ad crucian-
dum nos?) Mahomet uero dæmones impietate superat, qui Christum nec
Dei filium, nec iudicem esse affirmet. Sed ad illum Esaias dixerit, Cū diabo-
lo corrupta est sciētia tua cum decore tuo, &c. Et merito sanē de Mahomete,
discipulisq; suis dicat aliquis, gentem esse quæ consiliū amiserit, & in qua
non sit scientia. Nos uero sic dicimus: Quod si fides (ut scriptura docet)
sine operibus mortua est, multo magis opera sine fide mortua sunt. Vbi ue-
rō nec fides nec opera præstō sunt, quid nam illi iudicandum est? Quemad-
modum enim corpus sine anima mortuum est, sic & anima sine fide & ope-
ribus. Si enim fides adfuerit, licet uulneretur anima, sanationis tamen uias
habet, per poenitentiam scilicet & opera. Fide autem absente, omnis actio
aut uirtus, quæ in speciem esse uidetur, uana est, & inanis. Fide enim præ-
sente etiam uirtus adest, licet aliquando uirtutis defectus, id est peccatum
oboriatur. Vbi uero fides non est, nec uirtus est. Vbi autem uirtus non fue-
rit, nec illius defectus est. Vbi igitur uirtus non est, nec fides est, nec pecca-
tum, sed nuda & mera impietas. Quapropter & Esaias ait: Nisi credideritis,
non intelligetis. Fides itaq; & spes eorum est quæ non uidentur, nō eorum
quæ demonstrantur: sed imprimis donum Dei est fides illa Christianorum
in sacrosanctam trinitatem. Quod enim uidet aliquis, cur sperat? Et quod ui-
det aliquis, cur credit? Verumtamē quemadmodū apud nos sol omnia quæ
cunq; contingere potest, illuminat, & lucem habet in uniuersum mundum
uisibilem, multiplicem, sursum & deorsum propriorum radiorum splendo-
rem dispergens: & si cui non adfuerit, non propter huius illuminatoriæ uir-
tutis infirmitatem hoc fit, sed propter uisus incommoditatem: multa enim
quæ talia sunt, radius solaris transiens non illuminat, cum alia illuminet: sic
etiam rationalis ille iustitiæ sol Christus, in se credentes luce implet rationa-
li, omnemq; ignorātiā & errorem ex animabus, quibus inciderit, expellit,
& uitiosos illarum oculos purgat. Et quemadmodum ignorantia errantes
& seductos dissipat hinc inde, sic rationalis lucis præsentia eos qui illuminā-
tur colligit, & in unum coniungit. Quapropter ipse Christus inquit, Ego
sum lux mundi. Et qui in me credit, non ambulabit in tenebris: errorū nem-
pe: sed habebit lucem uitæ. & reliqua, quæ oratio nostra paulo post exponet.
Quoniam igitur in capite Helmaida, ut dictum est, duabus cōtra Christum
demonstrationibus innititur Mahomet, ostendens hunc Deum non esse,
eo quod Christus nusquam dixerit se Deum esse: tum quod iudæis præce-
perit, Adorate Deum meum & Deum uestrum, Dominum meum & Do-
minum

Ioan. 8.

minum uestrum : agedum de prima iam uideamus ; dein Deo uolente etiam secundam discutiemus . Incipiamus itaque ab ipsa Mahometis confessione . Hic Christum sermonem Dei , animam Dei , & spiritum Dei , ut dictum est , uocat . Item quæ de Christo & apostolis in Euangelio describuntur , iusta , sancta , perfecta & uera esse cõfitemur : & bene . Veritas enim Domini manet in æternum . A sermone quippe Dei mendacium exire nequit : idem enim esset dicere Deum non esse Deum , & ueritatem mendacium , lucem uel tenebras . Mahomet igitur absurditate rei intellecta , ad hoc cõfugit , Christum nusquam de se quod Deus sit dixisse . Nos itaque in prima , secunda & tertia Apologia copiose simul & clare demonstrauius , ab ipso Adamo usque ad Christi generationem , quod prophete omnes uaticinati sint , quod patres uiderint , quod ipse Deus & pater de Christo locutus sit , & quod manifeste citraque omnem controuersiam demonstratus & declaratus sit Deus & Dei filius , & filius hominis . Post baptismum uero Ioannis , & mortem illius , ipse etiam Christus regnum Dei prædicare cœpit . Sed quod inter prædicandum non frequenter exclamauerit , Ego Deus sum qui uobiscum loquor , uerum est : quemadmodum nec rex obambulans clamat , Ego rex sum : uerum tamen ex magnificentia & gloria authoritatis & potentiae illius omnes hunc à seruis possunt discernere : sic etiã in Christo fit . Quamuis enim ore suo non frequenter dixerit , Ego Deus sum : operibus tamen hoc idem demonstrauit . Neque tamen suam diuinitatem occuluit , neque etiam Deum patrem suum : nec etiam illos inhiuit , qui se & Deum esse , & Dei filium confessi sunt . Nathanaiel enim dicens , Tu es filius Dei , tu es rex Israël : non reprehensus est , ut hi qui Lycaoniae Paulum & Barnabam deos esse sentiebant , ipsisque tantumquam dijs sacrificaturi erant , increpati sunt ab ipsis dicentibus , Desistite à re tam absurda , nos etenim homines sumus iisdem quibus & uos malis obnoxij : & priusquam loquerentur , uestimenta sua dilaniauerunt . Verum Nathanaielis confessio recepta simul & laudata est . Adhuc Domino discipulos suos interrogante , Quem nam me dicunt homines esse filium hominis , cum non opus haberet hæc interrogare , qui omnia priusquam ipsi nascerentur , iam antè nouerat : sed cum illos in sublimiorem cognitionem uellet inducere . Discipulisque varias aliorum sententias de illo exponētibus , Petrus etiam adiiciens , Tu es Christus filius Dei uiuentis : non audiuit à Christo , Erras o Petre , ne erres , magister enim tuus sum , audi & agnosce ueritatē cum omnibus his , non sum filius Dei , impossibile enim est ut Deus filium habeat . Sed quid ? Dicit illi Christus , Beatus es Simon fili Iona . Quoniam caro & sanguis non reuelauit tibi , sed pater meus qui in cœlis est . confirmans omnino illius sermonem . In gratiam uero & præmium ueræ & indubitatae confessionis , dedit illi clauēs regni cœlorum . Item octauo post Christi resurrectionem die , cum Thomas Christi manus latusque contrectauisset , & cognouisset hunc sine omni controuersia esse Christum , altum exclamauit , Dominus meus , Deus meus . Quid uero Christus ad Thomam ? Quoniam uidisti me , credidisti . Beati qui non uident , & credunt . Et hæc quidem illi tradiderunt . Videamus uero ea quæ Christus de seipso protulit . Amen Amen dico uobis , inquit , uenit hora & nunc est , quando mortui audient uocem filij Dei , & qui audiuerint , uiuent . Sicut enim pater uitam habet in seipso , sic etiam filio dedit , ut uitam habeat in seipso . Et potestatem dedit illi ut faciat iudiciū : quia filius hominis est . Ne miremini illud : Quoniam ueniet hora , quando omnes

Act. 14.

cc

cc

Ioan. 5.

cc

cc

cc

cc

k 3 qui

Alcorum

qui in monumentis sunt, audient uocem eius: & egrediētur hi quidem qui bona fecerunt, ad resurrectionem uitae: qui uero mala operati sunt, in resurrectionē iudicij. Et rursum: Amen amen dico uobis, qui credit in me, habet uitam aeternam. Quid uobis uidetur? Num Christus se Deum dicit, & Dei filium, an non? In eo certe quod dicit, Venit hora quando mortui audiēt uocem filij Dei, ostēdit Deū habere filium, qui est ipse Christus. Illud uero, Audient mortui uocem eius, & uiuēt: ostendit eū Dominū esse, & potestātē habere uitae & mortis & nunc & semper. Quemadmodum enim pater uitam habet in seipso, sic & filius. Cū uero ait, ad faciendū iudiciū: secundū huius aduentum significauit, & iudiciū quod facturū est, quemadmodū in secunda Apologia luculēter demonstratū est. Eo autē quod dicit, Quia filius hominis est: ne miremini hoc. Veniet enim hora, qua hi qui in monumētis sunt, audient uocē eius, & exhibunt in resurrectionē, iudicium & retributionem. Seipsum Deum esse ostendit, sed etiā hominē. Hae enim omnia Dei opera sunt. Quapropter & uetus scriptura Theologiae nomen accepit, utpote quae Dei sermones contineat: noua quoque idem nominis habet, cū & ipsa similiter eosdē cōprehendat, imprimis uero Theurgia uocatur, eo quod Christus opere & factis compleuerit, quae olim à prophetis erant praedicta: & summa cum bonitate administrauit ea quae inter nos humilia erant, cum diuinis suis supremē cōiungens, secundū patris bene placitū & spiritus cooperationē.

Ioan. 6. Vnde meritō sanē dixerimus, Magnifica sunt opera tua Domine, omnia fecisti sapienter. Cum itaque Christus Deus sit, ut demonstratum est, & Dei filius, est etiā homo, hominisque filius secundū carnē, & praedicatus est à conditione mūdi, & apparuit ex uerbis prophetarū & uisionibus, quā ipso Deo patre illud de ipso testāte. Tempore autē hoc postulante, Christus hoc ipsum dilucide declarauit uerbis simul & operibus, omniaque comprehendens dixit: Qui credit in me, habet uitam aeternam. his inquam, diuinitatem uitam animae ab hac corporali. Hae enim ubi ad tempus uisa fuerit, transit: animae autem uita sempiterna est, quemadmodū & mors illius. Nihilominus tamē corpus illud corruptibile & mortale Creator huius, Deus nimirū, non derelinquet in morte & corruptione: sed postquam illud incorruptibili & immortalī naturae induerit, integri & immortales resuscitati, iuxta oraculum, cum Deo erimus. Per ipsa igitur uerba quae antea sapius locutus est, nihilque minus ex his quae nos nō adscripsimus, Christus seipsum manifeste Deum & hominem esse declarauit. Ceterum cū illi qui à natiuitate sua caecus extiterat, sanitatem & uisum restituisset, cū ille iam uideret, sic ad eū dixit, Credis ne in filiū Dei? Ille uero ait, Et quis nam est Domine ut credā in illum? Dixit autē illi Iesus, Et uidisti eum, & qui loquitur tecū, ille est. Ille uero dixit, Credo Domine, & adorauit illum. Ceterū Mahomet quosdam accusans dicit, Reiecerunt ea quae non intelligūt, nec possunt enarrare. Hoc ipsi imprimis cōtigit, cū Christum negauit esse Dei filium, nec incarnatum credidit. Propter immensam enim stoliditatem illud negauit. Quin & trinitatis mysterium non admisit, non enim poterat personarum discrimen, ut dictum est, sine substantiarū discrimine consistens intelligere. Mirabilis, inquit, facta est scientia tua à me, multum confortata est. non potero ad ipsam. Quid enim aliud est quā incomprehensibilis & intellectū impossibilis Dei cognitio, quae ignorantiae confertur propter summam illam praeter omni cognitione mundana excellentiam? Ignorantia enim Dei non secundum priuationem, sed excellentiam dicitur,

Psalm. 138.

dicitur. Propter excellēs enim & inaccessibile lumen Dei, illud tenebras no-
 minauerunt. Quod enim uideri nequit, à tenebris ferè nihil differt. Posuit e-
 nim, inquit, tenebras absconsionem sui. Verum etiam Dei sapientiam & sci-
 entiam, omnem angelorum hominumq; excedentem intellectum, quæ nec
 ratione nec sermone explicari potest, Theologi stultitiam uocauerunt. Qua
 propter etiam sermonis Dei incarnationem illi ijdem Theologi uanitatē di-
 xerunt, cum plena sit, imò abundantissima sapientia, uirtute & salute. Si igitur
 apud Theologos mirabilis facta est Dei scientia, propter incomprehen-
 sibilem illam rationem, siq; agnoscetes infirmitatem suam confessi sunt, di-
 centes se non posse ad ipsam, quomodo uel uestigium cognitionis diuinæ
 inueniri liceret apud impietatis & mendacij inuentorem? Et qui cibos quos
 comedit ignorat, quo nempe modo in humores diuidantur, Deum conatur
 inuestigare. Occlusis igitur animæ & mentis suæ oculis, non cognouit solē
 iustitiæ: quapropter etiam reprobauit ipsum iustitiæ solem, filium scilicet &
 sermonem Dei, cumq; hoc patrem simul & spiritum. Qui enim filium non
 habet, inquit Saluator, neq; patrem habet. Qui uero nec filium nec patrē ha-
 bet, necessariò etiā spiritu sancto caret. Cum hæc igitur ita se habeant, impie
 reuera locutus est Mahomet, qd Saluator nihil in uniuersum de se dixerit,
 quod Deus sit, uel Dei filius. Verum de his quidem sic. Nunc autem secun-
 dam inspiciamus Mahometis demonstrationem, qua dicit Christum cū lu-
 dæis disputantem sic dixisse, Adorate Deum meum & Deum uestrū, & Do-
 minum meū & Dominū uestrum. Nos itaq; antè de Mahomete diximus,
 quod nonnunquam quidem impudenter mentiatur, nōnunquam uero ue-
 ritati falsum admisceat: quod idem in præsentī hoc argumento facit. Hunc
 enim sibi finem proposuit, ut pro uirili sua uniuerso mundo persuadeat, ut
 Christum nec Deum nec Dei filium esse confiteantur: quapropter etiā hīc,
 quicquid in mētem uenit, loquitur. Præcipue autem falsum est, quod ad lu-
 dæos Christus hæc dixerit: deinde Christi sermo etiam talis non est. Cæte-
 rum post resurrectionem causa futuræ suæ assumptionis dixit discipulis su-
 is, Ascendo ad patrem meum & patrem uestrum, & Deum meū & Deum
 uestrum. Et quemadmodum in multis alijs Christus & Deus & homo de-
 claratur: ita etiam in hoc ipso sermone. Cum enim Christus hoc dicit, Ascen-
 do ad patrem meum & patrem uestrum, ostendit uerum illius patrem De-
 um esse, & Christum eiusdem esse naturæ & substantiæ. Quapropter distin-
 ctim dixit, Ascendo ad patrem meum. Si enim ipse alijs tātummodo similis
 esset, in genere hanc locutionem in prima persona protulisset, dicens, Ascen-
 do ad patrem nostrū. Cum uero distinctim dicat, Ascendo ad patrem meū,
 in prima persona, deinde Et patrē uestrū, quasi in secunda: nihil aliud omni-
 no dixit, nec aliud significauit q̃ quod ipse Christus natura sit Dei filius: aliq;
 uero omnes, gratia. Sicut & illud, Ego dixi Dñj estis, & omnes filij altissimi.
 Eundē igitur similē modū hoc notat, Deū meū & Deū uestrū. Et quod ceu
 homo hoc dixerit, Deum meū, per omnia clarū est. Verū neq; hoc similiter
 ut omnes homines dixit. De omnibus enim sanctis hominib. dicit, Deū esse
 deum ipsoꝝ, per gratiā scilicet: ut cum dicitur, Deus Abrahā Isaac & Iacob,
 & his similitum. Prius enim mundati & abluti à proprijs peccatis, & miseri-
 cordiæ uasa facti, gratiam Dei suscipiunt, & filij Dei redduntur, Deusq; illo-
 rum Deus esse dicitur. In Christo autem non sic, sed Deus pater illius esse
 dicitur. Quapropter proles ex persona patris est, & una natura, una substan-

Ioan. 20.

Psalm. 82.

Alcoran

tia, diuinitas & potentia patris est & filij. Deus uero Christi esse dicitur, propter unionem filij cum eodem cognomento secundum substantiam, non secundum sanctorum consuetudinem. Quare etiam de hoc distinctim dixit, Ascendo ad Deum meum & Deum uestrum. Vides, quomodo ea quae humilia in Christo sunt, sensum habent magnum, eximium & admirandum? Ex his ergo, quae Christus quidem bene locutus est, male uero citauit Mahomet, constat Christum Deum esse & hominem. Negat praeterea Mahomet Christum filium Dei esse & Deum, negat etiam quod incarnatus sit, nudum uero dicit hominem secundum Nestorij sententiam, & ex uirgine natum: sanctissimum uero esse omnium hominum, sapientem, & prophetam omnium prophetarum maximum. Et manifeste hunc hominibus excellentiorem esse dicit, Deum uero Deique filium non esse. Cum itaque uniuersa secundae & tertiae Apologiae tractatio in hoc uersetur, ut ostendatur, Christum & Deum esse & Dei filium, & quod Deus existens extremis temporibus ex sancta uirgine assumpta carne homo factus sit perfectus, quemadmodum & homo perfectus est: superuacaneum & nimis longum uidetur fore, si eadem rursus aggredieremur. Illic enim manifeste demonstratum est, Christum & Deum esse & hominem. Rursum dicit Mahomet, Non Christum a ludaeis occisum & crucifixum esse, sed alium quendam illi similem: & quod per imaginationem falsam uideatur, Christum esse crucifixum, Manicheorum opinionem secutus. Quemadmodum hoc eius studium esse percipitur, quod omnibus persuadeat ne Christum Deum Deique filium esse admittant: ita etiam omni studio in hoc est, ut illius incarnati omnem administrationem subuertat, simul & illius mortem. Nos itaque de eodem in secunda Apologia diximus, multisque argumentis & demonstrationibus euicimus, quod Christus Deus & Dei filius perfectusque homo sit. Verumtamen etiam nunc in praesenti sic dicimus. Homo cum per gratiam Dei imago esset, diaboli inuidia instigante, Dei preceptum transgressus, maledictionem a Deo accepit, & paradiso eiectus est, mortemque acquisiuit. Filius uero Dei, imago Dei naturaliter existens, eam quae secundum gratiam erat Dei imaginem induit, id est humanam naturam, ipsamque saluauit, & in pristinam beatitudinem restituit. Insuper quemadmodum oratio per linguae instrumentum ipsius animi meditationes exponit: sic etiam sermo Dei patris, per carnem patris sui consilia reuelauit, illiusque diuinitatem. Et quemadmodum rege aliquo unam domum populosissimae ciuitatis inhabitante tota ciuitas hostibus terribilior redditur: sic Christo unum inhabitante corpus, omnis humana natura diabolo formidabilior facta est. Et hoc ex martyribus & sanctis clare colligitur, qui mortem ceu rem nihil & somnum iudicauerunt, demonibus uero ceu seruis suis praeceperunt. Sicut igitur occultare conatur, quod Christus Deus & Dei filius sit, sic etiam incarnationem illius, quin & mortem & resurrectionem huius obscurare nititur, & propterea illud dicit non esse crucifixum. Ceterum hoc manifeste falsum est. Et primo, quod si non crucifixus est, cuius rei gratia Christiani in Christum rem finxerunt iniuriosissimam? Crucis enim mortem inhonestam & infamem esse ducebant, & propterea infelices Iudaei Christum dominum gloriae hoc mortis genere condemnauerunt. Verum intelligat, quod per crucis trophaeum & salutarem mortem, quae ipsa etiam Dei infirmitas dici solent, dissolutae sint omnes malae & aduersae potestates. Per crucem tenebras mundi depulit, & lucem scientiae reduxit. Per crucem & mortem illius crux confecta est, nec amplius mors est, nec diaboli tyrannis, Et corpus quidem Christi mortuum est, sepultum est, & resurrexit diuini-

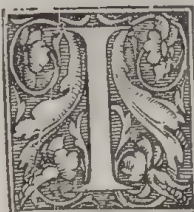
diuinitas uerò illius passionis experts permansit. Quemadmodum enim regis mandatum in charta descriptum, etiam charta corrupta incorruptum & inuiolatum permanet: sic etiam in Christo cōtigit. corpus quidem illius corruptionem suscepit, & mortuum est, corruptionem uerò absolutam minime: diuinitas autem illius passione omni caruit. Deus enim non patitur. Secundò, ipsi etiam Iudæi omnes Christi mortem testantur. nam dicunt se illum ceu maleficum occidisse. Tertiò, non in abstruso & abscondito loco mortuus est, ut mors illius cælaretur, & unà cum morte illius quoque resurrectio: sed secundum diuinā ordinationem mors Domini in tempus paschæ incidit, ut iuxta consuetudinem omnis Iudæorum multitudo congregaretur, duodecim scilicet tribus: omnibusque mors Christi innotesceret, ne forte locum inuenirent aliquem, qui Saluatoris mortem cuperet cælare, ut in præfenti conatur Mahomet. Quartò, quod non morte naturali obiit, sed Iudæis mortis suæ arbitrium permisit: quemadmodum generosus athleta non ipse concertatorem & colluctatorem eligit, sed cum uno quolibet congreditur: sic etiam Christus, qui solo uerbo in terram prostrauerat quærentes se, omnem potestatem Iudæis permisit, qui & ipsi crucis mortem elegerunt, ignorantes miseri etiam mortem hanc prophetiæ figuram implere. Dauid enim inquit, Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. Quid nam hoc uaticinio innuēt? Non aliud certe, quam quod ueluti angulus duos coniungit & colligat parietes, unumque facit: sic & Christus, quem scriptura petram uocauit, quam reprobauerunt, & ceu inutilem reiecerunt, nulliusque præcij ædificatores Iudæi, qui sanè confirmauerunt Dei oracula in ædificationem & salutem gentis suæ: hic inquam Christus factus est in caput anguli, id est coniunxit uetus Testamentum, & gētes, & his utrinque coniunctis unam fecit domum in habitaculum Dei: & extensis in cruce manibus, distātia inter se collegit, et in unum nouum hominem unamque fidem cōstituit. Sed & aërem quoniā princeps aëris infecerat diabolus, sanctificauit Christus per suum in crucis summitatem ascensum. Poterit uerò aliquis & hoc dicere, quod Christus non mortuus sit, ea qua Ioannes & Esaias morte obierunt, (e quibus ille quidem capite truncatus, hic uero serra lignea medius dissectus est) sed corpus saluum & integrum conseruans, docuit hoc facto nos, quod ecclesiam, quia corpus Christi est, non liceat maleuolis in diuersas partes discindere. Insuper dicit, Deum ad se, id est in coelos uocauisse Christum, deinde uerò & ipsum moriturum: hæreticis Donatistis cōsentiens, quæ hæresis Dei de Christo confessionē destruit. Quod enim in coelos assumptus sit Christus, testatur, nec eundē negat denuò uenturum. quod uero ceu Deus & iudex uniuersæ terræ uenturus sit, abnegat: sed in star Helia & Enoch Christum uenturum esse prædicat. Illius morte autem antè negata, nunc dicit etiā Christum moriturum, ubi Antichristum occiderit. Quoniam uerò superius sæpe & multifariam de Christo diximus, sufficiunt ea quæ dicta sunt, in tantæ impietatis confutationem & solutionem. Et hæc sanè sunt quæ de Christo à Mahomete sunt tradita. De sancta uerò Maria uirgine & Deipara dicit, quod Christiani illam in deos referant. Quoniam uerò etiam de hac absurditate in tertia Apologia diximus sufficenter, plura non dicemus: ea enim quæ dicta sunt, huc sufficiunt. Item in capitulo Amram, de uirgine sancta Maria Deipara dicit, eam filiā esse ipsius Amram, qui pater est Moysis & Aaronis. Quemadmodum etiam in capite

pute Mariam dare dicit, Christi matrem Mariam Moſis & Aaronis ſorem fuiſſe. Quod ſanè Amram Moſis & Aaronis parens fuerit, uerum eſt. Cuius autem filia ſit Deipara uirgo, & e quibus nata, omnibus manifeſtum eſt. Moſis enim ſoror Maria in deſerto mortua eſt. Annis autē ab hinc elapſis mille quingentis nata eſt Deipara uirgo. En tam ſcitè ſtultus hic in toto opere ſuo ueritatem obſeruat.

IN MAHOMETEM ORATIO

QVARTA.

PROVERB.

PIVS, ut admirandus ille Solomon teſtatur, cū in profundum peccatorum inciderit, contemnit illud. Et quis impius magis ipſo Mahomet? Et quod nam peccatorū profundum eſt, quæ deniq; tenebræ, in quas inſelix hic non inciderit? Inter alia enim figmenta & prodigia falſa, etiam hanc uifionem finxit nefandam, quæ uerbotenus apud illum in Capite filiorum Iſraël talis legitur: Laus illi, qui fecit tranſire ſeruum ſuum unius noctis tēpore ex oratorio Elarā, quod eſt templū urbis Mechæ, uſq; ad oratorium longiſſime diſtans, templū ſcilicet ſanctū in Hieruſalem, quam benediximus. Quodam die cum Mahomet iuxta tempus conſtitutū ceciniffet, dixit hominib. Intelligite homines. Cū heri à uobis diſceſſiſſem, uenit ad me poſt ueſperinam pſalmodiam angelus Gabriel, dixitq; mihi: Mahomet, Dominus præcipit tibi ut illum inuiſas. Cui dixi, Et ubi uidebo illum? Et reſpondit Gabriel, In eo loco quem inhabitat. Et tunc iumentum adduxit mihi maius quidem aſino, mulo autem minus, cui nomen Emparak. & dixit ad me, Conſcēde hoc, & ad domum ſanctam pergito. Iumentū uero à me iam aſcēſuro aufugit. cui dixit angelus, Conſiſte, Mahomet enim is eſt qui te conſcendet. Et reſpondit iumentū, Num in huius gratiam ſum miſſum? Reſpondit uero Gabriel, Ita. Et dixit iumentum, Nequaquam ut me conſcendat admifero, niſi prius pro me Deum orauerit. Ego autem pro iumento Deum orauī, & conſcendi illud: quod me inſidente, gradu molli incedebat, ungulam ſuam in horizontē uiſus ſui ſuper infigēdo: unde minori temporis interuallo, quā lapidis iactus abſolui poſſit, ad domum ſanctam peruenimus unā cum Gabriele angelo, qui duxit me ad rupem quādā, quæ erat in domo Dei Hieroſolymæ. Et dixit mihi Gabriel, Deſcēde, quoniā de petra hac cœlum petes. Et deſcendi. Angelus uero Gabriel circulo quodam ad rupem alligauit iumentum Emparak, & me humeris ſuis ſublatū ad cœlum uſq; portauit. Quò cum perueniſſemus, pulſauit fores Gabriel. cui dictum eſt, Quis eſ? Reſpondit is, Ego ſum Gabriel. Et ruruſ dictum eſt illi, Et quis tibi comes? Reſpondit is, Mahomet. Dixit ruruſ ianitor, Num in huius gratiam ablegatus eras? Et dixit Gabriel, Eram. Quo dicto, portam nobis aperuit, & uidi turbā angelorum, quibus bis incuruatis genibus preces obtuli. Poſt hæc uero ſuſcepit me Gabriel, & ad cœlum ſecūdum perduxit, cuius interuallum à primo erat iter annorum quingentorum. Et quem admodum apud primum cœlū fores pulſauit, reſponſumq; accepit: eadem ratione ad cœlum uſq; ſeptimum peruenimus, in quo uidere licebat angelo rum turbam, quorum ſinguli millenis uicibus toto mundo maiores erant, e quibus quilibet ſeptingēta millia habuit capita, & in unoquoq; capite ſeptingēta

tingenta myriadum ora, & in unoquoque ore mille & septingētas linguas laudantes Deum septingentis myriadum idiomatis. Et uidit quendam angelum lugentem, causamque luctus sui inquisiuit: quam hic respondit peccatum esse. Ipse autem intercessit pro illo. Et sic me, inquit, Gabriel alteri commisit angelo, qui idem alteri, & sic deinceps, donec coram Deo & tribunali ipsius constituti. Et tetigit me manu sua Deus inter scapulas, donec frigus manus sue penetravit ad medullam spinæ meæ. Et dixit mihi Deus, Imposui uota tibi & populo tuo. Descendenti uero mihi ad cœlum quartum usque, consuluit Moses ut redirem ad Deum, alleuiaturus populum qui ad uota hæc sufficere nullo modo posset. unde primo reditu remissionem decem uotorum impetraui: quin in tertium quintumque reditum usque ita uotorum numerus imminutus est, ut paucissima superessent. Dicente autem Mose, populum nec hoc modo ferre posse, me autem toties ad Deum reuerti pudebat, nec amplius adi, sed consensu iumento Emparak, in ædē ciuitatis Mechæ festinās reuersus sum. Tēpus uero omnium horum minuserat quæ decima noctis portio. A Mahomete uero hanc uisionem enarrante, multa defecerunt hominum millia, qui dicebant illi, Ascende hodie in cœlum nobis uidentibus, ut angelos occurrentes tibi uideamus. Nonne tuum ipsius agnoscis mendacium? Et dixit Mahomet: Laus Deo meo. Num ego alius quispiam sum quam unus hominum, & apostolus? Maiores uestri miraculis non crediderunt, nec uos ipsi creditis: nec credetis unquam, nisi per gladium. Et quid nam dicat aliquis de falsa hac & absurda uisione? Ex ipsius enim Mahometis uerbis conuincitur. Is enim est qui dixit, cum spumans hinc inde uolueretur, quod uenientis ad se Gabrielis angeli a Deo missi aspectum sustinere non posset, & propterea cadere exanimi similem, audire autem se angeli sermones ceu tintinnabulum æneum resonans. Qui igitur unius angeli aspectum sustinere non potuit, quomodo tot angelorum splendorem potuit intueri? quin etiā curiosius de his inquirere, tot capita numerare, & tot intra labia illorum linguas, tum etiā tam uarias hymnorum Dei uicissitudines et idiomata discernere? Non enim Gabriel soli se anteponebat, sed etiā omnibus his ad quos Gabrieli non permittebatur ingredi. sed tanto illis erat inferior, ut ipsum Mahometē alteri angelo committeret, qui & ipse alteri, & sic deinceps se per singulos in angelorum turbā peruenisse, quos & ipsos tandem transcenderit, donec ad Deum perueniens mutuo cum illo usus sit colloquio. Ad hæc se non modo omnibus his præfert, sed etiam amantē se pro illis inducit. Cessio nunc dicere de magno illo Dei spectatore Mose, quem, ut ipse dicit, in quarto cœlo conspexit, cum ipse ad septimum usque ascēderit, & ad Deum usque peruenierit, cumque illo sit collocutus. & post hæc egressus sit, & descenderit ad cœlum quartum, ut dictum est: ubi & in Mosem incidit, & hunc quoque illi consuluisse, ut reuersus oraret Deum pro populo, uotumque redderet leuius, populo nimirum infirmiore ad hoc existente. quo consilio usum ad Deum rediisse, & hæc orauisse ab illo: quod etiam illi concessum sit, uoti que pondus alleuiatum. Cum uero Moses illum cogeret, denuo, et sic quinque uicibus ad Deum rediisse, uotumque denuo esse imminutum. Mose uero neque sic contento, sed suadente ut denuo reuerteretur, uoti que remissionem maiorem impetraret, se non annuisse, sed consensu iumento suo Emparak, in locum suum pristinum perrexisse. Inspice quæso mendacium omnis ignorantiae plenum. Deum, quem & ipse Mahomet creatorem cœli & terræ esse confitetur, corporeum facit, non incorporeum. Num

men

men autem incorporeum est, quantitate caret, & magnitudine, nec specie ul-
la circumscribitur. Quod cum natura sua propria tale sit, quomodo ex mem-
bris consistet? Si quis enim hoc concesserit, quomodo incorporeum esse in-
telligetur? Quod enim figuram habet, omnino & quantitati subiacet: quod
vero quantitatem habuerit, locum habeat oportet: quod autem in loco est, ne-
cessario circumscribitur. Quomodo autem aliquis hæc corporea & corporis
propria, sanctæ illi & incorporeæ naturæ Dei tribuerit, qui modo ratione
non careat? Et patriarcha quidem Abraham in veteri illa Dei apparitione,
seipsum terram & cinerem esse reputauit, dixitque. Daniele autem, qui talis tan-
tusque erat, uidente angelum, conuersa est gloria ipsius in corruptionem: id est,
paulisper uitam suam abiecit. David autem dicit: Qui in terram despiciens,
ipsam tremere facit. Mahomet uero omnibus angelicis uirtutibus superior
factus, immediate cum Deo collocutus est, & pro angelis & uniuerso mun-
do preces obtulit, & uotis suis potitus est. Cæterum miror, quæ fiat ut teme-
rarius ille & arrogans non hæc etiam dicere ausus fuerit, quod Dei naturam
deprehenderit, qualem & Deus ipse nouit. Verum qui habitat in cœlis, ir-
ridebit eum, & qui cum eo sunt, & Dominus subsannat eos. Præterea,
num Deus populi uires nouisse non poterat, sed ceruici illorum legem por-
tatu impossibilem imposuit? Et qualis nam Deus hic, qui nec creaturam su-
am agnoscit, nec creaturæ suæ uires? Quod si uero Deus cum uerus sit, & om-
nia priusquam generentur agnoscat, legem quidem Moysi dedit imperfe-
ctam propter hominum infirmitatem, perfectam uero per Euangelium, quo-
modo perfectam illam, aut obliuione aut poenitentia ductus in imperfectam
denuo reduxit? Perfectum enim tunc perfectum est, si nec defectus aliquis
insit, nec superfluum aliquid aut superuacaneum, ut de Euangelio ipsa ueri-
tas testatur. quin et ipse Mahomet hoc perfectum, uerum, sanctum, salutem
& uiam uocat. Mahometistæ uero iustificantes impium, dicunt Christum
magna docuisse, & impossibilia. Quis enim proximum ut seipsum amare
potest? & Deum ex toto corde suo? Quis potest pro persecutoribus suis &
calumniatoribus orare? Quis potest diligere inimicos suos, &c. Quapropter
milit, inquit, Deus Mahometem & Alcorranum, remissionis & relaxatio-
nis gratia, quo homines facilius legem ad salutem ipsorum implerent. Quod
si quidem Christus non declaratus esset Deus & Dei filius, sed nudus tan-
tum homo, ut & Moses, demonstrationibus utique aliquibus opus esset ad ue-
ritatis declarationem: cum uero hunc Deum esse clarissime appareat, super-
uacaneum uidetur aliquam de hoc defensionem instituere. Secundum hoc
enim quod Deus & creator est, creaturæ suæ uires nouit. Verumtamen ex
ipsius Mahometis sermonibus rei absurditatem colligamus. Is est, qui testa-
tur & dicit, Christum sermonem Dei esse, spiritum Dei, & animam Dei.
Quod si sermo & ratio Dei est, cur quæso, qui omnia nouit, hæc sine omni
ratione fecit? Dei enim ratio nunquam aliquid ignorare uidetur. Non enim
secundum quod filius Dei est, Deo & patre minor est: neque secundum quod
sermo est, uel ratio illius. Et si anima Dei & spiritus Dei est, cur animabus &
spiritibus hominum pondus imposuit portatu impossibilis? Ad hæc idem di-
cit affeclis suis, quod nullius sint ualoris nisi Moysi legem, Euangelium & Al-
corranum impleuerint. Quod si igitur Euangelium grauius docet, & portatu
difficilia, quomodo præceptor uester hoc uobis præcipit, quod nisi implea-
tis ueterem legem & Euangelium, nihil sit: id est, nulla in uobis sit utilitas?

Quod

Quod si autem Euangelium perfectum est (ut nemo negat) frustra iustificatur Alchorranum, quod concessionis & remissionis causa latum sit: & reuera mendacij insimulatis Euangelium & Christum. Quomodo enim Euangelium perfectum esse posset, si indigeret emendatione? Item, si Gabriel hunc humeris suis sustulit, quid nam iumento opus erat, quo ex Mecha Hierosolymam usque ueheretur? Item, quis nam dimensus itineris interuallum, quod inter cœlum primum & secundum est, deprehendit illud quingentorum annorum spacio constare, & illud Mahometi retulit? Item, si per pedum gressus interuallum hoc mensuratum est, quomodo corpus crassum densumque ea calcauit, quæ supra cœlos sunt, ut hic prodigiose fingit? Et si hoc quidem impossibile est, angeli uero & animæ hominum illuc ascendunt, quomodo quæ incorporea sunt, corporeo gressu metiuntur ea quæ supra cœlos sunt constituta? cum minimo temporis spacio ea quæ sub cœlo sunt transire possint, utpote aërem, æthera, & alia his similia? Item quomodo in ascensu ut cœlum ascenderet, angelorum opera usus est: in descensu autem nequaquam, sed solo iumento Emparak, ut saluus in Mecham reduceretur? Et quis tam stolidus, ut talia non condemnet? Quapropter interdicunt asseclæ illius, ne quis cum aliquibus disputet, redargutionem metuentes: utpote cum non ignorent præceptoris sui uanitatem. Verumtamē & hi inter se mutuo dissentiunt, et alij quidem mortis metu uel inuiti sequuntur: & si forte liberi & sui iuris essent, confestim Christianis ascriberentur, alij uero errore seducti, pro firmis, ueris & confessis retinent Mahometis mendacia & prodigiosa figmenta, alij rursus à lege patriâ propter maiorum reuerentiam desistere nolunt: uerum illis defensionem coram Deo pro se subeundam imponunt. alij quoque propter uiuendi licentiam & libertatem, uoluptatumque concessionem errori renunciare nolunt, pluris nimirum facientes impuritatem & stulticiam: non ignari interim, quod quæ dicuntur, à Deo non sint: dicunt tamen palam, ut antè dictum est, uias præceptorum tuorum agnoscere nolo. Qua de causa nec sacrâ scripturam legere permittitur apud illos, ne per hanc præceptoris sui stultitia appareat & confutetur. In capite Iona enim sic inquit: Quisquis deprehensus fuerit quod Alcorrano contradicat, mortis supplicium luto, nec alij quam illi credant. In capite autem Amram ait, Non alij credite nisi legem nostram sequenti. Et qui Euangelium salutem esse dicit, & uiam, nihilque esse Sarracenos nisi Euangelium legemque impleuerint: en deinde idem quasi proprii sermonis oblitus, in eodē sermone dicit, Mihi mea lex sit & uobis uestra. Vos ab his quæ ipse facio immunes estis, & ego ab iis quæ uos. Hoc itaque peruersæ & errabundæ mentis proprium est, ut non ab honesto tantum & bono dissentiat, sed ut nec secum unquam conuenire possit, qualis & Mahomet hic in toto suo opere deprehenditur. Christianorum uero scripta non sic. uerum omnis sacra scriptura tam uetus quam noua, singulæ sibi inuicem quam exactissime consentiunt: & rursus utraque inter se mutuo eadem sentire & dicere depræhenduntur: & meritò. Deus enim ipse author & legislator est ueteris & noui Testamenti. Ego autem ipse forassis cum Esaia & Dauide dixero: Quare, ô domine, uia impiorum prosperatur? Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei. Quoniam zelauit super iníquos, pacem peccatorum uidens. Quoniam non est respectus in morte ipsorum, & firmamentum in plaga ipsorum. In laboribus hominum non sunt, & cum hominibus non flagellantur. Ideò tenuit eos su

Alcoran

» eos superbia ipsorum in finem. Operti sunt iniquitate & impietate sua. Pro-
» dibit quasi ex adipe iniquitas ipsorum. Transierunt in affectum cordis, co-
» gitauerunt & locuti sunt in nequitia. Iniquitatem in excelsis locuti sunt.
» Posuerunt in coelum os suum, & lingua ipsorum transiuit in terram. Ve-
» rumtamen cum diuino Dauide etiam ipse clamabo: Propter dolos ipso-
» rum posuisti eis mala, Domine, deiecisti eos cum extollerentur. Quomodo
» facti sunt in desolationem? Subito defecerunt, perierunt propter iniqui-
» tatem suam ueluti somnium exurgentis. Domine, in ciuitate tua imaginem
» ipsorum ad nihilum rediges. Præterea in capite dicit Maho-
» met, quod & demones salutem sint consecuturi, Origenis hæresim secutus.
» & quamuis alio in loco idem dicat, quod multi ex dæmonibus, cum Maho-
» metis Alcorranum prælegi audiissent, collaudauerunt, & admirati sunt: &
» cum credidissent, salutem sunt consecuti: nunc tamen non sic dicit, sed uni-
» uersaliter dæmones saluandos fore affirmat. Siquidem potest unus & is so-
» lus ex illorum numero saluari, omnes etiam saluari possunt. Sed quemadmo-
» dum ipse sibi ubique contrarius est, ita etiam hoc loco. Hic enim, omnesque hu-
» ius asseclæ, Euangelium per omnia perfectum, sanctum & salutare, utpote
» Christi sermones, asserunt: nunc uero, ut & aliàs sapius, huic omnino con-
» tradicunt. Christus enim ad gehenna dignos sic dixit: Abite à me maledicti
» in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ipsius. His itaque uerbis
» nullum dæmonum à pœna excepit: & merito. Qui enim saluatus est cum
» poenitentia, simul etiam ipse pro uirili salutis uiam per opera obseruat. In
» corpore enim non potest homo pro sui animi uoluntate uel in morbum non
» incidere, aut cum inciderit sua potestate ad pristinam ualitudinem reuerti. a-
» nimæ uero negotium longe secus habet. Omnis enim homo in sua potesta-
» te habet, ne in peccatum (qui animæ morbus est) incidat: cum uero pecca-
» uerit, sui arbitrij est, ut seipsum denuo reuocet, utque non modo ad pristinam
» animæ sanitatem reuertatur, sed etiam ut multis modis hanc superet, & uel
» per poenitentiam faciat fide digna & idonea: uel post secundam, quod dici-
» tur, nauigationem solummodo poenitentiam agere deprehenditur. Et Deus
» clementissimus, qui propter hominum salutem cœlos inclinauit, & descendens
» homo factus est, effudit misericordiam suam, quæ maior est omni opere an-
» gelorum simul & hominum, quam etiam omnibus antepōnit uirtutibus, &
» ad se omnes aduocat, amicosque suos constituit. In diabolo autem ubi poeni-
» tentia? ubi humilitas? ex hac enim poenitentia enascitur. Prius enim seip-
» sum homo ceu maleficum condemnat, deinde peccatorum à se commissio-
» rum agit poenitentiam. Diabolus autem contra. Quin potius amat pecca-
» tum quod admisit, & pro uirili humanæ perditionis propinator & coopera-
» rius esse uidetur. Quæ igitur Dei cum diabolo est communio? Stulte igitur
» Mahomet, etiam dæmones saluari asseruit.

» Porro etiam hoc de Alcorrano Mahomet dicit, Neminem mortaliū,
» nec seipsum quoque interpretationē & sensum huius percipere, præter solum
» Deum. Quod si hoc uerum est, quæ nam est Alcorrani utilitas? Fortassis
» enim sic prodesse poterat, si quæ à Deo dicta sunt, intelligerent. Cum uero
» ipse etiam Mahomet testetur, neminem mortaliū ea quæ Alcorrano conti-
» nentur intelligere, quæ nam huius est utilitas? Nulla prorsus. Et quæ nam
» demonstratio hac euidentior est, quod lex à Mahomete lata Deum non ha-
» beat authorem? Deus enim leges non frustra sancit. En igitur manifeste cō-
» stat,

stat, Alcorra-
nim. Qu-
stamento co-
& bonas est
lum impleu-
nullum edi-
tinet manife-
stuit arbitri-
ordine con-
pat. Deus e-
esse apparet
& simplicita-
& quomod-
malorum ex
tradant ipsi
miseri Chri-
nim lex, qu-
lum matri
uirtute diu-
uigine om-
san dicit: C-
quoniam
huic uirgi-
rit, et serm-
personis co-
men intue-
no priusqu-
inutilem u-
nere: & an-
tiam omni-
sanctum bo-
tionem. Qu-
stus est, ut
rano memi-
Maria pro-
de angelo
rotale nubi-
terea Chri-
atque proph-
phetam dic-
testantur, c-
ex domo A-
stus nunq-
test) Mah-
tisq; alijs p-
est item, C-
Helmaida
mundauer

stat, Alcorranum à Deo nō esse, uerum figmentum rationis huius infœlicis-
 simum. Quod etiam ex ipso Alcorrano patet, cum nec ueteri nec nouo Te-
 stamento consentiat, ipso interim Mahomete cōfidente, scripturas et sanctas
 & bonas esse: & assecras ipsius precij nullius esse, nisi & legem & Euange-
 lium impleuerint. Item, ipse sibi ferè per omnia cōtradicit. Item, miraculum
 nullum edidit in dictorum suorum comprobationem. Item, mendacia con-
 tinet manifesta, quod à Deo alienum est. Item, uiolentum est, & liberum de-
 struit arbitrium, quod nec Deus ipse unquam subuertit. Tum etiam, nullo
 ordine confusum est. Quod autem ordine caret, à Deo longe lateq; discre-
 pat. Deus enim nequaquam confusionis Deus est. Item, manifeste malum
 esse apparet. Et quomodo à Deo originem duceret, qui omnem probitatem
 & simplicitatem excedit? Item, confictas & prodigiosas uisiones continet.
 & quomodo id à Deo esset, ueritatis creatore & largitore? Omnium uero
 malorum extremum & primum est, quod à Deo Alcorranum latum esse
 tradant ipsi, Deo calumniam struentes. Miror sanè, & obstupefco, quī nam
 miseri Christo & doctrina illius neglecta, Mahometem secuti sint. Huius e-
 nim lex, quam Alcorranum uocant, hoc idem tradit, quod hoc per ange-
 lum matri I E S V annunciatum sit, & quod spiritu sancto sit sanctificata, &
 uirtute diuina cōcoeperit, neq; naturæ efficacia, & Christum ex sanctissima
 uirgine omniumq; mulierum castissima esse genitum. In capite enim Aenes
 san dicit: O sodales libri, id est ô fideles, nihil de Deo citra ueritatem dicite, "
 quoniam Christus Iesus filius est Mariæ, apostolus Dei, et Dei sermo, quem "
 huic uirgini indidit per spiritum sanctum. En igitur cum Deum nominaue- "
 rit, et sermonem Dei, & sanctum spiritum (trinitatem nimirum, quæ tribus "
 personis constat) non tamen miser hic animæ oculos aperuit, ut trinitatis lu-
 men intueretur: nec immerito. Quemadmodum enim qui in utero mater-
 no priusquam in lucem edantur foetus delitescunt, uitam quidem habent,
 inutilem uero & irrationalem, animamq; quæ bonum à malo nequit discer-
 nere: & ante legitimum tempus editi, non homines, sed abortus sunt. Sic e-
 tiam omnis impius, qui nō regeneratus est per aquam & spiritum, id est per
 sanctum baptismum, cœlestem lucem uidere non potest, & ueritatis cogni-
 tionem. Quapropter oclusis animæ suæ oculis, miser hic in tenebris dereli-
 ctus est, ut & pater eius diabolus. Spiritus sancti enim indefinenter in Alcor-
 rano meminit. Dicit enim in capite Empiæ, sub persona Dei, Quoniam in
 Maria produximus ex spiritu sancto. Nec omnino dicere potest, Deum hæc
 de angelo quopiam dixisse. Et de Christo quidem talia. De Mahomete ue-
 ro tale nihil dicit, uerum quod orphanus fuerit, et erro, à Deo collectus. Præ-
 terea Christum sermonem Dei nominat, ut modò diximus, & animā Dei,
 atq; prophetam omnium prophetarum maximum: Mahometem uero pro-
 phetam dicit simpliciter. Item Christum ex Abraham Isaac & Iacob genitū
 testantur, qui promissiones habuerunt: Mahomet uero ex Ismaële est, qui
 ex domo Abraham unā cum matre sua ancilla Agar eiectus est. Ad hæc Chri-
 stus nunquam peccauit (sermo enim Dei, & illius spiritus, peccare non po-
 test) Mahomet uero idololatra fuit, homicida, prædo, & intemperans, mul-
 tisq; alijs peccatis adobrutus, propter quæ, ut ipse fatetur, Deus sui misertus
 est. Item, Christus horrenda & stupenda edidit miracula, ut etiam in capite
 Helmaida demonstratum est, quod Christus cæcos illuminauerit, leprosos
 mundauerit, mortuos suscitauit, aliaq; fecerit infinita: Mahomet uero nullū
 1 2 in Al-

Alcorani

in Alcorrani probationem miraculum edidit, præter illud de luna expositum, quod manifeste falsum est: & alia quædam fœda, quæ propter summam ipsorum infamiam silentio præterierunt. Præterea iuxta Euangelij & ipsius ueritatis testimonium Christus crucifixus est, mortuus & sepultus, resurrexit, & assumptus ad dextram patris sedet: iuxta Alcorrani uero sententiam, ceu honoraturi eum dicunt, quod non mortuus sit, assumptus tamen dicitur. Et ecce quomodo Euangelica ueritate, et ipsius Mahometis fallacijs demonstratur, Christum uiuere. Mahomet uero hic, ut & omnes illius asseclæ fatentur mortuum esse, at non resurrexisse. Oportet igitur propter hæc omnia Christum adorare, nec Mahometi adherere. Quomodo enim Dei oracula homini, diabolo per omnia simili, concederentur? Et si uoles, collatis utriusque proprietates horum cognoscamus. Diabolus elatus est et arrogans, similiter & Mahomet. Quis enim Mahomete maior est, qui coelis superatis, ut ipse de se dixit, & omnibus angelicis potestatibus, cum Deo collocutus est, & intercessor patronusque angelorum, qui ceciderunt, factus, quin etiam totius mundi aduocatus? Diabolus homicida est, & Mahomet legibus suis non morigeros morti adiudicauit. Diabolus seductor est, & Mahomet uoluptatibus concessis & ceu esca hamo affixa stultiores sibi conciliauit. Diabolus mendax est, non tamen in tantum quantum Mahomet, ut per totum Alcoranum clare ostenditur. Diabolus supputridus est, & hypocrita: & quis hoc magis quam Mahomet, qui humilitate simulata animi sublimitatem amplectus est? Diabolus uetitorum consultor est, quod imprimis facit Mahomet: nihil enim sani, nihil commodi, nihil Deo placens, sed omnia Deo legique diuinæ contraria docuit. Diabolus Dei nulla religione tenetur: & per omnia illi similis perditionis filius Mahomet. Deum enim adoratur & prædicat sphaericum, uel globosum, & frigidissimum. Deum inquam adoratur, qui nec generatus est, nec generatur: non intelligens infelix, quod corpus, non Deum adoret. Sphæra enim corporis species, & frigiditas corporis qualitas est. Quod uero Deum uocat nec generantem, nec generatum, nec corpus adoratur, nec Deum incorporeum uerum: sed Deum colit, quem impiorum fingunt somnia. Ridiculum enim omnino est, solem aliquem celebrare lumine carere, & fontem aquis destitutum, & mentem ratione nulla præditam. Pereat itaque Deus huiusmodi. Christianorum uero Deus unus est, qui ante omnia de omnibus, in omnibus, & super omnia est in nomine patris filij, & spiritus sancti creditus & honoratus, unitas in trinitate, & trinitas in unitate inconfuse unita, & inseparatim distincta, eadem inquam unitas & trinitas omnipotens: pater principio carens, non modo tempore incircumscriptus, sed omni modo etiam causa carens: solus ipse causa, radix, & fons diuinitatis, quæ in filio & spiritu sancto cernitur: qui precor propitius nobis sit, & omnibus Christianis in die iudicij, intercessione benedictæ dominæ nostræ Deiparæ & uirginis Mariæ, omniumque sanctorum, Amen.

F I N I S.

MEMORIA
Testame

Gen. 3. de Ada
Gen. 6. de Noe
Gen. 13. Tibi da
Gen. 18. Abrah
Gen. 22. Ejce a
Gen. 37. De
pium.
Gen. 49. Non
Gen. 49. de lac
poribus suis.
Exod. 3. de rub
Exod. 14. Et tu
Exod. 15. Cum
bendum.
Exod. 17. de pu
Num. 21. de se
Deut. 13. Prop
[citabit don
Eodem: On
prophetam
Deut. 23. Vide
ante oculos
Reg. 8. Et ni
tum fiat uer
Esa. 2. E Zion
Esa. 6. Oculo
Esa. 7. Ecce uir
Esa. 9. Puer na
Eodem: Cui
illius.
Esa. 11. Exurge
Esa. 53. Homo
Hier. 31. Ecce
Baruch 3. Q
et cum ho
Osea 12. In m
tus sum.
Amos 8. Dab
paris et a
Malach. 1. Q
meum glori
Psalm. 24. T
foras.

MEMORABILIVM ALIQVOT TAM VETERIS QVAM NOVI
Testamenti locorum, qui in precedentiib. Apologijs & Orationib.
explicantur, Index. a superiorem paginæ partem,
b inferiorem denotante.

Gen. 3. de Adæ lapsu.	28 a	Psal. 32. Verbo domini cæli firmati sunt,	
Gen. 6. de Noë & diluui.	67 b	et c.	54 b
Gen. 13. Tibi dabo terram	6 b	Psal. 45. Audi filia & uide.	21 b
Gen. 18. Abraham stabat coram domino.	6 a	Psal. 47. Omnes gentes plaudite mani-	
Gen. 22. Ejce ancillam cum filio ipsius.	7 a	bus, et c.	53 a
Gen. 37. De uenditione Ioseph in Aegy-		Psal. 48. Homo in honore existēs.	56 a
ptum.	31 b	Psal. 68. Obscurentur oculi ipsorum, &	
Gen. 49. Non deficiet princeps ex Iuda.	7 b	dorsum eorum semper incurua.	7 b
Gen. 49. de Iacob, quomodo benedixerit ne-		Psal. 71. Deus iudicium tuum regi da,	
potibus suis.	61 b	et c.	10 b
Exod. 3. de rubo ardente.	16 b	Psal. 72. Adorabunt eum omnes reges ter-	
Exod. 14. Et tu tolle uirgam tuam.	60 b	ra.	52 b
Exod. 15. Cum non inuenirent aquam ad bi-		Psal. 74. Deus iudex est.	164 b
bendum.	60 b	Psal. 97. Et adorent illum omnes angeli Dei,	
Exod. 17. de pugna contra Amalek.	61 a	et c.	10 b
Num. 21. de serpente aneo.	61 a	Psal. 110. Dixit dominus domino meo, sede	
Deut. 13. Prophetam ex fratribus uestris su-		a dextris meis.	11 a
scitabit dominus deus, sicut me.	10 a	Psalmo. 131. Ecce audiuiimus eum in Ephra-	
Eodem : Omnis anima quæ non audiuerit		ta.	21 b
prophetam illum, extirpabitur.	35 b	Prouerb. 3. Quem diligit Dominus, eum ca-	
Deut. 28. Videbitis uitam uestram suspensam		stigmat.	108
ante oculos uestros.	42 a	Prou. 18. Impius cum in profundum peccato-	
3. Reg. 8. Et nunc o Domine deus Israël, ra-		rum inciderit.	118 a
tum fiat uerbum tuum.	16 a	Iob. 38. Accinge tanquam uir lumbum tuum,	
Esa. 2. E Zion exibat lex.	79 b	et c.	43 b
Esa. 6. Oculos habentes non uidebunt.	34 a	Dan. 2. Videbas o rex, donec abscessus est a	
Esa. 7. Ecce uirgo erit prægnans.	17 b	monte lapis, et c.	17 a
Esa. 9. Puer natus est nobis.	17 b	Dan. 7. Et antiquus dierum consedit.	48 b
Eodem : Cuius principatus super humerum		Matth. 2. Magi uenerunt ab oriente.	20 b
illius.	15 a	Matth. 3. Ne dicatis intra uos ipsos, patrem	
Esa. 11. Exurget radix Iesse.	7 b	habemus Abraham.	9 a
Esa. 53. Homo in plaga existens.	41 b	Matth. 5. Non mœchaberis.	75 a
Hiere. 31. Ecce dies ueniunt, dicit Dominus.	79 a	Matth. 8. Iesu serua nos, perimus.	34 b
Baruch 3. Quoniam super terram uisus est,		Matth. 11. Omnes propheta usq; ad Ioan-	
et cum hominibus conuersatus est.	16 a	nem, et c.	67 a
Osea 12. In manibus prophetarum assimila-		Matth. 14. Iube me ad te uenire super aquas,	
tus sum.	48 a	et c.	34 b
Amos 8. Dabo illis famem, sed non famem		Matth. 17. Ascendit in montem Thabor.	35 a
panis & aquæ.	82 b	Matth. 21. Lapidem quē reprobauerunt.	117 a
Malach. 1. Quia ab ortu in occasum nomen		Matth. 23. In cathedra Moysis sederunt scri-	
meum glorificatum.	106 b	bæ, et c.	101 b
Psal. 24. Tollite portas principes ue-		Marc. 8. Quot panes habetis?	33 b
stras.	45 b	Luc. 1. Et tu puer propheta altissimi uocabe-	

Alcorin

I N D E X.

ris, &c.	18 a	Ioan. 8. Vos facitis opera patris uestri diabo-	
Luc. 2. Gloria in excelsis Deo.	19 a & b	li, &c.	9 b
Luc. 2. Et tuam ipsius animam pertransibit		Ioan. 9. Abi, abluere in piscina Siloë.	33 a
glad. &c.	210 b	Ioan. 10. Ego & pater unum sumus.	111
Luc. 3. Tu es filius meus dilectus.	24 b	Ioan. 11. Lazare ueni foras.	33 b
Ioan. 1. In principio erat sermo.	111 a	Ioan. 14. Venit mundi princeps, & in me nō	
Ioan. 1. Ecce agnus Dei, qui tollit peccatum		habet quicquam.	46 a
mundi.	24 a	Ioan. 20. Ascendo ad patrem meum & patrē	
Ioan. 1. Tu ne prophetaille?	10 b	uestrum, &c.	115 b

LOCORVM SCRIPTVRAE SACRAE
F I N I S.

BA

BASILEAE, EX OFFICINA

IOANNIS OPORINI, ANNO SA-

LVTIS M. D. XLIII.

Mense Martio.

Alcorin

TO

IO

KANTAK

1829

TOY

CH

D. IO

NI. IMP

quia assump

est co

Eiu

ΤΟΥ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΦΙΛΟ-
χρίστου βασιλέως

ΙΟΑΝΝΟΥ ΤΟΥ

ΚΑΝΤΑΚΟΥΖΗΝΟΥ ΤΟΥ ΔΙΑ ΤΟΥ ΚΑΙ ΜΟΝΑΧΙ
κὲς χήματ' ὁ μετ' ὀνομαδ' ἔστ' ἸΩΑΣΑΦ ΜΟΝΑΧΟΥ,
κατὰ τὴν τῶν σαρακηνῶν αἵρεσιν
Ἀπολογία Δ.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΜΩΑΜΕΘ ΛΟΓΟΙ Δ.

CHRISTIANÆ RELIGIO-

nis acerrimi propugnatoris,

D. IOANNIS CANTACVZE-

NI IMPERATORIS CONSTANTINOPOLITANI,
qui assumpto monachi habitu IOASAPH MONACHVS
est cognominatus, contra Saracenorum hæresim, pro
Christiana religione Apologiæ IIII.

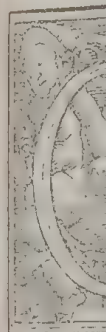
Eiusdem contra Mahometem Orationes IIII. nunc
primum in lucem editæ.

*Cum Cæsareæ Maiest. gratia & privilegio
ad quinquennium.*

B A S I L E Æ.

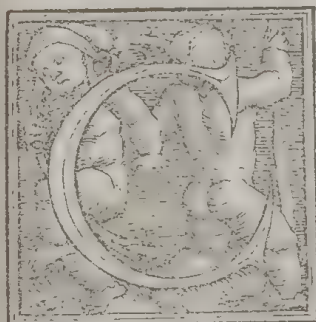
Alcoran

OPTI
VIRO D

nostris uide
merentibus
Clementiss
te, isti tan
malo, par
armis imp
let) atque
subsidia ce
merito deb
genere hu
blicum non
officium m
facile nega
ctionibus
quorum si
interitum
ignoscendi
(quantum
le ominari
risimum p
tie: cum a
tium attine
animarum

OPTIMO ATQVE DOCTISSIMO
VIRO D. GILBERTO COGNATO NOZERENO,
amico suo longe charissimo, Ioannes Opo-
rinus S. D.

ERTO equidem Dei consilio ac singulari
prouidentia fieri puto, Gilberte Cognate
charissime, quum nostro hoc seculo ad extre-
mum ferè successum immanis illa Saraceni-
cæ impietatis, ac non tam in corpora quàm
etiam animas quamplurimorum sæuiens ty-
rannis indies magis atque magis procedat,
nostris uidelicet peccatis & hæc ipsa, & longe grauiora etiam com-
merentibus, pios tamen ac sanctos aliquot uiros subinde ut excitet
Clementissimus Pater, qui pro ea qua instructi ab ipso sunt uirtu-
te, isti tanto iam tempore clandestinis Sathanæ insidijs grassanti
malo, partim in lucem ueritatis protrahendo, partim diuini uerbi
armis impugnando opprimendoq; omnem operam (quod dici so-
let) atque oleum sedulo impendant. Quorum quum alij alia ueluti
subsidia certatim curent, non minimum certe opis attulisse uideri
merito debent, qui quæcunq; & ab alijs doctis bonisq; uiris in hoc
genere hucusque elaborata sunt, bona fide etiam proferre in pu-
blicum non grauantur: magnamq; adeo illos gratiam ob tam pium
officium mereri, nemo bonus uir ac CHRISTI gloriæ amans,
facile negauerit. Neque hic me mouet, quod priuatis quidam affe-
ctionibus (ne quid asperius dicam) laborantes, aliter statuunt:
quorum si qui pia quadam simplicitate, rebus alioqui plus nimio ad
interitum inclinantibus, ne grauioris aliquid mali obrepat, metuant,
ignoscendum illis quidem, ac orandum pro ipsis numen censeo, ne
(quantum in eis est) præclaro aliorum conatui obsistere, aut ma-
le ominari potius, quàm adesse, aut saltem bene precari malint. Ve-
rissimum profecto esse illud Comici dictum, Quot capita, tot senten-
tiæ: cum alijs in rebus, tum ijs præcipue quæ ad Religionis nego-
tium attinent, obseruare hodie licet. Atq; utinam non cum summo
animarum quoq; periculo, id experiri sæpenumero contingat. Ve-

rum quando ita etiam ipsi omnium auctori Deo, cuius gloriæ potissimum id interest, quorundam *ἑλενίων* ad certum tempus tolerare placeat: feramus & nos æquo animo, quicquid quacunq; de re alij statuant: & fateri tamen, nos gratiam ac laudem non parvam debere ijs minime pudeat, quicunq; gloriæ CHRISTI salutisq; hominum promouendæ studio, exponere se non solum risui multorum atq; contemptui, sed etiam rerum suarum, ac (si ita Domino uisum fuerit) uitæ quoq; periculo non dubitent: nosq; pro uirili nostra parte quicquid in nobis est facultatum, eò conferamus sedulo, ne ipsi saltem defuisse etiam officio nostro uideamur. Itaq; cum & nobis non ita pridem oblatae essent ab amico quodam nostro Orationes aliquot IOANNISCANTACVZENI, Imperatoris Cōstantinopolitani, quas ille aduersus Mahometicam sectam iam olim, hoc est sub Annum salutis MCCCLX, græcè, magna quidem eruditione ac ingenti pietatis zelo conscripsisset, dignissimas ego illas statim iudicavi, quæ non diutius ita uelut in tenebris ac situ delitescerent, uerum in bonorum ac pietatis Christianæ studiosorum gratiam atq; usum, detestandæ uerò illius hæreseos propugnatorum admonitionem, uel (si ita omnino uellent) confusionem atq; exitium publicarentur. Neque tamen contentus ea solùm qua scriptæ primùm ab ipso auctore essent lingua, proferre illas, sed uti in latinam quoq; conuersæ à pluribus cognosci possent, operæ precium duxi. Missis igitur ijs primùm ad THEODORVM BIBLIANDRVM Sacræ Theologiæ in Academia Tigurina professorem longè doctissimum, amicum nostrum singularem, ac ueluti alterum ipsum, quippe quem eodem errores Mahometanæ superstitionis impugnandi Sacræ Scripturæ machinis teneri studio iam dudum intellexissem, cuiq; multo gratissimam fore illarum inspectionem minime dubitarem: inde uero eiusdem etiam consilio oblata RODOLPHO GVALTHERO Tigurinæ ecclesiæ fidelissimo euangelistæ easdem Latio donandi prouincia: facile id quidem uterque ab eo, nempe communi amico, & promouendis huiusmodi Ecclesiæ CHRISTI meliorumq; studiorum emolumentis nunquam non paratissimo, uti quamprimum fieret impetrauimus. Et sanè, si quid iudicando possum, uix aliud scripti genus hoc rerum Christianarum ac Turcicarum statu proferri in lucem potuit, siue ad detegendas quo cauere melius ualeant, seu oppugnandas

das etiam atq; evertendas impiæ sectæ illius imposturas, uel utilius, uel cognitu magis necessarium. Nam ut in recensendis Mahometi erroribus mire diligens est hic autor, ita in confutandis iisdem, adductis non solum rationibus, quæ aliquid efficere apud quosdam uixissent, ac solæ forsā plurimum possent, sed Sacra Scripturæ oraculis (quibus diuinam auctoritatem ipsæ etiam Mahometi sectatores Musulmani non derogant, ut scilicet suo ipsorum ueluti gladio eos iugulet) tanquam efficacissimis antidotis, ita se uenenis illis opponit, ita firmat omnia, ut an quicquam desiderari hic amplius à quocumque tum quidem potuerit, haud facile queas pronunciare. Vt interim rerum seriem, qua hic ad tantam molem paulatim à tam paruis initijs excreuisse lues isthæc traditur, præteream: quam uel ideo dignissimam obseruatu existimo, quod luculentissimum ac in primis memorabile exemplum iusti iudicij Dei proponit ob oculos, quo uerbi ipsius neglectum contemptumq; ac impietatem reliquam densissima cæcitate puniri, animaduertere liceat. Verum de his quoq; alio & loco & tempore fortasse commodius. Harum ergo rerum, quemadmodum & omnium aliarum bonarum artium atq; disciplinarum, in primisq; tam ueteris quam nouæ historiæ, ac sacrae quoq; philosophiæ studio cum flagrare te iam dudum hætenus cognouissem, neq; id solum ex ueteri consuetudine, quæ mihi tecum olim adhuc apud ter Maximum illum DES. ERASMV M ROTERODAMVM agenti intercessit, sed & crebris interim ad me literis, ac postremo tandem iucundissimo illo congressu tuo, quo nuper Basileam ueteres amicos inuisendi gratia ueniens, doctissima simul ac planè amica oratione tua quamlibet indigno alioqui atq; importuno casu quodam conturbatum ita recreasti, atq; erexisti rursus, ut non queam non admodum iucundè etiamnum affici, quoties suauissimi illius colloquij tui adhuc mihi uenit in mentem. Itaq; occasionem nunc iam nactus uicissim & gratificandi tibi, et declarandi erga te animi mei, eamq; talem, qua simul etiam de Christianæ religionis nostræ (nimis quàm miserabiliter hodie afflictæ, atq; apud maximam orbis partem profligatæ) et instaurandæ rursus, & quoad eius fieri potest conseruandæ studiosis nō male mererer, nempe doctissimi atq; sanctissimi huius scripti promulgationē, sub tui nominis auspicio ita fieri eam uolui: quam etiam ut salutarem cōpluribus pio ipsam animo suscepturis fore persuasissimū habeo, ita

beo, ita & abunde animum tibi meum ceu arrabone quodam oblato
 declaraturam, ac simul gratissimam quoque futuram cōfido. Cæterum
 nolo commemorare hic pluribus, quanta fide ac religione in excuden
 do hoc opere sinus usi: id saltem fateri tamen minime nos pigeat, cum
 unicum tantum exemplar, quod descriptioni subseruiret, essemus na
 cti (in quo & lacunæ alicubi quædam apparebant, sed pauciores ta
 men illæ, & quarum defectus uel ex latina uersione abunde uidere
 tur sarciri) maluisse ita prorsus per omnia quale id cunctis erat ex
 primere, quam uel iota usquam addere, aut immutare quicquam.
 Qua quidem religione in edendis ueterum monumentis, utinam &
 alij quidam (quos nouimus) uti, quam temere quod somniantibus
 sæpe uisum fuerit, cum quid parum adeo statim est obuium, substi
 tuere mallent. minus equidem corrupta pleraque in publicum prodi
 rent, quæ ita à sciolis istis plerunque deprauantur, ut ipsi illorum
 autores, si eis redire ad superos liceret, haud raro seipsos etiam in
 relictis à se posteritati lucubrationibus suis nosse uix possent. Au
 daciam profecto execrandam, ac publicis legibus uel in primis
 coercendam, quam cum hætenus canes peius & angue semper o
 derimus, ita nobis cauendam sedulo existimamus, ut nihil magis:
 eo pacto uel maxime Officinæ typographicæ nuper à nobis insti
 tutæ diligentiam ac fidem studiosis bonarum literarum atque artium
 commendaturi. Proinde, ut etiam hoc testatum hic relinquamus, u
 nico solum isto incommodo (quanquam leuiore tamen illo, quam
 ut eo nomine appellari conueniat) laborauimus in excudenda ho
 rum parte maxima, quod non licuit domi nostræ (quod alijs qui
 busdam grandioris operæ interea occuparentur præla nostra) to
 tum id quicquid erat curare, sed aliorum & opera & caracte
 re uti oportuit: in quibus tamen & ipsis ita aduigilatum spera
 mus, ut nihil neque hac etiam in parte magnopere desiderari à quo
 quam æquioris saltem animi lectore aut posse, aut debere, plane
 confidam. Quæ uero hoc loco de autore ipso, & scripti huius ar
 gumento ac ratione dici possent, libenter etiam prætereo, quod ma
 lim ea partim ex altera Præfatione Latinæ uersioni præmissa, par
 tim diligenti & accurata ipsius libri lectione cognosci, quam pro
 lixiore hic narratione ab altera illa multo utiliore ac digniore co
 gnitu impedire, aut detinere longius. Vale, optime atque doctis
 sime

sine coo
 nij Garro
 ne iuris pr
 diorem cul
 Francisci
 niani leges
 quoque nos
 exculta (s
 ha

Tamet
 ne quid usq
 libri Inscip
 pacto lue
 timus. nan
 perspectu
 nerunt, sic
 tui, non po
 nere, opera
 latis m
 ne, o

NUNCUPATORIA.

sine COGNATE : ac simul operam quoque à nobis in Antonio
 Garronis tui Lucubrationem, in Pomponij legem II de Origine
 iuris præstitam, quem una ad te multo quam antea fuerat niti-
 diorem cultioremque mittimus, adiecto etiam elegantissimo comite
 Francisci Balduini Attrebatij Iurisconsulti in Rusticas Iusti-
 niani leges Commentario, æqui bonique facito: et propediem alia
 quoque nostris typis à te commissæ, quo serius absoluantur, eo melius
 exculta (sat enim cito, si sat bene) ad te reditura, persuasissimum
 habeto. Basileæ, Idib. Februarij. Anno Salutis

M. D. XLIII.

LECTORI TYPOGRAPHVS.

Tametsi in toto hoc Opere exprimendo aduigilatum sedulo à nobis sit,
 ne quid usquam à manuscripto exemplari discederetur, tamen in ipsa statim
 libri Inscriptione, pro eo quod erat *Λυγδῶν Ἰωάννης τῷ Λαυραντζῶν*, nescio quo
 pacto *Λυγδῶν* positum est: idque recte ne an secus, alijs expendendum permit-
 timus. nam ut de Cyri nomine, an recte Cantacuzeno ascribatur, non satis
 perspectum adhuc nobis est, quod à nullo eorum qui huius in historijs memi-
 nerunt, sic appelleretur: ita an pro eo confestim *Λυγδῶν* nomen debuerit substi-
 tui, non possumus pronunciare: atque ideo eiusce hic uelut in limine admo-
 nere, operæ precium duximus. quemadmodum & quod in aliquot paginis,
 satis manifesto tamen errore, *πρόνυμα* pro *πρόνυμα*, in eadem Inscriptio-
 ne, operarum nimirum incuria irreplisse uidetur. id quod ipsum
 etiam hoc loco indicasse, minime absur-
 dum existimamus.

Alcorin

IOANNES BAPT. EGNATIVS LI

BRO ROM. PRINCIPVM SECVNDO DE

Ioanne Palaeologo & Ioan. Cantacuzeno

scribens, hæc tradit.

Mortuo Andronico iuniore, cum Cantacuzeni arbitrio, qui magni domesticæ dignitatem supremam obtinebat, omnia prudenter gerentur: Apocauci fraude uiri obscurissimi, sed solertia & calliditate inter principis amicos præcipuæ dignationis & patriarchæ ambitione in exilium truditur. ille uero iniuriæ impatiens, bellum quinquennale aduersus Ioannem & Reginam gessit, Turcarum arma Europæ primus inferens. Cæterum rebus in dies pessum euntibus, proditur illi Byzantium: quod cum occupasset, nulli ferè molestus imperij tantum participem egit, filia in uxorem Ioanni tradita. inde in Genuenses socijs Venetis & Arragonijs bellum uaria fortuna gestum; cui Nicolaus Pisanus dux præfuit. nec multo post bellum à Palaeologo exule Cantacuzeno indictum, Turcarum imprimis ope geritur, quibus etiam in Europa locum inhabitandum primus tradidit. Et cum ex Tenedo soluens improuisus Byzantium ingressus esset, tandem Cantacuzenus imperio se abdicans, monasticam uitam sequitur: hic Ioannes Matthæum Cantacuzeni filium consortem imperij agentem, tandem imperium deponere coegit: & cum multa fortiter administrasset bella, moriens filio Manueli imperium reliquit.

DE IISDEM, EX IOANNE
Cuspiniano.

Andronici iunioris Imperatoris magnus domesticus Ioannes Cantacuzenus, tutor filiorum à moriente Andronico creatus, quum in uita eius diu magno in honore habitus esset, eo mortuo cuncta eius arbitrio agebantur, tanquam ab eo qui supremam obtinebat dignitatem. Cumq; aliquot annis Caloioannem & Manuelem educasset, omniaq; prudenter gerentur, Apocauci fraude, uiri obscurissimi, sed solertia & calliditate inter Principis amicos præcipuæ dignationis, & patriarchæ ambitione in exilium truditur. Ille uero iniuriæ impatiens, bellum quinquennale aduersus reginam & Ioannem gessit, Turcorum arma primus Europæ inferens. Cæterum rebus in dies pessum euntibus, proditur illi Byzantium. Quod cum occupasset, nulli ferè molestus, imperij tantum principem egit, filia in uxorem Ioanni tradita, quem sibi generum fecit. Sed cum una in domo gener atq; socer uitā agerent (ut fit) in discordiam ueniunt: quæ indies plus inualescens, tantum eos incendit, ut domi forisq; alter alteri se hostem ostenderet. Sed cum maior esset potentia soceri, seq; ipsum socer ui atq; armis ueluti Imperator tutaretur, Caloioannes in Tenedum ueniens, auxilio classis Genuensium in regnum patrium restituitur, pulso armis Cantacuzeno, imperij contra ius & fas occupatore. Quod factum legimus auxilio atq; opera Francisci Catalusij Genuensis, uiri maritimarum rerum exercitatissimi, classis præfecti. Cui ne uideretur ingratus, dono dedit Mitilenen insulam, quam Mahometus Turcus cum Constantinopolim atq; omnem Thraciam occupasset, Catalusijs ipsis ui abstulit, non sine ingenti multorum perturbatione. Nicolaumq; Catalusium principem Lesbi crudelissime occidit. Cæterum per hæc tempora Constan-

DE IOANNE CANTACUZENO.

Constantinopolitanus Imperator Ioannes Cantacuzenus, Rex Aragonum, & Veneti contra Genuenses foedera inierunt. Imperator quatuordecim, Veneti quadraginta, Cathelani triginta triremes armare: Genuenses, praefecto Pagano Aurio, sexaginta. Pugnatum est inter Constantinopolim & Chalcedonē, flante uiolentissimo austro à uespera usque ad sequentem diem, hyemali tempore, Venetis à Galliopoli soluentibus, uentis adiutis atque amicis. Genuenses contra uentum, contra mare, contra hostes potentissimos uictoria potiti sunt. Graeci fugerunt: Veneti & Cathelani magnam caedem perpessi sunt, praefecto Cathelanorum occiso. Rursus sequenti anno Veneti Cathelanique Genuenses apud Corsicam aggressi, unam & quadraginta captas hostium triremes, uiris ut erant armatis plenas demerserunt, Nicolao Pisano Venetae classis praefecto. Qua clade accepta, Genuenses Ioanni Archiepiscopo Mediolanensi se suaque permiserunt: qui bellum aduersus Venetos suscepit. Ad quos Patauini, Veronenses, Mantuani, Ferrarienses, & Florentini, societate facta, auxilia miserunt. Deinde uero Nicolaus Pisanus Venetae classis praefectus, apud Peloponnesum promontorium à Pagano Aurio superatus, captusque cum millibus quinque Genuam in carcerem est perductus. Itaque Caloioannes in patriam rediit, per Cathalusium Franciscum reductus: cui Lesbos donauit insulam, ut paulò antè meminimus. Cum autem ex Tenedo progressus Byzantium ingreditur, Cantacuzenus imperio se abdicans, monasticam uitam sequitur. Sed Ioannes Palaeologus Matthaeum Cantacuzeni filium consortem imperij cum patre agentem, tandem imperiū deponere coegit, cumque fortiter multa administrasset bella, moriens filio Manuele imperiū reliquit.

α ARGVMENT.

ARGVMENTVM.

Erudita in primis & pia disputatio est aduersus totam se-
ctam Mahumetis, & quæ ualidissimis rationibus nostram orthodo-
xam & catholicam religionem defendit: deinde falsas, prophanas, su-
riosas opiniones partim à Mahumete & magistris ipsius excogita-
tas, partim reuocatas ab inferis per eosdem, grauitèr confutat.
Prior pars constat quatuor Apologijs: posterior quatuor Sermo-
nibus. Sumministrat autem materiâ ad hanc disputationem Achæ-
menides quidam nobilis inter Saracenos uir, & inter primos erudi-
tus, qui conuersus ad Christum, transmutato nomine Meletius ap-
pellatus est: Elocutionem uerò accommodauit Ioannes
Cantacuzenus Imperator Constan-
tinopolitanus.

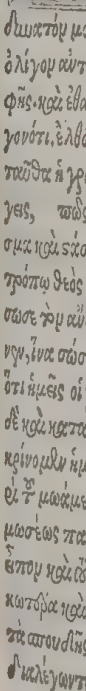
TO
MA

η παύταιν τ
 ις δ' ἰκαντα
 δὲς τὸν διαστ
 βροντῶν τε
 τοῖς διασπλῆ
 ῖται χρεῖσι δι
 ούκ ἔστι γὰρ
 χρεῖμασι,
 ἔστι δὲ ἀλλ' ὅτι
 εἶρε βουλόμε
 πλοῦτι, πλο
 ῖται ἔπειτα
 τὸν ἀνὴρα, κ
 ἔπειτα τὴν
 μὲν τὰ χρεῖσι
 τίσασθαι ἀ
 ἔπειτα συμβε
 τοῖς ἴδιαι μεγ
 αῖς σκεπταλι
 οῖσι λεγόμε
 σκεπταλοῖς
 οῖς, καὶ τοῖ
 καὶ βιβλίον
 ἔκδοσαν οὐτ
 ὅπως οὐκ αὐ
 τὴν καὶ καὶ
 γὰρ

Ὁ δὲ καὶ μοναχικὸν γήματ' ἐμεπονομάδην
 τ' ἰωάννην μοναχόν.

2 TOY

ὡς πῶς ἐπαθεν; οὐ γὰρ πάχει θεός. καὶ οὐκ οἱ χριστιανοὶ παραβαίνοντες τὸν μωσαϊκὸν νόμον, ὡς εἶπε ὁ ἄγιος κατηγόριος εὐρισκόμενοι, μάλλον κατηγορεύουσι τὸν μουσουλμανικόν ἀποχρῆσιν ὄντας ἀξίους. καὶ ὅτι τὸ ἴδιον μωσαϊκὸν ὄνομα καταγεγραμμένον ἔστι ἐν τῷ παλαιῷ καὶ ἐν τῷ ὅλῳ γαλιλαίῳ, ἐπαίνεσθαι τὸν ἴδιον ἡμεῖς, οἱ δὲ χριστιανοὶ ἐξέβαλον αὐτὸ, μὴ μόνον δὲ ἐν τούτοις, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ αἰώνῳ, ἐν τοῖς δεξιοῖς μέρεσι τῆς θρόνου τῆς δεξιᾶς ἐρίσκει κατὰ γεγραμμένον. καὶ ὅτι ἡ ἡμεῖς σελιμάνων πίσις ἀπὸ τῆς ἑβραϊκῆς ἐρίσκει.

Μηδὲς τὴν τῆς ἡμεῖς μωσαϊκῆς λόγων ἐλθούσαν καὶ ἀπὸ τοῦ οἰονέτινα σκοπῶν σωφροσύνης, ἀδυναμίας καὶ ἀμουσίας οἰκιστῶν τῆς θείας βασιλείας, πῶς τὸν λόγον λογικώτερον ἐκθέτει. εἰ γὰρ τοῖς τοιούτοις τὸν δούλοισιν λόγους ἀντιρρητικούς εἶναι, καὶ ὀνομάζεσθαι πῶς αὐτὸν, ὡς εἴρηται, τὸν μωσαϊκὸν καὶ τὸν αὐτὸν ὁμοῦλους τὴν καὶ σωφροσύνης καὶ θεράποντας, βαρύνοντας ὄντας, καὶ ἐν τῷ ἐκλήνῳ σοφίας, οὐ μὴν ἐν γλώτῃς ἀμοίρους χεῖρον ἀπολογιστῶν ἐκτέθησαν, ὡς ὁρᾷ οἱ τοῖς τοιούτοις λόγοις ἐντυγχάνοντες ἔχουσι. εἰς τὸν καὶ οὐδὲν καινόν, εἰς τὸν τῶν ἡμεῖς σωφροσύνης ἀποδοῖ συγγραμμάτων αὐτῶν.

ΟΤΙ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ

ΥΙΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΕΣΤΙ, ΚΑΙ ΤΕΛΕΙΟΣ ΘΕΟΣ

ὅτι, καὶ θεὸς ὢν γέγονεν ἄνθρωπος, ὡς οἱ θεηγόροι πεφωτῆται διακελεύονται.

ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΠΡΩΤΗ

τοῦ βασιλείου.

ΕΓΩ δὲ θεὸς τῶν χριστιανῶν, ἀπ' ἐμοῦ τῆς ταπεινότητος μελετίου μοναχοῦ, πῶς σὲ τὸν φρονιμώτατον καὶ σωφρονώτατον σεμνολογῶν ἰσφαχυνῶν, τὰ παρὰ σὲ πεμφθέντα μοι γράμματα δεξάμενος, ἐγνων ὅτι ἐβούλου μὲν πρὸς με εἰπεῖν, καὶ πρὸς τὸν διωκτὸν ἀλήτῳ ὁμιλῆσαι. τὸ καὶ δὲ τὸν καλὸν ὄντα, ἐξ ὧν ἡμεῖς ἐχρησάμεθα ὁπὲρ ἐβούλου, αὐτὴν ἐχρησάμεθα καὶ ἐγὼ πρὸς σε. καὶ ἀπελογισάμενος πρὸς πάντων ἡμεῖς τὸν διωκτὸν μοι, καὶ ἐξ ἐξ ὧν ἡμεῖς ἀπολογίαν ἡμεῖς γράφομεν ἀπὸ σὲ. τὸν δὲ οὐκ ἐγρήγορα, ἀλλὰ μετ' ἀλγος ἀντιεστρέφει πρὸς με ἡ πῶς σὲ μου ἀπολογία, αὐτὸν τὸν ποσειδῶν μινύμασθαι ἡμεῖς. καὶ ἐθαύμασα μεγάλως, ἀναλογισάμενος κατ' ἐμαυτὸν ἄλλα ἐπ' ἄλλοις, ὡς τὸν γενομένον, ἐλθόντα δὲ τινὸς ἀπὸ τῶν αὐτῶν, εἶπον μοι, ὅτι ἀπεδέχου, ἵνα μὴ ἀπεσέλῃς ἐν τῷ ταῦτα ἡμεῖς γράφει καὶ ἀπολογία ἐκείνη. μετεμελήθη γὰρ. εἶπον δὲ καὶ τὸν οἱ αὐτοὶ, ὅτι λέγεις, πῶς ὅτι διωκτὸν τὸν θεὸν ἔχειν ἡμεῖς αὐτοὶ γυναικὶς; εἰ γὰρ ἡμεῖς ἔχοντες θεὸν, ἰδοὺ χρισμὰ καὶ χάρις ἐν μέσῳ αὐτῶν. καὶ πῶς ὅτι διωκτὸν, θεὸν γινώσκοντες ἄνθρωπον; καὶ τίνος τρόπῳ θεὸς ὢν, γέγονεν ἄνθρωπος; καὶ ὅτι, εἰ μὴ θεὸς ὁ χριστός, καὶ θεοῦ υἱός, πῶς οὐκ ἐσώσε τὸν ἄνθρωπον ψυχῇ λόγῳ, ἀλλ' ὡς περ ἀδυνατῶν ἐγρήγορα ἄνθρωπον, καὶ ἀπ' ἐξ ὧν ἡμεῖς, ἵνα σώσῃ τὸν ἄνθρωπον; καὶ ἐπεὶ θεὸς ἡμεῖς, πῶς ἐπαθεν; οὐδὲ γὰρ πάχει θεός. καὶ ὅτι ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ παρέβημεν, καὶ κατελύσαμεν τὸν μωσαϊκὸν νόμον, κατηγοροῦμεν δὲ καὶ κατεκρίνομεν ἡμεῖς ὡς διήθην ἡμεῖς καὶ πεπλανημένως κρατούμεν. καὶ κατεκρίνομεν ἡμεῖς οἱ ἄγιοι κατηγόριος, ὡς ἀξίους ἐπαίνου. καὶ ὅτι ὁ χριστὸς πῶς εἶπε περὶ τῆς μωσαϊκῆς, καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς αὐτῶν, καὶ γεγραμμένον ἐρίσκει τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν τῷ παλαιῷ, καὶ ἐν τῷ ὅλῳ γαλιλαίῳ. οἱ δὲ χριστιανοὶ ἐξέβαλον αὐτὸ μετὰ τῶν ἄλλων. εἶπον καὶ τὸν οἱ ἐλθόντες, ὅτι ἀπεδέχου, ἵνα ἡ πῶς σὲ μου ἀπολογία ἐρίσκει πλατυκωτόρα καὶ κατεκρωτόρα. τὸν γινώσκοντες ἐγὼ, ἀπεδέξαμην σου τὸν τρόπον. πᾶς γὰρ ὁ μετὰ σου διῆς ἐν τῶν τῶν ἀλήθειαν, ἐρίσκει αὐτῶν. οἱ δὲ μουσουλμανοὶ ἐμποδίζουσιν, ἵνα διαλέγωνται τινὸς ἐξ αὐτῶν μετὰ τῶν χριστιανῶν, ὡς εἰκομένη ποτε διαλεγόμενοι πῶς

καὶ τί τὸ ἀνέλεον
 ἐμὸν σὺν τῇ
 καρδίᾳ, εἰ δὲ ὁ
 πᾶν, ἐγὼ ὁμοί-
 ασί σου μου
 ἤμην αὐτὸ μω-
 ρότατος. ἢ ἐπὶ
 πᾶσι, ἀλλὰ καὶ
 φύσεως αὐτῆς
 ἐστὶν ἀγνοοῦ-
 ῖν ἀνθρώπων γ-
 ᾠδᾶσιν οὐτὶς
 ἐνέγκου, ἀλλὰ
 βιβλία καὶ τὴν
 πρὸ γένεσιν ὁ
 ἡμῶν γενέσθαι
 λαὸν γλυκύτατον
 καὶ πενήτετα
 βλεῖν, ὅτι τὴν
 οὐδὲ ὅλων ἐ-
 μένοι, ποῖς οὖν
 πολὺς χρόνος
 φέρει αὐτὸν πρὸς
 τῶν ἁγίων
 καὶ ἀκούσαι
 καὶ σκεῖψαι
 τῶν ἡγίων ἐλ-
 με, κατὰ τὴν
 συνταγὴν τοῦ
 δικαστοῦ
 ποιήσας τὰς
 δικαιοσύνας
 ἐκείνης λαλῶν
 σπεύκοντα
 πόλιν, καὶ
 ἀπὸ τῆς κρύ-
 ψης φανερῶν
 ἐν διουλικῷ
 ἐν ὁρᾷ σπ-
 ῖν ἡμῶν,
 ἐν ποτὶ τῇ
 θρωπύᾳ ἐφαι-
 ῶν ἡμεῖς, ὡς
 ἐν ἀφαίμακ-
 τῶν αὐτῶν
 καὶ ἀνθρώπων

καὶ εἰδότες, ἡμᾶς δὲ ἀμαθεῖς καὶ ἀγροίκους, τίς ὅστις ἡ τοῦ θεοῦ φύσις, καὶ τί τὸ δυνάτον,
καὶ τί τὸ ἀδυνάτον αὐτοῦ, ἵνα σώσῃτε ἡμᾶς, οὗτοι γὰρ ἀπὸ πλεονεξίας, ὡς ὑμεῖς λέγετε, ζῶντας. λέ-
γου μοι σὺ, τί ὅστις θεός, καὶ θεοῦ φύσις. καὶ γὰρ σοὶ ἔρω, πῶς ἡ τοῦ ἰσίου καὶ λόγου τοῦ θεοῦ γῆ-
νησις. εἰ δὲ ἴσως τινὲς πολυμητῆρες καὶ αὐθάδεις ἔπωσιμ, ὁπρὸν ἀναβῇ γὰρ τῇ καρδίᾳ αὐ-
τῶν, ἐγὼ ὁμολογήσω τὴν πόδιν τοῦ τοιούτου πράγματι. ἡμετέραν ἀγνοίαν, ὅμως διερω-
τῶσιν μου τί ἡμῶν ἀπόριαν. ὑμεῖς γὰρ οἱ λέγοντες, πῶς ὅστις δυνάστην, ἔχον τὸν θεόν
ἐν αὐτῷ γυναικός, γινώσκουσιν μέλλετε ἀκριβῶς, πῶς ἐγενήθη ὁ χριστός ἐκ γυναικὸς αὐτοῦ
ἀνδρός. καὶ ἐτι τότῃ (ἀφ᾽ ἑσέρος, πῶς ὁ ἀδελφὸς ἐγγύς αὐθροῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ ἀνδρός τε καὶ γυναι-
κός. ἀλλὰ καὶ ἡ εὐὰ ἐξ ἀνδρός μὲν, αὐτοῦ δὲ γυναικός, καὶ οὐ κατὰ νόμον (τῆ) ταξίν τῆς
φύσεως ἡμᾶς λαβὼν μετὰ τὴν παρὰ βασιμ, ἀλλὰ ἐτόρῃ τῷ τρόπῳ, ὁ παρὰ ἡμῶν τοῖς χριστιανοῖς
ὅστις ἀγνοοῦμεν, παρὰ δὲ μόνῳ (τῷ) θεῷ γινώσκόμενον. εἰ δὲ ὅστις ἀδελφότητος ὅστις πάσῃ
ἀνθρωπίνῃ γνώσει, τί ματαιοπονοῦντες οἱ μουσουλμανοὶ κατηγοροῦσιν ἡμῶν, εἰς ἃ ὅτι
οἱ διὰ σὺν οὐτὲ γινώσκουσιν, ἀλλὰ μακρὰν πον εὐρίσκονται τῇ ἀληθείᾳ, ὅσον ἡ γῆ τοῦ
οὐρανοῦ. ἀλλὰ γὰρ τὸ μὴ γινώσκουσιν αὐτὸς τὰς γραφάς, γὰρ περὶ αὐτὰ. τὰ γὰρ μωσαϊκὰ
βιβλία καὶ τὸ πρὸ διαβίου ψαλτήριον, ἐτι δὲ καὶ αἱ τῶν προφητῶν γραφαί, ἀλλὰ δὴ καὶ
τὸ πρὸ χριστοῦ δὴ ἀγγέλιον, τὰ πάντα καὶ ἄγρια, καὶ δίκαια, καὶ ἀληθῆ, καὶ καλὰ λέγουσι καὶ
ὁμολογοῦσι. καὶ οὕτως ὅστις ἡ ἀλήθεια ὁμολογοῦσι δὲ σόματι μόνῳ, τὰ δὲ λεγόμενα παρὰ
αὐτῶν ἀγνοοῦσιν. ἀλλὰ ὡς περὶ ἵνα ἡκούετε παρὰ τῶν ἀγγέλων, ὅτι καλῶς καὶ μετὰ μεγα-
λῆς γλυκύτητι καὶ ἡδονῆς αἰνοῦσι τὸν θεόν, καὶ τὰ λεγόμενα παρὰ ἐκείνων ἐξεργεῖτε
καὶ ἐκινεῖτε, τί δὲ ὅστις ὁ λέγουσιν ἡγροῦντες. οὕτως ὅστις καὶ ἡδὴ πάντων πυντωνί τῶν βι-
βλίων, ὅτι τὰ παρὰ αὐτῶν γεγραμμένα ἐπαινεῖτε, τί δὲ λέγουσιν οὐκ οἶδατε. διὰ τί; ὅτι
οὐδὲ ὁ λῶς ἐδιδάχθητε ποδὶ αὐτῶν. οἱ δὲ χριστιανοί, ποῖ μὲν εἰς τὰς ἐκκλησίας συναγό-
μενοι, ποῖ δὲ ἐκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καθεμέραν ἀναγινώσκουσιν τὰς βίβλους, καὶ ὁ
πολύς χρόνος, καὶ ἡ σιωπὴ ἀναγνώσεως, καὶ ἡ ἀκριβὴς ὁρμή τις ἐφανέρωσεν καὶ ἐδιδά-
ξαν αὐτοὺς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. ἐπεὶ οὐδὲ ἀγνοοῖς τὰ ποδὶ πρὸ χριστοῦ, καὶ λογίζῃ ὅτι οὐδεὶς
τῶν ἀγίων ἐλάλησεν ποδὶ αὐτῶν, ἀλλὰ οὐτὲ προφήτης προφήτης, καὶ ζῆτες ταῦ-
τα ἀκούσαι παρὰ ἡμῶν ὡς διδόναι μὴ ἐχόντων ἀπολογία, ἀκουσὲ ποδὶ ὡν ζῆτες,
καὶ σκεψάμεν ἀκριβῶς τὰ λεγόμενα. ὁ μέγας ἐκείνῳ μωσῆς γὰρ τῇ βίβλῳ τῇ γένεσιν οὐ-
τως ἡμῶν λέξιν ἔρηκεν, ἔπειτα κύριος, κραυγὴν σοδόμων καὶ γομόρρας πεπληνυται πρὸς
με, κατὰ βάσιν ὅφθαλμοι. ἀβραάμ δὲ ἡ ἐσκηκὸς γέναντι κυρίου, καὶ ἐγγιστὸς ἀβραάμ εἶπε, μὴ
συναπολέσεις δίκαιον μετὰ ἀσεβῶν, καὶ ἔσαι ὁ δίκαιος ὡς ὁ ἀσεβής. ἐὰν ὡς πηνήκον-
τα δίκαιοι γὰρ τῇ πόλει, οὐκ ἀφήσεις αὐτὴν γένεσιν τῶν πηνήκοντα δικαίων; μηδὲ αὐτὸς
ποιήσεις ὅτις, ὁ κρίνων πᾶσαν τὴν γῆν. ἔπειτα δὲ κύριος, ἐὰν εὐρὼ γὰρ σοδόμοις πηνήκον-
τα δικαίους, ἀφήσω πάντα τὸν τόπον διὰ αὐτοὺς. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀβραάμ, εἶπε, νυνὶ ἡρ-
ξάμενος λαλῆσαι πρὸς τὸν κύριόν μου. ἐγὼ δὲ εἰμὶ γῆ καὶ σποδός, καὶ ἐὰν εὐρεθῶσι τρεῖς
σπεράκοντα πηνῆς, καὶ εἶπε ὁ κύριος, ἐὰν εὐρεθῶσι τρεῖς σπεράκοντα πηνῆς, ἵνα ἀφήσω τὴν
πόλιν. καὶ διαλεγόμενος ἀβραάμ, κατὰ λῶς μέχρι καὶ τῶν δέκα. εἶτα λέγει μωσῆς, καὶ
ἀπῆλθεν κύριος, ὡς ἐπαύσατο λαλῶν (τῷ) ἀβραάμ. βλέπετε πόδιν ἡρξαντο κατὰ μικρόν
ἀναφαίνεσθαι τὰ πρὸ χριστοῦ; πρὸ γὰρ δικαίου οἱ ὀφθαλμοὶ ἡδυνάσαντο γινώσκειν τὸν θεόν, καὶ
γὰρ διουλικῶς ἐπαύρη (τῷ) χήματι. πρὸ γὰρ γοῦν, πῶς ὁ θεός καὶ πατὴρ οὐδέποτε ἐφάνη
γὰρ ὁράσει προφητῶν ὡς ἀνθρώπων, διότι οὐκ ἐγγύς ἀνθρώπων. ἀλλὰ ποτὲ μὲν ἐφάνη
ἐν ἑσέρ ἄλλως, ποτὲ δὲ ἄλλως. ἀγγέλοι γὰρ καὶ φανερὸς γὰρ χήματι ἀνθρώπων. ὁρᾷς τοῦ
ἐν ποδὶ τῇ βιβαίτης θεωρίας, τίς μὲν ὁ ὠφθίς; ἰδὲ ὁ θεός (τῷ) πατὴρ ἐκ μὲν, ἐπεὶ ὁ φανείς ὡς ἀν-
θρώπος ἐφάνη ἀγγέλος; καὶ ποῖας (τῶν) ἀκολοθήας, ποτὲ μωσῆς ἡ τὸς ζῆς τῷ ἀγίῳ μνηθεῖς
ἀγγέλος, ὡνόμασεν αὐτὸν κύριον ἢ κριτὴν; τίς γὰρ ὅστις ὁ κρίνων πᾶσαν (τὴν) γῆν, ἡ θεός; ἐπεὶ
ἐν ἀναφαίνεται, ὅτι ὁ θεός καὶ πατὴρ ἐκ μὲν ὁ φανείς ὡς ἀνθρώπος, ἀγγέλος ἐκ μὲν δὲ ὡς εἰ-
πομεν αἰτίας, φαίνεται πάντως ὅτι ἀνάγκη, ὅτι αὐτὸς μὲν ὁ ἰσὺς καὶ λόγος πρὸ θεῶν, ὅς ὅστις θεός
καὶ ἀνθρώπων. εἰ γὰρ τὸ φανῶν (τῷ) ἀβραάμ ὡς ἀνθρώπου, εἰδείξε τὴν μέλλουσαν αὐ-

Alcorin

τῷ πάγκοσμον· ὁ δὲ τὸ ὄνομα δίδωμι αὐτὸν κύριον, παρὰ τὴν τὸν ἄβραάμ, παρὰ τὴν τὸν
σέως, καὶ κρίνοντα πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ ἐλεοῦντα ὅν βοῦλεται, καὶ παιδίδοντα ὅν βοῦ
λεται παιδίδουσαι, ἐδ' εἶπε τὴν αὐτὴν θεότητα. θεοῦ γὰρ ὅτι ὁμοῖος ἰσχυρὸς, τὸ κρίνειν καὶ ἐλεῖν
καὶ ὀργίσσεται, ἀγγέλου δὲ καὶ ἀνθρώπου οὐδαμῶς. οὐ γὰρ ὅτι ἐν τῷ διωκόμενῳ καὶ ὀρυ-
σίᾳ αὐτῶν. ὁ γὰρ εἰπεῖν, ἐὰν εὖρω πονήκοντα, καὶ ἐλάττω, ἐὰν τῇ πόλει, ἐδ' εἶπε τὸ
μεγαλεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ αὐτοῦ. σὺ δὲ πρόσθετον, μὴ πως ἀκούσας τὸ κυρίου λέγοντος, κα-
ταβάς ὀφθαλμοῖς, φαντασθῆς ὑπὸ θεοῦ ταπεινότητι καὶ ἀνάξιον ἐν αὐτῷ θεότητι. ἀλλὰ ὁ δὲ
τὴν ἀδελφείαν τῶν ἀνθρώπων, πολλὰ λέγονται τὰ τοιαῦτα ὑπὸ θεοῦ. ἐλέχθη δὲ ὁ δὲ
τὴν μέλλουσαν αὐτῷ μετὰ τῶν ἀνθρώπων συγκαταβᾶσιν. ἐπὶ δὲ τῆς κύριος ὁ θεὸς ἔρ-
α, ἄβραάμ τὰ τέσσαρα μέρη ἐν γῆ, εἶπε, σοὶ δώσω τὴν γῆν καὶ τὴν σπέρματί σου, καὶ πλη-
θύνῃς πληθύνῃ τὸ σπέρμα σου, ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὡς τὴν ἄμμου τὴν παρὰ τὸ
χέλθον ἐν θαλάσσῃ. ὅτι πατέρα πολλὰ ἐδιδόναι τέκνα σε, καὶ ὅτι λογισθῇσονται ὅτι
πάντα τὰ ἐδόν. ταῦτα τὰ τῷ θεοῦ πρὸς τὸν ἄβραάμ ῥήματα, καὶ ἐξέταξεν τὸν βοῦλεται
ταῦτα ἰδοὺ ὡς ὁ μωσῆς λέγει, ὅτι ὁ θεὸς ὑπεσχέθη καὶ ἐπηγγέλατο δούαι τὴν ἄβραάμ
καὶ ἔρ' σπέρματι αὐτοῦ, πᾶσαν τὴν γῆν καὶ πληθύνῃσεται τὸ σπέρμα αὐτοῦ, ὡς τὰ ἄ-
στρα τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὡς τὴν ἄμμου τὴν παρὰ τὸ χέλθον ἐν θαλάσσῃ. καὶ ὅτι ἔρ' σπέρμα-
τι αὐτοῦ ὅτι λογισθῇσονται πάντα τὰ ἐδόν. καὶ ἐπεί ἡ τῷ θεοῦ λόγος ἀληθεὶς εἴσι, καὶ οὐ
δέποτε διαψεύδονται, διότι δὲ σκεψάμεθα, πόθεν καὶ ὅτι ποῶν τρόπον ἐπληρώθησιν
τὰ τῷ θεοῦ λόγια. ὁ γὰρ ἄβραάμ δ' ὁ ἴσους ἔχον, ἕνα ἐκ τῶν παιδίδων ἄγαρ, τὸν ἰσμενὴλ,
καὶ ἕνα ἐκ τῶν ἐλθόντων σέξας, τὸν ἰσαάκ. μὴ ποτε γοῦν εἴπῃ ὁ θεὸς ὁ δὲ τῷ τῷ ἰσ-
μενὴλ, ἐκ τῶν παιδίδων γνησίων ἰσμενὴλ, ὅτι ὅτι αὐτῷ ὅτι λογισθῇσονται πάντα τὰ ἐδόν,
ὡς ἐκ σπέρματός ἐστιν ἔρ' ἄβραάμ, ἀλλ' ἐπεί θεὸς εἶπε ἔρ' ἄβραάμ, ὅτι ἐκβαλεῖ τὴν παι-
δίαν σου μετὰ τῷ παιδί σου αὐτοῦ, οὐδὲ γὰρ κληρονομήσει ὁ ἴσους ἐν τῷ παιδί σου μετὰ τῷ ἴσ-
μενὴλ ἐλθόντων. καὶ κατὰ τὸν τῷ θεοῦ λόγον, ἐξέβαλε τὸν ἰσμενὴλ μετὰ τῷ μητρὶ αὐτοῦ
ἐν ἄγαρ, καὶ ἀπεβίβη αὐτοὺς ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ ἄβραάμ. ἀλλὰ καὶ ὁ δὲ ἰσμενὴλ ἄβραάμ
ἀκούσας παρὰ τῷ θεοῦ, ὅτι πατέρα πολλὰ ἐδιδόναι τέκνα σε, καὶ ὅτι σοὶ δώσω τὴν γῆν, καὶ
ἔρ' σπέρματί σου, καὶ ὅτι ὅτι ἔρ' σπέρματί σου ὅτι λογισθῇσονται πάντα τὰ ἐδόν, οὐ-
τως ἀπεκρίθη, εἰπὼν, τί μοι δώσεις κύριε, ὅτι ἐγὼ ἀπόλλυμαι ἄτεκνος. βλέπεις πῶς καὶ
πρὸ τῷ ἐριδιώκει τὸν ἄβραάμ, ἐκβαλεῖν ἄρ' τὸν οἴκου αὐτοῦ τὸν ἰσμενὴλ, οὐκ ἐλογί-
σεν ὅτι αὐτοῦ. εἰ γὰρ ὡς ὅτι αὐτοῦ ἐλογί-
σεν, οὐκ ἂν ἔζητε ὁ ἄβραάμ τέκνον ἑστέον. ὁ
γὰρ εἰπεῖν, ἐγὼ δ' ἄτεκνος ἀπόλλυμαι, ὅτι ἐξήντη, ὅτι τινὰ λογίσεται ὅτι αὐτοῦ καὶ σπέρ-
μα αὐτοῦ. ὁ γὰρ ἰσαάκ ὕστερον γνησίων. μετὰ δὲ ταῦτα ὁ τῷ θεοῦ λόγος, ὁ εἰπὼν, ἐκβα-
λε τὴν παιδίαν σου μετὰ τοῦ ἴσους αὐτοῦ, φανερώς ἐδήλωσε, ὅτι οὐκ ἐλογίσαντο τὸν ἰσμε-
νὴλ τέκνον καὶ σπέρμα τῷ ἄβραάμ. καὶ ἰδοὺ ὡς ἀναφαίνεται, ἀμέτοχος ὅτι ὁ ἰσμενὴλ
ἐκ τῆς κληρονομίας τῷ ἄβραάμ, καὶ ὡς ὁ θεὸς γνέται λατὸ. μὴ ποτε γοῦν ὅτι ὁ ἰσαάκ,
καὶ ὅτι μὲν ὅτι ὅτι οὐτ' ἐλθόντων σέξας, πρόσθεν. καὶ τὸ τῶν ἐβραίων γὰρ
ὅτι ἐκείνου ὅτι, ὅτι ὁ μολογούμενον. ἀλλ' ἡ τῶν ἐδόνων διλογία οὐκ ὅτι ἐξ ὑπὸ ἔρ' ἰσαάκ.
μόνον γὰρ οἱ ἐβραῖοι εἰσὶν ἐκ σπέρματος τῷ ἰσαάκ, ὡς ἀπόγονοι τῷ ἰακώβ, καὶ τῶν δὲ
δικῶν ὅτι αὐτοῦ. καὶ ἐπὶ τῇ δυνάμει καὶ ἀκμῇ αὐτῶν ὑπερέχοντες πολλὰ εὐρίσκοντο
ὀλέγοι καὶ θυαρίθμητοι, συγκρινόμενοι πρὸς τοὺς κατωτέρους τὴν οἰκουμένην. μόλις
γὰρ πρὸς τὸν ὅτι ὅτι ποσότητι, ἀρ' δὲ τῷ τῷ θεοῦ βοηθείας ἐφαίνοντο μεγάλοι καὶ
φοβεροί. λαὸν γὰρ αὐτὸς ἐκέλευε αὐτοῦ ὁ θεός, καὶ κληρονομίαν αὐτοῦ ἐλεῖν αὐτοῦ, καὶ ὅτι τῇ ἰ-
σχυί αὐτ' ἡγετο πρὸς πάντας τὰς πόλεις τῶν ἐπὶ τῶν ὁρίων αὐτοῦ. ἐν τῇ διω-
μει τῷ θεῷ ἡγετο ποιεῖν ὁ μωσῆς ὅτι τῇ αἰγυπῶ τὰ δαυμάσια, ἐν τῇ ἐκείνου ὁ τῷ ναὺ ἡ
σῆς, ἐν οἱ ἑστέροι, ὡς τῇ γνησίων τῷ χριστῷ. ἀρ' δὲ τῷ τῷ χριστῷ γνησίων, ἡγετο πρὸς πάντας
ἐν δὲ τῷ τὰ ὀλέθρια. καὶ ἐπληρώθη ἡ τῷ ἰακώβ πεφικεία, ἡ λέγουσα τὸ, ἐκ ἐκείνης ἀρχῆς ὅτι
ἐδ' ἀρ' δὲ ὅτι γοῦν ἐκ τῷ μέρει αὐτοῦ, ὡς ὅτι ἡ ἀπόκλις, καὶ ὅτι πρὸς τὸν ὅτι ἐδόνων.

ἔλλα

[illegible]

1, ἐγείραι τέκνα ἱερὰ ἀβραάμ. τί ἴσθ' ἀποκαλύπτει τὸ λόγον, ὅτι ἐπεὶ ὑμεῖς ἀφ' ἑαυτῶν οὐκ ἔχετε ἀγαθόν, ἀλλ' ἐν τούτῳ καὶ μόνῳ θαρσύνετε, μετὰ ῥῆμον ἐπὶ τῷ λέγειν ὑμᾶς ἰσὺς ἀβραάμ, ἔφη αὐτοῖς, ὅτι διώκεται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίδων τούτων ἐγείραι τέκνα ἱερὰ ἀβραάμ. ὅτι μὴ γὰρ ἰσὺς ἀπὸ τῶν ἀφύχων λίδων διώκεται ὁ θεὸς ποιῆσαι ἀνθρώπους, ἀλλὰ ὁ γὰρ ποιῶν ἀπὸ τῶν μὴ ὄντων πρὸς ἀνθρώπων, διώκει ἐγείραι αὐτὸν ἀφ' αὐτῶν ὅτι ἔχοντες καὶ δίκας πεπρωμένους ἐπέκεινα τῶν λίδων, ἀπὸ τῶν περικυκλωμένων τὸν χριστόν, καὶ ἐπίδοσαν εἰς αὐτόν, καὶ ἐλογίσθησαν κατ' ἐπαγγελίαν τέκνα τοῦ ἀβραάμ. οὗ γὰρ ἰουδαίους οὐ μόνον ἀπεκρίθη, καὶ δὲ βαλὼν ὁ χριστὸς τὸ λογίζεσθαι αὐτοὺς τέκνα τοῦ ἀβραάμ, ἀλλὰ καὶ ἰσὺς διαβόλου ὠνόμασεν αὐτοὺς, οὕτως εἰπὼν. ὑμεῖς τὰ ὄργα ποιεῖτε τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ διαβόλου. ἐκείνου ἀνδρῶν ποικίλων ὅσιν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐκ ἔσθ' ὅτι φέρεται ὡς ὅτι ὁ χριστὸς ἰσὺς διαβόλου ὠνόμασε, ὡς διώκει λογισαὶς ὁ θεὸς ἰσὺς ἀβραάμ, καὶ ἀπὸ μαρτυρίας. τίς γὰρ μετὰ τὴν διαβολὴν καὶ τοῖς τοῦ θεοῦ λόγοις, ἀβραάμ, ἰσαάκ, καὶ ἰακώβ; μακάριον δὲ, τίς κοινωνία θεῷ καὶ διαβολῇ; καὶ ἰσὺς ἡ τὴν κρίσιν καὶ τὴν πίσιν τῶν τοῦ ἰουδαίου τῶν τε μουσουλμανῶν, ἐν ἀπείμειν ὅτι τοῦ θεοῦ λόγος μάταιος καὶ ψεύδης, ἀπὸ τῶν τοῖς ἰσμάκ τοῦ δὲ πρὸς ἡλίου τὰ ἐθνη ἱερὰ θεῷ, ἀπὸ τῶν ἰσμάκ ὁμοίως. ἀλλ' οὐκ ἔστι ὁ θεὸς οὐκ ἔστι. οὐδὲ γὰρ διαπέμψεν ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, ἀλλ' ἐν τῷ χριστῷ ἱερὰ ἐκ ἀπὸ μαρτυρίας ἀβραάμ καὶ ἰσαάκ καὶ ἰακώβ ἡ τὴν σάραν ἀνελθόντων, καὶ ἀπεκαλύφθη ὅτι ἐκ πληρώσεως πᾶσαι αἱ ὁράσεις, πᾶσαι αἱ προφητεῖαι, πᾶσαι αἱ ἀρχαὶ λυφίαι, αἱ δεικνύουσιν αὐτὸν θεόν, αἱ δεικνύουσιν αὐτὸν ἀνθρώπον, καὶ ὁ λόγος ἀπεδείξε, καὶ ἐδήλωσε, καὶ ἐτίθηκέν αὐτῷ. ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ ἐθνη ἐν τῷ χριστῷ ἔλαβον τὴν διλογίαν πισθύνοντα εἰς αὐτόν. πάντα γὰρ τὰ ἐθνη τὰ πρότερον εἰδωλολατρουῦντα, νῦν πάντα πιστὰ καὶ ὁρῶντες, πλὴν τινῶν μερικῶν, μουσουλμανῶν λέγω, ἰβραίων καὶ ἐτάρων, οἳ τινὲς ὁμοῦ πάντων οὐδὲν φαίνονται, συγκεκρυμένοι πρὸς τὰ πλῆθη τῶν χριστιανῶν, ὅσον ὁ διατὸν ὁρᾷ πρὸς πᾶσαν. ὁμοῦς τὸν πρὸς τὴν ἀλήθειαν, εἰ καὶ τινὲς παρ' οὐδὲν ἐμὲνοι ταῦτα, ἐμειναν ἀδιόρθωτοι καὶ ἀπίστοι; οὐ μὴν ἡλίου πάντα τὰ ἀέρα φωτίζει, καὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. ἀλλὰ τῶν τυφλῶν τῶν σκοτεινῶν μερόντων, ὅτι παρὰ τὸν πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἡ λὶα ἡ μέμφεις, ἀλλὰ τῶν τυφλῶν τῶν σιγῶν. οὕτω μοι νοεῖ καὶ πρὸς τοῦ χριστοῦ, ὅτι τὸ τοῦ χριστοῦ δόξα γέλιον, καὶ ἡ διδασκαλία, μακάριον δὲ αὐτὸς ὁ χριστὸς ὑπερμυρίους ἡλίους ἀνδείχθη λαμπρότερον καὶ φωτεινότερον. εἰς πᾶσαν γὰρ τὴν γῆν ὁ δὲ τὸν δόξα γέλιον λόγος, καὶ οἱ πισθύνοντες σῶζονται, οἱ δὲ μὴ πισθύνοντες ἀπώλυνται. ἀλλ' οὐ παρὰ τῷ χριστῷ ἡ μέμφεις, ἀλλὰ παρὰ τοῖς ἀπίστοις, τοῖς κατὰ πρὸς τοῦ ἑαυτῶν σωτηρίαν. ἀλλ' οὐδ' οὕτως ἀπλῶς πάντων τῶν πισθύνοντων ὅσιν ἡ σωτηρία, ἀλλὰ τῶν σὺν τῇ πίσει ποιησέντων ὄργα σωτηρίας ἔσθ' ἡ. ἀλλ' ὡς ἀφ' ἡμῶν εἰς τὴν πρὸς τοῦ χριστοῦ μαρτυρίας καὶ ἀποδείξεις, ἀλλ' οὐ πᾶσαι. εἰ γὰρ πᾶσαι τῶν πρὸς τοῦ χριστοῦ ἀρχαὶ λυφίαι καὶ ὁράσεις καὶ προφητεῖαι ἐπὶ ἀνελθόντων ἀναπύξαι, πολλοὶ γραφῆς πλεῖστα κεκοπιακόσιν, ὀλίγον μέρους ἐπεξεργάσαντο αὐτὸν. ὁμοῦς μικρὸν ἢ ἐκ τῶν πολλῶν εἰπωμένων, ὅτι τὴν ἀλήθειαν φανέρωσιν. ἐπὶ τὸν ὁμοῦς πρὸς τὸν λαόν τῶν ἰβραίων, ἀνέστη κύριος ὁ θεὸς ἐκ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν προφήτην, ὡς ἐμὲ. καὶ πᾶσι ψυχῇ, ὅτι οὐκ ἀκούσεται τοῦ προφήτου ἐκείνου, ὁ δὲ οὐδὲν δυνάσεται, καὶ σκόπει τὴν πρὸς τὸν ἀκρίβειαν, ἐν τῷ εἰπεῖν, προφήτην ἀνέστη κύριος ὁ θεός, ἐδείξεν ὅτι ἀνθρώπος μέλλει ἔσεσθαι ὁ προφήτης ὁμοῦ, καὶ ὅτι ἀπὸ τοῦ θεοῦ ὅτι, ὅτι ἡ τὴν αὐτὴν ἀποφάντα. ἐν τῷ εἰπεῖν, ἐκ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, ἐδείξεν ὅτι ἐκ τῶν ἰβραίων ὅτι, καὶ οὐκ ἄλλοθεν. ἵνα ἐὰν ἄλλος ἢς εἰποι ὅτι ἀλλοδαποῦ γένους ὅτι προφήτης ὅτι, καὶ ἀπὸ τοῦ προφήτου, οὐ παρὰ δέξονται αὐτόν, ἀλλ' ὡς πλάστον καὶ ἀπαίτων λογισθῶνται. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ μέγας μωσῆς πρὸς τὴν λαβὴν τῶν παρὰ τοῦ θεοῦ μαρτυρίας, ἀπὸ τῶν ἐν αἰγύπτῳ δαυμάτων, καὶ ἐν τῇ ὁρῶντα θαλάσῃ διαβάσεως, ἀπὸ τῶν ἐν τῷ εἰπεῖν σινὰ ὅτι εἰς πυρὸς τοῦ θεοῦ συγκαταβάσεως ἢ καὶ φαντασίας, ἐμπεδῶν πείσης τὴν παρεμβολὴν τοῦ λαοῦ τῶν ἰσραήλων

ἰουδαίων παντός. καὶ τότε ἐξέδοτο τὸν νόμον τὸν διογνῆτα ὑπὸ θεοῦ. δι' αὐτὸν γὰρ αἰτίας
 αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἐκείνην μέγας μωσῆς ποῦ τ' ἤρκετο εἰρηκε, τὸ ἀναστήσει κύριον· ὁ θεὸς πεφί-
 τω ἐκ τ' ἀδελφῶν ἡμῶν, καὶ δὲ ὡς ἐμὲ, τότε χάρις ἐλάλησεν, ὅτι ὡς ἐγὼ ἠλθὼν ἐρεώσα
 ὑμᾶς ἐκ τ' πικρῆς διαλέξεως τ' φαρμάκου, καὶ τ' πηλῆς, καὶ τ' πλινθείας, καὶ δέδωκα ὑμῖν νόμον
 πρὸς σωτηρίαν, ὅτι καὶ ὁ πρὸς ἐμὲ νῦν κηρυττόμενος· πεφίττης ἐλθὼν ἐρεώσα μελλεῖ ἀπὸ τ'
 τυραννίδος· ἐξέδοται τ' διαβόλου καὶ ἐλ' ἐδ' ὡς λαβείας τ' σύμπαντα κόσμον, καὶ διῶναι
 τ' ἐλ' ἐλθόντας νόμον. ὅσοι ἀκούσαντες οἱ ἰουδαῖοι, ἐξέλεγον τὸ πάλαι πεφίττην ἐγνῆτα,
 καὶ ἰδόντες τὸν τ' ἰσχυρὸν ὑπὸ ἰωάννου ἐλθόντα ἐκ τ' ὁρῆς, καὶ βαπτίζοντα τὸν λαόν, καὶ νο-
 μίζοντες ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ πρὸς τὸ μωσῆος τότε λεχθεὶς, ἡρώτησαν αὐτόν, σὺ εἶ ὁ πεφίττης; **ε**
 τί γὰρ ἐκεῖνος, ὅτι ἐμὶ ἐγὼ, ἀλλ' ἐγὼ μὴ ἐμὶ ἀπεπαλμῆς· ἐμπροσθεν ἐκείνου, ὁρῶντος ὅτι **ε**
 σὺ με, ὅτι ἐμὶ ἀπὸ τ' ὑποδύματα βασιλέως· πάντως ὁ ἰωάννης πεφίττης ἦν, καὶ με-
 γας πεφίττης, ἀλλ' ἐπὶ ἡρώτησεν οἱ ἰουδαῖοι ποῦ τ' πεφίττης, ὅτι ἐρεκκεν ὁ μωσῆς, ὅτι ὅσοι
 ἐπὶ ὁ ἰωάννης, ὅτι ἐκ ἐμὶ ἐγὼ. καὶ ὅρα τ' τ' ἰουδαίων ἀγνωμοσύνην καὶ βλάβαν, ὅτι
 πρὸ τ' ἐλθόντος τὸν μεσίαν ἦτο· τὸν χριστόν, ἐξέλεγον καὶ ἡρώτησαν ποῦ ἐκείνου, ἐλθόντα
 δε, ἡ δὲ τὴν περὶ τὸν μετὰ τὸ ταῦτα πάλιν ἐπὶ τὸν αὐτὸν μετὰ τὸν μέγας, διφραδνῆκε ὅρα
 νοὶ ἡμεῖς αὐτῶν, καὶ πεσοκωσάτωσαν αὐτῶν πάντες ἀγγελοὶ θεοῦ. εἰπέ μοι, τίνα ἄλλου πεφί-
 κωσούσιν οἱ ἀγγελοὶ τ' θεοῦ, εἰ μὴ αὐτὸν τὸν θεόν, ὡς τε ὁμ' ἐδ' ἐξεν ὁ μωσῆς ἀνθρώπου καὶ
 πεφίττης καὶ νομοθέτου, ὁμ' ἐδ' ἐξεν πεσοκωσούμενος τὸν ἀγγέλου, αὐτὸς ὅτι ὁ θεὸς καὶ
 ἀνθρώπος, ὁ ἦος καὶ λόγος τ' θεοῦ, ὁ πρὸς ἡμῶν καὶ τ' ἀγγέλου πεσοκωσόμενος καὶ τιμώμενος.
 καὶ ταῦτα μὴ τὰ μωσῆος ὁ δὲ διαβὼς ὁ πεφίττης ὅπως ἐρεκκεν, ὁ θεὸς τὸ κρεῖμα σὺ τῷ βασι-
 λείῳ, καὶ τ' δικαιοσύνην τῷ ἡμῶν τ' βασιλείας, κρινεῖ σὺ πῶς τ' λαὸν, καὶ σώσει σὺ
 ἡμᾶς τ' πρηνῶν, ἐπὶ ταπεινῶσι συνοφανῆται, ἐπὶ συμπτῶμεν τῷ ἡλίῳ, καὶ πρὸ τ' σελίως
 γηραιῶν γηραιῶν κατεβήσεται ὡς ὑπὸ ὕδατος πόρον, καὶ ὡς σαγῶν ἡ σάββα ὑπὸ τ' γλῶσσαι, ἀνατε-
 λείῃ γὰρ ταῖς ἡμέραις αὐτῶν δικαιοσύνην, ἐπὶ πλῆθος εἰρήνης ὡς ὁ ἀνταναρεθῆ ἡ σελίως, καὶ
 πεσοκωσούσιν αὐτῶν πάντων οἱ βασιλεῖς τ' γῆς, πάντα τὰ ἔθνη δουλοῦσιν αὐτῶν, καὶ
 εἶσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ διδουμένην εἰς σὺν αἰῶνας. πρὸ τ' ἡλίου διαμνείει τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ
 ἐν ἐνδοξῇ δύνουσι γὰρ αὐτῶν πᾶσαι αἱ φυλαὶ τ' γῆς, πάντα τὰ ἔθνη μακαριοῦσιν αὐτόν.
 διδουμένην κύριον· ὁ θεὸς τ' ἰσραὴλ, ὁ ποιῶν θαυμάσια μόνον, καὶ διδουμένην τὸ ὄνομα
 αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τ' αἰῶνα. πάντως ὁ ὕψος πεφίττης ἐπέγινον ὁ πεφί-
 ττης, τ' θεὸν καὶ τ' ἡμῶν τ' βασιλείας, ὅτι ἐπὶ τὸν λέγει, ἀλλ' ἢ τ' θεὸν καὶ βασιλέα, καὶ τὸν τότε
 ἡμῶν τ' χριστόν, ὅς κρινεῖ σὺ πῶς τ' λαὸν, καὶ σώσει σὺ πρηνῶν, καὶ ταπεινῶσι τ' συνοφανῆται.
 καὶ ὑποτάξας ἀνθρώπου ἡνὰ ἰσχυρόν καὶ δικαίον ἀρχόντα ἡ βασιλείας, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν λέγει,
 ὅτι συμπτῶμεν τῷ ἡλίῳ. ἀλλὰ ποῦ αὐτοῦ λέγει, ὅτι δὲ πρὸ τ' σελίως γηραιῶν γηραιῶν, καὶ
 εἰς τίνα τ' ἀνθρώπων χωρεῖ σὺ, ὅτι πρὸ τ' σελίως γηραιῶν γηραιῶν, καὶ συμπτῶμεν τῷ
 τῷ ἡλίῳ, εἰς δὲ τὸν ἄλλον, ἀλλ' εἰς αὐτὸν πάντως τ' χριστόν, ὅτι ἡ πεφίττης. γὰρ τῷ ἐπείν,
 ὅτι κρινεῖ σὺ πῶς τ' λαὸν, καὶ σώσει σὺ ἡμᾶς τ' πρηνῶν, καὶ ταπεινῶσι σὺ συνοφανῆται,
 ἐδίδεκε τ' ὅτι δικαιοσύνην ἐχὼν καὶ κηδεμονίαν εἰς σὺν ἀνθρώπων. γὰρ δὲ τῷ ἐπείν, ὅτι
 πρὸ τ' ἡλίου διαμνείει τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ πρὸ τ' σελίως γηραιῶν γηραιῶν, ἐδίδεκε τὸ τότε ἀναρ-
 χον. γὰρ τῷ συμπτῶμεν τῷ ἡλίῳ, ἐδίδεκε τὸ τότε ἀτελὸς τὸν κατεβήσεται ὡς ὑπὸ ὕδατος πόρον,
 καὶ ὡς ὁ σαγῶν ἡ σάββα ὑπὸ τ' γῆς, ἀνατελεῖ γὰρ ταῖς ἡμέραις αὐτῶν δικαιοσύνην, καὶ
 πλῆθος εἰρήνης, ὡς ὁ ἀνταναρεθῆ ἡ σελίως. πάλιν τίς κατεβήσεται ὡς ὑπὸ ὕδατος πόρον, τὸ ἐπὶ
 ἡσυχῶς καὶ ἀταράχῃ, καὶ αὐτὸν τ' οἰκείας ἀφίνας αὐτῶν ἐπὶ μεγαλότητος; ἢ ὁ χριστός, ὅς κατεβήσεται
 ἐξ ἐρανος γὰρ τῇ ἀγία πνεύματι, καὶ συλλαβῶν ἐτεκνῆ αὐτόν γὰρ πνεύματι φάτιν, καὶ ἀπὸ τῆς
 πρηνῶν. ὅ γὰρ ἡλθον ἵνα κρινεῖ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσῃ τὸν κόσμον. ὅταν ἡ ἔλθῃ κρινεῖ τ' ὁ-
 κωμῶν, τότε μελλεῖ φανῆναι γὰρ τῇ δ' ὅτι τ' πατὴρ αὐτοῦ μετὰ πάντων τ' ἀγγέλου, καθὼς
 καὶ αὐτὸς ὁ χριστός ἐφικε γὰρ τῷ διδουμένην, ὅτι ἐκ ἡλθον ἵνα κρινεῖ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώ-
 σω τὸν κόσμον. ἀνατελεῖ γὰρ ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ δικαιοσύνην, καὶ πλῆθος εἰρήνης ὡς ὁ ἀν-
 ταναρεθῆ ἡ σελίως. τί βόλεται, τὸ ἀνατελεῖ γὰρ ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ δικαιοσύνην, καὶ πλῆθος
 εἰρήνης;

Αποστολή

ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΜΩΑΜΕΘ

ἐρρωμένης· ὁ δὲ ἄλλος, ὃς ἐπὶ τῇ τοιαύτης ἀδικίας χεῖριστόν τε καὶ κήκιστον, ἵνα ἀφίσσῃ οἱ ἀν-
θρώποι τὸν θεόν τὸν δημιουργόν καὶ πλάσσω αὐτόν, τὸν ἀπὸ τοῦ μηδὲν ὄντα εἰς τὸ εἶναι πρᾶγμα γόνι-
μα αὐτὸς, καὶ πρὸς κωμῶσιν τῶ διαβόλῳ, καὶ τοῖς κτίσμασι, ὧς ἐργαίῃ τὸ χεῖρόν αὐτόν·
καὶ ὡς περὶ τοῦ μέδους καὶ βαθείας σκοτίας πρᾶβλεψας τὸν ἐαυτοῦ πατέρα, τὸν ὡς με-
λόντων παντὶ τρώπῳ, καὶ κηδόμενον καὶ ἡτοιμάτα τὸ πᾶν τοῦ πρᾶβλεψαν καὶ ὡς ἐλθέ-
καὶ σωτηρίαν, ἀπολοῦν θήσας ἐχθρῶν τῶν ὑποδουμένων τῶν σφαγῶν αὐτοῦ καὶ τὸν ὀλεθρον,
δοῦναι τοῖς αὐτοῦ, καὶ τοῖς χεῖρας καὶ πόδας, εἰς ἀχθεῖς γὰρ φερεῖ ὁ χυρωτάτης καὶ ὁ
φώδεις, ὅς ἐκ γίνωσκον, οὐδὲ ἡδυνάτο διακρίνειν τὸν πατέρα καὶ υἱόν αὐτόν· ἐχθροὺς καὶ
πολεμίου ὑπὸ τῇ μέδους καὶ τῇ λύρου, ὅς ἐβόλῃς· εἰ δὲ καὶ ὅς ποτε ἡλθον εἰς ἔχθρον αὐ-
τοῦ, ὅς ἐκ γίνωσκον γὰρ δυνάμεις ἐνδοκίμοις ὅπως ὁ ἀνθρώπος, ἀρῇ τὴν πλάνησιν, καὶ
πρᾶβλεψας τῇ ἀληθείᾳ καὶ οὐθείᾳ ὁ δὲ, γὰρ περὶ τῶν χεῖρας τῇ διαβόλῳ, καὶ ποῖ τὸ
τοῦ σκοτεινότητος τὸ πᾶν ἢ ἀνδρείου· ὁ δὲ μεθύσας τὸν ἀνθρώπον ὑπὸ τῇ πλάνῃς τῇ
δυνάμει, καὶ ποιήσας αὐτὸν πάντη ἀνάσσειν, καὶ ὡς περὶ οἱ ὑπὸ αἰνῶν μεθύοντες, μάλλον δὲ
ὑπὸ ἀτάκτου χυμοῦ καὶ φρενίτιδος, ἢ ὑπὸ δαίμονος· ἐλαυνόμενοι, ἀκόντες ὅς ἀκόντες,
καὶ βλέποντες ὅς ἀνδρείου, ὅς τὸ ἢ γέμονα νέμει πρᾶβλεψαν, ἀλλὰ τὰ ἰσχυρὰ φαν-
ταῖοντες ὡς κινέμενα, τὰ ἢ κινέμενα ὡς ἰσχυρὰ, καὶ τὰ ὡς φελοῦνται ἢ αὐτοῦ ἀρσένοντες,
τὰ δὲ βλέποντες πρὸς τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ὁ δυνάμει διακρίνειν τὸν καλὸν τῇ κακῷ, ἢ τῇ ἐχθρῷ
τὸν φίλον, τῇ αὐτὸ πέπονθεν, ὡς ἐκ τῆς, καὶ ὁ ἀνθρώπος ἀνέστη τὸν θεόν, καὶ δοῦναι
ὑπὸ τῇ δαίμονος, ἐτυραννεῖτο γὰρ βαθυτάτης σκοτίας τῇ ἀγνώστῃς, ὁ δὲ δαίμων ἐμπληρῶς
δαίμων χάριτος, καὶ μετανοήσας εἰς τοῦτον βάρβαρον καὶ ἀπώλειαν γὰρ περὶ τὸν ἀνθρώπον, καὶ
κλῦθον καὶ χυμῶνα, καὶ ὅς ὅσῳ ἀδικίαν ἡδίκησε τὸν θεόν ἀνέστη αὐτόν, καὶ τίς ὅστις μελ-
λων ὑπὸ τῇ αὐτῇ τῇ βαθυτάτης σκοτίας καὶ τῇ ἀδικίᾳ, διπλῆ καὶ γὰρ ἐνδοκίμοις ἢ ἀδ-
κίᾳ, ἢ δίκησας γὰρ τὸν ἀνθρώπον· ὁ διαβόλος, ἀρσένος αὐτὸν μακρὰν τῇ θεῷ, εἰ δὲ μετὰ δὲ εἰπεῖν
ἡδίκησε καὶ αὐτὸ τὸν θεόν, πλάνησας τὸ πλάσμα αὐτό, ἢ δίκησε δὲ ὁμοίως καὶ ὁ ἀνθρώπος τῇ
θεῷ, ἀνέστη αὐτόν, καὶ ἀπολοῦν τῇ διαβόλῳ, ὅς γὰρ τὸ εἰπεῖν τῇ πρᾶβλεψαν, ἀνὰ τῇ
δικαιοσύνῃ, ὅς ἐκ τῆς ὡς περὶ οἱ γὰρ σκοτὶς ἐνδοκίμοις καὶ κήκιστοις ἐξ ὧς ὅστις, ὅς ἀπὸ
χοῦν εἰς τὸν ἡλίον, ἀλλὰ ὁ ἡλὸς πρὸς αὐτὸς, ὅς καὶ μετὰ τῇ ἀνθρώπῳ γὰρ τῇ διαβόλῳ σκοτὶς,
ἀνὰ τῇ μετὰ λαβεῖν αὐτῇ γὰρ οἰκνυμῶν, ἀνὰ τῇ λαβεῖν ὅς ἐκείνῃ, καὶ φωτίσας τῇ
οἰκνυμῶν, ἀπὸ τῇ λαβεῖν σκοτία, ὅς ἡφανίσθη, φωτὶς τῇ πλάνῃς, καὶ μετα-
νοήσας γὰρ ποῖα δοῦναι εὐδοκίμοις καὶ κήκιστοις, καὶ μετὰ δυνάμει αὐτὸς βροχῆσαι, αὐ-
τοῦ πρὸς τῇ δυνάμει, ὅς μετὰ δυνάμει ὑπὸ τῇ πλάνῃς τῇ ἀνθρώπῳ, ὑπὸ τῇ διαβόλῳ τῇ ἀνθρώπῳ,
ἐλυσεν αὐτόν καὶ ἐβάρυνε, λυθεῖς τῇ πλάνῃς καὶ δεραπυθεῖς, ὅς ἐκ τῇ πρὸς τῇ διαβόλῳ,
ἀλλὰ τῇ γεγόνος, ἢ ἡφανίσθη πρὸς τὸν θεόν τῇ ἀνθρώπῳ ἀδικία ὅς τῇ πλάνῃς, καὶ ἐφαν-
ρώθῃ ἢ τῇ δικαιοσύνῃ, ἀνὰ τῇ λαβεῖν τῇ νομῇ τῇ δικαιοσύνης ἡλὸς, τῇ πλάνῃς, καὶ
σὺν τῇ γὰρ ὁ ἀνθρώπος, καὶ εἰσελθὼν γὰρ τῇ ἀχθεῖς καὶ ἀκυμάντων λιμνῇ τῇ πλάνῃς, ἀπὸ
λαβεῖ πλάνης ἐρρωμένης καὶ ἐπὶ τῇ ἀλεονομίας, ἢ πρὸς γὰρ μετὰ, τότε ἐπληρώθη τὸ τῇ διαβό-
λόγῳ τὸ φάσιν, μακάριοι ὡς ἀφείθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὡς ἀπεκαλύφθησαν αἱ ἀμαρτίαι·
μακάριοι αὐτοί, ὅς μετὰ γὰρ κύριος ἀμαρτίαν, γὰρ τῇ εἰπεῖν, ὅς γὰρ τῇ πλάνῃς ἡμέρας αὐτοῦ,
ὅς ἐκ τῇ ἀνθρώπου ὄντα τῇ τῇ αὐτῇ τῇ ἀνθρώπου ὄντα τῇ πλάνῃς ἡμέρας ἀφείθησαν, ὅς
ὅς μετὰ τῇ θεοῦ, ὅς γὰρ τῇ πλάνῃς ἡμέρας ἀφείθησαν, καὶ τῇ πλάνῃς ἡμέρας ἀφείθησαν, τῇ
ὅς ἀντανερεθῇ ἢ σε λυμῇ, ὅς ἀνίτη, ὅς αὐτός ὁ ἀνθρώπος ὁ ποιήσας αὐτόν, αὐτός ὅς καὶ
θεός, ἀνθρώπος γὰρ φιλῶν ὅς ἐστὶ τὸ πρὸς τῇ πλάνῃς, ὅς ἀνὴρ ἰσχυρῇ τῇ πλάνῃς, τὸ γὰρ ὅς ἀντα-
ναερεθῇ ἢ σε λυμῇ, ὅς ἀλλο δὲ καὶ τῇ πρὸς τῇ πλάνῃς εἰπὼν, ἀλλὰ ἢ ὅς ὡς περὶ ὅς σε λυμῇ μελ-
λοι διαφθαρεύει, ἀλλὰ σὺν τῇ πλάνῃς, ὅς ἀνθρώπος, ἐπὶ γοῦν τῇ θεοῦ μόνου ὅς
τὸ κύριος ἀτελὸς τῇ πλάνῃς, ὅς ἐκ τῇ πλάνῃς ὅς ἀνθρώπος, ἐπὶ γοῦν τῇ πλάνῃς, ὅς πρὸς
κωμῶσιν αὐτῇ πάντες οἱ βασιλεῖς τῇ γῆς, καὶ τὸ πᾶν τὰ ἐν τῇ δουλοσύνῃ αὐ-
τῇ, ὅς ἐκ τῇ πλάνῃς τῇ πλάνῃς, ὅς ἀνθρώπος, καὶ τῇ πλάνῃς βασιλεῖν πρὸς κωμῶ-
σιν, ἵνα δὲ μετὰ πᾶσι οἱ δουλοῦντες πρὸς ἀφείθησαν τῇ πλάνῃς, ὅς πρὸς τῇ πλάνῃς βασι-
λέως,

証

ἡ τὴν παθῶν, καὶ τὴν εἰς αὐτὸν γυναικὸν παῖδας, ἢν τινα ὡς τὸν ἀνθρώπου δὲ
 εἰδὲν. ἐπὶ δὲ τῷ θεῷ, χώραν οὐκ ἔχει τὸ λεγόμενον. διὰ τοῦτο οὐ μὲν ἡ αἰτίας πομφηδύων
 ποδὶ τῷ χριστοῦ λέγει, οὐδὲ ἀρχὴν ὡς τῷ ὅμῳ αὐτοῦ, τοῦτέστι φυσικὴ καὶ ἀχώριστος. ὁ δὲ δα-
 βὶδ οὕτως λέγει ἐν ἐπορῶ ψαλμῷ, ὅτι ἡ βασιλεία σου βασιλεία πάντων τῶν αἰώνων, καὶ
 ἡ δαυνοτέα σου ἐν πάσῃ γῆ καὶ ὕδατι. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἐν τῷ παρόντι χωρίῳ λέγει, με-
 τὰ τὸν ἀρχὴν ἐν ἡμέρᾳ τῇ διωκόμεως σου. ποῖα ἡμέρα διωκόμεως; τοῦτέστι ἐν τῇ ἡμέρᾳ καὶ
 ἢν παρέρχεται ἐκ τῶν σαυρῶν, καὶ ἢν γινώσκουσι πάντα τὰ ἔθνη τὴν ἀπόρρητόν σου συγκα-
 τὰσασιν, καὶ τὴν ἀφ᾽ αὐτοῦ διώκον ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν ἁγίων σου. ποῖον; τὸ ἀσπρό-
 λον, τὸ διδασκάλον, τὸ μαρτύρον, τὸν ὁσίον, οἱ ἄνθρωποι ἐδοξάν ἐν ὁφθαλμοῖς ἀφρόνων τεθνα-
 ναι. οἱ δὲ εἰσὶν ἐν τῇ χειρὶ τοῦ θεοῦ, καὶ ἐν ἐρῶν καὶ τὸ βλομῶντος λόγιον, οἱ ἄνθρωποι καὶ τὸ
 ἐν τοῖς θύραις γεγραμμένον ἀμύνησιν ὑπὲρ τοῦ ἡλίου. πάλιν ἡ ὥσπερ καὶ ἐν τῇ πρῶ-
 τῇ λέγουσι λεχθεῖσαι πομφηδύων, ὅτι καὶ ἐν τῇ παρούσῃ, ἐπὶ γὰρ ποδὶ τῷ ἀνθρώπῳ οὐδὲν
 ἀνελάβῃς ὁ ὅς τῷ θεῷ ὅσα καὶ ἔρκει, βολόμενος διείξαι καὶ οὐδὲν αὐτὸς δὲ θεὸς καὶ ἀνθρώπος,
 ἐπὶ γὰρ τὸ μετὰ σου ἢ ἀρχὴν. ὅτι καὶ μόνον ἀρκεῖ εἰς τὴν τούτου παρὰσασιν καὶ ἀπόδει-
 ξιν. ὅμως βουλώμεθα καὶ κατὰ τὸν ὅτι ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου ἐγγύνησά σε.
 τίς τῶν ἀνθρώπων ἐγγυνηθὲν πρὸ τοῦ ἡλίου; πάντως οὐδεὶς. ἵνα δὲ μή τις καὶ εἴπῃ διαβάλλων,
 καὶ εἴπῃ, ὅτι ποδὶ ἀγγέλου δὲν ὁ λόγος, ὡς δὲ πρὸ τοῦ ἡλίου γεγονότας αὐτὸν ἀγγέλους, ἐπὶ
 ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου. τὸ γὰρ ἐκ γαστρὸς, ὅπως γαστέρα ἔχειν τὸν θεὸν εἴρηκν. ἀλλ'
 ὡς ὁ αὐτὸς διαβίβει ἐν ἐπορῶ λέγει, ὅτι αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με καὶ ἐπλασάν με, τὴν δι-
 μιουργικῶν διώκων τὸν θεὸν διεικνύων, καὶ ὁφθαλμοὶ κυρίου ὡς δικαίους, τὴν πονο-
 πικῶν διώκων τὸν θεὸν, καὶ ὅτι ἄξια ὄργα παρὰ τοῦ κυρίου οἱ δίκαιοι, ὥστε εἰσελθεῖν ἐν ὀνόματι
 τῷ θεῷ. οὕτως καὶ τὸ παρὸν, ἐν τῷ εἰπεῖν, ἐκ γαστρὸς, εἰδείξαι τὴν αὐτὴν καὶ μίαν οὐ-
 σίαν καὶ φύσιν ἥσαν καὶ πατρός, ὥσπερ γὰρ τὰ ἀψύχα δὲ ἐνδοξα τὰ αὐτὰ καὶ ὁμοία αὐ-
 τοῖς γινώσκουσιν, ἢ γὰρ συνὴ συνὴ γυνῆ, καὶ ἡ ἐλαία ἐλαίαν ὡσαύτως καὶ τὰ ἄλλα ζῶα
 ὁμοίως ἐκ τοῦ αὐτοῦ, ὁμοίον αὐτῷ καὶ τὸ αὐτὸς φύσεως γινώσκοντα. ἀλλὰ δὴ καὶ
 ὁ ἀνθρώπος λογικὸς ὢν, λογικὸν ἀνθρώπου γεννᾷ καὶ θνητὸς ὢν, αὐτὸς θνητὸν καὶ τῆς
 αὐτῆς οὐσίας τε καὶ φύσεως δὲν ὁ ὅς τῷ πατρί. πολλὰ μάλιστα λογισόμεθα εἶναι καὶ ἀ-
 συγκρίτως ὡς τὸν θεὸν, ὅτι ὁ ὅς καὶ λόγος αὐτοῦ, τὸ αὐτῆς φύσεως καὶ οὐσίας δὲ τῷ πα-
 τρί, καὶ ὡς καὶ δὲ καὶ σκόπει ἀκρίβειαν πομφηδύων. ἐπὶ γὰρ ὁ πομφητής, ἐπὶ ὁ
 κύριος, εἰδείξεν ὅτι τὸν θεὸν λέγει ὡς ἀπὸ τοῦ εἰκταί. ἐπὶ γὰρ δὲ, τῷ κυρίῳ μου, καὶ τὸ κα-
 θὸν ἐκ δεξιῶν μου, ὡς ἀνθ' αὐτοῦ ἐχθροῦ σου ὑποπόδιον τῷ ποδὶ σου. καὶ τὸ, ἡ βαβὶς σου δι-
 νάμεως ἀναποσειλαί σου κύριος ἐκ σιῶν. καὶ τὸ, κατὰ κυρίῳ ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν σου, ταῦ-
 τα πάντα τὸν ὑπὲρ φύσιν ἀνθρώπου καὶ ἀνέκφραστον εἶπεν. ἵνα δὲ εἰδείξῃ ὅτι αὐτὸς δὲ καὶ
 θεὸς καὶ ἀνθρώπος, λέγει, μετὰ σου ἢ ἀρχὴν ἐν ἡμέρᾳ τῇ διωκόμεως σου ἐν ταῖς λαμπρότησι
 τῶν ἁγίων σου. ἵνα δὲ πάλιν εἰδείξῃ καὶ φανερώσῃ θεὸν ὄντα καὶ γινώσκοντα ἑαυτὸν διὰ τῷ θεῷ,
 καὶ μίαν οὐσίαν καὶ φύσιν ἔχοντα μετὰ τῷ θεῷ καὶ πατρί, εἶπε τὸ, ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου
 ἐγγύνησά σε. ὁ δὲ αὐτὸς πάλιν καὶ ἐν ἐπορῶ λέγει, καὶ σύ κύριε ἡ ἐλπίς μου, τὸ ὑψίστον ἐξ ἡμῶν
 φυγὼν σε. πρόσθεν τὸ λεγόμενον, ἐν τῷ εἰπεῖν τὸ πομφητῶν, ὅτι σύ κύριε ἡ ἐλπίς μου, εἰδείξε
 τὸν ὅς τῷ θεῷ. ἐν τῷ τῷ ὑψίστον, εἰδείξε τὸν τὸν πατέρα θεόν. ἐν τῷ εἰπεῖν αὐτὸς τὸ, ἐξ ἡμῶν
 φυγὼν, εἰδείξε τὸν ἀνελάβῃς ὁ ὅς τῷ θεῷ ἀνθρώπου, τὸν ἔχοντα χεῖρας κατὰφυγῆς. ὁ γὰρ
 ὅς τῷ θεῷ χεῖρας κατὰφυγῆς ἐκ εἰχρῶν. ἀλλὰ καὶ ὁ τὸν τὸν δαυνομάσιος σολομών οὕτως εἶ-
 πεν, καὶ νῦν κύριε ὁ θεός τῷ Ἰσραὴλ πισωθήτω διὰ τὸ ἔνιμα σὲ, ὁ ἐλάλησας τῷ πατρί σου
 διαβίβει τῷ πατρί μου, ὅτι εἰ ἀληθῶς καὶ οἰκνῶς θεός μετὰ ἀνθρώπων ὡς τὸ γῆς. ὡς περὶ
 εἰρεμίας εἶπεν, ὅτι ὁ θεός ἡμῶν, ὁ λογισθεὶς ἐπὶ τοῖς πᾶσι αὐτοῦ. εἶπε ὡς τὸ γῆς ὡς περὶ
 καὶ τοῖς ἀνθρώποις σιωπῶντες ἔφη, ὅτι καὶ ὁ θεός σιωπῶν λέγει, ὅτι κύριε ὁ θεός Ἰσραὴλ, πρὸ
 σιωπῆς διὰ τὸ ἔνιμα σὲ, ὁ ἐλάλησας τῷ πατρί σου διαβίβει. τί βόλεται τὸ πισωθήτω; γινώσκον-
 τω, φανερωθήτω, ἀποδείχθῃ, τὸ καὶ οἰκνῶσαι σὲ διὰ τὸν θεόν, μετὰ τῷ ἀνθρώπῳ, ὁ καὶ
 γέγονεν. ὁ γὰρ ὅς τῷ θεῷ ὡς τὸ γῆς ὡς περὶ, καὶ τοῖς ἀνθρώποις σιωπῶντες ἔφη. τί γὰρ οἱ δὲ καὶ
 β 2 ἀρκεταί

ἡμῶν καὶ εἰσέπαξ ὁ σίδηρος, τὸ ὄσρανον, ὁ χαλκός, ὁ ἀργυρός, ὁ χρυσός, καὶ ἐργάζοντο
ὥσπερ κύνιοι τὸς ἀπὸ ἄλλων θερμῆς. καὶ ὁ δὲ ἦν αὐτὰ τὸ πλῆθος τῶν πινυμάτων, καὶ πᾶς
τόπος οὐκ ἐνέεινεν αὐτοῖς. καὶ ὁ λίθος ὁ πατάξας τὴν εἰκόνα, ἐγχείρει εἰς ὅς μὲν γὰρ
ἐπλήρωσε πᾶσαν τὴν γλῶσσαν. τὸ τὸν γυνήπιον, καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτῶν ὁρῶν μὴν ἐμπε-
δοῦν τῶν βασιλείων. καὶ μετὰ τὸ ὅτι ἐγνήσασθαι τὸν προφήτην τὰς βασιλείας τὰς μελλούσας
ἡγούμενος, ὡς ἐδήλου ὅτι χρυσός, ὁ ἀργυρός, ὁ χαλκός, ὁ σίδηρος, καὶ τὸ ὄσρανον, τότε λέ-
γει τῷ βασιλεῖ, ἀνάστησει ὁ θεὸς τὸν οὐρανοῦ βασιλεῖαν, ἢ τις εἰς αὐτὸν ἀδίκως οὐ διαφθα-
ρῆσεται, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ λαῶν ἐπὶ ὅσων οὐκ ὑπολείφθησεται, καὶ λεπτῶν καὶ λιγ-
νῶν παύσει τὰς βασιλείας, καὶ αὐτὴν ἀναστήσει τοῖς αἰῶνας, ὃν τρόπον εἶδον, ὅτι
ἐτμήθησαν ἀπὸ ὅρων λίθοι αὐτοῦ χειρὸς, καὶ ἐλέπτυνε τὸ ὄσρανον, καὶ τὸν σίδηρον, τὸν
χαλκόν, τὸν ἀργυρόν, τὸν χρυσόν. ὁ θεὸς ὁ μέγας ἐγνώρισε τῷ βασιλεῖ ὅτι εἰς αὐτὸν με-
τὰ ταῦτα, καὶ ἀληθινόν τὸ γυνήπιον, καὶ πιστὴ ἡ σύγκρισις αὐτῶν. τότε ὁ βασιλεὺς ὑπὸ
πρόσωπον πεσὼν, προσκυῖνεν τῷ δαυιδ, καὶ εἶπεν, ἐπὶ ἀληθείας ὁ θεὸς ὑμῶν, οὐ γὰρ
ὅτι θεὸς θεῶν, καὶ κύριος τῶν βασιλείων, καὶ ἀποκαλύπτων μυστήρια, ὅτι ἡδυνήθησεν ἡ
ποικιλύχαι μοι τὸ μυστήριον αὐτοῦ. ποῖα γοῦν ὅτι βασιλεία ἀνθρώπων, ἢ τις εἰς τὸν αἰῶνα
οὐ διαφθαρεθήσεται; πάντως οὐδὲμία. οὐδὲ γὰρ χωρεῖ αὐτῇ ἀνθρώποις φύσει. ἀλλὰ
τί; ἐγὼ σοι ὁρῶ, τὸ ὅτι ὅτι ἡ ἀγία παρεθνήθη, ἢ γεννήσασθαι τὸν υἱόν καὶ λόγον τῶν θεῶν
κατὰ σάρκα. ὁ δὲ λίθος ὁ τμήθηκε ἀπὸ τῶν ὅρων αὐτοῦ χειρὸς, ὅτι ὁ χρυσός, ὡς ἐγνήθη
μὴν ὅτι αὐτῆς, οὐκ ὅτι αὐτοῦ δὲ. αὐτὸς ἐδήλου τὸ αὐτοῦ χειρὸς. ὁ δὲ λίθος ὁ πατάξας τὴν
εἰκόνα, πρὸς χρυσόν καὶ τὰ ἄλλα, καὶ γυνήπιον εἰς ὅς μὲν γὰρ, καὶ πληρώσας τὴν γλῶ-
σσαν αὐτοῦ ὅτι ὁ χρυσός, καὶ αὐτὸν ὅτι ἡ βασιλεία ἡ διαμύνουσα εἰς αἰῶνας, ἢ σωτηρίαν
στὴν κατὰ τὸν δαυιδ, καὶ κατὰ τὴν γλῶσσαν τῶν ἐδωλῶν προσκυῖνεν. ὁ δὲ προ-
φήτης ἡσυχίας οὐτως εἶπεν, ἰδοὺ ἡ παρθένος γὰρ γαστρί φέει, καὶ τέκεται υἱόν, καὶ καλε-
σουσιν τὸ ὄνομα αὐτοῦ, μετ' ἡμῶν ὁ θεός. καὶ πάλιν ὁ αὐτός, παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, καὶ υἱός
ἐδόθη ἡμῖν, οὐ ἡ ἀρχὴ ἐγεννήθη ἡδὲ τῷ ὅμιλῳ αὐτοῦ, καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης
βουλῆς ἀγγελος, δαυμασὸς σύμβουλος, θεὸς ἰσχυρός, ὁ δυνάστης, ἀρχὴν ἐβλήθη, πατήρ
τῶν μελλόντων αἰῶνων. ἄρα γὰρ ἐβλήθη ὑπὸ τῶν ἀρχόντων, ἐβλήθη καὶ ὑψίστην αὐτῶν. με-
γάλη ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ, καὶ ἐβλήθη αὐτῶν οὐκ ἐστὶν ὅριον. εἰδὲς πῶς ὠνόμασε παιδίον, καὶ
μεγάλης βουλῆς ἀγγέλου, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα ἀπαριθμῶ, ἀτινά εἰσι τῶν ἀνθρώπων, ὃν ἀνε-
λάβας ὁ υἱὸς τῶν θεῶν ἐκ τῆς παρθένου; τότε λέγει αὐτῷ θεῷ ἰσχυρόν, ὁ δυνάστης, πατήρ
τῶν μελλόντων αἰῶνων, ποιητὴν διανοήτων, καὶ ὅτι ἐβλήθη αὐτῶν οὐκ ἐστὶν ὅριον, τὸν
τίς τέλει. ποῦ γὰρ ἐβλήθη καὶ τῶν ἐπὶ τῶν, ὡς καὶ μέντοι διέφαισιν ὁ πατὴρ ἡσυχί-
ας, ταῦτα πάντα ἐπεφραγμένα εἰναι τῇ πρὸς μικροῦ λεχθείσῃ τῷ δαυιδ πρὸς φησὶ, τῇ
λεγομένη τῇ, εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, καθὼς ἐκ δ' ἐβλήθη μου. ἀλλ' ὅμως σκόπει καὶ
ἐνταῦθα τὴν συμπλοκὴν τῆς αὐτῆς προφητείας. καὶ γὰρ γὰρ τῷ εἰπεῖν τὸν προφήτην τὸ
ἰδοὺ ἡ παρθένος τέκεται υἱόν, καὶ τὰ ὅτις, εἰδὲς τὸν υἱὸν φύσιν γεννηθέντα ἀνθρώ-
που ἐκ τῆς αὐτῆς ἀγίας παρθένου. γὰρ δὲ τῷ εἰπεῖν δαυμασὸν σύμβουλον, εἰδὲς πῶς
διότι, τοῦ τίς τὸν πατέρα, καὶ τὸν τούτου υἱόν τε καὶ λόγον. καὶ ὅτι μία βουλὴ, μία θέλη-
σις, μία δυνάμις, μία γνώσις ὅτι πατὴρ καὶ υἱός. θεὸς γὰρ βουλῆς οὐδέποτε. πρὸ αὐτοῦ
υἱὸς τῆς παρθένου, λέγει θεὸν ἰσχυρόν, ὁ δυνάστης, πατὴρ τῶν μελλόντων αἰῶνων, μὴ ἐχού-
σης τέλει τῶν τούτων ἐβλήθη. καὶ τί ἐπὶ τῶν εἰδὲς ἡ αὐτὴν προφητείαν, ὅτι τὸν αὐτὸν θε-
όν τε καὶ ἀνθρώπον, μίαν βουλήν τε καὶ γνώσιν ἔχοντα μετὰ τοῦ θεοῦ καὶ πατρός; ὁ δὲ
προφήτης ζαχαρίας γεννηθέντα ἰωάννου τῷ υἱῷ αὐτοῦ, οὕτως εἶρηκε, καὶ σὺ παιδίον προ-
φήτης ὑψίστου κληθήσῃ, ποιοῦν δόξην γὰρ πρὸς πρὸς ὅσον κυρίου, ἐτοιμάσαι ὁδόν αὐτοῦ,
τῷ δαυιδ γινώσκον σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ, γὰρ ἀφ' ἐξ ἀμαρτιῶν αὐτῶν, δὲ ἀπὸ ἀρχαῖς ἐ-
λέους θεοῦ ἡμῶν. πάντως τῷ ζαχαρίῳ υἱὸς ἰωάννης μέγας προφήτης εὐρίσκεται, καὶ ὡς
καὶ πάντες οἱ μουνοῦχοι ὁμολογοῦσιν. τί δὲ προφητὸς εἶναι; ἄλλο οὐδὲν ἀναφανέσκειται,
ἢ πῶς τῷ χρυσῷ, καθὼς καὶ πρὸς πομπήν. τίνα δὲ καλεῖ ὁ ζαχαρίας ὑψίστον; τὸν χρυσόν. πῶς
β 3 αὐτῷ

ἀπεσφαφῃ

[illegible]

τὴν δὲ αὐτὴν θυγατέρα τεφρομένην αὐτὸν ἐξήγησε ἵνα δειξῇ αὐτῷ ὁ θεὸς, καὶ τὸν τόπον
 εἶδεν ἔμελλε γεννηθῆναι ὁ χριστός. ἐξήγησε δὲ ἄλλο μετὰ τοσαύτης παρακλήσεως καὶ αὐτοῦ
 λέγει, ὅτι οὐτὲ ἡδιστὴν, οὐτὲ ἐκείνου, οὐτὲ ἀνεπαύστου, μέχρις ἂν ἀπεκαλύφῃ παρὰ θεοῦ
 καὶ τὸν ἐν γυνήσεως τόπον. τότε πίνω προφητὸν λέγει, ἰδοὺ ἡκούσαμεν αὐτῶν ὅτι
 ἐφραδῶν, τουτέστι ἐν βυθλίῳ. ἐν ῥομῇ αὐτῶν ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ Ἰουδαίου, τὸν αὐτὸν τό-
 πον πάλιν διηλῶν. τότε λέγει, ἐσελθὺς μεθ' ἐς τὰ σκηνώματα αὐτοῦ, προσκυνησά-
 μεν ἐς τὸν τόπον, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ. καὶ ἐσελθὺς μεθ' ἐς τὰ σκηνώματα αὐτοῦ,
 ὡς θυτὴρ καὶ μή ἐχοντὰ ψήφισμα τίς ἐστι. σκηνὴ γὰρ λέγεται τὸ προσφάτως γενόμε-
 νον, καὶ μετ' ὀλίγον λυόμενον οἶκον. προσκυνησάμεν ἐς τὸν τόπον, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες
 αὐτοῦ. τίς δὲ ἡ χρεία, ἵνα παρὰ τοῦτου ὀφείλω; ὁρῶν δὲ ἐπεὶ, ὁ προφήτης ὁ μέγας βασιλεὺς,
 ὁ παρὰ τοῦ θεοῦ μαρτυρηθεὶς, οὕτω γὰρ παρὶ αὐτοῦ ἔστηκεν ὁ θεός, ἔνθα δ' αὖτις, καὶ τὰ
 ἐξῆς, τίνα προσκυνοῦσε; καὶ οὐ μόνον αὐτὸν τὸν γυννηθισμένον, ἀλλὰ καὶ τὸν τόπον, οὗ ἔ-
 στησαν οἱ πόδες αὐτοῦ; οὕτως ἅπαντες ἀνθρώπων, ὡς ἴνα τῶν πολλῶν; καὶ τίς ποῦτον ἀνά-
 σκεται, μᾶλλον δὲ ἐγκαταλείψει μὲν παρὰ θεοῦ, ὥστε καὶ νομίσαι αὐτό; ἀλλὰ καὶ ὡς
 καὶ ἐν τοῖς ἐμπροσθεν, τὸν αὐτὸν ἔλεγε θεὸν καὶ ἀνθρώπον, οὕτω καὶ ἐν τῇ τοῦ τόπου θεω-
 ρείᾳ, καὶ συμφωνεῖ μετὰ τοῦ προφητοῦ ἰωάννου, ὅτι αὐτὸς μὲν ἐπὶ, ὅτι προσκυνοῖ τὸ
 τοῦ τόπου, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ. ἐκείνους δὲ, ὅτι οὐκ ἐμὶ ἄξιον, ἵνα βασίσω τὰ ὑπο-
 δίματα τοῦ ὁπίσθου μου ὀρχομένου. βλέπεις, πῶς καὶ ἐν τοῖς μεγάλοις καὶ ἐν τοῖς μικροῖς
 πάντων ὁμοφώνουσιν οἱ προφῆται, καὶ προσκυνοῦσι καὶ μεγαλύνουσι, καὶ οὐδὲς τῶν
 προφητῶν ὅστις, ὅς μετὰ τὸ προφητῆσαι καὶ ἐπεὶ παρὶ τοῦ χριστοῦ, οὐδὲν δέκνουν ἐν αὐ-
 τῷ μικρῷ καὶ θυτῇ, καὶ οὐδὲν ἄξιον λόγου. καὶ ὡς καὶ ἀβραάμ γυνὴ καὶ ἀποδόνει καὶ ἡ-
 λεσεν ἐαυτὸν. οὐ μόνον δὲ ὁ μικραῖος καὶ ὁ λαβὶς ἐπὶ παρὶ τοῦ βυθλίῳ, ἀλλὰ καὶ πολλοί
 ἑτέροις ἐπὶ, οὗς καὶ παρετησάμεθα ἐκόντων ὅτι τὸ πολὺ ἐν γραφῇ, ὡς καὶ ὡς τοῖς
 ἄλλοις, ἀλλ' ἵνα ὅτι τὸν τῶν μάγων λόγον καταλείψαντες ἐσμὲν. τότε ἡρώδης ἀ-
 κούσας, ὅτι ἐν βυθλίῳ γεννᾷται ὁ χριστός, ἐγίνωσκεν γὰρ παρὰ τῶν προφητῶν οἱ τε ἀρ-
 χιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἄλλοι, λέγει πῶς αὐτοῖς, ἀπελθόντες
 ἔξετάσατε παρὶ τοῦ παιδίου, ἐπ' αὐτὸν δὲ εὗρητε, ἀπαγγέλατέ μοι, ὅπως καὶ ὡς ἐλθὼν, προσ-
 κυνησάτω αὐτῷ. ἄλλοι δὲ ἐπὶ ψυδὸν ὄμνουν. ἡρώδης γὰρ, ὅτι ἐπεὶ βασιλεὺς γεννᾷται, καὶ ὅτι
 μέλλει ποιμανεῖν τὸν Ἰσραὴλ, τοῦτο δὲ βασιλεὺς ὁ χριστός, ὡς ἐς τῶν πολλῶν, καὶ ἡ πόλις
 τοῦ βασιλείου πρόσκαιρος καὶ ἐπίγειος. καὶ ἐπεὶ γὰρ μὴ τῇ βυθλίῳ ἡκούσε τὴν τοῦ χρι-
 στοῦ γέννησιν εἶναι, τὴν δὲ τοῦ τόπου ἀκριβεῖαν οὐκ ἐγίνωσκε, βουλόμενος ἀνελθεῖν τὸ
 παιδίον, φρόνως κινούμενος, λέγει τοῖς μάγοις ψυδὸς καὶ ὑπὸ πλάσας τὸ, ἀπαγγέ-
 λατέ μοι, ὅπως καὶ ὡς ἐλθὼν προσκυνησάτω αὐτῷ. οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως, ἐπορεύ-
 θησαν. καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστὴρ ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ, προῆλθεν αὐτοῖς ὥς οὗ ἐλθὼν, ἔστη ἐπ' αὐτὸν
 οὗ ἡ τοῦ παιδίου, σὺ δὲ μὴ ἀκούσας τῶν μάγων ἐπόντων, ὅτι εἶδον αὐτοῦ τὸν ἀστὴρα
 ἐν τῇ ἀνατολῇ, νομίσας καὶ αὐτὸν ὡς ἴνα τῶν πολλῶν εἶναι τὸν χριστόν. οἱ γὰρ παρὶ τὰ ποι-
 αῦτα ἀπολόγοι, οὕτως οἱ λέγουσιν, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος κέκτηται ἀστὴρα τὸν κινούντα
 αὐτῷ παῦ ὅπου αὐτὸς μέλλει συμβαίνειν αὐτῷ, παρ' ὅλῳ αὐτοῦ τὴν ζωὴν. ὁ αὐτοῦ δὲ
 τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ἅπας βασιλεὺς ἔχει τὸν ἴδιον αὐτοῦ ἀστὴρα. καὶ ὅτι τοῦτο δὲ ψυ-
 δὸς ἀφ' ἐς, παρόντων, ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐστὶ ἄλλο τὸ ἡκούμενον, ἀποδεικνύειν τὴν τῶν ἀ-
 πολόγων ψυδολογίαν, παρὰ τὴν αὐτοῦ. ἰδὼν γὰρ παρὶ τοῦ φανέντος ἀστὴρος, τὸ δὲ
 καὶ εἶναι αὐτό. ἀστὴρ δὲ ἐς τῶν ἐν τῷ ὕδατι ἀστέρων; ἀλλ' οὐ δοκεῖ εἶναι ἄλλο. πρῶτον μὲν ὅτι
 πάντων οἱ ἀστέρες, ἀλλὰ καὶ ὁ ἡλίου, καὶ ἡ σελήνη δὲ ἀνατολῶν ὡς τὴν δὲ οὐρανὸν κινεῖται, ὃ
 καὶ ἀρκτὸν πᾶς μεσημβρίαν. ἡ γὰρ τὴν πόρῳ χωρὰ ἐς τὰ ἀνατολικά μέρη εὐρίσκει. ἡ
 παλαιστίνη πᾶς μεσημβρίαν, ὡς καὶ ἡ βυθλίῳ. ἐν εἰς ἡ ἀστὴρ, ὃ δὲ ἐμὲ κινεῖται πο-
 ρυομένη τῶν μάγων, καθ' ὅσον τῶν δὲ αὐτοῖς ἰσχυρὰ καὶ αὐτὸν. ἐπὶ εἰς ἡ ἀστὴρ, ἡλίου
 φανέντος, διασκηδαιολῶν καὶ κρυβύδων ἐμὲ τὸ φῶς αὐτοῦ. ἐπεὶ δὲ λάμπον

τος τοῦ ἡλίου, μέσης ἡμέρας ἔφαινον ὑπὲρ τοῦ ἡλίου. οὐδὲ γὰρ ἡδυνάτο ὁ ἥλιος κρύπτει
 καλύψαι καὶ κρύψαι τὸ φῶς ἐκεῖνο, πρόσθιον ὅτι οὐκ ἠΐς ἔστιν ὡς ἔστιν, πῶς ἐμελε-
 λον γνωρίζειν οἱ μάγοι; ἀλλὰ τὸ ὑπερβάλλον τῶν ὕψους τὸ μικρὸν καὶ ὀντελες οἰκημα, γὰρ
 ὡς εὐείσθητο ὁ χριστός, ἀλλὰ οὐκ ἠΐς ἔστιν, καθὼς ἐκ τῶν λεγομένων ἀναφαίνεται. θεία δὲ
 τις δυνάμις ἠΐς τούτους ὀδηγοῦσα, ἡ τις καὶ πρόσθεν ἔφαινον, καὶ ὡς ἐπὶ τῇ ὁρῇ
 μὴ ὡς ἐβραίουσιν ὀδηγεῖ ὁ τοῦ πυρὸς σὺλ, οὕτω καὶ νῦν ὡς ἐκ πρόσθεν ἔφαινον τὸν μάγον οὐ νο-
 μιζόμενον ἔστιν, καὶ ἃ ἐποίησε τότε θαυμάσια καὶ θαρσύνει ὁ θεὸς ὑμῶν τῶν ἐβραί-
 ων, πολλαπλασίονα ἐγίνοντο ὡς τὰ ἔθνη. ἰδοὺ γοῦν πρῶτοι τῶν ἐθνῶν πεισικωμένοι
 οἱ μάγοι ἀναφαίνονται σφριχθέντες δὲ τοῦ ἁγίου, ὡς εἴρηται, ἐπαύω οὐκ ἠΐς τὸ παιδίον,
 εἰς ἡλθον οἱ μάγοι, καὶ εὐρόντο τὸν χριστὸν μετὰ τῆς ἁγίας αὐτοῦ μητρὸς, πεισικωμένοι
 αὐτῷ, φέροντες δῶρα, χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν. πρόσθεν γοῦν, τίνα κοινῶν
 νίαν ἔχουσι τὰ δῶρα πρὸς ἀλλήλα. πάντως κατὰ μὲν τὸ φαινόμενον οὐδὲ μίαν, κατὰ δὲ
 τὸ νοούμενον πολλὰ καὶ μεγάλα. ὡς μὲν γὰρ βασιλεῖς, πεισικωμένοι χρυσόν. ὡς δὲ θνη-
 τῶν, ἐπὶ ἀνθρώπων ἠΐς, σμύρναν, οὕτω καὶ γὰρ ἠΐς συνήδον ἑνταυθαίῃ τοῖς ἰουδαίοις.
 ὡς δὲ θεῶν, λίβανον, οὕτω γὰρ ἠΐς καὶ ποδὶ τοῦ θεοῦ τεταγμένον θυμὸν λίβανωτόν. ὅρα
 ὅπως καὶ αὐτοὶ οἱ μάγοι τὸν χριστὸν θεόν καὶ ἀνθρώπον ὡμολόγησαν; μετὰ δὲ τῶν τῶν μά-
 γων πεισικωμένοι, σκλέραι παρὰ θεοῦ ἄγγελος, εἶπε πρὸς αὐτούς, ἵνα μὴ ἐτι πρὸς ἡρώ-
 δῆν ἀντιτάξωσιν, καὶ δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνέχωμεν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. ἄγγελος δὲ
 ἐλθὼν λέγει τῷ ἰωσήφ, παρὰ λαβὲ τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ πορεύου
 εἰς αἴγυπτον, μέλλει γὰρ ἡ ἡρώδης ζητεῖν τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου. καὶ ἀπήλθον ἐκεῖ.
 τότε ἐπληρώθη τὸ ρηθὲν ὑπὸ τοῦ προφήτου, ὃς αἰγύπτῳ ἐκέλευσε τὸν ἵόν μου. τότε ἡρώ-
 δης ἰδὼν ὅτι ἠντιτάχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθυμώθη λίαν, καὶ ἀποστείλας, ἀνέειλε παύ-
 ρας τοὺς ἐν βηθλέεμ παῖδας, ἀπὸ διεσφύς καὶ κατωτέρω μέχρι καὶ χιλιᾶδων πολλῶν.
 τίς ἔσθ; πρῶτον μὲν ἵνα φαίνεται, ὅτι ὁ γεννηθεὶς ἐστὶ μὲν θεός, καθὼς οἱ προφῆται ἐκ-
 ρύττω. ἐστὶ δὲ καὶ ἀνθρώπος ἀληθῶς, καὶ οὐ κατὰ φαντασίαν, καθὼς τινες ἐδογματι-
 σάν. δεύτερον δὲ, ὅτι ἀνφανὲς καὶ ἡ τοῦ προφήτου ἐρεμίου προφητεία, ἡ λέγουσα, φω-
 νήσθ ἡ ῥαμὰ ἡκούδην, θρῆνός καὶ κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς πολλός. ῥαμὰ καὶ αἰοῦσα τὰ τέ-
 κνα αὐτῆς, καὶ οὐκ ἦδελε παρὰ κληιδῶν, ὅτι οὐκ εἰσὶ. τρίτον, ὅτι μὴ μόνον ποδὶ τῆς
 τοῦ χριστοῦ γεννήσεως προφητείας, ἀλλὰ καὶ ποδὶ τόπων πολλῶν, καὶ ἐσθῶν
 ἀποδείξεων. τὸ μὲν, εἴς τὴν τῶν πολλῶν ἀδελφείαν, ἵνα ἀναγινώσκονται ἀπὸ κύττω εἰς τὴν
 ἀλήθειαν. τὸ δὲ, ἵνα ὑπομίσθωνται οἱ κακοὶ, καὶ οὐδὲν ἔχωσι χώραν λέγειν κατὰ τῆς ἀ-
 ληθείας. ὅσα καὶ γὰρ ἐλαλήθησαν ποδὶ τοῦ χριστοῦ, καὶ ὅσα ἐγίνοντο, εἰς τίνα τῶν ἀνθρώ-
 πων χωρεῖ; παρὰ τῆς ἡμέρας, καὶ μέλλει εὐρεῖν, ὅτι ἀπὸ τοῦ ἁδὰμ μέχρι τῆς σήμερον, ὅσα
 ἐλαλήθησαν, καὶ ὅσα ἐπράχθησαν, ὅλα ἐν τῷ χριστῷ ἀνιφανέσθαι, ὅσοι ἀμήχανον γὰρ ἄλ-
 λω τινὶ τελευτῶναι, καὶ ὅτι ὃς αἰγύπτῳ ἐκέλευε τὸν ἵόν μου, ἀνέβη δὲ τὸ παιδίον,
 καὶ ἐλθὼν εἰς τὸ βῆθλέεμ τέλειον, ὅραται πρὸς ἰωάννην τὸν τοῦ σαχαρίου ἵόν. ὁ δὲ ἰδὼν
 τὸν χριστὸν πρὸς αὐτὸν ὁρχόμενον, λέγει τοῖς ἰουδαίοις, ὅδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ, ὁ αἶψα τὴν
 ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. πῶς γοῦν ὠνόμασεν αὐτὸν ὁ ἰωάννης ἀμνός; ἐροῦμεν μετ' ὀλίγον.
 τὸ δὲ αἶψα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, τίς ἄλλος δυνάται ποιῆσαι ἔσθ, εἰ μὴ θεός; καὶ
 οὐ πρόσθεν ἔλεγον, ὅτι οὐκ εἰμι ἄξιος τὰ ὑποδήματα βασίλει, ἔσθ κατὰ τὸ παρὲν
 θεοῦ ὡμολόγησεν. ὁ δὲ χριστὸς λέγει πρὸς αὐτὸν, προφῆτα, διότι βαπτιστὸς με. τί γοῦν ὁ
 ἰωάννης; ἐγὼ χριστὸν ἔχω ὑπὸ τοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ὅρα πρὸς με. σκοπεῖ καὶ
 ἔσθ. ὁ προφήτης ὁ μέγας ὃς ἐπαγγελίας γεννηθεὶς, ὡς καὶ ὑμεῖς λέγετε, ὁ παρὰ θε-
 οῦ ἀποσταλὲς βαπτίζειν, παρὰ τοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου ἡτεῖτο βαπτισμα ἐν ὁρῇ καὶ τῷ
 ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. πῶς γοῦν ὠνόμασεν αὐτὸν ὁ ἰωάννης ἀμνός; ἐροῦμεν μετ' ὀλίγον.
 τὸ δὲ αἶψα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, τίς ἄλλος δυνάται ποιῆσαι ἔσθ, εἰ μὴ θεός; καὶ
 οὐ πρόσθεν ἔλεγον, ὅτι οὐκ εἰμι ἄξιος τὰ ὑποδήματα βασίλει, ἔσθ κατὰ τὸ παρὲν
 θεοῦ ὡμολόγησεν. ὁ δὲ χριστὸς λέγει πρὸς αὐτὸν, προφῆτα, διότι βαπτιστὸς με. τί γοῦν ὁ
 ἰωάννης; ἐγὼ χριστὸν ἔχω ὑπὸ τοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ὅρα πρὸς με. σκοπεῖ καὶ
 ἔσθ. ὁ προφήτης ὁ μέγας ὃς ἐπαγγελίας γεννηθεὶς, ὡς καὶ ὑμεῖς λέγετε, ὁ παρὰ θε-
 οῦ ἀποσταλὲς βαπτίζειν, παρὰ τοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου ἡτεῖτο βαπτισμα ἐν ὁρῇ καὶ τῷ
 ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. πῶς γοῦν ὠνόμασεν αὐτὸν ὁ ἰωάννης ἀμνός; ἐροῦμεν μετ' ὀλίγον.
 τὸ δὲ αἶψα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, τίς ἄλλος δυνάται ποιῆσαι ἔσθ, εἰ μὴ θεός; καὶ
 οὐ πρόσθεν ἔλεγον, ὅτι οὐκ εἰμι ἄξιος τὰ ὑποδήματα βασίλει, ἔσθ κατὰ τὸ παρὲν
 θεοῦ ὡμολόγησεν. ὁ δὲ χριστὸς λέγει πρὸς αὐτὸν, προφῆτα, διότι βαπτιστὸς με. τί γοῦν ὁ
 ἰωάννης; ἐγὼ χριστὸν ἔχω ὑπὸ τοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ὅρα πρὸς με. σκοπεῖ καὶ
 ἔσθ. ὁ προφήτης ὁ μέγας ὃς ἐπαγγελίας γεννηθεὶς, ὡς καὶ ὑμεῖς λέγετε, ὁ παρὰ θε-
 οῦ ἀποσταλὲς βαπτίζειν, παρὰ τοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου ἡτεῖτο βαπτισμα ἐν ὁρῇ καὶ τῷ
 ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. πῶς γοῦν ὠνόμασεν αὐτὸν ὁ ἰωάννης ἀμνός; ἐροῦμεν μετ' ὀλίγον.
 τὸ δὲ αἶψα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, τίς ἄλλος δυνάται ποιῆσαι ἔσθ, εἰ μὴ θεός; καὶ

προδοῦν αὐτὸν θεὸν ὁμολογῆσαι ὡς ἀνθρώπου· γὰρ τῷ εἰπεῖν, ὅτι ἐκ εἰς ἄξιός τὰ τούτου
 ὑποσχεματὰ βασιλείου, καὶ ὅτι ἴδω ὁ αἰὼν τῆς ἀμαρτανῆς κόσμου, καὶ δεῖξαι αὐτὸν θεόν,
 ἐπὶ γὰρ ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σὺ βασιλείῳ, καὶ σὺ ὄντως πρὸς με; ὁ γὰρ χρεὶσὶς δὲ ὅπως, ἀλλ
 λα δεσποτικῶς τε ἅμα καὶ δεσποτικῶς ἐφ' ἑαυτὸν, πεφῆται, διότι βασιλεύς μου. ὁ
 δὲ εἰδὼς μὲν καὶ τὴν αὐτοῦ ἀναξιοσύνην, ὑπέκουσε δὲ καὶ τῷ τοῦ κυρίου πρὸς ἄγαθον.
 ὁρᾷται τίνων γὰρ τῶν ἰσχυρῶν, καὶ βασιλείῳ τῷ τοῦ χρεὶστος ἐχέουσιν οἱ οὐρανοὶ, καὶ
 φωνὴ ἐγγίσει ἐκ τῶν οὐρανῶν, λέγουσα, σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, γὰρ σὺ ἡνδίοκησας. εἰ
 δὲ πρᾶγμα φοβερόν, καὶ γέμον ἐκπλήξεως, ὥς τὸν αἰὼν ἅγιοι ἐλάλουν, πεφῆται πρὸς
 λέγον, ἄγγελοι ὑποκρίνεται. καὶ οὐτε ἄγγελοι, οὐτε ἄνθρωποι, ἀλλ' αὐτὸς ὅστις ὁ θεὸς ὁ
 εἰπὼν, ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, γὰρ σὺ ἡνδίοκησας. ἄρα δὲ ὡς ἐγγράφαμεν, διώσας
 ἵνα κρίνῃς καὶ σὺ, καὶ πᾶς μου σου λαμῶν φρόνιμος, ὅτι εὐρίσκονται ἅγιοι ἄνθρωποι,
 οἳ τινὲς εἶδον πρὸς τὸν χρεὶστος ὁπασίας, καὶ εἰσι πεφῆται, οἳ πρὸς αὐτὸν πεφῆται
 ὡς οὐκ ἐστὶν ποσούτων καὶ ποιούτων λαλῶντων καὶ ἀποδείχοντων, ἐπὶ πεπλανημένους
 λογίζονται καὶ κρίνουσιν ἡμᾶς τοὺς χριστιανούς, ἑαυτοὺς δὲ ὀρθοδόξους. καὶ ἵνα δὲ ὡς ἐκού/
 ουσιν, γίνονται ἡμᾶς ὀρθοῶς φρονούντας, καὶ ἐπὶ δὲ ἡμῶν ἄξιους παρὰ τῶν μου σου λα/
 μῶν κρίνουσιν ἡμᾶς, ὡς σὺ λέγεις. διὸ ὁμολογοῦμεν καὶ πισδύμεν, ὅτι ὁ χρεὶστος ὅς τὸν
 θεοῦ ὅστις καὶ θεός, καὶ ὡς σὺ γράφεις γὰρ τῇ πρὸς με ὑπόστασιν πάντως. ἀπὸ τοῦ τοῦ ἐπλανη/
 θησαν οἱ ἐλάλουν, ἀπὸ τοῦ τοῦ ἐπλανηθῆσαν οἱ ἐβραῖοι, ἀπὸ τοῦ τοῦ μου σου λαμῶν. διὸ
 οὐκ ἐδέχοντο ταῦτα πίσει, ὡς ἄξια πίσεως, ἀλλ' ἐξήκω αὐτὰ μετὰ ἀποδείξεως. καὶ
 ἵσως οἱ ἐλάλουν, οἱ μὴ ἐχόντες βίβλους καὶ πεφῆται, οὐδὲν εἰσι τοσαύτης κατηγορίας
 ἄξιοι, ὡς περ οἱ ἰουδαῖοι καὶ οἱ μου σου λαμῶν. καὶ γὰρ οὐκ ἐστὶν γέλοιον πρᾶγμα, ἵνα τὰς
 μὲν βίβλους τιμῶσι, τὰ δὲ γὰρ αὐτοῖς γεγραμμένα ἀδεύωσι; καὶ τοὺς πεφῆταις μακαρί/
 ζοντες, τὸν παρ' αὐτοῖς πεφῆται δόμον ἐπιστρέφονται; ὡς πλείον δὲ εἰσι κατηγο/
 ρίας ἄξιοι οἱ μου σου λαμῶν. παραλάβοντες γὰρ οὗτοι μετὰ τῶν ἑλλαν βιβλίων, ὅτι τὸ
 τὸν χρεὶστος ὁ ἀγαθὸς ἅγιος καὶ τέλειον ὡς ἀπὸ τοῦ θεοῦ ὅστις, λόγος μόνος τιμῶσιν αὐτὸν. ὁ γὰρ δὲ
 ποσούτων ἀφίστανται μακρόθεν αὐτῷ, ὅσον τὸ οὐρανὸν ἢ γῆ. καὶ ἀφ' ἑαυτῶν τὴν τῆς ἀλη/
 θείας δόξαν, ἀκολουθοῦσι ταῖς τῶν ἐλλαν ματαίαις καὶ πεπλανημέναις δόξαις, καὶ ἀ/
 πόρ οὐ διώκται ὁ νοῦς αὐτῶν, ἵνα κατελάβη, οὐ παραδέχονται ὅπως, ἀλλὰ ζητοῦντες
 τὰ ὑπὲρ φύσιν, καὶ μὴ διωμένους κατενοῆσαι αὐτὰ, πλανῶντες ἀπὸ τῆς ἀληθείας, καὶ
 λέγουσι τὰ τῆς διανοίας αὐτῶν ἀναπλάσματα, ὅτι πῶς δὲ διωκτὸν ἔχειν τὸν θεόν
 ἢ οὐκ ἀνδραγαθός; καὶ ταῦτα τίνες οἱ ὀρθοῶντες τὴν τὸν θεὸν γήνησιν; οἱ μὴ γινώσκον/
 τες πόθεν ἀέρας ἔχει ὁ οὐρανός, πόθεν κοτύλας ὑδατῶν; ἔχει τὸ πέλαγος, πόση δὲ ἡ πα/
 ρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης ἄμμος; καὶ ἄλλα ὁμοία τούτοις μυρία, καὶ τὰ τούτων κατὰ ληψίμ/
 ῃς γινώσκοντες, πισδύουσιν ὅπως, ὅτι θεοῦ εἰσι ποιήματα, καὶ γὰρ ἐρῶν δὲ ἀγορεύει, τὴν δὲ τὸν ἡδ/
 τὸν θεὸν γήνησιν ἀκριβολογῶσιν. ὅμως ἐκείνοι οἱ μὴ γινώσκοντες τῆς ἰσχυρῆς γήνησιν, εἰπά/
 τωσαν ἡμῖν, πῶς ἐσώματώθη τὸ τὸν πατὸς αὐτῶν σπέρμα γὰρ τῆς κοιλίας τῆς μητρὸς αὐτῶν,
 καὶ πότε ἐγγίσει ἡ ψυχὴ αὐτῶν γὰρ τῶν σώματι αὐτῶν, καὶ πότε ἦλθεν, καὶ εἰ ἠνωμένη
 ὅτι μετὰ τὸ σπέρμα τῶν, ἢ οὐ; καὶ εἰ ἐστὶν ἠνωμένη, πῶς ἐν τῷ τρόπῳ εὐρίσκειται ἠνωμένη; εἰ
 δὲ ἐκ εἰς ἠνωμένη, πότε γένετ', ὡς πόθεν ὄντως, καὶ πρὶν ἢ ἔλθῃ πῶς εὐρίσκειτ', καὶ γὰρ πῶς
 τῶν αὐλίζετ'; εἰ δὲ ταῦτα ἀδύνατα, πῶς ὀρθοῶνται θεὸν γήνησιν; καὶ οἱ ἱκανοὶ οἱ οἰδίσαι
 τὴν αὐτῶν ζωὴν, οὐδὲ ἐπίστανται, εἰ πρὸς μέλλουσιν εὐρίσκειται τὴν αὐτοῦ ζῶντος, ὅτι
 τὰ λούσι πῶς ὁ χρεὶστος ὅς τὸν θεοῦ ὅστις; καὶ οἱ τινὲς οὐκ οἰδίσαι ποίου πατὸς ὅτι εὐρίσκον/
 ται, ἀλλ' ἔκαστος πισδύεται τοῖς τῆς μητρὸς αὐτῶν λόγοις, εἰς ὅτι καὶ ἀκούουσιν ἄλλοι
 αὐτῶν ἄλλου, καὶ πισδύουσι, καὶ δέχονται τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα, τοὺς δὲ λόγους τῶν πε/
 φητῶν παραγράφονται, καὶ τοὺς τὸν χρεὶστος λόγους ἀδεύωσι, καὶ οὐ πισδύουσιν. διὸ οὐδὲν
 εἰσὶν ἱκανοὶ, ἵνα νοήσωσι τὰ ὑπὲρ φύσιν, καὶ οὐδὲ αὐτοὶ οἱ ἄγγελοι διώκονται ἵνα νοή/
 σωσι, καὶ ἵνα βάλλωσι κατὰ νοῦν αὐτῶν οἱ ἀναιδέητοι, ὡς ὁ χρεὶστος, ὃν λέγουσιν οἱ μου/
 σου λαμῶν λόγον θεοῦ, καὶ ψυχὴν θεοῦ, ὡς πνύμα θεοῦ, ὅτι μενέκας ὡς ὅς τὸν θεοῦ, καὶ ἐπεί
 ἀπὸ

ΟΤΙ Ο ΥΙΟΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

ΘΕΟΣ ΩΝ, ΕΦ' ΕΣΧΑΤΩΝ ΤΩΝ ΗΜΕΡΩΝ ΔΙΑ

τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν ἐγένετο ἄνθρωπος, καὶ ἀπέθανε σκευ-
ρωθεὶς, καὶ ἐτάφη, καὶ ἀνέστη, καὶ ἀνελήφθη, καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν ἔπα-
θεν, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος, καὶ κὺτός ἐστιν ὁ μέλλων
κρίνειν πάντα τὴν γῆν.

ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΔΕΥΤΕΡΑ.

ΠΕΙΔΗ σοὶ πρὸς τὸν υἱόν σου ἵκανως ἀπεδείξαμεν, ἀπὸ τοῦ ἀβραάμ,
καὶ ἰσαάκ, καὶ ἰακώβ, ἀπὸ τοῦ Ἰωσήφ, ἀπὸ τοῦ δαβὶδ τε, καὶ τῶν προφητῶν,
μᾶλλον δ' ἀληθεῖς εἶπεν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, ὅτι θεὸς ὁ υἱὸς
ἀληθῆς, καὶ θεοῦ υἱός, φέρεται δὴ λοιπὸν εἰς μέντοι ὅτι πάντες, ἰδὼμεν
καὶ πρὸς τὸν ἀποστόλον ἐπὶ τῶν μαρτυριῶν, καὶ ἡμεῖς δὲ λέγομεν οὕτως, ὅτι πρὸς τὸν
θεοῦ υἱόν, ἐστὶν δὲ τὰς. ὅτι πᾶς ὅστις διώκεται, διὰ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ
τὴν τρώπην ἐγένετο ἄνθρωπος. καὶ ὅτι, εἰ μὴ θεὸς ὁ υἱὸς καὶ θεοῦ υἱός, πᾶς οὐκ ἔστωσε τὸν
ἄνθρωπον ψιλῶ λόγῳ ἀπλῶς, ἀλλ' ὡς ἀδελφὸν ἐγένετο ἄνθρωπον, καὶ ἀπέθανεν,
ἵνα σώσῃ τὸν ἄνθρωπον, ὡς οἱ χριστιανοὶ λέγουσι. καὶ ἐπεὶ θεὸς μὴ, πᾶς ἔπαθεν, οὐ γὰρ πά-
χει θεός. καὶ σὺ μὲν κατηγοροῦ φέρεται αὐτὰ, ἡμεῖς δὲ λέγομεν οὕτως, ὅτι μὴ πρὸς τὸν
θεοῦ υἱόν καὶ ἀδελφόν, ἐπομένῳ γὰρ τοῖς ἐμπροσθέν, καὶ ἀρκεῖ. ὡς οὐ γὰρ γὰρ τὸ
ἡμετέρῳ ἀδελφῷ, ὅτι οὐκ οἶδαμεν διακρίνειν ὡς θεοῦ υἱόν καὶ ἀδελφόν, ἀλλ' ὅ-
τι φρονέμεν, καὶ οὕτως πιστεύομεν, ὅτι πάντα παρὰ τῷ θεῷ διὰ τὴν εἰσὶν, ἀδελφῶν δὲ αὐ-
τῷ οὐδὲ γὰρ, καὶ ὅτι θεὸς ὡς ἀληθινὸς ἐγένετο ἄνθρωπον, οὕτως ἐδιδάχθημεν, καὶ οὕτως
πιστεύομεν, καὶ οὕτως ὅτι ἡ ἀλήθεια. πᾶς δὲ ἐγένετο, οὐ γινώσκω. καὶ γὰρ ἀγγέλους ἀγνώ-
στον, πᾶς ἀνθρώπινον φύσει γνωστόν, τίς δὲ ἡ ὑπόθεσις ἐπὶ τοῦ κυρίου ἱερωσύνης, καὶ τίς ἡ
αἰτία ἐπὶ τοῦ τοῦ ἡμετέρῳ φύσει, ἡμεῖς οὐδὲν μὴ καὶ τὸν υἱόν διδάσκω. σὺ δὲ ἀκούε νοσηχῶς.

Ο θεὸς ἡμεῖς πινὸς μὴ ἔχον, εἰς μόνον ἀγαθότητα ἐδὲκμιούργησε καὶ ἐκτίσε πάντα κόσ-
μον ὁρατόν τε καὶ ἀόρατον, καὶ ἐποίησε αὐτὸν ἀγγέλους, ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ
πάντα τὰ ἐν μέσῳ αὐτῶν. ἐποίησε δὲ καὶ ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον, καὶ λαβὼν ἅρ' ἐπὶ τῇ γῆς,
καὶ γένεθαι αὐτῷ ψυχὴν νοεράν. κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν, καὶ ἐκ τῇ πλυστῆς αὐτῷ
ἐποίησε τὴν γυναῖκα. καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ, δούς αὐτοῖς γνῶναι, ἵνα ἅρ' παν-
τός ξύλου τῷ τῷ παραδείσῳ φάγωσιν, ἅρ' δὲ τῷ ξύλῳ τῷ γινώσκον καὶ πονη-
ρόν οὐ φάγονται ἀπ' αὐτοῦ. καὶ ὁ ἄνθρωπος φάγοντες ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀφθανοῦν, ὡς ὁ
μέγας μωσῆς ἐν τῷ παλαιῷ σινεῖσθαι. ἅρ' γοῦν τῶν ἀγγελικῶν ταγμάτων εἰς ἅρ-
χὴν ἰδὼν ἑαυτὸν ὅτι λαμπρὸν καὶ θαυμάσιον, ὅτι σὺν ὅλῳ δόλῳ ὅτι, καὶ κτίσματος ὅτι.
καὶ ὁ θεὸς ἅρ' τῷ μὴ ὄντι εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν ἐποίησε, καὶ ἵνα ὡς δόλῳ πλοσκιῶν τὸν δι-
ασώτῃ. ἀλλ' ὡς μωρὸς καὶ ἀνιδέας ἔπαινον, ὅτι δὴ τὸν θρόνον μου ὡς τῶν νεφελῶν, καὶ
ἐσμαι ὅμοιός τῳ ἱερωῖ. ταῦτα οὐκ αὐτὸν γινώσκοντες, σιωπηλῶς ὡς τὸ τῷ γὰρ αὐ-
τῷ τῷ τῷ τῷ. ἀσεβεία, καὶ παραδιδύς ἐπὶ τῷ ἅρ' οὐρανοῦ σὺν πάσῃ τῇ στρατιᾷ αὐτοῦ, καὶ
ἐγγόντο δαίμονες. τότε ἰδὼν ὁ δαβὶδ ὅτι τὸν ἄνθρωπον ἐν τῷ παραδείσῳ, καὶ φρονή-
σας αὐτῷ, ἀπελθὼν εὗρε τὴν γυναῖκα, καὶ ὡς δὲ ἐπατήντο μετ', λέγει αὐτῇ, τί ὅτι ὁ
θεὸς γένεταί σοι ἄνθρωπον, ἵνα ἅρ' παντός ξύλου τῷ τῷ παραδείσῳ φάγητε, ἅρ' δὲ τῷ ξύλῳ
τῷ γινώσκον τῷ παραδείσου μὴ φάγητε ἀπ' αὐτοῦ. καὶ ὁ ἄνθρωπος φάγοντες ἀπ' αὐτοῦ, θανά-
τῳ ἀποθανεῖν. οὐ γὰρ θανάτῳ ἀποθανεῖν, ἀλλ' ἵνα μὴ φάγοντες ἀπ' αὐτοῦ, διανοηγῶ-
σιν οἱ ἀφθαλμοὶ ὑμῶν, καὶ ἐσεσθε ὡς θεοί, γινώσκοντες καὶ πονηρόν. ὅτι ἀκούσα-
σα ἡ γυναῖς, καὶ ἀπατήσθαι, ἔφαγεν ἅρ' ξύλου, καὶ ἔδωκε τῷ ἀδελφῷ αὐτῆς τῷ ἀδελφῷ,
καὶ ἔφαγεν καὶ αὐτός, καὶ οὕτως γένεθαι θεός. καὶ φάγοντες ἅρ' τῷ ξύλῳ, τε ἀδελφῷ

γ καὶ

ΟΤΙ

Alcorin

ἰαὶ ἡ εὐαγγέλιον ἡ χάρις. τότε λέγει αὐτῷ ὁ θεὸς πῶς παρὰ δέξω τὸ
δαιμόνιον, ἀδ' αὖ, πῶς εἰ, ὁ δὲ λέγει, ἡ φωνὴ σου ἡκούσα πῶς παρὰ δέξω
σε, ὅτι γυνὸς εἰμι, καὶ ἐκρύβην, καὶ ὁ θεὸς πρὸς αὐτὸν, καὶ τίς τοι ἀνῆγγελεν ὅτι γυνὸς εἰ
μὴ ἄρ' ἔξυλον, οὐ γινέται ἀμύλω σοι μὴ φαγῆν, ἐφαγόν; καὶ ὀργισθεὶς αὐτὸν ὁ θεὸς ἔδειξα
λεν ἄρ' ἔξυλον παρὰ δέξω μετὰ κατάρτας, πρὸς ἐξομολογίαν τῆς γενόμενης. τραχηλιάς δὲ ὁ δίαβολος
καὶ βουληθεὶς ὡς ἀπονομήσει, γινέσθαι θεός, καὶ ὁμοίως τῷ ὑψίστῳ, ἐπιδρῶν ἐκ
οὐρανῶν οὐκ παντὶ τῷ τάγματι αὐτοῦ, καὶ αὐτὴ φωνὴ ἐγγύς σκοτός, καὶ δίαβολος. ὁ δὲ
γὰρ τὴν ὑπερφανίαν καὶ παρρησίαν αὐτοῦ, ἀπερρίφθη ἀπὸ τοῦ θεοῦ, καὶ ὅπως ἡμῶς λέγετε, ὅτι
ὠρίσθη, ἵνα πτοσκηώσῃ τὸν ἀδ' αὖ, καὶ οὐκ ἠδελήσεν, ὡς περ οἱ ἄγγελοι. οἱ γὰρ ἄγγελοι
πτοσκηώσαντες τὸν ἀδ' αὖ, ἐσώθησαν, καὶ μέινοντες ἐν τῇ τάξει αὐτῶν, ἐν ἐλ
σικοντῇ μέχρι τοῦ νῦν ἄγγελοι. ὁ δὲ δίαβολος μὴ δελήσας πτοσκηώσας τὸν ἀδ' αὖ, ὀργι
σθεὶς παρὰ τοῦ θεοῦ, ἔγγελεν ὡς γέγονε δίαβολος. καὶ τίνος φρονήσεως λόγος εἰσὶν οὐ
τοι; πτοσκηώσας οὐδ' ἐμὴ γραφή λέγει ὅτι, οὐτε ὁ μωυσῆς, οὐτε οἱ προφῆται, οὐτε ὁ
χριστός, ἐπεὶ γοῦν ὁδὸν ἔχει ὁ ἐκείνων τῶν μαρτυρίων, καὶ φωνὴ καὶ ἀπαράδεικτον. ἄλ
λως τε, ὅτι ἡ μὲν φύσις τῶν ἀγγέλων ἐστὶν ἀπλήρως ἀσώματος, καὶ ἐπάνω τοῦ οὐρανοῦ, ἡ
τοῦ ἀδ' αὖ ἐκ γῆς χοϊκὴ. ποῖος γοῦν ἔχωρ ποσὺς γινώσκω, μέλλει δέξασθαι τὴν ποσὺν
παρελογίαν; ἀλλ' ὅρα τίς, ὅτι καὶ ὁ χριστὸς ἀνθρώπου ὡς πῶς (ὡς οἱ χριστιανοὶ λέγουσιν) ὑπὸ
τῶν ἀγγέλων πτοσκηώσεται; καὶ πρὸς ἐκείνον λεκτέον ὅτι, ὅτι ὁ λόγος τοῦ θεοῦ πρὸ
τοῦ αἰῶνος θεὸς ὢν, πτοσκηώσεται οὐκ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, τῷ θεῷ ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου, καὶ νῦν γεγο
νὼς ἀνθρώπος, πάλιν πτοσκηώσεται ὑπὸ αὐτῶν τοῦ ἀγγέλου, καὶ μετὰ τοῦ σώματος. συμ
πτοσκηώσεται γοῦν καὶ ὁ ἀνθρώπος, ὃν ἀνέλαβεν ὁ ἦος καὶ λόγος τοῦ θεοῦ μετὰ τοῦ ὑποστάσεως
αὐτοῦ, καθὼς πτοσκηώσεται καὶ ὁ ἀρχὴν ἔχων τοῦ ἀγγέλου, καὶ ὡς ἡ τοῦ ἀδ' αὖ ὅτι ἀδ' αὖ
σκοπεῖ γὰρ τὸ διάφορον μέγεθος διὰ τοῦ διούλου, ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, οὐκ ἀνέλαβεν ὁ ἦος
τοῦ λόγου τοῦ θεοῦ, καὶ πρέπον, καὶ δίκαιον, ὁ ἅγιος δὲ, καὶ οἶον, ὡς καὶ παρὰ δέξω μαλ' ἐπιμνῶν,
ὅτι βασιλείως σῶμα συμπτοσκηώσεται ὑπὸ τοῦ διούλου μετὰ τοῦ βασιλείως ψυχῆς, ἡ τῇ
ψυχῇ πτοσκηώσεται ὁ βασιλεὺς, τῷ σώματι δὲ ὁ δαίμων, καὶ τίς ἔτι πρὸς αὐτὸν ὡς ἐκείνου, ὡς ἐκείνου
ἐλάττω ἐστὶν ὅτι; ὁ τίς γὰρ πρὸς ψυχῆς βασιλείως καὶ σώματος; εἰς πολλὰ τὰ ἐν παντὶ γυρί
ματιον, καὶ φορέσει ὁ βασιλεὺς, πάντως ἄρ' ὡς ἐκείνου, ὅτι μέχρι χειρὸς πολυῶν,
ἵνα ἀφ' αὐτοῦ αὐτὸς τίς, ἀλλὰ μετὰ φόβου βλέπουσιν αὐτὸ πάντες, καὶ ὅτι τῇ φύσει καὶ ὅτι
ὡς τὰ ἄλλα ἐκείνο τὸ ἱμάτιον, ὁ δὲ βασιλεὺς ἐλάττω τῇ τιμῇ. ἔτω μοι νοεῖ καὶ ὡς τῇ
σῶ. τῇ μὲν φύσει ἀνθρώπου ἀνέλαβεν, καὶ ὅτι ἄλλης φύσεως, ἀλλ' αὐτῷ τῷ ἀνθρώπῳ
φύσιν τῇ ἐκ τοῦ ἀδ' αὖ, καὶ καὶ ἐκ παρθένου καὶ ὑπὲρ φύσιν ἐγεννήθη. ὁ δὲ καὶ αὐτὸς θεὸς
τοῦ ἡγίασε, καὶ ὑψώσε, καὶ ἐτίμησε, καὶ ὡς δέξω τῷ πατρὶ ἐκείνου αὐτῷ, καθὼς
ἐμπροσθεν ἀπεδείχθη, καὶ ὅτι ἐγγύς, ὡς φθάσαντες ἐπιμνῶν. ἡ γὰρ ὡς ὁ σίδηρος ψυ
χρὸς μὲν ὅτι τῷ φύσιν καὶ μέλας, γινώσκεις δὲ τῷ πυρὶ, τὸ μὲν πῦρ τῷ σιδήρῳ ψύξει ἢ με
λανίαν ἐκ ἐδέξατο, ὁ δὲ σίδηρος τῷ πυρὶ γινώσκει τῷ μὲν οἰκίαν φύσιν ἐκ ἀπελάθει
το, ὁ δὲ αὐτὸς ἐγγύς πῦρ, λαβὼν τῷ πυρὶ δέξω τῷ λαμπρότητα, ἔτω καὶ ὡς
τοῦ χριστοῦ. θεὸς ὢν πρὸ τῶν αἰώνων, ἀνθρώπου μετὰ ταῦτα ἐγγύς, καὶ ἐλαττωθεὶς, μαλ
λον μὲν οὐκ αὐτὸς θεός, τὸν ἀνθρώπου τιμήσας, ἐκείνου γινώσκας αὐτὸς ὁ ἦος καὶ λόγος
τοῦ θεοῦ. καὶ ὁ δὲ συμπτοσκηώσεται ὁ ὑπὲρ φύσιν θεὸς καὶ ἀνθρώπος, παρὰ τε τοῦ
ἀγγέλου, παρὰ τε τῶν ἀνθρώπων. ὁ δὲ ἀδ' αὖ μὴ ἐμμένοντας τῇ τοῦ θεοῦ διατάξει καὶ ἐν ὅλῃ,
ἀλλὰ φάγων ἀπὸ τοῦ ξύλου μετὰ τοῦ γυναικὸς αὐτοῦ τοῦ ὄφιδος, καὶ ὑποθνήσκοντες γενέσθαι θεοί,
ἀπώλεσαν, καὶ ὁρμήσαντες παρὰ δέξω, ἐλαβον κατάρτας αὐτῶν θυλογίας, καὶ αὐτὴν αἰών
ίου θανάτου. ἰδὼν δὲ τὸν δίαβολον ὁ θεὸς ἀδ' ὀρθότονον καὶ ἀμετανόητον, ἀπερρίφθη αὐτὸν,
ὡς ἀχρηστον σκλάβον. καὶ πόρι αὐτοῦ ἡ τυχερὰ μνεία, ἡ ὁ τυχερὸς λόγος οὐκ ἐγγύς. τὸν δὲ
ἀδ' αὖ καὶ τῶν εὐαγγέλιων θεὸς ἰδὼν, ὅτι ὁδὸν ἐπῆλθεν ὡς ὁ δίαβολος ὑπὸ κτηνοδοξίας καὶ
κακῶν δέξω μελλοῦν ὑποδρόμῃ, καὶ κατὰ τὸν θεὸν τῶν ἀδ' αὖ καὶ τῶν εὐαγγέλιων
παύλουσιν,

[illegible]

Αποστολ

καὶ ὠνόμαζον καὶ ἐκάλουν αὐτὰ θεούς. καὶ ὡς περ οἱ γὰρ βαδυνάτω σκότει πορδυνόμηναι, τὰ μὲν πλησίον αὐτῶν ἀληθῆ οὐ χόρῳσι, τὰ δὲ μὴ ὄντα ὡς ὄντα φαντάζονται, οὕτω καὶ ἐπ' ἐκείνοις μακρίων θέντες γὰρ ἄρ' ἢ ἀληθινὸν φῶς, καὶ γὰρ ἔρ' σκότει τῆς ἀγνώσεως ποδὶ πατοῦντο, τὸν μὲν ἀληθινὸν θεὸν ἀπεσρέφοντο, τὰ δὲ εἰδῶλα ἠσπάζοντο, ἔρ' αὐτοῖς ἠγάλλοντο. καὶ αἰγυπῆσιοι μὲν πεσεκωῶσαν τὸν βοῦν, καὶ τὸ ὕδωρ, λίβυδοι δὲ τὸ πρόβατον, οἱ δὲ ἰνδοὶ τὸν οἶνον, ἑτέροι δὲ ποταμούς καὶ κελύας, ἑτέροι δὲ ἐποίουν αὐτοῖς. αὐτὰς καὶ τὰ ὄρκα ἔχειν αὐτῶν ὡς θεούς πεσεκωῶσαν, οἱ μάλιστα. ἀφίημι γὰρ ἀπαρῆθ μὲν γνὸς ἐκείνου τόπου πλανῶν, εἴα τὸ πολὺ εἰρηφῆς. ἄρ' γὰρ τυτωνὶ ἔμερικῶν πᾶς τις δυνάμει γινώκει τὰ λοιπὰ. οὐ μόνον δὲ μέγχι τούτου ἐστὶ ἡ ἐκείνων ἀπόνοια, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκύδασι λυέθ' ὅθεν ἔρ' θεῶ αὐτῶν, εἴα ἄρ' ναυαγίῳ ποδὶ πατοῦντας. καὶ ὅσοι ἄρ' αὐτὰς εὐρίσκοντο, καὶ οὗτοι ἡ πρόνοια ἐσώζε, βύβου ἐκείνου ἐφόνδοντο, ἑτέροι πάλιν, εἰσὶν εἰς πόλεμον ἐξώζοντο πινὰς τῶν ἀνθρώπων, τούτους ἀνιδμοῦντο ἀνὰ ἐκαστὸν, ἔθνον γὰρ. εἰδὲς ἀπανθρώπων καὶ ὁμότητα, καὶ αὐτῶν ἔαλόγων (ῶν καὶ θηρίων θηριωδέστεραν, πᾶν ἴσον οὐ μάλιστα τῷ ὁμογενεῖ αὐτῶν, οὐδὲ φθίρει, ἐκείνοι δὲ καὶ αὐτῶν τῶν θηρίων ἀπλῶς εὐρίσκοντο. οὐ μόνον γὰρ ἀλλοδαπούς καὶ ξένους ἀνθρώπους ἐφόνδοντο, ἀλλὰ καὶ εὐγενεῖς, καὶ κατὰ αἵμα συγγενεῖς. καὶ γὰρ οἱ κρητὸν καὶ φρίνικες εἴα αὐτῶν παῖδας καὶ θυγατέρας ἐθύον τοῖς δαίμοσι, οἱ χαλκὸν ἀσπλᾶγχοι. περὶ τὸν πόντον ἐγγύς ἑσ' αὐτῶν σκυλίσμοις γὰρ ταῖς ἡμέραις ἔρ' νῶε, καὶ ἀπέθανον γὰρ τοῖς ὕδασι πᾶσα ψυχὴ ζῶσα ἀνθρώπου καὶ παντὸς ζώου πετεινοῦ καὶ τετραπόδου, εἴα τὰς ἑρ' εὐρίσκοντο μὲν ἀνθρώπων ἡμαρτίας. διεσώθησαν γὰρ οἱ τῆς κίβωτος ψυχὰς μόναι ὅκτω, ὅτε νῆε καὶ ἡ γυνὴ αὐτῶν, οἱ τρεῖς τῆς κίβωτος, καὶ αἱ τρεῖς γυναῖκες αὐτῶν. εἰσῆκε δὲ νῆε καὶ ἄρ' πάντες ζῶον γνὸς εἰς κίβωτον εἴα τὸ γῆρ'. πάλιν δὲ ὁ πανάγαθ' ὁ θεὸς ἐπέταξε τῷ γῆρι τῶν ἀνθρώπων τὸ αὐξάνειν καὶ πλεῖν καὶ πληροῦσαι τὴν γῆν, ὁμοίως καὶ τοῖς ζώοις. ἔρ' πάλιν γνέπεσον οἱ ἀνθρώποι εἰς ἀσέβειαν, ἡν καὶ ἔρ' μέρ' φθάσαντες ἦσαν εἰρήνημην. ὁ δὲ μελῆσι δὲ καὶ ὁ ἀβραάμ καὶ λὼτ ὁ ἀνελπίος αὐτῶν, ἐφάνησαν δ' οὐλοῖ. ἔρ' θεοῦ ἔρ' ὕψιστον. ἔρ' παρ' αὐτῶν ὁ κόσμος πεσεκωῶσαν ἔρ' διαβόλῳ καὶ τοῖς εἰδῶλοις. ὁ πανάγαθ' ὁ τίνωντο θεὸς ἰδὼν τὸ τίμιον πλάσμα αὐτῶν, τὸ γῆρ'. διηλάσθη τῶν ἀνθρώπων τυραννοῦ μχον ὑπὸ τῷ διαβόλῳ, ὅς ζῶντας μὲν τούτους ἐφράκιζε καὶ ἠπάτα, ὡς τε πεσεκωῶσαν αὐτῶν ὡς θεῶν, ἀποθανόντων δὲ κατέχευε τὰς αὐτῶν ψυχὰς γὰρ ἔρ' ἀδὲν ἔρ' πικρῶ καὶ ἐξοφωμίνῳ, ἀσπλᾶγχοι δὲ ἐσώσαν αὐτό. πῶς δὲ ἐσώθη τὸ ἄνθρωπον γῆρ', ἔρ' καὶ νομίζω. ὁ μὲν γὰρ ἀνθρώπ' αὐτῶν εἴα αὐτῶν οὐκ ἠδυνάτο βοηθῆσαι, τὸ μὲν, ὅτι οὐκ ἐβούλετο εἴα τὸ πᾶς ἡδονὰς νομίζοντο. ἔρ' ἔκαστον ἀγαθόν. εἰς τὸ σῶσαι καὶ γὰρ πλανῶν γνέπεσον, σκυλίσθεις ὑπὸ ἔρ' πόνηρον. τὸ δὲ, ὅτι τὸν μὲν ἀληθῆ θεὸν οὐκ ἐγίνωσκον, πεσεκωῶσαν δὲ τοῖς εἰδῶλοις ἡ βίβου δαίμονις, καὶ γὰρ σκότει εἰς ἀγνώσεως ὑπάρχοντες, τὸν θεὸν οὐκ ἐγίνωσκον, καὶ ἔμενον γὰρ τῆς ἀχμαλῶσεως ἔρ' ἐχθροῦ. ὑποβόμβαν δὲ καὶ ἔρ' γνόντες εἰς ποῖον βάρβαρον κακῶν γνέπεσον, καὶ πῶς ἐμελλον βοηθῆσαι αὐτοῖς, ἐπεὶ εἴχον τὴν προγονικὴν κατάραν ἔρ' ἀδὲν, καὶ ὁ πῶς ἐμελλον γνέπειν ἀδανᾶτοι, ἐπεὶ τὸν θάνατον ἐκλήρωσαντο. πάντες γὰρ οἱ ἔρ' ἀδὲν θνητοὶ κατέστησαν εἴα τὴν ἑρ' πατρὸς αὐτῶν ἀδὲν. ἀμαρτίαν. ἐπεὶ γοῦν οὐτε γνόντες ὁ ἀνθρώπ' ἔρ' ποῖον ὕψους καὶ μεγαλείου ἐξέπεσε, καὶ εἰς ὅσον βάρβαρον ἀτιμίας γνέπεσαν, ἀλλ' εἰ καὶ ἴσως γνόντες, οὐκ ἠδυνάτο βοηθῆσαι αὐτῶν, λοιπὸν ἐκινδύνειν, ἵνα διαπαντὸς εὐρίσκονται ἡ ἀμαρτία, καὶ βασιλεύῃ ὁ θάνατος ὑπὸ πάντα ἀνθρώπων. ἔρ' ἰδὼν διαβὸς ὁ πεφύτης, εἰπὼν, ὅτι ἀνθρώπ' γὰρ ἡμῶν οὐ σωθήκει, παρεσιωβήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνάντοις, καὶ ὁμοιωθῆ αὐτοῖς. ἀλλ' ὁ θεὸς λαύθηρον δέει ἀσπλᾶγχοις, οὐκ εἴα σε τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ὑπὸ πλεον ὑπὸ ἔρ' διαβόλου τυραννέσθαι. τίνωντο καὶ ἔρ' αὐτῶν ἐραῖα ἀνακαλεῖσθαι καὶ ὑποδισκοῦσθαι τὸν ἀνθρώπον. ἔρ' γὰρ ἀβραάμ γνήσαντο τὸν ἰσαάκ, καὶ ἔρ' ἰσαάκ τὸν ἰακώβ, καὶ ἔρ' ἰακώβ εἰς δώδεκα ἡγούς αὐτῶν, φθονήσαντες οἱ γὰρ καὶ οἱ ἔρ' ἰακώβ ἔρ' ἀδελφῶν αὐτῶν τῶν ἰωσήφ, εἰδὼν καὶ ἔβαλον αὐτὸν εἰς τὸν λάκκον, καὶ εὐρόντες αἰγυπῆσιους, πεπεσμένοι εἰσῆλθον. οἱ δὲ ἀπαγαγόντες τὸν ἰωσήφ εἰς αἰγυπῆν, διεδόκασιν

διδόνοντες τῷ φαράῳ. καὶ ὁ φαράῳ κατέστησε αὐτὸν ἀρχόντα πάντης γῆς αἰγυπίου. γε-
 νομένου δὲ λιμοῦ, κατέβησαν οἱ ἀδελφοὶ ἰωσήφ εἰς αἰγυπion, εὐρεῖν χορτάσματα. ὃν ἰώ-
 σήφ γινώσκων αὐτοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ, ἐδρεψεν αὐτούς, μή μνησθῇς τὸ παρ' αὐτῶν γεγονότῃ·
 εἰς αὐτὸν ἀδελφίματ'· προσκαλεσάμεν· καὶ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἰακώβ. ὃς δὲ ἦν τὸ
 πρῶτον· τὸν χριστοῦ, διηλόνον ὡς αὐτὸν ἰωσήφ εὐρώμ παρὰ τῶν οἰκείων ἀδελφῶν κακόν, καὶ ἀ-
 μνημονήσας τοῦτον, αὐτὴν κενὴν ἀγαθὰ ἀνταπέδωκε τοῖς ἀδικήσασιν αὐτὸν ἀδελφοῖς,
 οὕτω καὶ ὁ χριστὸς φθονηθεὶς παρὰ τῶν ὁμογενῶν αὐτοῦ ἰουδαίων, μέλλει δ' ἐβλῆναι καὶ εἰς
 τὸν τῆς φωνῆς ἀντὶ τὸ λακκου εἰσελθεῖν, καὶ τῷ δακτύλῳ παρὰ τοῦ ἰω-
 σήφ γινώσκοντος ἀρχὸν πάντης αἰγυπίου, ἐξέρχεται τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ αὐτὸν ἀδελφούς
 τῷ ἰακώβ. ὁ δὲ χριστὸς σιωπῶν τὰς ψυχὰς τῶν θανάτου, καὶ κατα-
 λύσας τὸ κράτος τῷ διαβόλῳ, ἔσωσε αὐτὸν πειδύσαντας, ἰουδαίους τε καὶ τὰ ἔθ-
 νη, ἀλλὰ δὴ καὶ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἰακώβ. καὶ ἐλθὼν εἰς αἰγυπion ὁ ἰακώβ, ὡς εἴρηται, με-
 τὰ τὸν βολομηνονταπενήντη ψυχῶν, ἔμεναν ἐκεῖσε μέχρι τοῦ τελευτῆς αὐτοῦ. προσκαρτέρησε
 δὲ καὶ ἔπειτα τὸ γένος αὐτοῦ ἐκεῖσε, μέχρι καὶ ἐτῶν τετρακισίων καὶ τριακόντα, δουλόμενος
 τῷ φαράῳ καὶ τοῖς αἰγυπίοις δουλεύων τικράν καὶ ὀδυνῶν. μετὰ δὲ ταῦτα πέμ-
 ψας ὁ θεὸς τὸν μωσῆα, ὃς ἦν γὰρ καὶ ἐξ ἑρῶν αὐτοῦ τῶν πικρῶν δουλείας τῷ φαράῳ καὶ τῷ
 αἰγυπῶν, ποιήσαντα αὐτὸν δαυμάσια καὶ τράσια μεγάλα καὶ τῇ αἰγυπῶ, καὶ διαβι-
 ῶσαντα αὐτὸν τὴν ὀδυρὰν θάλασσαν, ἤϊσαντα αὐτὸν τὴν δὲ φαράῳ καταποντίσαν-
 τα σὺν πάσῃ τῇ αὐτοῦ στρατίᾳ. καὶ ἐν τῇ ὁδῷ τῶν ἐβραίων ἐν τῇ ὁρμῇ, αὐτὸν πάσης
 τροφῆς διέδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς τὸ μάννα. αὐτοῖς δὲ ἐγὼ γινώσκω, καὶ λόγους ἀχαρείας ἔλε-
 γον. ὁ μὲν νοθετῶν ὁ μωϋσῆς οὐκ ἐπαύσατο. ὡς δὲ ἀνέβη μωϋσῆς ἐν τῷ ὄρει σινᾷ διέξαδά
 τὸν νόμον παρὰ τοῦ θεοῦ, οἱ πρόδρομοι ἤρχοντο ἐβραῖοι καὶ γογγυσταί, γενόμενοι ἄσεβες. λέ-
 γουσι τοίνυν τῷ μωϋσῆϊ ἀδελφῶν ἀρῶν, ποίησον ἡμῖν θεοὺς, οἱ τινες ποιοῦσιν οὕτως
 ἡμῶν. ὁ γὰρ μωϋσῆς οὕτως, ὃς ἦν γὰρ καὶ ἡμᾶς ἐξ αἰγυπίου, τί γέγονεν οὐκ οἶδα μὲν. καὶ
 σιωπῶντες χυσιόμηνον, κατεσκιδνάσαντες εἰκόνα βοός, καὶ λαβόντες αὐτὴν, ἔδυσαν
 ὡς θεῶν, καὶ ὀφθαλμοὺς ἔδωκεν αὐτοῖς τῷ μωϋσῆϊ. ἐλθὼν δὲ ὁ μωϋσῆς, καὶ εὐρώμ τὸ το-
 λῶν κακόν, θυμωθεὶς κατέχευσε τὸν νόμον τὰς πλάκας, αἱ παρὰ τοῦ θεοῦ ἐδόθησαν. καὶ ἔπειτα ὁ
 θεὸς, ὃς ἀλέφω τὸ γένος αὐτῶν, ποιήσας τὴν βασιλείαν εἰς ἔθνη· μέγα καὶ πολὺ. ὁ δὲ οὐκ
 ἠθέλησεν, ἀλλὰ πολλὰ ἡτήσας τὸν θεόν, καὶ πολλὰ παρακαλέσας, ἐμεσίτευσεν αὐτὸν, καὶ
 οὐκ ἠφάνισεν αὐτὸν. πρὸς τὸν οὐρανὸν, ὡς ἀναφαίνεται, ὅτι οὐ ποδὶ αὐτῶν ἔπην ὁ θεὸς τῷ
 ἐβραῶν, ὅτι ἐν τῷ σπέρματι τοῦ ὕλου γνησθόντα πάντα τὰ ἔθνη, ἀλλὰ ποδὶ τῷ χριστῷ. μεσι-
 τῶν αὐτῶν δὲ τῷ μωϋσῆϊ τὸ ἐβραῶν γένος, πάλιν ἐδόθη ὁ νόμος παρὰ τοῦ θεοῦ. τότε
 ἔπην ὁ θεὸς αὐτὸν ἐβραῖον· ὅτι ἐγὼ θεὸς πατὴρ, ἐγὼ καὶ μετὰ ταῦτα, καὶ
 μετ' ἐμεῖς ἐστὶ θεὸς πατὴρ. ὅσοι γοῦν ὄντες οὕτω, καθὼς ὁ θεὸς εἶπε καὶ ἐντέλεσεν. γὰρ γοῦν
 τῇ γραφῇ τῇ σῇ, ὡς μέγα κατηγόρημα κείται ὅσοι καθ' ἡμῶν τῶν χριστιανῶν, ὅτι τῷ θεοῦ ἐ-
 πόντο, ὅτι ἐγὼ θεὸς μόνος, καὶ ἔκ' ἐξω σιωπῶντες εἰς τὴν ἐμὴν θεότητα, ἡμεῖς λέγο-
 μεν τὸν χριστὸν θεόν καὶ θεὸν ἰόν, καὶ προσκυνοῦμεν πολλοὺς θεοὺς, καὶ ἐξω ὑπὸ ἀναθήμα-
 τιν ἐκείνων θεοῦ διότι τρεῖς καὶ πολλοὺς. ἀλλὰ προσκυνοῦμεν θεόν ὅσον ἀληθινόν,
 τὸν ποιῶν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. ὁ γὰρ θεὸς διδασκῶν αὐτοὺς ἐβραῖους, ἵνα μνησθῇς ἐδ' ὅλα
 τῶν σιμ, ἔπην αὐτοῖς, οἱ πιστεύοντες τοῖς εἰδώλοις, πιστεύουσι θεοῖς πολλοῖς. οἱ δὲ χριστι-
 νοὶ ὁρθὰ φρονούοντες, οἱ θεοὶ πιστεύουσι, καὶ ὁ πολλοῖς. καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἐδίδασκεν γὰρ τοῖς
 οὐαγγελίοις ἐπὶ τῷ, ὅτι ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἐσμὲν ἓν. καὶ ὁ ἐμὲ θεῶν, θεῶν τὸν πατέρα
 μου. ἡμεῖς δὲ ἀγνοοῦντες τὰς γραφὰς, ἐκπίπτειν ἐπὶ ἀληθείας, καὶ τοῦτον γεγονότῃ, ἀλ-
 λα ἀνυπάρχοντες, ἀλλὰ γινώσκοντες. οἱ δὲ ἐβραῖοι συμπαιδευθέντες ὑπὸ τῷ θεῷ, ὅσον ἀπώλον-
 το, ὁ μὲν δὲ τὴν γῆν ἐπαγγελίας οὐκ ἔδωκεν. ἀλλὰ καταδικασθέντες, ἐν εἰσόδῳ διαγόν-
 τες πεπλανημένως οὕτως ἐν τῇ ὁρμῇ χρόνους τεσσαρῶντα, ἀχρὶς αὐτὴν τελευτήσωσι πάν-
 τες ἐκεῖνοι. ὅτι τὸ, ἵνα οὐδὲν ἴδωσι τὴν γῆν, ἢ ἐπὶ πηγάδα ὁ θεὸς διδοὺς τοῖς ἰσὺς ἀβραάμ.
 μετὰ δὲ τὴν τελευτὴν ἐκείνων, ἐσπλήθον τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς τὴν γῆν ἐπὶ παγγελίας.

ἴδωμεν ἵνα ἰδόντες οἱ ἄνθρωποι, πῶς ἀνέστη τοὺς πρὸς τὸν νεκρὸν, ἀλλὰ δὴ καὶ τὴν τῆς ἀν-
 μεροῦ νοήσωσιν, ὅτι οὗτος ὅστις ὁ ζῶν καὶ θάνατον διεσπότης, καὶ ἔταν ἰδῶσιν αὐτὸν δὴ
 ἢ χριστὸν ἐν τῷ τῆς φωνῆς πνεύματι, ὅτι ὁ τῆς ἰδίας ἑξουσίας ἀνίσταται τοὺς νεκροὺς, πολλῶν μάλ-
 λον κατ' ἑξουσίαν ὡς θεὸς ἀνίστασθαι μέλλει τὸ ἴδιον σῶμα. ἔλεγε γὰρ πρὸς τοὺς μαθη-
 τὰς αὐτοῦ τοὺς ἀποστόλους, ὅτι οὐδ' εἰς αἶρεσις τῶν ψυχῶν μου ἐπ' ἐμὴν, καὶ ὅτι ἑξουσίαν ἔχω
 θάνατον αὐτῶν, καὶ ἑξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτῶν, καὶ ὅτι μὴ ἐπίσθου ἐς τὴν χριστὸν
 κατ' ἐκείνῃ ἡμέρᾳ πλήθην ἀναρίθμητα ἀνθρώπων, καὶ ὁμολόγηται αὐτὸν θεὸν, καὶ θεὸς
 ἦν. ἡμεῖς γὰρ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς αὐτῶν, αὐτὰς τῆς μὲν τοῦ
 θεοῦ διδασκαλίας, καὶ ἀντιλέγοντες, ἀντιφάσις ἐν τῇ ἡσυχίᾳ πνευματικῆς λεγούσης,
 ὅτι ὁ φθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέψουσιν, καὶ ὡς ἔχοντες οὐκ ἀκούουσιν. ἔπαυσα γὰρ
 ἡμεῖς διὰ αὐτῶν, καὶ τοὺς ὁφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκκαμύσας, καὶ τοὺς ὠτὶς βαρέως ἤκουσαν, ὥστε
 ἐτελέσθη ἡ πνευματικὴ δουρατοῦ τοῦ κυρίου κατὰ τὸν χριστὸν, ἐν εἰρήνῃ τοῦ ὡς περὶ τὸ φῶς
 τούτου, καὶ διδασκόντος ἐν εἰρήνῃ τοῦ κωφοῦ ὡς εἰς κωφὴν καὶ βύουσα τὰ ὦτα αὐ-
 τῶν, καὶ ὅτι μὴ ἔλεγε πρὸς αὐτοὺς ὁ χριστός, ὡς ἐν τῷ φῶσι ἦν, οὐκ αὖ ἔχετε ἁμαρτίαν. καὶ
 δὲ λέγετε, ὅτι βλέπομεν, ἡ οὐκ ἁμαρτία ὑμῶν μὴ εἴη, καὶ ἀλλὰ καὶ πάλιν ἔλεγε πρὸς αὐ-
 τῶν, ὅτι εἰ ἐκ τοῦ θεοῦ ἦτε, ἡ γὰρ πατέρα αὐτοῦ ἐμὴν ἴδωτε τοιοῦτον ἦν. ὁμοῦς ταῦτα ποιοῦντες τοῦ
 χριστοῦ, οὐδὲ ὁλως ἡλθομεν ἐκείνοι ἐς αἰδοῦσιν, ἀλλ' ἐξήκουον πρόφασιν, ὅπως θανατώσασιν
 αὐτόν, πῶς δὲ τῶν δουμάτων αὐτοῦ, ὡς ἐποίησε τῷ χριστῷ τῶν βραβείων, τίς καὶ λέγει
 ἀπείρων ὄντων καὶ ἀναριθμήτων, ὁμοῦς καὶ τούτων γεγονότων, οὐκ ἡλθομεν ἐς αἰδοῦσιν ὁ-
 λως οἱ μάταιοι καὶ πεπλανημένοι, ἀλλὰ τῷ φθόνῳ καὶ τῇ κακίᾳ νικῶμενοι, ἐξήκουον
 τὴν πρόφασιν καὶ πᾶσι μηχανῶν, ὅπως ἐγείρωσι κατὰ τὸν χριστὸν κατηγορίαν, καὶ θανατώσω-
 σιν τὸν ἀνεργῆτα αὐτόν, καὶ οὐκ ἐννοῦντες, ὅτι βλασφημῶντες οὗτος, λέγων ἐαυτὸν ἴσον
 τοῦ θεοῦ, καὶ ὅτι ἄνθρωπος ὡς ποιεῖ αὐτὸν θεόν, καὶ ὅτι ἡκούον τὸν χριστὸν λέγοντος πρὸς τοὺς
 πιστεύοντας ἐς αὐτόν, ὅτι ἀφένταί σου αἱ ἁμαρτίαι. ἔλεγον ὅτι, τίνα σε αὐτὸν ποιεῖς, καὶ
 τίς δυνάται ἀφίνα ἁμαρτίας ἀλλ' ἡ μόνος ὁ θεός, καὶ ὅτι ἀληθῶς ἔλεγον οἱ ἰουδαῖοι,
 ὅτι τοῦ μόνου ὁμοῦς τὸ ἀφίνα ἁμαρτίας. καὶ γὰρ ἀγνοοῦντες οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι αὐτὸς ὅστις ὁ
 ἴσος τοῦ θεοῦ ὁ χριστός, ἔλεγον ἀπὸρ ἔλεγον. καὶ ἐσηγοῦντο ἡ ἀσυνέτεια αὐτῶν κατὰ τὴν
 φθονῶν οἱ ὁφθαλμοὶ αὐτῶν, καὶ οὐκ εἶδον ὅτι κατ' ἑξουσίαν ποιεῖ, ὅτι καὶ ποιεῖ, ἐς
 γὰρ τῶν μαθητῶν τὸν χριστοῦ ὁ πέτρος, ἐν τῷ πνεύματι τοῦ ἁγίου, καὶ ἰδὼν τὸν χριστόν,
 εἶπε πρὸς αὐτόν, κέλευσόν με πρὸς σὲ ἐλθεῖν ὡς τὰ ὕδατα. καὶ ὁ χριστὸς πρὸς αὐτόν, ἐλθὼν, ὥ-
 στε ἐλθὼν ἀπὸ τοῦ πλοίου, πρὸς τὴν γῆν ὡς τῶν ὕδατων, ἀπὸ τῆς γῆς αὐτόν. τοῦτο γοῦν γε-
 γονός, τί εἶδεν ἄλλο αὐτοὺς νοῆσαι, ἢ ὅτι αὐτὸς ὅστις τῶν ἐνδεῶν διατηρῶν θάλασσαν
 ἔχει, καὶ διαβιβάσας πρὸς πατρίδας αὐτῶν ὡς τῇ ξηρᾷ, ὅτι τὸ παρὸν ποίησας τῶν ὑψῶν
 φύσις τῶν ὕδατων, ὡς περὶ ξηρὰν γῆν τῷ λόγῳ καὶ τῷ πνεύματι αὐτοῦ. ἀλλ' ὅσον μάλ-
 λον ἡμεῖς θεωροῦντες τὰ τοιαῦτα θαύματα, ὅσον τὸν τῷ θυμῷ ὡς ὁ χριστός. ἔτι κλύδων
 νος γεγονότος σφοδροῦ καὶ μεγάλου ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὡς τε καὶ ἡμεῖς τὸ πλοῖον, ἐν τῷ ἔργῳ
 οἱ τὸν χριστὸν μαθηταὶ ὑπὸ τῶν κυμάτων, ἐκράσαν οὗτοι μεγάλη τῇ φωνῇ λέγοντες, ἰδοὺ, σῶ-
 σον ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα. καὶ ὁ χριστὸς λέγει τῇ θαλάσσῃ διαποτικῶς οὕτως καὶ ἑξουσιᾶς
 σιῶπα, περὶ μωβ, καὶ θυβὺς ἐργῶ γαλλῶν μεγάλην. οἱ ὅντινι ἰσχυροὶ ἰδόντες τὸ τοιοῦτον
 παρὰ τὸ φῶς θαύμα, καὶ ἐκπλαγνύντες, ἐκράσαν μεγάλη τῇ φωνῇ καὶ εἶπον, τίς ἐσὶς εὖς, ὅτι καὶ
 οἱ ἄνθρωποι καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ; ἀλλὰ τὰ μὲν θαύματα τὰ ἄπειρα ἐβλεπον καὶ
 ὡς φύσις, ἐκείνοι δ' ἐμὴν παντελῶς ἀδιδόκωτον. διὰ τοῦτο καὶ ὁ χριστὸς ἔλεγε πρὸς αὐ-
 τὸς, ἐγὼ εἰμὶ ἡ δύναμις. ἀλλὰ καὶ ἐγὼ εἰμὶ ὁ ὁδός. καὶ αὐτὸς ἀλλὰ καὶ ἐγὼ εἰμὶ ἡ ἀλήθεια, καὶ
 ὅτι καὶ ἐμοὶ μὴ πισδύετε, τοῖς ὁδοῖς πισδύετε. ταῦτα δ' ἔλεγε καὶ ὁ χριστός, ἵνα γινώσκον οἱ ἰσχυ-
 ροὶ ἰσχυροὶ, ὅτι οὐδεὶς τὸ πνεῦμα τῶν ἁγίων εἶπε ποτε λόγους ἑξουσιαστικῶς ὡς
 διεσπότης, ἀλλ' ἐδείκνυν αὐτοὺς δούλους καὶ ὑπακούοντας αὐτοῦ. ὁ δὲ χριστὸς δὲ οὕτως, ἀλλ'
 ὡς διεσπότης καὶ κύριος ἐπὶ κτίσεως ἔλεγε καὶ ἔπραττε κατ' ἑξουσίαν ὡς θεός. καὶ ἀπὸ μὲν
 τοῦ ὄχλου καὶ τοῦ λαοῦ ἐπίσθου πλήθην πολλὰ καὶ ἄπειρα ἐς αὐτόν, ἀπὸ δὲ τῶν γραμ-

Αποκρίν

ματῶν καὶ φαρισαίων καὶ τῶν ἀρχόντων ὀλίγοι καὶ ἀναρίδικοι. τούτων γὰρ οὕτω
τελουμένων, καὶ ποσούτων ἀπείρων θαυμάτων γίνεσθαι, καὶ κατ' ἐκείνῃ ἡμέρᾳ
ἀδικόπως χρόνους τρεῖς λαλουμένης διδασκαλίας παρὰ τὸ χριστοῦ, καὶ ποὶ μὲν φέρονται
αὐτῷ μαρτυρίας εἰς μέσον ἀπὸ τῶν πεφνημένων, οὐχ ὥς ἔχοντες ἔχοντες ἐτόρῃ μαρτυ
ρίας ὑπὲρ αὐτοῦ, θεοῦ ὄντος, ἀλλὰ ὅτι τὴν ἀπιστίαν καὶ σκληροκαρδίαν τῶν ἰουδαίων,
ἐπὶ δὲ καὶ ἀδυνάειαν τὴν ἀνθρώπων, ποὶ δὲ φέρονται τὸν τε ἄβρααμ καὶ τὸν μοῦσῃ, μάλιστα
λαὸν δὲ τὸν θεόν καὶ πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὸν ἰουδαίων ἐπὶ ὅτι ταῦτα ἀνιάτως νοοῦντων, καὶ
μὴ βουλομένων τὴν ἐκείνων σωτηρίαν, ἀφ' οὗ αὐτοῦ ὁ χριστός, ἤρξατο πρᾶττειν τὰ ἐν σωτη
ρίας τὸ κόσμον καθολικῶς, καὶ λέγειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαί
ναι. ὅτι ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ ἦος τὸν ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρ
χιερεῦσι καὶ γραμματέεσι, καὶ παραδόμενός τις ἐν τοῖς ἔθνεσι, καὶ μαρτυρούμενός τις ἐν
τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμπαίξουσιν αὐτῷ, καὶ ἐμψύχουσιν αὐτῷ, καὶ ἀποκτενῶσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
ἀναστήσεται. καὶ ἀνέστησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐλυσάντες τοὺς πόδας, καὶ ἐπαράκλη
σαν. τότε ἐπαίρει εὐς μαθητὰς αὐτοῦ ὁ χριστός, καὶ ἀνέβη ὑπὸ τὸ ὄρος τὸ θιβῶν; καὶ ἐλαμψε
τὸ πρόσωπόν αὐτοῦ διὰ τὸ χριστοῦ ὑπὲρ τὸν ἥλιον, καὶ δὲ ἰμάτια αὐτοῦ ἐγένετο λευκά ὡς
χιὼν. ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ τὴν λαμπρότητα τὴν προσώπου αὐτοῦ, ἐπίσταντο εἰς τὴν γλῶσ
σάν, ὡς ἡ δυνάμις φέρεται αὐτῷ. εἶδον δὲ καὶ τὸν μωσῆν καὶ τὸν ἡλίαν καὶ πεφνημένῳ μετὰ
τὸ χριστοῦ συλλαλοῦντας ἐν δουλικῷ ᾧ ἡμέτεροι καὶ σκόπεοι τὸ γεγονός. πρῶτον μὲν,
ἵνα ἰδόντες οἱ ἀπόστολοι τὴν λαμπρότητα αὐτοῦ διότι τὸ νοήσωσιν ἀκριβῶς, ὅτι ἐκ
σῶτος καὶ οἰκείῃ δειλῇ παρὰ ὁδὸν εἰς σφαγὴν, αὐτὸς δυνάμεως, διδύκτου δὲ, ἵνα λάβωσι
παραμυθίαν καὶ ἀνακωχὴν ἀπὸ τῆς λύπης, καὶ ἔχον ἀκούσαντες πόδι τὸ πάθος τὸ χριστοῦ.
καὶ τρίτον, ἵνα ἰδόντες τὸν μοῦσῃ καὶ τὸν ἡλίαν εὐς πεφνητὰς παρεστημένους ᾧ χριστοῦ
μετὰ δέοντος, πληροφορηθῶσιν ἀκριβῶς, ὅτι αὐτὸς ὅστις ὁ διαποθέτης καὶ κύριος πάντων τὸ
πεφνητῶν, καὶ πάσης ἐκτίσεως, καὶ τὸ δὲ θαυμαστόν καὶ μέγα, ὅτι ὡς ἔστι ἰσχυρὸς
νοῦ βασιλεὺς καὶ χριστοῦ, ἐγγὺς φωνῇ ἐκ τῶν οὐρανῶν χιιδνῶν αὐτῶν λέγουσιν. οὐ
τὸ ὅτι ὁ ἦος μου ὁ ἀγαπητός ἐν ᾧ δυνάμεως, αὐτοῦ ἀκούετε. ἔπειτα διελούσας τὸ λόγον,
ἵνα τὸ μὲν καὶ πάντες πεισθῶσι καὶ πληροφορηθῶσιν, ὅτι αὐτὸς ὅστις ὁ ἦος καὶ λόγος τοῦ
θεοῦ, τὸ ἦος, ἵνα ἐπεὶ ὁ καιρὸς ἐκτελέσθαι τὸ χριστοῦ ἡγήσεται, μετὰ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ
μέλλουσιν ἀποσταλέναι ὑπὸ τὸ κήρυγμα οἱ ἀπόστολοι, εὐερίσονται ὅ ὀλίγοι οὗτοι καὶ ἰδιώται,
καὶ ἀδυνάτοι, οὐδὲν ἀποβλέψουσι πρὸς τὴν οἰκίαν ἀδελφείαν, ἀλλὰ πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ
δυνάμιν, καὶ ἵνα ἰδόντες τὴν τοῦ θεοῦ δόξαν τε καὶ λαμπρότητα, ἀκούσαντες δὲ καὶ
τὴν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς φωνὴν τε καὶ μαρτυρίαν, νοήσωσιν ὅτι εἰς θεὸς ὅστις ὁ πατὴρ καὶ
ὁ ἦος, καὶ μία ἐστὶ θεότης, καὶ φύσις, καὶ δυνάμεις πατρός τε καὶ ἦος, καὶ διακρίναντες εἰς
τὴν τοῦ θεοῦ δυνάμιν, ἀπέλθωσι μετὰ πεθυμίας ὑπὸ τὸ κήρυγμα. καὶ πληρωθὲν κέντρο
δὲ τὸ τοῦ διαβόλου πεφνητῆς, καὶ λέγουσιν, θαβώρ καὶ ἐρμών, καὶ ὁ νόματι σου ἀγαλ
μασόνται. ὁ δὲ πεφνητῆς μωῦσῃς ἐκείνῳ ἐπεὶ, ὡς ἐμπεδομένη εἴρηται, ὅτι πεφνητῶν
ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ἐκ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, ὡς ἐμὲ. πᾶσα ψυχὴ, ἥ τις οὐκ ἀκούσεται
τοῦ πεφνητοῦ ἐκείνου, ὁλοκαυτωθήσεται. καὶ ὅτι τότε μὲν ἐπεὶ ἐκείνῳ, ὅτι πᾶσα ψυ
χὴ, ἥ τις οὐκ ἀκούσεται τοῦ πεφνητοῦ ἐκείνου, ὁλοκαυτωθήσεται, καὶ ὅτι τὰ λαληθέντα
παρὰ τὸ μωῦσῃ καὶ τῶν πεφνητῶν, λόγοι εἰσὶ τοῦ θεοῦ, ὅτι προδεδίχατο καὶ ἀλη
θῆς. ἀλλ' ὁ μωῦσῃ καὶ ὑπὸ τοῦ βαπτίσματος, καὶ ὑπὸ τῆς μεταμορφώσεως, ἀπὸ τῶν οὐρα
νῶν κατεβήκατο ἡ φωνὴ, καὶ οὐδὲ ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἀμέσως ἀπ' αὐτοῦ τὸ θεοῦ καὶ πατρὸς.
βλέπεις πῶς ἀνέστη καὶ ἔλασεν ἐκ τῆς μικρῆς φαίνοντο τὰ τοῦ χριστοῦ; καὶ ὡς ἔστι ἀπὸ
ἐκ τῆς οὐκ ἐν φαίνεται παροδὺς ὁ ἡλίου, ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἀρχεται ἡ αὐγὴ, εἴτε
φῶς, καὶ μετὰ ταῦτα ὁ ἡλίου, οὕτω καὶ ὑπὸ τὸ χριστοῦ. ἐκ τῆς κατὰ μικρὸν ἤρξατο, εἴτε ἐλαμ
ψε καὶ ὁ χριστός εἰς τὸν κόσμον, καὶ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν εἰς αὐτὸν πισδυσάντων, ὁ νοητὸς ἡλίου.
εἴτε ὅτι καὶ ὁ χριστός εἰς ἱεροσόλυμα, ἵνα τελεθῇ ἐπ' αὐτῷ τὸ πάθος, καθὼς εἶπε πρὸς τοὺς
ἀποστόλους, καὶ ἐσελθόντες αὐτοῖς εἰς τὴν πόλιν, ἤρξατο τὸ πλῆθος κερᾶν καὶ λέγειν, ἔλα
ρεταις

[illegible]

[illegible]

σπερ ὡς ἐδιδάχθηκα. ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπελθὼν ἔβρετόν μεθ' ἑαυτὸν αὐτὸν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ἐρ-
 νη ὑμῖν. οἱ δὲ ἰδοὺντες αὐτὸν, ἐχάρησαν. καὶ ποιήσας μετ' αὐτῶν ἡμέρας τεσσαράκοντα,
 καὶ διδάξας καὶ σχολιάσας αὐτοὺς, πῶς τὸ σαρακοστὴν ἡμέρας λέγει περὶ αὐτοῦ, ἀπελθόντος ἐς
 τὸν κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε πάντα τὰ ἔθνη. ὁ πισθύνων καὶ βαπτισθεὶς, σωθήσεται, ὁ
 δὲ ἀπισθύνων, κατακριθήσεται. σημεῖα δὲ τοῖς πισθύνουσι ταῦτα παρακολουθήσει, ὅτι ἔσθ'
 ὁ νόματί μου διαμόνει ἐκβαλόντος, γλώσσας λαλήσουσι καὶ αἰεὶς, ὄφεις αἰσῶν, καὶ θά-
 νασιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψῃ. καὶ ἄρρώστους χεῖρας ὑψήσουσι, καὶ καλῶς
 ἔξουσιν. ὑμεῖς δὲ καρδίᾳ καὶ πνεύματι πόλιν ἱερουσαλὴμ, ὥς οὐ γινώσκωτε δυνάμει ἢ ὑφους.
 καὶ διλόγησον αὐτοὺς, καὶ ὅτι ἔσθ' ὅλογοι αὐτοὺς, διέσκη ἅπ' αὐτῶν, καὶ ἀνέφερες εἰς
 τοὺς οὐρανοὺς, καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ. οἱ δὲ ἀπόστολοι ὑπέστρεψαν εἰς ἱερουσα-
 λὴμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης, ἐκ δεξιῶν τῶν ὑφους δυνάμει. τί δὲ πρὸς τῶν γεγονό-
 των, εἰ μὴ ἦν πᾶσαν ἀκρίβειαν περὶ αὐτοῦ ἀποδοῦναι, γραφῇ δοῦναι πάντα τὰ
 γεγονότα, πολλῆς ἀν' ὅλης διεκδήσει. ἔπειτα δὲ πολλὸν ὅτι πρὸς τούτων λόγῳ, καὶ
 διυσερμύνοντο ὅτι τὴν ἀγνωσίαν ὑμῶν, φέρε δὴ λοιπὸν εἰπωμεν, ὡς ὅτι βραχέσι λό-
 γοις τὸ ἦν δυνάμει. εἰδομεν περὶ τῆς ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ, ὡς ἀνέφερες εἰς τὴν δα-
 τῶν. σιμῶν χηρὸν οἱ ἀρχιερεῖς, οἱ γραμματεῖς, οἱ φαρισαῖοι, ἀλλὰ δὴ καὶ ἡ ἐρώδης ὁ βασι-
 λεὺς, καὶ πᾶν τὸ πλῆθος ἦν τῷ χριστῷ. καὶ λέγει ὁ δαβίδ, ἵνα τί ἐφρούεσαν ἔθνη, καὶ
 λαοὶ ἐμὲ λίαν κενά; παρήσθησαν οἱ βασιλεῖς τῇ γῆς, καὶ οἱ ἀρχόντες σιμῶν χηρὸν ὑπὸ
 αὐτῷ, ἦν τὸ κυρίου καὶ ἦν τὸ χριστοῦ αὐτοῦ. παρέδωκε τὸν χριστὸν τοῖς ἰουδαίοις εἰς θάνατον
 ἰουδαῖος ὁ μαθητὴς αὐτοῦ. καὶ πάλιν λέγει ὁ αὐτὸς δαβίδ πρὸς αὐτοὺς, οἱ ἐχθροί μου ἐπὶ
 κακίᾳ μοι, πότε ἀρδανῆται καὶ ἀρλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ. καὶ εἰς πορροῦν τοῦ ἰδίου, μὰ
 τὴν ἐλάλει. ἡ καρδία αὐτοῦ σιμῶν χηρὸν ἀνομίαν. ἐξέπορεύθη ἔξω, καὶ ἐλάλει ὑπὸ
 αὐτῷ. καὶ γὰρ ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν ἐβρώς μου, ὁ ἐδίδωκε ἄρτους μου, ἐμεγάλυνεν ἐπ' ἐμὲ πνεῦμα
 μου, κατέστη ἔνθ' αὐτῶν ἀμαρτωλόν, καὶ διὰ τὸν σῆμα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ. ὅτι τῷ κρινέτω
 αὐτὸν, ἐξέλεον κατὰ ἐδικαίωσίν, καὶ ἡ πρὸς τὸν αὐτοῦ γημεδὼ εἰς ἀμαρτίαν. γημεδὼ
 τῶν αἰνέσεων αὐτοῦ ὀλίγαι, καὶ τὴν ὑποσχεσίαν αὐτοῦ λάβοι ἐπ' αὐτόν. ὅτι γημεδὼ
 λαίφθην τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἀναμνηθεὶς ἡ ἀνομία τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἐναντὶ κυρίου, καὶ ἡ ἀμαρ-
 τία τῇ μητρὶ αὐτοῦ καὶ ἀλλοτρίᾳ. ἐξολοθρευθεὶς ἐκ γῆς μνημόσυον αὐτοῦ. ἡ γὰρ πνεῦμα κα-
 τάραν, καὶ ἡ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠδὲ λησὴν ὁλοθίαν, καὶ μακρυωθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. παρέλαβον
 οἱ ἰουδαῖοι τὸν χριστόν, ὃ ἀπὸ γαλιλαίας αὐτοῦ εἰς τὸν ἀρχιερεῖς. καὶ λέγει ἡ γαλιλαία πρὸς αὐτόν,
 ἐγὼ δὲ ὡς ἀρνίον ἀκροῦ ἡγόμην τὸν δυνάστη. ἔλαβον ἰουδαίας τριάκοντα ἀργύρια, καὶ πάλ-
 λιν ἐβρίβην αὐτὰ. ὃ ἡγόρασαν αὐτῶν τὸν ἀγρόν τὸν περὶ αὐτοῦ. καὶ λέγει ἱερεμίας, ἐσθ' ὅτι
 τὰ τριάκοντα ἀργύρια τὴν τιμὴν τὴν τιμὴν τοῦ ἀνθρώπου, ὃν ἐτίμησαν οἱ ἱσραὴλ, καὶ ἐδὼ-
 καν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρόν τὸν περὶ αὐτοῦ, καὶ δὲ σιμῶν χηρὸν μοι κύριον. ἡ ἡθὺς ὑψώθη ὁμοῦ
 καὶ ἡ λέγον ὑψώθη ἡ ἡθὺς καὶ λέγει πάλιν ὁ δαβίδ, ἀναστήντω μοι μαρτυροὶ ἀδικοῦ,
 ὃ ὃ ἐγίνωσκον ἡρώτων με. αὐτὰ περὶ δὲ σὰρ μοι πονηρὰ αὐτῶν ἀγαθῶν. σιμῶν χηρὸν εἰς
 τὸν ἀρχιερεῖς, τὸν ἀνὴν τὸν καὶ ἀφαν, ἐμπάλλοντος τῷ χριστῷ. καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ αὐτὸς δα-
 βίδ, πρὸς ἐκὼν κλωσάν με κινῶν πολλοί, ταῦτοι πίνοντες πρὸς ἐμὸν με, οἱ ὄνειδισμοί τ' ὄνει-
 διζόντων με ἐπὶ πεισὸν ἐπ' ἐμὲ. ἐπληρώθη ἡ καρδία μου ὑπὲρ τὰς τριῖνας τῇ κεφαλῇ μου οἱ μισοῦ-
 ντες με διωρεάν. ἐκράται ὁ αὐτοῦ οἱ ἐχθροί μου, οἱ ἐκδιώκοντές με ἀδίκως. ὃ ὃ ἡρπάζον, τό-
 τε ἀπετίνηνον. ταῦτα, ὃ ὃ ἀδίκως φάγον ἀπὸ ξύλου, δίκαιως ἀπέθανον, ὃ δὲ χριστὸς μὴ
 γνοὺς ἀμαρτίαν, ὑπέστη καὶ οὐτὶς ἀδίκως θάνατον. παρέδωκεν τὸν χριστόν ἑξ ὅτι πλάττω, ὃ ὃ
 πλάττω τοῖς σφατιώταις. οἱ δὲ σφατιώταις ὃ δὲ ὑπὸ αὐτῶν, ὃ ἐμὲ ἔλασαν τὰ ἰμάτια αὐτοῦ,
 εἰς δὲ τὸν ἀρρῶτον χιτῶνα ἐβαλον κληρὸν, ἵνα μὴ χρίσωσιν αὐτόν. καὶ λέγει πάλιν ὁ αὐτὸς
 δαβίδ, διεμερίσαντο τὰ ἰμάτιά μου ἐκ τοῦ ὕδατος, καὶ ὑπὸ τὸ ἰμάτισμόν μου ἐβαλον κληρὸν. ἐφόρεσαν
 αὐτὸν χιτῶνα ὑβρεῖ. καὶ λέγει πάλιν ὁ αὐτὸς δαβίδ, ἐγὼ ὃ ὃ τῷ αὐτοῦ πρὸς ὅλην μοι γνέσθω
 μὴ σάκκον. ἐμαστὶ γὰρ τὸν χριστόν, ἐδωκεν αὐτὸν ἑαπισμα, γνέσθω εἰς τὸ πρόσωπον
 αὐτοῦ, καὶ λέγει ἡ γαλιλαία, ἐγὼ δὲ οὐκ ἀπεδῶ, οὐδὲ ἀντιλέγω. τὸν νῶτον μου δίδωκε

εἰς μάστιγας, τὰς σιαγόνας μου εἰς ραπίσματα, τὸ δὲ πρόσωπόν μου οὐκ ἀπέστρεψεν ἀπ' αἰ-
 γλήνης ἐμπηυσμάτων, καὶ κύριος βοηθός μοι ἐγενήθη. εἰς αὐτὸν οὐκ ἐνέτροκτιν, ἀλλ'
 ἔδνηκα τὸ πρόσωπόν μου ὡς σερεῖν πέτραν, καὶ ἔγνω, ὅτι οὐ μὴ αἰχμηθῶ. ἔδωκαν αὐτῷ
 χολὴν μετὰ ὄφους μεμιγμένην. καὶ λέγει ὁ διαβίς, ἔδωκαν εἰς τὸ βρῶμα μου χολὴν, καὶ
 εἰς τὴν δίψαν μου ἐπότισάν με ὄφις. ἀπήγαγον τὸν χρισὸν εἰς τὸ σαυρῶσαι. καὶ λέγει ἡ
 βαίς, ὡς πρόβατον ὑπὸ σφαγῆν ἦχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ᾠαντίον τὸ κέραιον αὐτοῦ ἀφω-
 νήσας, οὕτως οὐκ ἀνείγει τὸ σῶμα αὐτοῦ. γὰρ τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἦρθη, τὴν
 δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; ὅτι αἰρεται ἀπ' ἐλπίδος ἡ ζωὴ αὐτοῦ. ἠρώτησεν αὐτὸν ὁ π-
 λαῖτα, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; καὶ λέγει αὐτῷ ὁ χριστὸς, σὺ εἶπας. ὁ δὲ πηλαῖτα παρὲς ἔθηκε
 ἐν αὐτῷ ἵνα σαυρωθῇ. καὶ λέγει ὁ διαβίς εἰς αὐτὸν ἡλούς, ὠρυξαν χεῖρας μου καὶ πόδας μου.
 ἐκνήτησαν τὴν πλοῦραν αὐτοῦ μετὰ ξίφους. καὶ λέγει ὁ σαταναῖς, ὑποβλέφονται πρὸς με
 εἰς ὃν ἐξηκνήτησαν. ἐσηγοῖται ὁ ἡλίου ἐνείκη τοῦ χριστοῦ γὰρ τῷ σαυρῶ, ἀπ' ὧρας ἐκ-
 της ὡς ὧρας γνάτης. καὶ λέγει ὁ σαταναῖς, καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη γνωσθὲν κυρίῳ, καὶ οὐχ
 ἡμέρα, καὶ οὐ νύξ, καὶ πῶς ἐσπεραν φῶς εἶναι, καὶ εἶναι κύριος εἰς βασιλείαν ὑπὸ πᾶσιν τῇ
 γλῶσσῃ. γὰρ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ εἶναι κύριος εἰς, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ γινώσκουσιν πάντες, ἀπ' ἐξουσίας
 κόσμου ἡ νύξ διαδέχεται τῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἡ ἡμέρα τῇ νύκτι. ὑπὸ δὲ τῇ τῷ χριστοῦ σαυρῶσιν
 οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἐσηγοῖται ὁ ἡλίου, καὶ εἰ μὴ ἦν τὴν πολὺκαιρίαν σιωπῆως γινωσκόμενος ὑπο-
 σκότισιν τοῦ ἡλίου γὰρ τῷ καυρῷ τῷ αὐτοῦ ἐκλείψας ἐχρήσατο, οὐκ αὖ ποδὶ αὐτοῦ ἐλεγχῇ ὁ
 πτοφῆτης, ὡς δὲ ἄλλοτε ποτε ἐπεὶ δὲ ἡ μὲν ἡτὶ φύσιν τοῦ ἡλίου ἐκλείψας καὶ ὑποσκότισιν
 γὰρ τῷ καυρῷ τῷ μετὰ τῇ σελήνῃ σιωπῶντος γίνεται, γὰρ τῇ πτοφῆτῃ καὶ διηγήται ἡμέρα
 αὐτοῦ οὐδέποτε, ἀλλ' οὐδέ χωρὶς ἵνα γινώσκῃ ποτέ, εἰς αὐτὸν ὡς ἐξ αἰσίου καὶ θαυμαστοῦ καὶ
 ὑπερφύσιν πρᾶγμα ἐσημαίωσα τὸ πτοφῆτικὸν λόγον, ἵνα γινώσκῃ οἱ ἀφρονεῖν, καὶ οἱ μὴ
 ἔχοντες αἰδοῖσιν λάθωσιν αἰδοῖσιν, ὅτι ὑπὸ τῇ τῷ χριστοῦ πείρᾳ ὁ ἡλίου ἐσηγοῖται, καὶ οἱ
 μάταιοι τὸ ἀνθρώπων οὐκ ἐπίστανται, ὅτι αὐτὸς ὅστις ὁ θεός, αἰ πείραται ἐχρήσθησαν, τὸ ναοῦ
 τὸ κατεπέτασμα ἐχρίθη εἰς δύο ἀπ' αὐτοῦ ὡς κέτω, τὰ μνημεῖα αὐτοῦ ἐχρήσθησαν, καὶ πο-
 λὺ σώματα τῶν κενεῖν μετὰ τὸν ἁγίον ἠγέρθη (ὡς λέγει τὸ ἅγιον οὐαγγελιον) καὶ εἰς ἁλ-
 λαν εἰς τὴν ἱερουσαλήμ, καὶ ἐνφανίσθησαν πολλοῖς, καὶ οἱ μάταιοι τῶν ἀνθρώπων οὐκ
 ἐπίστανται, ἀλλ' ἐπωρώθη ἡ ἀσυνέτεια αὐτῶν καρδία, καὶ γὰρ τῇ σνοτία πᾶσι πολὺν οὐκ
 ἐπέθανε, καὶ λέγει ἡ βαίς, οὐκ ἐστὶν εἰς αὐτὸν, οὐδὲ ἐκ αὐτοῦ. καὶ εἰδομένη αὐτὸν, καὶ
 οὐκ εἰχνη εἰς αὐτὸν, οὐδὲ ἐκ αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἄκτιστον, ἐκλείπειν τὸ εἶδος αὐτοῦ πα-
 ρεῖν αὐτὸν ὡς τῶν ἀνθρώπων. ποδὶ δὲ τοῦ σαυροῦ κείτω ὁ λόγος, καὶ γὰρ τῷ πτοφῆτῃ
 καυρῷ ὁρῶμεν. παρὲς ἦκεται δὲ τῷ σαυρῶ ἡ μήτηρ τοῦ ἱεροῦ, καὶ ἐκ τῶν μετῃ-
 τῶν αὐτοῦ ὁ ἰωάννης. τί δὲ καὶ ποδὶ τούτου λέγει, ἀκούοντες. ὡς ἀνθρώπων γὰρ ἱερουσαλήμ,
 ὃ ὄνομα συμεών, καὶ ὁ ἀνθρώπων οὗτος ἁγίος καὶ δίκαιος, καὶ ὡς αὐτὸν κληρονομίαν
 μόνον ὑπὸ τοῦ θεοῦ, μὴ ἰδίᾳ δαῖναι αὐτὸν, ὡς οὐ ἴδιον τὸν χριστόν. καὶ ὡς ἀπήγαγον εἰς τὸ ἱε-
 ρὸν αὐτοῦ πατρίδιον ὄντα, ὑπὸ τῷ πηλαῖτῃ νόμῳ γεγραμμένα ποδὶ αὐτοῦ, καὶ
 αὐτὸς ὁ συμεὼν ἐδέξατο αὐτὸν τὸν χριστόν γὰρ ταῖς ἀγκάλαις αὐτοῦ, ἱερὸν γὰρ ὡς, καὶ εἰ-
 πε, νῦν ἀπολύεις τὸν δούλον σου δεσποταῖς ἡτὶ τὸ ῥῆμα σου γὰρ ἐξελίχθη, ὅτι εἰδοὶ οἱ ὀφθαλ-
 μοί μου τὸ σῶτήριόν σου, ὃ ἡτοίμασας ἡτὶ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν. φῶς εἰς ἀποκλύ-
 ψιν ἐθνῶν, καὶ ὁ ὄφθαλμός σου ἱσραὴλ, καὶ γραφεῖς πρὸς τὴν παρθενομίαν εἶπεν, ἰδοὺ ἔστι
 κῆται εἰς πᾶσι καὶ ἀνάσκειν πολλῶν γὰρ ἱσραὴλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον, καὶ
 σὺ δὲ αὐτοῦ τὴν ψυχὴν δὲ ἐλθούσεται ῥομφαία, ὅπως αὖ ἀποκτελεθῶσιν ἐκ πολλῶν
 καρδιῶν διαλογισμοί. καὶ σκόπετε τί βούλεται πᾶσι λεγόμενα. ἀπ' αὐτοῦ ὡς ἱεροῦ μόνον, ἵνα
 οὐδὲν ἴδῃ θάνατον ὁ συμεὼν, πρὶν ἢ ἴδῃ τὸν χριστόν, καὶ ἐχρήσατο ὑπεργρηγοῦς. ἰδὼν δὲ τὸν
 χριστόν, εἶπεν, νῦν ἀπολύεις τὸν δούλον σου δεσποταῖς ἡτὶ τὸ ῥῆμα σου. εἰς γοῦν πύπτου
 τοῦ ῥήματος ἐδέξατο πάντως, ὅτι αὐτὸς ὅστις ὁ θεός ὁ χροματίσας αὐτόν, ἵνα μὴ ἴδῃ θάνατον,
 καὶ ὡς δεσποτῶν θανάτου καὶ ζωῆς, αὐτὸς δὲ αὐτὸν τὴν ἀπ' αὐτοῦ γινώσκοντα ἀπολύσιν.
 τὸ δὲ, οὗτος κῆται εἰς πᾶσι καὶ ἀνάσκειν πολλῶν γὰρ ἱσραὴλ, δηλονότι οἱ μὴ εἰς
 αὐτοῦ

αὐτὸν πεπιστικότερον, ἔπεισεν ψυχικῶς, οἱ δὲ πιστεύσαντες ἀνέστησαν ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας πρῶ-
 ματος, τὸ δὲ εἰς συμμίσην αὐτὸν ἐγένετο, ὅτι πάντες πρὸς τὸν χριστὸν ἀντίλεγον, οἱ δὲ γὰρ ἔλεγον,
 ὅτι ἀγαθὸς ὁ εἶναι, οἱ δὲ, ὅτι πονηρός. ἀλλὰ δὴ καὶ ἐπὶ αὐτῷ τῷ σωτῆρι ἀντίλεγον, ὅτι ὁ λησαί-
 σων· σωτῆρα γὰρ μετὰ τὸν χριστὸν λησάς διό, ὅτι ἐκ διεξιῶν αὐτοῦ, καὶ ὅτι δὲ διωνύμου, καὶ
 ὁ μὲν εἰς ἰδιώτην τὸν χριστὸν καὶ τῷ σωτῆρι, ἐβλασφῆμει κατ' αὐτόν, ὁ δὲ ἄλλος ἐπετίμησεν αὐ-
 τῷ, εἰπὼν, ὅτι φροῦν σὺ τὸ θεόν, ὅτι καὶ τῷ αὐτῷ κρείματι εἶ, καὶ ἡμεῖς μὲν γὰρ δικαίως, ὡς
 γὰρ ὁ ἐπὶ ἀγαθῶν ἀφελόμενος ἀφελόμενος, ὅς ἐστιν ἀποστόλος, καὶ λέγει τῷ ἰησοῦ, μνήσθη-
 τί με κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. ὁ δὲ ἐσώθη, ὁ δὲ ἄλλος ἀπέωλετο. τὸ δὲ, ὅτι δὲ αὐ-
 τῷ ψυχῇ δὲ κελύσει ῥομφαία, ὅπως αὐτὸν ἀφελόμενος ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισ-
 μοῖ, ἔχει ὁ τῶν τινῶν τῶν ἀρετῶν ἐλπίδα, ὅτι ὁ χριστὸς ὅς μὲν ὅτι τὸ θεὸν καὶ θεὸς ἀληθὴς, αὐ-
 θρωπὸς δὲ ἀληθὴς ἐκείνῃ, ἀλλὰ καὶ φαντασίαν ἐγγύς ἀνθρώπου. καὶ ἐδόκει μὲν εἰς τοῦ-
 πολλὸν ὅτι, ὅτι ὁμολογῶν μὲν ἀνθρώπου, ὅτι δὲ καὶ μὲν δὲ καὶ ἡ καὶ ἀληθεῖαν ἀνθρώπου.
 ὅτι γὰρ πρὸς ἰδιώτην ὁ συμεῶν, ὡς πεφάνηται, καὶ σὺ δὲ αὐτῷ τῷ ψυχῇ
 διελέγετο ῥομφαία, ὅπως αὐτὸν ἀφελόμενος ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοῖ. ὅτι
 διηλωτῶν τὸν λόγον, ὅτι ὅταν ἰδῶσι οἱ ἄνθρωποι σὲ τὴν μητέρα αὐτοῦ λυπεμένῃ, ὁ δὲ
 νῦν καὶ κλάσσει, θεωρεῖται ὅτι τῷ σωτῆρι, μέλλει πληροφορηθῆναι καὶ πισθῆναι
 οἱ ἔχοντες πρὸς αὐτὸν τὸν διαλογισμὸν, ὅτι ὁμολογῶν μὲν ἀνθρώπου, ὅτι σὺ ὅς ἔστις ἰσχυ-
 ρός, καὶ τῷ τριήμερον αὐτοῦ ἀνέστην, καὶ ἡγάλλετο, ὅτι δὲ καὶ ἐγγύς βλέπεις πῶς παύ-
 τα τὰ εἰς τὸν χριστὸν γεγονότα πεφάνηται οἱ πεφάνηται ὅτι ἀγνοοῦν, ὡς ὅτι πρὸς τοῦ-
 θεοῦ, καὶ ὡς ἡμεῖς ἡμεῖς ἐκείνους ἔλεγον, ὅτι καὶ φαντασίαν ἐγγύς ἀνθρώπου, ὅτι δὲ λέγε-
 τε, ἀλλὰ ἀληθὴς ἀνθρώπου λέγετε τὸν χριστὸν, ὅμως λέγετε πρὸς ὁμοίους ἐκείνους. ὅτι γὰρ διό-
 ζετε, ὅτι αὐτὸς ὁ χριστὸς ἐσαυράν, ἀλλὰ ὡς διηγήσασθε αὐτὸν οἱ μεθυσμένοι λεγόντες, ὅτι
 ἄλλου αὐτῷ τὸν χριστὸν ἐσαυράν οἱ ἰουδαῖοι, φαντασίαν ὅτι αὐτὸς ὅτι ὁ χριστὸς, καὶ γὰρ κα-
 θόλου ὅτι τὸν χριστὸν ὁ διόζετε φαντασίαν, ἀλλὰ ἐπεὶ ὁ πεφάνηται λέγει πρὸς αὐτόν, ὅτι ἐγγύς
 ἄλλο πρὸς τὸν ἀληθεῖαν, ἀπαραιτήτως καὶ ὡς εἰς τὴν αὐτὴν πρὸς πᾶν. ὅμως εἰ-
 πόρ σιωπῆτε μετ' ἐκείνων εἰς λόγους, καὶ ἐκείνοι ἡμῶν, ὅτι παντελῶς ἐγγύς ὁ χριστὸς
 καὶ φαντασίαν ἀνθρώπου, ὡς δὲ ἀντιλέγοντες εἶπεν, ὅτι ἐκείνῃ ὅτι, ἀλλὰ καὶ ἀλη-
 θεῖαν ἡμῶν ἐγγύς ἀνθρώπου, ἐπεὶ δὲ μόνον τῷ πᾶσι ἐγγύς ἡ φαντασία, καὶ ἄλλος ὅτι
 αὐτὸν ἐκείνους ὁ σωτῆρας ἐκείνους ὁ αὐτὸς ἀντίπαυσιν, ὅτι αὐτὸν ὡς μὲν λέγετε, ὅτι ἀπὸ
 ῥους ἐγγύς ἡ φαντασία, ἡμεῖς δὲ λέγομεν τὸ καθόλου, τί κατηγορέμεθα πρὸς ὡς, εἰπὼν
 λέγομεν τὸ καθόλου φαντασίαν. ὅτι γὰρ ἀντίκειται ποτε τὸ μέρους τῷ καθόλου. ὁρῶντες,
 τί ἀναγκαῖον ὅτι ὁμολογῶν μὲν ἀποκρίσιν μέλλετε δοῦναι αὐτοῖς; πάντως ἔχετε εἰπεῖν
 ὅτι εἰμὲν. βλέπετε πῶς ὁ διδάσκει τὸ θεῖον ὁ ὅμας τὸ μεθυσμένους, ἐδίδασκε κακῶς; καὶ γὰρ
 ἀγνοῶν ἐδίδασκεν ὅτι ἐγίνωσκον, καὶ γινώσκων ἐκρυψε τὴν ἀλήθειαν. ἀλλὰ ἡμεῖς οἱ χριστι-
 νοὶ ὅτι ὅτι, ἀλλὰ διδασκόντες τὸ ἀληθὲς πρὸς τὸ πεφάνηται, πρὸς τὸ ὅτι ἀναγκαῖον καὶ τὸ
 μαθητῶν τὸν χριστὸν, τὸ διδασκόντων παρ' αὐτοῦ, ὅτι φρονέμεν, καὶ ὅτι πιστεύμεν, ὅτι ὅτι
 τὸ θεὸς στέκεται λαβὼν ἐκ τῆς ἀγίας πνεύματος καὶ θεοτόκου, ἐγγύς ἀνθρώπου ἀληθὴς, ὅτι αὐ-
 τὸς ἀπέθανεν ἀληθῶς, καὶ ὅτι ἄλλος. καὶ καὶ τῷ σωτῆρι, καὶ τῷ πᾶσι, καὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ καυ-
 χώμεθα. καὶ εἰ βούλει, ἀκούει ἡμεῖς λέγοντες, ὅτι ἐκείνῃ αὐτῷ, ὅτι διόξα. καὶ εἰς ὅ-
 μιν αὐτόν, καὶ ὅτι ἐκείνῃ, ὅτι καὶ ἄλλος, ἀλλὰ τὸ εἰς αὐτόν ὅτι αὐτὸν, ἐκλείπει τὸ εἰς ὅ-
 αὐτὸν πρὸς τοῦ ὅτι ἀνθρώπου. ἀνθρώπου καὶ πληγῶν, καὶ εἰς τοῦ φέρειν μαλακίαν, ὅτι
 ἀπὸ τῶν πρὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ὅτι καὶ ὅτι, καὶ ὅτι ἐλογίζετο. ὅτι τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν φέρει,
 καὶ πρὸς ἡμῶν ὁ δυνάστη. καὶ ἡμεῖς ἐλογισάμεθα αὐτόν, εἰνὸν καὶ πόνον καὶ πλῆγην ὑπὸ θεῷ, καὶ
 κακώσας. αὐτὸς δὲ ἐπρασμάσθη ὅτι τὰς ἀνομίας ἡμῶν, καὶ μεμαλάνισαι ὅτι τὰς ἀμαρ-
 τίας ἡμῶν, παρὰ εἰς ἡμῶν ἐπὶ αὐτόν, τῷ μάλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν. πάντες ὡς
 πρὸς τὰ ἐπὶ πλάνη ἡμῶν. ἀνθρώπου τῷ ὅτι αὐτοῦ ἐπλάνηθη, καὶ κύριος πρὸς ὅτι αὐτόν
 ταῖς ἀμαρτίας ἡμῶν. ὅτι αὐτὸς ὅτι τὸ κακῶς, ὅτι ἀνόγει τὸ σῶμα αὐτοῦ. εἰς τοῦ οὐκ

δι αὐχυνόντων

μυστη

μικροῦ τινος πρᾶγματος, καλὸν λέγω ὡς αἰχρῶς. καὶ εἰ μὴ ἔχει τὸ ἀρχόντα αὐτὸν ὑπὲρ ὑγιᾶν καὶ φρό-
 νιμον, κρίνει τὰς ἐνθυμήσεις καὶ τοὺς λογισμὸς αὐτοῦ, καὶ διακρίνει τὸ κρεῖττον ἀπὸ τοῦ χειρότερου.
 εἰ δὲ ἀδυνάτῃ ὁ ἡγεμὼν αὐτοῦ νοῦς, πρᾶττει τὰ βλαβερά ὡς ὠφέλιμα. Ἐλέπεις ὅπως καὶ δούλη
 ὅτι ἐτι ἰσχύει ὁ διάβολος, οὐκ ἔστιν οὕτως, ἀλλ' ἐφθάρη καὶ ἠφανίσθη τέλος ἡ τυραννὶς
 αὐτοῦ, ἀνάσταντος τοῦ χριστοῦ ἐκ τοῦ τάφου· μετὰ γὰρ τὴν θάνατον τοῦ χριστοῦ παρουσίας,
 μέλλει παραπεμψθῆναι ἑαυτὸν ἐξ ὧν ὁρᾷ σκότει, καὶ ἑαυτὸν ἀτελεύτητον πυρὶ, ὡς ἐστὶν ἐν ὅσῳ
 ἄξιον. ἰδοὺ γοῦν ὡς πεφύκειται, οὕτως ἀναφαίνεται, ὅτι τὰ πόδι τοῦ χριστοῦ ἐξαρχῆς καὶ
 ἐκ τοῦ κατὰ μικρὸν ἐφαίνοντο. ὅσον δὲ ἡ γυνὴ ὁ καιρὸς ἐπὶ αὐτῇ γενήσεως, καὶ θαυμάσιον
 καὶ τρανώτορον ἐλεγον πόδι αὐτοῦ οἱ πεφύκτου. ἀφ' οὗ δὲ ἦλθεν ὁ χριστός, δέδωκε τοῖς ἀν-
 δρώποιν τὴν κληρονομίαν γνῶσεως, ἵνα καὶ παρῶς τε καὶ ἀφ' οὐδὲν νοήσωσι τὴν ἀλήθειαν.
 μάλλον δὲ ἐὰν χρεῖται ἀληθὲς εἰπεῖν, αὐτὸς ὁ χριστὸς ἠρώτησε ὅς κε κεκυμμένους θησαυροὺς, καὶ
 ἔθηκεν ἐν τῷ μέσῳ, ὡς περὶ τὴν πύλιν ἀπείρου, ὅπως ὁ βουλόμενος ἀρῇται ἀκωλύτως,
 τὰ αὐτοῦ κατὰ δύμια καὶ ὠφέλιμα. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως. ἐπὶ ἀνελθόμενος δὲ ὁδοῦ ἐξ ἡλ-
 δομένη. κρεμασμένου τοῦ χριστοῦ ὑπὸ τοῦ σταυροῦ, τίς τῶν στρατιωτῶν ἐνύφην αὐτὸν τὴν πλοῦσαν
 μετὰ φίλους. λέγει γοῦν βαχαρίας πόδι τούτου, καὶ ὡς καὶ περὶ ποταμοῦ, ὅτι καὶ ἀπὸ τῆς λείψουσι
 πρὸς με εἰς ὃν ἐξέκνηται. ἀπέθανε, καὶ λέγει ὁ ἡσυχίας ὅσα καὶ φθάνουσιν ἐδὲν ἡλῶ-
 μεν ἀνωτόρῳ. λέγει δὲ καὶ ὁ θαυμαστὸς βολαὴν πόδι τοῦ δικαίου ὡς μεγάλου ἰσχύος, ὡς ἐκ περὶ
 πρὸς τοῦ θεοῦ, ζῶσαι ὡς περὶ αὐτὸν τὴν ὁσφύ σου. ὁρωτήσω δὲ σε, σὺ δὲ μοι ἀπεκρίθη, πῶς ἡ-
 δία ὅτε ἐδεμελίωσα τὴν γλῶσσαν καὶ ἡ γλῶσσά μου, εἰ ἐπίσταται σωῆσαι, ὅτε ἐγενήθη ἄσπρα, ἠνέ-
 σάν με φωνὴ μεγάλη πάντες ἄγγελοι μου, καὶ ὑμνησάν. ἐφράξα δὲ θάλασσαν πύλαις, ἐ-
 θέμεν δὲ αὐτῇ θύρας, καὶ ἔπειν αὐτῇ, μέγιστον ἐλδόν, καὶ οὐκ ὑπερέβησεν, ἀλλ' ἐν σέσω-
 τῇ σὺν τρεῖς σπονταί σου τὰ κύματα. ἀνὰ γλῶσσά μου, εἰ σὺ λαβὼν πηλὸν, ἐπλάσας ζῶον, καὶ
 λαλήσας αὐτὸ ἐδου ὑπὸ τῇ γλῶσσῃ, καὶ ἐγένετο ἡ ἀβύσος πόδι ἐπ' αὐτῇ. αὐοῖγοντο δὲ οἱ φόβῳ
 πύλαι θανάτου, πυλωροὶ δὲ ἔδου ἰδόντες ἐπ' αὐτῇ. Ἐπολαβὼν δὲ ἰσχύος τῷ κυρίῳ λέγει,
 οἶδαι ὅτι πάντα διώσασαι, ἀδύναται δὲ σοι οὐδὲν ἀκούει μὲν γὰρ ὡς ἡσυχίας σου τὸ πρό-
 τρον, νῦν δὲ ὁ ὀφθαλμὸς μου ἐώρακέ σε. ἀκήκας καὶ εἰς τὸν κυρίου θάνατον πεφύκειαν
 καὶ θαυμάσιον τε καὶ ὑπερλάμπουσαν· αὐτὸς γὰρ ὁ θεὸς ὁ λέγων πόδι ἑαυτοῦ, ὅτι ἐδεμελίω-
 σε τὴν γλῶσσαν, ὅτι ἐθηκεν ὅρα τῇ θαλάσσῃ, ὅτι ὑμνησάν αὐτὸν οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ, αὐτὸς λέγει
 τῷ ἰσχύ, μή μοι λαβὼν πηλὸν ἐπλάσας ζῶον, καὶ λαλήσας αὐτὸ ἐδου ὑπὸ τῇ γλῶσσῃ, καὶ ἐγένετο
 ἀβύσσος πόδι ἐπ' αὐτῇ. αὐοῖγοντο δὲ οἱ φόβῳ πύλαι θανάτου, πυλωροὶ δὲ ἔδου ἰδόντες
 ἐπ' αὐτῇ. τὸ ὅσον λέγων, ἢ ὅτι ἐγὼ ὁ θεὸς ὁ ποιήσας ταῦτα, ἐγὼ ἠρώτησα τὰς πύλας τοῦ
 θανάτου, τῷ γὰρ φόβῳ μου ἠλώχθησαν, καὶ ἐμὲ ἰδόντες ἐν τῷ ἁδῇ, ἐπῆσαν οἱ πυλωροὶ
 αὐτοῦ. ὁ μὲν τὸν ἐξ ἡσυχίας δέσται ἡ παρούσα πεφύκειαν, οὕτως ἐν εἰσὶν ἡ μὲν δὲ ἡλῶ, ὡς
 καὶ τὸν πάντη ἀνόντον καὶ ἀμαρτῇ νοήσαι ταῦτα. τὸ γὰρ ἰδόντες με οἱ πυλωροὶ τοῦ ἔδου
 ἐπῆσαν, τὴν μετὰ αὐθιγνῆς θεοῦ τε ἅμα καὶ ἐξ οὐσιαστικῆς διωάμεν γεγονέναι τοῦ χρι-
 στοῦ ἀνάστασιν διηλῶ, ἐτι γε μὴν καὶ τὴν παντελῆ καὶ καὶ ὁδοῦ τοῦ ἔδου καὶ τοῦ θανάτου κατὰ
 λυσιν. ἀλλὰ καὶ ὁ δαβὶδ διαφύκειαν οὕτω λέγει, ὅτι ἐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς
 ἔδου, ὅτε δὲ δώσεις τὸ ὄσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. τῇ τρίτῃ γὰρ ἡμέρᾳ ἀνέστη ὁ κύριος, καὶ
 διαφθοράν ἐκ ἐξέλατο τὸ ἅγιον αὐτοῦ σῶμα. ἀφ' οὗ ἔδου γὰρ αὐτοῦ, ἐνέτυχεν τὸ πᾶν ἅ-
 γιον αὐτοῦ σῶμα, ὅτι ἐωσὶν καὶ νικῶν καὶ ὡς ἐμπεδὸν ἐπομένη, μετὰ σινδόν, καὶ
 σμύρνης, καὶ ἀρώματων. καὶ πεφύκειαν πόδι τοῦ ἐν ταῖς αἰσθησιν αὐτοῦ οἱ γὰρ βηδλεὲς
 ἐλδόντες μάγοι, γυνονθῆναι αὐτοῦ, ὡς ἐμίσαντες αὐτῷ τὸν τε χυσοῦν, τὸν λίβανον, καὶ
 τὴν σμύρναν. εἶπον οἱ ἰσχυροὶ τῷ πηλᾶτον, κέλευσεν ἀσφαλιδίσαι τὸ τάφον, καὶ εἰ μὴ
 ἡσφαλίσει τὸ τάφον, εἶχον ἀνίσως πρόφασιν ὅτι συκοφαντῆσαι τὴν ἀνάστασιν, λέγον-
 τες, ὅτι οὐκ ἐγνήθη ἡ πεφύκειαν ἀσφάλεια. ἀλλ' ἐπεὶ ἡ πᾶσα καὶ παντοία πεφύκειαν καὶ
 ἀσφάλεια ἐκείνοις ἐπετέτραπτο, οὐδὲ μὲν πρόφασιν ἔχουσιν εἰπεῖν ὅλως πόδι ἐπὶ ἀνα-
 στάσεως τοῦ χριστοῦ. ὡς γὰρ ἡ δέλη καὶ ἐβούλοντο, οὕτως ἐποίησαν τὸ καὶ τὴν τοῦ τάφου ἀ-
 σφάλειαν. λείδου γὰρ ἐτέθη ἐπάνω τοῦ τάφου μέγας σφῶδρος, καὶ σφραγίδι ἐσφραγί-
 σθη

[illegible]

[illegible]

Alcorin

φκτεία αὐτῇ, ἵνα καὶ τὴν πάντῃ αὐτοῦ ἀγάγῃ εἰς αἰδῶσιν, καὶ νόσῃ, ὅτι αὐτὸς ὅστις ὁ χριστὸς ὁ
ἰὸς καὶ λόγος τῷ θεῷ, ὁ ἀναβιβάσας τὸν ἀνθρώπου, ὁ ἀνελάβετο καὶ ἀνέγαγεν ὑμῖν τὸν πελῶν
τῷ ἔργῳ τῷ θεῷ πατρὶ αὐτοῦ. καὶ αὐτῷ ἐδόθη ἡ τιμὴ, καὶ ἡ ἀρχὴ, καὶ ἡ βασιλεία, καὶ αὐτῷ πᾶσι
σεκυνῶσιν πάντες ἄγγελοι θεοῦ, καὶ αὐτῷ πᾶσι σεκυνῶσιν πᾶσαι αἱ φυλαὶ καὶ γλῶσσαι, κα-
θὼς καὶ ἐν τοῖς ἑμπεδοκλῆσι προφητῶν ἐκνήρυξαν. καὶ αὐτὸς ὅστις ὁ καθίστας ἐκ δεξιῶν τῷ θεῷ,
ὡς ὁ δαβὶδ λέγει, καὶ αὐτὸς ὅστις ἡ αἰώνιος βασιλεία, ἡ τις ὁ πᾶσι ἐλθὺν. καὶ αὐτὸς ὅστις ἡ ἐξ-
οία, ἡ τις ὁ ἀφ' ἑαυτοῦ ἐστὶν, ἐπὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐδ' αὐτῶς. ἐπεὶ γὰρ ἐγενήθη πᾶσι τῷ ἡλίῳ ἀνθρώ-
πος, ἀλλ' ὁ ἰὸς καὶ λόγος τῷ θεῷ, καὶ ὁ θεὸς, ὁ καὶ ὁ ἀνθρώπος. ἐπεὶ γὰρ δυνάμει ἐχειν ἐξουσίαν
αἰώνιον ἀνθρώπου, ἐπεὶ βασιλεὺς ἀσάπιδος ἄλλος, ἀλλ' ἡ μόνος ὁ ἀνθρώπος, ὁ ἀνελάβε-
το ὁ ἰὸς τῷ λόγῳ τῷ θεῷ, καὶ ἐστὶν ἀχώριστος αὐτῷ. ταῦτα πάντα ἰδὼν ὁ δαβὶδ, ὁ βασιλεὺς
ἦ ὡς ἐκός, καὶ δυνάμεις ἡ κατανοήσαι τὸ μέγα καὶ πᾶσι δόξαν ἔσθ' αὐτῶς καὶ μυστήριον, ἐ-
πὶ γὰρ, ἐφ' ἔργῳ τῷ πνδύματι, ἐγὼ δαβὶδ καὶ τῷ ὁφείλου, καὶ αἱ δόξαι τῷ κεφαλῇ καὶ σωτηρίᾳ
ἐσθ' αὐτῶς με. ὁ γὰρ ἰδὼν δαβὶδ ὁ μέγας, ἐφ' ἔργῳ τῷ πνδύματι αὐτοῦ, καὶ σωτηρίᾳ ἡσθ' αὐ-
τοῦ τῷ κεφαλῇ αὐτοῦ, ἔσθ' αὐτῶς οἱ μετὰ τὸν αὐτὸν ὁμολογῶσι θεῷ. καὶ τίς ὅστις ἀναιδῶς,
ὅς ἡς ὁ καὶ καταγνώσκει τὸν ἐβαλλόντως αὐτῶν;

ΟΤΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΑΝΑ-

ΔΗΥΙΝ, ΟΙ ΔΩΔΕΚΑ ΜΑΘΗΤΑΙ ΑΥΤΟΥ ΠΑΣΑΝ ΤΗΝ ΟΙ-
ΚΟΥΜΕΝΗΝ ΕΙΔΙΔΕΞΑΝ ΤΟΙΣ ΔΑΥΜΑΣΙ ΠΙΣΤΕΥΣΑΝΤΕΣ, ΚΑΙ ΠΟΔΙ ΠΙ ΑΕΙ ΠΑΡΕΘΡΟΝ ΔΙΟΤΙΝΟΥ, ΕΠΙ Τῇ
ΠΟΔΙ ΠΙ ΤΩ ΧΡΙΣΤῷ ΘΡΩΤΗΣΕΩΣ, ΚΑΙ Τῷ ΣΚΥΡῶ, ΚΑΙ Τῷ ΕΙΚΟΝΩ.

ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΤΡΙΤΗ.

ΤΙ μὲν ὁ χριστὸς ὁ ἰὸς τῷ θεῷ καὶ ὁ θεὸς καὶ ὁ ἀνθρώπος ἐκνήρυξεν πᾶσι τῷ
ἀγίῳ τῷ προφῆτῃ, ἀλλὰ δὲ τῷ πᾶσι αὐτῷ τῷ θεῷ καὶ πατρί, ἵκανῶς γὰρ
τοῖς ἑμπεδοκλῆσι ἀρῶν ἐδίδεκεν. φέρε δὲ ἡ λοιπὴν ἐξετάσαντες, ἰδὼ μὲν
τῷ πᾶσι πάντων τῷ μετὰ ταῦτα ἐπακρῶς λαθῶσιν πρᾶγματῶν. πρῶ-
τον γὰρ ὁ χριστὸς, ὅτι ἰδὲ ἀναβάντων πᾶσι τῷ πατρί καὶ τῷ ὁφείλου αὐ-
τῷ ἀνακλῶντος, λέγει τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀρσολοῖς, πορεύ-
θητε εἰς τὸν κόσμον ἀπαντα, κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πᾶσι τῇ κτίσει. ὁ πιστεύσας καὶ βα-
πτισθεὶς, σωθήσεται. ὁ δὲ ἀπισήσας, κατακριθήσεται. ὁ μὲν δὲ καθίσταται γὰρ τῷ πόλει ἱερουσα-
λὴμ, ὡς ὁ γὰρ ὁ ὁ σὺν δὲ τῷ ὁφείλου δυνάμει. καὶ προσκυνησάντων ἀπὸ ἡλθον. καὶ μετ' ἡμέ-
ρας πέντε, καὶ δυνάμει ὁμοθυμαδὸν τῷ ἀρσολῶν, ἐγγύς ἡχος ὡς περὶ σφοδρῶς πνδύ-
ματος, καὶ γὰρ πᾶσι δυνάμει ἀπαντῶν θείας χάριτος, ὅπως ἀδυνάτως ἔχοντες τῷ χριστῷ δοῦναι
αὐτοῖς τῷ χάριτι, ἐπὶ ἐν εἰς κοινῶν αὐτῷ γὰρ τῷ γὰρ, ἀλλ' ἵνα γινώσι πάντες, ὅτι εἰς θεὸς ὅστις ὁ
πατὴρ καὶ ὁ ἰὸς, καὶ μία καὶ ἡ αὐτὴ ἐστὶν τῷ πατρί καὶ τῷ ὁφείλου καὶ δυνάμει. ἐδίδωκε ἡ καὶ
ὁ χριστὸς ἐν τῷ γὰρ ὁφείλου, πᾶσι ἀρσολῶν δυνάμει καὶ ἐξουσίαν τῷ πατρί ἐπάνω ὅφειλον καὶ σω-
πίων, καὶ ὡς πᾶσι τῷ δυνάμει τῷ ἐχθρῷ, τῷ τῷ τῷ διαβόλῳ. ἀπὸ ἐκεῖ δὲ καὶ ὁ θεὸς καὶ πα-
τὴρ τῷ χάριτι αὐτῷ εἰς αὐτῶν. καὶ ἐμπληροῦντες, ὡς εἶρη, οἱ ἀπόστολοι θείας χάριτος, ἐγνω-
σαν τῷ ὁφείλου φύσιν ἐκαστος αὐτῷ, πᾶσι γλῶσσαν παντὸς γλῶσσης τῷ ὁφείλου τῷ ὁφείλου
ἀκρίβειαν. καὶ σκόπει διατί; ὅτι γὰρ ἐκείνην τῷ οἰκουμένης διδασκαλίαν καὶ προ-
επιστάτην, ἐδόθη πᾶσι αὐτοῖς ἡ γλῶσσαν γινώσκουσιν, ἵνα μὴ ἐχῶσι χρεῖαν ἐρμηνείας, ἀλλ' αὐτοῖς
εὐείσκηον τῷ ἐρμηνεύει καὶ διδασκαλοῖ, ὅπως ἡρξάντο διδασκαλῆν ἀφ' ἑαυτῶν ἀφ' ἑαυτῶν.
ἔτω γὰρ γέγραπται εἰς τῷ ὁφείλου, ἐκ σὺν ἐξελθὺν νόμος, καὶ λόγος κυρίου ἐξ ἱερουσαλὴμ.
οἱ γὰρ ἰσθ' αὐτοῖς ἐπὶ πεπωρωμένῳ ἔχοντες τῷ καρδίαν, ὁ σωτήρ. καὶ ἐπληρώθη ἐπ' αὐτοῖς
τὸ γὰρ τῷ νόμῳ γεγραμμένον, τὸ γὰρ ἐπὶ γλῶσσαις καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ ἐπὶ λαλῶν τῷ λαῷ τῷ
τῷ, καὶ ὁφείλου ἐκείνην τῷ, λέγει κύριος. καὶ ἐλεγον διδασκόντες οἱ ἀπόστολοι τῷ λα-
ῷ, ὅπως πιστεύουσιν εἰς τῷ χριστῷ, καὶ ὁμολογῶσιν, ὅτι ὁ θεὸς ὅστις ὁ ἰὸς τῷ θεῷ τῷ ὁφείλου. καὶ ἐγγύς
τῷ ὁφείλου τῷ ἀρσολῶν δυνάμει καὶ τῷ τῷ ἀφ' ἑαυτῶν, ὅπως αὐτῶν καὶ ἐξουσίαν τῷ ὁφείλου
ἐποίησε ὁ χριστὸς, ἀλλ' ὡς δίδωσι καὶ ὁφείλου, μετὰ γὰρ τῷ ὁφείλου τῷ χριστῷ ἐλθόντος ἐργῶν,
ἔτω

Alcorin

ἢ τὸ θάνατον ὃν ἀπέθνησκον, ἐδίδκιν ὁ κύριος ἡμῶν τὴν χριστὸν πῖστις τε ὡς ἀγαπῶν αὐτὸν. ὡς αὐτὸν γὰρ οὕτως
ἔχον ἀπὸ τῆς διχθῆς ἐπικρατῶν τὸν δολοκίμον ἐπὶ ἀνθρώποις τὴν ἀγωνιστοσύνην, καὶ ἡ τού-
των πῖστις ὡς πρὸς ἀναλάμψαν. ὁ γὰρ φυλάξας αὐτὸν ἀβλαβὲς ἐκ τῶν ποσόντων καὶ οὐκ ὡς
πλεονεξίας, ἡ δὲ αὐτοῦ πάντως ποιῶσαι ἵνα μὴ ἀφάνισαι, ἀλλ' ὡς αὐτὸν γὰρ τῶν ἰδίων σάματι
πεποιήκειν ὁ κύριος, ὅτι ὅσα μόνος πῖστις αὐτὸν ἐβραβεύει δρωτήσεως, ὅτι πῖνα ζήτετε, εὐερίθνησαν
πάντες πεσόντες. ὅσα ἡ γὰρ εἰπεῖν αὐτοῖς, ὅτι ἀφετε τὸν πῖνα, ἀφῆκαν αὐτὸν μαθητὰς, καὶ
ἔξελαν τὴν χριστὸν. καὶ ὡς γὰρ τῶν ἐφάνη καὶ ἡ δυνάμεις αὐτῆς καὶ ἡ θέλησις, ὅταν καὶ ἡδὲ τὸ μαρ-
τύριον. ἐφυλάσσοντο γὰρ ἀβλαβὲς ὑπὸ τῆς θείας δυνάμεως ὡς ὁμοίας, ἀπὸ τῆς μεγάλης
τιμωρίας καὶ βασάνων ἀπέθνησκον ὅμως, ἵνα φανῇ ἡ εἰς τὴν χριστὸν πῖστις αὐτῆς, καὶ ὡς αὐτὸν
ἀπὸ τῶν αἰδῶν τῶν ὄντων μακαρίαν ζωὴν καὶ ἀθάνατον. ταῦτα πάντα ἰδόντες οἱ πῖστικ-
νοῦντες τοὺς εἰδωλοὺς, καὶ κραταυροῦντες ὅτι τὰ γινόμενα ἐκ εἰς φυσικῆς ἀπολαβῆς ὄργα,
ἀλλ' ὡς φῶς εἰς τὴν χριστὸν ὅταν τὰ ταῦτα γινώσκω, μετεστράφησαν πάντες οἱ βασιλεῖς,
πάντες οἱ τοπάρχαι, πάντες οἱ τύραννοι, ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς γῆς ὡς θαλάσσης, καὶ πῖστικ-
νοῦντες ὡς ὁμολόγησαν καὶ ἐπίσταντες, ὅτι ὁ κύριος καὶ θεὸς ἀληθινὸς ὁ κύριος καὶ θεὸς. ὡς ἐπὶ τῇ
θῆς τῆς λαβῆς πῖστικῆς, ἀλλὰ ὅτι καὶ τῆς ἐξουσίας τῆς ἐξουσίας, ὅτι πῖστικῆς αὐ-
τῶν πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, πάντα τὰ ἔθνη διελθόντες αὐτῶν, πάντα τὰ ἔθνη μακαρί-
σιν αὐτῶν. ἐὰν γὰρ εὐερίθνηται καὶ πῖστις, οἱ μὴ πῖστικνοῦντες τὴν χριστὸν ὅτι ὁ κύριος καὶ θεὸς, ὅτι ὅσα ἐ-
ψάλλοντο οἱ πῖστικῆς, ἀλλ' ὡς αὐτὸν γὰρ ἡλῖος λέγει· φωτίζον πάντας τῶν οὐρανῶν, καὶ ὅταν
γὰρ ὁ κύριος, οἱ δὲ τυφλῶντες τὸν ἡλίον ὅχι ὁ κύριος, ὅτι μὴ φωτίζοντες τὸν αὐτὸν, ὅταν καὶ ἡδὲ τῇ
χριστὸν. πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ πᾶσι οἱ οὐρανοὶ πῖστικῆς αὐτῶν, καὶ θεὸς αὐτῶν
ὁμολόγησαν. οἱ δὲ μὴ πῖστικνοῦντες αὐτῶν, ἡ πρότερον γὰρ πῖστικῆς αὐτῶν, ὅταν δὲ με-
ταμελῶντες καὶ δόξαντες λόγιατα ἀσεβείας, τότε ἵνα γινώσκῃ τὴν ἀλήθειαν, ὅταν ἐκ τῶν
φελήσῃ. πῶς γὰρ ὡς πᾶς ἄνθρωπος ποιεῖ καὶ πρὸς τὴν πῖστιν αὐτῶν ὡς βέλτε· ὡς πῖστικῆς,
εἰς ὅργα εἰς σωτηρίαν αὐτῶν, εἰς εἰς κραταυροῦν καὶ κόλασιν, μετάνοιαν γὰρ εἰς μετάνοιαν
ταῦτα. ἐὰν γὰρ οἱ μὴ πῖστικνοῦντες εἰς τὴν χριστὸν ἔλθωσιν εἰς αἰδῶν τῇ καλῇ, καὶ πῖστικῆς εἰς
αὐτῶν, ἰδοὺ εὐροῦ τῇ τῇ ἀληθείας ὁ κύριος, καὶ ἐκληρονόμησαν τῇ σωτηρίαν αὐτῶν. εἰ δὲ ἐπὶ ὡς
νοῦσι τῇ ἀσεβείᾳ αὐτῶν, ὅτι ἔξῃς ὁ νόμος νοεῖται. ἀλλὰ καὶ τῇ δαβὶδ πάλιν ὁ κύριος φησὶ, πάντα τὰ
ἔθνη κροτήσατε χεῖρας, ἀλαλάξατε τῷ θεῷ γὰρ φωνὴ ἀγαλλιάσεως, ὅτι κύριος ὁ κύριος, φοβε-
ρός, βασιλεὺς μέγας ὡς πᾶσι τῇ γῆς. ψάλλετε τῷ θεῷ ἡμῶν, ψάλλετε. ψάλλετε τῷ βασι-
λεῖ ἡμῶν, ψάλλετε, ὅτι βασιλεὺς πάσης τῆς γῆς ὁ κύριος. ψάλλετε σιωπῶν, ἕκαστος ὁ κύριος
θεὸς ὡς τὰ ἔθνη. ὁ κύριος κἀβητὸν ὡς θρόνον ἁγίου αὐτοῦ. ἀρχόντες λαῶν σιωπήσαντες μετὰ τῷ
θεῷ ἀβραάμ, ὅτι τῷ θεῷ οἱ κραταυροὶ τῆς γῆς σφόδρα ἐπικρατῶν. καὶ σκόπει ἀκριβῶς τὰ λε-
γόμενα. πάντα τὰ ἔθνη κροτήσατε χεῖρας, ἀλαλάξατε γὰρ φωνὴ ἀγαλλιάσεως τῷ θεῷ. ὅτι ὁ κύριος
βασιλεὺς πῖστικῆς μόνος, ὁ κύριος ἰσχυρὸς, ὁ κύριος ἀδικῶντας γὰρ μέρει τῇ οὐρανῶν, ἀλλὰ
πᾶσι τῇ γῆς ὡς ἡλῖος πῖστικῆς εἰς ταῦτα τῇ πνιθυμένην ἀγαλλίασιν. γὰρ γὰρ τῷ
εἰπεῖν πᾶσι τὰ ἔθνη, ὅτι γὰρ τῷ ἀνθρώπων ἀφῆκεν ἐκ τῶν πάντων, διατί ὁ κύριος ὁ κύριος
κύριος, φοβερός, βασιλεὺς μέγας ὡς πᾶσι τῇ γῆς. ἀλλ' ὅτι πῖστις, ὡς πῖστις ὁ κύριος ὁ κύριος,
ὡς μακάριε δαβὶδ, καὶ πῖστις ὁ κύριος φοβερός ὡς μέγας, ψάλλετε τῷ θεῷ ἡμῶν, ψάλλετε. ψάλλε-
τε τῷ βασιλεῖ ἡμῶν, ψάλλετε. ἰδοὺ καὶ πάλιν τὸ ἀποροῦ ἀποροῦ. ὁ κύριος πῖστις ὁ κύριος
ὁ κύριος καὶ μέγας καὶ φοβερός, ἀρχόντες, ὅτι ψάλλετε τῷ θεῷ ἡμῶν, ψάλλετε, ψάλλετε τῷ βασι-
λεῖ ἡμῶν, ψάλλετε. καὶ πάλιν ὁ δαβὶδ, ὅτι βασιλεὺς πάσης τῆς γῆς ὁ κύριος, ψάλλετε
σιωπῶν. ἕκαστος ὁ κύριος ὡς τὰ ἔθνη, ὁ κύριος κἀβητὸν ὡς θρόνον ἁγίου αὐτοῦ. ἀρχόν-
τες λαῶν σιωπήσαντες μετὰ τῷ θεῷ ἀβραάμ, ὅτι τῷ θεῷ οἱ κραταυροὶ τῆς γῆς σφόδρα
ἐπικρατῶν. καὶ λοιπὸν διδύρο δὴ, διδύρο, σκεψάμεθα. τί βούλεται τὸ πῖστικῆς λό-
γιον; ἡ ψαλμωδία, ὡς ὁ κύριος ἐμμελὲς τῷ θεῷ ἀμελῶν. καὶ ὡς αὐτὸν ἀπὸ τροπαίου
καὶ νίκης ἐπανελθὼν τις, ὡς μετὰ γὰρ χαρὰς οὐδὲν ἐτόρην λέγει, ἡ ὅτι νενίκηκα με-
τούς ἐχθρούς. καὶ αὐτὸς ὁ κύριος, ὡς καὶ τίνι τροπῇ γέγονε τὰ τῇ νίκης; πάλιν τὰ
αὐτὰ ἀποκρίνεται, ὅτι γνῆκα μετὰ, γνῆκα μετὰ. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ὁ πῖστικῆς,
νοετοῖς

νοερούς ἰδὼν ὁμομασί τὴν τῶν ἑθνῶν ὑποστροφῶν, ἔκραξε, πάντα τὰ ἔθνη κροτήσατε χεῖρας,
ἀλαλάξατε τῷ θεῷ ὃν φωνῇ ἀγαλλιᾶσθε. τὸν τέσι, καὶ οἱ πρόσωποι, καὶ οἱ μετὰ ταῦτα
πισδύσαντες, πάντες ὁμοκροτήσατε χεῖρας. ὃς ὅτως ἀπλῶς ἀσκόπως καὶ ἀτάκτως κροτή-
σατε τὰς χεῖρας ὑμῶν, ἀλλ' ὃν φωνῇ ἀγαλλιᾶσθε καὶ ὑποστροφῶν. διὰ τοῦτο καὶ ὁ πεφνῶ-
της ὁφθαλμοὺς ὑφ' ἡδονῆς γηρόμην. ἔλεγε, ψάλλετε. ἔλεγε ἡμῶν, ψάλλετε. ψάλλετε. ἔλεγε
Βασιλεῖ ἡμῶν, ψάλλετε. ὅτι κύριος ὁ ὑψίστος, φοβερός, βασιλεὺς μέγας ὡς πᾶσι τῶν γλῶ-
καὶ ὡς πᾶσι τῶν ὁμογενῶν. τὰ ἐκ αὐτοῦ ῥήματα λέγει, ἐβασίλευσεν ὁ θεὸς ὑπὲρ τὰ ἔθνη.
τὸ τέσι, ὅτι τὰ πρόσωπα ὑπὸ τῷ διαβόλῳ τυραννόμενα ἔθνη, νῦν κατελιπόντα τὸν πα-
τρώεως αὐτοῦ θεοῦ, τὰ ἄψυχὰ εἰδωλὰ καὶ κωφὰ ὑπεκλιναν καὶ προσκυνοῦντες, καὶ ἐπίστροφον
τῷ μόνῳ ἀληθεῖ καὶ ζῶντι θεῷ, καὶ ὑπὸ τὴν αὐτοῦ βασιλείαν ἐρχόντο. ὁ δὲ γὰρ ἄξιοι εἶναι τῷ θεῷ
Βασιλείας εὐερίσκειν. ὁ θεὸς κἀκείνου ὡς δρόνον ἀγίου αὐτοῦ. πᾶς δρόνος διόφαν καὶ
ἀνὰ πᾶσι καὶ ἐπὶ πάντοτε μὲν ὁ θεὸς ὅς ἐστι διόφαν. καὶ τῷ θεῷ ἐν δυνάμει, ἀλλὰ πᾶς μόνῳ τῷ
ἀγγέλω καὶ τῷ ἁγίῳ, ἐξερειώσῃ τὰ ἔθνη. διόφαν τῷ θεῷ, νῦν δὲ προσελθόντα ἀπελα-
μοῖ οἱ πάντες διόφαν τῷ θεῷ, ὅτι ἐπανεπαύθη ὁ θεὸς ἐν τοῖς ἔθνεσιν. ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ τῷ ἀνδρῶ-
πων δρόνος ἔχει τῷ διόφαν καὶ τῷ ζῶντι, ἀλλὰ δὴ καὶ τῷ ἀνὰ πᾶσι, τὴν δὲ ἀναμαρτυροῦσαν
ὅς ἐστι δυνάστην ἔχειν, προσέθηκε τὸ ὡς δρόνον ἀγίου αὐτοῦ. τὰ γὰρ ἀνθρώπινα μετὰ τοῦ
σφαλεροῦ καὶ ἐφαμάτου, ἔχουσι καὶ τὸ ὁμογενῆ, ὡς καὶ τῇ πρώτῃ ἀρχαίᾳ ἐρήκεται. ὁ
δὲ τῷ θεῷ δρόνος καὶ ὑψίστος, καὶ ἐπὶ ἡμῶν, καὶ ἁγίος. ὁ φυσικὸς καὶ ἀχώριστος ἔχει
τὸ μεγαλεῖον αὐτοῦ, καὶ τὴν διόφαν. ἀρχόντες λαῶν συνήχθησαν μετὰ τῷ θεῷ ἀβραάμ. τίνες
εἰσὶν οἱ συναχθέντες ἀρχόντες; οἱ βασιλεῖς εἰς τὴν γῆν, οἱ τετάρτοι, οἱ τε μικροὶ καὶ μεγάλοι. καὶ
τίς ὅστις ὁ τῷ ἀβραάμ θεός; καὶ ἐτορός ὅστις πᾶς τὸν τῶν ὁλων θεόν, τὸ ποιῶντα τὸν ὅλον καὶ
τὴν γλῶσσαν, καὶ ὅτι ὁ δυνάστης αὐτοῦ καλεῖται τῷ ἀβραάμ; ἀπαγε εἰς Βλασφημίαν. ὃς ἔλεγε, ἀλλὰ τὸ μὴ
ὅτι κύριος καὶ κριτὴν πᾶσι εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐλευῶντα καὶ ὁρμήσαντα ἐκάλειν ἀβραάμ. τὸ
ὡς τῇ κατὰ σφοδρὰ τῶν ὁμογενῶν ὁφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ γλῶσσαν ἀποδόντα κρινόντα αὐτὸν ἐμπρο-
σθεν ἐκείνου, ὅς ἐστι ὁ ὁφθαλμὸς καὶ λόγος. τῷ θεῷ, ὡς καὶ τοῖς ἐμπροσθεν ἀπεδείχθη, καὶ ἐν φανή-
σεται. τὸ δὲ ὅτι ὡς πᾶσι πισδύσαντες τῷ ἀβραάμ τῷ θεῷ, ἐλογίζοντο τὸν αὐτοῦ πίστεως εἰς δι-
καιωσίν, ὅτι καὶ πᾶσι τὰ ἔθνη κατελιπόντα τὸ πάτριον σέβας, μάλλον δὲ τὸ ἀληθές
ἐπείμ, τὸ μάταιον καὶ πεπλανημένον, καὶ ὑποστροφῶν αὐτοῦ τὸ ἀληθὲν θεόν, καὶ ὁμολογῶντα
τὸν ἁγίον καὶ ὁμολογῶντα τὸν θεόν ἀληθινόν, ἐλογίζοντο καὶ αὐτὸν τὸν πίστεως εἰς δικαιωσίν, ὡς πᾶσι τῷ ἀ-
βραάμ, ὅτι ἀφ' ἐκείνου πᾶσαι αἱ ἀνομίαι αὐτοῦ, πᾶσαι αἱ ἀσέβειαι, πᾶσαι αἱ ἀμαρτίαι. ἐν ἐ-
κείνῳ τῷ θεῷ τότε τῷ ἀβραάμ, ὅτι πατὴρ πολλῶν ἐθνῶν τέθηκεν, καὶ ὅτι ἐν τῷ σπέρματι
σὺ λογιζόμενος πᾶσι τὰ ἔθνη. τοῦτο δὲ τῶν ὁφθαλμῶν ὁ πεφνῶτης, ὅτι ὅσον ὅπως πληροῦται ὁ πᾶς
ἀβραάμ τῷ θεῷ λόγος, ὑποστροφῶν καὶ γὰρ πᾶσι τὰ ἔθνη γενόμενοι τέκνα τῷ ἀβραάμ, ὅτι
ὅτι ὅτι εἰς τὸν ἁγίον πίστεως, ὅς ὅτι σπέρμα τῷ ἀβραάμ καὶ ὅτι σπέρμα, ἀλλὰ δὴ καὶ αὐτὸ τῷ διαβόλῳ
ὅτι βασιλεὺς σῶζοντα τὰ ἔθνη, τότε εἶπεν, ὅτι ἀρχόντες λαῶν συνήχθησαν μετὰ τῷ θεῷ ἀ-
βραάμ, ἀναμνηστικῶν πᾶσι ἀνθρώποις τῷ πᾶσι τῷ θεῷ ἀβραάμ πάλαι προσκυνοῦσιν,
καὶ τῷ ἀπὸ τῷ θεῷ πᾶσι αὐτοῦ ἐπαγγελίαν. καὶ πληθεύει ἀρρῆντα ἡδονῆς ὁ πεφνῶτης ἔλεγε,
ψάλλετε τῷ θεῷ ἡμῶν, ψάλλετε. ψάλλετε τῷ βασιλεῖ ἡμῶν, ψάλλετε. πάντα τὰ ἔθνη κρο-
τήσατε χεῖρας. πάλιν δὲ διδασκῶν ἔλεγε, ψάλλετε σιμωετῶς. τί ὅτι ψάλλετε σιμωετῶς; τὸ
τέστι σιμωετῶς, φρονίμως. μετὰ ὑποστροφῶν γινώτε τὰ λεγόμενα, γινώτε τὰ πράττομενα. καὶ
κροτήσατε τὰς χεῖρας ὑμῶν ἀθέσμως καὶ ἀτάκτως, ὡς καὶ τοῖς συμποσίοις κροτοῦσι τὰς χε-
ρας οἱ ἄφρονες, ἀλλὰ μεθόντες πόθον ἢ νίκην, πόθον ἢ ἐλπίδα, πόθον ἢ σπληνίαν, ὁ δὲ με-
γαλωσώμενος, ὁ δὲ θυγατρὶς τῶν νικησάντων θεῶν, κροτήσατε τὰς χεῖρας, ὁ δὲ φωνῇ αὐνέ-
σεως καὶ ἀγαλλιᾶσθε τῷ θεῷ τῷ ἀβραάμ, τὸ τέσι τῷ γηρόμην ἐκ σπέρματος τῷ ἀβραάμ καὶ
σπέρμα, ὃν ἐκέρυξαν πάντες οἱ πεφνῶται, ὃν ἀπεφάνησαν, ὃν ὁμολογῶντες θεόν τε καὶ ἀν-
θρώπου, ὃς ἐκείνου ὑπὸ τῷ δρόνον αὐτοῦ τῷ ἁγίῳ, ὃν ἐκ τῷ ἁγίῳ πᾶσι ἀνέλαβον ὑπὲρ φύ-
σιν ἀνθρώπου. ψάλλετε σιμωετῶς. ἡγοῦ ἐγκύβητος εἰς τὸ βάθος τῶν νοημάτων, ἰδέτε τὸν ὅτι
πεφνῶτης λόγους ἐγκερνυμένον ὁρᾶν μαρτυροῦν, ὡς πᾶσι τῷ πᾶσι πολλοῖς καὶ ὅτι
ὁ πεφνῶτης
νοερούς

Alcorin

ὁστροίς ζωώμενον, φάλλετο σιωπῶς, ὁ γὰρ ἀκρόωτος θησαυρὸς ἐν ταῖς χερσὶν ὑμῶν ὄντι·
ἀναπύσαντο τὰς τ' πατοῦν ῥήσεις, εὐρίσκετε αὐτὸν, ὅς ἐστιν ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς καὶ λόγος·
θεὸς, ὁ ποιητὴς πάσης κτίσεως. τῷ γὰρ λόγῳ κυρεῖ οἱ ἔρανοί ἐσερεώθησαν, καὶ τῷ πνύματι
τ' σόματός αὐτοῦ πᾶσα ἡ δυνάμις αὐτ'· ὁρᾷς, πῶς ποτε ἢ θεὸν ὀνομάζει αὐτὸν ὁ δαβὶδ· πο-
τε ἢ θεὸν καὶ ἀνθρώπου, ποτε ἢ λόγον θεοῦ, ποτε ἢ ποιητὴν πάσης κτίσεως; γὰρ τῷ ἐπεὶ
αὐτ' ποιητὴν τ' ἔρανον, πάσης κτίσεως ποιητὴν αὐτ' ἀπεφώνησε. ὁ γὰρ ποιητὴς εὖ ἔρα-
νος, αὐτὸς ἐστὶν ὁ ποιητὴς εὖ ἀγγέλους καὶ εὖ ἀνθρώπων· καὶ ὁ μωυσῆς λέγει, ἐν ἀρχῇ ἐποίη-
σεν ὁ θεὸς τ' ἔρανον καὶ τὴν γῆν. ὁ δὲ δαβὶδ, τῷ λόγῳ κυρεῖ οἱ ἔρανοί ἐσερεώθησαν. πάντως
ὁμ λέγει ὁ μωάμεθ λόγον θεοῦ, καὶ πάντες οἱ μαδουλμάνοι, ὁμ πρὸς κωδὸς πάντες οἱ χριστι-
ανοὶ ὡς λόγον θεοῦ καὶ θεὸν, τ' αὐτὸν λέγει δαβὶδ, ὅτι ἐσερεώσε εὖ ἔρανος, τὰ τέσπερ ἐποίησε.
τ' αὐτὸν λέγει μωυσῆς, ὅτι ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τ' ἔρανον καὶ τὴν γῆν· καὶ τίς ἐστὶν μάταιος,
ὅς ἀμφιβάλλει, καὶ ὁ πρὸς κωδὸς ὁ δαβὶδ κηρύττει θεὸν, ὁμ μωσῆς λέγει θεὸν; σὺ δὲ ἔρα-
νος ἀκρόωτος, μηδὲν ὑπολάβης πολλὰς γεγονότας ἔρανος, ἀλλ' ἕνα, καὶ ὁ πολλὸς, ὁ ἡ ἐρμηνεύς
τῇ ἐβραϊστί ἀπολαθῆσας δαλέκτω, ἔγραψε πληθυντικῶς καὶ τῇ ἐκένωρ τέξιν τε καὶ σιμή-
θειαν· ἰδὼμεν ἢ καὶ ποδὶ τίνων λέγει δαβὶδ τὸ, ὅς οἱ κραταυοὶ ἐλ γῆς· σφόδρα ἐπὶ ἡρώθησαν. τί-
νες; οἱ μαθηταὶ αὐτ' οἱ ὀλίγοι, οἱ πρόσω θυτελεῖς καὶ ἀμαθεῖς καὶ ἀρροιοὶ, νῦν δὲ διδασκα-
λοι ἐλ οἰκομλίας, οἱ διωκόμενοι πρὸ πάντων, οἱ ὑβριζόμενοι, οἱ κολαφίζόμενοι, οἱ μὴ ἔχον-
τες πῶς κεφαλὴν κλίνειν, νῦν ἀναφαίνοντες ὑψηλοὶ καὶ μεγάλοι, καὶ τ' θεὸς κραταυοὶ, καὶ εἰς
τὴν ἐλ τιμῆς κορυφῇ ἀναχθέντες. πάντες γὰρ ἀρχόντες, πάντες ἀρχαὶ, πάντες οἱ
βασιλεῖς ἐλ γῆς μετὰ θεὸν εὖ ἀκρόωτους ἔχουσι πρὸς αὐτάς, καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦσι διδασ-
καλοὺς καὶ ὁδηγούς ἐλ ἐκ αὐτῶν σωτηρίας. οἱ ἀπόστολοι γὰρ ἐδίδοσαν τὸ δόξα γέλιον πᾶ-
σι τῇ κτίσει, τοῖς δαύμασι πιστοῦμενοι, κατὰ εἶπε μὲν, καὶ οἱ πρότερον διωκτοὶ τ' ὀνόμα-
τον τ' χριστοῦ, νῦν ὑπερ αὐτοῦ ἀκρόωθησιν, καὶ οἱ πρότερον ὑβρισταὶ καὶ τύραννοι, νῦν
ἐλ τ' χριστὸς καὶ τ' ἀκρόωτων ποιμὴν καὶ διδασκαλοὶ καὶ φωστῆρες ἐλ οἰκομλίας κατὰ
ἐκαστον, ὑπερ τὸν ἡλίον λαμπρόντες, καὶ οἱ τῶν εἰδωλῶν πάλαι πρὸς κωδὸς, νῦν τ' χρι-
στοῦ μαρτυροῦντες, καὶ λαβόντες τὴν ἀκρ' τ' θεοῦ χάριν, εὐρίσκονται ποιούντες, ὡς ἔρεται, δαύ-
ματα. οὐ μόνον γὰρ ζῶντες οἱ μαρτυροὶ γίνεσθαι δαύματα καὶ τράστια, ἀπὸ ἑβελπορ οἱ
εἰδωλολάτραι, καὶ ἐξίσταντο, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον μεγάλα καὶ ἐξίσταται δαύματα γίνε-
σθαι. ζῶντες γὰρ ἡρώτων ἐμπροσθεν τ' τυράννων τὰ εἰδωλα, λέγοντες, ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι
τ' χριστοῦ εἵπατε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἀπεκρίναντο τὰ εἰδωλα, ὅτι ὁ χριστὸς θεὸς ἀληθινὸς ἐστίν.
καὶ ταῦτα ἀκούοντες οἱ ἄσεβεῖς, καὶ βλέποντες ἐλεγχοὺς μεγάλης τῇ φωνῇ, μέγας ὁ θεὸς τῶν
χριστιανῶν, μεγάλη ἡ πίστις αὐτῶν, καὶ ἐπίσθου εἰς τὸν χριστόν, καὶ ὅτι μὴ πάντες οἱ τ' χριστὸς
μαρτυροὶ δαύματα γίνεσθαι ἀπειρα, ἀ τινὰ ἐλ τὸ πλῆθος εἰδωλῶν, τοῖς ποτὶ θεὸν, ὁμως
δὲ ἐκ τ' πολλῶν σιωπῶν γράφονται οἱ τῷ καιρῷ εὐεριστόμενοι ἐκένω οὐκ ὀλίγα, ἐξ ὧν καὶ ἐστὶ
ἔσθ'· ὁ παρ' ἡμῶν τ' χριστιανῶν τιμώμενος μαρτυρὸς τ' χριστὸς γεωργίος, ὅς καὶ παρ' αὐτ' τ' με-
σελμάνων τιμᾶται, ὀνομάζεται δὲ παρ' αὐτῶν χετήρ ἡλίας, βασιανίζόμενος καὶ περαζόμε-
νος πρὸ τ' ἀσεβῶν καὶ εἰδωλολατρῶν, ἵνα τ' ἡ χριστὸς ἀρνήσκηται, σεβαστῇ καὶ πρὸς κωδὸς
τοῖς ἐκένωρ θεοῖς, ὁ ἢ πρὸς ἐλ βρ μυρίας θανάτους καὶ μυρίας βασάνους ὑπερ τ' ὀνόματι τ' τ'
χριστὸς, ἢ ὅπως ἀθετήσαι τὴν εἰς τ' χριστόν πίστιν αὐτοῦ, καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ζωμίας μεγάλας,
καὶ παρατήρια. λέγει δὲ ὁ μαρτυρὸς τῷ τυράννῳ, ἀπελθόντες ἰδὼμεν εὖ θεὸς ὑμῶν. ὁ ἢ ἀκρό-
ωτος ἐχάριεν λίαν, ὑπολαβὼν, ὅτι ἀπέρχεται δύσων τοῖς θεοῖς αὐτοῦ. ἀπελθόντων βίνω πάν-
των ὁμ' τ' τε τυράννος σιωπῶν παντὶ τῷ πλῆθει, σιωπῶν ἡλθε εἰς τ' βωμόν καὶ ὁ μαρτυρὸς γεωργί-
ος, καὶ λέγει μεγάλη τῇ φωνῇ, ἐν τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ τὰ εἰδωλα εἵπατε τῇ
ἀλήθειαν, τίς ἐστὶν θεὸς ἀληθὴς; καὶ πρὸς αὐτοὺς λαλήσαντα τὰ εἰδωλα εἵπον· ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τ'
θεοῦ, καὶ ὁ πύτης πατὴρ ὁ θεός. καὶ πάλιν ὁ μαρτυρὸς, ἐν τῷ ὀνόματι τ' χριστὸς πεισύντα εἰς τὴν
γῆν, σιωπῶν ἡλθε. καὶ ἐπακολεθῆσας τῷ λόγῳ καὶ γενεργίας, ἐπεὶ ὁμ πάντα τὰ εἰδωλα εἰς
τῇ γῆν, καὶ σιωπῶν ἡλθε. τὸ δὲ πλῆθος ἰδὼντες τὸ τράστον, μεγάλη καὶ λαμπρὰ τῇ φωνῇ
ἐξεδόσαντο, μεγάλη ἡ πίστις τ' χριστιανῶν, μέγας ὁ θεὸς γεωργίος, ἀκρόωτων οἱ μὴ πιστοὶ
τις

τὸν εἰς τὸν χριστὸν, καὶ αὐχμηρῶς ἠκούσαν, ὅτι ὁ πατήρ τοῦ ψεύδους διαβολῆς οὐκ ἠδυνή-
 θη κρινέσθαι τὸ ὄν, ἀλλ' ὑπὸ τιμῆς παρὰ τοῦ ἁγίου, καὶ οἰομένως ἐπὶ τῇ ἀληθείᾳ μα-
 ρτυρεῖς, ὡμολόγησε τὸν χριστὸν θεὸν εἶναι ἀληθινόν. οἱ δὲ μὴ πιστεύσαντες, ἔτι ὡς γὰρ βαδύ-
 τῶς σκότει πῶς πατοῦσι πλανώμενοι. ἔτι δὲ τοῦ χριστοῦ ὡδὶ τῇ γῆς εὐερισκομένου, ἐφε-
 ρον τῶς αὐτὸν ἀνθρώπου οἱ γονεῖς αὐτοῦ δαμονίζιμενοι, καὶ παρεκάλει αὐτὸν, ἵνα θε-
 ραπύσῃ ὄψιν. ὁ δὲ γὰρ τοῦ ἀνθρώπου εὐερισκόμενος δαίμων, ἰδὼν τὸν ἱσχυρὸν, ἐκράξε λέ-
 γων, τί μοι καὶ σοὶ ἐν τῷ θεῷ, ἡλθόντες πρὸς καὶ τοῦ βασιλεύσαι ἡμᾶς; οὐδὲ γὰρ εἰς διαβο-
 λῆν γὰρ τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ πολλοί. τοῦ δὲ ἱσχυροῦ ὑπὸ τιμῆς ἦσαν αὐτὸν, ὅτι ἡλθον ἐν
 τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ ἐν ἡμῖν ὅτι γῆς. τί δὲ, ὅρμαρτύρησεν ὁ θεός, ὅρμαρτυρῶν οἱ πεφνηται.
 εἰς ὅρμαρτυρῶν πᾶσι ἡ οἰκουμένη, ὅρμαρτυρῶν οἱ δαίμονες μὴ βουλόμενοι ὡμολόγησαν
 θεόν, φερίησιν δὲ καὶ τρέμουνσι τοῦ ὀνόματι αὐτοῦ, ὡς οἱ μὴ ὁμολογοῦντες θεόν, οὐκ
 εἰσὶ μάταιοι καὶ πεπλανημένοι; πάντες οὗτοι οἱ δαίμονες. καὶ τότε πληρωθήσεται ἐπ' αὐτοῦς
 τὸ πεφνητικὸν λόγιον τοῦ διαβόλου, ὅτι ἀνθρώπου γὰρ τιμῶν, οὐ σιωπήκει. παρεσιμβλή-
 θη τοῖς κτείνοντες τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὁμοιωθῇ αὐτοῖς, καὶ μακρότερον αὐτοῖς, εἴπερ ἐκρί-
 νησαν ὡς τὰ ἄλογα ζῶα. ἐκείνα γὰρ ἐπεί οὐχ ἁμαρτάνουσιν, οὐδὲ καταδύναται μέλλου-
 σιν. οὐκ δὲ τοῖς μὴ πιστεύουσιν εἰς τὸν χριστὸν, εἶδε μὴ ἐκρινῆσθαι οἱ ἄνθρωποι ἐκείνοι.
 μετὰ δὲ τὸν θάνατον τῶν μαρτύρων πρὸς τρεῖς οἱ ἄνθρωποι εἰς αὐτοὺς τάφους καὶ τὰ μνη-
 μεῖα αὐτῶν, καὶ ἐθεραπεύοντο τὰς νόσους αὐτῶν. ἀλλὰ καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἅπασα θά-
 ματα ἐνεργουῦνται εἰς αὐτοὺς τάφους τῶν μαρτύρων καὶ τῶν ἄλλων ἁγίων, τῶν πολιτι-
 σμένων καὶ τῶν ἀνθρώπων τοῦ διαβόλου, γὰρ εὐερισκοντο καὶ μέντοι. ἀλλὰ καὶ τῶν πα-
 ρόντων οὐκ ἔχουσιν μέτρον οἱ τοῦ θεοῦ ἄνθρωποι οἱ ὑπομεινόμενοι τῇ σωτηρίᾳ, καὶ οἱ μὲν ἐν
 εἰσκήνῳ εἰς τὰ ὄντα, οἱ δὲ εἰς τὰ ὑπὸ ἡλίου, οἱ δὲ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἔχουσιν διάκρι-
 σιν καὶ ἰσχύϊ ποιῆσαι θαύματα, καὶ ποιήσιν. ἀρὰ τί τοι δοκεῖ; γὰρ ἐκ τῶν ψεύδων καὶ πεπλοσ-
 μένων καὶ ἀντιθέτων ὀνόματι τοῦ σωτήρος γὰρ ὁ θεός τοῖς διωδύνουσιν ἀποστόλοις, τοῖς ἁμαρ-
 τῶν καὶ ἀγροίοις διὰ τῶν ἀπερῶν θαυμάτων, καὶ ἐπέσπευξαν πᾶσαν τὴν οἰκουμένην εἰς
 τὴν τοῦ χριστοῦ πίστιν καὶ τὴν θεογνωσίαν, καὶ ἐπεσέμνοντο αὐτοὺς ῥήτορας καὶ φιλοσόφους,
 καὶ τίς οὕτως ἄδελφον, ὅστις εἴποι αὐτοῖς; καὶ γὰρ τὰ τιμωτόρα πράγματα ἀπάσης τῆς κτί-
 σεως, ὁ ἄγγελος καὶ ὁ ἀνθρώπος εἰσὶν. ἀλλὰ καὶ ὁ ἄγγελος γίνουμην θείας γνέσθαι θεός, ὅτι
 πείσει τὴν οἰκίαν διόφης, καὶ ἀντὶ ἀγγέλου ἐν ἡμῖν διαβολῆς, καὶ ἀντὶ φωτός ἐν ἡμῖν σκό-
 τος, καὶ αὐτὸ καὶ ὁ ἀνθρώπος ἁγίος ὡν, καὶ γὰρ τὸ παρὰ δέσπον εὐερισκόμενος, ἐπε-
 δύμησε γνέσθαι θεός, καὶ παρὰ δέσπον ἀντὶ τοῦ εἶναι ἁγίον, ἐν ῥῆθι ἁμαρτωλός, καὶ ἐκκλη-
 θείς τοῦ παρὰ δέσπον, κατεδύνατο ὁρμήσειν τὴν γῆν. καὶ τὸ δὴ χεῖρον, ὅτι ἀνάστατος
 κτείνεις παρὰ δέσπον εἰς θάνατον, καὶ ἡκουσεν, ὅτι γὰρ ἰδὼν τοῦ πασῶν σου φανῆναι
 ἄπορον σου, καὶ ὅτι γὰρ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελθόν. καὶ τί λέγω πρὸς τοῦ ἀγγέλου καὶ τὸ ἄδελφον,
 ὅτι ὑποδυμῆσαντες γνέσθαι θεοὶ πατρὸς ὅρα εἴπωμεν, ἀλλὰ καὶ ὡς τὸ μωσύσεως. πολυ-
 πάντων τινῶν ποιήσας μὴ θέμις ποιεῖν, ἡγοῦμαι θυμῶσαι τοῦ θεοῦ δουλείας χάριν, διὰ
 τὸ μὴ ὄζειν αὐτοῖς θυμῶσαι, ἀλλ' ἡ μόνους τοῖς ἐρεθίσιν, ὑποχρῆσθαι γῆν, καὶ κατέπει τὸν
 διαδόν καὶ τὸν ἀβερῶν καὶ τὸν ἡρῶν. ὅτι ἡλθε πῦρ ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ κατέκαυσε τὸν ὄφιν καὶ
 θινεῖς. καὶ ἐδυμῶσαν ὅτις ὁ πατὴρ ἰουδαίου βασιλεὺς, ἀλλὰ παρὰ δέσπον ἐλεπρώθη. βλέ-
 πεις πῶς πᾶσης ἁμαρτίας ἀνέχεται ὁ θεός, καὶ κατετόρει τὴν τοῦ ἁμαρτωλοῦ μετάνοιαν,
 ταύτῃ δὲ τὴν πολλὴν οὐκ ἀνέχεται, ἀλλὰ κατ' αὐτὴν τὴν ὡραν ὀρχεῖται ἡ τοῦ θεοῦ ἀγα-
 νάκτησις καὶ ὀργὴ εἰς τὸν πᾶσι τοῖς τοῖς ἀποστόλοις, ὡς ἀποδίδεικται, θεός ὡς ὁ
 σωεργῶν τοῖς ἀποστόλοις καὶ μαρτυροῖς εἰς τὴν τοῦ χριστοῦ πίστιν, ὁ μὴ πισθύνων εἰς τὸν
 χριστὸν, οὐ πισθύνει θεῷ. οὕτω γὰρ καὶ ὁ χριστὸς γὰρ πᾶσι διὰ ἀγγελίαις εἶρηκεν, ὅτι ὁ μὴ πισθύνων
 τοῦ ἡρώ, οὐδὲ τοῦ πατρὸς, καὶ ὁ μὴ ἔχων τὸν ἥρον, οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει. εἴπερ γοῦν οὐκ ὡς ὁ
 χριστὸς θεός καὶ θεοῦ ἡγός, ἀλλὰ πολλῶν ἔλεγε ταῦτα, οὐκ ἔμελλε παθεῖν, ἀπὸρ ἔπαθον ὁ,
 τε διαβολῆς καὶ ὁ ἄδελφον, ἀλλὰ θεός ὡν ἀληθινός, ἔλεγε καθαρῶς καὶ ἐδίδασκε τοῖς πᾶσι
 σιν, ἵνα γνοῦσι καθαρῶς τὴν ἀλήθειαν, μᾶλλον δὲ τὴν αὐτὴν θεότητα, ἐπεί γοῦν τῶν ὡν

μόνη ἑσθλὴν αὐτὴν πασῶν ἐτόρην παρὰ σέθεν, ἀλλὰ τὸ μὲν θύαγγέλιον, καὶ ἐτίμων καὶ ἐσεργον, καὶ ἅγιον ὀνόμαζον, καὶ ἀναγινώσκοντες ὅτι οἱ τέλει, καὶ αὐτοὶ προφῆταις διώκοντες, λέγοντες αὐτὰ κατὰ γέλασιν καὶ μεμψιμοιρίαν μωρίας λόγια, καὶ οἱ μὲν ἐτελεύτησαν καὶ ταύτην τὴν αἰρεσίαν, καὶ εἰς τὸν ἑσθλὸν ἀνὰ δέμας, οἱ δὲ ζῶσι, καὶ εὐρίσκοντες καὶ τὴν αἰνέτην, καὶ καλοῦντες ἀρεταῖν, καὶ ἰακωβίται, καὶ νεσοριανοί, ὁρώμενοι τὴν τοῦ ἑσθλοῦ, καὶ μέλλουσι σινομολοῦντες τὴν πᾶσαν ἀλήθειαν, ὅτι ὅπως ὁ δὲ ἀρχὴς τὸ θύαγγέλιον γεγραμμένον, ὡς εὐρίσκειται καὶ τὴν σήμερον, λέγετε ὅτι πιστεύομεν οἱ χριστιανοὶ εἰς τρία πρόσωπα, εἰς πατέρα, καὶ υἱόν, καὶ ἅγιον, καὶ ἐπεὶ εἰς τὰ τῶν χριστιανῶν εὐρίσκειται καὶ πάντα ἀμύνηται, ὡς περὶ ὑμῶν ἄλλων, πλανᾶσαι καὶ περὶ τούτου, καὶ ἀκούοντες, ὅτι ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ προσηκούμενοι ἵνα θεοὶ, καὶ ποιητὴν πάντων, ὁρατῶν τε καὶ ἀόρατων, καὶ τὸ πᾶν ἡμῶν καὶ λόγον, καὶ χριστὸν δὴ θεόν, καὶ τοιοῦτον δεῖ, καὶ ἐκ ἄλλων, καὶ πιστεύομεν καὶ ὁμολογούμεν αὐτῷ, τίς δὲ αἰετὸς ὁ ἡμῶν μαρτυρῶν πλάσμα θεοῦ, καὶ δούλιον θεοῦ. ὁ πιστεύομεν καὶ ὁμολογούμεν, ὅτι οὐτε ἐγενήθη, ὅτε ἐγενήθη καὶ μετὰ τὸν ἀνδρὸς ὁ γυναικὸς ἀνθρώπου μέχρι τῆς σωτηρίας τῆς αἰῶνος, ὡς αὐτῇ. ὁ καὶ τὴν ἀνθρώπινον φύσιν λογίζομεθα αὐτῇ κατὰ τὴν ἀγγέλων, ὡς ἀνθρώπων, καὶ τὴν καὶ τὴν ἀγιοσύνην ἐπάνω πάντων τῶν ἀγγέλων ἀσυγκρίτως, ὅτι τὸ ἅγιον ὁ λόγον τῶν θεῶν ἐγενήθη καὶ σάρκα, καὶ ἔχον αὐτῇ πρὸς πάντας καὶ βοηθὸν, καὶ δέει. ὁ πᾶσαι λέει διώκοντες ὡς περὶ ἀμαρτωλῶν, ὁ φέρει τὰ κρίματα μεγάλα καὶ ὀλέθρια, καὶ πρὸς πάντας αὐτῇ ὡς θεοῦ, ἀλλ' ὡς μικρὰ τῶν θεῶν τῶν θεῶν καὶ σάρκα, ὡς οἶνον ὑποκίβναι, ὁ πρὸς πάντας ὁ δὲ, ὡς ἡμεῖς, καὶ πολλοί, ἀλλὰ προσηκούμενοι ἵνα θεοὶ, ποιητὴν ὅρατον καὶ γῆς, καὶ πάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀόρατων, φέρετε εἰς κατηγορίαν ἡμῶν, ὅτι ὁρώμεθα ὅτι χριστὸς πρὸς τὴν ἰσολαλίαν, ὅτι ὡς θεὸς εἰς σὺν, ἡμεῖς αὐτοὶ, καὶ εἰς πᾶν, ὅτι ἡμεῖς λέγετε ὅτι, καὶ φέρει αὐτὸν εἰς μαρτυρίαν καὶ ἡμῶν, ἵνα δέξιντε τὰ πρὸς ἡμῶν λεγόμενα ἀληθῆ. ταῦτα γὰρ ποιεῖτε ἀπὸ τῆς καὶ γινώσκοντες ἡμεῖς τὰς γραφάς, εἰ γὰρ εὐρίσκειτε διζήτοντες καὶ ὁρῶντες τὰς γραφάς ὡς εἶ, ἐκ ἀνὴρ πλάσθηεν, καὶ κατηγόρετε ἡμῶν, εἰς ὅτι γινώσκετε, ὁμῶς ἀφ' ἡμῶν λέγει καὶ τὸ πρὸς, τὰς ἀπὸ γῆς τῆς κόσμου μαρτυρίας, αὐτὴν ἐλάλησαν περὶ τῆς χριστοῦ, δὴ κινῶσαι αὐτὸν θεόν καὶ θεὸν ἡμῶν καὶ ἀνθρώπων, πολλὰς ὁσας, διὰ τὰς τῶν φθασάντων εἰπομένων μερικῶς ἡμῶν, ὁμῶς λέγω καὶ ὅτι, ὅτι ὁ δὲ ἄλλοις ἐσαύρασαν οἱ ἰσολαῖοι τῆς χριστοῦ, καὶ ὅτι δὲ κινῶσαι αὐτὸν θεόν καὶ ἀνθρώπων, καὶ θεὸν ἡμῶν, καὶ πᾶν ἡμῶν ἐλεγεῖν, ὅτι ὁ ἐμὲ θεωρεῖν, θεωρεῖ τὸ πατέρα μου, πᾶν δὲ, ὅτι ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ὡς ἐσμέν, πᾶν δὲ, ὅτι ἐμὲ ἐγνώκατε, καὶ τὸ πατέρα μου ἐγνώκατε, καὶ πᾶν δὲ, ὅτι ἐγὼ καὶ ὁ λόγον καὶ τὴν σάρκα, δάνατον καὶ θεοῦ εἰς τὸ αἰῶνα, καὶ ἀλλὰ καὶ, ὅτι ἀφ' ἡμῶν τοῦ ἑσθλοῦ ἀμαρτανῶν, ἀπὸ θεωρῶντες οἱ ἰσολαῖοι, ἐλεγον πρὸς αὐτὸν, τίνα σε αὐτὸν ποιεῖς, ἀνθρώπου ὡν, ποιεῖς σε αὐτὸν θεόν; τί δὲ ὁ χριστός; ὁ πιστεύω εἰς ἐμὲ, καὶ ἀπὸ δάνη, ζῆσε, καὶ ὡς περὶ ὁ πατὴρ ἐγείρει ὅς νεκρὸς καὶ ζωοποιεῖ, ὅτι καὶ ὁ ὡς ὅς δὲ ζωοποιεῖ, καὶ ὅτι ὅς δὲ εἰς τὸν καὶ ἐμὲ ὁ πατὴρ, ὅς τὸ πατέρα τὴν ἐώρακεν, εἰ καὶ ὁ ὡς, καὶ ὁ βλάπτει ὁ ὡς ἀπὸ καλύψει, ὁ γὰρ χριστὸς ὁ λέγων ταῦτα καὶ διδασκῶν ὅτι ἀνθρώπου, ὁρώμεθα εἰς ἐμὲ καὶ κρύπτει τὴν ἀλήθειαν, καὶ ποῖος ἀφ' ἡμῶν καὶ οὐκ ἔστιν ὡς ὁ λέγει, εἰ γὰρ ἐκ τῶν θεῶν ὁ ὡς θεὸς, ἐκ αὐτοῦ αὐτῶν οἱ μαρτυροῦντες αὐτῷ, ὁρώμεθα ὅτι, πᾶν με λέγουσιν οἱ ἀνθρώποι εἶναι τὸν ὡς ἀνθρώπου, καὶ εἶπον πρὸς αὐτὸν, ὅτι οἱ ἡμῶν λέγουσιν εἶναι σε ἡλίαν, οἱ δὲ ἐρεμίου, καὶ ἵνα τὸ πρὸς φησὶ, καὶ εἶπον αὐτοῖς ὁ χριστός, ἡμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ὁ ἀπεκρίθη ὁ πέτρος εἶπον αὐτῷ, ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστός, ὁ ὡς τῶν θεῶν, ἐμὲ καὶ γὰρ εἶπεν ὁ χριστὸς τῷ πέτρῳ, ὅτι πεπλάνησαι, βλασφημῶν ἐρευνας, κακῶς λελάληκας, ἐκ ἐμὲ ὡς θεοῦ, καὶ γὰρ εἶπεν διδασκαλὸς αὐτῷ ὡς ὁ χριστός, τί ἐτόρην ἐμὲ διδασκῶν αὐτῷ, εἰ καὶ τὴν ἀλήθειαν, τί γὰρ ὁ χριστός, ὅς σίμων πετρου, μακάριος εἰ σίμων καὶ τῶν ἡμῶν, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα ἐκ ἀπεκαλύψεν σοι, ἀλλ' ὁ πατὴρ μου ὁ γὰρ τοῖς ἑσθλοῖς, ἐκ ἀγνοῶν ἡρώτα ὁ χριστός, τὸ πέτρον, τίνα λέγουσιν εἶναι αὐτῷ οἱ ἀνθρώποι, ἀλλ' ὡς περὶ ὑμῶν τῶν λαζάρων πρὸς τὸ θανάτου ἐκείνου ἐλεγε, ὅτι λαζάρους ὁ φιλῶ ἡμῶν ἐπέθανον, ἀλλὰ πορεύομαι ἀναστήσω αὐτόν, πορεύσεις δὲ ἡρώτα, πᾶν τε δέχεται αὐτόν; εἰτα ὁ χριστὸς ἐλάλησε, λαζάρους διδύκους, καὶ ὡς ἡρώτα ὁ ἀπὸνους τῶν τῶν κυρίου πρὸς τῶν ματι, δὴ κινῶν τὴν αὐτὴν θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, οὕτως καὶ τὸ παρὸν ἡρώ

1 Corin

τις πειρασμοὺς μαθητὰς, ἵνα δέξιν αὐτὸν διὰ τὸν ἑαυτοῦ κατὰ μικρὸν ἀνίσταν-
ται ἐκ τῶν ὑψος ἐπὶ ἀληθοῦς γνώσεως. ἀλλὰ διὰ καὶ μετὰ τῆς ἀνάστασιν, τί ἐπὶ τὸν ὁ δὲ μαρ-
τυροῦν αὐτὸς τὸ δὲ δεκά μαθητῶν, φιλαφύσας τὴν πλοῦραν τῆς χριστοῦ; πάντως καὶ αὐτὸς
ἦτορ ἐρηκν, ὁ κύριός με καὶ ὁ θεός με. τί γὰρ φησι καὶ πῶς αὐτὸν ὁ χριστός; ἐκ ἐπὶ αὐτῷ,
παύσαι βλασφημίας. ἀλλὰ τί; ὅτι ἐώρακας με, πεπείσθης; μακάριοι ἢ μὴ ἰδόντες; καὶ πι-
στύσαντες. ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς κηρύγματος, τί ἐπὶ τὸν ὁ ναθανάηλ πῶς τῆς χριστοῦ; καὶ γὰρ ὁ
ἐν τῷ ναθανάηλ νομοδιδάσκαλος ὡς τῆς ἰουδαίων, ἐλθὼν εἰς τὸν χριστόν, ἡρώτησεν αὐτὸν
ὅτι ἡδελε καὶ ἐβούλετο. ἀκούσας δὲ παρ' αὐτοῦ τῆς χριστοῦ, ἀπὸρ εἶχεν ἀπὸ ῥήματα ἐν τῇ καρ-
δίᾳ αὐτοῦ, λέγει τῷ ἰησοῦ, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ ἰσραὴλ; ἐπετίμησε γὰρ αὐ-
τῷ ὁ χριστός, ὡς κακῶς λαλήσαντι; οὐχί, ἀλλὰ τί; λέγει πῶς αὐτὸν ὁ χριστός, ὅτι ἐπὶ σοι τὰ
ἀπὸ ῥήματα ἐπὶ καρδίᾳ σου, πιστεύεις, μέζω τούτων ὅψαι. καὶ οὐ μὴ ὁρωτῆς πῶς τῆς πι-
λάτου ὁ χριστός, οὕτως ἐρηκν, ὅτι σὺ εἶπας τούτο, ποιῶν τὸν ὅστις, ἀλλ' οὐκ ἐστὶ ἀρνήσεως λό-
γος, ἀλλὰ συγκαταδείσεως καὶ ὁμολογίας. καὶ ὡς πῶς τὸν ἰσδαν εἶπε, καὶ ἡμεῖς καὶ
γὰρ ἐν μιᾷ ὁ χριστός μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, λέγει πῶς αὐτῷ, εἰς δὲ ὑμῶν παρὰ ὁσδὲ με.
καὶ ἐλεην εἰς ἐκας τοῦ αὐτοῦ, μήτοι ἐγὼ εἰμι; καὶ ἄλλος, μήτοι ἐγὼ εἰμι; εἶπε καὶ ἰσδαν,
μήτοι ἐγὼ εἰμι; λέγει ὁ χριστός, σὺ εἶπας. τότε πάντως ἐκ τῷ λόγος ἀρνήσεως, ἀλλὰ συγκα-
ταδείσεως. οὕτω καὶ ὡς τῆς πιλᾶτου. λόγος γὰρ τῷ σωτήρι τῆς πότου, καὶ ὡς τῆς τίπου ἐκεί-
νου λόγος ἐχρήσατο αὐτῷ ὁ χριστός. καὶ ὡς πῶς ἀρτίως πολλὰκις ἐπὶ τῆς μουσουλμανῶν λέ-
γει ἐπὶ τῆς πῶς ἐτόρον μετὰ συμβουλῆς, ὅτι ποιήσωμεν τόδε καὶ τόδε, καὶ ἀντὶ τῶ ἐπὶ εἰμ
Αἰὲς ὅτι, τὸ ἐτόρον, * ὅτι αὐτὸν γίνεταί. ἀποκρίνεταί * ὅτι σὺ γινώσκεις, καὶ οὐκ ἐστὶ λόγος ἀρνήσεως,
γινώσκω. ἀλλὰ συγκαταδείσεως. οὕτω καὶ ὡς τῆς πιλᾶτου, ὡς τῆς τίπου ἐκείνου λόγος, ἐχρήσατο τῇ βί-
Al. ὅτι σὺ αὐτὴν λέγει ὁ χριστός, τῇ, σὺ εἶπας. ὁ μὲν αὐτὸς ὁ πιλᾶτος ἡρώτησε τὸν χριστόν, λέγων, σὺ εἶ ὁ
ὁ βασιλεὺς τοῦ ἰσραὴλ; ἀπεκρίθη ὁ ἰσδαν, ὁ βασιλεὺς ἢ ἐμὴ οὐκ ἐστὶν ἐκ τῆς κόσμου τού-
του. εἰ ἐκ τῆς κόσμου τούτου ἡ βασιλεία ἢ ἐμὴ, οἱ ἑταίροι αὐτοῦ οἱ ἐμοὶ ἡγωνίζοντο, ἵνα
μὴ παραδοθῶ τοῖς ἰουδαίοις. νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἢ ἐμὴ οὐκ ἐστὶν ἐν τῷ κόσμῳ. ἐπὶ αὐτῷ αὐτῷ
ὁ πιλᾶτος, οὐκ οὐκ βασιλεὺς εἶ σὺ; ἀπεκρίθη ὁ ἰσδαν, σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεὺς εἰμι ἐγώ.
ἐγὼ εἰς ὅσον γινώσκω, καὶ εἰς ὅσον ἐλπίδω εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ.
πῶς; ὡς ἐκ τῆς ἀληθείας, ἀκούει μου ἐπὶ φωνῆς. λέγει αὐτῷ ὁ πιλᾶτος, τί ὅστις ἀλήθεια;
ὁρᾷς πῶς ἐνταῦθα ἐσθλὴν σαφές; πάντως ὁ χριστός βασιλεὺς ἐσθλὴ καὶ ἐπὶ αὐτόν,
καὶ ὁρωτῆς παρὰ τῆς πιλᾶτου, πάλιν αὐτὸν ὁρᾷ ἀπεκρίθη. ἀντὶ τῶ ἐπὶ εἰμ, ναὶ βασιλεὺς
εἰμ, εἶπε, σὺ λέγεις βασιλεὺς εἰμι ἐγώ. τί γοῦν ὁ πιλᾶτος, ἐπὶ τῶ τῆς χριστοῦ, ὅτι ἐγὼ εἰς
ὅσον γινώσκω, καὶ εἰς ὅσον ἐλπίδω εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ; λέγει
πῶς; αὐτὸν, τί ὅστις ἀλήθεια; τουτίστις, εἰς τὸν κόσμον ἀλήθεια ἡ, οὐκ αὐτὸς παρὰ τοῦ
θανάτου. καὶ οἱ οὐκ ἀποκλαύμενος τὴν ἐπὶ ἀληθείας ἐρεσκον, εἶπε, τί ὅστις ἀλήθεια; ἀλλὰ
καὶ παρὰ τῆς ἀρχιερέως ὁρωτῆς ὁ χριστός, ὅτι ὁρᾷς σε καὶ τῶ τοῦ θεοῦ τῆς ζῶντος, ἵνα ἡμῖν ἐ-
πικς, εἰ σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; οὐδὲν ἐτόρον ἀπεκρίνατο, ὅτι ἐγὼ εἰμι. οἱ δὲ ὅπως εἰς ὅσον ἐπί-
σανται οἱ μεσοσημανοί, κατηγοροῦσι τὸν ἄξιους ἐπαίνου; ἰδοὺ τὸν ἰσδαν ἐπὶ τῆς ἀλή-
θειαν, γινώσκω αὐτῷ. εἰ δ' οὐκ οὐκ οἱ δὲ. οὐ γὰρ παρὰ τῆς ἀληθείας ὅστις ἢ πῶς ταύτῃ αἰ-
γνοία. ἀλλὰ παρὰ τῶν ἀρεστροφονῶν αὐτῷ. ἐπὶ δὲ καὶ πῶς τῆς σαυροῦ λόγον δεδωκα-
μην ἐν τῇ ἐμπεδοῦ ἵνα ἐπωμῇ, ἀκούσων δὲ τῆς πῶς τῶν. ὡς πῶς γὰρ τὰ πόρι τῆς χριστοῦ
αὐτῶν καὶ ὅσον ἀρχῆς ἐλέγοντο, παρὰ τῆς μωσέως, τῆς διαβίβλου, καὶ τῶν πεφνητῶν, ἐλέ-
γοντο δὲ ἀμυδρῶς πως καὶ σιωδτικισμῶν, ἀλλὰ διὰ καὶ πόρι τῆς πᾶντος καὶ τῆς θανά-
του αὐτοῦ, καὶ ὅσον δὲ τῶν ποσούτων πεφνητῶν ἀνεφάνησαν, οὕτω καὶ ὡς τῆς σαυροῦ. καὶ
σκόπει ὅπως ὅστις τῆς μωσέως ἐκβαλόντος τὸν ἐβραῖον ἐκ τῆς αἰγύπτου, ὅσον ἡλθον οἱ αἰ-
γύπτιοι, καὶ κατεδίωξαν ὅσον αὐτῶν, κατέλαβον οὐκ αὐτῶν ἐν τῇ ἐρυνδῇ θαλάσῃ. οὐ
γοῦν ἐβραῖοι φοβηδόντες, ἀπέγνωσαν ἐπὶ αὐτῶν ζῶντες. ὁ πόρι μωσέως ἐλάλησε πῶς
τὸν θεόν, καὶ ἐπὶ αὐτῷ ὁ θεός, τί βοᾷς πρὸς με; λαλήσω τοῖς υἱοῖς ἰσραὴλ, καὶ ἀναξιδύξω
πῶς, καὶ σὺ ἐπάρων τὴν ῥάβδον σου, καὶ τὴν τῶν δούλων σου, καὶ δικάσωνται οἱ
ἴσοι

λοις πλείστοις, ἐφ' ὧν καὶ ἐποίησεν ἐκόντας τὴν χερσὶν, καὶ ἐθελον ἐπαύωτο. οὐδὲν πῶς τὰ τῶν χριστιανῶν πάντα ὅτι γίνονται ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ὅτι ὡς ἐτυχον, ἀλλὰ μετὰ μεμερίμην καὶ σπουδῆς, καὶ ἀκριβὲς διζήτησεως, διακρίνοντες, ὅτι καὶ τῶν παύσαι τὴν ἀκαίρων καὶ ἀποσεκῶν τοῦ κατηγοριῶν, ἀπαντα γὰρ τὰ τῶν χριστιανῶν ἐκ ἐκείνης ἐκείνης ἐγέρουτο, ἀλλὰ μετὰ ἀκριβὲς καὶ μεγάλῃ σκέψει, καὶ τῶν μεγαλωτέρων λέγω μέχρι καὶ τῶν μικροτέρων, καὶ ἐκ τοῦ ἐπὶ χθονὸς καὶ ἐν γῇ ἀφ' ἑαυτῶν, καὶ ἀκατέστησαν ὅσοι ἐγέρουτο.

ΟΤΙ ΣΦΑΛΕΡΩΣ ΚΑΙ ΕΠΙΒΛΑΒΩΣ

ΕΔΙΔΑΞΕΝ Ο ΜΩΑΜΕΘ, ΚΑΙ ΟΤΙ ΟΥ ΚΑΤΕΛΥΘΗ Ο ΝΑ

ΛΑΟΣ ΝΟΜΟΥ ΚΑΙ Η ΔΙΑΘΗΚΗ ΠΑΡΑ ΤΟ ΧΡΙΣΤΟ, ΑΛΛΑ ΜΑΛΛΟΝ ΣΩΪΣΗ, ΟΤΙ

ΤΟ ΝΟΜΟ ΑΔΟΧΝΕΣ ΚΑΙ ΑΔΩΛΟΦΟΡΟΙ ΑΝΕΠΛΗΡΩΣΕ ΤΟ ΔΟΥΛΑΓΕΛΙΟΝ.

ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΤΕΤΑΡΤΗ.

ΠΕΙΔΗ ΠΟΔΙ Τῶν ἄλλων, ὡν πρὸ ὧν τῶν μουσουλμανῶν ἐγκαλούμεθα οἱ χριστιανοί, ἵκανῶς ἀπεδείδεικεν, ὥστε εἴναι ἡμῶν αὐτοτέρους πείσης κατηγορίας, φέρε δὴ λοιπὸν σκεψάμεθα ὅτι ποδὶ τῶν ἐτοίμων, ἐστὶ δὲ τὰδε, ὅτι εἰπὼν ὁ θεὸς τῷ μωάμεθ, τὰ πάντα ἐποίησεν, ὅτι σὲ, καὶ σὲ δι' ἐμὲ, καὶ ὅσοι οἱ χριστιανοὶ ὁ παρὰ δέχοντες, ἀλλὰ καὶ τὸ τῷ μωάμεθ ὄνομα γεγραμμένον εὐρίσκειται ἐν τῷ δούλαγγελίῳ, ἐπὶ τῷ ὅτι τῷ χριστῷ τοῖς ἱσραήλ, ὅτι δούλαγγέλιον ἐμὲν, ἵνα γινώσκετε, ὅτι καὶ ἐμὲ μέλει ἐλθεῖν ὁ ἀπόστολος καὶ πρὸς φησὶν. τὸ αὐτὸ δὲ γεγραμμένον καὶ ἐν τῷ τῷ μωάμεθ παλαιῷ, οἱ δὲ χριστιανοὶ φθονήσαντες διζέταλον αὐτὸ ἀπὸ τῷ δούλαγγέλιον, ὅτι καὶ μόνον εἰς τὸ δούλαγγέλιον καὶ τὸ παλαιὸν εὐρίσκειται γεγραμμένον τὸ τῷ μωάμεθ ὄνομα, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς διεξιοῖς μέρεσι τῷ θεοῦ εὐρίσκειται γεγραμμένον, καὶ ὅτι τῶν μουσουλμανῶν πίσις ἀπὸ τῷ ἀβραάμ εὐρίσκειται, καὶ ὅτι παρὰ τὸν οἱ χριστιανοὶ τὸν μωάμεθ νόμον, εἰσὶν ἄξιοι κατηγορίας καὶ μέμφεως, κατηγοροῦσι δὲ τοῦ μουσουλμανῶν, τοῦ ἁγίου ἐπαινοῦ καὶ τιμῆς. ταῦτα εἰσὶν ἅπαντα τῶν μουσουλμανῶν κατηγορούμεθα οἱ χριστιανοί. ἀπολογούμεθα δὲ οὕτως, ὅτι θεὸς ἐνδείξει καὶ χρεῖαν τινὸς οὐκ εἶναι τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ὁ ἀληθὴς θεός, ὁ ποιητὴς οὐρανοῦ τε καὶ γῆς, καὶ πάντων τῶν δημιουργηθέντων ἐν αὐτοῖς, ὁ ποιήσας τοὺς ἀγγέλους καὶ τοὺς ἀνθρώπους, χρεῖαν τινὸς οὐκ ἔχει, ἀλλὰ ὅτι μόνον ἀγαθότητα καὶ θέλησις ἐποίησε τὰ πάντα. ἐπεὶ γοῦν ὅσοι οὕτως ἔχει, καὶ οὐδέ τις ὅστις οὐκ ἀντιλέγων, ἀλλὰ κακῶς ἐφθέγγετο ὁ μωάμεθ, ὡς δὴ ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ θεός, ὅτι τὰ πάντα ἐποίησεν ὅτι σὲ, καὶ σὲ δι' ἐμὲ. ὁ γὰρ θεὸς χρεῖαν τινὸς οὐκ ἔχει, ὅτι δὲ τῶν μουσουλμανῶν πίσις οὐκ ἔστιν ἀπὸ τῷ ἀβραάμ, ὡς ὁ μωάμεθ λέγει, ἀλλ' αὐτὸ τῷ μωάμεθ ἔχει τὸν ἑλεγχον. αὐτὸς γὰρ ὅστις ὁ ἀρχηγός καὶ νομοθέτης τῶν τοιούτων διογμάτων, εἰ δὲ εἰς ἐπὶ τὸν δόξαν, διειχθέντων. καὶ γὰρ ἀπὸ τῷ ἀβραάμ εἰς τὸν μωάμεθ παρὰ τὸν χρόνον καὶ μετὰ ταῦτα ἐφαίνετο ὁ μαρτυρούμεν. οὐκ ἔστιν ἡ τῶν μουσουλμανῶν πίσις ἀπὸ τῷ ἀβραάμ. εἰ δὲ ὅπως λέγεται ὅτι ὅτι τῷ πᾶσι τῶν πᾶσι, ἐγὼ σοὶ ὅτι τὸν λόγον τῷ πᾶσι τοῖς. ὁ ἀβραάμ διασέμεινε τὸν οὐρανόν, τὸν ἥλιον, τοὺς ἀστέρας, τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς, ἀνελογίστατο καὶ αὐτὸν, καὶ εἰπεν, ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα ὅτι γὰρ μεγάλα οὕτως, καὶ δὲ αἰσία ὄντα, ἀπὸ πλῆθος οὕτω καὶ αὐτομάτως ἐγέρουτο, ἢ ἔχουσι καὶ τινὰ τὸν ποιήσαντα αὐτά. διασέμεινος τοίνυν, ὡς εἴρηται, τὴν καλλονὴν τῶν κτισμάτων, ἐθαύμαζε καὶ διζέπληντο, καὶ ἐσκεπτόμενοι κατὰ νοῦν, καὶ πῶς οὐκ ἔχουσι τινὰ τὸν ποιήσαντα αὐτά, ἀλλὰ μᾶλλον ταῦτα εἰσὶ θεοί, καὶ ὡς γινώσκον καὶ οἱ γονεῖς αὐτῶν, καὶ πάντες οἱ ἐδωλολάτραι. καὶ ὅτι μὲν ὁ θεὸς ἐποίησε τὰ πάντα καλὰ λίαν, καὶ ἄξια τῆς αὐτοῦ γενεργείας, ὡς καὶ διὰ τῆς θεωρίας τούτων ἀνάγινονται πάντες ἄνθρωποι εἰς θεογνωσίαν, καὶ μεγαλυνώσιν, καὶ

Αποστολή

διαξέσωσι τὸν τότῳ ποιητὴν καὶ δημιουργόν. οὗτο οὕτως ἔχει, καὶ οὐκ ἄλλως. οἱ δ' οὐρανὸν
παράτρεπνόντες ἐπὶ ἀληθείας καὶ ὁρθῆς γνώσεως, καὶ ἀφ' ἧτος πρὸς κοινὴν καὶ σέβειναι τὴν
ποιητὴν τῶν πάντων θεῶν, μᾶλλον πρὸς κοινὴν τὴν κτίσιν, καὶ ἐσεβάσθην αὐτῶν
παρὰ τὸν κτίσαντα. ἀλλ' ὁ ἀβραάμ δὲ ὅπως, ἀλλ' ἀγγέλου ὡς, καὶ ἰδὼν καὶ κατανοήσας, ὅτι
ὁ μὲν οὐρανὸς οὐκ ἴσται, ἀλλὰ κίνησιν ἔχει διελκεῖν, ἔχει δὲ τὴν γῆν ἡλιακοῦ φωτός, φω-
τίζοντες αὐτὸν τὴν θεωρίας ἡμετέρας, καὶ τὸν ἴσον αὐτοῦ ἀεὶ. ὁ δὲ ἡλίου ποτε μὲν ἵππερ γλῶ-
υέρισκόμην, ποτε δ' αὖ τὸν γλῶ κρυπτόμεν, καὶ ὅτι μὴ ὄντων νεφελῶν φαίνει, εὐρι-
σχομύων δ' αὖθις σιγητὴν, καὶ ἡ σελήνη καὶ οἱ ἀστέρες μὴ ὄντες ἡλίου φαίνουσιν, οὗτοι
δὲ αὐτοὶ σιγητὴν, καὶ ἀφανίζεται τὸ ἐκείνων φῶς, καὶ ἡ θεωρία, καὶ ἡ θάλασσα ἐμπαίζο-
μην τὸν τῶν ἀνέμων, ἡ γῆ δὲ χηλίσσιν ὕδατος εἰς τὴν τῶν καρπῶν γήνησιν κατέγνω
πάντων, ὡς αὐτῶν καὶ αὐτῶν ὄντων ἀδυνάτων, καὶ χεῖραν ἔχόντων πρὸς ἀλλήλα, καὶ οὐκ
ἐλογίσθη εἶναι ἀπὸ τῶν θεῶν οὐδὲν. θεὸς γὰρ τίνος χεῖραν οὐκ ἔχει. πάλιν δὲ σκεψάμενος
μὴ ποτε ἐν ἑκαστῷ ἀπὸ τῶν ἀδυνάτων ἔχῃ, ὥστε εἶναι μονομερῶς θεῶν, ἀλλὰ πάντα ὁμῶς,
καὶ ἰδὼν ὅτι τὸ μὲν ξηρὸν ἀντίκειται τῷ ὕδατι, τῷ δὲ ὕδατι τὸ θερμὸν, καὶ ὡς τὸ ὕδωρ ἐστὶ
φθοροποιὸν τῷ πυρὶ, ἐκρινεν ἑαυτῷ, καὶ εἶπεν, ὅτι θεὸς ἐκαστῶν πρὸς ἑαυτὸν καὶ μαχό-
μεθα, οὐκ ἐστὶ θεός. καὶ τὸ δὲ θεὸν διασάμην τὴν ἐπὶ κτίσεως οὐρανῶν καὶ κατὰ σαρκα,
διαπορεύων καὶ εἰς αὐτὸν, ὡς ἐστὶ τῆς διώσεως, ἡ σωτηρία καὶ κυβερνήτης τὸ πᾶν. καὶ ἐπεὶ
πάντες ἀνθρώποι ὁμολογοῦσιν εἶναι θεῶν, ἑκαστος δὲ ὁμολογεῖ ὅτι πᾶν βούλεται καὶ πρὸς
αἰρεῖται, εἰσὶν οἱ πάντες πλανῶνται καὶ ψεύδονται. λέγει τὸ γὰρ, ὅτι ἐκείνους ἐπὶ τῷ
θεῷ ἀληθείας, ἡ ὁ ποιῶν τὰ πάντα, ἀπὸ εἰς διούλα ἐκείνου, καὶ ἄγει καὶ φέρει καὶ οὐτα-
κτεῖ ὡς βούλεται. ὁ δὲ οὐδὲν τὸν θεὸν ἐγὼ προσκυνῶ. καὶ πρὸς αὐτὸν ἐπὶ τῇ γῆς ἀβραάμ προσκύν-
ησε. τῷ μόνῳ καὶ ἀληθεῖ θεῷ. ὁ δὲ πανάγαθος θεός, ὁ δὲ τῷ πρὸς ἑαυτὸν ἡλίου εἰπὼν, ὅτι
ἐτι λαλοῦντες ἐγὼ πάρεμι, τότε σὺν πρὶν ἢ πληρώσει τὴν πρὸς ἐμὲ σου ὁρβίαν καὶ δι-
κάειν αἰτησιν, πάρεμι, αὐτὸς παρὰ τοῦ ἐξέτατο τὴν τῷ ἀβραάμ προσκυνήσαντι καὶ πᾶ-
σιν. ἐλογίσθη πίνειν αὐτῷ αὐτὴ εἰς δικαιοσύνην αὐτῇ πασῶν ἀρετῶν, καὶ πάλιν τοῦ ἐ-
γὼ. ἡμεῖς γὰρ πάντες χηλίσσιν ἐπὶ τῷ τῶν γραφῶν βοηθείας, ὅτι τὴν ἀδύνησιν ἡμῶν.
ὁ δὲ δίκαιος ὡς καὶ ἀβραάμ, καὶ οἱ κατ' ἐκείνους κατὰ τὴν ἑαυτοῦ τὴν καρδίαν, ὁ δὲ εὖ
τα γραμμάτων, ἀλλ' ὅτι τῶν καρδίας αὐτῶν γράφονται καὶ γίνονται. τότε γοῦν εἶ-
πεν αὐτῷ ὁ θεός, οὐκέτι κληθήσεται τὸ ὄνομα σου ἀβραάμ, ἀλλὰ ἀβραάμ, διότι πατὴρ
πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά σε. τότε δὲ δὴ καὶ αὐτῷ ὁ θεός καὶ τὰς ἐπαγγελίας, εἰπὼν, ὅτι γὰρ
ἀπὸ ἐμαυτοῦ σου γένουσι πολλοὶ παῖδες. τότε δὲ εἶπεν ὁ θεός τῷ ἀβραάμ πᾶσαι
τὴν γλῶσσαν, καὶ εἶπεν αὐτῷ, σὺ καὶ τῷ ἀπὸ ἐμαυτοῦ σου δώσω αὐτὴν, καὶ τὸ δὲ λαβὼν παρὰ
ἐκείνου ὁ ἀβραάμ, παρεκάλει τὸν θεὸν πρὸς τῶν σοφίμων, καὶ ὡς ἐμπεδοῖν φθάσαντες
ἐπομην. ἐπεὶ δὲ κρείσσιν οἷς οἶδε θεός, τίς γὰρ ἐγὼ νοῦν κυρίου, ὅτι μετὰ λίγον ἀποστα-
λῶμαι μέλλονσι τὰ τῷ ἀβραάμ ἀπόγονα εἰς τὴν αἰγυπτιαν, ὡς αὐτὸς ἐκείσε διαβιβάσῃς χρο-
νους τετρακιστίους καὶ τριακοντα. καὶ γὰρ οὕτως εἰρηκὴν ὁ θεός τῷ ἀβραάμ, ὅτι ἔπειτα τὸ
ἀπὸ ἐμαυτοῦ σου γὰρ ἀλλοτρία, τὸ δὲ ἐβλῆναι, ὅ ἐάν δ' οὐλάσῃ αὐτὸν, κρινῶ ἐγὼ, ὁ καὶ γέγονεν
ὑπὲρ τῶν φαραῶν. καὶ ὅτι τὴν πολυχρόνιον διατριβὴν τῶν ἐβραίων μετὰ τῶν φαραωνίων,
μὴ ποτε γνώθῃ τὸν μάθῃσι τὰ τούτων ἔθιμα καὶ τὰ ἐθιμολογία, ἐτάχθη ἡ πόδι πομῆ, ὡς
πρὸς σημείον καὶ σύμβολον, διακρινῶν καὶ διαχωρίζον τὸν ἐβραῖον ἀπὸ τῆς αἰγυπτίας, εἰς τὸ μὴ
συνερχομένους εἰς γάμον κοινωσίαν καὶ γίνεσθαι. τὸ μὲν δὲ τὴν αἰτίαν, ἡ φθάρουσα
εἶπομεν, τὸ δὲ ἵνα καὶ γὰρ τῷ καὶ τῷ ἐλευθερίας αὐτῶν ὡς ἐπὶ τοιοῦτοι καὶ γνώριμοι οἱ ἐβραῖ-
οι, καὶ γὰρ ἐπὶ τῷ αὐτῷ τῷ μετὰ τῶν ἀλλοφύλων, πῶς ἐμελλε φυλάττειν τὸ τῷ ἀβραάμ ἀπὸ
μα καὶ γὰρ; δὲ αὖτε τὸ πρὸς εὐρισκόμενοι γὰρ τῇ ὁρμῇ, οὐ πόδε τέμνοντο τε ἀναγκάζοντα
χρόνους διαβιβάσαντες, ἀλλ' ὅτι τῇ αἰγυπτίᾳ. καὶ μετὰ τὴν ἐπὶ ὁρμῇ ἐφοδόν, πάλιν ἤρ-
ξαντο πόδε τέμνεσθαι, καὶ ὁ μὲν ἐπὶ πόδε πομῆς σκοπὸς ἔχει οὕτω, καὶ ὡς εἶπομεν. ὁ δ' αὖ ἐ-
πὶ τῷ ἔχει οὕτως, ὅπως πόδε τέμνεσθαι τῇ σκεπῇ ἐλθῶσιν εἰς συστολήν καὶ σωφρονισμόν
ἐπὶ πολιτείας αὐτῶν, καὶ οὐκ ὡς ἰσχυροὶ καὶ ἀκρατεῖς, καὶ τὸ δὲ λογίζονται τῆς πορ-

νείας αὐτῶν αὐτὸν οὐδὲν ἄλλ' ἀνέγωνται καταμικρὸν εἰς τὸ ἐξῆς, εἰς ὑψηλοτέρην γινώ-
 σκιν καὶ πολιτείαν. ἐπεὶ οὐκ ἐδόθη ὀρθοδοξίας χάρις παρὰ θεοῦ ἢ ποδότης, ἀλλὰ δι' αὐτὸν μό-
 νον αὐτῶν αὐτίας, ὅτι δὲ ἐλθόντες ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν ὁ νόμος, καὶ οὐδὲ ποδότης ὅστις,
 ἀλλ' οὐ μὴδ' αὖτε ἀκούσαντες, πρόσθεν. τὸ μὲν βαπτισμα παρὰ θεοῦ δόθη, ὀρθοδοξίας χάρις
 ἐκείνῳ, καὶ ὅτι αὐτοὶ πάντες ἀνδρῶν καὶ παῶν γινώσκοντες βαπτίζονται, ὁ δὲ μὴ βαπτισθεὶς
 οὐκ ἐστὶν ὀρθόδοξος. ἢ δὲ ποδότης οὐχ οὕτως, ἀλλὰ μόνον οἱ ἀνδρῶν ποδότης μόνον, αἱ δὲ
 γυναῖκες οὐχί. εἰσὶ γοῦν, ἵνα οἱ μὲν ἀνδρῶν ὡς ποδότης μνημόνοι ᾖσιν ὀρθόδοξοι, αἱ δὲ
 γυναῖκες ὡς ἀπορίτητοι, ἀσεβεῖς. βλέπεις πῶς ἄλλοθεν ὅτι ποδότης λόγος, καὶ
 ἄλλως ποιοῦσιν μουσουλμανοὶ, οἱ γὰρ αὐτοὶ πάντα ἀπορίτητον, ἀσεβῆ λογίζονται. καὶ
 ἰσοῦ αὐτοὶ ἐαυτοὺς μάχεσθαι, καὶ ἀπὸ ὀρθοδοξίας χάρις τιμᾶτε, ταῦτα ἀπὸ μέρους ἀτιμά-
 ζετε. καὶ οὐ μόνον εἰς αὐτὸν αὐτὰ φανερὰ οἱ μουσουλμανοὶ ἐκείνῳ φωνοῦντες πᾶσι
 αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς πολλοῖς, ἀπὸ οὐκ ἐστὶν τίς χεῖρα ἡ τὸ παρὸν λέγειν ποδὲν ἐκεί-
 νων, ὅμως ποδὲν ἑαυτοῦ μὲν λέγει ὁ χριστὸς ἐν τῷ θύαγγελίῳ, ὅτι ἐὰν μή τις βαπτισθῇ, οὐκ
 ἐστὶ τὸ θεοῦ, οὐδὲ τὸ σωτηρίας. ὁ μωαμεθ μαρτυρεῖ τὸ θύαγγέλιον ἁγίον, καὶ τέλειον, καὶ
 οὐθὲς. οἱ μουσουλμανοὶ αὖτε ποδότης μνημόνοι λογίζονται ὀρθοδόξους, αὐτοὶ δὲ βεβαπτισμέ-
 νους ἀσεβεῖς. εἰ μὴ αὐτὸ εἴρηγες πρὸς μωαμεθ, ὅτι ἀληθῶς λέγει, πῶς ὀνομάζετε αὐτοὺς βεβα-
 πτισμένους ἀσεβεῖς, καὶ οὐκ ἀκούοντες τῆς θύαγγελίας διδασκαλίας, καὶ λογίζεσθε αὐτοὺς ὡς
 ποδότης μνημόνους κακῶς ποιοῦντας, αὐτοὶ δὲ βεβαπτισμένους ὕστερ' ἄλλ' ἀτακτικὰ φρο-
 νεῖτε. ἐκείνῳ πρόδηλον, ὅτι αὐτοὶ ἐαυτοὺς μάχεσθαι, καὶ αὐτοὶ αὐτοὺς ἀνατρέπετε, ἀλλὰ ταῦτα
 ἡμεῖς ἐπὶ τῷ ὁ ἰσмаήλ, ὃν λέγουσιν οἱ μουσουλμανοὶ ἔχειν πτωπύρα, ὅτε μετὰ τῷ ἑβραϊῶν
 κατὰ τὸν εἰς αἰγυπτίον, ὅτι ἐκείνῳ χεῖρα οὐκ ἔχον, ὡς αὐτοὶ τοῖς ἑβραίοις, οὐδὲ γὰρ συγκατελέ-
 γον μετὰ τῶν κληρονόμων τῷ ἑβραϊσμοῦ. διότι ὁ θεὸς οὕτως ἐνέταλατο τῷ ἑβραϊσμοῦ ἐπὶ αὐτῶν,
 ἐκβαλε τὴν παιδίσκην μετὰ τῷ πατρὶος αὐτῆς, οὐ γὰρ μὴ κληρονομῆσαι ὁ ὕψος τὸ παιδί-
 σκην μετὰ τῷ ὕψος τὸ ἐλδύθηρας. καὶ ὅτε ἐβλήθη ὁ ἰσмаήλ μετὰ τῷ μητρὸς αὐτῆς ἄγας ἀπὸ
 τοῦ οἴκου τοῦ ἑβραϊσμοῦ. εἰ δὲ ἴσως ποτὶ καὶ πᾶσι τοῖς ἑβραϊσμοῖς ἦλθεν, θεωρίας χάρις ἦλθεν,
 ἀλλ' οὐχ ὡς ὁ θεὸς καὶ ἀπὸρμα καὶ κληρονόμος αὐτοῦ. τοῦτου γοῦν οὕτως ἔχοντες, πόθεν
 ἔχουσιν οἱ μουσουλμανοὶ τὴν πίσιν, οὐκ οἶδα. ὅτι αὐτοὶ οὐκ ἀναφαίνεται ἀπὸ τινος πρὸς
 γινώσκοντες πᾶσι τοῖς μωαμεθ, ἐκ τῷ ἑβραϊσμοῦ εἶναι τὴν τῶν μουσουλμανῶν πίσιν, ἀλλ' αὐτοὶ
 ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τῶν τοιούτων δογμάτων, καὶ ὅτι ἀπὸ κηλίας αὐτῶν ἐδιδάξαντο ὅτι ἐδιδά-
 ξαν, καὶ οὐκ ἀπὸ θεοῦ. ὅτι δὲ ὡς λέγουσιν οἱ μουσουλμανοὶ, ὡς γεγραμμένον ἐν εἰσάγωγῃ τῷ
 τῷ μαχοῦ μετὰ ὀνομα ἐν τῷ θύαγγελίῳ, ἐπὶ τῷ τῷ χριστῷ ποδὲν ἐκείνου, ὅτι θύαγγελλίωμα
 ὑμῶν, ὅτι μετὰ ἐμὲ μέλλει ἐλθεῖν ὁ ἀπόστολος καὶ πρὸς φήτης, ὀνομα αὐτῷ μωαμεθ, οἱ δὲ χρι-
 στιανοὶ φθονήσαντες ἐξέβαλον αὐτὸ ἐκ τοῦ θύαγγελίου, διότι οὐκ ἐφώμεθα καὶ ποδὲν αὐ-
 τοῦ. καὶ μοι δοκεῖ, ὡς οὐ μὴ κρεῖσσεται ἡ ἀλήθεια. ἀκούσαντες τοῖνυν νομικῶς. τρεῖς εἰσὶ
 νομοθέται, οἱ διδόντες νόμους καὶ δολοποιούς. ὁ μωυσῆς, ὁ ἡκολούθησε τὸν γῆν τῶν ἑ-
 βραίων. ὁ χριστὸς, ὁ ἡκολούθησε πάντα τὰ ἔθνη, καὶ οἱ εἰς αὐτὸν πιστεύσαντες τὸ πλεον
 μέν. τῶν ἑβραίων. ἐπεὶ ἀπὸ τούτων οἱ μὴ πιστεύσαντες πολλῶν ἐλάττους εἰσὶν αὐτῶν. ὁ δὲ
 τῶν πιστεύσαντων, καὶ χριστὸν ὡς ἀντίμνητοι. καὶ ὁ μωαμεθ, ὁ ἡκολούθησε οἱ μουσουλμάνοι
 νομῶν. αὐτοῦ τούτων δὲ τῶν τριῶν ἐπὶ τὸς τρεῖς ὁ διδόντας καὶ δόντες νόμον οὐκ ἐστὶν. ἀλλ' ὁ μὲν
 μωυσῆς μεμαρτύρηται ἀπεσταλμένος εἶναι παρὰ θεοῦ ἐξ ἀρχῆς. ἐτι μὲν ἐν τῷ αἰγυπτίῳ,
 ἐποίησε σημεῖα καὶ τέρατα μεγάλα, καὶ ἐμάστιξε τὴν αἰγυπτίον, ἐπάξας ἐν αὐτῇ πληγὰς
 μεγάλας σφόδρα. καὶ ἐπληξε καὶ ἐθεράπευσε, καὶ προέλεγε τὰ γῆν ὡς προει-
 φήτης, ὅτι εἰ μὴ ἀπολύσεις τὸν λαόν τοῦ θεοῦ, ἀπόλυσον, εἰ δὲ αὐτὸ καὶ συμβήσονται
 σοὶ τε καὶ παντὶ τῷ λαῷ τῷ αἰγυπτίου. καὶ ἐπισχνοῦνται φεραῶ ποιῆσαι τὸ ῥῆμα κυ-
 ρίου, ἐθεράπευσε παρὰ τῷ μωυσῆϊ, ὡς ἐξουσίαν λαβόντες ἀπὸ θεοῦ. μετὰ δὲ ταῦτα
 ἐξέβαλεν ὁ μωυσῆς μετὰ βραχίονος ὑψηλοῦ, τὸ γῆν τῶν ἑβραίων ἐκ γῆς αἰγυπτίου, καὶ
 τῆς δουλείας φεραῶ. κατὰ δὲ τὴν φεραῶ, ἐποντίδιον ἐν τῇ ἐρυθρῇ θαλάσσῃ μετὰ
 πᾶσης τῆς στρατιᾶς αὐτοῦ παρὰ τῷ μωυσῆϊ, μετὰ δὲ τῷ τῷ πρὸς πᾶσι ἐν τῇ ὁρμῇ
 χριστῶ

Alcorin

χρόνους τρεσάρκοντα. ποιῶν θαύματα ἄπειρα. ἀλλὰ καὶ γινώπιον πάντων τῶν ἑβραίων
αὐτοῦ ὁ μωσῆς ἔβλεπε τὸ ὄρος σινᾶ. ἐπὶ τῶν ὄρων τῶν ἰουδαίων πρὸς αὐτὸν, ὅτι αὐτὸς αὐτὸς
εἰς τὸ ὄρος. καὶ γινώδι τὸ τῶν θεῶν θέλημα. ἡμεῖς γὰρ θεοῦ φωνῇ ἀκούομεν οὐ διωόμεθα, μή
ποτε τελευτήσωμεν. καὶ ὁ μὲν λαὸς ἔσπετο μακρόθεν τῶν ὄρων, πεσχυμωμένοι. Ἰσὺ θεῶ
μετὰ τῶν ὁρίων, τῶν λαλοῦντι μωσῆσι. ὁ δὲ μωσῆς ἀκούων ἐκ τῶν λόγων τοῦ θεοῦ, ἔλεγε τοῦτος
τοῖς ἑβραίοις, καὶ παρὰ τοῦτον τὸν λαλῶν ἐπληροῦτο. ἀλλ' οὐδέποτε ἐκίνησεν ἐκ τῆς τοιαύτης
ἐκκέντητος χρόνους ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀνδρὸς λόγου τοῦ θεοῦ. μωσῆς γὰρ ἔλαλει, καὶ ὁ θεὸς
ἀπεκρίθη φωνῇ, λέγει ἡ γραφή. μετὰ γοῦν τῶν πολλῶν μαρτυριῶν τε καὶ θαυμάτων,
ὅθεν δόκει τὸν νόμον τοῖς ἰουδαίοις, καὶ ἐδέξαντο τὸν νόμον, καὶ πεσχυμώσαν, καὶ παρέλα-
βον τὸν νόμον τῶν μωσῆος διδογῆναι νόμον, ὡς τοῦ θεοῦ νόμον. ἦλθεν ὁ χριστὸς, καὶ εἶχε τὰς
μαρτυρίας παρὰ πάντων τῶν προφητῶν. καὶ ὁ μὲν μωσῆς ἔλαβε τὴν μαρτυρίαν ὁ γὰρ
κοινοῦτος, τοσούτων καὶ γὰρ ἐν εἰσοχῇ ἐτῶν, ὅποτε προσηγορίᾳ παρὰ θεοῦ ὁμοῦ αὐτὸς
ἐκ τῆς ἰσραήλ δὲ αἰγύπτου. ὁ δὲ χριστὸς εἶχε τὰς μαρτυρίας ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, τῶς δὲ
πρὶν ἢ γέννησθαι αὐτόν. ἀπὸ γὰρ τοῦ ἀβραάμ ἤρξαντο ἀναφαίνεσθαι αἱ τῆς χριστοῦ μαρτυρί-
αι, καὶ ὡς γὰρ τοῖς ἐμπροσθεν ἀρρέκειται. γινώσκεις δὲ πάλιν ἐμαρτυρήθη τὴν παρὰ τῶ
θεοῦ καὶ πατρὸς μαρτυρίαν, μίαν, καὶ δι᾽ ἐκείνου δὲ καὶ θαύματα οὐκ ἔστιν ὅτι μωσῆς ἐκ
αἰγύπτου καὶ τῆς ὁδοῦ, καὶ ἀπὸ μεγάλα, καὶ ὑπερφύσιν, καὶ τοσούτων ἐκείνων μέγιστα, ὅθεν
διαφέρει ἀεὶ ἀπὸ τῆς δούλου. καὶ μετὰ τὰς πολλὰς ἐκείνας μαρτυρίας, καὶ τὰ ἄπειρα καὶ
ὑπερφύσιν θαύματα, ἐκ τῶν δὲ ἐδόθη ὁ τῶν δυνάμεων νόμος, καὶ πεσχυμώσαν καὶ ἡ-
σασάντο αὐτὸν πάντα τὰ ἔθνη, πᾶσι ἡ οἰκουμένη, καὶ ἐπίδοσαν εἰς τὸν χριστόν, τὸν δόν-
τα τὸν νόμον. ὁ δὲ μωσῆς οὐ τοσοῦτον λαβὼν τὰς μαρτυρίας, ἐδέξατο τὰς δόγματα
ταῖς ἀπὸ τοῦ θεοῦ, καὶ δὲ δόκει τὸν νόμον τοῖς μουσουλμανοῖς, πάντως οὐκ ἄλλοθεν, ἢ αὐ-
τὸς ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἔβλεπε τὸν μωσῆν παρὰ αὐτῶν. εἰς γὰρ πᾶσαν τὴν θείαν γραφὴν οὐκ ἀναφαί-
νεται ἡ πρὸς αὐτῶν μαρτυρία, ἀλλὰ τοσούτων. ὁ γὰρ μωσῆς οὕτως εἰρηκε πρὸς τοὺς χρισ-
τὸς τὸν τῶν ἑβραίων λαόν, ὅτι ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς προφητῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν
ὡς ἐμὲ. πᾶσι ψυχῇ ἡ πρὸς οὐκ ἀκούσεται τῆς προφητείας ἐκείνου, ὅθεν ὁλοκληρώθηκεν αὐτῶν. καὶ γὰρ
καὶ γὰρ τοῖς ἐμπροσθεν πρὸς τοῦτον ἐπομνησθῆναι, ἀλλ' οὐκ ὀκνήσωμεν πάλιν εἰπεῖν πρὸς αὐτόν. γὰρ
γὰρ Ἰσὺ ἐπεὶ τὸν προφήτην μωσῆσιν, ὅτι προφήτης ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ἐκ τῶν ἀδελ-
φῶν ἡμῶν, ἐδέξατο ὅτι ἐκ τῶν ἰουδαίων ἔστιν ὁ μέλλων ἐλθεῖν προφήτης, καὶ ἐκείνου ἀκού-
σονται. ἄλλοι δὲ ἐλθόντες οὐκ ἀπαδέξονται αὐτόν, ἀλλὰ καὶ μακρὰν πονομήνουν αὐ-
τόν. ὅθεν αὐτῶν. λέγει ὁ χριστὸς πρὸς ἰωάννου τῆς ὑοῦ (ἡ χαρίου, μαρτυρῶν αὐτόν προφήτην, καὶ
μέγιστον προφήτην, καὶ λέγων, ὅτι πάντες οἱ προφῆται ἕως ἰωάννου προεφήτευσαν, ἀπὸ
δὲ τῶν ἰωάννου ἡ βασιλεία τῶν θεῶν δυνάμειν ἐλπίεται. ὅθεν ὅπως ὁ μὲν μωσῆς παρήγγειλε τῶ
γὰρ τῶν ἑβραίων, ἵνα μόνον τὸν ἐκ τῶν γένων τῶν ἑβραίων ἐλθόντα προφήτην δέξονται,
ἄλλοι δὲ οὐδ' αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ προφῆται ἐκ τῶν γένων τῶν ἰουδαίων εἰσὶν. ὁ δὲ χρι-
στὸς πάλιν καὶ τῶν ὁρίων εἰρηκε, ὅτι πάντες οἱ προφῆται ἕως ἰωάννου, καὶ πλεον ἐχί. διὰ τὴν
ἐκείνου. ὁ μὲν ἔχων μαρτυρίαν πρὸς θεόν καὶ τῶν προφητῶν, καὶ αὐτῆς τῆς θείας γραφῆς, οὐκ ἔστι πρὸς
θεοῦ. ὁ μωσῆς ἀπὸ μὲν ἔχων τὴν ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς μαρτυρίαν, οὐκ ἔστι ἀπὸ τῆς ἑβραίων
παρὰ θεοῦ. οὐ μόνον δὲ τοῦτο εἰρηκε ὁ χριστὸς, τὸ πάντες οἱ προφῆται ἕως ἰωάννου, καὶ πε-
ραιοῦν οὐκ ἔχονται, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ σημείων γνωρίσματι. δὲ δὲ ὅθεν τοῖς πᾶσι, οὕτως εἰ-
, , πᾶν, πρὸς χετὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἱ τινὲς ὁρῶνται πρὸς ὑμᾶς γὰρ γινώσκουσιν
, , πρὸς αὐτῶν, ἐσώθη δὲ εἰς ἡμᾶς ἀρετῶν, ἀπὸ τῶν κατεπὶ αὐτῶν ὑπογνώσεσθαι αὐτοῦ.
σκεψόμεθα τοίνυν, τίς ἐστὶν ὁ κατὰ τὸν παρὰ τὸν μωσῆν διδογῆναι νόμον; καὶ τὴν
του ἀκριβῶς δὲ ἐταδῆναι, φανερωθήσεται ἡ ἀλήθεια. λέγει ὁ μωσῆς, ἐγὼ οὐκ
ἦλθον εἰς αὐτῶν δόξαν, ἀλλὰ διὰ σωφροσύνης καὶ φόβου. καὶ οἱ μὲν ἔσο-
κύναντο τῶν ἡμετέρων νόμων, ὅς ἐστι παρὰ θεοῦ, θανάτω ἀποδανέτωσαν, ἢ φόβου
διὰ τῶν. καὶ διὰ τῶν νόμων τῶν φόρων, μὲνέτωσαν γὰρ τῶν πᾶσι αὐτῶν. καὶ εἰ μὲν
οὐκ ἔστι τὸ δυνάμειον δίκαιον, καὶ ἅγιον, καὶ ὁρθόν, δίκαιως καὶ πρεπόντως ἐμελ-

λγσ

λογισθῆναι νομ
δικαίον καὶ ἅγιον
ἐλθόντων νομοθε
λαίον ὁρῶν
τὸ δυνάμειον
τῶν παλαιῶν
πάντα οὐδὲν
ρομ. ἀλλ' ὅμως
λο, ἀλλ' ἡ κατὰ
βασιλείαν
σιν, ἐπεὶ ὅτι
ὡς καὶ γὰρ τῶν
τῶν κατὰ τὴν
τὸ δὲ δόξαν
καὶ τῶν νομ
ἐπεὶ ἡ ψυχὴ
φρονεῖ καὶ
δελισαί καὶ
τῶν πρὸς
καὶ τῶν
ἐπεὶ ἡ ψυχὴ
σας οὐ ποῖ
καὶ τῶν
δραπνὸν αὐ
ἀρετῶν, κα
λέγει γὰρ, ὅ
ματρία οὐ μόν
αὐτῶν ὡς
ταῖς καὶ γὰρ
σιν τῶν αὐ
τὸ νεκρὸν σῶ
πλεον καὶ
αὐτῶν εἰς
νοῦς ἐπὶ
ὁ ταῦτα νομ
μετ' αὐτῶν
σεως αὐτῶν
λέγει, ἐφεστ
νομοθετῶν
ταῖς γὰρ τῶ
καλλῆς καὶ
θεοῦ, καὶ ὅ
μειν εἶναι,
λέγουσιν,
δυνάμειον
εὐερίων
δυνάμειον

λην ἐλθεῖν νομοθέτης, ὃς διδάξει τὴν ἀλήθειαν τοῖς ἀνθρώποις καὶ δικαιοσύνην, εἰ δὲ
 δικαιορὺν ἢ ἄγιον ᾤω, ἀτελεὲς δὲ ὅμως, καὶ οὕτω πάλιν τὸ αὐτὸ ᾤω δικαιορὺν καὶ πρῆπον, ἵνα
 ἐλθὼν νομοθέτης, ἀναπληρώσῃ τὸ ὑστέρημα τῆς ἀναγγελίας. ἐπεὶ δὲ ἄγιον ἢ δικαιορὺν καὶ τέ-
 λειον ἐὼς ὁρθὸν ἢ λέγει, ἢ ὁδὸν, μαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ μωαμέθ πρὸς αὐτὸν, ἐὼς ὁμολογῇ, ἢ λέγει, ὅτι
 τὸ ἀναγγέλιον ἀρᾷ θεὸς ὅτι διεδρομὸν, ἢ ἄγιον, ἢ πλῆρες, ἐὼς θυβίς, τίς χρεῖα ἐπὶ τὸν νομοθέ-
 τα, πάντως ὁδεμία, ἢ λοιπὸν ἀκαρεῖα ἢ ἀχρηστὸς ἢ μωαμέθ νομοθεσία. τὸ γὰρ ὁρθὸν ἢ
 πάντα οὐδὲν ὁρθότροπον, καὶ τὸ τελεῖς ὁδὸν τελεώτροπον, καὶ τὸ ἀληθὲς ὁδὸν ἀληθές, ἢ
 ρον, ἀλλ' ὅμως ὅδε τὰ σπέντες ἰδωμέν τί βούλονται τὰ τὸ νομοθετῆ ῥήματα. πάντως οὐδὲν ἄλ-
 λο, ἀλλ' ἢ κατὰ νόμους ἐάντων, ὅτι μακρὰν ποὺ εὐρίσκειται ἐπὶ γνέρας τῶν θαυμάτων,
 βουλόμην κερῖναι τὴν ἐαυτοῦ ἀδύναμιν, μὴ ποτε παρὰ τῶν ἀνθρώπων εὐρηματά γινω-
 σιν, εἴπην, ὅτι οὐκ ἔλθοι δ' οὐαὶ τὸν νόμον διὰ θαυμάτων, ἀλλὰ διὰ ξίφους καὶ σπάθης,
 ὃς καὶ ἐν ταῖς διαλέξεσιν νομοθετήσῃ, ἵνα μὴ διαλέγονται μετὰ τῶν χριστιανῶν οἱ τοῖ
 του μαθηταὶ καὶ διδάσχοι, πάντως οὐ δι' ἄλλο, ἢ ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ ἢ ἐκείνων ματαιότης,
 τὸ δὲ δ' οὐαὶ τὸν νόμον μετὰ ξίφους καὶ σπάθης, φόνους πάντως ἢ ἀρεπαγὰς διδίδασκει.
 καὶ τίς ἠκούσῃ τῶν ἀνθρώπων πειθῆσαι τινὰ βίαν; ἢ τίς ἐστι ψυχὴ καὶ τοῦ νοῦ ὅτι, καὶ
 ἐπεὶ ἢ ψυχὴ καὶ ὁ νοῦς πρᾶγμα ὅστις ἀδούλωτον, πῶς ὁ πειθόμενος αὐτὰ θεὸς ἐλδύει, περ-
 ψεῖ μελλε νομοθέτῃ βιάσαι αὐτὰ, ὡς περὶ ὡπλιδόμην τὸ δόρυ αὐτοῦ; ἢ γὰρ τίς
 θελήσει καὶ πειθῆσαι, καὶ τῇ ἐλδύει ἐπὶ ψυχῆς, καὶ τῇ γνώσει αὐτῆς γίνεται, ἄλλο-
 τρώπως δὲ οὐδ' αὖτε. τὸ γὰρ σῶμα δ' οὐλύτῃ καὶ δεσμεύτῃ, καὶ ἐστὶν ὅτε καὶ τὰ μὴ θέ-
 λοντα πρᾶττει, ὡς δὲ ἐπὶ ψυχῆς οὐχ' οὕτως, ἀλλὰ θελήσει, καὶ κρίσει, καὶ γνώσει, καὶ πει-
 θῆσει, καὶ τῶν πειθόμενων αὐτῷ γὰρ κρίσει καὶ ἀληθείᾳ ἐστὶν ὁ θεός, καὶ δι' ἐκείνου γὰρ
 ὅστις οὐδὲ γὰρ βλέπει εἰς πρόσωπον, ἀλλ' εἰς καρδίαν. καὶ ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα νόμω φύ-
 σεις οὐ ποιούσι, ταῦτα ὁ μωαμέθ νομοθετεῖ. τίς γὰρ εἶδε λέοντα λέοντα φάγειν, ἢ ἀρ-
 κην ἀρκῆν, ἢ πᾶρα λαλὴν πᾶρα λαλὴν; οὐτὸ δὲ ἀναφανδὸν διδίδασκει, φονδύειν τὸν
 ἀνθρώπου ἀνθρώπου, καὶ τίς μάταιος, ὅστις μελλε διέξειναι ὅτι ἐστὶν ἀρᾷ θεοῦ; οὐδὲ γὰρ
 ἀρεπαγὰς, καὶ φόνους διδίδασκει θεός. πῶς ἢ τούτοις, ὅτι καὶ κακία κακίας ἀλλὰ σέεται;
 λέγει γὰρ, ὅτι ἢ ἀποθανέντασιν, ἢ φόνους διδίδωκεν, καὶ ἀλλὰ σέεται φόνος. φιλολογῶ
 ματία, οὐ μόνον δὲ μέχρι τούτου ἢ κακία ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ πᾶρα τῶν πειθόμενων, τί γὰρ τῆς ποι-
 αότητος ὡμοτύτης καὶ μιανθρωπίας χεῖρον γήρουτ' αὐ, ὥστε φονδύειν μηδ' ἐν ἡλικιότη-
 τας, καὶ γὰρ ὁπόταν ἀπέλθωσι μουσουλμανοὶ πρὸς πόλεμον, καὶ ἐν τῷ πολέμῳ πέ-
 σῃ τις ὅδε αὐτῶν, οὐ λογίζονται ἐαυτοὺς ἀφίους μέμφεως, ὡς αἰτίους τοῦ πολέμου, ἀλλ' ὡς
 τὸ νεκρὸν σῶμα τοῦ πεπληκότος σφάττουσι ζῶντας ὅσους αὐ διωκθῇ ἐκαστος, καὶ ὅσοι
 πλείους κτείνει, τοῦτον ὠφέλειαν λογίζεται ἐπὶ τῷ τεθνεῶτι ψυχῆς. εἰ δ' ἴσως οὐκ ἔχει
 αὐτοὺς εἰς ὅθουσίαν αὐτὸν ὁ βουλόμην βοηθῆσαι τῇ τῷ τεθνεῶτι ψυχῇ, ὅθουσι τῇ χριστι-
 ανότητι εἰσὶν εὐροὶ, καὶ ἢ ἐπάνω τῇ νεκροῦ σώματι σφάττει αὐτοὺς, ἢ ὡς τῷ τάφῳ αὐτοῦ, ἢ
 ὁ ταῦτα νομοθετῶν, πῶς ἀρᾷ θεὸς ἐπὶ νομοθετεῖ, ὅτι ὁ δ' οὐκ ἐπὶ τὴν πόρνην μίσθωμα, ἢ νομιμῆς
 μετ' αὐτῆς, οὐχ' ἀμαρτάνει. καὶ ὁ βιασάμενος παρὰ νόμον ἀμαρτάνει, ὁ δὲ μετὰ τῇ θελή-
 σεις αὐτῆς νομιμῆς μετ' αὐτῆς οὐχ' ἀμαρτάνει. καὶ ἐὰν αἰματωτῆς τις λάβῃ ἐν πο-
 λέμῳ, ἢ ἐστὶν αὐτῷ ποιῆν ἐπ' αὐταῖς ὁ βόλες ἀκαλύτως. ὁ γὰρ πορνείας ἢ πρῆπον φθορίας
 νομοθετῶν, πῶς ἀρᾷ θεός; ἢ τὸ δὴ χεῖρισον, ὅτι αὐτὸς ἢ τὴν ἀρᾷ οὐχὶ τὸν θεὸν πατήσαν-
 τας ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι, μετὰ τὴν γνῶσιν ἀρεβίωσιν αὐτῶν, λουτρὰ καὶ οἶκους πόδι,
 καλλῆς καὶ γυναικας παρὰ νόμους ὅτι πολλὰς ὑποχρεῖται διδοῖναι ἐν ἐκείνῳ παρὰ
 θεοῦ, καὶ ὅπρ' οἱ τῶν ἐδ' ὡς λατρεῖν ἐλλήνων ὀνομαζόμενοι θεολόγοι οὐκ εἴπον, οὐδὲ γὰρ
 μίαν εἶναι, ταῦτα ὁ μωαμέθ ἀνακακαλυμμένῳ τῷ πρῶτῳ νομοθετεῖ. ἐκείνοι γὰρ οὕτω
 λέγουσιν, ὅτι οἱ μὲν καλῶς γινώσκοντες βίωσαν τὸν, ἐπ' αὐτὸν ἀποθάνουσι καὶ κατὰ τὸν
 ἀνθρώπου αἰ ψυχὰς ἀπὸ τῶν σωμάτων, εἰς αὐτὸν θεοὺς ἀπέρχονται, καὶ μετὰ τῶν θεῶν
 εὐρίσκονται εἰς τὰς τῶν μακάρων νήους, ἐπ' αὐτὸν σωματάλλωνται. τὸ δὲ κακῶς γινώσκοντες
 βιωσάντων, ἢ ἀκατέργων, ἢ μεμολυσμένων ἀπελθόντων, αἱ τούτων ψυχὰς εἰς φοβώσιν

Alcoran

καὶ σὺ θένοντες ἀπὲρ χοντα τόπους, καὶ εἰς τὸν ποταμὸν τὸν πυριφλεγέδοντα, καὶ οἱ μὲν
ἐδωλολάτρου ἐλλυδὸν λέγουσι ταῦτα, ὁ δὲ μωαμμεθ πῶς ὀνομάζει ἐαυτὸν ὁρδοδόξον, καὶ
πλησίον τοῦ θεοῦ ἐν εἰρηκόμῳ; λέγει καὶ νομοθετεῖ τοιαῦτα ἀτοπήματα αἰχρὰ, οὐκ ἔχει
ἐν δυνάμει ὅλως, ὅτι ταῦτα πάντα ὁργῆς καὶ ἀρροφῆς ὄργα, καὶ ἐν ἀμαρτίας ἀρριλέσ-
ματι εἰσὶ. πῶς γὰρ ἐν παραβάσει καὶ ἀμαρτίας ἢ ἀδίαμ, τοῦ λουτρὰ; τοῦ ὅλως οἰκῆμα
τα; τοῦ αἰ πολλὰ μωαμμεθ; ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀμαρτίαν καὶ τὴν κατάραν ἐπαυέση τὸ σῶ-
μα ὡσπερ θηρίον καὶ ἐν ψυχῇ. καὶ μὴ ἐχούσης καὶ ὁλικῶς τὴν ἑαυτοῦ ἐπίσκεψιν, ἔχουσε
τὸ σῶμα, καὶ κατέπαυσε τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν μεγάλων αὐτῆς, καὶ κατὰ γὰρ
εἰς τὰς παραλόγους καὶ ματαιὰς σωματικὰς ἀνθυμίας καὶ ἡδονὰς, καὶ οἱ ὡσπερ ἀνδρά-
ποδον, οὕτω κατεδουλώθη ἡ ψυχὴ εἰς τὰς σωματικὰς ὁρεῖς. εἰ γοῦν μετὰ τῆς νεκρῶν
ἀνδραποδισμῶν, οὐδὲν μέλλουσιν εὐρεῖν οἱ καὶ τὴν ἀρροφὴν τοῦ θεοῦ πολιτοδυσάμνοι ἀνδρά-
ποι τὴν μακαρίαν ἐκείνην ζωὴν, ἢ ὁ πτωχὸς ἀδίαμ εἶχε πῶς ἐν παραβάσει, καὶ ἀπώ-
λῳ, ἀλλὰ πάλιν τὴν αὐτὴν ζωὴν μέλλουσιν εὐρεῖν, ἢ εἶχε μετὰ τὴν κατάραν, ἐν αἰ τοῖς
ἀνδράποδοις ἐκείνοις. καὶ τὸ δὲ ἡ χείριστον, ὅτι οὐδὲ μέγιστον ἐκείνης καὶ ἐπαρὰ
τοῦ ζῶντος ἐστὶν ἢ τῶν μωαμμεθ παραλογίαν, ἢ ὁ ἡδονὴν ἐπαγγέλλεται ὁ θεὸς δώσειν τοῖς δικαί-
οις, ἀλλὰ πολλὰ τῶν χείρων διαφείρουσιν καὶ αἰχρὰ. ὁ γὰρ ἀδίαμ μετὰ τὴν παραβάσειν
καὶ τὴν κατάραν, καὶ τὴν ἡδονὴν τὴν ἀπὸ τῆς παραδόσεως, ἐγὼ τὴν εὐαν, ἀλλὰ καὶ ὅσοι
εἶναι τὴν τεκνογονίαν, καὶ ἐτεκνοποίησε, πῶς δὲ ἐν παραβάσει ἀγγελικῶς ἔβρω, ὅμως καὶ
ὁ ἀδίαμ εἰσὶν ἐγὼ τὴν εὐαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς μία καὶ μόνη εὐρίσκει μωαμμεθ, καὶ οὐ πολλὰ.
οὕτω γὰρ ἐν ἀρροφῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς καὶ πολλὰ θήλειαν, οὕτω πολλὰ ἀρροφὰ καὶ ἐν θῆλειαν,
ἀλλὰ ἐν ἀρροφῇ τὸν ἀδίαμ, καὶ ἐν θῆλειαν τὴν εὐαν. πληρωθὲν γὰρ δὲ τὸ γένος τῶν ἀνδρά-
πων, καὶ πρὸς τὸ εἰς ἀσελγείας καὶ ἀδελφίας πράξεις, ἐβαρύνθη ὁ θεός, καὶ ὡργίσθη κατὰ
αὐτῶν, ὡς ὁ μακάριος μωαμμεθ γράφων εὐρίσκειται ἐν τῇ παλαιᾷ, ὅτι ἐπὶ τοῦ θεοῦ, οὐ μὴ
καταμένει τὸ πνύμα μου ἐπὶ αὐτῶν, εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας. καὶ οὐ δὲ οἱ οὐ τοῦ θεοῦ λό-
γος, διότι ἐχουσι σάρκας. πῶς γὰρ; καὶ γὰρ καὶ μετὰ τὴν παραβάσειν ἔλαβον ὁ ἀνδρά-
ποδ τὴν παχυτόραν καὶ θνητὴν σάρκα, ἀλλὰ οὐκ ἀπεβάλλει τὸ παρὰ τοῦ θεοῦ πλάσθαι
σῶμα τῶν ἀδίαμ. καὶ γὰρ πάντα τὰ παρὰ τοῦ θεοῦ γεγονότα, καὶ ἀλίστα. ἀλλὰ εἰς ὅσοι
ἐρηκν ὁ θεὸς τὸ, οὐ μὴ καταμένει τὸ πνύμα μου ἐπὶ αὐτῶν, εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας, ὡς δὲ
θνητὸν ὅλως σαρκενὸν γεγονότα, παντελῶς γήινους, οὐκ ἔχοντας τὴν πρέπουσαν μνήμην
τῆς ἀγαθῆς, καὶ εἰς ἀσελγείας ἐμπίπτουσιν. τότε λέγει τῶν νῶε ὁ θεός, ὅτι σὲ εὐρηκα δίκαιον
ἐν τῇ αἰνῇ τῇ γῆρα, ποίησον κιβωτὸν μετὰ ξύλων τοιαύτων καὶ τοιαύτων. καὶ ἐποίησε ὡς
τὴν κιβωτὸν καὶ τὸ ξύλον κυρίου. καὶ εἰσῆλθε νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν, καὶ οἱ τρεῖς υἱοὶ αὐτοῦ,
σάμ, ἡάμ, ἰάφ. καὶ εἰσῆλθε ἡ γυνὴ τῆς νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν, καὶ αἱ τρεῖς γυναῖκες τῶν υἱῶν
νῶε. ὁρᾷς πῶς ὁ νῶε μὲν ἐμαρτυρήθη παρὰ τοῦ θεοῦ δίκαιος, ὁ ἔχωρ τὴν μίαν γυναῖκα;
ἀλλὰ δὲ καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἀνὰ μίαν καὶ μόνην γυναῖκα ἔχωρ ἕνα, ἐσώθησαν ἀπὸ τοῦ ὁρ-
γῆς τοῦ θεοῦ. ἄπαν δὲ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἀπέθανον ὑπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ τῶν υἱῶν
τῶν πάντων καὶ τῶν πάντων ἀνθρώπων ὅσοι διδάσκει, ὅτι μίαν καὶ μόνην γυναῖκα ἐστὶν ἀπὸ τοῦ
καίου ἔχειν τὸν ἀνθρώπον, καὶ γὰρ καὶ μόνον ἀνδρὰ τὴν γυναῖκα. ἀλλὰ καὶ ὅσοι μετὰ τὴν
κατάραν ἐγὼ εἶπα τὴν τεκνογονίαν, ὡς εἴρηται. ὁ δὲ μωαμμεθ διδάσκει ἀναφανδόν,
ὅτι ἡ παρὰ τοῦ θεοῦ τοῖς δικαίοις ἀνταπόδοσις, λουτρὰ καὶ γυναῖκες πολλὰ ἐν ἑκάστῳ, καὶ
οἱ οἱ πόδικαλεις. ὁ γοῦν ταῦτα νομοθετεῖ, πῶς ἀπὸ τοῦ θεοῦ; μακάριος δὲ ὁ ταῦτα παρὰ τοῦ
θεοῦ καὶ πισθῶν, ὅτι τὸ γεγονός διὲ ὁργῇ τῶν ἀμαρτωλῶν, πολλὰ πλάσσειται ἐν τῇ
καρδίᾳ τοῦ μωαμμεθ τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἀγίοις καὶ δικαίοις. καὶ πρόσθεν τῆς
γεγονότα. λέγει ὁ μωαμμεθ, καὶ εἰσῆλθε νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ ἡ γυνὴ αὐ-
τοῦ, καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν αὐτοῦ. εἰτα λέγει, καὶ εἰσῆλθε νῶε ἐκ τῆς κιβωτοῦ καὶ ἡ γυνὴ
αὐτοῦ καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν αὐτοῦ. καὶ εἰς τὴν γῆν ἐξέλθου, εἰσῆλ-
θε νῶε καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν αὐτοῦ. εἰς δὲ τὴν γῆν ἐξέλ-
θουσιν οὐχ οὕτως, ἀλλὰ εἰσῆλθε νῶε καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν
αὐτοῦ

αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ
γυναῖκα δὲ τὴν
ἐστὶν ἡ γυνὴ αὐ-
τοῦ πνύματι
καὶ ἡ γυνὴ αὐ-
τοῦ αὐτοῦ
μωαμμεθ αὐτῶν
ἐκαστος αὐτῶν
ἀλλὰ καὶ αὐτῶν
ὡν μου, καὶ σὺ
τοῦ καὶ τὴν μου
εἰς σάρκα μία
μία ὁ γὰρ ἀδίαμ
ἀλλὰ εἰς τὴν
ὁ νομοθετῶν
καὶ ὅσοι περὶ
τῶν παλαιῶν
ρῶν τὸν τὸ νό-
τον τὸ σφραγισ-
μὲν τῶν
δικαίων ἀγίων
καὶ ὁ ἀδίαμ
τῶν αὐτῶν, καὶ
πῶς ἐμπίπτουσιν
τὸν τὸ πᾶν
τοῦ, ὅταν ἡ καὶ
πῶς καὶ ἡ
ἀποσπῶνται
μὲν τῶν αὐτῶν
ὅσοι οἱ μὲν
καὶ ὁ ἀδίαμ
πῶς, καὶ ὁ μωαμ-
μεθ πολὺ
τῶν που πα-
καὶ γυναῖκα
καὶ αὐτῶν
λάβωσι καὶ
σπῶνται καὶ
σπῶν καὶ πᾶν
τοῦ παρὰ
κρίν καὶ πᾶν
τῶν ἀγίων μὲν
μὲν ὡς καὶ
πολλὰ, ὅσοι
γυνὴ μία, ἐ-
πιδείκνται δι-
τῶν διοδισ-
γυνῶν, εἰς δι-

αὐτοῖς μετ' αὐτοῖς πάντως ἐδὲ ἐτόρον δηλοῦν τὸν λόγον, ἢ ὅτι καὶ καὶ μίαν καὶ μόνον
 γυναικα δὲν ἀπὸ δικαίου ἔχειν τὸν ἀνδρωπομ. ἀλλ' ἐστὶν ὅτι καὶ αὐτῆς ἀπέχεσθαι, πρὶν πομ
 δὲν. γὰρ ἔξω ἐπείμ, ὅτι ἐσθλὸς εἰς τὴν κίβωτον, καὶ εἰ ἡοὶ αὐτοῖς, ἐδείξε ἑὸς ἑὸς αὐτοῖς,
 οἷον τι διατείχισμα χωρίζον τὸν νῶε ἀπὸ τῆς γυναικὸς αὐτοῖς. γὰρ δὲ ἔξω ἐπείμ, ὅτι ἐσθλὸς νῶε
 καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῖς, ἐδείξε γὰρ ὅτι ἀπὸ τῆς νῦν δὲ γὰρ δὲ τὸ κωλύον ἐν ὅσῳ καὶ τῇ ἑαυτοῖς γυναικί. ὁ
 δ' αὐτὸς λόγος δὲ καὶ πάλιν τῶν ἡμῶν αὐτοῖς, καὶ τῶν γυναικῶν αὐτῶν. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ
 μωυσῆς ἂν τὸν ὅρον τὸν σινεὶ ἀνερχόμενον, οὐτως σὶ φησὶ τοῖς ἰουδαίοις, ἀγνίστηκε ἑαυτοῦ
 ἑκαστος ἑὸς τρίτης ἡμέρας, πλυναντοὶ τὰ ἱμάτια ὑμῶν, καὶ γυναικὸς μὴ ἀφῆκε. οὐ μὲν
 ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἀδίαμ τὴν εὐαν διασάμην, οὐτως ἐρεκεν, αὐτὴ δὲν ὁσοῦν ἐκ τῶν ὁσέ-
 ων μου, καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς μου. ἐνεκεν τούτου κατελείπει ἀνδρωπομ τὸν πατέρα αὐ-
 τοῖς, καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῖς, καὶ ἕνεται οἱ δύο
 εἰς σάρκα μίαν. καὶ προσκομῶν ὅπως μετὰ τὴν ἐφαμάρτου καὶ τὸ δύναντον κίεκτηται ἡ πολυγα-
 μίαι. ὁ γὰρ ἀδίαμ οὐκ ἐπὶ γὰρ, ὅτι ἕνεται πολλὰ αἰ γυναικες μετὰ τὴν ἀνδρὸς εἰς σάρκα μίαν,
 ἀλλὰ δύο, τουτέστιν ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ θύγατη γυνή. μία δὲ καὶ πολλὰ οὐ ταυτόν. εἰ δ' ἴσως καὶ
 ὁ νομοθέτης μωσῆς ἐνέδωκε τοῖς ἰουδαίοις ἔχειν γυναικας, συγκαταβάσας ἐνε-
 κεन ὅσον πεποίνηκεν. ὡσαύτως καὶ ὡς τῇ τῶν ζώων θυσίας, ἵνα τῇ μιᾶς ἀπαλλάξῃ αὐτοῦς
 τῶν πατέρων μιαιφονίας. ὁ δὲ χριστὸς ἐλθὼν, ὡσαύτως ἐκώλυσε τὴν τῶν ζώων θυσίαν πλη-
 ρῶν τὸν νόμον σινοπομ, οὕτως καὶ τὴν πολυγαμίαν ἐκώλυσε. ὁ δὲ μωυσεὶς οὐ τοσοῦτον
 τὸ σωφροσύνης ἀκροασίαν νομοθέτηκεν, μὴ μόνον γὰρ ἔξω παρόντι αἰῶνι, ἀλλὰ καὶ γὰρ
 μέλλοντι ταῦτα παρὰ θεοῦ πολλὰ πλάσια δυνάμει διατάξας. καὶ ἐστὶν ἰδὲν γὰρ αὐτῶν τὸ τοῦ
 διαβόλου λόγιον, τὸ φάσκειν, ὅτι ἐπαινεῖται ὁ ἀμαρτωλὸς γὰρ ταῖς ὑποθυμίαις τῆς ψυχῆς αὐτοῦ.
 καὶ ὁ ἀδικῶν γὰρ δυνάμειται, τουτέστιν ἐπαινεῖται, καὶ ἐγνωμιάζειται παρὰ τῶν κολληκόνων
 τῶν αὐτῶν, καὶ ὁρεθίζοντων αὐτοῖς τὴν κακίαν, καὶ μὴ δὲ αἰδοῖσιν τὴν νόμον γοῶν δὲ σιω-
 πῆς ἐμποιοῦσαι ἀνεχομένους. διὸ καὶ αὐτὰς τὸν τοιοῦτον εὐρίσκειται. τὸ γὰρ μὴ δὲ αἰδοῖ-
 σιν τὸν πατέρα ἔχον, διεραπίαν οὐτε ζήτη, οὐτε πρὸς τίται. καὶ ὅσον δὲ τὸ πάντων διενότα
 τὸν, ὅταν ἡ κακία ἐπαινεῖται, καὶ μὴ δὲ κακία εἶναι νομίζηται. ὁ γὰρ διηλωθεὶς μωυσεὶς τὰ
 πρὸς χάριν καὶ τὸν τῶν ἀνδρῶν ἐσπούδασε καὶ ἐβίβασεν, ἵνα δὲ τῇ ἡδονῇ ὑπὸ
 ἀπάσῃ τὸ πλῆθος τῶν ἀφρόνων, ἐτι πάλιν τῶν ἀνδρῶν μόνον μέλει τῶν θεῶν, ὡς πλάσ-
 ματόντων αὐτοῖς, πάλιν δὲ τῶν γυναικῶν οὐδ' αὖτως, δὲ τὸ μὴ εἶναι αὐτὰς πλάσμα θεοῦ. καὶ δὲ
 ὅσον οἱ μὲν ἀνδρῶν μέλλουσι ἐκλαβεῖν τῶν πατέρων τὸν πατέρα τὸν πατέρα τῶν ἀγαθῶν, αἱ γὰρ γυναι-
 κες δὲ δολόως, ἢ ἐπὶ μία φύσις δὲν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, καὶ εἰς ἀνδρωπομ δὲ πᾶς ἀνδρῶν
 πομ, καὶ ὁμοίως μέλλουσι κριθῶναι οἱ πάντες, καὶ ὁμοίως μέλλουσι ἐκλαβεῖν, οἱ μὲν κα-
 λῶς πολιτεύσασθαι ἀγαθὰ, οἱ δὲ κακῶς ὀργίλῳ θεῷ καὶ ἀκροφίῳ καὶ νόλασιν, πάν-
 τως πονοῦν πονοῦν πονοῦν, ὅτι πάντες ἀνδρωπομ ὁμοίως μέλλουσι κριθῶναι ἀνδρῶν τῇ
 καὶ γυναικῶν. ἐπὶ καὶ μία καὶ ἡ αὐτὴ φύσις δὲ, καὶ ὁμοίως μέλλουσι ἐκλαβεῖν, ὡς ἐ-
 κας αὐτῶν ἐπράξε κακὰ τε καὶ ἀγαθὰ. καὶ λοιπὸν, τὸ αὐτὸ δίκαιον δὲ καὶ πρὶν πομ, ἵνα
 λάβωσι καὶ αἱ γυναικὲς ὁποῦ οἱ ἀνδρῶν. καὶ ὡσαύτως δίδονται πρὸς ἑὸς καλῶς πολιτεύ-
 σαμένους γὰρ ἐκαστὴν πολλὰ γυναικες ἀντιμιδίας, καὶ ὡς ὁ μωυσεὶς νομοθετεῖ, διδόντων
 σαρ καὶ πρὸς τὰς καλῶς πολιτεύσασθαι γυναικες μίαν ἐκαστὴν πολλοὶ ἀνδρῶν. εἰ δ' ὡς ἀ-
 πομ παρὰ σιῶ πησιν αὐτῶν, τὴν αὐτὴν γυναικα καὶ κρίσιν ἐπὶ πησιν, ἵνα ἀναλογίσῃται καὶ
 κρίνῃ καὶ πάλιν τῶν ἀνδρῶν. ἐτι οἱ πολλοὶ ἀνδρῶν οἱ δ' οὐκ ὁδοῦνται μίαν γυναικα, ὡς ἀπο-
 χῆς ἄξιοι μέλλουσι διδόντων δὲ τὸ καλῶς αὐτοῖς πολιτεύσασθαι, ἢ ὡς κατεδίκηκεν. καὶ εἰ
 μὲν ὡς καλῶς αὐτοῖς πολιτεύσασθαι, διατί οὐκ ἐδόθηκα αὐτοῖς γὰρ ἐκαστὴν γυναικα
 πολλὰ, ὅτι ἐργασίας χάριν καὶ ἀντιμιδίας, ὡς λέγετε, ἀλλὰ μάλλον τοῖς πολλοῖς ἀνδράσι
 γυνὴ μία. εἰ δ' ὡς κατεκρίθης, καὶ μὲν αἱ τοιαῦται ἐνεργεσίαι ἀποδοχῆς καὶ ἀγαθῆς ἀν-
 τιμιδίας δόμαται εἰσὶν, ὡς ὁ μωυσεὶς διαγορεύει. τὸ αὐτὸ καὶ ἂν τῶν πολλῶν γυναικῶν
 τῶν διοδοῦσιν γὰρ ἀνδρῶν, εἰ μὲν ὡς κατεδίκηκεν ἄξιαι, πῶς δ' ἰδόνται πρὸς αὐτὰς ἐνε-
 ργεσίαι; εἰ δ' ἀποδοχῆς ἄξιαι, διατί δίδονται αἱ πολλὰ γὰρ ἀνδρῶν, καὶ τί τῇ τοιαύτης συγ-
 γήσεως

κακὸς ὑποδύμεθα ἔξέβαλε τινὰ λέξιν ἀπὸ τοῦ ἀγαθίου, ὃ ἐτόρθε ἅπας κόσμος ἀκούων
 θήσαντες ἐμελλε ἱερὸν ἔργον ἀποπλήσαι· πάντως οὐχί. ἀπὸ γοῦν τούτου ἀναφαίνεται, ὅτι οὐκ
 ἦν καταγεγραμμένον τὸ ἑμῶν μεθ' ὄνομα ἐν τῷ ἀγαθίῳ. ἔτι, εἴ ποτε εὐρίσκῃς τὸ τοῦ
 μεθ' ὄνομα ἐν τῷ ἀγαθίῳ, ἢ ὡς καλὸν ἐμελλε μαρτυρῆσαι ὁ χριστὸς ἐκείνου, ἢ ὡς κα-
 κόν. καὶ εἰ μὴ ὡς καλόν, ἐμελλοι ἐκδεδόσθαι πάντες οἱ βασιλεῖς τῇ γῆς, πάντες οἱ τοπάρ-
 χαι, πάντες οἱ χριστιανοί, τὸν πατέρα τοῦ χριστοῦ μαρτυρησύντα, ἵνα λάβωσι τὴν ἀπὸ τούτου
 ὠφέλειαν. εἰ δ' ὡς κακόν, πάλιν ἐμελλοι ἔχειν τὰ ἐκείνου γνωρίσματα, καὶ φυλάττειν δὲ
 αὐτῷ, ἵνα μὴ βλαβῶσι. ἔτι ὡς ἐκδοτέον τοῦ καλόν, εἴτε ὡς ἀκρετέον τοῦ κακόν,
 οὐδ' ἐν ἐμελλοι ἐκβαλεῖν ἅπας ὁ κόσμος ἐκ τοῦ ἀγαθίου τὸ ἑμῶν μεθ' ὄνομα. καὶ ἀπὸ
 τούτου ἀναφαίνεται, ὅτι οὐκ ἦν γεγραμμένον ἐν τῷ ἀγαθίῳ τὸ τοῦτον ὄνομα. ἔτι οὐ-
 δείς ὅστις ὁ φθονῶν ἐτόρθε, πρὶν γήρηνσεως αὐτοῦ. τίς γοῦν ἐμελλε φθονῆσαι τῷ μεθ' ὄνομα
 πρὶν αὐτοῦ γήρηνσεως; πάντως οὐδείς. εἰ δ' ἴσως ἐφθονῆσαι αὐτῷ τις μετὰ τὴν αὐτοῦ
 γήρηνσιν, πῶς ἐμελλοι ἀκούσθαι ἅπας ὁ κόσμος τῷ πῶς τὸν μεθ' ὄνομα ἐφθονῶν;
 καὶ τίς παρὰ φθονῶν οὕτως, ὥστε μὴ λογίζεσθαι ὅτι ἀδύνατον; καὶ ἀπὸ τούτου ἀναφαίνεται,
 ὅτι οὐκ ἦν καταγεγραμμένον τὸ ἑμῶν μεθ' ὄνομα ἐν τῷ ἀγαθίῳ. ἔτι, εἰ μὴ ἔλεγον
 οἱ ἰσχυροὶ, ὅτι μόνον ἐν τῷ ἀγαθίῳ εὐρίσκῃς γεγραμμένον τὸ ἑμῶν μεθ' ὄνομα,
 καὶ ἔξέβαλον αὐτὸ οἱ χριστιανοί, καὶ οὕτως ἀρκετοὶ εἰσιν αἱ ἀποδείξεις, ὡς λέγομεν, ἵνα φα-
 νῇ τὸ ἀληθές, ὅτι οὐδ' ἐν λέγουσιν ἀληθεύειν. ἐπεὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι ἐν τῷ παλαιῷ τῷ συγ-
 γραφῇ παρὰ τοῦ μεθ' ὄνομα εὐρίσκῃς γεγραμμένον, πῶς ἔξέβαλον αὐτὸ ἐκ τοῦ παλαιοῦ
 οἱ ἑβραῖοι; οὐδὲ γὰρ εὐρίσκεται ἐκείσε ὅλως ἔχον σημεῖον πορὶ τοῦ μεθ' ὄνομα. καὶ ἰδού ὡς
 οἱ μουσουλμάνοι λέγουσιν, φθονῶντες οἱ χριστιανοί, ἔξέβαλον τὸ ὄνομα ἐκείνου. οἱ δὲ ἑ-
 βραῖοι διακρίνουν καὶ τοι γὰρ εἰς τὴν πόλιν τομῶν, καὶ εἰς ἄλλα τινὰ, εἰς τρυφάς, φημί, ἔτι
 ἔτι εἰς εἰς συμφωνοῦσιν οἱ μουσουλμάνοι μετὰ τῶν ἑβραίων. ἰδού γοῦν καὶ ἀπὸ τούτου ἀνα-
 φαίνεται, ὅτι ὅτε ἐν τῷ παλαιῷ τῷ μεθ' ὄνομα εὐρίσκῃς τὸ ἑμῶν μεθ' ὄνομα, οὐτὶ ἐν τῷ
 ἀγαθίῳ. καὶ ταῦτα μὴ οὕτως. ἵκανα γὰρ εἰσιν, ἵνα καὶ τὸν πάντη ἀγνώμονα ἀγάγῃ
 εἰς τὴν τῇ ἀληθείᾳ γνώσιν. σὺν πάνσι δὲ τοῖς ἄλλοις κατηγοροῦμεθα ὅτι παρὰ τῶν
 μουσουλμάνων, ὅτι ἀδεήσαντο δὲ ἡμεῖς τὸν παρὰ τοῦ μεθ' ὄνομα διορθῶν νόμον, εἰ μὴ ἀξίως
 κατηγορίας. καὶ ἡμεῖς οἱ κατηγοροίμεθα ἀξίως, κατηγοροῦμεθα ὅτι μουσουλμάνους πολλῶν ἐ-
 παίνων ὄντας ἀξίους, εἴτε γοῦν ἀξίως ἐπαίνων εὐρίσκονται οἱ μουσουλμάνοι, εἴτε καὶ μὴ,
 ἀπὸ μέρους πορὶ ἐκείνων ἵκανα ἐν τοῖς ἐμπεδοῦν ἀρκετέα. φέρε γοῦν σκεψώμεθα
 καὶ πορὶ ἡμῶν αὐτῶν. ἄρα κατελύθη παρ' ἡμῶν ὁ τοῦ μεθ' ὄνομα νόμος, μᾶλλον δὲ παρὰ τοῦ
 ἀγαθίου, ἢ σιωπῇ. καὶ τὸ τοῦ νόμου ἀδυνάτου καὶ ἀδύνατον τὸ ἀγαθίον ἀνεπληρώσει.
 πῶς γὰρ λόγος, πῶς γὰρ ἡ ἀρετή, πῶς γὰρ ἀρετὴ μετὰ σιωπῆς λέγεται, καὶ ἡ ἀρετή, καὶ
 πῶς γὰρ ἀρετὴ, καὶ ὡς παρὰ τὸν κατὰ νόμον νόμον, οὕτως πάντως λόγου καὶ ἀρετῆς
 καὶ ἀρετῆς παρὰ τὸν νόμον, ὅπως ἐπείδη ἐν τῷ παρὰ τὸν νόμον, καὶ παρὰ τὸν νόμον
 τοῦ νόμου, καὶ παρὰ τὸν νόμον καὶ τοῦ νόμου ἐξ ὁρίων γέγονε. καὶ λαβὼν τὴν ἀπὸ τοῦ θεοῦ κα-
 τὰ νόμον καὶ κατὰ δίκην, πάλιν κατεδιδόθη ἀποστραφῶν εἰς τὴν γῆν, ὅς τις ἐπλάσθη.
 καὶ γέγονεν οὕτως. θάνατον γὰρ ἐκλήρωσεν, καὶ ἀποθανόν κατέχευε εἰς τὸν αἶμα. ἀλ-
 λὰ καὶ παρὰ τοῦ διαβόλου, καὶ ἀπὸν δὲ τὸ γένος τοῦ ἀνθρώπου. καὶ ὅπως μετὰ ταῦτα γινέ-
 περ οἱ αὐτοὶ εἰς ἀσελγείας καὶ ἀθεμίτους πράξεις. καὶ τὸ δὲ ὁλέθριον, ὅτι ἀφ' ὧν περ
 νῆν τὸν ποιητὴν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῇ γῆς καὶ πλάσσει αὐτῶν θεόν, περὶ αὐτῶν τῶν διαβό-
 λων καὶ τοῖς ἐσθλοῖς, πεπλάτισμένως ἐν τοῖς ἐμπεδοῦν εἰπομέναι καὶ ἀπεδείξαμεν. ἀλλ'
 ὁ παρὰ τὸν νόμον θεὸς οὐκ ἠθέλησεν ὡς πλείον τυραννεῖν αὐτὸν τοῦ διαβόλου τὸ πλάσμα αὐ-
 τοῦ, καὶ ἠέου λήθην σῶσαι τὸν ἀνθρώπου. ἐπεὶ δὲ αὐτὸς ἐφύσει παρὰ τοῦ θεοῦ ἐπλάσθη οὗτος,
 καὶ ἡ πῶς αὐτὸν δόθει αὐτὸς αὐτοῦ, ὅς τις ἀφ' ἧς ἐκ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐμὴν πάντεσσι αὐτὸς αὐτοῦ.
 καὶ ἡ βολὴ μὴ ὁ θεὸς σῶσαι τὸν ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἀδελφῆσιν καὶ πατρὶσιν αὐτοῦ διὰ τὸ ἀνθρώ-
 πον, ὃ βίβας εἰς ἀνάγκην, ὡς ὁ μεθ' ὄνομα διορθῶν νόμος. καὶ οἱ δὲ γινόμενοι πάντες οἱ ἀνθρώποι

εὐρισκόμην, καὶ ἔπειτα φθόνῳ καὶ μίσῳ. ἔχον γὰρ ἀγάπης γὰρ τῷ Διαβόλῳ οὐκ ἔστιν. οὐ μόνον δὲ γὰρ τῷ ἀνθρώπῳ εὐρίσκειται τὸ τῷ Διαβόλῳ μίσῳ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ διαμονὴν πρὸς ἀλλήλους τὴν φθορὰν καὶ τὸν ἀφανισμόν ἄπορῳ διαπόρου ὑπιδυμεῖ, ὅτι δὲ τὴν πρὸς αὐτῶν ἀνθρώπων δυσμύειαν, ἢ ἔχουσι, καὶ τὸ μίσῳ, ἐοικασίην ἔχειν γινώσκουσιν. ὡς περὶ ἐχθροὶ τινὲς κέκλιται μὴ πρὸς ἀλλήλους, καὶ ζῆτες ὁ εἰς τοῦ ἐτόρου τὴν φθορὰν καὶ τὸν ὀλεθρον, εἰ δὲ γινώσκουσιν ἐτόρους ἐχθροὺς, ἔωσι τὸν πρὸς ἀλλήλους πόλεμον, καὶ μάχονται αὐτοῖς. ἐκεῖνοι δὲ αὐτοὺς εὐρίσκοντες δι' ἑωυτῶν τὴν φθορὰν ὁ ἐτόρος τοῦ ἐτόρου. οὕτως δὲ καὶ ἡ νομιζομένη γινώσκεις καὶ ὁμόνοια αὐτῶν, ὅτι τὴν τῶν ἀνθρώπων φθορὰν, καὶ οὐ κατὰ ἀλήθειαν. ποῦ γὰρ ἀλήθεια γὰρ πατρὶ τοῦ ψεύδους; ὁ δὲ αὐτοῦ θρωπῶν ὁ ὑπομένει τὸ ἐτόρον τὸ βίσιον, οὐκ ἐποίησε τὰ γινώσκοντα τῷ Διαβόλῳ; οὐκ ἐπαπεινώθη ἔμπροσθεν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ; μάλλον δὲ ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ; οὐκ ἠγάπησεν τὸν ἀδελφόν αὐτόν, καὶ ὅτι εἰς τὸν ἀδελφόν αὐτόν ἀγάπης καὶ ταπεινώσεως κατέσχυνε τὸν διαβόλον; καὶ τίς οὕτω ἀγνώμων, ὅστις ἀμειβάλλεται πρὸς τὸν τοῦ; ὁ δὲ πρὸς ταῦτά ἐτιμῶν εὐρισκόμην, καὶ λέγων καὶ πράττων, πῶς ὠλονθήκει μετὰ ἐτόρου; λέγει μωσῆς, ἀγάπησας τὸν πλησίον σου, καὶ μισήσας τὸν ἐχθρόν σου. τί βούλονται τὰ τοῦ νομοθέτου ῥήματα, ἢ τὸ συζητῆσαι τὴν ἀγάπην; ὁ δὲ χριστὸς τί; ἐὰν ἀγαπᾷτε αὐτὸν ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποῖα ὑμῖν χάρις ὅτι ἀγαπᾷτε αὐτὸν ἐχθρὸν ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μετὰ ὑμῖν ὑμᾶς, καὶ πρὸς τὸν ἐχθρόν ὑμῶν. τίς ἐκ τῶν δύο σωθήσεται; ἀγάπην, ὁ παλαιὸς νόμος, ἢ ἡ τοῦ διευαγγελίου γινώσκῃ; ἐκεῖνός γὰρ μετὰ τὴν εἰς αὐτὸν ὠλονθῆναι ἀγάπην, ὅτι τὴν τῶν πολλῶν ἀδελφῶν γινώσκῃ, ποσῶς τὸ πρὸς αὐτὸν ἐχθρὸν μίσῳ. ὁ δὲ χριστὸς γὰρ εἶπε, ὅτι ἀγαπᾷτε αὐτὸν ἐχθρὸν ὑμῶν, καὶ δύχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν, παντελῶς ὅτι ἐβόλετο τὸ μίσῳ ἀπὸ παντὸς ἀνθρώπου. ὁ γὰρ τὸν ἐχθρόν αὐτοῦ ἀγαπῶν, καὶ ὁ ὑπὲρ τοῦ ἐχθροῦ διχόμην, πῶς μισήσας τὸν φίλον, ἢ ἄλλον τινὰ τῶν ἀνθρώπων; λέγει ὁ νόμος, οὐ μοιχθῆσαι. ὁ δὲ χριστὸς οὐχ οὕτως, ἀλλὰ πᾶς ὁ ἐμβλέπων γυναικὶ πρὸς τὸ ὡπλίσθαι αὐτῆς, ἢ οὐκ ἐμύχθησεν αὐτῇ γὰρ τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. καὶ σκοπεῖ ἀκρίβειαν γινώσκῃ, μὴ μόνον τὴν πρᾶξιν ἐκάλυπτον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀκόλαστον ὀφθαλμόν, καὶ τὴν ὁπωσοῦν εἰς τὴν καρδίαν πρὸς βολῶν. ὁ γὰρ μέχρι καὶ ἔμπροσθεν ὀφθαλμοῦ σωτηριῶν ἐαυτοῦ, πῶς γὰρ τῷ μοιχείᾳ ἔμπροσθεν παραπτόμεται. ἀλλ' ὡς περὶ τοῖς μὴ ἀλόγοις ζώοις ἐδόθη τοῖς μὴ ἀμυντήρια, τοῖς δὲ φυλακτῆρια. ἡ γοῶν τῷ μὴ λείοντι θυμὸς καὶ δύνάμεις, τῷ δὲ χοίρῳ ὀδόντων, καὶ τῷ βοὶ κέρατα, τῷ δὲ λαγῶν ταχύτης δρόμον, καὶ τῷ δὲ οὐκ ἐλπίδι καὶ ἐλπίδι. ὁμοῦ δὲ πᾶσιν ἀειδῆσις δυναμὴν τὰ μὴ βλαβερά καὶ δυνατῆς ρα τῶν βρωμάτων ποιεῖν ἀποσφραδίζει, τῶν δὲ ὠφελίμων μεταλαμβάνειν. οὕτω καὶ τῷ ἀνθρώπῳ, αὐτὸν πάντων ὁ νοῦς ὁ δυνατός τῷ διακρίνειν τὸ κρεῖττον ἀπὸ τοῦ χείρονος, καὶ ἀπεχεσθαι μὴ ἀπὸ τῶν βλαπτόντων τὴν ψυχὴν, πρὸς εἶδαι δὲ τοῖς ὠφελίμοις. εἰ δὲ ἴσως ἀπὸ σωματικῆς θελήσεως ἢ καὶ πρὸς βολῆς διαβόλου, παρεμπέσοι γὰρ τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ λογισμὸς ἀπειρίας, δυνατὸν ταχύτορον διοικῶν τῷ ἐκφυγεῖν τὸν αἰσχροῦ λογισμὸν. εἰ δὲ φθόνῳ τῷ πονηροῦ δῶκεν ὀπίσω αὐτοῦ ὁ λογισμὸς, ἔχει τὸν θυμὸν τὸν ἀπὸ τοῦ θεοῦ δόξαντα εἰς ὠφέλειαν αὐτοῦ. καὶ χρησάμενος τῷ θυμῷ καὶ τῇ ἰσχύϊ ὡς πρὸς λείων, ἀμύνεται καὶ ζῆτες καταπατῆσαι καὶ ἀφανίσαι τὸν τῷ λογισμῷ καὶ τὸν τῷ ἀντικειμένου πόλεμον. ὁ δὲ ἀνθρώπος μὴ φυλάξας ὑγίει τὸ ἀπὸ τοῦ πρὸς αὐτὸν χάλισμα, γινέσκον εἰς ἀδελφούς καὶ ἀτόπους πρᾶξεις, καὶ ὡς γὰρ τοῖς ἔμπροσθεν πλατυκωτόρως δὲ ἡλθομένη. ἀλλ' ὁ θεὸς βουλόμενος σῶσαι τὸ ἑαυτοῦ πλῆθος τὸν ἀνθρώπον, ἀπέστειλε τὸν δὲ μωσῆν νόμον, ὡς πρὸς τινὰ ὀδὸν καὶ διδασκαλόν. καὶ ὡς πρὸς τοῖς γὰρ τῇ ἀρχῇ τῆς ἡλικίας εὐρισκῶ μένους οὐκ ἐπίσταται σερεῖν τροφήν, ἀλλ' ἀπαλὴ τις καὶ δύπεπτος, καὶ μετρίως σερεωτόρα, καὶ αὐτοὺς σερεωτόρα, ἔπειτα δὲ καὶ τελεία τροφή, καὶ οὐ τοῖς ἔτι ἀτελέσις ὑπάρχουσιν εἰς γινώσκῃ ἐκ τοῦ ἀπρητοῦ ἢ τῷ φιλοσοφίας μελῶν, ἀλλ' ὅτι ἀρχῆς μὴ δίδονται αὐτοῖς ἢ τῶν γραμμάτων σοιχείωσις, καὶ μετρίως καὶ τούτων γινώσκῃ, καὶ αἰ συλλαβαί. αὐτοῦ γινώσκῃ δὲ τῷ παιδὸς, καὶ εἰς τὸ τῆς ἡλικίας τέλει

τη δεινότητάς

[illegible]

γλῶ, κὶ πολὺ
 κὶ ἰδοὺ ἀφ'
 κ' τοῦ ἐνα-
 ἰσθίου τ' νο-
 ἱερέμιου τ' π
 σω ὡδὶ πρὸ οἰ-
 ἡρ ἐποίησα τ
 αὐτοῦ ἐκ γῆς
 λέγει κύριος
 νας, λέγει κύ-
 ριστος αὐτὸς
 σὺ ἔκασθ
 πάντων ἐσθ
 αὐτῶν, καὶ
 ἀκριβῶς τὰ
 ρητὰ, κὶ ὡς
 εἰσέφε τιμὴ
 ξε τίς ἐτόρ-
 διαθήκην,
 ληθε αὐτόν
 θήκην ἡργ-
 ἔφησεν, ἐδ
 ἐκ μικροῦ
 τῶν ἐ τ
 κὶ μακραν
 τ' εὐαγγελ-
 γαταὶ θεοῦ
 τῆς κὶ θεοῦ
 φανερὸν ὁ θε-
 ὅς ἦλθεν ἐν
 νόμος ὅν π
 χνὲ τὸ ἐν
 ἴσος σκηνω-
 μελῶται,
 διου ὡς ἡ
 ἀναπαύει
 λιοι, καθὼ
 δίκαιον κ
 αὐτῶν, ἐδ
 τὸ εὐαγγέ-
 λόγων, τὰ
 πόρι τ' εὐα-
 θνήζεις τ' ἰσ
 ἀλλ' εὐλό-
 τῶν ἰουδ
 ἱαπῶς ἐργ
 τοῦ ὅς ἡ
 δις ἡ χεῖρ

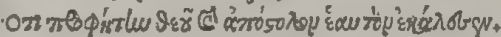
[illegible]

λόνει

του αὐτοῦ σω-
 κῶτα μαρτυρε-
 ῖ· θεοὺ καὶ π-
 πάθεθ' ἡν καὶ
 σης· ἦ καὶ ὁ
 ὧν πλατυν-
 ῶς πρὸς ἡμᾶς
 νη· καὶ ὡς π-
 ἔρεκεν ὁ περὶ
 εἰσὶν οὐδ' ἐ-
 σία, ὡς ὁ δὲ
 μὴ δ'· ἀλλὰ
 τῆς, περὶ τῆς
 εἰς ὧν τὴν με-
 σῆς, καὶ τῆς
 θρώπων, ἐν
 περὶ τῆς, ἀ-
 θρώπων ἀπὸ
 τυρίας δὲ τ-
 παύσους, ἦ
 λαλῶν· ἄρα
 τῶ· ἐργάζον-
 μεθα, ὡς καὶ
 ἑπορὶ οὐκ ἐ-
 πώλωντο αὐ-
 θην, οὐκ ἐ-
 σης πλησίον
 ὁ λαὸς τῶν
 γῆν καὶ σῶ-
 ξεν· θυσίας
 ἔλας· πῦρ ἐπ-
 ὅς· ἐκ τοῦ
 σιν οἱ γῆν
 ρα τῶ· ἦ
 θρώπων, οὐ
 σωθῆσεν
 ἐστὶ γέλοιον
 αὐτῶν· ἔτε-
 οὐκ ἐργάζο-
 νται, ἀλλ' ὁ
 δὲ τῶ· ὁρ-
 εῖς σὲ, ὅπως
 καὶ οὐ λη-
 γῶ· ἀπὸ
 θῶ· καὶ
 αὐτῶ· αὐτοῦ

ΤΑ ΕΝ ΤΩ ΚΟΡΡΑΝ ΤΟΥΤΕΣΤΙ

μεθ νόμου κεφάλαια, εἰς ἑαυτὰ.

19 ὅτι ὁ πῶς καὶ ἀβραάμ, ἀλλὰ διὰ καὶ οἱ ἀπόστολοι τοῦ αὐτοῦ διόγματος· ἡμεῖς, οὐπορ οὐτῷ
20 ἡγεῖσθαι ὡς ἐρεομ.

λαλα, εἰς ἃ ταῦτα.

α ΟΤΙ τὰ ἐν ταῖς μωσαϊκαῖς παραδόσεσι, τοῖς πνεύματι, Ἰσρ' ψαλλομένη, καὶ Ἰσρ' ὕδαγγεῖω γεγραμμένα, ἄγρια, καὶ δίκαια, καὶ ἀπ' Θεοῦ διεισομένη καλεῖται, καὶ ἐρ
γαί

Alcorin

- α Οπ' ἐκ πρῶτον ὁμολογεῖ γνησύνῃ τὸν χριστὸν αὐτὸν αὐτοῦ.
β Οπ' ἀρνεῖται τὸν χριστὸν εἶναι θεὸν καὶ υἱὸν θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸν οὕτως σάρκωσιν. Φιλὸν δὲ μόνον αὐτὸν
ἄνθρωπον λέγει αὐτὸν καὶ τὸν ἐσόμενον, ἅγιον δὲ, ὡς καὶ πάντας ἀνθρώπους.
γ Οπ' ἐκαστὸν τὸν χριστὸν, ἀλλ' ἐτόρον αὐτὸν ἐκείνους.
δ Οπ' ὁ θεὸς τὸν χριστὸν προσκαλεῖται πρὸς ἑαυτὸν εἰς αὐτὸν θρανὸν, ποδὶ δὲ πῆλ' ἔκδομα μέλ-
λει ἐλθόντος καὶ θανατώσειν τὸν αὐτὸν χριστὸν, μετὰ δὲ ταῦτα αὐτὸν τὸν χριστὸν ἀναστήσειν.
ε Οπ' θεοποιεῖ τὸν χριστὸν αὐτὸν τὸν θεοτόκον, ὅτι δὲν ἀδελφὸν τὸν μωσῆ, καὶ ἄλλους.

ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΤΟΥ ΤΕΤΑΡΤΟΥ ΛΟΓΟΥ.

- α ΟΤΙ ἀνακληθεὶς εἰς αὐτὸν θρανὸν ὁ μωσῆ, ἐκ τῆς ἐμπροσθεν τῆς θείας, καὶ ἀκήνησεν ὅσα καὶ αὐ-
κίνησε, καὶ αὐτὸς κατήλθεν ἐν τῇ γῇ.
β Οπ' οἱ δαίμονες σὺν ἡμῶν μέλ' ἔχουσιν.
γ Οπ' ἡρώδης τὸν ἑβραῖον ἐκείνους τὸν ἀνθρώπων γινώσκει, ὅτι αὐτὸς ὁ μωσῆ, ἀλλ' ἢ μόν-
ος ὁ θεός.

ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΜΩΑΜΕΘ

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

ΑΝΤΟΣ ἀνελέγοντος σιωπῆς εἰς δὲν, ἵνα τὸ Λοικῶν καὶ σαρκὸς
ση, τὸ δὲ ἀντίπαλον ἀναβέβη, ἐπεί γὰρ ποδὶ τῶν εἰς χριστὸν πίστεϊ ἰκανῶς
διαλεχθῶν, καὶ λίαν ὀρθῶς, ὡς ἐμοίγε καὶ τῇ ἀληθείᾳ διοκῆς, φέρε δὲ
τῷ ἁγίῳ πνεύματι διαβρῆναι, τῷ πατρὶ ἐκείνοισι καὶ ἀνταρκατοῦ, πρὸ
ἡμῶν δὲ πρὸς κωμῶν, σκεψόμεθα τίνες οἱ λόγοι, ὅς καὶ τὸν θεὸν καὶ τὸν
ἀληθινὸν ὁ ἦος τῶν ἀπωλείας ἀναβρῆναι μωσῆ, ἐκ ἐπελαθόμεθα δὲ τῶν
λόγων ἡμῶν, ἐπὶ φθάνειν εἰς πομπήν, ὅτι ἐστὶ τὸ πρῶτον αὐτὸν ἀποδοῦναι, ἵνα καθολικῶς ἀπε-
λεξώμεθα τὰ πρὸς τὸν μωσῆ, ἐκ τῆς ἐμπροσθεν αὐτοῦ, ἀλλὰ μόνον αὐτὸν ἐπὶ πομπήν αὐτὸν καὶ τὸν
εἰς τὸν ἥλιον αὐτὸν οἰκονομίας, κακῶς καὶ ἀφρονῶς, ἐφρουράσαντο ἵνα βλάσφημα, ἵνα καὶ μὴ
δ' ὁφθαλμοῦ, ὡς ἀδυνατῶν ἵνα ἀρκεῖν τὸν ἁγίον, ἥδη θεὸς σιωπᾷ εἰς ἀνακαμψάνομεν αὐτὸν,
ὅτι δὲ ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς ποιότητος καὶ ἀληθείας γνήτης. Εἰς ταῖς ἡμέρας ἡρακλῆος τῆς βασιλείας
ἐρωμαῖον ἐγγενὲς τὸς ἀνθρώπων ἀλάλτης καὶ πρὸς ἀφρον, ὅς ἐστι τὸ σῶμα αὐτοῦ εἰς θρανόν,
καὶ ἐλάλησεν ἀδικίαν καὶ τὸν ἥλιον, ἥ δὲ γλῶσσα αὐτοῦ διήλθεν ὑπὲρ τῆς γῆς, ὅτι ἵνα ἀχάμας
τοῖς πῆλ' ἐμοίγε διοκῆς, πρῶτον τὸν διαβόλον καὶ ὑὸν ἀπωλείας πατοῦν τε καὶ ὑὸν φλόου
καλέας αὐτὸν, ὄνομα οὕτως μωσῆ, ἀρκεῖ τὸν ἥλιον, σρεβλὸς τὸν γινώσκων, σρεβλὸς τὸν
τὸν ψυχῆς, οὗτος ἡσυχίᾳ ἐκείνους ἐν τῇ γῇ, καὶ διδασκαλίας πρὸς αὐτὸν, ἐδ' ἐξαποστέμα-
τα, ἀπὸ τοῦ ἱερέως αὐτοῦ εἰς ταῖς ἀμφοτέρων ψυχῶν ἀποδοῦναι καὶ ἐκείνους, καὶ εἰς ἐ-
κείνους ἀκάνθας τὰς τριβόλους ἐπέδωκε. σιωπᾷ γὰρ καὶ τὸν πᾶσαν αἵρεσιν, ὅτι μίξας
ἐν αὐταῖς τὰς τὸν διανοίας αὐτοῦ ἀναπλάσματος, ἐν τῇ κρείμα πεποιήκειν, ψυχῶν διηγήτη-
ριον, καὶ τὸν ἐν τῇ γῇ ἵνα ἀνθρώπων καὶ ὄνομα ἀποδοῦναι, τῇ δὲ ἀληθείᾳ βοσκῆμάτων καὶ
διὰ διαφέροντας, ἐκείνοισι τὸν ἥλιον κακίας ἀνέμεσε, ἀνθρώπων κτλ. οὕτως, καὶ ὅτι
ἐτόρον πρὸς αὐτοῖς ἐν τῇ γῇ, ἥ σὺν τοῖς ἰσίοις οὕτως διαιτωμένους. πού γὰρ ἐκείνοισι λό-
γος, πὸς δὲ ἀκλή, πὸς ἀνέγνωσις, ὅς ἐστι τὸ ἀπὸ οὕτων ἐν τῇ γῇ, ἀλλ' ὡς περὶ θῆρες ἀγριοὶ
καὶ ἀνήμεροι τοῖς ὄρεσι καὶ ταῖς πόσιν διέτριβον. ποδὶ δὲ ἐπὶ τῇ γῇ ὅς ἐστι τὸ λαλῆσαι τὸν
τοῦ, ὅς λογικὰ, δὲ καὶ, καὶ ὡς ἡμῶν ἡμεῖς ἀντιπρόκειται, ἐκ ἀρεβῆς σιωπῆς, τὴν γὰρ
χεῖρον ἀνθρώπων λόγος καὶ πᾶσι δ' ὡς ἀμοιροῦντος, ἀλλ' ὅμως ἐπεί καὶ ὁ χεῖρος, ἐκ ἐστὶ
ἀμετοχῶς πάντι καὶ ἀγαθῶ. ἐπὶ δὲ ἐν εἰς τὸ μὴ δὲ ἐκείνους, ἵδ' ἐν οἱ τὰ λαλῶν ἀρκε-
τες ἀγαθὰ καὶ ποιῶντες, κακῶς ἐν τῇ γῇ, καὶ ὅτι οὕτως αὐτοῦ, εἰς βάρβαρον ἀπω-
λείας ἐκείνους. ὅ γὰρ μωσῆς ἐστὶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν ἀληθῶς οὕτως πᾶν ἡμῶν, εἰς ὅρι καὶ ὅρι
μίας ἐσθ' ἀγαθῆς, καὶ τὸς ὅς ἐκ αὐτῶν κύριος, καὶ δικαίως ἡμεῖς αὐτὸν ἐπὶ τῇ γῇ, ἐν τῇ γῇ
ἡμῶν

χύ

χρὶ δ' ἀπεφύργην ἡμᾶς, ἢ γὰρ τῷ θαβωρίῳ τ' ὁπλίηρος ἡμῶν μετὰ μόρφωσις, θαβώρ γάρ φησιν
ὁ δ' αἰδιδί, καὶ ἐρωμῶν γὰρ τῷ ὀνόματι τοῦ ἀγαλλιᾶσαι· καὶ πῶς, ὧ μακάριε δ' αἰδιδί, ἢ ἀψυχος ὑλῆ
ἀγαλλιᾶσαι; νοεῖ φησι, μὴ ἀπλῶς καὶ ὥς ἐτυχε, μὴ δ' ὑποπολαίως θεωρεῖτε τὰ τ' κυρεῖς τὰ
σια, ἀλλ' ἐκύνετε εἰς τὸ τ' νοσημάτων βᾶθρον, καὶ μεγάλῃ ἐύρησσετε τ' ὠφέλιαν. δι' οὗτο
ζῶντων σκευάμεθα, τίς ὅστις τ' πατρὶάρχης εἰσήγησας, θαβώρ καὶ ἐρωμῶν φησιν γὰρ τῷ ὀνόμα-
τι τοῦ ἀγαλλιᾶσαι. ὡσαύτως γὰρ ὑπὲρ τῷ τ' κυρεῖς πάσης πᾶσι καὶ κτίσις ἐσκυθερώπαται, ἢ τε ἀ-
γία αὐτ' μήτηρ, οὔτε ἀπόστολοι, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ πιστοί, καὶ ὁ ἄγιος ἐσκοπίδιον, ἢ γὰρ ἡ ἐσεί-
δις, καὶ αἱ πέτραι ἐξιδίωξαν, τὸ καταπέτασμα διεβράχθη, οἵ τ' ἀγγελοὶ ἐδέσαντο, ὁρῶντες
τὸ ξένον τ' θεῶ λόγος μου ἑρίου, ὅτω καὶ ὑπὲρ τ' ἔρης θαβώρ πάσης καὶ κτίσις ἀγαλλιᾶσαι. ἀπὸ
ἡ τ' ἀψύχων, ὡς ἐκ πάσης ἐλ γῆς καὶ τ' φυτ', θαβώρ καὶ ἐρωμῶν. ἀπὸ τ' γὰρ αἰδιδί σφ' ζώντων,
τὰ γὰρ τῷ θαβωρίῳ ζωα, ἀπὸ τ' νεκρῶν μυστήριος, ἀπὸ τ' ζώντων πέτρος καὶ ἰακώβος καὶ ἰωάννης.
ἀπὸ δέ τ' ἐτόρας ἐξήτης καὶ γνήλια μύνης ζωῆς τ' μήτε ἀνθρωπίνης μήτε ἀγγελικῆς, ἀλλὰ ἐλ
τ' γὰρ καὶ καὶ ἡλίας, αὐτὸς ὁ ἡλίας. ὅθεν ἔρανεν ἐφέλη φωτεινὴ καὶ οἱ ἀγγελοι. καὶ ἰδὲ θαβώρ καὶ
ἐρωμῶν σωὺ πάσης τῇ κτίσει ἀγαλλιᾶσαντο, ἐρωμῶν γὰρ τῇ βαπτίσῃ, καὶ θαβώρ γὰρ τῇ μεταμορ-
φώσει, ὑπὲρ τίνι πράγματι; ὑπὲρ τ' θεῶ καὶ πατρὸς φωνῇ, ὡς τ' μονογενούς αὐτοῦ ἡμῶν, τῇ, ὅπως
ὅστις ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, γὰρ ὁ θυλόκοπος, αὐτοῦ ἀκούετε. ὅθεν ὑπὲρ τ' πατρὸς καὶ πάσης κτί-
σεως ἡλίας, καὶ τὰ πάντα ἀναμίξει ἐλάττω. γὰρ δὲ τῇ τ' σωτῆρι μεταμορφώσει πᾶσι καὶ κτί-
σεως ἀγαλλῶν ὑπὲρ τῷ λαλῶν γὰρ ὀνόματι τ' ἡοῦ. ἀλλ' ἐπανιτέον ὁδοῦ ἐκ λυθροῦ. ὁ μὲν
μυστήριος προῶτον λαβὼν, καὶ θῶς ἕρκτου, τὴν ἀπὸ τ' θεῶ καὶ τ' θαυμαστῶν μαρτυρίαν, ἐξείλο-
το τὸν νόμον. οἱ δὲ πεφοβῆναι τὴν ἐκδοσιν τῶν πεφοβημένων, ἔστιν ὅτι καὶ τ' θαυμαστῶν. ὁ γὰρ
χοριστὶς ἔχωρ τὰς μαρτυρίας, ὡς φθάσαντος ἐπιπορῇ, καὶ τὰ ἀπειρα θαύματα, ἐδίδαξε μὲν
καὶ αὐτὸς δ' αὖ σύματ'. μετὰ δὲ τὴν αὐτοῦ ἀνάκλησιν, σωεγράφαντο καὶ οἱ μαθηταί, αὐτ'
οἱ ἀπόστολοι τὸ θύγαγγელიον, καὶ ἐδίδασκον καὶ αὐτοί, τοῖς θαύμασι πιστούμενοι. οὐ μόνον δὲ
ἀπὸ τῶν θαυμαστῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τ' ἀρίστης πολιτείας ἔχον οἱ ἀπόστολοι τὸ πίσυνον. πρότε-
ρον καὶ γὰρ σομῶσας αὐτοὺς ὁ χοριστὶς, καὶ οἰόνει σιδιερὸν καὶ ἀδιαμαντίνους ὀργανάμην-
τούτους, ἔπειτα ἀπέσταλιν αὐτοὺς ὑπὲρ τὸ κήρυγμα, λέξας πρὸς αὐτοὺς, ὅτι ἰδὲ πᾶσι ὑμῶν
ὡς πρόβατα γὰρ μέσω λύκων. οἱ δὲ τὴν ταπένωσιν γίνουσιν, φοβερώτοιοι λεόντων αὐ-
τεῖς χθόνια. οὐ γὰρ δρασύνης δρασύνητ' αὐαρετικῇ, ἀλλ' ὑπὲρ κείνη καὶ ταπένωσις.
λαμφάτω γὰρ φησιν ὁ κύριος τὸ φῶς ὑμῶν ἐμπλεῖδιον τ' ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ κα-
λὰ ὑμῶν ὄργα, ὅθεν ὁλοκάσσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν γὰρ τοῖς οὐρανοῖς, καὶ οὕτως ὅστις ἢ ἄλλη-
θεια. πολλὰ τῷ μέτρῳ διαφέρει ὁρθὸς βίος καὶ ἀρετὴ θαυμαστῶν. πολλοὶ γὰρ φησιν ὁ κύ-
ριος, γὰρ ἐκείνη τῇ ἡμέρᾳ ὁρῶσι μοι κύριε κύριε, οὐ τῷ σῶ ὀνόματι πεφοβημένοι, καὶ
τῷ σῶ ὀνόματι διδάμεις πολλὰς ἐποίησα μὲν, καὶ τῷ σῶ ὀνόματι δαμόνια ἐξέβαλον, καὶ
καὶ ὅσοι πρὸς αὐτοὺς, ἐκ οἷς αὐτοὺς, ἀρχαί, ἀπὸ τ' ἐμῶν οἱ ὄργαται ἐλ ἀδικίας, ἐλ δ' ἴσως ὁρεῖ-
ται, καὶ τίς χρεία τ' θύγαγγελίων ἔκτων πρὸς τὰ παρὰ τ' μάκαρι λέγομένα; ἡμεῖς πρὸς αὐ-
τὸν λέγομεν, ὅτι πολλὰ καὶ μεγάλη, διότι αἱ παρὰ τ' ἐχθρῶν μαρτυρίαί, ἀξιοπιστόταται ἐ-
στιν, οὐ μὲν ὡς χρεία ἔχοντες τ' θύγαγγελίου ἐλ τ' ἀντιθέτω μαρτυρίας (ἀπαγε ἐλ βλα-
σφημίας) ἀλλ' ὡσαύτως τιν' ἀπαυτοῦ μὲν χρέος μυρίων ταλάντων παρὰ τιν', ἢ πορὺ
θείς ὁ ἀπαυτὸν τὸ κεχρῶσθαι μὲν γὰρ τὸ δικασθῆναι ποιῶν τ' κατ' αὐτὸ ἐγκλημα, καὶ τὸ δι-
θῆναι ὁρῶντας τ' ὁφειλέτας πρὸς τ' δικασθῆναι τὰ ἐλ ὑποθέσεις, καὶ σωθεμένους καὶ σωο-
μολογήσοντας, ὅτι ὅπως ὅστις, καὶ ἐκ ἄλλως, καὶ ἐκ ἔστιν γὰρ οἷς λέγει τ' οὐδὲς, ὁ κριτής ἀκηρῶς τ'
δικάτων λόγων, καὶ γὰρ σωπῇ τὰ πάντα θείας, ὅθεν ἐκείνη λόγος ἀρχιδίνας κρινῇ εἰς μαρτυρίαν
δ' αὖ τ' τ' χρεὺς ἀπόδοισι, ὅτω μοι νόμι καὶ ὑπὲρ πάσης ἐλ θείας γραφῆς.

Τὰ τε γὰρ μωαίικα, τὸ ψαλτήριο, καὶ τὰς τ' προβητ' προβήσεις, ἅγια καὶ δίκαια καὶ ἀ-
ληθῆ ὁ μωωλμελ εἶν' ἐπίδραξε, καθὼς καὶ ἐν ταῖς προτοραῖς ἀρλογίαις βρωτότορον ἀπεδείξα-
μεν. κατ' ὁμοίαν οὖν τ' ἄλλων πάντων ὁμοχώτατον τὸ θυαγῆλιον, ἁγιόμ τε καὶ δίκαιον, καὶ
θυδὲς καὶ ἀκθινόν καὶ τέλειον πλεῖστας ἀπεφύνατο, ὥστε καὶ θεῶν ὑπομνήσεις τοῦ πᾶ ὀνομα-
σαι, καθὼς καὶ ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἰωνῷ, ὅτι ἐρ' ὅτι ἐν τῷ κερῆραν, ὅτωσι φησι, ὅτι ὑπὲρ ὧν

Alcoran

πάντως ἔκ' ἄλλο, ἢ βολόμεν· συσκήσαι τῷ ἑαυτοῦ ματαιότητι καὶ ἀδυνάτει. ἐπεὶ ὅτι
τῷ ἄρ' τῶν γραφῶν, ὅτι τῷ δαυμάτῳ εἶχε μαρτυρίαν καὶ τὰ πρὸς μηχανᾶς τὸ φόνον,
ἵνα δὲ τὸ φόνον ἐκφύγῃ τὸ λεγόμεν, καὶ γέγονεν. τῷ γὰρ φόνον τὸ θανάτου παρητήσαντο ἢ
τὸ λεγόμεν, μᾶλλον ἢ τὸ ἀλθύναν, καὶ παρὰ τὸ τὸ φόνον καὶ τὸν ἀπάλασαν. ὥστε ὁ
διάδοχοι τούτου τῆ ὥρας τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν, εἶφος γυνῶσι, καὶ πεινάσι μέσον αὐτῶν,
λέγοντες ὡς ἐκ πτωχότητος τὸ μωαμεθ, τὰς δὲ φησὶν ὁ πτωχότητος, μέχρις αὐτὸ τὸ εἶφον ἵσταται,
ἰδὲ καὶ ὁ ἐμὸς νόμος ἵσταται. παρελθόντων δὲ τῶν εἶφον, καὶ ὁ νόμος λυθίστηκε. ὅτι μὲν ῥομ/
φαίαν ἐπαλάσαντο οἱ ἀμαρτωλοὶ καὶ τὸ δαβίδ, ὅτι γένετασαν τὸ φόνον αὐτῶν τὸ σφάσαι αὐτοὺς
δὲ τῆ καρδίας, ὅσον πρὸς δόλον καὶ φανερὸν, ἀλλ' ἡ ῥομφαία αὐτῶν ἐσέλατο εἰς τὰς καρ/
δίας αὐτῶν, καὶ τὰ τῶν αὐτῶν σιωπῶν, ὅτι βραχίονες ἀμαρτωλῶν σιωπῶν ἔσονται, αὐτοὶ
μοι δὲ ἐκ δυνάμεως, καὶ σπέρμα ἀσεβῶν ἐξολοθρευθήσεται. τὸ γὰρ ὁ λόγος καὶ διὰ τὴν ἐμὴν
τῶν δὲ τὸ εἶπεν ἑαυτὸς ὡς τὸ τὸ ἀγαθὸν εἰς θανάτου. δὲ ὅσον γὰρ οἱ τὸ ἀλθύναν μαρτυροῦν
μεγάλοι καὶ ἄγιοι, καὶ τὸ τὸ θεὸς βασιλείας κληρονόμοι γεγονάσιν.

15

Επὶ ὅσον γένεταται ὁ μωαμεθ, ἵνα οὐδὲς τὸ ἐκένου φατρίας ὅλως μετὰ χριστιανῶν δια/
λέγεται, τὸν ἑαυτοῦ ἀδυνάτει δὲ δοικῶς. καὶ τοιγαυτίδης ὁ αὐτὸς γὰρ ἐπὶ τοῖς τοῖς γένε/
λετα, καὶ διαλέγετα λόγους προχέσι καὶ αὐσεβοῖς πρὸς ἐπὶ τοῖς αἰρέσεως, ἀλλ' ἡπίους. ὁ γὰρ
ἀνθρώπος, φησὶν, ὅτι τὸ κατὰ τὸν δόλον, ἀλλὰ μόνος θεὸς, ὅτι ἐκαστος ὡς αὐτὸς μόνος, ἀλλ' ἔχ' ὡς
ἐπὶ τοῖς λόγους δώσει, αὐτὸς ἑαυτοῦ ἀντιλέγων καὶ ἀναβέπων. οὐ μόνον γὰρ γὰρ τῶν παρόν/
τι κεφαλαιῶν, ἀλλ' ὅτι παντὶ τῶν νόμων αὐτοῦ ἀσπασθῆναι καὶ ἀπασθῆναι καὶ αὐτομαλῶν αὐτο/
φαίνεται, καὶ χεῖλον γὰρ ὡς τοῖς ὡς αὐτοῦ γεγραμμένοις αὐτὸς ἑαυτοῦ εὐρίσκειται αὐτο/
τρέπων. ὡς γὰρ μακρόμεν, καὶ μὴ γινώσκων ποῖα εἰσὶν αἱ ἐποδῆσεις καὶ τὰ λόγια
ματῶν, ἀπὸ τῶν ἡρώων λέγειν, τίνα τὰ μέλα, καὶ ποῖα τὰ τέλη, ὅτι γὰρ φωνῶν ποῖα, καὶ μόνον
ἀπὸ γὰρ ἐνὶ κεφαλαιῶν γράφω, γὰρ ἐπὶ τοῖς κατελύναι καὶ αὐτολέγει, ἀλλὰ ὅτι πολλὰς ἀπὸ γὰρ
τῆ ἀρχῆς τὸ αὐτοῦ κεφαλαιῶν διαβεβαιῶν, πρὸς τὸ τέλει συγχεῖν καὶ ἀναβέπει. μόνος γὰρ
καὶ σὺν βίᾳ ἐσὶν ἐκδοσὶν κεφαλαιῶν δὲ σὺν τάξει τὰ πρὸς ἐκείνους λεγόμενα, ὅπως ὅτι τὸ
ἀνθρωπίνης λόγῳ ὁ δὲ καὶ τὰς πρὸς αὐτοὺς ὅτι γὰρ αὐτὸς ὅτι γὰρ αὐτὸς ὅτι γὰρ αὐτὸς ὅτι γὰρ αὐτὸς
λέγων τὸν ἑαυτοῦ λόγῳ καὶ γὰρ αὐτὸς τὸν λόγῳ προχέσι καὶ σκληροῖς, ἀλλ' ἡπίους καὶ πτωχῶν
σιν, ὡς καὶ γὰρ τὸ κεφαλαιῶν τῶν ἐλθόντων ἑαυτοῦ ἐπαινῶν λέγει, ὅτι ἐστὶ τὸ ἀναγκαζόντων. ἀλλὰ καὶ
γὰρ τὸ κεφαλαιῶν τῶν ἐλθόντων κατὰ, ὅτι ἐρμηνεύει τὸν δὲ, ὅτι σὺν φωνῶν, ὅτι γὰρ τὸ νόμος τὸ θεὸς
ἐκείνους βίᾳ, ὅτι τὸ ἑαυτοῦ ἀναγκῆς ὅτι δὲ διώριται, αὐτὸς ὅτι αὐτοῖς ὡς ἀλθύναν γένεταται. ὅτι
γὰρ, τοῖς μὴ πεδομένοις καὶ ἡμετέροις δόγμασι, θάνατον ἑαυτοῦ ἡ ζωὴ καὶ ἡ φόνος διδόν/
τωσαν. καὶ τὸ βιασθέντων θανάτου, ὅτι γὰρ νομοθέτα, καὶ πῶς πρὸς θεὸν, καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ
ἐξου, ὅτι γὰρ φόνον θυμὸν κατεπράυνον. ὅτι γὰρ φόνος τὸ ἀνθρώπων, μᾶλλον
ἢ ὁ τὸ ἀνθρώπων καὶ τὸ αὐτὸ φύσεως πλάσας καὶ δημιουργὸς θεὸς ὅτι αὐτὸ κατεσκεύασαν, ὅτι
μετὰ τῶν ἄλλων γένεταται γὰρ τὸν ψυχῆ αὐτοῦ τὸ, τε ὡς θυμὸν καὶ τὸ θυμὸν, καὶ τὸ λογί/
κόν, ἵνα δὲ τὸ ὡς θυμὸν καὶ τὸ ὡς θυμὸν καὶ τὸ ὡς θυμὸν καὶ τὸ ὡς θυμὸν καὶ τὸ ὡς θυμὸν καὶ τὸ ὡς θυμὸν
σὺν δικαιοσύνης ὅτι ἀρετῆς, αἱ ἑαυτοῦ οἱ αὐτοῦ τὸ κλίμαξ εἰσὶν, ἀναλίσκονται ταύτῃ εἰς θεόν.
εἰ δ' ὡς παρὰ τὸν αὐτοῦ ὡς θυμὸν καὶ τὸ ὡς θυμὸν καὶ τὸ ὡς θυμὸν καὶ τὸ ὡς θυμὸν καὶ τὸ ὡς θυμὸν
πρὸς τὰ γένετα, κινεῖται αὐτοῦ ὡς θυμὸν καὶ τὸ ὡς θυμὸν καὶ τὸ ὡς θυμὸν καὶ τὸ ὡς θυμὸν καὶ τὸ ὡς θυμὸν
διώξας, ἐστὶν ὅτι ἡ πρὸς τὸν ὅτι γὰρ ἀπλανοῦς καὶ θυμὸς ὅτι γὰρ. εἰ δὲ καὶ ὁ θυμὸς ἀρ/
γὸς μέναι καὶ αὐτοῦ γένετα, ὅτι κινεῖται μὲν, οὐ καὶ τὸ ὅτι γὰρ δὲ, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι γὰρ δὲ ὅτι γὰρ δὲ
τὸ ἀνθρώπου, τότε τὸ λογικόν, τοῦ τῆς οὐ καὶ ἀρχῶν νῦν, ὡς πρὸς τὸν κριτὴν ἑαυ/
τὸν καὶ ἀλθύναν ὡς τὰς αὐτὰ καὶ τὸ χάραν μὲναι, καὶ ἐκαστος γὰρ τὴν τάξιν αὐτοῦ. διὰ τοῖς
ὅτι τὸ ὡς θυμὸν καὶ τὸ ὡς θυμὸν καὶ τὸ ὡς θυμὸν καὶ τὸ ὡς θυμὸν καὶ τὸ ὡς θυμὸν καὶ τὸ ὡς θυμὸν
δίδαν, τὸ δὲ θυμὸν καὶ τὸ κατὰ τὴν ὡς πρὸς τὸν ὡς πρὸς τὸν ὡς πρὸς τὸν ὡς πρὸς τὸν ὡς πρὸς τὸν ὡς πρὸς τὸν
κόν γὰρ τὸ ὡς γὰρ ἐπ' αὐτῶν πάντων, ὡς πρὸς τὸν βασιλεὺς καὶ ἡ γὰρ καὶ ἀρχῶν καὶ
ἐξουσίαν ἑαυτοῦ καὶ τὰ πάντων, καὶ μόνον τῶν κατὰ αὐτοῦ τῶν αὐτοῦ πρὸς τὸν πρὸς τὸν πρὸς τὸν πρὸς τὸν
σὺν αἰσθητικῆς φύσεως, καὶ ὡς αὐτὸ τὸ ὡς αὐτὸ, ἐπὶ τὸ ὡς αὐτὸ, καὶ τὸ γὰρ τὸ πρὸς τὸν πρὸς τὸν πρὸς τὸν πρὸς τὸν
θήκη

Θήκη τραυῶς πεφανέρωται. καὶ ὁ δὲ ὅτι πᾶς ἀνθρώπος ἢ τὴν παθὼν ὁφείλει χρῆσθαι τῷ
 θυμῷ, καὶ οἷος δ' ἥτινος πράγματι χωρίζοντο αὐτὸν τὸ θεῶν, ὁ δὲ μωῶς αὐτὸν τὴν παθὼν
 ἢ τὸν ὁμοφυῶς ἀνθρώπου τούτου ἐχρησάτο, οἷα τινι θηρίῳ ἀπλῶς αὐτῷ καὶ ἀνθρώπῳ, εἰ μὴ πως
 τῇ φιλοχρηματικῇ τῶν θυμῶν, ὡς εἴρηται κατὰ πρᾶξιν. ὁ δὲ αὐτὸς ἀνθρώπος τῷ κεφαλῶν τῷ
 ἔμ, ὡς περ τῶν πάντων ὑπὸ λαοδόμου, οὕτως εἴρηται, ὅτι τῶν διχομυλων θεῶν ἔτε-
 ρον πλὴν τῷ θεοῦ τούτου, οὐκ ἔστιν παιδαγωγός, ἢ ὑπομελητής. ἐπεὶ ὅτι τετήρηται ὁ θεὸς
 αὐτῶν. καὶ τίς αὐτῶν τῶν ἡγήσεται ἀξιόλογον κατήγορον τῷ μωῶς, ὡς αὐτὸς αὐτοῖς
 βουλόμενος γὰρ ἀντιλεγεῖν τὰς γραφάς, ὡς δικαίας καὶ ἀγίας ἐκάλεισεν, ὁ δὲ οὐ μόνον
 ταύτας φαίνεται ἀντιλεγεῖν, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὸν πᾶσι αὐτοῖς αὐτῶν ἀντιπίπτει. γὰρ τῷ κε-
 φαλῶν τῷ ἔλνεσθαι, ὅπου ἐρμηνεύεται γυναικὶν, οὕτως εἴρηται, εἰ μὴ παρὰ θεοῦ ἡ τοῦ
 κορβάν, πολλὰ γὰρ ἀντιπρότινται εὐρίσκοντο αὐτῶν. μὴ δυνάμενος πίνω ἀντὶ τοῦ θαλά-
 μῳ πῶς τὰς γραφάς, ὅθεν ἀνάγκη καταφεύγει γὰρ ψεύδει· ὡς δὴ ἔδειξεν ἅπας θεὸς εἰσι τὰς
 λεγόμενα, καὶ πῶς ἅπας θεοῦ, ψεύδους διακονεῖ γὰρ ἡ πόρ; γὰρ ψεύδεται, θεὸς οὐκ
 ἔστι. καὶ ὅπου θεός, τὸ ψεύδους ἀπελήλαται. ὁ γὰρ ὑπομνήσει τὸ σκότος τῷ φωτός παρυσίαν,
 ὡς ὁ δὲ νόστος ὑγιᾶς ὑπὸ λαοδόμου ἵσταται.

Ἐπὶ ἀρχηγὸν καὶ διδάσκαλον αὐτῶν εἶναι λέγων τὸν νόμον, ὅν ποτε τοῖς ἀνθρώποις ἐβί-
 οτο, καὶ τὸν κορβάν, ὅν συνεγράψατο, οὐκ ἔχοντες. φησὶ γὰρ, ὅτι ὁ νόμος, ὁ ἄβραάμ, ὁ ἰσαάκ,
 ὁ ἰακώβ, ἀλλὰ καὶ οἱ τῷ χριστῷ ἀπόστολοι τὸ αὐτὸ δόγματι ἥσαν. καὶ πῶς τὸ αὐτὸ δόγ-
 ματι οἱ ἀπόστολοι, οἱ πῶς οὐ γινώσκοντες τὸν νόμον ἐπὶ ἀρχηγῶν, ἐπὶ ἀρχηγῶν τὸ δόγ-
 ματι; πῶς δὲ καὶ οἱ πῶς ἐκείνων, ὅ, τε ἄβραάμ, καὶ ἰσαάκ, καὶ ἰακώβ γινώσκοντες τὸν νόμον;
 πῶς δ' αὖτις νῦν, ὁ πῶς τούτων χρόνους τετρακοσίους; εἰ μὴ ἐν τῷ αὐτῷ ἀρχηγῶν καὶ τῷ κα-
 κίας ἐφ' ὅσον, ὅπως οὐ καὶ ἀλλήθως, ψεύδεται λέγων εἶναι ἐκείνους τὸν μωῶς τούτου δόγ-
 ματι. εἰ δ' ὡς λέγει τὰ αὐτὰ ἐκείνους φρονεῖν, καὶ οὕτω ψεύδεται ἀρχηγὸν σαυτὸν ἀ-
 ποκαλῶν. καὶ γὰρ οὐ δύναται πηγὴν ἐκ τῆς αὐτῆς καὶ μίας ὁπῆς βλῆσαι νόμον γλυκὺ καὶ
 πικρὸν, ἢ τοῦ ψεύδεται καὶ ἀλλήθως. ἀλλ' ὅπου αὐτὸς ἀγνοῶν καταγέληται, τὸ τοῦ οὐκ ἂν
 θεῶν, ὅτι ἡ πίστις οὐκ ἔστι τῷ βίαι καὶ τῷ ἀνάγκῃ, ἀλλὰ τῷ πειρασμῷ καὶ δειλίᾳ. τὰ
 γὰρ σωματικὰ δέχονται τὸ βίαιον, τὰ δὲ ψυχικὰ οὐχ οὕτως. ἀλλ' ὡς αὐτὸς ἐξοῦσι καὶ ἐλθὼν
 δεῖται ἡ ψυχὴ, ὅπου πιστὸς καὶ βούλεται, ὅτι εἴργει καὶ δέχεται. τὸ δὲ μετὰ βίαι γινώ-
 σκειν οὐκ ἔχει ἀφ' αὐτοῦ τῷ κίνησιν, ἢ παρὰ τὴν ἰδίαν φύσιν. καὶ τὸ ἐπὶ τῶν κινήσεων
 οὐκ ἔχει τὸ βέβαιον. καὶ τὸ μὴ ἔχει τὸ βέβαιον, οὐκ ἔχει τὸ μόνιμον. ἀλλ' ὁ μὴ τὸ ἀναγκάσει νόμος
 ἔχει τὸ βέβαιον τε καὶ μόνιμον, ὅτι τὸ αὐτὸ ἐξοῦσι, καὶ τὸ ἀφ' ἧς ψυχῆς δειλίσιν. ὁ δὲ ἀνθρώπος
 γὰρ φησιν ὁ κύριος χωρεῖν, χωρεῖται. ὁ δὲ τὸ μωῶς νόμος οὐκ ἔχει τὸ βέβαιον καὶ μόνιμον,
 ὅτι τὸ μετὰ ξίφους καὶ σὺν βίᾳ πολιτεύεται ὅτι φησιν. καὶ τὸ κρέμασιν, οἷς οἶδε θεός, καὶ ἐπὶ λα-
 τυνίᾳ καὶ ἐπεκράτησιν ἢ τῶν ἀσέβων. ἀλλ' ὡς περ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ἔρχεται γῆς, ὅπως ἀπέ-
 χρισιν αἱ βελαὶ τῷ θεῷ ἅπας τὸν ἀνθρώπινον, καὶ τὰ τῶν διανοήματα ἅπας τὸν ἀνθρώπινον ὡ-
 σαύτως διανοήματα. καὶ ὡς αὐτὸς ὁ θεός ὅτι τὸ πρῶτον ἡσάϊον τραυῶς δεικνύει. ὅτι
 ὅτι ὅτι σὺν τῷ θεῷ ὁ νόμος πᾶσι καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τῷ νόμῳ, ὡς βὰς τὸ πλῆθος καὶ ὁ νόμος καὶ γινώ-
 σκειν θεοῦ, ὡς ἀντιφρονῶντα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀντιφρονῶντα αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. τίς γὰρ ἐγνώ-
 σκειν κυρίου, ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγινώσκει; οἱ δὲ γὰρ κύριος οὐ σέβεται ἐν ὁδοῖς, ἀνθρώπος ὃς
 τρεῖς εἰς ἡμέραν κρίσεως, καὶ λαοφρονῶν αἰώνῳ πύρι. φῶς γὰρ ἀσέβων σβέννυται. ὅτι
 ὅτι φησιν ὁ μωῶς, ὡς ἐγὼ οὐκ ἔλαθον τὸν νόμον ὅτι δυνάμεται πιστώσασθαι, ἀλλὰ ὅτι
 ξίφους. καὶ ὅτι ἀλλήθως εἴρηται. ἢ γὰρ τῶν θαυμάτων γίνεσθαι, γὰρ ὅτι τῶν τῷ θεῷ χρισ-
 μάτων καὶ δωρεῶν. καὶ τίς ἡνιόκησεν καὶ ἀγαθόν; πάντως οὐ δειμία. ἀλλ' ὡς περ
 τὸ κακὸν ὡς μὴ παρὰ τὸν θεὸν γεγονὸς οὐκ ἔχει ἰδίαν ὑπόστασιν, ἀλλὰ παρὰ τῇ ἀποσπῶ-
 σι καὶ ἐλλείψει τῷ ἀγαθοῦ κατὰ συμβεβηκός δεικνύεται γὰρ οἷς αὐτὸν γινώσκοντες, οὕτω μοι νό-
 σι καὶ ὅτι τοῖς τῷ μωῶς δόγμασιν, ὡς τῇ ἀποσπῶσι καὶ ἐλλείψει τῶν τῷ θεῷ ἀλλή-
 λων δόγμάτων, κατὰ συμβεβηκός ἀναφαίνεται τις ἐξήγησις καὶ ἀλλόκοτος νόμος, μὴ ἄλ-
 λου δὲ ἀλλότρου πάντη τῷ ἀλλοθίᾳ καὶ τῷ θεῷ. καὶ ὅτι γὰρ ὅτι τὸ κακόν, ἢ τὸ βλάπτον ὅτι
 ἀλογία

Alcoran

ἀλογία καὶ ἀταξία. ὡς περ γὰρ τὸ κακὸν παρὰ τὴν ἀπόπειαν ἔργαδ' οὐ φαίνεται, αὐτὸ δ' ἡ κατ' αὐτὸ οὐκ ἔχει ἀπόπειαν ἵνα, καὶ ἡ νόσος παρὰ τὴν ἐργίαν, καὶ ἡ ἀταξία παρὰ τὴν ἐργίαν, ὅτι καὶ ὁ ἄνθρωπος νόμος παρὰ τὴν ἀληθοῦς νόμον καὶ συμβεβηκὸς θεωρεῖται ἀποκρινόμενος τὸ ὁρδόν. αὐτὸς δὲ κατ' αὐτὸν ὅλον δὲ ἀλογία καὶ ἀταξία, ὁ νόσος ἡ ψυχῆς, μᾶλλον δὲ θάνατος. κατὰ τοσοῦτον καὶ γὰρ μετέχει ὁ ἄνθρωπος νόμος τῇ ἀγαθῇ, καθόσω δοκῇ μόνον καλῶς ποιεῖν, οὐδὲν γὰρ εἰς κακὸν ἀφ' ἐλέπτου, ποιεῖ ἄπορ καὶ ποιεῖ. κατὰ νόμους κρίνεται τὴν αὐτὴν ἀδυναμίαν, ὑποδύεται μὲν τὸ ψῦδ' ὅτι, ἀποκρίνεται δὲ θεῶν νόμον εἶναι τὰ παρ' αὐτῇ διανοητικῇ. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔχει τὴν δῆλαν δαυμάτων παρὰ θεοῦ μαρτυρίαν, ὡς ἔρεται, καὶ τί λέγω τὴν τῶν δαυμάτων, ἀλλὰ γὰρ τῶν χαρισμάτων καὶ δωρεῶν, ὡς εἶχον ἀπὸ θεοῦ οἱ ἀπόστολοι, τὸ ἔχοντες πάντων, καὶ τελευτῶν ἡ τῶν γλωσσῶν γνώσις, καὶ ἔχοντες καὶ ταῦτα ὡς διδασκαλοὶ ἐν οἴκῳ κυρίου, ἵνα ὅτι δα ἀν' ὁρδόνται, γινώσκουσιν τὴν τῇ ἐθνῶν διάλεκτον κατὰ πᾶσαν ἀκρίβειαν. εἰ γὰρ οὐκ ἐγινώσκον τὰ λεγόμενα, ὡς αὐτοῖς ἡρώσις ἐρμηνεύων διαφόρων εἰς δόξαν σιν τῶν παρ' ἀμφοτέρων λεγομένων. πῶς οὗτος ὀνομάζει αὐτὸν καθολικόν, καὶ πάντες τὸ κόσμον διδασκαλόν, ὅς οὐ μετέχοντες πάντων τῶν ἔχοντων; αὐτὸς γὰρ φησὶ πᾶσι αὐτοῖς, ὡς οὐ γινώσκεις ἐτόλμα, ἡ τὴν τῶν ἀγγέλων καὶ μόνων διαλεκτῶν, ὡς καὶ τὸ κερῆν ἀφ' ἑαυτοῦ πρὸς αὐτὸν ἐξεδόθη, ὡς αὐτὸς οὗτος τραυλὸς ἀμολόγησε. δὲ ὅτι κατὰ φύσιν εἰς τὸν ἔξωτον ποιῶν, ἡτοι τὸ φόνον, ὁ ἐκόντως, ὁ γὰρ τὸν διδασκαλὸς καὶ πατὴρ, αὐτὸς ποικίλος ὡς ἀρχὴς, καὶ γὰρ τὴν ἀληθείαν ἀχέει. τὸ γὰρ δαίμονος κακόν, τὸ πρὸς τὴν ἀγαθὴν δὲ ἡν ὅτι δὲν εἶναι. ψυχῆς δὲ, τὸ παρὰ λόγον, σώματος δ', τὸ παρὰ φύσιν. ἀτὰρ τῶν τραυλῶν ἀναφαίνονται γὰρ τοῖς τοῦ μωάμεθ διδασκαλοῖς. ἡ γὰρ ἀλογία καὶ ἀταξία, τὸ τε ψῦδος, καὶ ἡ τὸν ὁλοκότητος, διαφύσσιν γινώσκου. ἰδὼ μὲν δὲ πᾶς ὅτι ἐκείνους καὶ τὸ παρὰ φύσιν διδασκαλὸς, καὶ σκόπει ὅπως δὲν. ἡ φύσις οὐκ ἔστιν αὐτῇ αὐτῇ ἀνελείν, ἀλλ' ἀλογῶν καὶ ἔχει πάντα καὶ λόγον ποιεῖ. ὁ δὲ μωάμεθ ὅποις, ἀπὸ τῆς ἀλογίας ὡς ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῆς (πῶς γὰρ εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ ὁμοίου γένους ἀνακελεύοντες) ὁμοίως αὐτῷ χειρὶ θεοῦ πλασθέντα ἀνθρώπου, ἀφ' ὧς φονδύειν ἐδίδασκεν, ὅς πάντων τῶν θηρίων θηριωδέστερον φαίνεται, καὶ ἀπλῶς. ὡς καὶ ἀπὸ τῆς θηριωδίας φαίνεται καὶ θηριωδέστερον. λέγει τὸ πρὸς αὐτῶν, ὡς παρὰ φύσιν ποτὲ πρὸς τὸν ἄνθρωπον μωάμεθ, τὸ πρὸς πατὴρ θεῶν αὐτῇ, καὶ ὅτι αὐτῇ, τί μοι συμβέβηκε ὡς ἀδελφῷ, ὅτι ἀπὸ τῆς ἀκροβυσσῆς τῇ ὑμετέρῃ νόμῳ; ὁ δὲ ἔπειτα, οὐχ ἐτόλμα, ἡ ἀκροβυσσὴ ὡς ὡς θεῶν. ὁ δὲ ἔπειτα, οὐκ ἔστιν ἐτόλμα πῶς τιμωρεῖται; οὐδὲν ἐτόλμα, ἔφη. ὁ δὲ θεῶν, ἀκροβυσσὴ σε τοίνυν ἐφ' ὧς πρὸς βούλει. γλώσσῃ δὲ μόνῃ, ἀλλ' οὐ καρδίᾳ, τῇ δὲ εἰς τὴν ξίφος, ἀναγκάζομεν καὶ καὶ ὁ μὰρ πρὸς αὐτῇ, ὁ ὅς δ' ἀνοδὸν τὸ κατεμπλάσθῃ, ἔπειτα, κύριε, οὐ οἶδας ὅτι μόνον τῷ θανάτῳ φόβῳ γίνονται τὸ λόγματος. ἀλλὰ καὶ ὁ ὅς τὸ ἐμπιασθῇ, καὶ αὐτὸς ὅτι ἐπὶ τῷ φόβῳ τὸ ξίφος καὶ τὸ θανάτῳ γίνονται τὸ λόγματος. εἰ μὲν ἐπειτα κρυφίως γράμματα εἰς τὴν μακρὴν χώραν, ἵνα μὴ πληκθῶσιν, ἀλλὰ σκέψαντο ὅπως ἐκφύγῃ τὸ ξίφος κίνδυνον. ταῦτα πάντα παρεβλήθησαν ἀπὸ τῆς κατὰ φύσιν καὶ ἐτόλμα βιβλίων. οὐ μὲν, ἀλλὰ καὶ γὰρ τῇ βοῇ κεφαλῶν συγχωρεῖ τὰ παρὰ φύσιν δέμιτα πρὸς τῆς ἀτὰρ καὶ ἀναγκάζει καὶ λέγει. ἡ γὰρ κακία ἐφ' ὧς ἀν' ἡνίκου, τοῖς πᾶσι οἰᾷ πόρ νόσος κακὰ ἀποργάζεται. ἡ γὰρ μίξις τῶν ἀνομοίων, ἡ τὸ φυσικῶν δυνάμεων ὡς τὰ μὴ πρὸς τὴν κίνησιν δὲν. ὁ πόρ ἡ ἀσυμμετρία ποιεῖ, ὅτι καὶ δὲ ὁ πόρ σὺν πρὸς ἑτέρου, ἡ ἵνα δὲ τὸ ἐν δόσεως τὸ καὶ τὸ φύσιν καὶ πρὸς φύσιν ἡδονῶν, ὡς ὡς ταῦτα πρὸς αὐτὸ τὸ μωάμεθ ἀνόμοιον πληθὺς, ὁ καὶ γεγεννη.

καὶ τὸ πᾶν
φροσύνης, κα
σιμὸν ἡ ἐπὶ φ
ἐν παλαιῇ
βίβλῳ, μὴ δ
καὶ οὐκ ὡς
μωάμεθ παρ
σι, ὡς δὲ
ἐν τῇ βίβλῳ
καὶ εἰς τὴν
σο, καὶ γὰρ
παλαιῶν κα
πάντα ὅφει
μὴ οὐκ ἀνα
τὸ λογισμῶ
παλαιῶν κα
λαῖον τὸ ἐλ
Οτι ἡ τὸ
μοι, ἐπὶ τῇ
ἐπὶ τῇ
μοίρας, μέλ
θῆσεν, αἱ δ
ἐν τῇ λόγ
σι καὶ τῇ
ἐλδοι.

Επὶ ὡς
λαῖον τὸ ἐλ
εἰ μὴ παρὰ
μετὰ δὲ π
πληκθῶσιν
ἐκ τῆς σκ
φωτὸς γὰρ
μετακλίθε
ζον τὸ κόσμ
τὸ παρὰ τ
Επὶ μετ
μὴ οὐκ ἔ
αὐτὸ δὲ
Επὶ πόρ

ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΜΩΑΜΕΘ

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

ΜΕΝ ἀλήθεια μία ὅτι καὶ ἀπλῆ, τὸ δὲ ψευδὲς πολυμερές καὶ ποικί-
 λον, καὶ ὁ πόδι πατῶν γν' ἀληθείαν τῷ φωτὶ ποδὶ πατῆ, καὶ γν' ἀσφα-
 λεία πορδύετ', ὃ γ' τὸ ψευδὲς ἐλόμην γν' ἔρ' σκότῃ ποδὶ πατῆ, καὶ
 ὃ καὶ οἶδε πᾶσι παγὰ. Διὰ τοῦτο δὲ ὁ μωάμεθ φησὶ ἡ ἀληθεία καταφρο-
 νήσας, τὸ δὲ ψευδὲς γν' οὐ σέμνηται, οὐδὲ μ' ὕμνους, ὅδε πρὸς σωτηρίαν
 ἀνθρώπων ἐδιδάσκειν, ἀλλὰ ἄλλο μόνον εὐρέθη ἀποδιδάσκων, ὅπως πρὸς ἐ-

αὐτὸν τὸ πλῆθος ἐφέλκῃ. καὶ πόδι μὲν ἀρετῶν οὐκ ἐμέλησε μὲν ὅλως κύντω, οἷον ταπεινο-
 φροσύνης, μακροθυμίας, εὐρύκειας, καὶ φησὶ εἰς τὸ πλῆθος ἀγάπης. οὐδὲ σωεγράψατο τι γνή-
 σιμον ἢ ἐπωφελεῖς. ἵνα δὲ μὴ ἐλεγχθῶσιν αἱ τοῦτου ψευδολογίαι καὶ ματαιότης, ἀπὸ τε
 φησὶ παλαιῶς, ἀπὸ τε φησὶ καινῆς διαθήκης, ἔστιν ὅτι καὶ ὅδε μὲν σωεγράψατο τὸ ἴδιον φησὶ ἔξω
 βώας, μὴ ὁλως ἐχόντα τὰ πιά, διετέτατο. καὶ τοι γὰρ αὐτὸς ἄκωρ καὶ μὴ βουλόμην
 καὶ οἷον ὡς περ ἐπὶ θεῶς διωμάμενος μαστορόμην, πολλὰ κίς ἐδίδωκε γράφων, ὅτι αἱ
 μωστέως παραδόσεις, καὶ τὸ πρὸς φησὶ, ἀλλὰ δὴ τὸ, τε ψαλτήριον καὶ τὸ δὴναγγέλιον ἀγία ἐ-
 σι, καὶ ἄρ' θεὸς διεδόμην. ἀναίρετος γ' πόδι τὸ δὴναγγέλιον διαβήδω αἰγιον καὶ τέλειον καὶ
 εὐθὺς ἔστω καλεῖ. καὶ ἐπομνήσεις θεοῦ ταῦτα καλεῖ γν' τῷ κερῶν. μὴ διωμάμενος δὲ κρύ-
 ψαι εἰς τέλει τὴν ἀλήθειαν λέγει, ὅτι καὶ αὐτὸς ἐγὼ τὰ πρὸς ἐκείνοις γεγραμμένα φυλάσ-
 σω, καὶ γν' ἐργῶ αὐτὰ. καὶ ἐπεί δ' ἵκαται καὶ ἀγία καὶ ὁρᾷ καὶ ἄρ' θεὸς διεδόμην ὁμολογῆσαι τὴν τε
 παλαιάν καὶ τὴν νέαν γραφὴν, καὶ αὐτὸς ἐαυτὴν ὑπόχρεον ποιεῖται, καὶ μὴ βουλόμην, καὶ ἡ
 παύτα ὁφείλει εὐεργεῖν αὐτὰ. ὃ γ' μνείαν πόδι τὸ γν' τῇ θεῷ γράφῃ ὅποιον ἀρετῶν, τὸ διωμά-
 μένων ἀνάστα ἄρ' γν' τὸ ἀνθρώπων, καὶ οὐράνιον ποιῆσαι. ἀλλ' ὅπου αὐτὸς καὶ ἀναβῆναι γν' αὐτὸ
 πρὸς λογισμῶν, ἐκείνο καὶ εὐεργεῖ καὶ διδάσκει. καὶ ποτὲ μὲν λέγει καὶ ὑπογορεῖν, ἵνα ὅτε τῇ
 παλαιᾷ γραφῇ, ὅτε τῇ νέᾳ δέχωνται. ποτὲ γ' ἵνα δέχωνται αὐτὰ, ὡς καὶ γν' ἔρ' κεφα-
 λαίῳ τῷ ἐλμαδίῳ, ὅπου ἐρμηνεύει τὴν ἀρετὴν, ὅπως φησὶν.

Ὅτι καὶ τὸ βιβλίον τὸ πρὸς ἀρετὴν ὁλως ὅδε, εἰ μὴ πληρώσασιν τὸ τε δὴναγγέλιον καὶ τὸν νό-
 μον, ἐταρεῖα γ' τὸ βιβλίον λέγοντες κατ' ἐκείνον, οἱ τὸ μωάμεθ ἀκόλθοι.

Ἐπὶ μετὰ τὸ πολλῶν τερατολογιῶν αὐτῷ λέγει καὶ ἔστω, ὅτι εἰς ἐβδμήκοντα πρὸς τοῖς ἵστοις
 μοῖρας, μέλας σχιδύων οἱ τῷ νόμῳ αὐτῷ ἀκροβυθίζοντες, καὶ ἡ μία καὶ μόνη ἐκ τῶν σω-
 θήσετα, αἱ δ' ἄλλαι πρὸς πρὸς ὁδὸν τῆς γν' ὅδε καὶ ἀλλοτρίᾳ τὸ βιβλίον μωρῶν καὶ ἀνυπο-
 στήτων λόγων, πάντως ὁδεμία. ἀλλὰ ἔστω μόνον αὐτὸ εἰποι ἵνα ὁ νόμος ἔχω, ὡς καὶ ἐκείνη ἡ μοῖρα
 σὺν ταῖς πόραις τῷ αἰωνίῳ πρὸς γνήσεσιν παρανώμα, εἰ μὴ τῇ ἀμωμῇ πῖς πρὸς
 ἐλθόντων.

Ἐπὶ ὡς περ γὰρ ὁμῶς πάντοτε αὐτὸς ἐαυτὸν ἀντιλέγων εὐερίσκεται, ὅτω καὶ γν' τῷ κεφα-
 λαίῳ τῷ ἐλμαδίῳ, ὅπου ἐρμηνεύει τὴν ἀρετὴν, αὐτὸς ἐαυτὸν ἀνατρεῖ πρὸς φησὶ γὰρ, ὅτι
 εἰ μὴ παρὰ θεὸν ἴω τὰ τῷ κερῶν, πολλὰ γν' ἀντιόκηται εὐερίσκεται αὐτῷ. καὶ τοι γὰρ
 μετὸν ὅτι πολλῶν γν' ἀντιόκητων. φησὶ γὰρ γν' διαφόροις τόποις, ὡς ὁ θεὸς ἀχ' ὁδὸν γν' τὸ
 πλῆθος μωρῶν. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς διδασκὼν λέγει, πρὸς δὲ χεῖρ ἵνα ὁδὸν γν' καὶ ἀχ' ὁδὸν
 ἐκ τῷ σκότῳ εἰς τὸ φῶς, καὶ ἐκ φησὶ ἀνοστίας εἰς εὐθύτητα. ἐν πόδι αὐτῷ φησὶν, ὡς ἐρμῶν ὅρ-
 φανὸς γν' πλῆθος, εἰς ὁλοκάτης γὰρ ἴω. καὶ τοῖς αὐτῷ πρὸς φησὶν ἐποίησεν ὁ θεός, ὅτι αὐτὸ
 μετεκλήθη, ὡς ἀνελθεῖν μέχρις ἐβδόμου ἔρανος, καὶ γν' τυχῆν ἀγγέλω πρὸς χιλιάκας μέ-
 ζονι τὸ κόσμον, θρῆναι τὰς ἐαυτοῦ ἀμαρτίας, καὶ αὐτῶν αὐτὸν τυχῆν συγχνώμης δι' αὐ-
 τὸν παρὰ φησὶ θεῷ.

Ἐπὶ μετὰ τὸ γὰρ βιβλίον φησὶν ἀνελθεῖν εἰς τὸν θεόν, καὶ γν' τυχῆν ἐτόρῳ ἀγγέλω, μυριάκας
 μέζονι τὸν κόσμον, θρῆναι καὶ αὐτὸν τὰς ἐαυτοῦ ἀμαρτίας, πεποινησέναι τὸ καὶ ὑπὲρ
 αὐτῷ δεικνύει εἰς θεόν, καὶ τυχῆν καὶ αὐτὸν συγχνώμης.

Ἐπὶ πρὸς ἐαυτὸν φησὶν, ὡς τέλει καὶ σφραγίς καὶ σιωπὴ ὅτι πάντων τῶν πρὸς φησὶν, καὶ
 φησὶ

Ληθῆ

[illegible]

9 μαθητῶν

οὐ σιωπῶν· ἀλλ' ἀνελθούσας εἰς τὸν οὐρανὸν, εἶπε τὰ κατ' αὐτὴν. ὁ δὲ θεὸς ἰδὼν ταύτην, καὶ τὴν δίκην, καὶ ἔχον αὐτὴν ἀκνηρώς, πεποίηκεν ὡς φόρον, ὡς εἶναι ταύτην ἐν τῷ οὐρανῷ μεταξὺ τῶν ἀστέρων οὕτω καλῶν, ὡς αἶψα καὶ ἐν τῇ γῇ μεταξὺ τῶν γυναικῶν. διδοίσης δὲ καὶ τοῖς ἀμαρτωτοῖσι ἀγγέλους ἀερέσεως, ὅπου βούλονται κραδίῳ αὐτῶν, ἢ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, ἐλομῶν αὐτῶν ἐν τῷ παρόντι· μᾶλλον τιμωρηθῶναι, ὅτι ἠρτήσῃ τούτους ἐν τῷ ἔτι βαθυλῶνος φρέατι τῷ ποσὶν δι' ἀλύσεως σιδιερῶς, μέχρι ἔτι ἐν τῇ κρίσει ἡμέρας.

Ἐπιφυσίμ, ὅτι ὁ κτιστὸς οὗτος οὐρανὸς γέγονεν ἐκ καπνοῦ. ὡς εἰκοι γὰρ, ὅτι ἐτόρυν πᾶνα οὐρανὸν ἔκτισον σιωοῖδιν ὁ νεῖς οὗτος νομοθέτης, ὃν οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων ἐγνώρισε ποτε. καὶ πῶς ἀντιδικασολῶν τούτου, καλεῖ τὸν παρόντα κτιστὸν, ὡς ἄρ' ἐλ' ἀναθυμιάσεως φησὶ ἐλ' θαλάσσης γινόμενης τῷ τοῦτο καπνῷ. ἢ δὲ θαλάσσα ἐκ λίνος ὕδατος καὶ ὀνομαζομένης, ὅπου ὕδατος ὡνυσσι ὅλῳ τῷ οἰκονόμῳ, καὶ ἀντέχῃ ποιεῖ τὸν οὐρανόν.

Ἐπὶ τὸν ἡλίον (τῷ) σελήνῳ ἵσα φωτὸς καὶ δυνάμει φησὶ γινέσθαι, καὶ μετ' ἐμὴν διακρίσιν ἐν μεταξὺ νυκτὸς καὶ ἡμέρας. ἀλλὰ πετομένης ποτὲ τῷ γαβριὴλ συμβῆναι τὸ πῆρ' αὐτῷ ἐγγίσει τῇ σελήνῳ, καὶ τότε φησὶ σελήνῳ αὐτῷ.

Ἐπὶ φησὶ, ὡς πῶς κληθῆναι τὸν αὐτὸν μωσάμειδ παρὰ τῷ γαβριὴλ ἀνελθῆναι εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ τῷ θεῷ δῶναι τὴν χεῖρα αὐτοῦ ὡς τῷ μωσάμειδ, πῶς αὐτὸς φύξεως αἰδουσι λαβεῖν αὐτὸν, ὡς δὲ ἀνελθῆναι ταύτῃ μετ' ἐν τῷ νωτιαίου μυελῶν. καὶ ὅτι ἡ ἑστὸς πλάσμα ἐκείνου ὅστις, τοῦτο πρόδηλον. ἀλλ' ὅμως τοῖς ἀνθρώποις μορφώταις ἐπόμην, ταῦτα λέγει, τοῖς λέγουσι τὸν θεὸν σωματικόν, ἀγνοῶν ὁ δειλὰ αὐτῶν, τὸ ὑπελαβόν ἀνομίαν, ὅτι ἐσομαί σοι ὁμοῖος.

Ἐπὶ ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ σὰδ ὁ αὐτὸς μωσάμειδ φησὶ, ὅτι ἀγγελοὶ ὄντες οἱ δαίμονες, καὶ πῶς κληθῆναι παρὰ τοῦ θεοῦ πῶς κληθῆναι τὸν ἀδὰμ, οὐκ ἠδέλῃ αὐτῶν ποιῆσαι ὅσον, καὶ ὡς καὶ πάντες οἱ ἀγγελοὶ πῶς κληθῆναι αὐτῶν, καὶ ὅτι ὁ ἑστὸς ἐγγόνος δαίμονες, ἰδίᾳ δὲ δόξα ὅτι αὐτὸν τότε τῷ ἀσέβει.

Ἐπὶ φησὶ ὁ αὐτὸς, ὡς ἐκ τῷ τῷ ἐλέφαντι κόπῃ γινώσκεται τὸ χοῖρον, ἐκ δὲ τῷ κόπῃ τῷ χοίρῳ, τῷ μωσάμειδ τῷ γαλιλῶν τῷ μετὰ τῷ λείοντι. ἢ δὲ αὐτῶν ὅτι αὐτὴν οὐκ ἔστιν ἐν τῇ κίβωτῃ μετὰ τῷ ὕμῳ αὐτοῦ καὶ τῷ ὕμῳ, ὅπου τῶν πῶς ἀποπαύει χάριτος, ἐκλίβῃ καὶ κίβωτος, καὶ μάστιγι ὅπου τῶν δὲ ἐλέφαντος ἐπὶ τῷ γοῦν τὸ λίαν φοβεῖσθαι, ἡρώτησεν ὁ υἱὸς τῷ θεῷ, ὡς ἐφ' ἃ ἀπελθὼν πῶς κληθῆναι τὸν πρῶτον αὐτοῦ πῶς τῷ ὀπλῷ, ὅτι ἡ πρόεισιν ἢ κόπῃ. οὐ γινώσκοντες, ἀλλὰ τῷ δὲ ἐκ τῷ κόπῃ, καὶ σὺ αὐτῇ χοῖρον μέγας. τῷ γοῦν εἰρηχῇ τῷ κόπῃ ὁρῶσιν, ὁ μὲν ἐγγινώσκῃ, καὶ ἡρῆα πῶς ἐπίειμι τῷ ἀνιδίᾳ τῷ κίβωτῳ. καὶ τότε μάστιγι ἐφοβήθη αὐτῶν ἐπὶ τῷ τῷ αὐτοῦ τῷ νῶν τῷ κύριον ὑπερ τούτου, ἐπατάχθη ὁ λέων ἐν τῷ μετὰ τῷ, καὶ ὅτι ἡ γαλῆ ἐκ τῶν μυκτῆρων αὐτοῦ. ταύτῃ τῷ αὐτῷ ἐν φησὶ, ὅτι ἡ τῷ χοίρει καὶ ἀκέραια λογίζονται πῶς αὐτοῖς.

Ἐπὶ φησὶ, ὅτι ὁ θεὸς πῶς τῷ τέλει τῷ κόσμῳ ἀρκτενῇ πᾶσι φύσιν ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων, ὅτι ὡς ὡς κληθῆναι τῷ πῶν, πῶν τῷ θεῷ. τῷ θανάτῳ, ὅς ἐστιν ἀγγελὸς τῷ λεγόμενος ἀδριήλ, καὶ τότε γινώσκῃ τῷ κύριον τῷ ἀδριήλ ἀρκτενῇ αὐτῷ. ὅ γινώσκοντες, φωνήσῃ κύριον φωνῇ μεγάλῃ, ὅτι πῶς ἐστὶν οἱ ἀρκτενῇ τῷ κόσμῳ, καὶ οἱ ἀρκτενῇ, καὶ μετὰ τῷ τῷ ἀρκτενῇ πᾶσι. τῷ γοῦν ὅτι πῶς ὅλως ὁ νοῦν ἔχω, ὅτι κληθῇ τῷ πῶν τῷ φλυαριῶν, οὐκ ἔστιν ἐτόρυν, ὡς ἐμοίγε διοκῇ, καὶ αὐτῷ τῷ μωσάμειδ γινώσκῃ μάρτυρι, ὅς σιωπῶν τῷ ὡς φησὶ βιβλίον, διὸ καὶ διεκράτησεν λόγους ἔχον θαυμαστῶς. παρὰ δὲ τῷ μαθῆναι αὐτοῦ παρὰ κληθῆναι δὲ ἀδριήλ αὐτοῖς, ἐφ' ἃ πῶς αὐτοῦ, ὡς ἄρ' ἐκ τῶν οἱ τῷ τριγίλοι ἐστὶν ἀληθεῖς, οἱ δὲ ἐτόροι ψυδῆς.

Ὡς τε καὶ πῶς ἐπὶ τῷ χωσὶ μετὰ τῶν ἱσμενιτῶν, καὶ ἀναφανῇ ψυδῆς τῷ πῶς ἐκείνων λεγόμενῳ, ἀδριήλ λέγουσιν, ὅτι ἄρ' ἐκ τῷ ψυδῆς λόγων ὅτι, ὡς σιωπῶν τῷ μωσάμειδ, ὅτι ἄρ' ἐκ τῷ ἀλθινῶν. καὶ ἵσως ἐπὶ τῷ μωσάμειδ τῷ λυκανὸν ἑλλῶν, ἐλεγε τῷ αὐτοῦ πῶς αὐτοῦ, ὅτι μία καὶ μόνη ὅτι ἀλθῆναι, ὅτι μία καὶ μόνη ὅτι ἀλθῆναι, τῷ δὲ διηλονότι ἐστὶ γινώσκῃ μὴ ἐν τῷ ὡς ἄρ' αὐτῶν, τῷ πᾶσι ψυδῆς ἐστὶν, ἵσως αὐτῶν συγγνώμῃ τῷ ἐν αὐτῷ.

花

Επὶ γὰρ τῷ κεφαλαίῳ φησὶ τῷ ἐλμακιδιᾷ, ὅτι ἔμελυνδεν· τὸ ἀπείρα, μὴ εἶναι αὐτὸν χριστιανὸς ἢ αὐτὸν ἑβραῖον ἢ αὐτὸν ἄλλου· διὰ τὸ παιδιδόειν τὸ ἀμαρτωλὸν αὐτὸν ἦν καὶ ἐγὼ ἢ μάλλον φημὶ τοῦ αὐτοῦ, ὅτι ὡς ἐλμακιδιᾷ ὁ πατήρ τὸν παῖδός, παιδιδόει αὐτὸν, ἀγάπης ἣν πρὸς χριστὸν. τίνα γὰρ ἡ παιδιδόει γνησίως ὡς τὸ ἰδίον υἱόν, καὶ ποῦ ἢ τὸ ἑβραῖον ἀληθῶς εἶπεν, εἰ καὶ μὴ γινώσκων ἐλάλησε τὴν ἀλήθειαν, ὃ ἀρσυνόει δι' ἀκρίειν μέσον βεβήκα· καὶ καὶ θαρσύνει γὰρ ἑβραῖοι καὶ κατεργάσαντο ὁρμηλὴν ἀρετὴν, ἀλλ' ὅτι ἀσυνπαθῆναι καὶ γὰρ πτωχότητος διολίσσιν, καὶ ἀγασσόμεν, καὶ ἐρωσώμεν, παιδιδόοντες· ἢ αὐτὸν τὸν θεὸν σωματικῶς, ψυχικῶς δὲ κατελμπάνοντες, ἀλλὰ μάλλον ἐλπίσιν αὐτοῖς, ὅτι ἢ ἐλπίς ὑποστάσει δωρεὰ ἐκ δ' ἐλπίσιν ἀρετῶν τούτων, μετὰ δὲ τὸν κυρίον σωτῆρα καὶ τὸν πατέρα ἐγγύς παντελὴς εἰς αὐτὸν ἐγκατέλειψιν, ψυχῶν τε καὶ σωμάτων, ὡς ἀχαρίεις καὶ τὸ μέγιστον ἀμαρτήματα, ὡς παρὰ Ἰουδαίους τὸ μέγιστον τὸν ἑαυτοῦ ἀσέβημα, ἀπεκέρυξεν αὐτὸν ὁ θεός, ἐλπίσιν αὐτοῦ ὅτι ἐλπίσιν αὐτὸν ἐλπίσιν, τέλειαν ἐγκατέλειψιν ἐγκατελπίων αὐτὸν, καὶ πατέρα εἰς πάντας ἑβραῖους ὑποχέειν, καὶ διόλου ἑαυτοῦ παντὸς εἶναι, καὶ τὸν ὅτι ἢ τὸ σωμάτων ἐγκατέλειψιν, δειγμάτων δὲ τὸν ψυχῶν αὐτὸν ἀπολείας, καὶ παντελὸς ἀρετῶν, μὴ μόνον τὸν πρὸν αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ τὸν μέλλοντα, ὅτι ἐλπίσιν ἀρετῶν ἢ ἐρωσώμεν, καὶ ἐγασσόμεν, καὶ ἡ θυσία, καὶ ὁ ναός, καὶ ἀπερίφραστον ὡς ἀχρηστον ἐλπίσιν αὐτοῦ σκεδύσθαι. διὰ τοῦτο τοῦ νοῦ καὶ ὁ διαβὸς πῶς φησὶν αὐτὸν ἐρεκεν ὅπως, ὅτι αὐτοῦ κυρεῖ πάντες οἱ ἀλλοτρίους με, ὅτι δὲ ἰσχυρὸς πῶς δὲ ὁ κύριος ἡ ψυχή μου, ἐλπίσιν αὐτοῦ, καὶ ὑπομένει σὺν ὑπομένει, καὶ οὐ καὶ ὑπομένει, καὶ πᾶσι καλωῦντας, ἐλπίσιν αὐτοῦ, καὶ ἐλπίσιν αὐτοῦ εἰς τὸ βρῶμα με χορμαίνω, ἐλπίσιν αὐτοῦ εἰς τὸν ἑαυτοῦ ἐλπίσιν αὐτοῦ με ὅπως, ἡμετέρας τὸν ἀπείρα αὐτὸν ὅτι αὐτοῦ αὐτὸν εἰς παγίδα, καὶ εἰς αὐτοῦ αὐτοῦ σιν, καὶ εἰς σιανδαλόν, σιανδαλῶν οἱ ὁφθαλμοὶ αὐτοῦ τὸν μὴ βλέπειν, καὶ τὸν νοῦ αὐτοῦ διαπαντός ἐλπίσιν αὐτοῦ, ἐλπίσιν αὐτοῦ ἐλπίσιν αὐτοῦ, καὶ ὁ κύριος ἐλπίσιν αὐτοῦ κατελπίσιν

βοι αὐτὸς. ἡμεῖς
 καὶ τὸ βουλό
 λόμηνος διέφυ
 κτείνοντι, καὶ
 ἐκλινον ἐκ τοῦ
 γῆς. ἐν γὰρ τοῖς
 ὄρωσι ἐπ' αὐτῶν
 πῶς ἄκροθι
 λινὲς τ' αὐτῶν
 ἔδωκεν ἀνὰ
 δ' ἵκην αὐτῶν.
 θεὸς, ἀλλὰ
 πόνοντας, δι
 τοῖς σιλῶσας
 τ' ἀμαρτίας
 αὐτῶν ὑπο
 κατ' ὅ, καὶ
 τες οἱ ἀμαρ
 τοῖς ἐμπό
 ρητῶν δ' αὐ
 σι μέσον δι
 ἀρ' ὅ, ἀρ' ὅ
 ἀρ' ὅ, ἐλ' ὅ
 τῶν μὲν
 ἀμαρτίας.
 μαλασίαν
 ἥτοι τὸ ἐχά
 τας ἀνδρίας
 (αὐτὸς τὸ)
 τηρεῖς οἶνον
 πόλυσιν
 κτόνοι, γὰρ
 ὑποστροφῶν
 τίτων. ἐπὶ
 ταῖς τελεῶν
 γὰρ τὸ ἐκ
 βοντες με
 συλλυπο
 μα μιν χο
 σόμενα κ
 ὁσιν, καὶ
 σωματικῶν
 ὁ πόφρη
 τῶν περὶ
 τῶν ὧν
 τα, ἐκασ
 σιν τῶν
 καὶ ἀλλοι

2 4 AUTOIS.

πῶς ἐγὲ τῶ
 τ τῶν ἑξαζών
 οῦντων αὐτῆς.
 ἐλ παλαιὸς θε
 ὡς ἀγγέλους ἀ
 λογισμένους, ὁ
 γὰρ, ὡς ληθρο
 φορεῖ, εἰς αὐ
 ποιμνίου σου
 ἔγνωκα πάν
 τας· ἐπεὶ ἐμὴ γ
 τρεῖς ὡν πῶ
 ὡς ἀλλοιοῦ
 ἐν ἑνὶ αὐτοῦ
 ξατοῦ, ἀλλὰ κα
 δρῶντες πάν
 τας καὶ αὐτῶ
 τῶ θεῷ πρὸς
 ὁφί μετὰ νό
 τας, ἀλλ' ὁδ
 καὶ καὶ μὴ
 λαβόντες, ὡς εἰ
 λοι αὐτῶ ἐσ
 τὸ παρὰ τῶ
 καὶ οἰονεί
 ἀλλ' ὅκ ἐστι
 ἅπαντα κρέμα
 αὐτῶν, ἵνα
 ἢ τῶν ἁσθε
 διαβῶντιν
 ἐπὶ τῶν μὴ
 χεῖρας αὐτῶ
 παρὰ θεοῦ.
 πάλιν, τί δε
 ζαί, καὶ αἱ κ
 οί δ' αὐθρο
 νων καὶ ὡ
 τῆς, ἀπὸ ὑλ
 κῶ σωματῶ
 δινος λόγῳ
 ἱακῶς εἶπε
 οὐτω καὶ ἡ
 τρεῖς μέλα
 νι, καὶ εἶτ
 τὸ αὐτὸ ἐστ
 ἐκ τῶν ὁζώ
 θῶ, ὡς ἄρ
 ὅτι καὶ
 ὅτι καὶ

[illegible]

Λ Ο Γ Ο Σ Τ Ρ Ι Τ Ο Σ.

ΠΕΙΔΗ ΠΕΡΙ ΞΕΝΩΝ ἡ μωρομεθ' ἀνοπημάτων φθίσαντες ἔπειλε, φέ
ρε δὴ σκεψώμεθα, ὅπως ἂν ποτε καὶ ποδὶ ἡ σωτῆρος χριστῷ ἁληθινῶ
θεῷ ἡμῶν ὁ δόξαιος ἔτῳ φρονεῖ καὶ διδάσκει. ὅπως γὰρ ἀληθεῖα
ὄντως τὸ εἶπεν ἄφρων ἢ κατὰ ἰδίαν αὐτοῦ, ἢ ἐστὶ θεός. ἔπος ἀρνεῖται μὲν
πλὴν προάδια, ὁμολογεῖ δὲ θεῶν ποιητῶν ὄρατον καὶ γῆς, ἀγγέλων τε καὶ
ἀνθρώπων καὶ πάσης κτίσεως, ἣν μὴ ἔχοντα.

Επει μὴ δὲ γινώσκωσι οὐδὲ δυνάσονται ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἀρετὰς καὶ ἀπολαύματα
σπερμικῶς εἶναι νομίστες τῶν θεῶν γινώσκουσιν. ὁ δὲ ὁσῶν καὶ χρίσματα μέδον πατρὸς καὶ υἱοῦ δυνά-
μις εἶναι γινώσκουσιν· καὶ γὰρ τὸ θεὸν ἀδωάτον οὐδὲν ἔχον ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν λεγέμενον αὐτὸν μὴ
δὲ ποιητῶν καὶ δημιουργῶν καὶ κτίσιν εἶναι αὐτὸν πάντοτε μετὰ πάντων ὧν οἱ ἀφρονεῖς ἐλλή-
νοισι ἐδολογασάντο.

Εἰς τὸ ἔργον ἔχον οὐ θεός, ἐλπίσματα αὐτὴν γίνονται μέσον αὐτῆς, ὡς φησὶν ἐν τῇ κεφαλῇ αἰῶ
 τῷ ἐλμωνείῳ, ἐσθ' αἰοῖς, καὶ αὐτῷ τῷ καρποκράτῃ ἀκροατῶν ἡμῶν γὰρ πρὸς τὸ τε μερικῶς
 φθίσκοντες εἴπομεν ἐν τῇ ἀκροασίᾳ. διότι ὅτι ἐχομεν σφοδρῶς αὐτῶν πεπλάτους μελῶς, ὡς
 ἐρετῇ. ἐπεὶ δὲ ἡτὶς τὸ πρῶτον τρανῶς αὐτῷ ἀντιλεγόμεν, ἀκούεταί σου ἐν τῷ μωαμὲ ἀκόλθεοι.
 ὅπως οὐ μωαμὲ τὸν χειρὸν ὅτε θεοῦ φρονεῖ, ὅτε ἐγὼ θεῷ, ψιλοῦ δ' αὐτῶν πορῶς εἶς πάντας
 ἀνθρώπους καὶ ἄγιον, ἐλπίς ἀπαντα αὐτῶν πορῶς ἀσυνήτως, μεσορῶ ἀκροατῶν.

[illegible]

αἰώνων

58

[illegible]

δεκνὶ ὅσον, οὐδὲ δίκαιον. ἔπειθ' ὁ θεοῦ ἦος καὶ θεὸς ἀνιγματοδιδῶς πῶς εὐείκελον κερυτ
 πόμηνος, καὶ δὴ αὖτις ἐπὶ βροντῇ ἦος, τὸ γὰρ ἀρχὴν ὡς λόγος, καὶ τὰ ἔξῃς τραυῶς ὑπογράφουσε.
 καὶ ὡς περὶ ὁ ἥλιος ὑπὸ βαθυτέττο νέφους καὶ χειμῶνος κερυτ πόμηνος, πῶς καὶ τοῖς ἀνθρώποις
 ἀφανὴς ἔστι, τὸ δ' αὐτὸ φῶς οἰονεῖ πᾶσι· αὐτὸ κατεχόμενον εὐείκελον, λυθνύον· ἢ καὶ χειμῶνος, καὶ
 τῷ ἄερος ἐπελθόντος, τοῖς πᾶσι ἀφθόνως τὰς ἀκτῖνας ἀφίκοιτο, ὅτω μοι νοεῖ καὶ ὡς ὁ θεὸς καὶ
 λόγος τῷ θεῷ. θεὸς ὡρᾷ ληθῆς καὶ πῶς τῷ αἰῶνος, ἦος θεῷ καὶ ποιητῆς πάσης κτίσεως, ὡς καὶ γὰρ
 ταῖς ἐμπροσθεν ἀρχολογίαις, καὶ ἡγεῖται τὸ παρὸν ἀρχιδιδακτῆς, ἀλλ' ἐκρυπτοῖτο ὁμως ὑπὸ τῷ νέφους
 ἐπὶ ἀγνωσίας, καὶ τῷ χειμῶνος ἐπὶ τῷ ἐσιώλῳ πεσοικωμένης, μετὰ τε τῷ πατρός καὶ τῷ πνύ
 ματι. ὡς δὲ ἐπεφάνη τὸ ἔαρ, πυντέστην ἢ πύτω γῆσαρκος οἰκονομία, καὶ ἐξημνήθη τὸ ἡγεῖται
 σάρκα ἐκ γυναικὸς ἐπὶ ἀγίας πῶς θῆς καὶ θεοτόκου μαρίας, τότε ἐπεφάνη ἡ χάρις τῷ θεῷ,
 ἢ σωτήριος πᾶσι ἀνθρώποις. καὶ πῶς ἐκκλῖνον ἢ κτίσις τὸν κτίσαντα αὐτῶν, καὶ ἐδόξα-
 ζαν τὸ μόνον ἀληθῆ θεόν, τῷ πατρί τῷ κυρίῳ ἡμῶν ἰησοῦ χριστῷ, καὶ αὐτὸν τῷ ἡγῶν καὶ λόγον τῷ
 πατρός, καὶ τὸ πανάγει καὶ ὡσποιοῦν πνύμα, τῷ μίαν ἀγίαν ὁμοῖον καὶ ἀδιαίρετον καὶ ἄσυν-
 γχον τριάδα τῷ εἶναι θεόν. ὅτε ἐβελῆν ἢ τῷ χριστῷ δόξα, δόξα ὡς μονογενῆς πῶς πατρός.
 καὶ τότε ἀφῆκε τὰς θεϊκὰς αὐτοῦ ἀκτῖνας, ὅτε τὸ σκόπος ἐπὶ ἀγνωσίας ἐφώτισε, ὅτε τὰς κατε-
 ψυχμῶνας καὶ νεκρὰς ψυχὰς τῇ δέσμῃ ἐπὶ πίστεως ἀνέζωσεν.

Ἐπὶ ὁ μωῶς μεθ' ἡ χριστὸν ἐκ παρθένου γρηνηθῆναι ὁμολογῇ αὐτὸν ἀνδρὸς, αἰετὶ καὶ παρ-
 κράτῃ ἀπολαθῶν, θεὸν δὲ καὶ θεοῦ ὕμν οὐ διαμῶς, διὸ σὺν ἀποδείξεισι χωρὶς αὐτοῦ. ὅπῃ τὸ ὁ χριστὸς
 ἐδ' ἐποτε ποδὶ ἐκαστοῦ ἔσθ' ἐφκ. καὶ ὅτι τοῖς ἰσθλαίοις ἔπει, πρὸς κυνέτε τ' θεοῦ μου καὶ θεοῦ
 ὑμῶν, καὶ κύριόν μου καὶ κύριον ὑμῶν. ὁ δὲ στωπὸς τ' ἀσεβὲς πάντοτε εἰς ὅτι, τὸ ἵνα καὶ πᾶ-
 σαν αὐτὸν τ' διώσκειν πείσῃ πάντας ἀνθρώπους, καὶ ὅτε θεὸν ὅτε θεοῦ ὕμν πιστεύσωσιν εἶναι
 τ' χριστὸν, ἀλλ' ἄγιον μὲν ἐπὶ φησὶν καὶ ἄπαντας φησὶν, καὶ ἀνθρώπου καὶ πάν-
 τας ἀνθρώπων, θεὸν ὃ δ' ἀμῶς. ἀλλ' ὡς χρεῖ ἐστὶ τ' χριστὸν πείσαι αὐτὸν ἀνθρώπων ὁ μωῶς αὐτοῦ,
 τ' διαβάλοι μωῶς μύθος. ὡς περὶ γὰρ ἐκείνος παντὶ τρόπῳ μηχανᾶται εἰς τὸ πλανῆσαι πάντα
 ἀνθρώπου, καὶ ἢ πᾶσι καὶ τοῖς ὄφροισι χωρεῖσαι αὐτὸν τ' θεῷ, ὅτω καὶ ὁ μωῶς μεθ' αὐτοῦ τὸν τρόπον
 διαζῶν ἐν ἐλπίδι, ἵνα ἀπὸ τ' ἀληθινῶν θεῶν μακρὰν πρὸ ποιήσῃ πάντα ἀνθρώπου, ποῖ καὶ
 τῇ πίστει, ποῖ ὃ τοῖς ὄφροισι. θεὸν ὃ πρὸς κυνέτι διαδάσκει, ὅν τινα ἀναπλάττει ἢ ἐκείνου δια-
 νοια. καὶ οἱ καὶ δ' αἰμονες τ' κύριον ἰδόντες, θεῷ ὕμν αὐτὸν ὁμολογήσαντες ἐκρίθησαν ἀκούοντες. ὃ γὰρ
 ὡς ἀληθεῖς πρὸς κυνητοῦ ἔσθ' ὁμολόγησαν, ἀλλ' ὡς καὶ διωάμενοι κρύπτει τ' ἀληθεῖς, ὅ-
 πως εἶπον, τί ἡμῖν καὶ οἱ ἔχ' τ' θεῷ, ἡλθε πρὸς καὶ εὐ βασιλεύσας ἡμᾶς, ὃ καὶ μωῶς μεθ' αὐτοῦ χείρων
 διαμόνων ἀναφαίνεται, ὅτι καὶ θεῷ ὕμν, καὶ τ' χριστὸν λέγει. ἀλλ' εἴποι αὐτὸν ἡ αἰ-
 ρς πρὸς αὐτὸν, ὅτι μετὰ τ' διαβάλοι ἐφάρη ἢ ὡς ἡμῖν σὺ σὺ τῷ καὶ λαί σου. καὶ λοιπὸν δι-
 κείως αὐτὸν εἴποι πρὸς τ' καὶ μωῶς μεθ' αὐτοῦ, ποῖ τ' ἀπολαθῆσαντων αὐτῶν, ὅτι ἐθ' ἀπὸ λα-
 κὸς βαλὼν ὅτι, καὶ ἐκ ἐστὶν ἐν αὐτῷ ὡς ἡμῖν. ἡμεῖς ὃ λέγομεν ὅτως, ὅτι ἐὰν ἢ πίστις αὐτοῦ τ' ὄφ-
 ρων νεκρὰ ὅτι καὶ τὸ λόγιον, πολλὰ μάλλον νεκρὰ εἰσι τὰ ὄφρα, καὶ ὅσος πίστεως. καὶ ὅτι ὅτε
 πίστις ὅτε ὄφρα, τὸ καὶ νομίζω ἐκείσε, ὡς περὶ γὰρ τὸ σῶμα νεκρὸν ὅτι αὐτὸν ψυχῆς, ὅτω ψυ-
 χὴ αὐτοῦ πίστεως καὶ ὄφρων. ὅσος γὰρ πίστις, εἴπερ διέξεν τ' ῥάματα ἢ ψυχῆ, ἐχ' τ' ὅπως ἰστέ-
 διά τε μετανοίας καὶ ὄφρων. καὶ ὅσος ὃ πίστις, πᾶσα πρᾶξις ἐπὶ πᾶσα νομίζομεν ἀρετὴν, ματούα
 καὶ ὡς. πίστεως γὰρ ὅσος ἐστὶ καὶ ἀρετὴ, ἐστὶν ὅτι καὶ ἀρετὴ ἀπὸ πῶς, τὸ ὅτι ἐστὶν ἀμαρτία. ὅπερ
 δὲ πίστις ἐκ ἐστὶν, ὅδ' ἀρετὴ. ἐπὶ ὅτι ἀρετὴ ἐκ ἐστὶν, ὅδ' ἀρετὴ ἀπὸ πῶς. ἀρετὴ καὶ πίστις ἐκ
 ἐστὶν, ὅτ' ἀρετὴ ὅτι, ὅδ' ἀμαρτία, ἀλλὰ γυμνὴ καὶ μόνῃ ἀσέβεια. διὰ τοῖς ὅτε καὶ ἰστέας φη-
 σὶν, ἐὰν μὴ πιστεύσῃτε, ὃ μὴ σωθήτε. τοῖνυν ἢ πίστις καὶ ἢ ἐλπίς τ' μὴ βλέπομεν ὅτι, ὃ τ'
 ἀποδείξει γὰρ αὐτοῦ. ἀλλ' ἐστὶ διωροῦν θεοῦ ὅτι ἀρετῶς, ἢ εἰς τὴν ἀγίαν τοιαύτα τῶν χριστιανῶν
 πίστις, ὃ γὰρ βλέπει τις, τί καὶ ἐλπίς, καὶ ὃ βλέπει, τί καὶ πιστεύει, ἀλλ' ὁ μωῶς ὡς περὶ ὅπερ
 ἡμᾶς ἡλιθίους, τὰ πάντα ὅσα μετέχειν αὐτοῖς διώκει φωτίζει, καὶ ὑποβυθισμὸν ἐχ' τὸ φῶς
 εἰς πάντα τὸν ὄρατον κόσμον αὐτὸν καὶ κατω, τὰς τ' οἰκείων ἀκτίνων αὐγὰς ἀναπλάττει. καὶ
 εἰς τὸν οὐ μὲν τε, ὅτε οὐ φησὶ ἀδυνατεῖς τ' φωτιστικῆς διωάμεως αὐτοῖς ὅτι, ἀλλὰ τ' δι' ἀνεπι-
 τηθείσθη τὰ φησὶ ἀρετῶς. καὶ πολλὰ τῶν οὐ τῶς ἐχόντων ἢ ἀκτὶς διαβάνουσιν ὃ φωτίζει, τὰ

κίος

Διέξαδά τὸν χριστὸν οὕτω καὶ πάσῃ διωάμει ἀποδίδῃς, ἵνα καὶ τὴν γῆν ἀνέκῃς τούτου οὐ-
 νονομίαν ἀναστρέψῃς, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐκένου θάνατον ἡμεῖς γοῦν καὶ τοῦ τούτου ἐπιμύ-
 νῃ τῇ διδουτῇ ἀπολογία, καὶ ἀπεδίεξαμὲν εἰς πολλῶν ὑποχρηματῶν καὶ ἀποδείξεων,
 ὅπως ὁ χριστὸς θεὸς καὶ θεοῦ υἱὸς καὶ τέλει· ἀνθρώπου· ἀναδεδιέκτα. ἀλλ' ὅμως καὶ ἡ
 τὸ παρὸν λεγομένη οὕτως, ὅτι ὁ ἀνθρώπου· εἰκὼν ὡς τῷ θεοῦ ἡ χάρις, φθόνα διαβόλου τῇ
 γνῶσιν τῷ θεοῦ παρὰ βῆσιν, ἐλάβε κατὰ τὸν ἀπὸ θεοῦ, καὶ ἐξελήθη τῷ παρὰ δίδου, καὶ τὸν
 θάνατον ἐκλήρωσά τοι. ὁ δὲ υἱὸς τῷ θεοῦ, εἰκὼν αὐτοῦ δὴ τῷ θεοῦ ἡ φύσις ὑποαίχων, γίνε-
 σθαι τοῦ τῷ ἡμῶν χάρις εἰκόνα, πυνέσι τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν, καὶ ἵσασιν αὐτῶν, καὶ εἰς
 τὴν ἀρχαίαν μακαριότητα αὐτοῖς ἀνήγαγν. ἐπὶ ὥστε τὰ τῷ νοῦ κινήματα ὁ λόγος
 εἰς τὴν γλώσσῃς διήλα ποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ λόγος τῷ θεοῦ καὶ πατρός εἰς τὴν ἀρετὴς ἐδήλω-
 σε τὰ τῷ ἰδίῳ πατρός βουλήματα, καὶ τὴν αὐτοῦ θεότητα. ἐπὶ ὥστε βασιλείας εἰς ἐν
 οἰκουμενὴν οἰκίσαντες· πόλεως μυριάδων, τότε διηγάσῃς ὅτις πόλεις φοβερά γίνετ' ὅτις ὑπο-
 χηναίοις, οὕτω τῷ χριστῷ γνῶσιν σῶματι οἰκίσαντες, παρὰ φύσιν ἀνθρώπων φοβερά τῷ
 διαβόλῳ ἐχθρ. καὶ διήλθον ἀπὸ τῶν μαρτύρων, ἀπὸ τῶν ὁσίων, ὅτι τὸν μὲν θάνα-
 τον αὐτῷ οὐδὲν, καὶ ὡς ὕπνον αὐτὸν ἐλογίσαντο, τοῖς δὲ διαίμοσιν ἐπέταλλον, καὶ ἀπὸ
 δούλοισιν αὐτῶν. ὥστε γοῦν κρῖναι περὶ αὐτῶν τὸν χριστὸν θεὸν καὶ θεοῦ υἱὸν εἶναι, οὕτω
 καὶ τὴν γῆν ἀνέκῃς αὐτοῦ οἰκονομίαν, ἀλλὰ δὴ καὶ τὸν θάνατον καὶ τὴν ἀνάστασιν. καὶ εἰς
 αὐτὸν λέγει μὴ ἐσαυροῦσθαι, ἀλλὰ ὅτι ὅτι τῷ θεῷ· ἀφ' ἑσ. καὶ πρῶτον, ὅτι ἐπὶ οὐκ ἐσαυ-
 ρώθη, τῷ χάρις ἐπ' ἀλλήλους τοὺς χριστιανοὺς καὶ τῷ χριστῷ πρᾶγμα ἐφύβρισον. τὸν γὰρ εἰς σαυ-
 ροῦ θάνατον ἄλμορ καὶ ἀδ' ὅσον ἐλογίζοντο, καὶ εἰς αὐτὸν κατέκριναν τὸν χριστὸν τὸν κύριον
 τῷ δόξης οἱ τάλανδ' ἰουδαῖοι, τὸν τοιοῦτον θάνατον. ἀλλὰ γινώσκον, ὅτι εἰς τὸν τῷ σαυρῷ
 τροπαίου, καὶ εἰς τὸ σωτηρίου θάνατον, ἃ τινα καὶ ἀδ' ἑσθ' ἀπὸ καλοῦται, κατελήθη-
 σεν πᾶσαι αἱ πονηραὶ καὶ ἀντιθέμεναι διωάμεις, διὰ τῷ σαυρῷ τὸ σκότος τῷ οἰκονομῷ
 νης ἀπὸ ἡλίας, τὸ δὲ φῶς τῷ γινώσκῃς ἐπαγγέλει, διὰ τῷ σαυρῷ καὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ κα-
 τελήθη ὁ θάνατος, καὶ οὐκ ἐπὶ ὅτι θάνατος, καὶ ἡ τυραννὶς τῷ διαβόλῳ. καὶ τὸ μὲν σῶ-
 μα τῷ χριστῷ ἀπέθανε, καὶ ἐτάφη, καὶ ἀνέστη, καὶ δὲ θεότης αὐτοῦ ἀπαθὴς διέμενε. ὥστε
 γὰρ βασιλείας λόγος γνῶσιν κατὰ γραφάς, εἴπερ ὁ χάρτης διαφθερῇ, ὁ πῦ βασιλείας
 λόγος ἀφθαρτος διαμῖνῃ, οὕτω καὶ ὡς τῷ χριστῷ, τὸ ἡ σῶμα ἐκένου καὶ φθορὰν ἐδέξατο,
 καὶ ἀπέθανε, διαφθορὰν δὲ ὁδωδὸς ἡ δὲ θεότης αὐτοῦ ἀπαθὴς διέμενε, καὶ γὰρ πᾶσι
 θεός. διδύτορον, ὅτι καὶ αὐτοῖς οἱ ἰσθλαῖοι πάντες μαρτυροῦντες εἰσὶ τῷ χριστῷ θάνατον. ὡς
 γὰρ κακοῦργον λέγουσι ἀρετῇ αὐτοῦ. τρίτον, ὅτι ἐκ γνῶσιν ἀπέθανεν ὁ γνῶσιν
 εἰς καὶ γωνία, ἵνα κρυβῇ ὁ θάνατος αὐτοῦ. σὺν τῷ θανάτῳ καὶ ἡ τῷ ἀνάστασις. ἀλλὰ ἡ
 θεὸν οἰκονομίαν γνῶσιν καὶ τῷ καὶ τῷ πᾶσι ἐχθρῷ τῷ κυρίῳ θανάτῳ, ἵνα ἡ τῷ εἰσθῶς, σωμα-
 θροῖδ' τὸ πᾶσι τῷ ἰουδαίων, ἥτοι τὸ διωδικὸν φυλὴν, καὶ γνῶσιν πᾶσι διήλθον ὁ τῷ
 εἰς θάνατος, καὶ οὐκ ἐχθρὸς χώραν οἱ βουλόμενοι κρῖναι τὸν τῷ σωτῆρος θάνατον, ὡς ἡ
 τῷ πᾶσι ὁ μωάμεθ. τέτατον, ὅτι ἐκ ἀπέθανε θάνατον φυσικόν, ἀλλὰ τοῖς ἰσθλαῖοις ἐπέβη
 τῷ ἐκένου θάνατον. καὶ ὡς περὶ τῷ παλαιῷ τῷ πᾶσι τῷ πᾶσι τῷ πᾶσι τῷ πᾶσι τῷ πᾶσι τῷ πᾶσι
 παγωνιστῶν αὐτοῦ καὶ ἀντίπαλον, ἀλλ' ὡς αὐτὸς βούληται πᾶσι συμπέκεται, οὕτω καὶ
 ὁ χριστὸς, ὅς ἀπὸ λόγου μόνου ἔρψας εἰς γλῶσσαν ἡμεῶν αὐτῶν, τὴν ἡμεῶν σῶμα πᾶσι
 ἰουδαίοις ἀφῆκε. καὶ αὐτοῖς οἱ ἰσθλαῖοι ἐδέξατο τὸν διὰ σαυρῷ θάνατον, ἀγνοοῦντες οἱ
 τάλανδ', ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ θάνατος ἐμφανὴς τινὰ πρὸς φητείας ἐπλήρωσεν. ὁ γὰρ διὰ δι-
 φησί, λίθον δὲ ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, ὅτι ἐξηγήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας, πῇ δι-
 λούσης τῷ πρὸς φητείας, πάντως οὐδὲν ἐτόρον, ἡ ὅτι, ὥστε ἡ γωνία εἰς δ' ὅτις τῷ γνῶσιν
 σωματῇ, καὶ ποιεῖ ἐν τῷ καὶ ὁ χριστὸς, ὅς περὶ ὡνόματι παρὰ τῷ γραφῇ, ὅτι τινα λίθον
 ἀπεδοκίμασαν, καὶ ὡς ἀνὰ φητῇ καὶ ἀρχισυνεβόλον οἱ οἰκοδομοῦντες ἰσθλαῖοι, οἱ πινδ
 ἐν ἐπιστάσει τῷ τῷ θεῷ λόγια εἰς οἰκοδομίαν καὶ σωτηρίαν τῷ γνῶσιν αὐτῶν, οὗτος ἡμεῶν
 ὁ χριστὸς ἐξηγήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας, ὅτι ἐκ σωματῇ τῷ παλαιῷ διαθήκῃ, καὶ τῷ
 εἰς τῇ, καὶ γνῶσιν τῷ διήλθον, ὅτι οἱ οἰκοδομοῦντες εἰς κατὰ οἰκὸν τοῦ θεοῦ. καὶ τῷ τῷ
 6 3 9

Alcorin

γν' ἔφ' σαυρῶν, τὰ δὲ δὲ σὺν ταῖς σὺν γαγε, καὶ εἰς γῆσιν καὶ ἀνδρωπομ, καὶ μίαν πίστιν ἀρχὴν
τίσιν σεμ. ἀλλὰ καὶ τὰ ἀνέρεα, ὅν ἡνὰ ὁ ἀρχὸν τ' ἀνέρεα διὰ βολῶν ἐμίανει, ὅσον ὁ χρῆστος ἡ γῆσιν
σε, διὰ τὸ ἀναβιβασθῆναι αὐτὸν εἰς τὸ τ' σαυρῶν ὡς. εἴποι δ' αὐτὸς καὶ ὅτι, ὅτι οὐκ ἀπέστα
νεν ὁ χρῆστος τὸν τε ἰωάννου θάνατον, ἢ τ' ἡ γῆσιν, οἱ τινὲς δ' ἂν ἐμνήσθην τὴν κεφαλὴν, ὁ δὲ ἐπεὶ
ὅτι μὲν ἐξυλίνω πρίονι, ἀλλὰ σὺν ὡς ἔχωμ τὸ σῶμα, διὰ τὸ σκαλίαν ἀφ' εἰς, ὅτι ἐπὶ σῶμα χε
στὸ ἢ ἐκκλησίαν ὅτι, ὅτι ἐστὶ δίκαιον, ἵνα χρίσιν αὐτῶν οἱ καθὼς φρονῶντες.

3. Εἰς φησὶν, ὅτι τ' χρῆστος ὁ θεὸς εἰς αὐτὸν μετακαλέσας, ὅν τινεσιν εἰς ὅσον ἔρανον. πῶς δὲ
τὰ τέλει τ' κόσμος πάλιν φανήσεται, καὶ θανάτωσιν τὸν ἀντίχριστον, μετὰ δὲ ταῦτα θά-
ναι καὶ τὸν χρῆστος, τοῖς ἀνελήκτοισι δοναπταῖς συμφωνῶν, καὶ ταῦτα τῇ αἰρέσει, τὸ ὁμολο-
γεῖσθαι χρῆστος τὸν θεὸν ἀντιτρέπει. ὅτι μὲν γὰρ ἀνελήκτοισι εἰς ὅσον ἔρανος ὁ χρῆστος, ὁμολογεῖ.
καὶ ὅτι πάλιν ἐλθὺν σὺν μέλει, οὐκ ἀρνεῖται. ὅτι δὲ ὡς θεὸς καὶ κριτὴς πάσης κτίσεως, ἀρ-
εῖσθαι, ἀλλ' ὡς ἡλίαν ἢ γῆν χρίσθαι κηρύττει τὸν χρῆστος ἐλθὺν σὺν δαίμονι. ἀρνούμεν δὲ καὶ τ'
ἐκείνους θάνατον, λέγει, ὅτι μετὰ τὸ θανάτωσιν αὐτὸν τὸν χρῆστος, καὶ αὐτὸν τ' χρῆστος ἀρδανῆν.
ἀλλ' ἐπεὶ πολλὰ καὶ διαφόρως ἐμπόδον πῶς τὸ χρῆστος εἴποιμεν, ἀποχρητὰ λεγόμεν
να εἰς ἀνασκόνην, καὶ κατὰ λυσιν καὶ βύθου τ' ἀσθενήματι. καὶ πῶς μὲν τ' χρῆστος ταῦτα
εἰς τὰ πρὸς τ' μωσῶν λεχθέντα.

11. Περὶ δὲ τῆς ἀγίας μαρίας τῆς παρθένου καὶ θεοτόκου ἔτι φησιν, ὅτι οἱ χριστιανοὶ θεοποιῶ-
σιν αὐτὴν. ἐπεὶ γοῦν καὶ πῶς τὸ ποιῶν ἀποπήματι ἀρκετῶς ἐρήκαμεν γὰρ τῇ πρώτῃ
ἀπολογία, πλεονεξία λέγομεν, ἀρκετὰ καὶ γὰρ εἰσι τὰ λεχθέντα. Εἰ γὰρ ἔφ' κεφαλῇ τῆς
ἀμράμ λέγει πῶς τῆς ἀπαρθένου ἀγίας μαρίας τῆς θεοτόκου, ὅτι θυγάτηρ ὅτι τ' ἀμράμ, ὅς
ὅτι πατὴρ τ' πῶς τῆς μωσῶν καὶ τ' ἀμράμ, ὡς καὶ γὰρ κεφαλῇ τῆς μαρίας, ὅτι
ἐρμυνόμεται μαρία, διαβόησι φησὶν, ὅτι ἢ τ' χρῆστος μήτηρ μαρία ἀδελφὴν ἡν τ' ἀ-
μράμ καὶ μωσῶν. καὶ ὅτι μὲν δὲ ἀμράμ πατὴρ ἡν μωσῶν καὶ ἀμράμ, οὕτως ὅτι ἢ ἀλ-
θῆα. τὴν δὲ ὅτι ἢ θεοτόκον θυγάτηρ, καὶ πῶς ἐγγενήσθαι, τοῖς πᾶσι φανερόν. τὸ γὰρ
μωσῶν ἀδελφὴ ἢ μαρία γὰρ τῇ ὁρμήν ἀπέθανε. μετὰ δὲ χρόνος χιλίους πεντακισίους ἐγγε-
νήσθαι ἢ ἀγία θεοτόκον. οὕτω παραφυλάττει ὁ μάταιος τὴν πᾶσαν ἀλήθειαν γὰρ ὅλα τῆς
αὐτὸ συγγράμματα.

ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΜΩΑΜΕΘ

ΛΟΓΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ.

ΣΕΒΗΣ εἰς βλάβος κακῶν ἐμπόδων κατὰ φρονεῖ, φησὶν ὁ δαυμᾶ
σιμολομῶν. καὶ τίς ἀσέβης ἐστὶ μωσῶν; ποῖον δὲ βλάβος κακῶν,
μᾶλλον δὲ σκότος, εἰς ὃ οὐκ ἐνέπουν ὁ δὲ ὡς τῶν ὅτι, καὶ γὰρ μετὰ τ'
ἄλλων πλασματῶν καὶ τῶν τῶν ὡς τῶν, ἐπλάσσει το καὶ τὴν πα-
ρῶν ἀθεσμον θεωρίαν, ἔχοντα ὡς λέγει ὁ θεός.

α. Εἰς τῆς κεφαλῇ τῶν ἡν ἰσραήλ, αὐτὸν τὸ πῶς πῶς διελ-
θεῖν τὸν δόλον αὐτῶν γὰρ μὴ νυκτὶ ἀπ' ὅτι τῆς ὡς τῶν, ὅτι οἱ κακῶν, μέγιστος
πορρωτάτου θυκτηρὶς, ὅτι οἱ κακῶν ἀγῶν ἱεροσολίμῃ, ἢ θυλαγῆσθαι, ὁ μαχόμενος γὰρ
μὴ τῶν ἡμερῶν, μετὰ τὸ ψάλλειν αὐτὸν τὴν ὡς τῶν ὡς τῶν, εἰς πῶς ἀνθρώποις, ὡ
1. ὡς ἀνθρώποις κατὰ νόμον, χθὲς μετὰ τὸ διασπῆναι με ὡς τῶν, ἢ πρὸς με ὁ γὰρ βίβλ
2. μετὰ τὴν ἐχάττω ἀπερὶν ἡν ἡν ὡς τῶν, καὶ εἰς πρὸς με, ὡς μωσῶν, γὰρ τὴν ὡς τῶν
3. θεὸς ὡς τῶν ὡς τῶν αὐτῶν. ὡς εἶπον, καὶ πῶς αὐτὸν ὡς τῶν ὡς τῶν, καὶ εἶπον ὁ γὰρ βίβλ, γὰρ τῶν
4. τῶν ὡς τῶν ὡς τῶν, καὶ ἡ γὰρ μοι κτλ. ὡς τῶν, καὶ γὰρ μὲν ὡς τῶν, ἐλαττον δὲ ἡμῶν, καὶ τὸ ὄνομα αὐ-
5. τῶν ὡς τῶν, καὶ εἶπε μοι, ἀνάλαινε τὸν τῶν, καὶ ἔλαυνε μέγιστος τῶν οἴκου τῶν ἁγίου. καὶ ὡς τῶν
6. φροντιστὸν ἀναβάνειν, ἐφυγε τὸ κτλ. καὶ εἶπον αὐτῶν, ὡς τῶν ὡς τῶν, ὁ μαχόμενος γὰρ
ὅτι.

Alcoul

θος τῶν ἀγγέλων, εἴτα καὶ κείνων ὑπερανελθὼναι, καὶ ὅτως εἰσελθεῖν εἰς τὸν θεόν, καὶ οὕτως
τυχεῖν ἀλλήλοις. Ἐπὶ μὴ μόνον μέζονα πάντων ἐκείνων δεικνύει αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ ὑπερῖ πάντων
ἐκείνων διχόμηνον, ἐφ' ἡγεῖν ποδὶ τῷ μεγάλῳ ἐκείνῳ καὶ διόπτῃ μωυσέως, ὃν ὡς φησὶν εἰδὼν
ἐν τῷ τετάρτῳ θρανίῳ, αὐτὸν δὲ ὑπερανελθὼναι καὶ τῷ ἐβδόμῳ, καὶ ἀπελθεῖν μέχρι καὶ τῷ
δεσ, ὁμιλῆσαι τε αὐτῷ, μετὰ δὲ ταῦτα δεξιᾷ καὶ κατελθεῖν ἐν τῷ τετάρτῳ θρανίῳ, ὡς
εἴρηται, καὶ οὕτως τυχεῖν τοῦ μωυσέως, σὺμβολοῦσαι τε αὐτὸν οὕτως, ἐπαναστραφέντα πρὸς
καλίσσαι τὸν θεόν ὑπὲρ τῷ λαῷ, καὶ γνέσθαι κορυφαίαν τὴν διχλήν, ὡς ἀδυνατῶντες ἔχοντες
πρὸς αὐτὴν, καὶ δεξιὰ μὲν οὕτως τὴν βουλήν, ἐπαναστραφέντα πρὸς τὸν θεόν, καὶ ζήτησαι
τὸ ποδὶ τούτῳ, καὶ πρὸς δεξιὰν τὴν ζήτησιν αὐτοῦ, καὶ γνέσθαι ἐλαφροτέραν τὴν δι-
χλήν, καὶ αὐτῷ τῷ μωυσέως ἀναγκάσαντ' αὐτὸν αὐθις ἐπαναστραφέντα ὡς περὶ τῆς πρὸς
θεόν, καὶ πάλιν γνέσθαι πολλὰ ἐλάττωνα τὴν διχλήν. Ὁ μὴ ἀρεκεδόντα τῷ μωυσῶνι εἰπεῖν
καὶ αὐθις ἵνα ἐπαναστραφῇ πρὸς τὸν θεόν, καὶ αὐτίσιν συγγνωμονεῖσαν γνέσθαι τὴν δι-
χλήν, οὐ κατένδυσεν, ἀλλὰ κατελθεῖν εἰς τὸ ἐμπάρεα, καὶ ἐλαύνειν ὡς αὐτὸν ἐν τῷ πρὸ
τόρῳ, σκόπει γοῦν ψόδι δὲ πάσης ἀγνωσίας μεμειωμένον. τὸν θεόν, ὃν ἵνα ὁμολογῇ ὁ
αὐτὸς μωυσεὺς ποιητὴν οὐρανῶ καὶ γῆς, ἐν σώματι διχλήν, καὶ ὅκ' ἀσώματον. τὸ γὰρ θεόν,
ἀσώματον, ἀποτόν τε καὶ μὴ ἔχον μέγεθος, ὅδε ἐν εἰδ' εἰ ποδὶ γραπτόν. τὸ δὲ ὅτως ἔχον ἐν τῇ
ἰδίᾳ αὐτοῦ φύσει, πῶς αὖ ἐκ μερῶν; εἰ γὰρ τις δόξα ὅσα ὑπερχειν, πῶς νοηθήσεται ἀσώ-
ματον; τὸ γὰρ ἐν χύματι, ὃν, πάντως καὶ ἐν ποσῶ. τὸ δὲ ἐν ποσῶ, καὶ ἐν τόπῳ. τὸ δὲ ἐν τόπῳ,
ὅθεν ἀναγκῆς ποδὶ γραπτόν. ταῦτα δὲ σώματικα, καὶ τὰ τῷ σώματι ἰδίᾳ, πῶς αὖ ἡδὲ ἢ μα-
καρίας ἐκείνης καὶ ἀσώματου φύσεως τῷ θεῷ λογιστητοῖς διανοίας μετόχῳ ὢν; καὶ ὃ ἢ
πατριαρχῆς ἀβραάμ ἐν τῇ πάλαι θεοφανίᾳ γινώσκων καὶ ἀποδοῦν αὐτὸν ἐλογίσαστο καὶ ἐκεί-
νῳ. τῷ δὲ διανήλ' τῷ ποιούτι καὶ ὁσόντες ἀγγέλων ἰδόντες, ἐσφάφη ἡ δόξα αὐτοῦ εἰς ὅσα
φθορὰν, οὐτέστιν παραβραχὺν ἀπεβάλλει τὴν αὐτοῦ ζωὴν. ὁ δὲ διαείδ' φησὶν, ὁ ὑπὲρ βλε-
πὼν ἡδὲ τὴν γλῶσσαν, καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν, ὁ δὲ μωυσεὺς τὰς ἀγγελικὰς παύσεις ὑπερα-
ναβῆς διωχόμενος, ἐκείνῳ τῷ θεῷ πρὸς ωμίλησιν, καὶ ὑπὲρ ἀγγέλων καὶ πάντων τῶν κόσμων
διέκτισεν ἐποίησεν, καὶ τῇ διχλήν οὐκ ἀπέτυχεν. ἐγὼ δὲ ἀπρὸς πῶς οὐκ ἐφη τοιμήλας ὁ αὐτὸς
δὴς οὗτος καὶ ἀλαζών, ὅτι κατέλαβε τὴν τῷ θεῷ φύσιν, ὡς περ αὐτὸς ὁ θεὸς οἶδεν αὐτὴν.
ἀλλ' ὁ κατωκίω ἐν θρανίοις, ἐκ γελᾷσεται αὐτὸν καὶ αὐτὸς μετ' αὐτοῦ, καὶ ὁ κύριος ἐκμυκ-
τῆρι αὐτῷ. Ἐπὶ, ὅκ' ἡδυνάτο ὁ θεὸς γινώσκων τὴν διάνειμ' τῷ λαῷ, ἀλλ' ἐπέθηκεν ἡδὲ
τὸν τρέχον αὐτῶν νόμον, ὃν οὐκ ἡδυνάτο βασιλεῖν; καὶ πῶς θεός, ὃς ὁ γινώσκων τὸ ποίη-
μα αὐτοῦ, μὴ δὲ τὴν διάνειμ' τῷ ποιήματι αὐτοῦ, εἰ δὲ θεὸς ὢν ἀληθὴς, καὶ τὰ πάντα γι-
νώσκων περὶ γνέσεως αὐτῶν, ἔδωκε νόμον μὴ ἀπὸ τῆς τῷ μωυσέως δόξης τῶν ἀνθρώπων
ἀδρόναιον, τέλειον δὲ τὸν δόξαν τῷ διαγγελλίᾳ, πῶς τὸ τέλειον ὡς περ ἀγνοῶν ἢ μεταμεληθεὶς,
εἰς τὸ ἀπὸ πάλιν κατῆγαγε; τὸ γὰρ τέλειον οὕτως ὅτι τέλειον, εἴ πορ οὐτὲ ἐλλείπει ὅστις,
οὐτὲ ποδὶ τῶν καὶ παρὲλθον, ὡς περ τὸ διὰ γέλιον μαρτυρεῖ ἡ ἀλήθεια. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ
μωυσεὺς τέλειον καὶ ἀληθὲς καὶ ἅγιον, ὁ σωτηρίαν καὶ ὁδὴν ἅγιαν ἀρκαλεῖ. οἱ δὲ τῷ ποιῶτι
μωυσεὺς ἀκόλουθοι δι' καιοῦντες τ' ἀσέβη, λέγουσιν, ὅτι ὁ μὲν χριστὸς ἐδίδαξε μεγάλην
ἀδυνάτητα. τίς γὰρ δυνάται ἀγαπᾶν τὸ πλῆθος ὡς αὐτὸν; καὶ τὸν θεόν ὅλως αὐτοῦ τῷ κα-
ρίᾳ; τίς δυνάται ὑπὲρ τῶν δικαίων καὶ συκοφαντωμένων δι' ἡμετέρας; τίς δυνάται ἀγα-
πᾶν αὐτὸν ἐχθροῦς αὐτοῦ, καὶ τὰ ἐτόρα. καὶ δόξα ὅσα ἀπέσειλιν ὁ θεὸς τῷ μωυσεὺς καὶ τὸ νο-
ρὸν συγκαταβάσεως γνέσθαι, ἵνα ῥαδίως πληρωθῇ οἱ ἄνθρωποι τὸν νόμον πρὸς τὴν αὐτῶν
σωτηρίαν. εἴ πορ γοῦν οὐκ ἀνεφαίνετο ὁ χριστὸς θεὸς καὶ θεοῦ υἱός, ἀλλ' οὕτως ἀπλῶς αὐθις
πρὸς ὃ μωυσῆς, ἐλεόμεθα αὐτὸν πινῶν ἀρδ' εἴξωμεν εἰς τὴν τῷ ἀληθείας φανέρωσιν. ἐπεὶ δὲ
θεὸς ἀληθὴς τρανῶς ἀναφαίνεται, ποδὶ οὐδ' ἡ γνῆμαι ὅλως δυνάται ἀρκαλεῖν ποδὶ τούτου.
ὡς γὰρ θεὸς καὶ ποιητὴς οἶδε τῷ τῷ ποιήματι αὐτοῦ δυνάμει. ἀλλ' ὁ μωυσεὺς ἰδὼν καὶ ἐκ τῷ
τῷ μωυσεὺς λόγων τὸ ἄποπν. αὐτὸς ὅστις ὁ μαρτυρῶν καὶ λέγων, ὅτι ὁ χριστὸς λόγος θεοῦ
ἔστι, ὁ ψυχὴ θεοῦ ἔστι, καὶ πνύμα θεοῦ, καὶ ἐκ λόγου θεοῦ ἔστι, πῶς παραλόγως ὁ τὰ πάντα
ἡδὲ ἐποίησεν; ὁ γὰρ τῷ θεῷ λόγος οὐκ αὐτὸς πᾶσι τὸ ἀγνοῦν ἐνείκα κηται, ὅτε γὰρ ὡς ἔστι τῷ
θεῷ

[illegible]

ΤΩΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ
 ΚΑΥΤΑΚΟΥ [Ιωδ η] ^π μωά μεθ' αχ λω γιω
 τε καὶ λόγων τέλθ.

ὁ δὲ δὴ ἀλλόλοσ
βαφαίνετα.
φύλλοσ φροσ
κς ὁ μακρομ
ὁ κὶ τ' εἰς τὸ
μαχομετ.
μή τε γιν
. ἡ γὰρ σφα
τα μή τε γιν
μα, ὁ μὲν
οντα φῶς, κ
πρὸς ἡμῶν
αὐ, οἱ πατρί
κὶ τριῶν
ς πανδοχί
τιος, μόνος αἰ
γρῶν ὁ ἡμῶν
γρῶν

ΕΤΥΠΩΘΗ ΕΝ ΒΑΣΙΛΕΙΑ, ΠΑΡΑ

ΜΕΝ ΤΩ ΝΙΚΟΛΑΩ ΒΡΥΛΙΓΓΕΡΩ, ΕΡΙΜΕΛΕΙΑ

ὁ δὲ κὶ ἀλλόμασι Ιωάννου τ' ὁπωρινῶ, χιλιοσῶ πην-ταχισιῶ
τεσσαρεσῶ τριῶν ἀπὸ τῆς θεογονίας αὐτῶ,
μηνυχιῶνος διδυτέρῃ ἱσταμένη.

SERIES CHARTARVM.

A a b c d e f g h i k l * α β γ δ ε ζ η θ ι

Omnes terniones, præter l & * duer-
niones, & i quaternionem.

Alcorn

Alcorn

Alcoran

Konserwacja oprawy
1990r. - BJ

